

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ANONİM ŞİRKET
YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN
AZLI

Doktora Tezi

Sercan Uçar

Ankara-2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ANONİM ŞİRKET
YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN
AZLI

Doktora Tezi

Sercan Uçar

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Feyzan Hayal Şehirali Çelik

Ankara-2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ANONİM ŞİRKET
YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN
AZLI

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Feyzan Hayal Şehirali Çelik

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Feyzan Hayal Şehirali Çelik (Danışman)

Prof. Dr. İsmail Kırca

Prof. Dr. Korkut Özkorkut

Prof. Dr. Halit Aker

Dr. Öğretim Üyesi Murat Gürel

Tez Savunması Tarihi

30.05.2022

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Feyzan Hayal Şehirali Çelik danışmanlığında hazırladığım “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli (Ankara, 2022)” adlı doktora tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kuralllarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim. 07.06.2022

Sercan Uçar

TEŐEKKÖR

Bu tezin hazırlanması sürecinde, Heidelberg Üniversitesi Hukuk Fakóltesi bünyesinde *Institut für deutsches und europäisches Gesellschafts- und Wirtschaftsrecht*'de araştırmalarda bulundum. Belirtilen araştırma sürecinde, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı kapsamında; Alman Akademik Deęiřim Servisi (DAAD) ise *One-Year Grants for Doctoral Candidates* programı kapsamında tarafıma destekte bulunmuşlardır. Kuşkusuz tezin bu haliyle yazılabilmesi, söz konusu araştırma süreci sayesinde mümkün olmuştur. Bu bağlamda, tarafıma sağladıkları burslar sebebi ile hem TÜBİTAK'a hem de DAAD'a ayrı ayrı teőekkörü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR.....	xiv

GİRİŞ

I. KONUNUN TAKDİMİ.....	1
II. İNCELEME PLANI.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, ÇEŞİTLİ HUKUK SİSTEMLERİNDE KONUNUN DÜZENLENİŞİ VE KURAMSAL TEMELLERİ

I. YÖNETİM KURULU	5
II. YÖNETİM KURULU ÜYELİĞİ.....	7
A. Üye Sıfatının Kazanılması	8
1. Üyeliğe Seçilme/Atanma.....	8
a) Kural: Genel Kurul Tarafından Seçilme	8
aa) Genel Bakış.....	8
bb) Özel Durum: Belirli Grupların Yönetim Kurulunda Temsili.....	8
b) İstisnalar	10
2. Görevin Kabulü	14
3. Tescil, İlan ve İnternet Sitesinde Yayımlanma.....	14
B. Üyelerin Nitelikleri.....	15
1. Yasal Düzenlemelerde Öngörülen Nitelikler	15
a) TTK’da Öngörülen Nitelikler	15
b) Özel Kanunlarda Öngörülen Nitelikler	16
2. Esas Sözleşmede Öngörülen Nitelikler	17
C. Üyeler ile Şirket Arasındaki Hukuki İlişki	18
1. Genel Bakış.....	18
2. Üyeler ile Şirket Arasındaki Organsal İlişki	20

3. Üyeler ile Şirket Arasındaki Sözleşmesel İlişki	21
a) Genel Bakış	21
b) Sözleşmesel İlişkinin Hukuki Niteliği	22
aa) Genel Bakış.....	22
aaa) Doktrinde ve Yargı Kararlarında İfade Edilen Görüşler	22
bbb) Değerlendirme	23
bb) Özel Durumlar.....	25
aaa) Sözleşmesel İlişkinin Hukuki Niteliğinin Taraflarca Belirlenmesi.....	25
bbb) Üyenin Şirkette Başkaca Görevler Üstlenmesinin Sözleşmesel İlişkinin Hukuki Niteliğine Etkisi	26
ccc) İşçi Yönetim Kurulu Üyesi (Arbeitnehmer-Verwaltungsrat) Kavramı.....	28
III. AZİL	28
A. Genel Bakış.....	28
1. Kavram	28
a) Tanım ve Terminoloji	28
b) Azil Hakkı ve Azil Yetkisi Kavramları	29
aa) Azil Hakkı Kavramı.....	30
aaa) Genel Bakış	30
bbb) Azil Hakkının Hukuki Niteliği	30
(1) Yenilik Doğuran Hak Niteliği	30
(i) Genel Bakış.....	30
(ii) Azlin Yenilik Doğuran Hak Niteliğinden Kaynaklı Hususlar	31
(ii.1) Azil Kararının Şarta Bağlanması	31
(ii.2) Azil Kararının Geri Alınması.....	32
(ii.3) Azil Kararında Hak Düşürücü Süre	34
(2) Pay Sahipliği Hakkı ve Yükümlülüğü Niteliği.....	35
bb) Azil Yetkisi Kavramı	37

aaa) Genel Bakış	37
bbb) Azil Yetkisinin Hukuki Niteliği	37
2. Azlin Unsurları	39
a) Yönetim Kurulu Üyeliğini Sona Erdirmesi	39
b) İleriye Etkili Olması.....	43
c) Üyenin Rızası Hilafına Olması	44
3. Azlin Yönetim Kurulu Üyeliğinin Sona Ermesi Sebepleri Arasındaki Yeri.....	44
B. Azle İlişkin Yasal Altyapı.....	45
1. Yönetim Organının Yapılanma Sisteminin Azle İlişkin Yasal Düzenlemelerin Şekillenmesi Üzerindeki Etkisi	45
2. Karşılaştırmalı Hukukta Azle İlişkin Yasal Altyapı.....	47
a) Monist Sistemde	48
aa) İsviçre Hukukunda.....	48
aaa) Genel Bakış	48
bbb) RevOR 2020 Değişikliği	50
bb) İngiliz Hukukunda.....	51
b) Düalist Sistemde	52
aa) Alman Hukukunda.....	53
aaa) Gözetim Kurulu Üyelerinin Azli.....	53
(1) Genel Bakış.....	53
(2) Mahkeme Kararıyla Azil.....	55
bbb) Yönetici Kurul Üyelerinin Azli	56
bb) Avusturya Hukukunda.....	60
c) Alternatifli Sistemde (Fransız Hukukunda).....	61
aa) Monist Sistemi Tercih Eden Anonim Şirketlerde.....	62
bb) Düalist Sistemi Tercih Eden Anonim Şirketlerde	63
3. Türk Hukukunda Azle İlişkin Yasal Altyapı.....	64

a) 865 Sayılı TK Dönemi	64
b) 6762 Sayılı TTK Dönemi.....	66
c) 6102 Sayılı TTK Dönemi.....	68
aa) Genel Bakış.....	68
bb) Temel Sonuç: İkili Yapı/Sistem Olgusu.....	70
4. Türk Hukukunda Karşılaştırmalı Hukukta Yer Alan Düzenlemelerden Yararlanma Olanına Genel Bakış	71
C. Azlin Kuramsal Temelleri	73
1. Azil ve Yönetim Kurulu Üyeleri ile Şirket Arasındaki Hukuki İlişki.....	73
a) Genel Bakış	73
b) Azlin Yönetim Kurulu Üyeleri ile Şirket Arasındaki Hukuki İlişki ile Bağlantılı Özellikleri	74
aa) Feragat Edilemezlik	74
bb) Maddi Olarak Sınırlanamazlık	75
2. Azil ve Anonim Şirketlerde Çıkar Çatışmaları	76
a) Genel Bakış	76
b) Azil ve Pay Sahipleri ile Yönetim Kurulu Üyeleri Arasındaki Çıkar Çatışmaları ...	77
c) Azil ve Pay Sahiplerinin Kendi Aralarındaki Çıkar Çatışmaları	79
d) Azil ve Şirketin Çıkarı	81

İKİNCİ BÖLÜM

AZİL HAKKININ KULLANILMASI

I. SEÇİM/ATAMA VE AZİL SÜREÇLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: YETKİDE VE USULDE PARALELLİK İLKELERİ İLE İSTİSNALARI	83
II. OLAĞAN AZİL SÜRECİ: GENEL KURULUN AZİL KARARI VERMESİ İLE AZLIN HÜKÜM VE SONUÇ DOĞURMASINA İLİŞKİN ESASLAR.....	84
A. Azil Kararı	85
1. Genel Bakış	85
2. Azil Kararının Türleri.....	85

a) Açık ve Zımnî Azil Kararları.....	85
aa) Zımnî Azil Kararı: Mevcut Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevleri Sona Ermiş Olmamasına Rağmen Yeni Yönetim Kurulu Üyelerinin Seçilmesi	86
bb) Zımnî Azil Kararı Niteliği Taşımayan Haller	88
aaa) Yönetim Kurulu Üyelerinin İbra Edilmemesi	88
bbb) Denetçinin Olumsuz Görüş Yazısı Vermesi.....	90
b) Diğer Ayrımlar.....	91
3. Azil Kararının Verilmesine İlişkin Esaslar.....	92
a) Azil Kararında Gündeme Bağlılık İlkesi	93
aa) Genel Bakış.....	93
bb) Gündemde Azil Maddesinin Bulunması	94
cc) Gündemde Azil ile İlgili Bir Maddenin Bulunması	95
aaa) Azil ile İlgili Gündem Maddeleri	96
bbb) Azil ile İlgili Gündem Maddelerine Dayanılarak Verilecek Azil Kararı Bakımından Önem Taşıyan Hususlar	97
(1) Gündemde Azil ile İlgili Bir Maddenin Bulunması Halinde Haklı Bir Sebep İleri Sürülmesinin Şart Olup Olmadığı Sorunu	98
(2) Gündemde Azil ile İlgili Bir Madde Bulunması Halinde Kararın İlgili Madde ile İlintili Sebeplere Dayanmasının Şart Olup Olmadığı Sorunu	99
dd) Gündemde Azil veya Azil ile İlgili Bir Maddenin Bulunmaması: Haklı Sebep Koşulu	99
aaa) Genel Bakış	99
bbb) Haklı Sebep Kavramı.....	101
(1) Yasal Altyapı ve Tanım	101
(2) Haklı Sebeplerin Tespitine İlişkin İlkeler	102
(i) Haklı Sebep Kavramına İlişkin Genel İlkeler	102
(ii) Yönetim Kurulu Üyeleri ile Şirket Arasında Mevcut Hukuki İlişkiden Kaynaklanan İlkeler.....	103

(iii) Haklı Sebebe Konu Olayın Süreklilik Göstermesi veya Tekrarlanması Gerekir Mi?.....	105
(iv) Yönetim Kurulu Üyeleri, Şirket ve Pay Sahipleri Arasındaki Çıkar Çatışmalarından Kaynaklanan İlkeler	106
(v) Haklı Sebeplerin Belirlenmesinde Üyenin Kalan Görev Süresi Önem Taşımakta Mıdır?.....	108
(vi) Haklı Sebeplerin Esas Sözleşmeyle Belirlenmesi	109
(3) Haklı Sebeplerin Tasnifi	111
(4) Yönetim Kurulu Üyesinden Kaynaklanan Haklı Sebepler	112
(i) Yönetim Kurulu Üyesinin Yetkilerini Hukuka Aykırı Kullanması	112
(ii) Yönetim Kurulu Üyesinin Yükümlülüklerini İhlal Etmesi	113
(iii) Yönetim Kurulu Üyesinin Görevin İfasında Güçlüğe Düşmesi.....	114
(iv) Yönetim Kurulu Üyesinin Yetersizliği.....	115
(v) Yönetim Kurulu Üyesinin Geçimsizliği.....	116
(vi) Yönetim Kurulu Üyesinin Görevin Gereği Gibi İfası İçin Gerekli Nitelikleri Yitirmesi.....	117
(vii) Yönetim Kurulu Üyesinin İtibarsızlığı.....	119
(viii) Politik Sebepler	122
(ix) Tüzel Kişi Yönetim Kurulu Üyesine Özgü Haklı Sebepler.....	123
(5) Şirketten Kaynaklanan Haklı Sebepler	124
(i) Pay Sahipleri Çevresinin (ve Özellikle Kontrolün) Değişmesi.....	124
(ii) İşletme Konusunun Değiştirilmesi	125
(iii) Yönetim Kurulu Üye Sayısının Azaltılması Haklı Sebep Teşkil Etmekte Midir?	125
(6) Üçüncü Kişilerden Kaynaklanan Haklı Sebep: Üçüncü Kişilerin Baskısı	127
(i) Genel Bakış	127
(ii) İlgili Mahkeme Kararları.....	127
(iii) Değerlendirme	128

ee) Azil Kararına Özgü Gündeme Bağlılık İlkesi Rejiminin Çağrısız Genel Kurulda Uygulanması	130
ff) Azil Kararına Özgü Gündeme Bağlılık İlkesi Rejiminin Yerindelik Bakımından Değerlendirilmesi	133
b) Azil Kararında Toplantı ve Karar Yeter Sayıları	136
aa) Genel Bakış.....	136
bb) Azil Kararında Yeter Sayıların Ağırlandırılması.....	136
aaa) Genel Bakış	137
bbb) Yeter Sayıların Ağırlandırılmasında Azledilecek Üye Sayısının (Oranının) Rolü	139
ccc) Yeter Sayıların Ağırlandırılmasında Haklı Sebeplerin Rolü	140
ddd) İsviçre Federal Mahkemesi'nin Nestlé AG Kararı	141
cc) Azil Kararında Münferit Yönetim Kurulu Üyeleri Bakımından Farklı Yeter Sayılar Öngörülebilir Mi?	142
dd) Seçim Kararı Bakımından Öngörölmüş Yeter Sayıların Azil Kararı İçin de Geçerli Olması	145
c) Azil Kararında Oy Hakkından Yoksunluk	146
aa) Genel Bakış.....	146
bb) Azil Kararında Pay Sahiplerinin Oy Haklarından Yoksun Olmamalarının Yerindeliği Sorunu	148
aaa) Genel Bakış	148
bbb) Değerlendirme	149
d) Azil Kararında Özel Usul Kuralları	151
aa) Azil Kararı Öncesi Yönetim Kurulu Üyesinin Savunmasının Alınması Gerekir Mi?	151
bb) Azil Kararının Görüşüleceği Genel Kurul Toplantısına İlgili Yönetim Kurulu Üyesinin Davet Edilmesi Gerekir Mi?	152
e) Finansal Tabloların Müzakeresinin Ertelenmesi (TTK m. 420) Halinde Azil Kararı Verilip Verilemeyeceği Sorunu.....	153

aa) Genel Bakış.....	153
bb) Değerlendirme	156
4. Azil Kararının Hükümsüzlüğü	158
a) Genel Bakış	158
b) Gündemde Azil veya Azil İlgili Bir Maddenin Bulunması Halinde.....	159
c) Gündemde Azil veya Azil ile İlgili Bir Maddenin Bulunmaması Halinde: Haksız Azil Kararının Hükümsüzlüğü	160
aa) Genel Bakış.....	160
bb) Hükümsüzlüğün Hukuki Niteliği	160
cc) Üyenin Dava Hakkı	161
dd) Hukuki Sonuçları.....	162
B. Bildirim.....	163
C. Tamamlayıcı İşlemler	164
D. Azlin Hüküm ve Sonuç Doğurması	167
III. YETKİ VE/VEYA USUL BAKIMINDAN ÖZELLİK GÖSTEREN HALLER ...	168
A. Genel Bakış.....	168
B. Esas Sözleşme ile Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli	169
C. Yönetim Kurulu Tarafından Atanan (Geçici) Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli.....	170
D. Belirli Grupları Temsil Eden Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli	171
1. Genel Bakış	171
2. Belirli Gruplara Aday Önerme Hakkı Tanınmış Olması Halinde	172
a) Genel Bakış.....	172
b) Kural: Belirli Grupların Azil Talebinde Bulunması	172
aa) Genel Bakış.....	172
bb) Belirli Grupların Azil Talebine Rağmen Yönetim Kurulunun Genel Kurulu Toplantıya Çağırması.....	173
cc) Belirli Grupların Azil Talebine Rağmen Genel Kurulun Olumsuz Azil Kararı Vermesi.....	175

c) İstisna: Haklı Sebeplerin Mevcut Olması	175
3. Belirli Gruplara Üyenin Hak Sahipleri Arasından Seçilmesi Hakkı Tanınmış Olması Halinde	176
E. TTK m. 334/1 Uyarınca Kamu Tüzel Kişileri Tarafından Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli	178
F. TTK m. 359/5 Uyarınca Seçilen Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli.....	182
1. Kamu Tüzel Kişisinin Bizzat Yönetim Kurulu Üyesi Seçilmesi Halinde.....	182
2. Kamu Tüzel Kişisini Temsilen Gerçek Kişinin Yönetim Kurulu Üyesi Seçilmesi Halinde	183
G. Devlet/İdare Tarafından Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli	184
1. SPK Tarafından Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli	184
2. TMSF Tarafından Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli	185
3. Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurulu Tarafından Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli.....	186
IV. MAHKEME KARARIYLA AZİL	187
A. Kural	187
1. Yönetim Kurulu Üyelerinin Mahkeme Kararıyla Azledilememesi.....	187
2. Alternatif Çözüm Arayışları	190
B. Yönetim Kurulu Üyelerinin Mahkeme Kararıyla Azledilememesi Kuralının Yerindeliği Sorunu: Haklı Sebeple Azil Davası Tartışması	192
1. Haklı Sebeple Azil Davası Lehine Görüşler	192
2. Haklı Sebeple Azil Davası Aleyhine Görüşler	194
3. Değerlendirme	195
a) Genel Bakış	195
b) Haklı Sebeple Azil Davası Aleyhine Görüşlerin Değerlendirilmesi	198
aa) Haklı Sebeple Azil Davası Pratik Sonuçları Bakımından Amaca Elverişsiz Midir?	198
bb) Haklı Sebeple Azil Davası Anonim Şirketler Hukukunun Temel Yapısına Aykırı Mıdır?	199

c) Ara Sonuç.....	205
C. Yönetim Kurulu Üyelerinin Mahkeme Kararıyla Azledilememesi Kuralının İstisnası	207
1. Haklı Sebeple Fesih Davasında Feshe Alternatif Bir Çözüm Olarak Yönetim Kurulu Üyelerinin Azline Karar Verilmesi	207
a) Genel Bakış	207
b) Şartları.....	208
c) Davanın Özellikleri	213
d) Haklı Sebeple Fesih Davası Haklı Sebeple Azil Davası İhtiyacını Ortadan Kaldırmakta Mıdır?	214
aa) Genel Bakış.....	214
bb) Olası Farklı Kabuller Halinde Durum.....	216
e) Haklı Sebeple Fesih Davasında Feshe Alternatif Bir Çözüm Olarak Atanmış Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli.....	216
2. Organ Eksikliği Sebebiyle Fesih Davasında Yönetim Kurulu Üyelerinin Azline Karar Verilip Verilemeyeceği Sorunu.....	218
a) Genel Bakış	218
b) İsviçre Hukukunda	221
c) Türk Hukukunda	222

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZLİN HUKUKİ SONUÇLARI

I. AZLİN ÜYE İLE ŞİRKET ARASINDAKİ HUKUKİ İLİŞKİLERE ETKİSİ	227
A. Yönetim Kurulu Üyeliği Sebebi ile Kurulan Hukuki İlişkiye Etkisi.....	227
B. Yönetim Kurulu Üyesi ile Şirket Arasındaki Diğer Hukuki İlişkilere Etkisi	228
1. Yönetim Kurulu Üyeliği ile Bağlantılı Hukuki İlişkiler Bakımından	228
2. Yönetim Kurulu Üyeliği ile Bağlantılı Olmayan Hukuki İlişkiler Bakımından	230
II. AZLEDİLEN (ESKİ) YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN HUKUKİ DURUMU	231
A. Azlin Yönetim Kurulu Üyesinin Haklarına Etkisi.....	231

1. Mali (Malvarlıksal) Haklarına Etkisi.....	231
a) Genel Bakış.....	231
b) Görevden Ayrılma Tazminatı	233
aa) Genel Bakış.....	233
bb) Türk Hukuku Bakımından.....	235
2. İdari (Kişisel/Yönetimsel) Haklarına Etkisi	237
a) Yönetim ve Temsil Haklarına Etkisi.....	237
b) Bilgi Alma ve İnceleme Hakkına Etkisi	238
c) Dava Haklarına Etkisi	241
d) Azledilen Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurulu Toplantıya Çağrı Yetkisi Var Mıdır?	243
aa) Genel Bakış.....	243
bb) Alman Hukukunda	244
cc) Türk Hukukunda	245
B. Azlin Yönetim Kurulu Üyesinin Yükümlülüklerine Etkisi	247
1. Genel Bakış	247
2. Sadakat Yükümlülüğüne Etkisi	248
a) Genel Bakış.....	248
b) Sır Saklama Yükümlülüğüne Etkisi.....	250
c) Rekabet Yasağına Etkisi	251
aa) Kanuni Rekabet Yasağının Üye Sıfatı Sona Erdikten Sonra Devam Edip Etmeyeceği Sorunu.....	251
aaa) Genel Bakış	251
bbb) Değerlendirme	253
bb) Sözleşmesel Rekabet Yasağı.....	254
3. Şirket Belgelerini İade Yükümlülüğü.....	258
a) Genel Bakış.....	258

b) Azledilen Üye İade Etmekle Yükümlü Olduğu Belgelerin Kopyalarını Alma (Saklı Tutma) Hakkına Sahip Midir?.....	259
4. Genel Kurul Toplantılarına Katılma Yükümlülüğü	261
C. Azlin Yönetim Kurulu Üyesinin Sorumluluğuna Etkisi.....	262
1. Hukuki Sorumluluğuna Etkisi	262
a) Genel Bakış.....	262
b) Azledilen Üyenin İbrası	263
aa) Genel Bakış.....	263
bb) Azledilen Üyenin İbra Talebinin Reddedilmesi ve Hukuki Sonuçları.....	265
aaa) Azledilen Üyenin Olumsuz İbra (İbranın Reddi) Kararına Karşı İptal Davası Açma Hakkı	265
bbb) Azledilen Üyenin İbra Davası Açma Hakkı	267
2. Kamu Borçlarından Sorumluluğuna Etkisi	270
a) Genel Bakış.....	270
b) Azledilen Üyenin Sorumlu Olduğu Haller	271
aa) AATUHK Bakımından.....	272
bb) VUK Bakımından.....	274
c) Tescil ve İlanın Azledilen Üyenin Sorumluluğuna Etkisi	275
D. Azledilen Üyenin Tazminat Talepleri.....	277
1. TTK m. 364/2’de Saklı Tutulan Tazminat Talebi	277
a) Genel Bakış.....	277
b) Tazminatın Şartı: Azlin Uygun Olmayan Zamanda Gerçekleşmesi.....	279
c) Tazminatın Kapsamı: Tazmin Edilecek ve Edilmeyecek Zararlar	282
aa) Genel Bakış.....	282
bb) Mali Haklardan Yoksun Kalınması Sebebiyle Ortaya Çıkan Zararlar.....	283
cc) Yapılan Masraflar Sebebiyle Ortaya Çıkan Zararlar	285
dd) Başka Tekliflerin Kaçırılması Sebebiyle Ortaya Çıkan Zararlar	285
d) Tazminatın Belirlenmesine İlişkin Esaslar	287

e) Özel Durum: Gündemde Azil veya İlgili Madde Olmaksızın Azledilen Üyenin Tazminat Talebi.....	288
2. Diğer Tazminat Talepleri	289
a) Azil Hakkının Kötüye Kullanılması Sebebi ile Tazminat Talebi	289
b) Manevi Tazminat Talebi	290
c) Şirkette Başkaca Görevler Üstlenen Yönetim Kurulu Üyesinin Diğer Tazminat Talepleri	291
III. AZLEDİLEN ÜYE YERİNE (YENİ) ÜYE SEÇİLMESİ.....	292
A. Azil Kararının Verildiği Genel Kurulda Yeni Üyelerin Seçilebilmesi.....	292
1. Genel Bakış	292
2. Gündemde Azil Maddesinin Bulunması Halinde.....	293
3. Gündemde Azil Maddesinin Bulunmaması Halinde.....	293
B. Azledilen Üyenin Tekrar Seçilebilmesi.....	295
C. Genel Kurulun Azlettiği Üye Yerine Yeni Üye Seçimi Yapmaması ve Hukuki Sonuçları	297
1. Azledilen Ancak Yerine Seçim Yapılmayan Üyenin Yerine Yönetim Kurulu Tarafından Seçim Yapılıp Yapılamayacağı Sorunu	297
2. Diğer Muhtemel Hukuki Sonuçlar	300
IV. BİRİKİMLİ OY SİSTEMİNE ÖZGÜ HUKUKİ SONUÇ: DİĞER YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN DE AZLEDİLMİŞ SAYILMASI	301
SONUÇ.....	304
KAYNAKÇA	320
ÖZET	354
ABSTRACT	355

KISALTMALAR

AATUHK	: 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
ABD	: Ankara Barosu Dergisi
Abs.	: Absatz
AG	: Die Aktiengesellschaft
a.e.	: Aynı Eser
Akdeniz HFD	: Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AJP	: Aktuelle juristische Praxis
AktG	: Aktiengesetz
Anadolu HFD	: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Ankara HBV HFD	: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Art.	: Artikel
Aşa.	: Aşağıda
Aufl.	: Auflage
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
B.	: Bası
Bahçeşehir HFD	: Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BankK	: 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BB	: Betriebs-Berater
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. August 1896
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts
BGH	: Bundesgerichtshof

BK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
bkz.	: bakınız
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
BTY	: Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik
C.	: Cilt
CA 2006	: Companies Act 2006
CC	: Code de commerce
CK	: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
Çankaya HFD	: Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ÇekK	: 5941 sayılı Çek Kanunu
çev.	: Çeviren
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
Çukurova SBED	: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
CK	: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
DB	: Der Betrieb
der.	: Derleyen
Dicle HFD	: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dipnot
Dokuz Eylül HFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DStR	: Deutsches Steuerrecht
E.	: Esas No
Ed.	: Edition
Edt.	: Editör
Erciyes HFD	: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Erzincan HFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EWiR	: Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht

f.	: Fıkra
FüPoG II	: Gesetz zur Ergänzung und Änderung der Regelungen für die gleichberechtigte Teilhabe von Frauen an Führungspositionen in der Privatwirtschaft und im öffentlichen Dienst
Gazi HFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Galatasaray HFD:	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GesKR	: Gesellschafts- und Kapitalmarktrecht
GWB	: Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen
GWR	: Gesellschafts- und Wirtschaftsrecht
HAVE	: Haftung und Versicherung
HD	: Hukuk Dairesi
HGB	: Handelsgesetzbuch
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HPD	: Hukuki Perspektifler Dergisi
HRegV	: Handelsregisterverordnung
Hrsg.	: Herausgeber
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İK	: 4857 sayılı İş Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
İKÜ HFD	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İnönü HFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İTİCÜ SBED	: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İYUK	: 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar No
KAP	: Kamuyu Aydınlatma Platformu
karş.	: Karşılaştırınız

KazancıİBB	: Kazancı İctihat Bilgi Bankası
KYİ	: Kurumsal Yönetim İlkeleri
KYT	: II-17.1 Sayılı Kurumsal Yönetim Tebliğı
LHD	: Legal Hukuk Dergisi
Legal MHD	: Legal Mali Hukuk Dergisi
m.	: Madde
Maltepe HFD	: Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Marmara HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MontanMitbestG	: Gesetz über die Mitbestimmung der Arbeitnehmer in den Aufsichtsräten und Vorständen der Unternehmen des Bergbaus und der Eisen und Stahl erzeugenden Industrie
mük.	: Mükerrer
N.	: Nummer
NJW	: Neue Juristische Wochenschrift
NZG	: Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht
NZZ	: Neue Zürcher Zeitung
OR	: Bundesgesetz vom 30. März 1911 betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht)
örn.	: Örneğın
recht	: recht Zeitschrift für juristische Ausbildung und Praxis
RG	: T.C. Resmî Gazete
Regesta	: Regesta Ticaret Hukuku Dergisi
RKHK	: 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
Rn.	: Randnummer
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü

sec.	: Section
SerPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
SJZ	: Schweizerische Juristen-Zeitung
SK	: 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
SPK	: 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kurulu
ST	: Der Schweizer Treuhänder
SZW	: Schweizerische Zeitschrift für Wirtschafts- und Finanzmarktrecht
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TD	: Ticaret Dairesi
TDK	: Türk Dil Kurumu
Terazi HD	: Terazi Hukuk Dergisi
TFM	: Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi
THYKS	: Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TSY	: Ticaret Sicili Yönetmeliği
TK	: 865 sayılı Ticaret Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TTSG	: Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi
u.a.	: und andere
Ufuk HFD	: Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
UMD	: Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi
UyapBB	: Uyap Bilgi Bankası (emsal.uyap.gov.tr).
vb.	: ve benzeri

vd.	: ve devamı
Vorb.	: Vorbemerkung(en)
VUK	: 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
Y.	: Yıl
YargıtayBB	: Yargıtay Bilgi Bankası (karararama.yargitay.gov.tr).
Yeditepe HFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Yıldırım Beyazıt HFD:	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Yuk.	: Yukarıda
ZGB	: Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907.
ZBI	: Schweizerisches Zentralblatt für Staats- und Verwaltungsrecht
ZIP	: Zeitschrift für Wirtschaftsrecht

GİRİŞ

I. KONUNUN TAKDİMİ

Bu çalışmanın konusunu, şirketin tek taraflı irade beyanı ile yönetim kurulu üyesinin görevinden el çektilmesi şeklinde ifade edebileceğimiz azil oluşturmaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin azli konusunda bir çalışma yapılması tercihi farklı sebeplere dayanmaktadır.

Öncelikle 6102 sayılı TTK ile birlikte, hem koşulları (özellikle de azil ile gündeme bağıllık ilkesi ilişkisi) hem de hukuki sonuçları (özellikle üyenin tazminat hakkı) bakımından yeni bir azil sistemi benimsenmiştir. Gündemde azil veya azil ile ilgili madde bulunması ve bulunmaması halleri arasında, bir farklılık olarak “haklı sebep” şartına yer verilmesi aslında iki farklı sisteme vücut vermiştir. Bu sebeplerle, yeni sistemin etrafıca incelenmesinde yarar görülmüştür. Ayrıca 6102 sayılı TTK ile birlikte pozitif hukukumuzda giren “belirli grupları temsil eden yönetim kurulu üyesi (TTK m. 360)” ve “mahkeme tarafından atanan yönetim kurulu üyesi (TTK m. 531)” gibi, üyelik tipolojisinde meydana gelen yenilikler de konuya farklı perspektifler kazandırmıştır. Bu açıdan, genel kurul tarafından ve serbestçe seçilen üyeleri konu edinen olağan azil sürecinin, belirtilen üyelerin azlinda nasıl ve ne ölçüde biçim değiştireceği sorgulanmaya değer görülmüştür.

Türk hukukunda daha önce, anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin azli üzerine bir monografi kaleme alınmamıştır. Yine ve özellikle 6102 sayılı TTK döneminde, konuya dair hatırı sayılır ölçüde yargı kararı ile karşılaşılmalıdır. Bu açıdan çalışmanın Türk hukukuna katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Çalışma, Türk pozitif hukukunu konu edinmektedir. Niteliğine uygun düştüğü ölçüde, İsviçre ve Alman hukukundan da yararlanılmıştır. Çalışmada esas olarak, 6102 sayılı TTK’da öngörülen rejim incelenmiştir. Özel kanunlarda devlet/idare lehine tanınan azil yetkileri (idari yaptırımlar) ise, çoğunlukla idare hukuku eksenli değerlendirmeleri gerektirmeleri sebebi ile detaylı biçimde ele alınmamıştır. Anılan hususlara ilişkin olarak, TTK’da öngörülen sisteme nazaran özellik gösteren noktalara işaret edilmekle yetinilmiştir.

Çalışmada sık sık *de lege ferenda* değerlendirmelere yer verilmiştir. Bunun iki temel sebebi vardır.

Her şeyden önce azil, yerleşik doğruları olan bir kurum değildir. Gerçekten, azle dair temel noktalarda bile tamamen aksi yönde yaklaşımlara rastlanmak mümkündür. Üstelik bu husus sadece bilimsel çalışmalarda geçerli bir olgu da değildir. Karşılaştırmalı hukukta, kanun koyucular nezdinde de durum bu şekildedir. Öyle ki, “azil için haklı sebep şartı aranmasının”, “azil kararında gündeme bağlılık ilkesine uyulmasının” ve hatta “azledilen üyelere tazminat hakkı tanınmasının” isabetli olup olmayacağı konusunda farklı tercihlere yer verilmiştir. Bu sebeptendir ki, sayılanlar başta gelmek üzere, pek çok noktada olması gereken hukuka ilişkin incelemelere gidilmesi gerekmiştir. Esasen çalışma ile güdülen amaç, bir yönü ile de, sistem farklılıklarını ve özellikle de farklılıkların arkasında yatan sebepleri ortaya koymaktır.

Öte yandan, karşılaştırmalı hukukta azil ile ilgili olarak farklı noktalar üzerinde de pek çok tartışmaya rastlanmıştır. Örneğin, İsviçre doktrininde uzun zamandır “münferit veya azlık pay sahipleri lehine yönetim kurulu üyelerinin haklı sebeplerle azlini mahkemeden talep edebilme hakkı tanınmasının” isabetli olup olmayacağı tartışılmaktadır. Yine benzer bir durum, Alman doktrininde, “haklı sebebe dayanan azil kararında pay sahibinin oy hakkından yoksunluğu” bakımından söz konusudur. Karşılaştırmalı hukukta rastlanılan bu ve benzeri tartışmaların çalışmaya yansıtılmasına çaba gösterilmiştir.

II. İNCELEME PLANI

Çalışmada yönetim kurulu üyelerinin azli, “bir üyenin göreve gelme biçiminin onun azil sürecini de etkilediği” esasına dayalı bir yaklaşım çerçevesinde incelenmiştir. Bu sebeple çalışma genelinde, yönetim kurulu üyelerinin tipik göreve gelme yöntemi olan “genel kurul tarafından serbestçe seçim” temel alınmış; üye sıfatını bu şekilde kazanan üyeler çerçevesinde açıklamalara yer verilmiştir. Yetki (örn. mahkeme tarafından atanan) ya da usul (örn. belirli grupları temsil etmek üzere seçilen) açısından göreve gelme süreci farklılık gösteren üyelerin azli, ayrı başlıklarda incelenmiştir. Çalışma, giriş ve sonuç dışında üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde konunun kavramsal çerçevesi, yasal altyapısı ve kuramsal temelleri ele alınmıştır.

Kavramsal çerçeve başlığında, yalnızca azil değil; yönetim kurulu üyeliği hakkında da açıklamalara yer verilmiştir. İlk bakışta, çalışma konusu bakımından ikincil değerde görülse de bu tercihin birkaç önemli sebebi vardır. Öncelikle, ayrıntıya girilmeksizin de olsa, yönetim kurulu üyesi sıfatının kazanılması incelenmiştir. Zira belirttiğimiz üzere, bir üyenin göreve gelme süreci, o üyenin azil sürecini de etkilemektedir. Bu sebeple, çalışmada üyenin göreve

gelebileceği farklı olasılıkların bütüncül biçimde ortaya konulmasında fayda görülmüştür. Yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasındaki hukuki ilişkinin niteliği üzerinde ise daha detaylı olarak durulmuştur. Zira söz konusu hukuki ilişki, azil ile yakından ilgilidir. Gerçekten azil, hem kuramsal temelini bu hukuki ilişkide bulmakta hem de hukuki sonuçlarını yine aynı hukuki ilişki üzerinde doğurmaktadır. Bu sebeple, temel özelliklerinden hukuki sonuçlarına dek, azle dair pek çok soru, üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişki çerçevesinde yanıtlanmaktadır. Yasal altyapı başlığında ise, hem karşılaştırmalı hukukta hem de Türk hukukunda konunun düzenlenişi ifade edilmiştir. İsviçre ve Alman hukukunun TTK’da benimsenen sistem açısından önemi de bu başlıkta tespit edilmiştir. Konunun kuramsal temelleri, üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkinin yanı sıra, çıkar çatışmaları ekseninde ortaya konulmuştur.

İkinci bölüm, azil hakkının kullanılmasına (başka bir ifade ile “azil kararının verilmesi ile hüküm ve sonuç doğurmasına dair esaslara”) hasredilmiştir.

Bu bölümde ilk olarak, azil ve seçim süreçleri arasındaki ilişki açıklanmıştır. Daha sonra ise “azil kararı” kavramı üzerinde durulmuştur. Kavram, türleri, verilmesine dair esaslar ve hükümsüzlüğü gibi farklı açılardan incelenmiştir. Esasen ikinci bölüm, çalışmanın ağırlık noktasını oluşturmaktadır. Azil, bir genel kurul kararı niteliği taşımasından kaynaklı hususlar (gündeme bağlılık ilkesi ile ilişkisi, toplantı ve karar yeter sayıları, oy hakkından yoksunluk, üyenin savunma hakkı, finansal tabloların müzakaresi ile ilişkisi gibi) ekseninde etraflıca irdelenmiştir. Yine, azil kararını takip edecek süreç (bildirim, azlin hüküm ve sonuç doğurma anı gibi) de bu bölümde ele alınmıştır. Sonrasında ise, farklı şekillerde göreve gelmiş yönetim kurulu üyelerinin azline ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Böylece, üyenin göreve gelme biçiminin, hakkın kullanılma esaslarına ve/veya yetkiye dair farklı sonuçlara yol açtığı ortaya konulmuştur. Nihayet yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararı ile azli meselesi de, “kural, istisna ve yerindelik” başlıkları altında bu bölümde işlenmiştir.

Üçüncü bölüm, azlin hukuki sonuçlarını konu edinmektedir.

Bu bölümde ilk olarak, azlin üye ile şirket arasındaki hukuki ilişkilere (üyelik ve ek görevler dolayısıyla kurulan sözleşmelere) etkisi değerlendirilmiştir. Son bölümünün kendi içerisindeki ağırlık noktasını ise, azledilen (eski) üyenin hukuki durumu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, azlin yönetim kurulu üyesi sıfatından doğan mali ve idari haklara, yükümlülöklere ve sorumluluk rejimine etkileri ortaya konulmuştur. 6102 sayılı TTK m. 364/2 ile pozitif hukukumuzda dâhil olan ve yargı uygulamasını da hayli meşgul ettiği görölen azil sebebi ile

tazminat bu bölümde incelenen bir diğer konudur. Azlin şirket açısından pratik sonucunu ifade eden “yönetim kurulunda meydana gelen boşluğun” hukuki sonuçları ile bu boşluğun giderilmesine ilişkin esaslar da son bölümde işlenmiştir. Nihayet azlin -genel açıklamalardan ayrılan- birikimli oy sistemine özgü hukuki sonucu ortaya konularak çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, ÇEŞİTLİ HUKUK SİSTEMLERİNDE KONUNUN DÜZENLENİŞİ VE KURAMSAL TEMELLERİ

I. YÖNETİM KURULU

Tüzel kişiler iradelerini oluşturmak ve açıklamak için organlara ihtiyaç duyarlar [4721 sayılı Türk Medeni Kanunu¹ (TMK) m. 50/1]. Bu sebeptendir ki, bütün tüzel kişilerde organ kavramı özel bir önem taşımaktadır². Tüzel kişi ile organ kavramları arasındaki ilişkiye dair bu husus, doğal olarak, anonim şirket ve organları için de geçerlidir [6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu³ (TTK) m. 125/1, m. 124/1].

Tüzel kişilerin organsal düzenleri, yapısal özelliklerine göre değişkenlik gösterebilir. Anonim şirketler ölçeğinde konuya yaklaşıldığında iki zorunlu organ ile karşılaşmaktadır⁴. Bunlardan ilki yönetim kurulu (TTK m. 359 vd.), diğeri ise genel kuruldur (TTK m. 407 vd.).

Yönetim kurulu anonim şirketin yönetim ve temsil organıdır (TTK m. 365). Bu husus, yönetim kurulunun temel niteliklerine de işaret etmektedir. Örneğin yönetim organı statüsü, onun daimi organ olarak nitelendirilmesini beraberinde getirmektedir⁵. Zira yönetim görevi, ancak hızlı, seri ve devamlı biçimde kararlar alarak ve/veya alınan kararları icra ederek yerine getirilebilir. Yine, temsil organı statüsü de yönetim kurulunun bir dış organ⁶ olduğunu ortaya koymaktadır.

Yönetim kurulunun anonim şirketin organizasyonu içerisindeki konumunu ve önemini ortaya koymak üzere, diğer zorunlu organla (genel kurulla) ilişkisinden hareket edilmelidir. Konu iki farklı açıdan irdelenebilir:

¹ RG, 08.12.2001, S. 24607.

² Organ kavramı ve özellikle de tüzel kişi kavramı ile ilişkisi hakkında bilgi için bkz. **Öztan**, Bilge: Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk, Ankara 1970, s. 15 vd.

³ RG, 14.02.2011, S. 27846.

⁴ Denetçi (TTK m. 397 vd.) ise organ niteliğini haiz değildir. Birçoğu yerine bkz. **Tekinalp**, Ünal: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 5. B., İstanbul 2020, N. 11-05; **Köksal**, Aytaç: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın 397 İlâ 406 Maddeleri Arasında Düzenlenen Denetçinin Anonim Ortaklığın Bir Organı Olup Olmadığı Sorunu”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C. I, Ankara 2010, s. 1387 vd. Ayrıca bkz. ve karşı. TTK Genel Gerekçe, N. 129; TTK Madde Gerekçeleri, m. 399, m. 530.

⁵ **Çamoğlu**, Ersin (**Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal), Ortaklıklar Hukuku I, 15. B., İstanbul 2021, N. 521a; **Üçışık**, Güzin/**Çelik**, Aydın: Anonim Şirketler Hukuku, C. I, Ankara 2013, s. 375; **Akdağ Güney**, Necla: Anonim Şirket Yönetim Kurulu, 2. B., İstanbul 2016, s. 3-4.

⁶ Dış organ kavramı hakkında bkz. **Öztan**, s. 104.

Öncelikle bu iki organ arasındaki görev ve yetki paylaşımına değinilmelidir. TTK’da hem yönetim kurulu (TTK m. 375)⁷ ve genel kurulun (TTK m. 408/2)⁸ devredilemez görev ve yetkileri hem de bunlar dışında kalan hususlara dair iş bölümü düzenlenmiştir (TTK m. 374, m. 408/1). Buna göre yönetim kurulu, kanun veya esas sözleşme ile genel kurula bırakılmış bulunanlar dışında şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli her türlü iş ve işlem hakkında karar almaya yetkilidir. Böylece yönetim kurulu, geniş görev ve yetkiler ile donatılmıştır.

İkinci olarak ise, bu iki organ arasındaki hiyerarşik ilişki ortaya konulmalıdır. Anonim şirketler hukukunda anılan hususta, genel kurulun üstün olduğu model (*Omnipotenztheori*), yönetim kurulunun üstün olduğu model (*Führerprinzip*) ve eşitlikçi model (*Paritätprinzip*) şeklinde olmak üzere üç modelden söz edilmektedir⁹.

TTK’da işlevler ayrılığına dayalı eşitlikçi model tercih edilmiştir¹⁰. Bu sebeple, iki organ arasında bir hiyerarşi ilişkisi değil; yetki paylaşımı/iş bölümü ilişkisi vardır. Dolayısıyla genel kurul, yönetim kurulunun “üstü” ya da “amiri” değildir. Genel kurulun yönetim kurulu üyelerini seçmeye ve azletmeye yetkili olması da farklı bir yoruma kapı aralamamaktadır¹¹.

⁷ Doktrinde TTK m. 375’de yer verilen sayımın sınırlayıcı olmadığı kabul edilmektedir, örn. bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-37; **Kırca**, İsmail (**Şehirali Çelik**, Feyzan Hayal/**Manavgat**, Çağlar): Anonim Şirketler Hukuku, C. 1 (Temel Kavram ve İlkeler, Kuruluş, Yönetim Kurulu), Ankara 2013, s. 540. İsviçre doktrininde de OR Art. 716a’da yer alan sayımın sınırlayıcı olmadığı görüşü hâkimdir, bkz. **Forstmoser**, Peter/**Meier-Hayoz**, Arthur/**Nobel**, Peter: Schweizerisches Aktienrecht, Bern 1996, § 30, N. 30; **Böckli**, Peter: Schweizer Aktienrecht, 4. Aufl., Zürich 2009, § 13, N. 287. Karş. **Watter**, Rolf/**Roth Pellanda**, Katja: Basler Kommentar - Obligationenrecht II-Art. 530-964 OR (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016, Art. 716a, N. 2.

⁸ Belirtelim ki, doktrinde genel kurulun devredilemez görev ve yetkilerinin de sayılanlar ile sınırlı olmadığı kabul edilmektedir, bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 22, N. 56 vd; **Böckli**, Aktienrecht, § 12, N. 25; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 13-13; **Pulaşlı**, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, 4. B., Ankara 2022, C. II, § 33, N. 29 vd; **Dubs**, Dieter/**Truffer**, Roland: Basler Kommentar - Obligationenrecht II - Art. 530-964 OR, (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016, Art. 698, N. 27-28.

⁹ Detaylı bilgi için bkz. **Kaşak**, Esra: Anonim Şirketlerde Genel Kurul ile Yönetim Kurulu Arasındaki Yetki Dağılımına İlişkin Temel Esaslar, İstanbul 2019, s. 73 vd.

¹⁰ Örn. bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 11-08; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 31, N. 7. Ancak karş. **Bahtiyar**, Mehmet/**Hamamcıoğlu**, Esra: Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantıları, İstanbul 2014, s. 9. Ayrıca bkz. TTK Madde Gerekçeleri, m. 374; m. 375. Karş. İsviçre hukukunda genel kurul, anonim şirketin en üst organı (*oberstes Organ der Aktiengesellschaft*) olarak nitelendirilmiştir (OR Art. 698). Ancak anılan üstünlük, şeklidir; zira yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkilerinin varlığı eşitlikçi modelin benimsendiğini göstermektedir, örn. bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 20, N. 12; **Homburger**, Eric: Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, 5. Teil: Die Aktiengesellschaft - Der Verwaltungsrat, Art. 707-726, Zürich 1997, Art. 716a, N. 514. Karş. Öte yandan doktrinde, OR’de sınırlandırılmış mutlak güç teorisini (*eingeschränkten Omnipotenztheori*) yansıtan düzenlemelere de yer verildiğine dikkat çeken yazarlara da rastlanmaktadır, örn. bkz. **Tanner**, Brigitte: Zürcher Kommentar - Die Aktiengesellschaft, Generalversammlung und Verwaltungsrat, Mängel in der Organisation, Art. 698-726 und 731b OR (Hrsg. **Handschin**, Lukas), 3. Aufl., Zürich 2018, Art. 698, N. 55-56.

¹¹ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 11-08; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 6. Karş. **Arslanlı**, Halil: Anonim Şirketler, C. II-III: Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul 1960, s. 3; **İmregün**,

Keza yönetim kurulu, “genel kurul kararlarını uygulayacak organ” olmaktan öte bir konumu da haizdir; o, kendi başına kararlar alma ve alınan kararları uygulama yetkisine sahiptir.

Buraya kadar belirtilenler ışığında yönetim kurulu, oldukça geniş görev ve yetkiler ile donatılmış zorunlu bir yönetim ve temsil organı olarak nitelendirilebilir. Esasen bu öz ifade, yönetim kurulunun önemini ortaya koymak bakımından yeterlidir. Nitekim doktrinde yönetim kurulu, görevlerine atıfla “her işi yapan hizmetçi kız (*Mädchen für alles*)¹²” olarak anılmakta; yetkilerine atıfla ise adeta “işletme sahibi (*Geschäftsherr/Herr der Aktiengesellschaft*)¹³” gibi bir rol üstlendiği belirtilmektedir.

II. YÖNETİM KURULU ÜYELİĞİ

Gerçek veya tüzel kişiliği haiz olmayan yönetim kurulu, görevlerini yerine getirmek ve yetkilerini kullanmak için üyelere ihtiyaç duymakta; bir nev’i üyeleri aracılığıyla “canlılık” kazanmaktadır¹⁴.

Özel kanunlarda yer alan istisnai hükümler [örn. bkz. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu¹⁵ (BankK) m. 23/1; 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu¹⁶ (SK) m. 4/1] dışında, yönetim kurulu bir veya daha fazla sayıda üyeden oluşur (bkz. TTK m. 359/1). Üye sayısı esas sözleşmede gösterilmelidir (TTK m. 339/2/g). Bununla birlikte esas sözleşmede sabit bir sayı belirlemek şart değildir; alt ve üst sınırların (örn. “üç ilâ beş” gibi) belirlenmesi ile yetinilmesi¹⁷ ve hatta sadece alt veya üst sınırın belirtilmesi (örn. “en az üç”, “en çok yedi” gibi) de mümkündür¹⁸.

Oğuz: Anonim Ortaklıklar, 4. B., İstanbul 1989, s. 100; **von Büren**, Roland/**Stoffel**, Walter A./**Weber**, Rolf H.: Grundriss des Aktienrechts, 3. Aufl., Zürich 2011, N. 469.

¹² **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 29, N. 10.

¹³ **von Steiger**, Fritz: İsviçre’de Anonim Şirketler Hukuku (çev. **Çağa**, Tahir), İstanbul 1968, s. 256; **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 191; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 521a.

¹⁴ “Yönetim kurulu ve üyeleri” arasındaki ilişki hakkında bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 521.

¹⁵ RG, 01.11.2005, S. 25983 (Mük.).

¹⁶ RG, 14.06.2007, S. 26552.

¹⁷ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 50; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 400; **Schucany**, Emil: Kommentar zum schweizerischen Aktienrecht- Die Aktiengesellschaft und Kommanditaktiengesellschaft, 2. Aufl., Zürich 1960, Art. 707, N. 2; **Bühler**, Christoph B.: Zürcher Kommentar - Die Aktiengesellschaft, Generalversammlung und Verwaltungsrat, Mängel in der Organisation, Art. 698-726 und 731b OR (Hrsg. **Handschin**, Lukas), 3. Aufl., Zürich 2018, Art. 707, N. 54. Karş. **Müller**, Roland/**Lipp**, Lorenz/**Plüss**, Adrian: Der Verwaltungsrat, 4. Aufl., Zürich 2014, s. 10; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 24-25.

¹⁸ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 400; **Funk**, Fritz: Kommentar des Obligationenrechtes, Zweiter Band: Das Recht der Gesellschaften, Aarau 1951, Art. 707, N. 1; **Wibmer**, Jeannette K.: Orell Füßli Kommentar - Aktienrecht Kommentar Aktiengesellschaft, Rechnungslegungsrecht, VegüV, GeBüV, VASR (Hrsg. **Wibmer**, Jeannette K.), Zürich 2016, Art. 707, N. 1. Nitekim bkz. Y. 11. HD, T. 21.06.2013, E. 2013/4301, K. 2013/13049 (KazancıİBB). Karş. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-11.

Yönetim kurulu üyeliği, yönetim kurulunu oluşturan gerçek veya tüzel kişilerden her birinin bireysel konumunu ifade etmektedir. Esasen anonim şirketler hukukunda bu kavram başlı başına bir kurumu karşılamaktadır. Nitekim kanun koyucu, yönetim kurulunun yanı sıra, üyelerin bireysel konumunu da özel olarak dikkate almış; hak (örn. TTK m. 394), yükümlülük (örn. TTK m. 369) ve yasaklar (örn. TTK m. 395/1) başta olmak üzere pek çok düzenlemeye konu etmiştir.

A. Üye Sıfatının Kazanılması

1. Üyeliğe Seçilme/Atanma

a) Kural: Genel Kurul Tarafından Seçilme

aa) Genel Bakış

Yönetim kurulu üyeleri, kural olarak genel kurul tarafından seçilirler. Yönetim kurulu üyelerinin seçimi, genel kurulun devredilemez görev ve yetkileri arasındadır (bkz. TTK m. 408/2/b). Seçim, bir genel kurul kararı niteliğindedir. Bu sebeple, genel kurulun toplanma ve karar alma esaslarına uygun davranılmalı; örneğin, gündeme bağlılık ilkesine (TTK m. 413/2) riayet edilmelidir¹⁹. Yönetim kurulu üyelerinin seçiminde olağan toplantı ve karar yeter sayıları gözetilir (bkz. TTK m. 418). Esas sözleşme ile yeter sayılar ağırlaştırılabilir²⁰; ancak hafifletilemez.

bb) Özel Durum: Belirli Grupların Yönetim Kurulunda Temsili

Genel kurul yönetim kurulu üyelerini belirlemek hususunda takdir yetkisine sahiptir. Pay sahipleri, kanun ve esas sözleşmede öngörülen seçim niteliklerini haiz olmak ve seçilme engellerini taşımamak şartı ile diledikleri kişileri yönetim kurulu üyesi olarak seçebilirler. Ancak bu hususta bir istisna söz konusudur. Anonim şirketler hukukunda, farklı pay ve pay sahibi gruplarının yönetim kurulunda temsiline özel bir önem verildiği görülmektedir²¹. Bu düşüncenin ürünü olarak TTK m. 360'da, belirli gruplara yönetim kurulunda temsil edilme

¹⁹ Yönetim kurulu üyelerinin seçiminde gündeme bağlılık ilkesi konusu, aşağıda farklı bir vesile ile detaylı olarak irdelenecektir, bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, III/A.

²⁰ **Müller/Lipp/Plüss**, s. 28; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 415; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 8-9. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 04.02.1983, E. 1983/322, K. 1983/453 (KazancıİBB). Aksi yönde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 12, N. 365, § 13, N. 48; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 241.

²¹ Bu hususta detaylı bilgi için bkz. **Kendigelen**, Abuzer: Anonim Ortaklıkta Yönetime Katılma Haklarında İmtiyaz, İstanbul 1999, s. 181 vd.

hakkı tanınmasına olanak tanınmıştır. Söz konusu düzenleme, *Obligationenrecht*²² (OR) Art. 709'dan mülhemdir²³.

Belirli gruplar lehine iki hak tanınabilir. Bunlar, aday önerme ve üyenin hak sahipleri arasından seçilmesi haklarıdır (TTK m. 360/1). Düzenleme belirli gruplar lehine üye atama hakkı (*Entsendungsrecht*) tanınmasına elverişli değildir²⁴. Yönetim kurulu üyesi genel kurul tarafından seçilmektedir. Bu açıdan düzenleme, genel kurul tarafından seçilme kuralına istisna oluşturmamaktadır²⁵. Ancak, söz konusu haklar, genel kurulun takdir yetkisini esaslı biçimde sınırlandırmaktadır. Zira genel kurul, haklı bir sebep bulunmadıkça²⁶ hak sahiplerine mensup veya hak sahipleri tarafından önerilen adayı seçmek zorundadır (TTK m. 360/1).

Kanun koyucu bu hakkın belirli pay grupları, özellik ve nitelikleriyle belirli bir grup oluşturan pay sahipleri ve azlık lehine tanınabileceğini ifade etmiştir (TTK m. 360/1). Belirli pay grupları, payların “A ve B” ya da “1. ve 2.” gibi gruplara ayrıldığı hallerde ortaya çıkmaktadır²⁷. Pay grupları lehine tanınan hak, hep birlikte kullanılmak üzere de olsa paya tanınmaktadır. Bu sebeple, hakkın tanındığı gruba dâhil bir payı iktisap eden başkaca bir koşul gerekmeksizin haktan faydalanabilmektedir²⁸. Özellik ve nitelikleriyle belirli bir grup oluşturan pay sahipleri, kişisel özellikleri (belirli bir aileye mensup olanlar gibi), hukuki statüleri (girişim sermayesi yatırım ortaklığı gibi) ya da ekonomik menfaatleri (çalışanlar, üreticiler, tedarikçiler gibi) kıstas alınarak belirlenebilir²⁹. Bu ihtimalde hak paya değil; ortak özellik ve niteliği haiz pay sahiplerinin şahsına tanınmaktadır³⁰. Bu sebeptir ki, haktan faydalanan bir pay sahibinin payını devralan, ortak özellik ve niteliğe sahip değilse haktan yararlanamayacaktır³¹. Maddede anılan üçüncü hak sahibi grubu ise azlıktır. Kanun koyucu

²² *Bundesgesetz vom 30. März 1911 betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht)*.

²³ Öte yandan, kanun koyucunun “pay grupları kavramına yüklenmesi gereken anlam (bkz. OR Art. 709/1)” ve “pay gruplarına söz konusu hakkın tanınmasının zorunlu olup olmaması (bkz. OR Art. 709/1)” başta olmak üzere, pek çok noktada kaynak düzenlemelerden ayrıldığı da göz ardı edilmemelidir.

²⁴ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 81; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 68, N. 76; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 588a; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 50.

²⁵ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 426.

²⁶ Haklı sebep örnekleri için bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 68; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 437; **Kendigelen**, Yönetim Katılma Hakları, s. 278 vd.

²⁷ Birçoğu yerine bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 427.

²⁸ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 427-428; **Baltalı**, Candemir: Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulunda Temsil Edilme İmtiyazı, İstanbul 2019, s. 220, s. 225-226.

²⁹ Kavram hakkında detaylı bilgi ve OR Art. 709/2'de yer alan “münferit pay sahibi grupları” kavramı ile karşılaştırılması için bkz. **Uçar**, Sercan: “Özellik ve Nitelikleriye Belirli Bir Grup Oluşturan Pay Sahipleri” Kavramı (TTK m. 360, f. 1, c. 1)”, Bahçeşehir HFD, C. 15, S. 193-194, 2020, s. 1333 vd.

³⁰ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 427. Karş. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 215.

³¹ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-17; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 427-428; **Baltalı**, s. 225-226.

bağımsız bir küme olarak azlık lehine yönetim kurulunda temsil edilme hakkı öngörülmesine olanak tanımıştır³². Hemen belirtelim ki, bu hak bağlamında azlık, klasik anlamda azlık pay sahiplerini değil³³; çoğunluk karşısında yer alan ve sahip olduğu haklar yönetim kuruluna üye seçmesine olanak tanımayan pay sahiplerini ifade etmektedir³⁴. Bu sebeple azlık, sermayenin onda (veya yirmide) birinden daha düşük ya da yüksek oranda pay sahiplerinden oluşabilir. Bu hususta şirket geniş bir takdir yetkisine sahiptir³⁵. Örneğin, şirket paylarının *yüzde doksan dokuz ve yüzde bir* şeklinde paylaşıldığı bir anonim şirkette *yüzde birlik* dilimi; *yüzde elli bir ve yüzde kırk dokuz* şeklinde paylaşıldığı bir anonim şirkette ise *yüzde kırk dokuzluk* dilimi oluşturan pay sahipleri lehine dahi yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınabilir³⁶.

Belirli gruplara yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınması zorunlu değildir. Belirli gruplar, ancak esas sözleşmede öngörülmesi halinde söz konusu hakka sahip olurlar. Esas sözleşmesel düzenlemeye kuruluş aşamasında veya bir esas sözleşme değişikliği ile sonradan yer verilebilir. Belirli gruplara yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınmasına dair esas sözleşme değişikliği kararı, sermayenin en az *yüzde yetmişbeşini* oluşturan pay sahipleri veya temsilcilerinin olumlu oylarıyla alınmalıdır; zira bu hak imtiyaz³⁷ niteliğindedir (TTK m. 360/2; m. 421/3).

b) İstisnalar

Yönetim kurulu üyelerinin genel kurul tarafından seçilmesi kuralının bazı istisnaları mevcuttur. Çalışma konusu açısından taşıdığı önem sebebi ile genel kurul tarafından seçilme kuralının istisnalarına ayrıntıya girilmeksizin de olsa değinmekte yarar görüyoruz.

³² **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-18; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 587; **Baltalı**, s. 231-232. Karş. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 431.

³³ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 220; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 430; **Baltalı**, s. 229.

³⁴ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 221. TTK m. 360 anlamında azlık kavramı hakkında detaylı bilgi için bkz. **Falcioğlu**, M. Özgür: “Azınlığın Yönetim Kurulunda Temsili”, Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları (Edt. **Ulusoy**, Erol), Ankara 2014, s. 149 vd.

³⁵ **Kortunay**, Ayhan: Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı, İstanbul 2015, s. 50; **Baltalı**, s. 228.

³⁶ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 221. Karş. Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı Ana Sözleşmesi, m. 10.

³⁷ TTK m. 360/2’de birinci fıkraya göre yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınan “payların” imtiyazlı sayılacağı ifade edilmiştir. Doktrinde hâkim görüşe göre, söz konusu ifade yalnızca pay grupları lehine tanınan hakkı değil; özellik ve nitelikleriyle belirli bir grup oluşturan pay sahipleri ve azlık lehine tanınan hakkı da kapsamaktadır, bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar I, N. 790; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 427. Karş. **Teoman**, Ömer: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Anonim Ortaklık Yönetim Kuruluna İlişkin Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, BATİDER, C. 26, S. 3, 2010, s. 10-11; **Baltalı**, s. 262.

İlk istisna, esas sözleşme ile atanmadır. Anonim şirketin ilk³⁸ yönetim kurulu üyeleri esas sözleşme ile belirlenir (TTK m. 339/3).

İkinci istisna, kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulu üyesi atamasıdır (TTK m. 334). Düzenlemeye OR Art. 762 kaynaklık etmektedir³⁹. Kamu tüzel kişileri lehine tanınan hak, bir “atama” hakkıdır. Bu sebeple, kamu tüzel kişileri yönetim kuruluna gönderilecek üyeyi bizzat belirleyecektir⁴⁰. Böylece, genel kurul tarafından seçilme kuralı devre dışı kalacaktır.

Söz konusu hak esas sözleşmede öngörülmelidir. Esas sözleşmesel düzenleme şirketin kuruluşunda yer alabileceği gibi işleyiş sırasında da getirilebilir⁴¹. Anonim şirketler kamu tüzel kişileri lehine üye atama hakkı tanımakla yükümlü değildir⁴². Keza kamu tüzel kişileri de şirkete karşı bu yönde bir talep ileri süremezler⁴³. Bu hususta şirketin iradesi belirleyicidir.

Yönetim kurulu üyesi atama hakkı, sadece kamu tüzel kişilerine ve işletme konusu kamu hizmeti olan anonim şirketlerde tanınabilir. Bu kavramlar idare hukuku ilkelerine göre anlamlandırılacaktır⁴⁴. Söz konusu hak, pay sahibi olan ya da olmayan kamu tüzel kişileri lehine tanınabilir (TTK m. 334/1). Kamu tüzel kişinin üye atama usulü kendi iç düzenine

³⁸ *Çamoğlu*, esas sözleşme ile atanma usulünün sonraki yönetim kurulu üyeleri için de mümkün olduğunu ifade etmektedir, bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 545. Karş. **Arslanlı**, C. II-III, s. 103; **Wolfer**, Arnold: Die Verwaltungsorgane der Aktiengesellschaft, Aarau 1917, s. 21.

³⁹ Kanun koyucu bir noktada mehzadan ayrılmıştır. OR Art. 762/1’de atama hakkı tanınabilmesi için kamu tüzel kişilerinin anonim şirkette bir kamu yararına (*ein öffentliches Interesse*) sahip olması yeterli görülmüş iken; TTK m. 334/1’de anonim şirketin işletme konusunun kamu hizmeti olması koşulu aranmıştır. Bu hususta bkz. **Çoştan**, Hülya: “Özel Hukuk Tüzel Kişilerinin ve Kamu Tüzel Kişilerinin Yönetim Kurulu Üyeliği”, BATİDER, C. 29, S. 1, 2013, s. 131.

⁴⁰ Belirtmek gerekir ki, kamu tüzel kişilerine TTK m. 360 uyarınca aday önerme hakkı da tanınabilir, bkz. **Wernli**, Martin/**Rizzi**, Marco: Basler Kommentar - Obligationenrecht II-Art. 530-964 OR (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016, Art. 762, N. 14; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 419. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi de belediyeyi OR Art. 709/2 (TTK m. 360/2) anlamında münferit pay sahibi grubu olarak nitelendirmiştir, bkz. 107 II 179.

⁴¹ Kamu tüzel kişilerine yönetim kurulu üyesi atama hakkı tanınmasına ilişkin esas sözleşme değişikliğinde aranacak yeter sayı doktrinde tartışmalıdır. Kural olarak, esas sözleşme değişiklikleri için aranan olağan yeter sayıların gözetilmesi gerektiği yönünde bkz. **Müller/Lipp/Plüss**, s. 33; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 10-11. Başkaca görüş ve değerlendirmeler için bkz. **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 762, N. 10; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 418.

⁴² **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 762, N. 4; **Çoştan**, s. 132; **Stöckli**, Andreas: Behördenmitglieder in den obersten Führungs- und Aufsichtsgremien von öffentlichen Unternehmen, Bern 2012, s. 179. Ancak karş. **Tekinalp**, Ünal: Anonim Ortaklıkların Yönetim Kurullarında Tüzel Kişilerin Temsili, Ankara 1965, s. 67; **Alışkan**, Murat: Türk Ticaret Kanunu’na Göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın Anonim Şirketleri Denetlemesi ve İlgili Fesih Davaları, İstanbul 2007, s. 86.

⁴³ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 87; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 762, N. 4, N. 9; **Çoştan**, s. 132-133. Karş. **Tekinalp**, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 68 vd; **Alışkan**, s. 84 vd; **Gürbüz Usluel**, Aslı E.: “Yeni Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Anonim Ortaklıklarda Kamu Denetiminin Değerlendirilmesi”, BATİDER, C. 28, S. 1, 2012, s. 164.

⁴⁴ Bu düzenleme bağlamında kamu hizmeti kavramının geniş yorumlanmasının isabetli olacağı yönünde bkz. **Tekinalp**, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 73.

göre şekillenir. Ancak kamu tüzel kişisi, kanun ve esas sözleşmede aranan nitelikleri haiz bir kişiyi atamalıdır⁴⁵.

Üye sıfatı kamu tüzel kişisine değil, onun tarafından atanan gerçek kişiye aittir⁴⁶. Bu üye ile diğer üyeler arasında hak ve yükümlülükler bakımından bir farklılık yoktur (TTK m. 334/3).

Kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulunda temsili konusunda değinilmesi gereken bir diğer düzenleme, TTK m. 359/5’de yer almaktadır: “Devlet, il özel idaresi, belediye, köy ile diğer kamu tüzel kişilerinin pay sahibi olduğu şirketlerde, sayılan tüzel kişiler veya bunların gerçek kişi temsilcileri yönetim kuruluna seçilebilir”. Söz konusu düzenleme pek çok yönden TTK m. 334’den farklıdır. Her şeyden önce, genel kurul tarafından seçilme kuralına bir istisna teşkil etmemektedir⁴⁷; zira kamu tüzel kişisi veya onun gerçek kişi temsilcisi genel kurul tarafından seçilecektir. Keza düzenleme, “pay sahibi olma” şartını araması ancak “işletme konusunun kamu hizmeti olması” ile “esas sözleşmede öngörülme” şartlarını aramaması bakımından TTK m. 334’den ayrılmaktadır⁴⁸. Düzenleme bir açıdan da TTK’da benimsenen genel anlayışa istisna teşkil etmektedir. TTK m. 359/2’de tüzel kişilerin bizzat yönetim kurulu üyesi seçilmesi mümkün kılınmış iken, TTK m. 359/5’de kamu tüzel kişisini temsilen gerçek kişinin yönetim kurulu üyesi seçilebilmesine olanak tanınmıştır.

Üçüncü istisna, yönetim kurulu tarafından seçilmedir (kooptasyon)⁴⁹. TTK m. 363/1’e göre, “334 üncü madde hükmü saklı kalmak üzere, herhangi bir sebeple bir üyelik boşalırsa, yönetim kurulu, kanuni şartları⁵⁰ haiz birini, geçici olarak yönetim kurulu üyeliğine seçip ilk genel kurulun onayına sunar.”

Yönetim kurulu tarafından seçilmiş olan kişi görevi kabul etmekle birlikte üye sıfatını kazanmaktadır. Akabinde gerçekleşecek genel kurul onayı, üye sıfatının kazanılması için şart

⁴⁵ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 419; Çoştan, s. 134. Ancak karşı. İmregün, Oğuz: “Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatının Kazanılması ve Ortaklık Sözleşmesi ile Bu Konuda Getirilebilecek Düzenlemeler”, Prof. Dr. Ümit Doğanay’ın Anısına Armağan-I, İstanbul 1982, s. 181.

⁴⁶ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 418; Akdağ Güney, Yönetim Kurulu, s. 11. Karşı. Tekinalp, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 60; Kortunay, s. 78; Çoştan, s. 130.

⁴⁷ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 409.

⁴⁸ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 408-409; Kortunay, s. 72; Develi, Emine: Tüzel Kişinin Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyeliği, Ankara 2016, s. 78.

⁴⁹ Fransız hukuku kökenli olan bu kurum İsviçre hukukunda ise kabul görmemiştir. OR’de bu yönde bir düzenleme yer almadığı gibi esas sözleşme ile de kooptasyon usulü öngörülemez, bkz. Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 27, N. 21; Wernli/Rizzi, BSK-OR II, Art. 710, N. 4.

⁵⁰ Yönetim kurulu tarafından seçilecek kişi yalnızca kanuni nitelikleri değil; esas sözleşmede öngörülen nitelikleri de haiz olmalıdır, bkz. Teoman, Yönetim Kuruluna İlişkin Bazı Hükümler, s. 8.

değildir. Dolayısıyla düzenleme, genel kurul tarafından seçilme kuralına bir istisna teşkil etmektedir.

Yönetim kurulunun üye seçme yetkisi “üyeliğin boşalması” halinde doğar⁵¹; bununla kastedilen üyeliğin sona ermesidir. Yönetim kurulu, istisnai durumlar dışında üye seçmekle yükümlü değildir⁵².

Yönetim kurulu seçim yetkisini bir karar olarak kullanacaktır. Bu sebeple, kurulun toplanma ve karar alma esaslarına uygun hareket edilmeli; örneğin, kalan üye sayısı, toplantı yeter sayısını sağlamalıdır⁵³.

Yönetim kurulunun üye seçme yetkisi mutlak ve sınırsız değildir. Yönetim kurulu, bir halde⁵⁴ bu yetkiye sahip değildir. TTK m. 334/1 uyarınca atanan kamu tüzel kişi temsilcisi yerine yönetim kurulu üye seçemez; bu üye yerine, kamu tüzel kişisi atama yapacaktır. Buna ek olarak, bir halde de yönetim kurulunun yetkisi sınırlıdır. Sona erme sebebi TTK m. 360 uyarınca seçilmiş üyenin şahsında gerçekleşmiş ise, yönetim kurulu, (hakkın içeriğine göre) ya hak sahipleri arasından bir kişiyi ya da hak sahiplerince önerilen adayı seçmelidir⁵⁵.

Dördüncü istisna mahkeme kararı ile atanmadır. Zira haklı sebeple fesih davasında mahkeme, feshe alternatif bir çözüm olarak yönetim kurulu üyesi atanmasına karar verebilir⁵⁶.

Beşinci istisna ise, devlet/idare tarafından atanmadır. Kanun koyucu, bazı kamu kurum ve kuruluşlarına yönetim kurulu üyesi atama hakları tanımıştır^{57,58} [bkz. 6362 sayılı Sermaye

⁵¹ Üyeliğin boşalması kavramı üzerinde aşağıda farklı bir vesile ile durulacaktır, bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, III/C.

⁵² **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 425, **Teoman**, Yönetim Kuruluna İlişkin Bazı Hükümler, s. 8. Karş. **Arslanlı**, C. II-III, s. 105; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 547b. Bu hususta detaylı bir inceleme için bkz. **Teoman**, Ömer: “Ticaret Hukukunun Güncel Sorunları I”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), İstanbul 2012, s. 891 vd.

⁵³ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 421; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 13. Bu hususa ilişkin eleştirel bir yaklaşım için bkz. **Demir**, Koray: “Kooptasyon Uygulamasında Yeni Bir Perspektif Mümkün mü? (TTK m. 363/1’de Öngörüldüğü Haliyle Kooptasyon)”, İÜFHM, C. 75, S. 1, 2017, s. 327 vd.

⁵⁴ Kuşkusuz yönetim kurulu, tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin gerçek kişi temsilcisi yerine de üye seçimi yapamaz; gerçek kişiyi değiştirme yetkisi tüzel kişidedir (TTK m. 364/1). Ancak bu durum, yönetim kurulunun yetkisine bir istisna oluşturmamaktadır. Zira anılan ihtimalde “yönetim kurulu üyeliği” boşalmış değildir; üye sıfatı (gerçek kişi temsilciye değil) tüzel kişiye aittir.

⁵⁵ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 245b; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 422; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 14. Aksi yönde bkz. **Aslan**, Adem: “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevden Alınması ve Gündeme Bağlılık”, Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu III, İÜHF Ticaret Hukuku ABD, İstanbul 2020, s. 136-137.

⁵⁶ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, IV/C/1.

⁵⁷ İfade kolaylığı adına, çalışmada kamu kurum ve kuruluşları tarafından atanan üyeleri bir bütün olarak karşılamak üzere, “devlet/idare tarafından atanan üyeler” kavramı kullanılacaktır.

⁵⁸ Nihayet ekleyelim ki, bu çalışma açısından özel bir önem taşımaması sebebi ile irdelenmeyecek olsa da, altın paylar bağlamında devlete tanınan üye atama haklarının da mevcut olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Piyasası Kanunu⁵⁹ (SerPK) m. 92/1/c, m. 94/2, m. 96/2, m. 97/1, m. 128/1/k; BankK m. 134/1; SK m. 20/2/c, 47 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi⁶⁰ (CK) m. 19].

2. Görevin Kabulü

Genel kurul ve yönetim kurulunun üye seçmesi, kamu tüzel kişisi ve devletin/idarenin üye ataması ile üyenin adının esas sözleşmeye yazılması, seçilen/atanan/esas sözleşmeye adı yazılan kişiye yönelmiş bir icap niteliğindedir⁶¹. Bu kişi, yönetim kurulu üyeliği görevini üstlenmek istemekte ise, icabı açık veya örtülü⁶² biçimde (karş. TSY m. 69/1/h; BTY m. 30/3) kabul etmelidir. Kuruluş aşamasında sicile tescil talebinde bulunmak⁶³ ve hazır bulunduğu genel kurulda verilen seçim kararına itiraz etmemek⁶⁴ örtülü kabul olarak nitelendirilebilir. Yönetim kurulu üyesi sıfatı, kabul beyanı ile birlikte kazanılmaktadır⁶⁵.

3. Tescil, İlan ve İnternet Sitesinde Yayımlanma

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin ticaret siciline tescil ve TTSG’de ilan edilmesi gerekmektedir⁶⁶ (TTK m. 373/1). Ayrıca şirket internet sitesi açmakla yükümlü ise (bkz. TTK m. 1524/1) yönetim kurulu üyeleri internet sitesinde de yayımlanmalıdır (TTK m. 39/2). Tescil, üyelik sıfatının kazanılması bakımından kurucu etkiyi haiz değildir⁶⁷. Yönetim kurulu üyesi seçilen ve görevi kabul eden kişi, ticaret siciline tescil edilmemiş dahi olsa üye sıfatını kazanmaktadır.

Örneğin bkz. Telgraf ve Telefon Kanunu (RG, 21.02.1924, S. 59) ek m. 17. Bu hususta ayrıca bkz. **Şehirali Çelik**, Feyzan Hayal: “Ulusal Düzenlemeler ile Topluluk Hukuku Sınırlarında Altın Paylar”, BATİDER, C. 24, S. 2, 2007, s. 357-358; **Yatağan Özkan**, Çiğdem: Anonim Şirketlerde Altın Paylar, İstanbul 2016, s. 117 vd.

⁵⁹ RG, 30.12.2012, S. 28513.

⁶⁰ RG, 18.10.2019, S. 30922.

⁶¹ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 544; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 453.

⁶² **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 23; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 47; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 453.

⁶³ **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 20.

⁶⁴ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 23; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 544.

⁶⁵ **Wolfers**, s. 24; **Hirsch**, Ernst: Ticaret Hukuku Dersleri, 3. B., İstanbul 1948, s. 309; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 30; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 20. Karş. Y. 11. HD, T. 10.05.1983, E. 1904, K. 2456 (**Eriş**, Gönen: Ticari İşletme ve Şirketler, C. II, Ankara 2013, s. 2521).

⁶⁶ Karş. **Domaniç**, Hayri: Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması-TTK Şerhi II, İstanbul 1988, s. 532-533; **Teoman**, Ömer: “Yönetim Kurulu Üyesi”, Yaşayan Ticaret Hukuku, Kitap 12: 2004-2007, İstanbul 2008, s. 63.

⁶⁷ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 28; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 185; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 51; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 452; **Krnet**, Georg: Praxiskommentar Verwaltungsrat-Ein Handbuch für Verwaltungsräte, 2. Aufl., Bern 2005, Art. 707, N. 273.

B. Üyelerin Nitelikleri

1. Yasal Düzenlemelerde Öngörülen Nitelikler

a) TTK'da Öngörülen Nitelikler

TTK'da yönetim kurulu üyeleri bakımından bazı nitelikler aranmıştır. Bunlar, asgari ve mutlak şartlardır⁶⁸; esas sözleşme ile dahi ortadan kaldırılamazlar.

Kanun koyucu, gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişilerin de bizzat yönetim kurulu üyesi seçilmesine olanak tanımıştır⁶⁹ (TTK m. 359/2). Bir tüzel kişi yönetim kurulu üyesi olarak seçilirse, tüzel kişi ile birlikte bir gerçek kişi de tescil⁷⁰ ve ilan edilecek; ayrıca husus şirketin internet sitesinde açıklanacaktır (TTK m. 359/2). Tüzel kişi tarafından belirlenecek gerçek kişi, kanun ve esas sözleşmede yönetim kurulu üyeleri için aranmış bütün nitelikleri haiz olmalıdır⁷¹. Üye sıfatı tüzel kişiye ait olduğundan, mali haklara tüzel kişi hak kazanacak; üye sıfatından doğan sorumluluk rejimi de tüzel kişiye uygulanacaktır⁷².

Yönetim kurulu üyeleri tam ehliyetli olmalıdır⁷³ (TTK m. 359/3). Ehliyet kavramı ile fiil ehliyeti kastedilmektedir. Bu sebeple, ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan ergin kişiler, yönetim kurulu üyesi seçilme ehliyetini haizdir (TMK m. 10). Ehliyet “tam” olmalıdır;

⁶⁸ İsviçre hukukunda OR'de aranan nitelikler bakımından bu yönde bkz. **Plüss**, Adrian: Die Rechtsstellung des Verwaltungsratsmitgliedes, Zürich 1990, s. 18.

⁶⁹ Öte yandan BDDK, 20.09.2012 tarih ve 4945 sayılı kararında banka yönetim kurullarının yalnızca gerçek kişi üyelerden oluşabileceğini ifade etmiştir. Söz konusu karar ve karar hakkında eleştiriler için bkz. **Can**, Mehmet Çelebi: “Banka Yönetim Kurulu Üyesi Olarak Tüzel Kişi”, Gazi HFD, C. 20, S. 1, 2016, s. 27 vd. Karş. İsviçre hukukunda tüzel kişilerin bizzat yönetim kurulu üyesi seçilmesine olanak tanınmadığını da hatırlatmakta yarar vardır, bkz. OR Art. 707/3.

⁷⁰ TTK m. 359 gerekçesinde, gerçek kişinin tescilinin kurucu olduğu ifade edilmiştir. Doktrinde hâkim görüş de bu yöndedir, örn. bkz. **Kırca**, İsmail: “Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyeliği”, BATİDER, C. 28, S. 2, 2012, s. 53; **Çoştan**, s. 122; **Develi**, s. 105. Karş. **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 23.

⁷¹ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 180; **Kırca**, Tüzel Kişiler, s. 55; **Çoştan**, s. 122; **Develi**, s. 85. Karş. **Akdağ Güney**, Necla: “Yeni Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Tüzel Kişi Ortağın Yönetim Kurulunda Temsili”, İKÜ HFD, C. 10, S. 2, 2011, s. 282.

⁷² Gerçek kişinin anonim şirkete karşı hukuki sorumluluğuna dair değerlendirme ve görüşler için ise bkz. **Akdağ Güney**, Tüzel Kişi, s. 290; **Sevi**, Ali Murat: “Anonim Ortaklıkta Tüzel Kişi Yönetim Kurulu Üyesi Adına Tescil Edilen Gerçek Kişinin Hukuki Sorumluluğu”, BATİDER, C. 32, S. 3, 2016, s. 48 vd.

⁷³ İsviçre hukukunda konuya dair özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Doktrinde farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bazı yazarlara ve Federal Mahkeme'ye göre ayırt etme gücüne (*Urteilsfähigkeit*) sahip olmak yeterlidir, örn. bkz. **Bürgi**, Wolfhard F.: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, V. Band, 5. Teil, Die Aktiengesellschaft, b/2: Art. 698-738 OR, Zürich 1969, Art. 707, N. 14; BGE 84 II 684. Hâkim görüşe göre ise, yönetim kurulu üyesi, fiil ehliyetini (*Handlungsfähigkeit*) haiz olmalıdır, bkz. **Homburger**, Art. 707, N. 77; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 36; **von der Crone**, Hans Caspar: Aktienrecht, 2. Aufl, Bern 2020, § 18, N. 1260; **Bauen**, Marc/Venturi, Silvio: Der Verwaltungsrat, Zürich/Basel/Genf 2007, s. 11.

dolayısıyla, sınırlı ehliyetsizler ve sınırlı ehliyetliler (kendisine yasal danışman atanan kişiler) yönetim kurulu üyesi seçilemezler⁷⁴.

Yönetim kurulu üyelerinin nitelikleri konusunda son olarak iflasa da değinilmelidir. Kanun koyucu, iflas eden kişilerin yönetim kurulu üyesi seçilmesini de uygun görmemiştir⁷⁵ (TTK m. 359/4).

b) Özel Kanunlarda Öngörülen Nitelikler

Bazı özel kanunlarda, özel statülü anonim şirket yönetim kurulu üyeleri bakımından ek seçilme nitelikleri öngörülmektedir. Sermaye piyasası kurumları, bankalar, finansal kiralama, faktöring ve finansman şirketleri ile sigorta ve reasürans şirketleri yönetim kurulu üyeleri için özel seçilme nitelikleri aranmıştır. Söz konusu düzenlemeler incelendiğinde iki husus dikkat çekmektedir:

İlk husus, yönetim kurulu üyesi seçilebilmek için aranan standartların yükseltilmiş olmasıdır. Kanun koyucu üyelerin malvarlıksal durumları, eğitimleri, tecrübeleri ile sektörel ve adli geçmişlerine ilişkin olmak üzere, TTK’da öngörülen niteliklerin kimi zaman ötesinde kimi zamansa haricinde standartlara yer vermiştir⁷⁶. *İkinci husus*, kanun koyucunun sadece objektif nitelikler aramakla yetinmemesi, sübjektif seçilme niteliklerine de yer vermesidir. Örneğin yatırım kuruluşları yönetim kurulu üyeleri bakımından durum böyledir. Kanun koyucu, “işin gerektirdiği dürüstlük ve itibara sahip bulunmak” gibi sübjektif bir nitelik aramıştır (SerPK m. 45/2, m. 44/1/e). Sigorta ve reasürans şirketlerinde de benzer yaklaşım sergilenmiştir. Buna göre, sigorta ve reasürans şirketleri yönetim kurulu üyeleri, “yönetim kurulu üyesi olmanın gerektirdiği itibara sahip olma” koşulunu taşımalıdır (SK m. 4/2, m. 3/2/a/2).

Nihayet belirtelim ki, bazı kanunlarda yönetim kurulu üyesi seçilme engellerine de yer verilmiştir. Kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin sonucu olarak “şirket yöneticisi olmaktan yoksun bırakılma” tedbiri uygulanan kişiler [5237 sayılı Türk Ceza Kanunu⁷⁷ (TCK) m. 53/1/d] ile hakkında “çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı”

⁷⁴ **Domaniç**, s. 466-467; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 161; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 411. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 05.12.1986, E. 1986/6726, K. 1986/6565 (KazancıİBB).

⁷⁵ İsviçre kanun koyucusu konuya dair bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Doktrinde ise iflas bir seçilme engeli olarak nitelendirilmemektedir, bkz. **von Steiger**, s. 261; **Bürgi**, Art. 707, N. 16; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 707, N. 23.

⁷⁶ Bkz. BankK m. 23/1, m. 25/1, m. 8/1/a, b, c, d; SerPK m. 45/2, m. 44/1/a, b, c, d; SK m. 4/2, m. 3; 6361 sayılı Kanun m. 5/1/d.

⁷⁷ RG, 12.10.2004, S. 25611.

kararı verilen kişiler [5941 sayılı Çek Kanunu⁷⁸ (ÇekK) m. 5/2] buna örnek gösterilebilir. Her iki yaptırım da yönetim kurulu üyesi seçilmeye engeldir⁷⁹. Memurlar ve noterler gibi meslek mensupları için öngörülen yönetim kurulu üyeliği yasakları ise, düzen normu niteliğindedir ve dolayısıyla seçilme engeli niteliği taşımamaktadır⁸⁰.

2. Esas Sözleşmede Öngörülen Nitelikler

Esas sözleşmede yönetim kurulu üyeleri açısından ek seçilme nitelikleri öngörülebilir. Emredici hükümler ilkesi, bu hususta bir engel teşkil etmemektedir; zira ilke, esas sözleşmeye tamamlayıcı hükümler dercedilmesini önlememektedir⁸¹. TTK m. 363/2’de yönetim kurulu üyeleri açısından “esas sözleşmede” öngörülen niteliklerden söz edilmesi bu yaklaşımı doğrulamaktadır⁸².

Esas sözleşmede yönetim kurulu üyeleri için pek çok farklı ek nitelik aranabilir. Bu hususta sınırlı bir sayım olanağı yoktur. Pay sahipliği, yaş, eğitim, meslek ve mesleki deneyim ile vatandaşlık bu niteliklere örnek gösterilebilir⁸³. Öte yandan esas sözleşmede, hukukun ve anonim şirketler hukukunun temel ilkelerine (hakkın kötüye kullanılması yasağına, eşit işlem ve hakların sakınılarak kullanılması ilkelerine) aykırı niteliklere yer verilemez⁸⁴. Ayrıca esas sözleşme seçilme engelleri de ihtiva edebilir. Örneğin, yönetim kurulu üyelerinin ikinci kez seçilemeyeceği kararlaştırılabilir (bkz. TTK m. 362/1, c. 2).

⁷⁸ RG, 20.12.2009, S. 27438.

⁷⁹ Bkz. ve karşı. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 548f; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 166, N. 171 vd.

⁸⁰ **von Steiger**, s. 261; **Arsılanlı**, C. II-III, s. 101; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 412-413; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 34. Aksi yönde bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 36, N. 166. Kooperatiflere ilişkin olmakla birlikte karşı. Y. 11. HD, T. 30.01.2006, E. 2005/424, K. 2006/1250 (KazancıBB).

⁸¹ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 175; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 413; **Karasu**, Rauf: Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi, 2. B., Ankara 2015, s. 150. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 07.07.2015, E. 2014/15813, K. 2015/8851 (KazancıBB). İsviçre hukukunda emredici hükümler ilkesi söz konusu olmadığından bu hususta bir tereddüt yoktur. Emredici hükümler ilkesinin kabul edildiği Alman hukukunda ise hem gözetim kurulu hem de yönetici kurul üyeleri için esas sözleşmede ek nitelikler aranabileceği kabul edilmektedir. Birçoğu yerine bkz. **Pentz**, Andreas: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 1, 5. Aufl., München 2019, § 23, Rn. 169; **Limmer**, Peter: beck-online.Grosskommentar zum Aktienrecht (vormals Spindler/Stilz, Aktienrecht), (GesamtHrsg. **Henssler**, Martin), § 23, Rn. 50 (Stand: 01.09.2021).

⁸² **Bahtiyar**, Mehmet: Ortaklıklar Hukuku, 15. B., İstanbul 2021, s. 230. Ayrıca bkz. TTK Madde Gerekçeleri, m. 340.

⁸³ Bu ve benzeri örnekler için bkz. **Ansay**, Tuğrul: Anonim Şirketler Hukuku, 6. B., Ankara 1982, s. 99; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 13; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 43; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 707, N. 30; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 414.

⁸⁴ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 14; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 707, N. 30; **Krnetta**, Art. 707, N. 60; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 18; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 30. Örnekler için bkz. **İmregün**, Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatı, s. 182.

C. Üyeler ile Şirket Arasındaki Hukuki İlişki

1. Genel Bakış

Daha önce yönetim kurulu üyesi sıfatının seçim, atanma veya esas sözleşmeye adı yazılma şeklinde gerçekleşen bir icap ve bu icabın ilgili kişi tarafından kabul edilmesi sonucu kazanıldığı ifade edilmiştir. Sözü edilen icap/kabul süreci üye ile şirket arasında bir hukuki ilişki kurmaktadır.

Yönetim kurulu üyeliği, çifte karakterli (iki boyutlu) yapıyı haiz bir hukuki ilişkidir (*Doppelnatur*)⁸⁵. Bunlardan birincisi organsal ilişkiye dairdir. Yönetim kurulu üyeliğinin bu boyutuna, üyenin işlemlerinin şirketi bağlaması ve üyenin haksız fiillerinden şirketin sorumlu olması örnek verilebilir⁸⁶. Yönetim kurulu üyeliğinin ikinci boyutunu ise sözleşmesel ilişki oluşturmaktadır. Üyenin mali hakları, yükümlülükleri ve yasaklılıkları, bu ikinci boyuta örnek teşkil etmektedir⁸⁷.

Yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasındaki hukuki ilişkinin niteliği İsviçre ve Türk anonim şirketler hukukunun en tartışmalı konularından biridir⁸⁸. Esasen bu tartışma, dört ana eksende seyretmektedir. Bunlar;

- üye ile şirket arasındaki hukuki ilişkinin bir sözleşme ilişkisi mi, yoksa sözleşme benzeri ilişki mi olduğu,
- üye ile şirket arasındaki hukuki ilişkinin organsal ve sözleşmesel boyutlarının birbirlerinden ayrı olup olmadığı,
- üye ile şirket arasındaki organsal ilişkinin nasıl nitelendirileceği,
- üye ile şirket arasındaki sözleşmesel ilişkinin nasıl nitelendirileceği hususundadır.

⁸⁵ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 2; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 89; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 710, N. 9; **Bühler**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 707, N. 62; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 119; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 458; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 284; **Roth Pellanda**, Katja: “Vertragsverhältnisse mit Verwaltungsräten”, GesKR, S. 1, 2012, s. 75.

⁸⁶ Başkaca örnekler için bkz. ve karşı. **Plüss**, Rechtsstellung, s. 118-119.

⁸⁷ Karşı. **Plüss**, Rechtsstellung, s. 119.

⁸⁸ Alman hukukunda ise konu ikili bir ayrımla ele alınmaktadır. Bu ayrım gözetim kurulu üyeleri ile yönetici kurul üyeleri arasında yapılmaktadır. Gözetim kurulu üyeleri ile şirket arasında salt bir organ ilişkisi vardır; organ ilişkisinden ayrı bir sözleşmesel ilişki yoktur, bkz. **Habersack**, Mathias: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 2, 5. Aufl., München 2019, § 101, Rn. 67; **Spindler**, Gerald: beck-online.Grosskommentar zum Aktienrecht (vormals Spindler/Stilz, Aktienrecht), (GesamtHrsg. **Henssler**, Martin), § 101, Rn. 8-9 (Stand: 01.09.2021). Yönetici kurul üyeleri ile şirket arasındaki ilişki ise iki boyutludur. Buna göre yönetici kurul üyeleri ile şirket arasında organ ilişkisinden ayrı bir sözleşme ilişkisi de vardır, bkz. **Spindler**, Gerald: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 2, 5. Aufl., München 2019, § 84, Rn. 60, 61; **Fleischer**, Holger: beck-online.Grosskommentar zum Aktienrecht (vormals Spindler/Stilz, Aktienrecht), (GesamtHrsg. **Henssler**, Martin), § 84, Rn. 7-8, Rn. 26-27 (Stand: 01.09.2021); **Nees**, Claudia: Abberufung und außerordentliche Kündigung eines Vorstandsmitgliedes einer AG wegen seines Privatverhaltens, Baden-Baden 2016, s. 52 vd.

Yukarıda işaret edilen ilk tartışma “görece” çözüme kavuşmuş durumdadır. Her ne kadar doktrinde, yönetim kurulu üyeliğinin gerek kurulma gerekse de sona erme esasları bakımından sözleşmeler hukukunun ilkeleri ile bağdaşmadığı⁸⁹ ve hukuki ilişkinin “*şirketler ve borçlar hukukuna dair unsurları birlikte barındıran organsal ilişki*” olarak nitelendirilmesi gerektiği yönünde yaklaşımlara⁹⁰ rastlansa da hâkim görüş, üye ile şirket arasında sözleşme ilişkisi bulunduğu yönündedir⁹¹.

Sözü edilen ikinci tartışmaya ilişkin farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bir yaklaşım, üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkiyi tek bir hukuki ilişki olarak nitelendirmektedir⁹². Esasen bu yaklaşım da çifte karakterli yapı olgusunu reddetmemektedir. Ancak anılan iki boyutun birbirinden ayrı hukuki ilişkiler olarak nitelendirilmesini yerinde görmemektedir. Hatta *Dubs/Truffer*, anılan her iki boyutu da kapsamak üzere, üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkinin “*sui generis sözleşme*” olarak nitelendirilebileceğini ifade etmektedir⁹³. Bir diğer yaklaşım, hukuki ilişkinin çifte karakterli yapısını ön plana çıkarmaktadır⁹⁴. Buna göre, üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişki, iki karakteri (boyutu) ayrı ayrı irdelenerek nitelendirilmelidir. İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında da bu yaklaşıma rastlanmaktadır. Yüksek Mahkeme, çeşitli kararlarında organsal ve sözleşmesel ilişkilerin birbirinden ayrı tutulması gerektiğini açıkça ifade etmiştir⁹⁵.

⁸⁹ Müller/Lipp/Plüss, s. 39; Plüss, Rechtsstellung, s. 114-115.

⁹⁰ Wernli/Rizzi, BSK-OR II, Art. 710, N. 9; Wibmer, OFK-Aktienrecht, Art. 710, N. 3; Plüss, Adrian/Facincani-Kunz, Dominique: CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personengesellschaften und Aktiengesellschaft - Vergütungsverordnung Art. 530-771 OR - VegüV (Hrsg. Roberto, Vito/Trüeb, Hans Rudolf), 3. Aufl., Zürich 2016, Art. 707, N. 11.

⁹¹ Anonim şirket ile yönetim kurulu üyeleri arasında sözleşmesel bir ilişki bulunduğu yönünde bkz. Wolfers, s. 24; Arslanlı, C. II-III, s. 108; İmregün, Anonim Ortaklıklar, s. 202, s. 226; Ansay, Anonim Şirketler, s. 102-103; Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 4; Böckli, Aktienrecht, § 13, N. 88; Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-112; Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 543; Üçışık/Çelik, s. 45; Akdağ Güney, Yönetim Kurulu, s. 277; Sezgin, Ayşegül: “Yönetim Kurulu Üyesi ile Anonim Şirket Tüzel Kişisi Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği”, Marmara HAD, Özel Sayı, Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan, İstanbul 2006, s. 379; Gündoğdu, Gökmen/Kaplan, Hasan: “Anonim Ortaklık ile İşçileri Arasındaki İlişkide Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Durumu”, İÜHFM, C. 65, S. 2, 2007, s. 256; Kayırgan, Hasan: “Yönetim Kurulu Üyesi ile Anonim Şirket Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği”, Erciyes HFD, C. 8, S. 1, 2013, s. 249; Kocabıyık, Sami: “Anonim Şirket ile Yönetim Kurulu Üyeleri Arasındaki İş Sözleşmelerinin Geçerliliği ve Hukuki Sorunlar”, LHD, C. 17, S. 200, 2019, s. 3420.

⁹² Bürgi, Art. 708, N. 8; von der Crone, § 18, N. 1258; Kortunay, s. 175; Doğan Yenisey, Kübra: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyeliği ve İş Sözleşmesi”, İÜHFM, C. 74, Özel Sayı, Prof. Dr. Fevzi Şahlanan’a Armağan, 2016, s. 320.

⁹³ Dubs/Truffer, BSK-OR II, Art. 705, N. 12. Benzer yönde bkz. Kortunay, s. 175.

⁹⁴ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 5; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 458; Staehelin, Adrian: Kommentar zum schweizerischen Zivilrecht, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung, Der Arbeitsvertrag, Art. 319-330a OR, 4. Aufl. Zürich 2016, Art. 319, N. 44; Streiff, Ullin/von Kaenel, Adrian/Rudolph, Roger: Arbeitsvertrag Praxiskommentar zu Art. 319-362 OR, 7. Aufl., Zürich 2012, Art. 319, N. 11. Karş. Hirsch, s. 308.

⁹⁵ BGE 128 III 132; BGE 130 III 217. Söz konusu kararlar hakkında detaylı bir inceleme için bkz. Sommer, Ueli: “Die rechtliche Qualifikation von Verwaltungsrats- und anderen Organverträgen - Eine Entgegnung

Doktrinde de belirtildiği üzere, anılan iki yaklaşım arasında pratik sonuçlar açısından bir farklılık yoktur⁹⁶. Hangi yaklaşım kabul edilirse edilsin, üye ile şirket arasındaki hukuki ilişkiye uygulanacak hükümler farklılık göstermeyecektir. Hal böyle olmakla birlikte, bizce de üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkinin organsal ve sözleşmesel boyutları arasında ayrıma gidilerek nitelendirilmesi yerinde olacaktır. Zira hukuki ilişkinin belirtilen iki boyutu birbirinden ayrı işleyişlere sahiptir. Bu husus, salt kuramsal açıdan da olsa, hukuki ilişkinin iki boyutunun sona ermeleri ve sona ermeyi takip eden sürece etkileri bakımından önemi haizdir. Örneğin, hukuki ilişkilerin yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesi sonrası sürece etkileri birbirlerinden farklıdır⁹⁷. Gerçekten, üyelik ilişkisinin sona ermesi ile organsal boyuta bağlanan hukuki sonuçlar mutlak biçimde ortadan kalkmaktadır. Ancak üyelik ilişkisi sona ermiş olsa bile, üyenin sözleşmesel boyuttan kaynaklanan bazı yükümlülükleri (örn. sadakat yükümlülüğü gibi) etkilerini sürdürmektedir⁹⁸.

2. Üyeler ile Şirket Arasındaki Organsal İlişki

Yönetim kurulu üyelerinin “organ” mı yoksa “organ üyesi” olarak mı nitelendirilmesi gerektiği hususu tartışmalıdır. Bir görüşe göre, yönetim kurulu üyeleri organdır⁹⁹. Bu görüş, üyenin işlemlerinin şirketi bağlaması ve haksız fiillerinden şirketin sorumlu olması olgularına dayanmaktadır¹⁰⁰. Aksi görüşe göre ise, yönetim kurulu üyeleri organ üyesi/organ görevlisi (*Organträger*) sıfatını haizdir¹⁰¹. Bu yaklaşıma göre, soyut bir kavram olan organa yüklenen faaliyetleri yerine getiren kişiler, organ üyesi olarak nitelendirilmelidir.

Esasen bu tartışma pratik bakımından önem taşımamaktadır; hangi görüş kabul edilirse edilsin, ne üyelerin işlem ve fiillerinin şirkete etkisi ne de üyelerin tâbi olacakları sorumluluk rejimine ilişkin olarak farklı bir sonuç ortaya çıkacaktır¹⁰². Bununla birlikte konu, üyeler ile şirket arasındaki sözleşmesel ilişkinin akıbeti bakımından önem arz etmektedir. Zira yönetim

auf die bundesgerichtliche Absage an das Konzerninteresse in BGE 130 III 213”, AJP, S. 9, 2004, s. 1059 vd.

⁹⁶ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 458. Karş. U. Sommer, s. 1061-1062.

⁹⁷ Karş. Bürgi, Art. 708, N. 8.

⁹⁸ Bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, I/A.

⁹⁹ Helvacı, Mehmet: Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu, 2. B., İstanbul 2001, s. 30-31; Doğan, Beşir Fatih: Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Organizasyonu ve Yönetim Yetkisinin Devri, İstanbul 2011, s. 9. Karş. Tekinalp, yönetim kurulu üyelerini “organ-kışı” olarak nitelendirmektedir, bkz. Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, N. 11-02.

¹⁰⁰ Helvacı, Sorumluluk, s. 30. Ek bir gerekçe için bkz. Doğan, s. 9.

¹⁰¹ İmregün, Anonim Ortaklıklar, s. 228; Çamoğlu, Ersin: Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, 3. B., İstanbul 2010, s. 37. Bu tartışmadan bağımsız olarak organ üyesi kavramına yer veren yazarlar için bkz. Wolfers, s. 24; Hirsch, s. 306; Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 31. Söz konusu terminoloji hakkında bilgi için bkz. Kolb, Alfred: Die Rechtliche Stellung der Mitglieder der Verwaltung nach schweizerischem Aktienrecht, Andelfingen 1935, s. 3.

¹⁰² Kortunay, s. 12; Akdağ Güney, Necla: Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, 2. B., İstanbul 2010, s. 158.

kurulu üyeleri organ olarak nitelendirilirse, artık, üyeler ile şirket arasında sözleşmesel bir ilişkinin varlığından söz edilemeyecektir¹⁰³. Ancak, yönetim kurulu üyeleri organ üyesi olarak nitelendirilirse sonuç farklı olacaktır. Zira bir tüzel kişi ile organ üyesi arasında, organ üyesine bu sıfatı kazandıran bir sözleşme ilişkisi de vardır¹⁰⁴. Yukarıda ifade edildiği üzere, yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasında sözleşmesel bir ilişki mevcuttur. Bu sebeple, yönetim kurulu üyelerinin organ üyesi olarak nitelendirilmesi hukuk tekniği bakımından daha isabetli görünmektedir.

3. Üyeler ile Şirket Arasındaki Sözleşmesel İlişki

a) Genel Bakış

TTK'da yönetim kurulu üyelerinin mali hakları, yükümlülükleri ve yasaklılıkları gibi sözleşmesel ilişkinin önem arz ettiği pek çok konu detaylı biçimde düzenlenmiştir. Bu sebeple sözleşmesel ilişki görece dar bir uygulama alanına ve kısıtlı bir pratik öneme sahiptir¹⁰⁵. Zira sözleşmesel ilişki, sadece TTK'da özel olarak düzenlenmeyen noktalar bakımından önem arz etmektedir. Ancak sözleşmesel ilişkinin hukuki niteliği oldukça önemlidir. Öyle ki bu hususta benimsenecek görüş, yönetim kurulu üyesinin mali haklarına sağlanacak koruma, tazminat haklarının niteliği, türü ve kapsamı ile taraflar arasındaki hukuki uyumsuzlukların görüleceği mahkeme gibi pek çok noktada belirleyici olacaktır¹⁰⁶.

Yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasındaki sözleşmesel ilişkinin hukuki niteliğine dair açıklamalar öncesinde bazı hususlara dikkat çekmekte fayda vardır. Yönetim kurulu üyeleri farklı seçilme/atanma usulleri ile üyelik sıfatını kazanabilirler. Ancak yönetim kurulu üyelerinin seçilme/atanma usulleri, üyeler ile şirket arasındaki sözleşmesel ilişkinin hukuki niteliği bakımından önem arz etmemektedir. Başka bir deyişle, yönetim kurulu üyesi göreve ne şekilde gelmiş olursa olsun aynı sözleşmeye taraftır¹⁰⁷. Keza yönetim kurulunun tek veya daha fazla sayıda üyeden oluşması¹⁰⁸, yönetim kurulu üyesinin gerçek ya da tüzel kişi olması

¹⁰³ Çamoğlu, Sorumluluk, s. 37. Gerçeklik teorisi bu kabule engeldir, bkz. Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 454. Karş. Sezgin, s. 371-372.

¹⁰⁴ Çamoğlu, Sorumluluk, s. 37.

¹⁰⁵ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 10; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 453-454.

¹⁰⁶ Bu hususta bkz. Müller/Lipp/Plüss, s. 44; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 454; Civan, Orhan Ersun: "Türk Hukukunda Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Limited Şirket Müdürlerinin Hukuki Statüsü", Çankaya HFD, C. 5, S. 1, Arş. Gör. Ceren Damar Şenel Armağanı, C. I, 2020, s. 714.

¹⁰⁷ Bu anlamda olmak üzere, kamu tüzel kişileri tarafından atanma halinde de "atanan üye ile şirket" arasında bir sözleşme kurulmaktadır, bkz. Plüss, Rechtsstellung, s. 130.

¹⁰⁸ Karş. Müller/Lipp/Plüss, s. 47; Doğan Yenisey, s. 323, s. 325.

ve yönetim kurulu üyesinin şirketin pay sahibi olup olmaması¹⁰⁹ da bu hususta farklı bir yorum gerektirmemektedir.

b) Sözleşmesel İlişkinin Hukuki Niteliği

aa) Genel Bakış

aaa) Doktrinde ve Yargı Kararlarında İfade Edilen Görüşler

Doktrinde ve yargı kararlarında yönetim kurulu üyesi ile şirket arasındaki sözleşmenin hukuki niteliğine dair iki temel görüş ileri sürülmektedir¹¹⁰. Bunlardan ilki hizmet sözleşmesi; diğeri, vekâlet sözleşmesi görüşüdür. Muhtemel bir kafa karışıklığına yol açmamak açısından belirtelim ki, daha önce de değindiğimiz “*şirketler ve borçlar hukukuna dair unsurları birlikte barındıran organsal ilişki*” görüşü, hukuki ilişkiyi bir sözleşme olarak kabul etmemesi; “*sui generis sözleşme*” görüşü ise, sözleşmesel ilişkiyi değil, bütün olarak yönetim kurulu üyeliği ilişkisini konu edinmesi sebebi ile burada tekrar irdelenmeyecektir.

Bir görüşe göre, üyeler ile şirket arasında hizmet sözleşmesi ilişkisi vardır^{111,112}. Bu görüş, üyelik görevinin belirli işlere hasredilmemesi ve üyenin şirket işlerini sürekli olarak görmekle yükümlü olması olgularına dayanmaktadır¹¹³.

Klasik doktrin ve yargı kararlarında hâkim görüşe göre ise, üye ile şirket arasında bir vekâlet sözleşmesi vardır¹¹⁴. Söz konusu görüş, adi şirket yöneticileri ile ortakları arasındaki

¹⁰⁹ Karş. **Stahelin**, Art. 319, N. 44; **Streiff/von Kaenel/Rudolph**, Art. 319, N. 11; **Civan**, s. 731, s. 743.

¹¹⁰ Karş. **Domanıç**, s. 492 vd.

¹¹¹ **Hacımahmutoglu**, Sibel: AT ve Türk Hukukunda Anonim Ortaklığın Karar Alma Sürecinde Yönetim Kurulunun Yapısı ve Çalışanların Katılımı, Ankara 2008, s. 175. Ayrıca bkz. **Bürgi**, Art. 708, N. 13; **Schucany**, Art. 705, N. 2. Eserinin önceki basısında bu görüşü ileri süren **Tekinalp** (bkz. **Tekinalp**, Ünal: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 4. B., İstanbul 2015, N. 12-112), son basıda yaklaşımını değiştirmiş görünmektedir, bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-112.

¹¹² Alman hukukunda yönetici kurul üyeleri ile şirket arasındaki sözleşmesel ilişki hizmet sözleşmesi olarak nitelendirilmekte; ancak bağımlılık unsurunu ihtiva etmediğine (ve dolayısıyla yönetici kurul üyesinin işçi olarak nitelendirilemeyeceğine) dikkat çekilmektedir, bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 60 vd. Alman doktrininde ileri sürülen görüşlerden hareketle, Türk-İsviçre hukukunda yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasındaki hukuki ilişkiyi nitelendirmek ise yerinde olmayacaktır. Zira Alman hukukunda yönetici kurul üyeleri için ifade edilen hizmet sözleşmesi görüşü, bu hukuk sisteminde vekâlet sözleşmesinin ücretsiz bir sözleşme olmasından hareketle dile getirilmektedir. Oysa Türk-İsviçre hukukunda durum farklıdır. Keza Alman hukukunda, hizmet sözleşmeleri için geçerli bağımlı-bağımsız hizmet sözleşmesi ayrımı da Türk-İsviçre hukukunda söz konusu değildir. Bu hususta bkz. ve karşı. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 455, dn. 177; **Sezgin**, s. 373-374.

¹¹³ **Bürgi**, Art. 708, N. 13; **Schucany**, Art. 705, N. 2; **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 103; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-112. Bu görüşün diğer dayanakları hakkında bkz. **Müller**, Roland: Der Verwaltungsrat als Arbeitnehmer, Zürich 2005, s. 64-65.

¹¹⁴ **Hirsch**, s. 311; **Arslanlı**, C. II-III, s. 108; **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 202; **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 104; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 543; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 142; **Karayalçın**, Yaşar: “Anonim Şirketin Ehliyeti - Yönetim Kurulu Üyesi”, Özel Hukukda Meseleler ve Görüşler-Hukuki Mütalâalar (1975-1983) II, Ankara 1983, s. 79; **Bauen**, Marc/**Bernet**, Robert: Schweizer Aktiengesellschaft,

ilişkiye vekâlet sözleşmesi hükümlerinin uygulanacağına ilişkin 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu¹¹⁵ (TBK) m. 630/1 hükmünde kaynağını bulmaktadır¹¹⁶.

bbb) Değerlendirme

Kanaatimizce yönetim kurulu üyesi ile şirket arasındaki sözleşmesel ilişkinin hizmet sözleşmesi olarak nitelendirilme olanağı yoktur¹¹⁷. Ücret hizmet sözleşmesinin zorunlu bir unsuru iken [TBK m. 393/1; 4857 sayılı İş Kanunu¹¹⁸ (İK) m. 8/1] yönetim kurulu üyelerine ücret ödenmesinin şart olmaması¹¹⁹ ve işçinin gerçek kişi olması zorunlu iken (İK m. 2/1) tüzel kişilerin de yönetim kurulu üyesi seçilebilmesi bu kabulü gerektiren temel hususlardır. Keza bağımlılık unsuru çerçevesinde de aynı sonuca varılabilir¹²⁰. Hizmet sözleşmesinin zorunlu unsuru olan bağımlılık, işçinin, işveren otoritesi altında; onun emir, talimat, gözetim ve denetiminde iş görmesini ifade etmektedir¹²¹. Bu unsur da yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasındaki ilişkide mevcut değildir¹²². Gerçekten yönetim kurulu üyeleri, başka bir organın (genel kurulun¹²³ veya bir bütün olarak yönetim kurulunun¹²⁴) otoritesi altında iş görmemekte; aksine, kendi başlarına kararlar alabilmekte ve bunları uygulayabilmektedir. Nihayet, üyenin işi bizzat görme yükümlülüğü ile azil halinde tazminat hakkı da hizmet sözleşmesi görüşünün kabulünü gerektirmemektedir. Zira vekil de, tıpkı işçi gibi, kural olarak işi bizzat görmekle yükümlüdür (TBK m. 506/1). Keza vekil, tıpkı işçi gibi, azil halinde tazminat hakkına da sahiptir (TBK m. 512). Bu sebeplerle, gerek işi bizzat görme yükümlülüğü gerekse de azil halinde tazminat hakkı, hizmet sözleşmesine “özgü” unsurlar olarak nitelendirilmemelidir¹²⁵.

Zürich 2007, s. 158; Y. 11. HD, T. 20.12.2018, E. 2017/694, K.2018/8148; Y. 11. HD, T. 09.01.2017, E. 2015/12189 K. 2017/120; Y. 22. HD, T. 24.12.2019, E. 2016/19952, K. 2019/24147; Y. 9. HD, T. 04.04.2013, E. 2011/991, K. 2013/11127; Y. 9. HD, T. 29.03.2012, E. 2010/3163, K. 2012/10661; İstanbul BAM, 14. HD, T. 18.10.2018, E. 2018/409, K. 2018/1140 (Kararların tümü için bkz. KazancıİBB).

¹¹⁵ RG, 04.02.2011, S. 27836.

¹¹⁶ **Hirsch**, s. 311; **Arslanlı**, C. II-III, s. 108; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 280. Bu görüşün diğer dayanakları hakkında bkz. **Müller**, Arbeitnehmer, s. 62 vd.

¹¹⁷ **Hirsch**, s. 311; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 142; **Müller**, Arbeitsbehmer, s. 65; **Üçışık/Çelik**, s. 48; **Doğan Yenisey**, s. 319; **Sezgin**, s. 379; **Roth Pellanda**, Vertragsverhältnisse, s. 73-74; **Kocabıyık**, s. 3421. Aynı yönde bkz. BGE 118 III 52; BGE 4A_10/2017 (SwissLex).

¹¹⁸ RG, 10.06.2003, S. 25134.

¹¹⁹ **Hirsch**, s. 311; **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 103; **Müller**, Arbeitsbehmer, s. 64; **Doğan Yenisey**, s. 334; **Sezgin**, s. 374.

¹²⁰ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 7; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 114-115; **Krnet**, Art. 707, N. 279; **Roth Pellanda**, Vertragsverhältnisse, s. 73-74; **Doğan Yenisey**, s. 319-320; **Kayırgan**, s. 253; **Civan**, s. 732.

¹²¹ Birçoğu yerine bkz. **Süzek**, Sarper: İş Hukuku, 19. B., İstanbul 2020, s. 225.

¹²² Bu sebeptir ki, iş hukuku doktrin ve uygulamasında da yönetim kurulu üyeleri işçi değil, somut işveren olarak nitelendirilmektedir. Bu hususta detaylı bilgi için birçokları yerine bkz. **Süzek**, 144; **Civan**, s. 731-732.

¹²³ Bu hususta ayrıca bkz. U. **Sommer**, s. 1060-1061.

¹²⁴ **Plüss**, Rechtsstellung, s. 115. Karş. **Müller**, Arbeitsbehmer, s. 64.

¹²⁵ **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 282; **Doğan Yenisey**, s. 320.

Yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasında mevcut sözleşmenin vekâlet sözleşmelerinin bazı tipik “özelliklerini” bünyesinde barındırmadığı da belirtilmelidir. *İlk olarak*, yönetim kurulu üyeleri ile vekil arasında iş görme esasları bakımından bir farklılık olduğuna dikkat çekilmelidir¹²⁶. Zira vekil vekâlet verenin açık talimatlarına uymakla yükümlü iken (TBK m. 505/1); bu husus, yönetim kurulu üyeleri bakımından geçerli değildir¹²⁷. *İkinci olarak*, vekil ile yönetim kurulu üyeleri arasında sahip olunan haklar bakımından farklılıklar olduğu ifade edilmelidir. Bu anlamda vekil, yönetim kurulu üyelerinden farklı olarak¹²⁸, bazı işlemleri sadece özel olarak yetkili kılınması halinde yapabilmektedir (TBK m. 504/3). Keza vekil, yine yönetim kurulu üyesinden farklı olarak¹²⁹, vekâlet verenin kararlarına karşı hükümsüzlük davası açma hakkına da sahip değildir. Dolayısıyla yönetim kurulu üyeleri vekile nazaran daha geniş hak ve yetkilere sahiptirler¹³⁰.

Bu açıklamalar, esasen vekâlet sözleşmesi görüşünden türetilen bazı yeni yaklaşımlara da kapı aralamıştır. Örneğin İsviçre doktrinde rastlanılan “vekâlet benzeri isimsiz sözleşme” görüşü, bir yönü ile bu durumda kaynağını bulmaktadır¹³¹. Yine, Türk hukukunda üyeler ile şirket arasındaki hukuki ilişkinin vekâlete yakın olduğunu belirten *Kırca*’nın “vekâlet/vekâlet benzeri” hukuki ilişki ifadesine yer vermesi de bu kapsamda değerlendirilebilir¹³².

Kuşkusuz, yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasındaki ilişkinin vekâlet sözleşmesinin bazı tipik özelliklerini ihtiva etmemesinin onun vekâlet sözleşmesi olarak nitelendirilmesine engel teşkil edip etmediği; yani, sözleşmenin vekâlet mi¹³³ yoksa vekâlet benzeri bir isimsiz sözleşme mi olduğu sorusu, teorik açıdan oldukça zengindir. Ancak varılması muhtemel iki görüş arasında pratik sonuçları itibari ile bir farklılık görünmemektedir. Gerçekten, hukuki ilişkinin vekâlet olarak nitelendirilmesi durumunda TBK m. 502 vd. hükümler “doğrudan” uygulanacak iken, aksi halde, yine aynı hükümler bu kez “niteliğine uygun düştüğü ölçüde” uygulanacaktır¹³⁴ (bkz. TBK m. 502/2). Biz, hem çalışmanın sınırları hem de pratik hukuki sonuçları açısından herhangi bir farklı sonuca yol açmayacak olması sebebiyle, bağımsız bir çalışmanın konusunu oluşturabilecek zenginlikte olduğuna inandığımız teorik tartışma yerine,

¹²⁶ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 88; **Üçışık/Çelik**, s. 48.

¹²⁷ Bu hususta bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 88.

¹²⁸ **Sezgin**, s. 378.

¹²⁹ **Kortunay**, s. 175.

¹³⁰ **Üçışık/Çelik**, s. 48.

¹³¹ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 88.

¹³² **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 458.

¹³³ Söz konusu sözleşmenin (tipik) vekâlet sözleşmesi niteliği taşımadığı yönünde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 88; **Müller**, Arbeitnehmer, s. 64; **Üçışık/Çelik**, s. 48; **Sezgin**, s. 379; **Kocabıyık**, s. 3424.

¹³⁴ Yönetim kurulu üyesi ile şirket arasındaki ilişkide uygulanabilecek ve uygulanamayacak vekâlet sözleşmesi hükümleri için bkz. **Hirsch**, s. 312.

üye ile şirket arasındaki sözleşmeyi “vekâlet benzeri (ancak vekâlet sözleşmesi hükümlerinin uygulanacağı) bir sözleşme” olarak anmakla yetinmeyi tercih ediyoruz.

bb) Özel Durumlar

aaa) Sözleşmesel İlişkinin Hukuki Niteliğinin Taraflarca Belirlenmesi

Uygulamada, yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasında “hizmet/iş sözleşmesi” olarak adlandırılan sözleşmeler akdedildiği görülmektedir. Sözü edilen sözleşmeler, hukuki ilişkinin niteliği hakkında farklı bir yorum ise gerektirmemektedir. Zira bir sözleşme, taraflarca verilen ada göre değil; tarafların gerçek ve ortak iradelerine göre nitelendirilmelidir¹³⁵ (bkz. TBK m. 19/1). Dolayısıyla, yönetim kurulu üyeliği ilişkisinin hizmet sözleşmesi olarak adlandırılması, o hukuki ilişkiyi hizmet sözleşmesi haline getirmek için yeterli değildir. Ayrıca belirtelim ki, taraflar, kanunlarda iş ilişkilerine tanınan ayrıcalıklardan [örn. bkz. İK m. 17 vd; 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu¹³⁶ (İİK) m. 140, m. 206] faydalanmak amacıyla da bu türden sözleşmelere başvurabilmektedir. Bu son ihtimalde, üçüncü kişilerde bir görünüm yaratmak maksadıyla akdedilen sözleşmelerin muvazaalı ve dolayısıyla hükümsüz olduğu da göz ardı edilmemelidir¹³⁷.

Öte yandan, doktrindeki hâkim görüşün¹³⁸ aksine, yönetim kurulu üyeleri ile şirketin aralarında mevcut sözleşmesel ilişkiyi hizmet sözleşmesi olarak nitelendirmelerinin mümkün de olmadığı kanısındayız¹³⁹. Zira yönetim kurulu üyeliği, işverene/şirkete bağımlı olarak iş görülmesine elverişli bir hukuki ilişki değildir. Bağımlılık unsurunu ihtiva etmeyen bir hukuki ilişkinin hizmet sözleşmesi olarak nitelendirilmesi ise mümkün değildir¹⁴⁰. Kısacası, yönetim kurulu üyeleri ve şirketin kendi iradeleri ile dahi hizmet sözleşmesi akdetmeleri mümkün görünmemektedir. Nitekim Yargıtay da, üye ve şirket aralarında hizmet sözleşmesi olduğu konusunda “mutâbık olsalar bile”, taraflar arasındaki hukuki ilişkinin vekâlet sözleşmesi olarak nitelendirilmesi gerektiği yönündeki bir ilk derece mahkemesi kararını onamıştır:

¹³⁵ Keza bkz. Y. 9. HD, T. 02.03.2015, E. 2015/2903, K. 2015/8612 (KazancıİBB).

¹³⁶ RG, 19.06.1932, S. 2128.

¹³⁷ Doğan Yenisey, s. 324.

¹³⁸ Arslanlı, C. II-III, s. 108; Ansay, Anonim Şirketler, s. 104; Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 543; İmregün, Anonim Ortaklıklar, s. 202; Üçışık/Çelik, s. 47; Akdağ Güney, Yönetim Kurulu, s. 289. Keza bkz. Y. 9. HD, T. 12.04.2016, E. 2016/6955, K. 2016/9161 (KazancıİBB).

¹³⁹ “... taraflar bu sözleşmenin niteliğini serbestçe tayin edebilirler, örneğin hizmet akdi olarak kararlaştırabilirler. Fakat bu durumda dahi, Kanunda yönetim kuruluna devredilemez nitelikte verilen yetki ve görevler nedeniyle (m. 375), YK üyesi ile anonim şirket arasında hizmet akdinin belirgin unsurlarından biri olan ‘bağımlılık (tabiiyet) ilişkisi’ söz konusu olmaz. ... Bu açıdan hizmet sözleşmesi ilişkisi YK üyesi ile anonim şirket arasındaki ilişkiye tam olarak uymaz”, bkz. Pulaşlı, Şerh, C. II, § 35, N. 145 ve orada dn. 924. Ayrıca bkz. Süzek, s. 145. Ancak karşı. Ayhan, Rıza/Çağlar, Hayrettin/Özdamar, Mehmet: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 3. B., Ankara 2021, s. 236.

¹⁴⁰ Bkz. Süzek, s. 225 ve orada dn. 8 ve 9’da anılan AYM ve Yargıtay kararları.

“Mahkemece, iddia, savunma, bilirkişi raporları ve tüm dosya kapsamına göre, **taraflar arasında hizmet sözleşmesi bulunduğu, bu konuda taraflar arasında ihtilaf bulunmadığı,** dosya içerisindeki ticaret sicil gazetesini örneklerinden davacının şirket genel kurulunca yönetim kurulu üyesi olarak seçildiği, taraflar arasındaki sözleşme hükümleri, davacının davalı şirkette profesyonel yönetici ve yönetim kurulu üyesi olarak çalışmış olması, 4857 sayılı İş Kanunun hükümleri ile sözleşmenin yürürlükte bulunduğu ve feshinin yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan TTK hükümleri ile Yargıtay içtihatları gereğince **davacı ile davalı arasındaki ilişkinin vekalet ilişkisi olduğu,** ... bu nedenle davacının ... kıdem, ihbar, sigorta, izin, seyahat ve otomobil kiralama alacağı istemeyeceği gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, ... karar verilmiştir¹⁴¹”.

bbb) Üyenin Şirkette Başkaca Görevler Üstlenmesinin Sözleşmesel İlişkinin Hukuki Niteliğine Etkisi

Yönetim kurulu üyesi şirkette üyelik dışı görevler üstlenebilir. Örneğin üye, yönetim kurulu başkanı, Murahhas üye¹⁴² ve komite veya komisyon üyesi gibi sıfatları haiz olabilir. Kuşkusuz üstlenilebilecek ek görevler sınırlı sayıda değildir. Yönetim kurulu üyesi, üyelik ile birlikte pek çok farklı görevi de ifa edebilir¹⁴³. Bu gibi hallerde, üyenin şirkette ek görevler üstlenmesinin üye ile şirket arasında mevcut sözleşmesel ilişkinin hukuki niteliğine dair farklı bir değerlendirmeyi gerektirip gerektirmediği sorusu ortaya çıkmaktadır. Doktrinde konuya dair farklı yaklaşımlara rastlanmaktadır.

Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel’e göre, Murahhas, aynı zamanda şirket yönetiminin de başkanı olabilir ve bu halde bir hizmet sözleşmesi ortaya çıkabilir¹⁴⁴. *Böckli*, üyeye yönetim yetkisi devredilirse bir hizmet sözleşmesinin söz konusu olabileceğine işaret etmektedir¹⁴⁵. Yazar, yönetim kurulu başkanlığının ise hassas bir konu olduğunu; başkana, ancak şirket yönetimine ilişkin yetkiler verilmişse bir hizmet sözleşmesinden bahsedilebileceğini ifade etmektedir¹⁴⁶. *Müller/Lipp/Plüss* konuyu ikili bir ayrım ile ele almaktadır. Buna göre, üyenin yönetim kurulu başkanı ya da Murahhas üye olarak görev yapması, üye ile şirket arasında yeni bir sözleşme kurulması anlamına gelmemektedir. Bu ihtimalde, sadece, üyenin üye sıfatından

¹⁴¹ Y. 11. HD, T. 12.04.2018, E. 2016/15090, K. 2018/2672 (KazancıİBB). Karar metnindeki vurgular yazara aittir.

¹⁴² Murahhas üye kavramının anlamı hakkında bkz. ve karşı. *Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel*, § 28, N. 149, dn. 86; *Tekinalp*, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-68; *Bühler*, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 716b, N. 10.

¹⁴³ Bu hususta bkz. ve karşı. *Krnet*, Art. 707, N. 87 vd; *Müller/Lipp/Plüss*, s. 46.

¹⁴⁴ *Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel*, § 28, N. 14. Aynı yönde bkz. *Pulaşlı*, Şerh, C. II, § 35, N. 142.

¹⁴⁵ *Böckli*, Aktienrecht, § 13, N. 89. Keza bkz. *Bauen/Venturi*, s. 37.

¹⁴⁶ *Böckli*, Aktienrecht, § 13, N. 89.

kaynaklı görev ve yetkilerinde bir genişleme söz konusudur¹⁴⁷. Ancak yönetim kurulu üyesi, üyelik sıfatı ile ilintili olmayan bir görev üstlenmiş ise durum farklıdır. Bu ihtimalde, üye ile şirket arasında, yönetim kurulu üyeliği ilişkisinden ayrı yeni bir sözleşme kurulmaktadır¹⁴⁸.

Konunun ikili bir ayırımla ele alınması isabetli görünmektedir. Bu anlamda ilk olarak, “üye ile şirket arasında yönetim kurulu üyeliği dışında bir hukuki ilişki kurulması halinde, bu hukuki ilişkinin nasıl nitelendirileceği” üzerinde durulmalıdır. İkinci olarak ise, “üye ile şirket arasında kurulan ikinci hukuki ilişkinin, üye ile şirket arasında mevcut yönetim kurulu üyeliği ilişkisinin hukuki niteliğini etkileyip etkilemeyeceği” irdelenmelidir.

Yönetim kurulu üyesi pek çok farklı hukuki ilişkiye taraf olabilir. Örneğin, yönetim kurulu üyesi ile şirket arasında bir vekâlet sözleşmesi kurulabilir. Keza yönetim kurulu üyesi, üyelik görevinden ayrı olarak bağımlı biçimde iş görmeyi de taahhüt edebilir. Yani aynı kişi, bir şirketin hem yönetim kurulu üyesi hem de işçisi olabilir. Bağımlılık unsurunu ihtiva eden ikinci hukuki ilişki (yoksa yönetim kurulu üyeliği ilişkisi değil), üye ile şirket arasında hizmet sözleşmesi kurulması sonucunu doğuracaktır¹⁴⁹. Bu sebeple, yukarıda anılan ilk soruya ancak somut olayın özelliklerinden hareketle yanıt verilebilir.

Öte yandan yönetim kurulu üyesi ile şirket arasında kurulan ikinci hukuki ilişki, üye ile şirket arasında mevcut yönetim kurulu üyeliğine dair sözleşmenin hukuki niteliğini hiçbir durumda değiştirmeyecektir. Bu hususta üstlenilen ek görevin yönetim kurulu başkanlığı, Murahhas üyelik veya başkaca bir görev olması ile ek göreve dair sözleşmenin vekâlet ya da hizmet sözleşmesi olması bir önem de taşımamaktadır. Zira her halde üye ile şirket arasında mevcut “yönetim kurulu üyeliği sözleşmesi” ile yine üye ile şirket arasında kurulan “ek görevlere dair hizmet ya da vekâlet sözleşmesi” birbirlerinden ayrıdır (*Trennungstheorie*)¹⁵⁰. Başka bir deyişle ortada birbirlerinden bağımsız ve ayrı kaderlere sahip iki farklı sözleşme vardır¹⁵¹. Yönetim kurulu üyesi, iki farklı sözleşmeye, iki farklı hukuki statü ile (örn. yönetim kurulu üyesi ve işçi gibi) taraf olmaktadır (*Doppelstellung*)¹⁵². Bu sebeple, yönetim kurulu

¹⁴⁷ Müller/Lipp/Plüss, s. 39. Aynı yönde bkz. Kortunay, s. 228.

¹⁴⁸ Müller/Lipp/Plüss, s. 39-40.

¹⁴⁹ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 14; Roth Pellanda, Vertragsverhältnisse, s. 77; Akdağ Güney, Yönetim Kurulu, s. 284, s. 289; Doğan Yenisey, s. 332. Yönetim kurulu üyesinin aynı zamanda işçi olarak görev yapabileceği yönünde bkz. Y. 9. HD, T. 05.04.2018, E. 2017/4934, K. 2018/7760 (KazancıİBB). Ancak karş. Y. 9. HD, T. 12.10.2010, E. 2008/35169, K. 2010/28779 (KazancıİBB).

¹⁵⁰ Bu hususta bkz. Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 15; Müller/Lipp/Plüss, s. 39-40; Doğan Yenisey, s. 321; Kocabıyık, s. 3442. Karş. von der Crone, § 18, N. 1258.

¹⁵¹ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 15. Benzer yönde bkz. Kaplan, İbrahim: “Banka İdare Meclisi Üyeleri ve Müdürlerinin Hukuki Sorumluluğu”, THYKS 11 (13-14.05.1994), Ankara 1994, s. 136.

¹⁵² Müller/Lipp/Plüss, s. 45; Doğan Yenisey, s. 332. Kavram hakkında bilgi için bkz. Müller, Arbeitnehmer, s. 3 vd.

üyesinin ek görevler üstlenmesi, üye ile şirket arasında mevcut yönetim kurulu üyeliğine dair sözleşmenin hukuki niteliği bakımından farklı bir yorum gerektirmemektedir.

ccc) İşçi Yönetim Kurulu Üyesi (*Arbeitnehmer-Verwaltungsrat*) Kavramı

İşçi yönetim kurulu üyeliği, şirketler topluluğu (*konzern*) ilişkisinde karşılaşılan bir kavramdır. Bu hukuki ilişkide, bir kişi, aynı şirketler topluluğuna bağlı bir veya birden fazla şirkette yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır¹⁵³. Somut olayın şartları önem arz etmekle birlikte, söz konusu hukuki ilişki, hâkim şirket (ya da teşebbüs) ile yönetim kurulu üyesi arasında bağımlılık ilişkisi doğurabilir. Bağımlılık ilişkisi, yönetim kurulu üyesinin işçi olarak nitelendirilmesini mümkün ve gerekli kılmaktadır. Ancak önemle belirtelim ki, sözü edilen iş ilişkisi, yönetim kurulu üyesi ile hâkim şirket (veya teşebbüs) arasındadır. Yönetim kurulu üyesi ile üye olarak görev yaptığı şirket arasında ayrı bir iş ilişkisi ise yoktur¹⁵⁴. Bir yönetim kurulu üyesinin, hâkim şirket (veya teşebbüs) ile arasında bir iş ilişkisinin mevcut olması, yönetim kurulu üyesi olarak görev yaptığı şirket ile arasındaki ilişkinin hukuki niteliği bakımından herhangi bir önemi haiz değildir¹⁵⁵. Dolayısıyla işçi yönetim kurulu üyeliği, üye ile şirket arasında hizmet sözleşmesinin mevcut olduğu bir durum anlamına gelmemektedir.

III. AZİL

A. Genel Bakış

1. Kavram

a) Tanım ve Terminoloji

Sözlüklerde azil (*Abberufung*)¹⁵⁶ “görevden alma ve görevden uzaklaştırma” olgularını karşılamak üzere kullanılmaktadır¹⁵⁷. Sözlük anlamı, azlin en yalın tanımını ortaya koymaya

¹⁵³ Kavram hakkında bkz. **Müller/Lipp/Plüss**, s. 45; **Schiltknecht**, Reto: *Arbeitnehmer als Verwaltungsräte abhängiger Konzerngesellschaften*, Bern 1997, s. 3-4.

¹⁵⁴ **Müller/Lipp/Plüss**, s. 45; **Doğan Yenisey**, s. 323. Karş. **Schiltknecht**, s. 3.

¹⁵⁵ **U. Sommer**, s. 1061, dn. 17.

¹⁵⁶ Hem İsviçre hem de Alman kanun koyucusu, madde başlığı olarak “*Abberufung*” terimini tercih etmiştir, bkz. OR Art. 705, Art. 762; *Aktiengesetz* (AktG) § 84, § 103. İsviçre doktrininde bu kullanım yaygındır. Ancak “*Abwahl*” terimini tercih eden yazarlara da rastlamak mümkündür, bkz. **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 709, N. 17; **von der Crone**, § 18, N. 1305 (karş. a.e., § 17, N. 939). Ayrıca belirtelim ki, AktG § 84’de yönetici kurul üyeleri bakımından “geri alma” anlamına gelen “*Widerruf*” terimine de yer verilmiştir. “*Widerruf*”, yönetici kurul üyeleri ile şirket arasında, biri organsal diğeri ise sözleşmesel olmak üzere, iki farklı hukuki ilişkinin bulunmasına vurgu yapmaktadır. “*Widerruf*”, seçilme veya atanma işleminin geri alınmasıdır. Dolayısıyla, terim organsal ilişkinin sona erdirilmesini karşılamakta ve sözleşmesel ilişkinin sona erdirilmesini (feshini) ifade eden “*Kündigung*”dan ayrılmaktadır, bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 122; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 124.

¹⁵⁷ TDK Güncel Türkçe Sözlük (sozluk.gov.tr); **Yılmaz**, Ejder: *Hukuk Sözlüğü*, 9. B., Ankara 2005, s. 121.

elverişlidir. Azil, yönetim kurulu üyesinin rızası hilafına görevinden uzaklaştırılması şeklinde tanımlanabilir¹⁵⁸.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda¹⁵⁹ (6762 sayılı TTK), yönetim kurulu üyelerinin görevlerinden uzaklaştırılmasını ifade etmek üzere azil terimi kullanılmış; (m. 316, m. 275/2) bu terim dönem doktrini tarafından da benimsenmişti¹⁶⁰. 6102 sayılı TTK ve yürürlükte olan özel kanunlarda ise görevden alma terimi tercih edilmiştir¹⁶¹ (TTK m. 364, m. 334/2; SerPK m. 96/2, m. 97/1; BankK m. 134; SK m. 20/2/c). Ancak doktrinde hem azil hem de görevden alma terimlerinin kullanıldığı görülmektedir¹⁶². Çalışmada, klasik terminolojiye uygun olarak azil terimi tercih edilmiştir. İfade kolaylığının gerektirdiği hallerde ise görevden alma terimi de kullanılmıştır.

b) Azil Hakkı ve Azil Yetkisi Kavramları

Mevzuatta, doktrinde ve yargı kararlarında, azlin, farklı kavramların tamlayanı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu hususta, özellikle azil hakkı ve azil yetkisi kavramları dikkat çekmektedir. Esasen iki kavram, birbirinden farklı anlamlara ve hatta farklı hukuki niteliklere sahiptirler. Bu sebeple, söz konusu iki kavramın ortaya konulmasında fayda vardır.

¹⁵⁸ Benzer bir tanım için bkz. **Kortunay**, s. 247.

¹⁵⁹ RG, 09.07.1956, S. 9353.

¹⁶⁰ **Arslanlı**, C. II-III, s. 202; **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 251; **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 103; **Tekil**, Fehiman: Anonim Şirketler Hukuku, 2. B., İstanbul 1998, s. 164; **Türk**, Hikmet Sami: “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Gündeme Bağlılık İlkesi ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli ve Seçimi”, THYKS 1 (6-7.01.1984), Ankara 1984, s. 179 vd; **Teoman**, Ömer: “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin Seçim ve Azillerinin Gündeme Bağlılık İlkesi ile İlişkisi (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin Bir Kararı Nedeniyle), Otuz Yıl Ticaret Hukuku, Tüm Makalelerim C. I, 1971-1982, İstanbul 2000, s. 473 vd.

¹⁶¹ Kısaca değinelim ki, hukukumuzda azil teriminin kullanımına dair önemli bir gelişme de borçlar hukuku alanında yaşanmıştır. 818 sayılı Borçlar Kanunu [RG, 29.04.1926, S. 359 (BK)] m. 396’da, vekâlet verenin sözleşmeyi sona erdirmeye hakkını ifade etmek üzere azil terimi kullanılmış iken, TBK m. 512’de “tek taraflı sona erdirmeye” terimi tercih edilmiştir. Bu tercihin nedenleri hakkında bkz. ve karşı. **Gümüş**, Mustafa Alper: Borçlar Hukuku Özel Hükümler C. II, 3. B., İstanbul 2014, s. 195-196; **Gökyayla**, Emre: “Eser ve Vekâlet Sözleşmeleri”, Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu (der. **İnceoğlu**, M. Murat), İstanbul 2011, s. 294.

¹⁶² Her iki terimi de kullanan yazarlar için bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-25; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 549; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 458; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 266; **Üçışık/Çelik**, s. 394; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 60; **Karaege**, Özge: “Anonim Şirketlerde Genel Kurulun Yönetim Kurulu Üyelerini Görevden Alma (Azil) Yetkisi (TTK m. 364)”, ABD, S. 2014/1, s. 71 vd; **Bozkurt Yaşar**, Sevgi: “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevden Alınması ve Seçiminin Gündeme Bağlılık İlkesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, LHD, C. 15, S. 175, 2017, s. 3393 vd; **Erdem**, Nuri: “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Gündeme Bağlılık İlkesi Çerçevesinde Yönetim Kurulu Üyesinin Azli”, İÜHFM, C. 76, S. 2, 2018, s. 503 vd; **Yağcıoğlu**, Kaan Muharrem: Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyeliğinin Sona Ermesi, Ankara 2018, s. 123 vd.

aa) Azil Hakkı Kavramı

aaa) Genel Bakış

Hak kavramı, hukuken korunan menfaati ifade etmektedir. Bu bağlamda azil hakkı, bir kişinin yönetim kurulu üyelerini azletmek konusunda hukuken korunan bir menfaate sahip olmasıdır. Hak kavramı, ancak öznesi/sujesi ile birlikte ele alındığında anlam kazanabilir¹⁶³. Bu husus azil hakkı açısından da geçerlidir. Bilindiği üzere, yönetim kurulu üyeliği, şirket ile üyeler arasında mevcut bir hukuki ilişkidir. Bu sebeple, azil hakkının sahibi de pay sahipleri veya genel kurul değil, şirkettir¹⁶⁴.

bbb) Azil Hakkının Hukuki Niteliği

(1) Yenilik Doğuran Hak Niteliği

(i) Genel Bakış

Sahibine tek taraflı irade beyanı ile bir hukuki ilişki kurma veya mevcut bir hukuki ilişkiyi değiştirme ya da sona erdirmeye yetkisi veren haklara yenilik doğuran hak denir¹⁶⁵. Azil yenilik doğuran bir haktır¹⁶⁶; zira azil, tek taraflı irade beyanı ile hukuki sonuç doğurmaktadır.

Yenilik doğuran haklar yöneldikleri hukuki sonuç bakımından kurucu, değiştirici ve bozucu yenilik doğuran haklar şeklinde tasnif edilmektedir¹⁶⁷. Şirket ile üye arasında mevcut hukuk ilişkiyi sona erdirdiğinden azil, bozucu yenilik doğuran hak niteliğindedir¹⁶⁸.

Yenilik doğuran haklar, kullanılmaları için bir maddi şartın gerçekleşmesinin gerekli olup olmamasına göre ise ikiye ayrılmaktadır. Bazı yenilik doğuran haklar (örn. alım hakkı), bir maddi şartın gerçekleşmesi gerekmeksizin kullanılabilir¹⁶⁹ (sebepsiz yenilik doğuran hak). Buna karşılık bazı yenilik doğuran haklar ise, (örn. önalım hakkı) ancak bir maddi şartın gerçekleşmesi halinde kullanılabilir¹⁷⁰ (hukuki sebebe bağlı yenilik doğuran hak). Sebepsiz ve

¹⁶³ Antalya, O. Gökhan/**Topuz**, Murat: Medeni Hukuk, C. 1, 4. B., Ankara 2021, s. 113.

¹⁶⁴ Druey, Jean Nicolas/**Druey Just**, Eva/**Glanzmann**, Lukas (**Guhl**, Theo): Gesellschafts- und Handelsrecht, 12. Aufl., Zürich 2021, § 13, N. 76; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 96.

¹⁶⁵ **Oğuzman**, M. Kemal/**Barlas**, Nami: Medenî Hukuk, 27. B., İstanbul 2021, s. 153; **Buz**, Vedat: Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara 2005, s. 57; **Demirbaş**, Harun: Yenilik Doğuran Haklar, İstanbul 2007, s. 1.

¹⁶⁶ **Bürgi**, Art. 705, N. 8; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 458; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 23, N. 30; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3412; N. **Erdem**, Azil, s. 506; **Yağcıoğlu**, s. 127.

¹⁶⁷ Detaylı bilgi için bkz. **Buz**, s. 191 vd; **Demirbaş**, s. 44 vd.

¹⁶⁸ **Bürgi**, Art. 705, N. 8; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 23, N. 30; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3412; N. **Erdem**, Azil, s. 506; **Yağcıoğlu**, s. 106.

¹⁶⁹ **Buz**, s. 209.

¹⁷⁰ **Buz**, s. 210.

sebebe bağı yenilik doğuran hak ayrımı, başta azil kararının hükümsüzlüğüne uygulanacak yaptırım olmak üzere, pek çok noktada belirleyici rol oynamaktadır. Bu sebeple, azil hakkının söz konusu ayırım bağlamındaki konumunun tespiti hayli önemlidir. Azil hakkının niteliği ikili bir ayırımla ele alınmalıdır.

Azil hakkı, gündemde azil veya ilgili bir maddenin bulunması halinde sebepsiz yenilik doğuran haktır¹⁷¹. Zira şirket, herhangi bir maddi şartın gerçekleşmesi gerekmeksizin yönetim kurulu üyelerini azledebilmektedir. Ayrıca ekleyelim ki, azil kararı verilebilmesi için genel kurulun toplanma ve karar alma esaslarına uygun davranılmasının (bu arada gündeme bağlılık ilkesine riayet edilmesinin) gerekli olması da farklı bir yoruma kapı aralamamaktadır¹⁷². Zira bir yenilik doğuran hakkın kullanılabilmesi için bazı şekil şartlarına uyulmasının zorunlu olması, o hakkı hukuki sebebe bağı hak haline getirmemektedir¹⁷³.

Gündemde azil veya ilgili bir maddenin bulunmaması halinde ise, azil, sebebe bağı bir yenilik doğuran hak niteliğindedir. Bu ihtimalde azil kararı için aranan haklı sebep koşulu (TTK m. 364/1), hakkın hukuki niteliğini de değiştirmekte; onu sebebe bağı bir hak haline getirmektedir¹⁷⁴.

(ii) Azlin Yenilik Doğuran Hak Niteliğinden Kaynaklı Hususlar

(ii.1) Azil Kararının Şarta Bağlanması

Şart kavramı, bir hukuki işlemin hüküm ve sonuçlarını doğurmasının bağlandığı ve ileride gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen olguyu ifade etmektedir¹⁷⁵. Yenilik doğuran haklar şarta bağı olarak kullanılamazlar¹⁷⁶. Muhatabı belirsizlik içine sokacağı gerekçesiyle yenilik doğuran hakların şarta bağlanmasına olumsuz yaklaşılmaktadır¹⁷⁷. Öte yandan, bazı istisnalara da dikkat çekildiği görülmektedir. Örneğin *Oğuzman/Barlas* ve *Buz*'a göre, şartın muhatabı bir belirsizlik içine sokmadığı haller ile şartın gerçekleşmesinin muhatabın iradesine bağı olduğu hallerde yenilik doğuran haklar şarta bağı olarak kullanılabilir¹⁷⁸.

¹⁷¹ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 266. Karş. **Aslan**, s. 119. 6762 sayılı TTK döneminde bu husus mutlak; zira kanun koyucu, genel kurulun ancak haklı sebeplerin varlığı halinde azil kararı verebileceği bir istisnaya yer vermemişti, bkz. **Domanıç**, s. 479; H. S. **Türk**, s. 183; **Tekil**, s. 164.

¹⁷² Karş. N. **Erdem**, Azil, s. 509.

¹⁷³ **Buz**, s. 214-215.

¹⁷⁴ N. **Erdem**, Azil, s. 509. Ayrıca bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 462.

¹⁷⁵ Birçoğu yerine bkz. **Oğuzman**, M. Kemal/Öz, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, 16. B., İstanbul 2021, s. 518.

¹⁷⁶ **Oğuzman/Barlas**, s. 155; **Buz**, s. 258; **Demirbaş**, s. 77-78.

¹⁷⁷ **Buz**, s. 258-259; **Demirbaş**, s. 77.

¹⁷⁸ **Oğuzman/Barlas**, s. 156; **Buz**, s. 259.

Söz konusu açıklamalar azil hakkı için de geçerlidir. Dolayısıyla genel kurul, kural olarak, şarta bağlı bir azil kararı veremeyecektir¹⁷⁹. Ancak doktrinde ifade edilen istisnalar azil hakkı açısından da gözetilmelidir. Bu sebeple genel kurul, şartın yönetim kurulu üyesinin iradesine bağlı olduğu azil kararı verebilmelidir¹⁸⁰. Örneğin genel kurul, üyenin bir yönetim kurulu toplantısına daha katılmaması halinde azledilmiş sayılacağı yönünde karar verebilir. Bu durumda azil kararı şartın gerçekleşmesi ile birlikte hüküm ve sonuç doğuracaktır.

Kuşkusuz yönetim kurulu, şartın gerçekleşmesi sonrası tespit kararı almalı ve hususu ticaret siciline tescil ettirmelidir. Ancak azil sonucu, şartın gerçekleşmesi ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, yönetim kurulunun tespit kararı kurucu etkiyi haiz değildir¹⁸¹. Esasen, şartın gerçekleşmesi sonrası sürecin yönetim kurulu tarafından yürütülecek olması, azil kararının bağlanabileceği şarta dair bir diğer kıstasa işaret etmektedir. Genel kurul, azil kararını ancak objektif bir şarta bağlayabilir. Zira sübjektif şartlar, yönetim kurulunun şartın gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin değerlendirme yapmasını ve devamında yönetim kurulu üyeliğini sona erdiren (kurucu) bir karar vermesini gerektirecektir. Böyle bir sonucun azlin genel kurulun münhasır yetkisi olması ile bağdaştırılması ise mümkün değildir¹⁸².

(ii.2) Azil Kararının Geri Alınması

Yenilik doğuran haklar irade beyanının karşı tarafa varması ile birlikte hüküm ve sonuçlarını doğurmakta, muhatabının hukuki durumunda değişiklik meydana getirmektedir¹⁸³. Muhatap hakkın kullanılması ile oluşan yeni hukuki duruma güven duymak ister. Doktrinde, muhatabın yeni hukuki duruma güveninin korunması gerektiği düşüncesi ile yenilik doğuran hakların kullanıldıktan sonra¹⁸⁴ geri alınamayacağı ifade edilmektedir¹⁸⁵. *Buz*, aksi görüştedir.

¹⁷⁹ **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 23; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3412; **Kocabıyık**, s. 3442. Vekâlet sözleşmesi açısından karşı. **Tandoğan**, Halûk: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. II, İstanbul 2010, s. 622.

¹⁸⁰ Doktrinde yönetim kurulu üyeliğinin şarta bağlı olarak sona ermesi konusu, daha çok, bu içerikteki esas sözleşme hükümleri (örn. esas sözleşmede yer alan “yönetim kurulu üyesinin belirli sayıda yönetim kurulu toplantısına katılmaması halinde üyeliğin düşeceği” kaydı) bakımından incelenmiştir, bkz. **Teoman**, Ömer: “Toplantılara Katılmayan Bir Yönetim Kurulu Üyesinin Kazanç Payı Alabilip Alamayacağı Sorunu”, THYKS 11 (13-14.05.1994), Ankara 1994, s. 93 vd; **Pulaşlı**, Hasan: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevinin Kendiliğinden Sona Ermesine İlişkin Esas Sözleşme Hükümlerinin Türk Ticaret Kanunu ve Tasarıya Göre Değerlendirilmesi”, THYKS 21, 09-10 Aralık 2005, Ankara 2006, s. 9 vd. Sözü edilen perspektif bağlamında dile getirilen yaklaşımlar, azil kararının şarta bağlanması konusunda da yol göstericidir.

¹⁸¹ Benzer içerikteki esas sözleşme hükümlerine özgü olmakla birlikte bu yönde bkz. **Pulaşlı**, Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevinin Kendiliğinden Sona Ermesi, s. 15. Karşı. **Moroğlu**, Erdoğan: “Tartışmalar”, THYKS 11 (13-14.05.1994), Ankara 1994, s. 106.

¹⁸² Benzer içerikteki esas sözleşme hükümlerine özgü olmakla birlikte bu yönde bkz. **Pulaşlı**, Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevinin Kendiliğinden Sona Ermesi, s. 15.

¹⁸³ **Buz**, s. 256; **Demirbaş**, s. 78.

¹⁸⁴ Hemen belirtelim ki, bununla kastedilen, yenilik doğuran hakkın hüküm ve sonuç doğurması; başka bir deyişle hakkın kullanımına dair irade beyanının karşı tarafa varmasıdır. Yenilik doğuran hakkın irade

Yazara göre, başta muhatabın geri almaya onay vermesi olmak üzere, bazı hallerde yenilik doğuran haklar geri alınabilir¹⁸⁶.

Azil hakkı da kural olarak kullanıldıktan sonra geri alınamamalıdır¹⁸⁷. Bu yönde bir kabul, her şeyden önce azlin yenilik doğuran hak niteliği gereğidir. Bundan başka genel kurul kararlarının geri alınmasına dair ilkeler çerçevesinde de aynı sonuca varılabilir. Gerçekten doktrinde, genel kurulun yeni bir karar ile daha önce vermiş olduğu kararları geri alabileceği; ancak, ilk kararın üçüncü kişiler lehine bir hak doğurmuş olması halinde artık geri almanın mümkün olmadığı ifade edilmektedir¹⁸⁸. Bu husus azil kararı bakımından da geçerlidir. Bir an için, azlin, yönetim kurulu üyeleri için hak doğurmadığı; tam tersine, üyenin bazı haklardan (özellikle mali haklardan) yoksun kalmasına yol açtığı düşünülebilir. Ancak yönetim kurulu üyeliği aynı zamanda bir yükümlülük ve sorumluluk mevkiidir; üye hem bazı yükümlülük ve yasaklılıklara hem de özel bir sorumluluk rejimine tâbidir. Bu sebeptendir ki, üyelik sıfatının kazanılması için seçim tek başına yeterli değildir; buna ek olarak, üyenin kabul beyanında

beyanının karşı tarafa varmasından önce geri alınabileceği tereddütten uzaktır, bkz. **Buz**, s. 452; **Demirbaş**, s. 79.

¹⁸⁵ **Demirbaş**, s. 78.

¹⁸⁶ **Buz**, s. 443 vd.

¹⁸⁷ Nitekim Alman hukukunda da hem gözetim kurulu üyelerinin azline dair genel kurul kararının (**Hopt**, Klaus J./**Roth**, Markus: GroßKommentar Aktiengesetz-Online, 5. Aufl, 2019, § 103, Rn. 15; **Simons**, Cornelius: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Hölters**, Wolfgang/**Weber**, Markus), 4. Aufl., München 2022, § 103, Rn. 16) hem de yönetici kurul üyelerinin azline dair gözetim kurulu kararının (**Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 166; **Seibt**, Christoph H.: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Schmidt**, Karsten/**Lutter**, Marcus), 4. Aufl., Köln 2020, § 84, Rn. 59) geri alınamayacağı ifade edilmektedir. Bu konuda ayrıca bkz. **Akdeniz**, Umut: Limited Şirketlerde Müdürün Görevden Alınması, Ankara 2021, s. 68.

¹⁸⁸ **Arslanlı**, Halil: Anonim Şirketler, C. IV-V: Anonim Şirketin Hesapları- Anonim Şirketin İnfisahı ve Tasfiyesi, İstanbul 1961, s. 158-159; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 615b; **Moroğlu**, Erdoğan: “Anonim Ortaklıkta Yönetim ve Denetim Kurulu Üyelerinin İbralarının Zamanı, Kapsamı ve Geri Alınması”, BATİDER, C. 21, S. 2, 2001, s. 11; **Kırca**, İsmail: “İbra Kararının Geri Alınması ve Bankacılık Kanunu’nun 133. Maddesi Uyarınca Açılacak Sorumluluk Davalarında İbranın İptali ve Zamanaşımı”, BATİDER, C. 23, S. 3, 2006, s. 35-36. Kooperatiflere ilişkin olmakla birlikte bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 14.07.2005, E. 2004/9790, K. 2005/7644: “Kural olarak, kooperatif genel kurulunca alınan bir karar sonraki bir genel kurul kararı ile değiştirebilirse de, bunun istisnalarından bir tanesi alınan kararın daha önceki kararlar ortaya çıkan müstesna hakları ihlal etmemesi koşuludur. Somut olayda, 13.01.2002 tarihli genel kurul kararıyla davacılar hakkında sorumluluk davası açılmamasına karar verildiğine göre, artık bu karardan dönülerek bu defa dava açılması yönünde alınan genel kurul kararı bu hususta davacıların kazanılmış haklarına tecavüz teşkil edeceğinden, 23.02.2002 tarihli genel kurul toplantısında gündemin 10’uncu maddesine alınan kararın iptaline karar verilmesi gerekirken, ...” (KazancıİBB). Karş. **Hirsch**, s. 297. Ayrıca bkz. TTK Madde Gerekeçleri, m. 558: “Hükme temel veren düşünce, hakkında dava açılmamış ve (kural olarak) hükümlerini doğurmuş bulunan ibra kararının yıllar sonra kaldırılmasının işlem güvenliği anlayışına ve hukuka uygun olmadığıdır. Öğretide hakim görüş ibrayı menfi borç ikrarı olarak nitelendirdiğine göre, bu ikrardan tek taraflı olarak dönmek olanağı yoktur. Ayrıca ibranın Türk/İsviçre hukukunda yenilik doğurucu bir karar olduğu görüşü de dikkatle değerlendirilmiştir.” Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 30.05.2002, E. 2002/2400, K. 2002/5404: “... genel kurul bir ibra kararı vermiş ise, artık daha sonra böyle bir ibradan cayılması mümkün değildir.” (KazancıİBB).

bulunması da gerekmektedir¹⁸⁹. Buna paralel şekilde, genel kurul, üyenin onayı olmaksızın azil kararını geri de alamamalıdır.

Öte yandan, yenilik doğuran hakların muhatabın onaylaması halinde geri alınabileceği görüşü, azil hakkı bakımından da kabul edilmelidir. Zira azil hakkında da muhatabın/üyenin onayı halinde, muhatap/üye açısından hakkın kullanılması ile meydana gelen yeni hukuki duruma güven duyma ihtiyacından artık söz edilemeyecektir. Bu meyanda, geri alma kararı bakımından önem arz eden bazı hususlara değinmekte fayda vardır:

İlk olarak, geri alma kararında aranacak yeter sayı ele alınmalıdır. Doktrinde bir genel kurul kararının geri alınmasına dair kararda, geri alınan (ilk) karar için aranan yeter sayıların gözetilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹⁹⁰ (ancak karşı. BTY m. 25/3¹⁹¹). Bu doğrultuda azil kararı da, azil kararı verilmesi için aranan yeter sayılarla geri alınabilmelidir.

İkinci olarak, geri alma kararının hukuki sonuçları üzerinde durulmalıdır. Geri alma kararı, yeni bir seçim kararı değildir. Yani, üye yeniden seçilmemektedir. Dolayısıyla üyenin görev süresi baştan başlamayacaktır. Azil kararı geri alınan üye, yalnızca kalan görev süresini tamamlayacaktır.

(ii.3) Azil Kararında Hak Düşürücü Süre

Hak düşürücü süre bir hakkın kullanılması için öngörülen ve dolması ile hakkın sona ermesine yol açan süredir¹⁹². Yenilik doğuran haklar hak düşürücü sürelerle tâbidir¹⁹³. Yenilik doğuran hakların tâbi oldukları hak düşürücü süre kanun veya sözleşme ile belirlenebilir¹⁹⁴. Ancak kanun veya sözleşmede bir süre belirlenmemiş dahi olsa, yenilik doğuran haklar, hak düşürücü süreye tâbidir. Bu son ihtimalde hak düşürücü süre, güvenin korunması ilkesinden hareketle tespit edilmelidir¹⁹⁵. Buna göre, muhatapta yenilik doğuran hakkını kullanmayacağı yönünde güven yaratan hak sahibi, artık, hakkını kullanamayacaktır¹⁹⁶.

¹⁸⁹ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, I/B/2/b.

¹⁹⁰ Bu hususta detaylı bilgi için birçoğu yerine bkz. **Zengin**, İbrahim Çağrı: Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurulunda Yeter Sayılar, İstanbul 2020, s. 297.

¹⁹¹ “Genel kurulda müzakere edilerek karara bağlanmış gündem maddesi, hazır bulunanların oy birliği ile karar verilmedikçe yeniden görüşülüp karara bağlanamaz.” Normlar hiyerarşisi kurallarına uygunluk da dâhil olmak üzere, söz konusu hüküm hakkında detaylı bilgi için bkz. **Zengin**, 172 vd.

¹⁹² Birçoğu yerine bkz. **Oğuzman**, M. Kemal/Öz, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 18. B., İstanbul 2020, s. 625-626.

¹⁹³ **Oğuzman/Barlas**, s. 156; **Buz**, s. 262; **Demirbaş**, s. 29.

¹⁹⁴ **Buz**, s. 263.

¹⁹⁵ **Buz**, s. 263.

¹⁹⁶ **Buz**, s. 404-405.

Azil hakkı ile hak düşürücü süre kavramlarının birbirleri ile bağdaştırılması güçtür. Zira şirket “her zaman” yönetim kurulu üyesini azletme hakkına sahiptir. Ancak bir ihtimalde azil hakkı bakımından hak düşürücü süreden söz edilmesi mümkündür. Bu ihtimal, azil hakkının sadece haklı bir sebebe dayanılarak kullanılabileceği durumda ortaya çıkmaktadır. Daha sonra detaylıca inceleyeceğimiz üzere genel kurul, gündemde azil veya ilgili bir madde yoksa ancak haklı sebeplere dayanarak yönetim kurulu üyelerini azledebilmektedir (TTK m. 364/1). Bu ihtimalde genel kurul, nezdinde haklı sebep gerçekleşen üyede azledilmeyeceği yönünde güven oluşturabilir. Örneğin, haklı sebebin gerçekleşmesi üzerinden uzunca bir süre geçmiş; olağan veya olağanüstü genel kurul toplantıları yapılmış ancak üye azledilmemişse durum böyledir. Bu halde üye, artık “o haklı sebebe” dayanarak azledilemeyecektir¹⁹⁷. Zira yaratılan güven sebebi ile azil hakkı etkisizleşmiştir¹⁹⁸. Önemle belirtelim ki, bu ihtimalde azil hakkı mutlak olarak sona ermemektedir. Şirket, artık, “yalnızca o haklı sebebe” dayanarak azil hakkını kullanamayacaktır. Yoksa genel kurulun, gündemde yer verilen azil veya ilgili maddeye ya da başkaca bir haklı sebebe dayanarak azil kararı vermesinin önünde bir engel yoktur.

(2) Pay Sahipliği Hakkı ve Yükümlülüğü Niteliği

Yönetim kurulu üyeleri genel kurul kararı ile azledilirler. Genel kurul kararı, her ne kadar şirketin iradesi ise de pay sahiplerinin iradeleri ile meydana gelmektedir. Dolayısıyla azil, esasen pay sahiplerinin iradelerini yansıtmaktadır. Bu yönüyle azil, geniş anlamda¹⁹⁹ bir tür pay sahipliği hakkı olarak da nitelendirilebilir²⁰⁰. Nitekim doktrinde azil, pay sahiplerinin yönetim kurulu üyeleri üzerindeki kontrol/gözetim haklarının bir görünümü olarak kabul edilmektedir²⁰¹.

¹⁹⁷ Alman hukukunda gözetim kurulu, yönetici kurul üyelerini ancak haklı sebeplerle azledebilmektedir (AktG § 84/4). Doktrinde, gözetim kurulunun azil hakkına ilişkin olarak, bu paragrafta yapılan açıklamalara benzer bir yaklaşım söz konusudur. Buna göre gözetim kurulu, haklı sebebe dayanan azil hakkını makul bir süre içerisinde kullanmalıdır. Gözetim kurulu, bu hususta farklı bir tutum sergiler ve üyede azledilmeyeceği yönünde güven oluşursa, azil hakkını kaybedecektir. Bu hususta bkz. **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 130. Ayrıca bkz. ve karşı. **Akdeniz**, s. 60, s. 143.

¹⁹⁸ Kavram hakkında bkz. **Buz**, s. 405.

¹⁹⁹ Daha önce de belirttiğimiz üzere azil hakkının sahibi pay sahipleri değil, şirkettir. Bu sebeple, azil hakkının dar anlamda bir pay sahipliği hakkı olarak nitelendirilme olanağı yoktur, bkz. **Plüss**, Rechtsstellung, s. 96; **Bieri**, Adrian: Statutarische Beschränkungen des Stimmrechts bei Gesellschaften mit börsenkotierten Aktien, Zürich/St. Gallen 2011, s. 114. Ayrıca bkz. ve karşı. Y. HGK, T. 13.06.1984, E. 1984/11-306, K. 1984/700: “Anonim şirketlerde idare meclisi üyelerinin görevden alınmaları yetkisi ortaklara değil, yalnız şirket genel kuruluna aittir”. (**Başbuğoglu**, Tarık: Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, C. 2, Ankara 1988, s. 451).

²⁰⁰ **Harder Schuler**, Christa-Maria: Corporate Governance in nicht kotierten Aktiengesellschaften, Zürich/St. Gallen 2013, s. 190.

²⁰¹ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 65; **Truffer/Dubs**, BSK-OR II, Art. 706b, N. 13a; **Harder Schuler**, s. 169; **Bieri**, s. 110, s. 114; **Düggelin**, Hans: Die Sonderprüfung als Rechtsbehelf des Aktionärs zur Kontrolle der

Pay sahipleri bakımından azil yükümlülüğünden söz edilip edilemeyeceği hususu ise ayrıca irdelenmelidir. Esasen bu bağlamda iki farklı sorudan söz edilebilir. *İlk olarak*, pay sahiplerinin, şirket bakımından üyelik ilişkisinin devamını beklenemez kılan olguların varlığı halinde ilgili yönetim kurulu üyesini “azletmekle” yükümlü olup olmadıkları ele alınmalıdır. *İkinci olarak* ise pay sahiplerinin yetenekli, başarılı ve şirket çıkarlarına uygun hareket eden yönetim kurulu üyesini “azletmemekle” yükümlü olup olmadıkları üzerinde durulmalıdır.

Hemen belirtelim ki, sözü edilen her iki soru da pay sahiplerinin şirkete ve diğer pay sahiplerine karşı sadakat yükümlülüğü altında bulunup bulunmadıkları hususu ile ilgilidir. Bu hususta, Alman hukuku ile Türk-İsviçre hukukunda farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bu durum, pay sahiplerinin yönetim kurulu üyelerini “azletme” ve “azletmeme” yükümlülükleri konusuna dair farklı yaklaşımları da beraberinde getirmektedir.

Alman hukukunda çoğunluk pay sahiplerinin şirkete ve diğer pay sahiplerine karşı sadakat yükümlülüğüne tâbi oldukları kabul edilmektedir²⁰². Bu doğrultuda, pay sahiplerinin üyelik ilişkisinin sürdürülmesinin beklenemez olduğu durumlarda gözetim kurulu üyelerini azletmekle yükümlü oldukları ifade edilmektedir²⁰³. Buna ek olarak *Spindler*, bir azletmeme yükümlülüğüne de dikkat çekmektedir. Yazara göre, pay sahiplerinin gözetim kurulu üyesini azletmesi, şirket zararına girişimlerde bulunması beklenen yeni bir yönetici kurulun teşkil etmesine yol açmakta ise²⁰⁴ sadakat yükümlülüğüne aykırı olacaktır²⁰⁵.

Verwaltung einer AG, Zürich 1977, s. 78, s. 81; **Niggli**, Adrian: Die Aufsicht über die Verwaltung der Aktiengesellschaft im schweizerischen Recht, Bern 1981, s. 82 vd; **Binder**, Andreas: Die Verfassung der Aktiengesellschaft, Grösch 1988, s. 206, s. 247; **Giger**, Gion: Corporate Governance als neues Element im schweizerischen Aktienrecht, Zürich 2003, s. 285; **Poyraz**, Mehtap: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyeliklerinin Sona Ermesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi SBE, Eskişehir 1994, s. 70. Ayrıca bkz. **Kırca**, İsmail (**Şehirali Çelik**, Feyzan Hayal/**Manavgat**, Çağlar), Anonim Şirketler Hukuku C. 2/2 (Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü), 2. B., Ankara 2017, s. 40. Ayrıca bkz. ve karşı. Y. 11. HD, T. 15.03.2001, E. 2000/10735, K. 2001/1907: “Ülkemiz hukuk sisteminde anonim şirketin denetlenmesi, dış ve iç denetleme olarak iki yönlü yapılmaktadır... Zira, iç denetleme yolu ile azil, anonim şirketlerde belli prosedüre uymak koşulu ile ortaklara yani şirket genel kurullarına ait görev ve yetkilerdendir.” (KazancıİBB). Karar metnindeki vurgu yazara aittir.

²⁰² Bu konuda detaylı bilgi için birçokları yerine bkz. **Hüffer**, Uwe/**Koch**, Jens: Aktiengesetz, 15. Aufl., München 2021, § 53a, Rn. 19 vd; **Götze**, Cornelius: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 1, 5. Aufl., München 2019, Vorb. § 53a, Rn. 18 vd.

²⁰³ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 12; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 7; **Simons**, Hölter/Weber, AktG § 103, Rn. 15.

²⁰⁴ Gözetim kurulu üyesinin azledilmesi yönetici kurulun yapısında değişikliğe yol açabilir. Zira yönetici kurul üyeleri, gözetim kurulu tarafından seçilmekte ve azledilmektedir, bkz. AktG § 84/1, 4.

²⁰⁵ **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 7.

Türk-İsviçre hukukunda ise, pay sahiplerinin şirkete ve diğer pay sahiplerine karşı dürüstlük kuralını aşan bir sadakat yükümlülüğüne tâbi olmadıkları görüşü hâkimdir²⁰⁶. Bu sebeple, pay sahiplerinin, haklı sebepler mevcut olsa dahi yönetim kurulu üyelerini azletme yükümlülüğünün bulunmadığı kabul edilmelidir. Keza pay sahiplerinin, başarılı ve şirket çıkarlarına uygun hareket eden yönetim kurulu üyelerini azletmesi de bir yükümlülük ihlali sonucunu doğurmayacaktır²⁰⁷.

bb) Azil Yetkisi Kavramı

aaa) Genel Bakış

Sözlük anlamı itibarı ile yetki kavramı, bir görev veya işi yapabilme iktidarını ifade etmektedir²⁰⁸. Bu açıdan azil yetkisi de bir kişi veya organın yönetim kurulu üyelerini azletme salahiyetine sahip olmasını karşılamaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin azli bağlamında azil yetkisi kavramının iki farklı anlamda kullanıldığı görülmektedir. İlk olarak azil yetkisi, azil hakkına sahip olan suje (azil hakkının sahibini) ifade etmek üzere kullanılmaktadır²⁰⁹. İkinci olarak ise azil yetkisi, hak sahibinin kendi iç organizasyonu bağlamında hangi organın azil kararı vermeye yetkili olduğunu ifade etmektedir²¹⁰. Örneğin, “genel kurulun azil yetkisi” ifadesi bu anlamdadır. Çalışmada azil yetkisi kavramı, kural olarak (ifade kolaylığı aksini gerekli kılmadıkça) ikinci anlamı ile kullanılmıştır.

bbb) Azil Yetkisinin Hukuki Niteliği

Yönetim kurulu üyelerini azletme yetkisi, genel kurul aittir²¹¹ (bkz. TTK m. 364/1, m. 408/2/b). Genel kurulun azil yetkisinin hukuki niteliğini tespit etmek üzere münhasır yetki kavramına değinilmelidir. Münhasır yetki, genel kurulun mutlak biçimde ve tek başına sahip olduğu; yani, hem edinilme hem de kullanılma açısından genel kurula hasredilmiş yetkileri

²⁰⁶ Örn. bkz. **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 227; **Tekinalp**, Ünal (**Poroy**, Reha/**Çamoğlu**, Ersin), Ortaklıklar Hukuku II, 14. B., İstanbul 2019, N. 1091; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 43, N. 71. Farklı yaklaşımlar için ise bkz. **Nomer**, Fusun: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İstanbul 1999, s. 72 vd; **Akın**, Murat Yusuf: Şirketler Hukukunda ve Özellikle A.Ş.’lerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu, İstanbul 2002, s. 143-144.

²⁰⁷ Karş. **Bürgi**’ye göre ise azil, şirket menfaatine değilse ve aksine çoğunluk pay sahipleri bakımından hakkın kötüye kullanımı teşkil ediyorsa sadakat yükümlülüğüne aykırıdır, bkz. **Bürgi**, Art 705, N. 6.

²⁰⁸ TDK Güncel Türkçe Sözlük (sozluk.gov.tr).

²⁰⁹ Örn. bkz. SerPK m. 92/1/c; m. 96/2; BankK m. 134/1. Keza bkz. **Altay**, Sıtkı Anlam: “Paysahibi Olmayan Kamu Tüzel Kişisini Temsil Eden Yönetim Kurulu Üyesinin Azlinde Yetki Sorunu”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, İstanbul 2017, s. 1 vd.

²¹⁰ Örn. Bkz. TTK m. 408/2/b. Keza bkz. **Karaege**, Görevden Alma, s. 71 vd.

²¹¹ Çalışmanın inceleme planı ile de uyumlu olarak, bu ifade, genel kurul tarafından ve serbestçe seçilen üyeler esas alınarak kullanılmıştır. Bu bağlamda -ve ilgili kısımlarda ele alacağımız üzere- azil yetkisinin başkaca kişi ve kurumlara ait olduğu olasılıkların da bulunduğu işaret etmekte yarar vardır.

ifade etmektedir²¹². Dolayısıyla, münhasır yetkiden söz edilebilmesi için yetkinin hem kanun gereği genel kurula ait olması hem de sadece ve tek başına genel kurul tarafından kullanılabilmesi gerekmektedir.

Azil yetkisi “kanun gereği ve sadece” genel kurula aittir. Bu sebeple, başka bir organ ya da üçüncü bir kişi²¹³ yönetim kurulu üyelerini azletme yetkisine sahip değildir²¹⁴. Örneğin, yönetim kurulu kendi üyelerini azledemez²¹⁵. Yine tasfiye memurları²¹⁶ ile iflas idaresi²¹⁷ de yönetim kurulu üyelerini azle yetkili değildir; bu hallerde dahi azle genel kurul yetkilidir. Azil yetkisi kanun gereği genel kurula ait olduğundan esas sözleşme ile aksi kararlaştırılamaz²¹⁸.

Azil yetkisi “sadece” genel kurul tarafından kullanılabilir. Yani azil, genel kurulun devredilemez bir yetkisidir²¹⁹ (bkz. TTK m. 408/2/b). Bu sebeple, genel kurul azil yetkisinin kullanımını başka bir organa veya üçüncü bir kişiye bırakamaz. Örneğin, azil yetkisi yönetim kuruluna devredilemez. Keza, şirketler topluluğunda hâkim şirkete, aile şirketlerinde aile üyelerine²²⁰ ve inanca yönetim kurulu üyeliği ilişkisinde inanana²²¹ yönetim kurulu üyelerini azletme yetkisi tanınmaz.

²¹² Detaylı bilgi için bkz. **Şehirali Çelik**, Feyzan Hayal: “TTK m. 408.2 Dışında Düzenlenen Genel Kurul Yetkilerinin Devredilmezliği: Kural mı, İstisna mı?”, Prof. Dr. Hikmet Sami Türk’e Armağan, Ankara 2017, s. 648.

²¹³ Çeşitli vesileler ile değindiğimiz üzere, hukukumuzda kamu tüzel kişileri ve SPK gibi başkaca kişi ve kurumlar da yönetim kurulu üyelerini azledabilmektedir. Ancak bu durum, genel kurulun azil yetkisinin münhasır yetki olarak nitelendirilmesine engel teşkil etmemektedir. Zira çalışmada münhasır yetki, anonim şirketin kendi organsal düzeni (organlar arasındaki ilişki) ile ilgili bir kavram olarak kullanılmıştır. Münhasır yetki kavramının bu anlamı hakkında bilgi için bkz. **Şehirali Çelik**, Genel Kurul Yetkilerinin Devredilmezliği, s. 654-655.

²¹⁴ Karş. 11. HD, T. 16.02.1982, E. 154, K. 615 (**Eriş**, C. II, s. 2510).

²¹⁵ Birçokları yerine bkz. **Arsanlı**, C. II-III, s. 204; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 458; **Bilgili**, **Fatih/Demirkapı**, Ertan: Şirketler Hukuku, 9. B., Bursa 2013, s. 370. Yönetim kurulu tarafından verilen azil kararı batıldır (TTK m. 391/1/d). Ayrıca bkz. Y. 11. HD, T. 06.06.2016, E. 2016/23, K. 2016/6216 (KazancıİBB).

²¹⁶ Bkz. **Schucany**, Art. 739, N. 2; **Pulaşlı**, Şerh, C. IV, § 58, N. 12; **Forstmoser**, Peter: “Widerrufbarkeit des Auflösungsbeschlusses einer Aktiengesellschaft”, SZW, S. 3, 1998, s. 152; **Kervankıran**, Emrullah: Anonim Şirketlerin Tasfiyesi, Ankara 2015, s. 88; **Karaman Çoşgun**, Özlem: Anonim Şirketin Tasfiyesi, Ankara 2015, s. 84. Bu yönde bkz. BGE 123 III 478.

²¹⁷ **Arsanlı**, C. IV-V, s. 181; **Pulaşlı**, Şerh, C. IV, § 57, N. 50; **Atalay**, Oğuz: Anonim Şirketlerin İflâsı, İzmir 1996, s. 181.

²¹⁸ **Bürgi**, Art. 705, N. 6; **von Büren/Stoffel/Weber**, N. 603; **Karaege**, Görevden Alma, s. 79; N. **Erdem**, Azil, s. 506; **Yağcıoğlu**, s. 126; **Aslan**, s. 119.

²¹⁹ Karş. **Helvacı**, Mehmet: Sermaye Şirketlerinin Genel Kurul Toplantıları ve Bu Toplantılarda Bulunacak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Komiserleri Hakkında Yönetmelik Gereği Ticaret Ortaklıklarının Özellikler Anonim Ortaklıkların Genel Kurullarının Yapılması, İstanbul 1997, s. 17.

²²⁰ **Karasu**, Emredici Hükümler, s. 151.

²²¹ **Lips-Rauber**, Christina: Die Rechtsbeziehung zwischen dem beauftragten fiduziarischen Verwaltungsrat und dem Fiduzianten, Zürich 2005, s. 186-187. İnançlı yönetim kurulu üyelerinin azli hakkında ayrıca bkz. **Korkut**, Ömer: Anonim Şirketlerde İnançlı Yönetim Kurulu Üyeliği, Ankara 2007, s. 142 vd.

Azil yetkisi genel kurul tarafından “tek başına” kullanılır. Bu sebeptendir ki, azil kararı, başka bir organın veya üçüncü bir kişinin izni ya da onayı şartına tâbi kılınamaz²²². Keza, pay sahibi olup olmaması fark etmeksizin belirli bir kişiye, paya ya da pay grubuna azil kararını veto etme hakkı tanınması da mümkün değildir²²³.

Yukarıdaki açıklamalar, azlin genel kurulun münhasır bir yetkisi olduğunu da ortaya koymaktadır²²⁴. Kanun gereği ve sadece genel kurul ait olması ile yalnızca ve tek başına genel kurul tarafından kullanılabilmesi, bu kabulü gerekli kılmaktadır.

2. Azlin Unsurları

a) Yönetim Kurulu Üyeliğini Sona Erdirmesi

Azil yönetim kurulu üyeliğini sona erdiren bir hukuki işlemdir. Bu sebeple, azil ile üye sıfatından doğan tüm hak ve yetkiler bütün olarak ve daimi biçimde sona ermektedir. Üyeliği sona erdirmenin unsuru bağlamında -her ne kadar pek çoğu malumun ilanı ise de- birkaç hususa değinmekte yarar vardır.

İlk olarak, azil ile diğer sona erme sebepleri arasındaki ilişkiye kısaca değinilmelidir. Kuşkusuz, “yönetim kurulu üyeliğini sona erdirmenin” olgusu, ancak ve her şeyden önce hali hazırda bir üyelik ilişkisinin mevcut olması halinde mümkündür. Zira mahiyeti itibarı ile kişi, ancak üstlendiği bir görevden alınabilir. Dolayısıyla, yönetim kurulu üyesinin azledilebilmesi için de hali hazırda üye sıfatını taşıması şarttır. Üye sıfatı daha önce bir sebeple yitirilmiş ise, azilden söz etmek kuramsal olarak mümkün değildir²²⁵. Bu sebeptendir ki, görev süresi dolan bir yönetim kurulu üyesinin azli de söz konusu olmayacaktır²²⁶. Zira üyelik ilişkisi zaten son bulmuştur²²⁷. Aynı sebepten ötürü, görev süresi sona eren üyenin tekrar üye seçilmemesi de

²²² **Karasu**, Emredici Hükümler, s. 151.

²²³ Bu hususta bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 22. Azil kararına özgü olmamakla birlikte, esas sözleşme ile belirli bir kişi, pay ya da pay grubu lehine genel kurul kararlarını veto hakkı tanınmasının TTK’nın emredici hükümlerine ve anonim şirketlerin temel yapısına aykırı ve geçersiz olduğu yönünde bkz. **Karasu**, Emredici Hükümler, s. 185; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 46-47. Bu hususta detaylı bilgi için bkz. **Zengin**, s. 395 vd.

²²⁴ Bkz. ve karşı. **Bürge**, Art. 698, N. 38; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 266; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3423; **Yağcıoğlu**, s. 125. Azli genel kurulun “mutlak” yetkisi olarak nitelendiren yazarlar için bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-25; **Kortunay**, s. 250; **Karaege**, Görevden Alma, s. 77; N. **Erdem**, Azil, s. 506; **Cenkci**, Esra: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyeliği”, Akdeniz HFD, C. 1, S. 1, 2011, s. 133.

²²⁵ Y. 11. HD, T. 09.11.1984, E. 1984/5003, K. 1984/5397: “...genel kurul tutanağından anlaşıldığına göre, azil hususu oylamadan önce davacının istifa dilekçesi vermiş olmasına ... yönetim kurulu üyeliği sıfatı kalmamış kişinin üyelikten azlinin de söz konusu olamayacağına ...göre...”. (KazancıİBB).

²²⁶ Nitekim limited şirketlere ilişkin olmakla birlikte bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 08.11.2010, E. 2009/5112, K. 2010/11351 (Yayımlanmamıştır). Ancak karşı. **Kortunay**, s. 188.

²²⁷ Bilindiği üzere, görev süresinin dolması ile yönetim kurulu üyeliğinin kendiliğinden sona erip ermeyeceği, hukukumuzda yerleşik tartışmalardan birisini teşkil etmektedir. Tarafımızca görev süresinin dolması ile

azil olarak nitelendirilemez²²⁸. Daha önce üye sıfatı sona ermiş bir kişi hakkında verilen azil kararı, imkânsızlık (TBK m. 27/1) sebebi ile batıldır²²⁹.

İfade edildiği üzere, azil ile diğer sona erme sebepleri arasındaki ilişki basittir. Ancak bazı durumlarda konu karmaşık bir yapıya bürünebilmektedir. Öyle ki, “benzer” olgular kimi zaman üyeliğin kendiliğinden sona ermesine yol açmakta; kimi zaman ise üyelik, ancak azil kararı verilmesi durumunda son bulmaktadır. Örneğin, yönetim kurulu üyesinin niteliklerini yitirmesi ile suç işlemesi hallerinde durum böyledir. Zira anılan iki olgu kimi zaman üyeliği kendiliğinden sona erdirmektedir. Bu ilk ihtimalde üye hakkında azil kararı verilmesi şart ve mümkün değildir. Ancak anılan olguların üyeliği kendiliğinden sona erdirmediği ihtimaller de mevcuttur. Bu ikinci ihtimalde üyelik ancak azil kararı verilmesi halinde son bulmaktadır. Bu bağlamda, çalışma konumuz açısından önem taşıyan asıl nokta ise, nitelikleri yitirme ve suç işlemeye olgularının hangi durumlarda azil kararı açısından haklı sebep teşkil edeceğidir. Konu çalışmanın ilgili kısımlarında²³⁰ işlenecektir.

Bu unsur bağlamında ikinci olarak ise, “üyeliği sona erdirmeye” olgusunun, azli, bazı hukuki işlemlerden ayırdığına değinilmelidir. Bu açıdan ikili bir ayrıma gidilebilir:

Öncelikle belirtelim ki, *üyeliği sona erdirmeyen ancak üyenin hak ve yetkilerinde daralmaya yol açan hukuki işlemler* azil niteliğinde değildir. Örneğin şirkete tasfiye memuru atanması halinde durum böyledir. Daha sonra farklı bir vesile ile de değineceğimiz üzere²³¹ tasfiye aşamasında yönetim kurulunun yetkileri esaslı biçimde daralmakta²³²; yönetim kurulu, yalnızca, niteliği gereği tasfiye memurları tarafından yerine getirilemeyen işlemleri yapmaya

üyeliğin kendiliğinden sona ereceği görüşü benimsenmektedir. Birçoğu yerine bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-22; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 470; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 58. Aksi görüş için ise birçoğu yerine bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 36; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 710, N. 3a; **Bühler**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 710, N. 17; **Krneta**, Art. 710, N. 410, N. 427; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 343a. Bu iki temel görüş hakkında detaylı bilgi ve konu ile ilgili yargı kararları için bkz. **Moroğlu**, Erdoğan: “Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyeleri ile Denetçilerin Görev Süreleri”, Makaleler, İstanbul 2010, s. 416 vd; **Teoman**, Ömer: “Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Görev Süresinin Sona Ermesine İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, THYKS 25 (17.12.2011), Ankara 2012, s. 11 vd; **Alışkan**, Murat: “Görev Süresi Dolan Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkilerinin Devam Etmesi”, THYKS 33 (13.12.2019), Ankara 2021, s. 11 vd.

²²⁸ **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 5; **von der Crone**, § 17, N. 939; **Frick**, Bruno/Stäheli, Thomas: Orell Füssli Kommentar - Aktienrecht Kommentar Aktiengesellschaft, Rechnungslegungsrecht, VegüV, GeBüV, VASR (Hrsg. **Wibmer**, Jeannette K.), Zürich 2016, Art. 705, N. 1. Dolayısıyla azle bağlanan hukuki sonuçlar da yeniden seçilmeme halinde uygulanamaz. Örneğin üye, yeniden seçilmemesi sebebiyle tazminat talep edemez, bkz. **Niggli**, s. 83. Azil ile yeniden seçilmeme arasındaki farklar hakkında ayrıca bkz. **Glanzmann**, Lukas: “Die Grosse Aktienrechtsrevision - Kritische Anmerkungen zum Entwurf des Bundesrates”, ST, S. 9, 2008, s. 666-667.

²²⁹ **Akdeniz**, s. 72.

²³⁰ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, II/A/3/a/dd/bbb/(4)/(vi), (vii).

²³¹ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, IV/B/3/b/bb.

²³² **Kervankıran**, s. 88; **Karaman Coşgun**, s. 36.

yetkili hale gelmektedir²³³ (TTK m. 535/1). Ancak, tasfiye aşamasında yönetim kurulu organ; yönetim kurulu üyeleri de organ üyesi olarak varlıklarını sürdürmektedir²³⁴. Bu sebeple, şirkete tasfiye memuru atanması, yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesi (ve dolayısıyla da azil) sonucunu doğurmamaktadır. Tasfiye memuru bağlamında varılan bu sonuç, şirkete temsil kayyımı²³⁵ ile nezaretçi veya denetçi konkordato komiseri²³⁶ atanması hallerinde de geçerlidir; zira belirtilen durumlarda da üyelik ilişkisi son bulmamakta, yalnızca üyelerin hak ve yetkileri daralmaktadır.

Üyeliği sona erdirmeyen ancak üyenin hak ve yetkilerini geçici olarak kullanamaması sonucunu doğuran hukuki işlemler de azil niteliğinde değildir. Bu hususta ise, yönetim kurulu üyeliğinin askıya alınması (*Suspendierung*) kavramı önem taşımaktadır. Öncelikle belirtelim ki, bu kavram Türk anonim şirketler hukukuna²³⁷ yabancıdır. Askıya alma kavramı, İsviçre hukukunda (OR Art. 726/2’de) yasal altyapısını bulmaktadır²³⁸. Azil ile farkını ortaya koymak üzere, ilk olarak, kavramın tanıtılması faydalı olacaktır.

OR Art. 705’de genel kurulun, kendisi tarafından seçilen temsilci ve vekilleri azle yetkili olduğu ifade edilmiştir. Öte yandan, OR Art. 726/2’de, yönetim kuruluna, genel kurul tarafından seçilmiş temsilci ve vekillerin azli sürecine dair özel bir yetki tanınmıştır. Buna

²³³ Detaylı bilgi için bkz. **Kervankıran**, s. 90 vd.

²³⁴ **Schucany**, Art. 739, N. 2; **Arsılanlı**, C. IV-V, s. 162; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 56, N. 72; **Kervankıran**, s. 88; **Karaman Çoşgun**, s. 27, s. 43.

²³⁵ Anonim şirketlere temsil kayyımı atanmasını gerektiren haller ile bunun hukuki sonuçları hakkında detaylı bilgi için bkz. **Çamoğlu**, Ersin: “Anonim Ortaklığa Yönetim Kayyımı Atanması”, İBD, C. 91, S. 5, 2017, s. 18 vd.

²³⁶ Nezaretçi ve denetçi konkordato komiseri kavramları hakkında bilgi için bkz. **Battal**, Ahmet, “Kayyum Denetimindeki Anonim Şirketin Yönetimi”, TFM, S. 1, 2016, s. 23 vd.

²³⁷ İş hukuku/hizmet sözleşmesi bağlamında askıya alma kavramı hakkında bilgi için bkz. **Süzek**, s. 495 vd.

²³⁸ Alman hukukunda, 12.08.2021’de yürürlüğe giren “*Gesetz zur Ergänzung und Änderung der Regelungen für die gleichberechtigte Teilhabe von Frauen an Führungspositionen in der Privatwirtschaft und im öffentlichen Dienst*” (FüPoG II) ile AktG § 84’de yapılan değişiklikler sonrası, bazı haller ile sınırlı olarak yönetici kurul üyelerine “özgün” bir koruma sağlanmıştır. Buna göre, yönetici kurul üyeleri, “annelik, ebeveynlik, bakmakla yükümlü olunan aile üyelerinin mevcut olması ve hastalık” hallerinde azledilmelerini talep etme hakkına sahiptirler. Talep üzerine gözetim kurulu, annelik halinde mutlak olarak; sayılan diğer hallerde ise haklı bir sebep bulunmadıkça üyeyi “tekrar seçme garantisi ile birlikte” görevden almalıdır. Tekrar seçilmek üzere azledilen üye, ilgili kanunda veya gözetim kurulu kararında öngörülen süre sonrası görevine geri dönebilecektir. Üye, azli ile görevine dönmesi arasında geçen sürede ise ne üye sıfatından doğan hak ve yetkileri kullanabilecek ne de sorumluluğu söz konusu olacaktır. Belirtilen sistem, bu başlıkta incelenmekte olan askıya alma ile hukuki sonuçları bakımından paraleldir. Öte yandan, AktG § 84/3’de öngörülen sistem ile bu başlık altında incelenen askıya alma arasında bir farklılık olduğuna da dikkat çekilmelidir. AktG § 84/3 sisteminde üye tekrar atanmak şartı ile de olsa azledilmektedir; dolayısıyla üye sıfatı, bir süre için de olsa sona ermektedir. Karş. **Arnold**, Christian/**Romero**, Sibylle/**Hofer**, Jonas B.: “Stay on Board - Auswirkungen des FüPoG II auf Vorstandsverträge”, ZIP, Heft 51-52, 2021, s. 2606, dn. 2. İncelemekte olduğumuz “askıya alma” halinde ise üyelik bir süre için de olsa sona ermemektedir. Dolayısıyla üye, tekrar seçilmesi gerekmeden görevine devam etmektedir. Bu açıdan AktG § 84/3’de öngörülen sistem, askıya alma değil; “yeniden seçilme şartı ile birleştirilmiş azil” olarak nitelendirilebilir, bkz. ve karş. **Atakan**, Murat Can: Anonim Şirketler Açısından Yeni Bir Tartışma: Yönetim Kurulu Üyeliğinin Askıya Alınması, İstanbul 2021, s. 28.

göre, yönetim kurulu, genel kurul tarafından seçilen temsilci ve vekillerin görevlerini askıya alabilmektedir. Askıya alma durumunda temsilci ve vekiller bu sıfatlarından doğan haklarını ve yetkileri kullanamayacaklardır²³⁹. Temsilci ve vekillerin azledilip azledilmeyeceğine dair nihai kararı yine genel kurul verecektir. Bu sebeple, askıya alma kararı veren yönetim kurulu, azli görüşmek üzere, genel kurulu derhal toplantıya çağırarakla yükümlüdür (OR Art. 726/2). Genel kurul azil kararı verirse temsilci ve vekillerin görevleri sona erecektir. Aksi takdirde ise temsilci ve vekiller görevlerine devam edecektir²⁴⁰.

İsviçre doktrininde hâkim görüş, yönetim kuruluna temsilci ve vekiller için tanınan bu yetkinin yönetim kurulu üyeleri bakımından da uygulanabileceği yönündedir²⁴¹. Buna göre, OR Art. 726/2’de yer alan sayım sınırlayıcı nitelikte değildir. Kanun koyucu yönetim kurulu üyelerini düzenlemenin kapsamı dışında bırakma arzusu gütmemiştir²⁴². Öte yandan amaca uygun yorumla da aynı sonuca varılabilir. Kanun koyucu, temsilci ve vekillerin genel kurulun toplanmasına kadar görevde kalmalarının şirketin çıkarlarını zedeleyebileceği düşüncesiyle yönetim kuruluna askıya alma yetkisi tanımıştır²⁴³. Bu husus yönetim kurulu üyeleri açısından da geçerlidir²⁴⁴. Zira bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplanana dek görevde kalması da şirket çıkarlarını ihlal edebilir. Söz konusu görüşü benimseyen yazarlar, askıya almanın şartları ve sonuçlarına ilişkin olarak ise şu hususlara dikkat çekmektedirler.

Yönetim kurulu, keyfi olarak askıya alma kararı vermemeli; ancak istisnai hallerde bu yetkisini kullanmalıdır²⁴⁵. Askıya alma yetkisi, yalnızca acil durumlarda başvurulabilecek bir

²³⁹ **Portmann**, Wolfgang: “Suspendierung von Exekutivmitgliedern einer juristischen Person - Unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage beim Verein”, Grundfragen der juristischen Person, Festschrift für Hans Michael Riemer zum 65. Geburtstag, Zürich 2007, s. 275.

²⁴⁰ **Bürgi**, Art. 726, N. 23; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 77; **Watter**, Rolf: Basler Kommentar - Obligationenrecht II - Art. 530-964 OR (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016, Art. 726, N. 14.

²⁴¹ **Homburger**, Art. 726, N. 1349; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 1a; **Watter**, BSK-OR II, Art. 726, N. 9; **von Büren/Stoffel/Weber**, N. 602; **Wibmer**, OFK-Aktienrecht, Art. 726, N. 4; **Plüss/Facincani-Kunz**, CHK, Art. 726, N. 6; **Bertschinger**, Urs: “Suspendierung von Mitgliedern des Verwaltungsrates und der Revisionsstelle”, Vers les sommets du droit, Liber amicorum pour Henry Peter, Zürich 2019, s. 146-147; **Roth Pellanda**, Katja: Organisation des Verwaltungsrates, Zürich/St. Gallen 2008, s. 273-274; **Glanzmann**, Lukas: Orell Füssli Kommentar - OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht (Hrsg. **Kostkiewicz**, Jolanta Kren/**Wolf**, Stephan/**Amstutz**, Marc/**Fankhauser**, Roland), 3. Aufl. Zürich 2016, Art. 726, N. 4; **Riemer**, Hans Michael: “Die Einstellung eines von der Generalversammlung der Aktiengesellschaft gewählten Verwaltungsratspräsidenten oder eines sonstigen Verwaltungsratsmitgliedes durch den Verwaltungsrat (Art. 726 Abs. 2 OR) - Mit Hinweisen auf die anderen juristischen Personen des Bundesprivatrechts”, Festschrift für Jean Nicolas Druey zum 65. Geburtstag, Zürich 2002, s. 528. Aksi görüş için ise bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 98; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 68; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 61; **Bauen/Venturi**, s. 32; **Portmann**, s. 277, dn. 16.

²⁴² Detaylı bilgi için bkz. **Bertschinger**, Suspendierung, s. 144 vd.

²⁴³ **Portmann**, s. 275-276.

²⁴⁴ **Bertschinger**, Suspendierung, s. 146.

²⁴⁵ **Roth Pellanda**, Organisation, s. 274; **Bertschinger**, Suspendierung, s. 149-150. Karş. **Riemer**, s. 529.

önlem niteliğindedir²⁴⁶. Örneğin, bir yönetim kurulu üyesi hakkında dolandırıcılık veya rüşvet gibi iddiaların ortaya atıldığı hallerde durum böyledir²⁴⁷. Zira bu ihtimallerde üyenin görevde kalması şirketin çıkarlarını zedeleyebilir. Esasen askıya alma azil kararının ilk aşamasıdır²⁴⁸. Bu sebeple yönetim kurulu, azle dair nihai kararı vermek üzere genel kurulu derhal toplantıya çağırmalıdır²⁴⁹.

Askıya alma halinde yönetim kurulu üyeleri üye sıfatından doğan tüm hak ve yetkileri kullanamayacaklardır²⁵⁰. Bu husus, askıya alma ile azil arasındaki benzerliği göstermektedir. Zira askıya alma, azil ile paralel hukuki sonuçlar doğurmaktadır²⁵¹. Öte yandan, askıya alma halinde bu durum -azilden farklı olarak- “geçici (sürelî)” niteliktedir. Askıya alma ile azil arasındaki en önemli farklılık da bu noktaya ilişkindir. Askıya alma halinde üyelik ilişkisi son bulmamaktadır²⁵². Üye, askıya alma süresi sonrası görevine kaldığı yerden devam edecektir. Bu sebeple, üyenin görevine dönebilmesi için yeniden seçilmesi de gerekli değildir²⁵³. Oysa bilindiği üzere, azil üyeliği sona erdirmektedir; azledilen üye, ancak tekrar seçilmesi (veya azil kararının geri alınması) ile görevine dönebilmektedir.

b) İleriye Etkili Olması

Azil yönetim kurulu üyeliğini ileriye etkili (*ex nunc*) olarak sona erdirmektedir²⁵⁴. Bu açıdan azil, sözleşmeden dönmeden ziyade fesih kurumu ile benzerlik göstermektedir.

İleriye etkili bir hukuki işlem olması sebebi ile azil öncesi süreç geçerli bir hukuki ilişki olarak tüm hukuki sonuçlarını doğuracaktır. Örneğin üye, azil öncesi sürece ilişkin mali haklarını talep edebilecek²⁵⁵; üyenin azil öncesi dönemde gerçekleştirdiği hukuki işlemler de geçerliliklerini koruyacaktır.

İleriye etkililik mutlak bir unsurdur. Bu sebeple, haklı bir sebebe dayansa dahi geriye etkili (*ex tunc*) biçimde azil kararı verilmesi mümkün değildir²⁵⁶. Örneğin, yönetim kurulu

²⁴⁶ **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 1a; **Riemer**, s. 529.

²⁴⁷ **Bertschinger**, Suspendierung, s. 149-150.

²⁴⁸ **von Büren/Stoffel/Weber**, N. 602.

²⁴⁹ Bu hususta detaylı bilgi için bkz. **Bertschinger**, Suspendierung, s. 154 vd.

²⁵⁰ **Bertschinger**, Suspendierung, s. 148.

²⁵¹ **Bertschinger**, Suspendierung, s. 148; **Roth Pellanda**, Organisation, s. 274.

²⁵² **Portmann**, s. 274.

²⁵³ **Bertschinger**, Suspendierung, s. 149.

²⁵⁴ **Bürgi**, Art. 705, N. 8; **Homburger**, Art. 710, N. 233; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 464; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 53; **Kortunay**, s. 251; **Yağcıoğlu**, s. 106.

²⁵⁵ Bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, II/A/1/a.

²⁵⁶ Alman hukukunda gözetim kurulu üyelerinin azline ilişkin olarak bu yönde bkz. **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 10; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 7.

üyesinin diploması iptal edilmiş ve üye bu sebeple azledilmek istenmekte ise de, diplomanın iptali tarihinden itibaren geçerli bir azil kararı verilme olanağı yoktur.

c) Üyenin Rızası Hilafına Olması

Azil, yönetim kurulu üyeliğini üyenin rızası hilafına sona erdirmektedir. Bu anlamda azil, üyenin rızası veya onayı aranmaksızın görevine son verilmesidir.

Azle “üyeliği rıza hilafına sona erdirmeye” unsurunu kazandıran, üyenin azil kararına karşı tutumu değildir. Rıza hilafına sona erdirmeye, üyenin azil kararına karşı sergilediği tutuma hukuki bir değer atfedilmemesini ifade etmektedir. Bu sebeple, pratikte düşük bir ihtimal olmakla birlikte, üyenin kendisinin azledilmesi fikrine olumlu yaklaşması, azledilmesi talebi ile şirkete başvurması²⁵⁷ ve hatta aynı zamanda pay sahibi ise azli yönünde oy kullanması, bir hukuki işlemin azil olarak nitelendirilmesine engel değildir. Rıza hilafına sona erdirmeye, üye uygun görsün ya da görmesin, tek taraflı irade beyanı ile görevinden uzaklaştırılabilmesine işaret etmektedir. Bu açıklamalar, azlin tek taraflı bir hukuki işlem niteliği taşıdığını da ortaya koymaktadır²⁵⁸. Zira azil için tek bir irade beyanı yeterlidir. Söz konusu irade beyanının üye tarafından kabul edilmesi ne şart ne de mümkündür.

3. Azlin Yönetim Kurulu Üyeliğinin Sona Ermesi Sebepleri Arasındaki Yeri

Yönetim kurulu üyeliği farklı sebeplerle sona erebilir. Üyenin ölümü, istifası ve şirketin tüzel kişiliğinin sona ermesi üyeliği sona erdiren başlıca sebeplerdir²⁵⁹. Sona erme sebepleri iki açıdan sınıflandırılabilir²⁶⁰:

Yönetim kurulu üyeliğini sona erdiren sebepler, olağan ve olağanüstü sona erme sebepleri şeklinde tasnif edilebilir. Üyeliği sona erdiren olağan sebep, üyenin görev süresinin dolmasıdır²⁶¹. Üyeliği sona erdiren diğer sebepler (ve bu arada azil) ise olağanüstü sona erme sebepleri olarak nitelendirilmektedir²⁶².

²⁵⁷ Bu hususta bkz. **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3422.

²⁵⁸ **Hodler**, Ernst: Der Widerruf, Bern 1909, s. 164; **Kolb**, s. 76; **Bürgi**, Art. 705, N. 8; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 710, N. 11a; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 23, N. 30; **von der Crone**, § 17, N. 941; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3412; **N. Erdem**, Azil, s. 524.

²⁵⁹ Yönetim kurulu üyeliğini sona erdiren sebepler hakkında bütüncül olarak bkz. **Plüss**, Rechtsstellung, s. 87 vd; **Yağcıoğlu**, s. 76 vd; **Çamoğlu**, Ersin: “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatının Kazanılması ve Kaybedilmesi”, Yargı Dünyası, S. 190, 2011, s. 15 vd.

²⁶⁰ Farklı bir tasnif için bkz. **Kolb**, s. 75 vd.

²⁶¹ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 33; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 53; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 16; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 87.

²⁶² **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 22; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 5a; **Krnet**, Art. 710, N. 423; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 53; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 88.

Yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesi sebepleri, kendiliğinden ve iradi sona erme sebepleri şeklinde de sınıflandırılabilir²⁶³. Kendiliğinden sona erme sebepleri, üyelik ilişkisini tarafların (şirketin ve yönetim kurulu üyesinin) iradeleri dışında sona erdirmektedir. Üyenin ölümü, kendiliğinden sona erme sebeplerine örnek verilebilir. İradi sona erme sebepleri ise, üyelik ilişkisinin tarafların tasarrufları ile sonlandırıldığı hallerdir. Bunlardan ilki istifadır. İstifa, yönetim kurulu üyesinin kendi isteği ile görevinden ayrılmasıdır²⁶⁴. Azil ise, yönetim kurulu üyeliğini sona erdiren diğer iradi sebeptir.

B. Azle İlişkin Yasal Altyapı

1. Yönetim Organının Yapılanma Sisteminin Azle İlişkin Yasal Düzenlemelerin Şekillenmesi Üzerindeki Etkisi

Anonim şirketlerde yönetim organı farklı şekillerde yapılanabilir. Bu anlamda olmak üzere, gözetim görevinin/yetkisinin paylaşımı temelli monist (tekli) ve düalist (ikili) sistemler ön plana çıkmaktadır²⁶⁵.

Roma ve Anglo Sakson hukuku kaynaklı monist sistemde, yönetim ve gözetim görevleri tek bir kurul (yönetim kurulu/*Verwaltungsrat*) tarafından yerine getirilmektedir²⁶⁶. Alman hukukunun öncülüğünü üstlendiği düalist sistem ise, yönetim ve gözetim görevlerinin birbirlerinden kesin ve net biçimde ayrılması esasına dayanmaktadır²⁶⁷. Bu sistemde, bir kurul (yönetici kurul/*Vorstand*) şirketin yönetim ve temsilini üstlenmekte; bir başka kurul (gözetim kurulu/*Aufsichtsrat*) ise yönetim ve temsil ile yetkili yönetici kurulu sıkı ve sürekli biçimde gözetlemektedir.

Monist ve düalist sistemlerde, yönetim organını oluşturan kurullar arasında, başta görev ve yetkiler ile yapısal özellikler olmak üzere pek çok farklılık söz konusudur. Esasen iki sistem kuramsal temelleri açısından birbirlerinden farklıdır²⁶⁸. Bu farklılık yönetim organı

²⁶³ **Kortunay**, s. 244-245. Ayrıca bkz. **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 102; **Bozkurt**, Tamer: Şirketler Hukuku, 13. B., Ankara 2021, s. 263 vd.

²⁶⁴ Detaylı bilgi için bkz. **Kolb**, s. 77 vd; **Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 464 vd.

²⁶⁵ İki sistem hakkında detaylı ve karşılaştırmalı bilgi için bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 903 vd; **Hacımahmutoğlu**, s. 39 vd; **Doğan**, s. 23 vd; **Vischer**, Frank/**Rapp**, Fritz: Zur Neugestaltung des schweizerischen Aktienrechts, Bern 1968, s. 142 vd; **Ünal**, Mustafa: “Anonim Ortaklıklarda Yönetim ve Yönetim Görevlerinin Murahhaslara Bırakılması”, BATİDER, C. 11, S. 3, 1982, s. 51 vd; **Roth Pellanda**, Organisation, s. 80 vd.

²⁶⁶ Detaylı bilgi için bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 938 vd; **Ünal**, s. 66 vd; **Roth Pellanda**, Organisation, s. 81 vd; **Hacımahmutoğlu**, s. 39 vd; **Doğan**, s. 24 vd.

²⁶⁷ Detaylı bilgi için bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 918 vd; **Ünal**, s. 51 vd; **Roth Pellanda**, Organisation, s. 80-81; **Hacımahmutoğlu**, s. 73 vd; **Doğan**, s. 26 vd.

²⁶⁸ Detaylı bilgi için bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 596 vd; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 23-24; **Hacımahmutoğlu**, s. 167; **Doğan**, s. 31 vd.

üyelerinin azli aşamasına da sirayet etmektedir. Bu sebeple, aşağıdaki açıklamalarda monist ve düalist sistemi benimseyen ülkeler arasında ayrıma gidilmiştir. Öte yandan, iki sistem arasında “genel” bir karşılaştırma yapmak ve azle dair hem “yapısal” açıdan hem de “hukuk politikası” açısından bazı ilkesel çıkarımlarda bulunmak mümkündür.

Monist ve düalist sistemlerde, azle yetkili organlar farklılık göstermektedir. Monist sistemde yönetim kurulu üyeleri genel kurul tarafından azledilmektedir. Düalist sistemde ise, gözetim kurulu üyeleri genel kurul tarafından; yönetici kurul üyeleri ise kural olarak gözetim kurulu tarafından azledilmektedir. Esasen bu husus, sistemlerin yapısal özelliklerinin doğal bir sonucudur. Zira kurullara üye seçme yetkisi farklı organlara ait olduğundan, azle de farklı organların yetkili olması olağandır. Öte yandan, düalist sistemde -monist sistemden farklı olarak- genel kurulun (pay sahiplerinin) kendilerine ait malvarlığını yöneten kişileri (yönetici kurul üyelerini) azletme yetkisine sahip olmamaları dikkat çekicidir.

Monist sistemde, şirket lehine geniş bir azil hakkı tanındığı görülmektedir. Zira şirket, herhangi bir sebep ileri sürmesi gerekmeksizin yönetim kurulu üyelerini azledebilmektedir²⁶⁹.

Belirtilen hususa düalist sistem çerçevesinde yaklaşıldığında ise, yönetim organını oluşturan iki kurul arasında farklılaşmaya gidildiği görülmektedir. Düalist sistemde, şirket, gözetim kurulu üyelerini herhangi bir sebep göstermesi gerekmeksizin azledebilmektedir. Yönetici kurul üyelerinin azlinde ise durum tersinedir. Şirket, yönetici kurul üyelerini sadece haklı sebeplere dayanarak azledebilmektedir. Bu bağlamda, düalist sistemde, şirketin, yönetim ve temsil ile yetkili kurulun üyelerini azledebilme olanağının monist sisteme nazaran daha “sınırlı” olduğu çıkarımını yapmak, hatalı olmayacaktır.

Monist sistemde yönetim kurulu üyeleri, şirketin yönetim ve temsilini üstlenmeleri sebebi ile düalist sistemde yer alan yönetici kurul üyeleri ile “benzerlik” göstermektedir²⁷⁰. Ancak, azil konusunda durum oldukça farklıdır. Monist sistemde, yönetim kurulu üyeleri azil riskine karşı korunmamaktadır. Düalist sistemde yönetici kurul üyelerinin hukuki durumu ise farklıdır. Dolayısıyla -*Wolfers*’in de belirttiği gibi- azil açısından yönetim kurulu üyelerinin

²⁶⁹ Bu sistemi benimseyen hukuk sistemlerinde, daha çok, azil kararında gündeme bağlılık ilkesi ve azledilen üyenin tazminat hakkına ilişkin olarak yaklaşım farklılıklarına rastlanmaktadır.

²⁷⁰ Önemle ifade edelim ki, yönetim kurulu ile yönetici kurul arasında bir paralellik kurulması; bu arada iki kurulun birbirlerinin ikamesi/alternatifi olduğunun düşünülmesi isabetli olmayacaktır. Esasen iki kurul, kuramsal olarak birbirlerinden farklı temellere dayanmaktadır, bkz. **Çağa**, Barbaros: “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu”, Yeditepe HFD, C. II, S. 1, 2005, s. 470-471. Monist sistemde yönetim kurulu, görev ve yetkileri bakımından dualist sistemde mevcut yönetici kurulu ikame etmemektedir. Yönetim kurulu, görev ve yetkileri açısından gözetim kurulu ve yönetici kurulun “bir anlamda” birleşimini teşkil etmektedir, bkz. ve karşı. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 903.

hukuki durumunun, yönetici kurul üyelerinden daha çok gözetim kurulu üyeleri ile paralellik gösterdiğini ifade etmek yerinde olacaktır²⁷¹. Zira bilindiği üzere, gözetim kurulu üyeleri de serbestçe azledilebilmektedir.

2. Karşılaştırmalı Hukukta Azle İlişkin Yasal Altyapı

Aşağıda yönetim organı üyelerinin azline ilişkin olarak çeşitli hukuk sistemlerinde yer alan düzenlemeler ele alınacaktır. Bu açıklamalarda, hemen her hukuk sistemi açısından önem taşıyan ve dolayısıyla kanun koyucular tarafından düzenlemeye kavuşturulan temel noktalar dikkate alınarak standart bir sistematiğe sadık kalmaya özen gösterilmiştir. Azil hakkındaki incelemelerin ana hatlarını da oluşturan bu temel noktalar şu şekilde sıralanabilir:

- Azle yetkili organ
- Azil yetkisinin hukuki niteliği
- Azil kararında gündeme bağlılık ilkesi
- Azil kararında yeter sayılar
- Azil kararında uyulması gereken özel usul kuralları (özellikle üyenin savunmasının alınması)
- Azil kararında haklı sebeplere biçilen rol (azil kararının geçerliliği için haklı sebep şartının aranıp aranmaması)
- Azledilen üyeye sağlanan hukuki koruma (haksız azledilen üyenin göreve iade ve tazminat talepleri)
- Nihayet, bazı hukuk sistemlerine özgü olmakla birlikte, azil kararının üye ile şirket arasında mevcut sözleşmesel ilişkiye etkisi.

Çalışmada beş farklı ülke hukuku incelenecektir. Monist sistem başlığı altında İsviçre ve İngiliz hukukunda yer alan düzenlemeler ortaya konulacaktır. İsviçre hukuku, TTK'nın pek çok hükmüne kaynaklık etmesi sebebi ile tercih edilmiştir. İngiliz hukuku ise, özellikle üyenin savunma hakkı açısından önem taşıması sebebiyle çalışmaya dâhil edilmiştir. Düalist sistem başlığında, sisteme öncülük eden Alman hukuku merkezli açıklamalara yer verilmiştir. Yine bu başlıkta, düalist sistem içerisinde mevcut yaklaşım farklılıklarını ortaya koymak amacı ile Avusturya hukukuna yönelik açıklamalara da yer verilmiştir. Fransız hukuku iki esas sebepten ötürü tercih edilmiştir. İlk olarak Fransız hukuku, hem monist hem de düalist sistemi içermesi sebebi ile iki sistem arasında mevcut yaklaşım farklılığını somutlaştırmaya hizmet etmektedir. İkinci gerekçe ise, Fransız hukukunda “azil ile gündeme bağlılık ilkesi ilişkisi” ve “azledilen

²⁷¹ Bu hususta bkz. **Wolfers**, s. 87.

üyenin tazminat hakkı” gibi noktalarda -Türk hukuku ile de yer yer benzerlik gösteren- özgün yaklaşımların benimsenmiş olmasıdır.

a) Monist Sistemde

aa) İsviçre Hukukunda

aaa) Genel Bakış

Azil, OR Art. 705’de düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında genel kurulun, yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler ile kendisi tarafından seçilen temsilci ve vekilleri azle yetkili olduğu ifade edilmiştir. İkinci fıkrada ise, azledilen kişilerin tazminat talepleri saklı tutulmuştur.

Azle yetkili organ genel kuruldur. Genel kurulun devredilemez görev ve yetkilerinin düzenlendiği OR Art. 698’de, yönetim kurulu üyelerinin seçiminden farklı olarak, azil açıkça zikredilmemiştir. Bununla birlikte doktrinde, seçim ile bağlantılı olduğu gerekçesiyle²⁷², azil de genel kurulun devredilemez yetkileri arasında sayılmaktadır²⁷³.

Kanun koyucu, yönetim kurulu üyelerinin azli ile gündeme bağlılık ilkesi arasındaki ilişki hakkında özel bir düzenlemeye yer vermemiştir. Bu noktadan hareketle doktrinde, azil, gündeme bağlılık ilkesi kapsamında ele alınmaktadır. Hâkim görüşün azil kararı bakımından oldukça katı ve mutlak bir gündeme bağlılık ilkesi rejimi benimsediği görülmektedir. Öyle ki, azil ile ilgisi tereddütsüz olan “seçim” gündemi dahi azil kararı verilebilmesi için yeterli görülmemektedir²⁷⁴. Öte yandan doktrinde -özellikle de gündemde yer verilen seçime ilişkin maddeler bağlamında- sözü edilen katı tutumu esnetmeye yönelik yaklaşımlara rastlamak da mümkündür. Bu anlamda, seçim maddesinin mevcut üyelerin azline olanak tanıyabileceği dile

²⁷² Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 22, N. 29; Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 698, N. 102.

²⁷³ Schucany, Art. 698, N. 4; Bürgi, Art. 698, N. 38; Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 22, N. 29; Böckli, Aktienrecht, § 12, N. 17; Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 698, N. 102. Ayrıca bkz. Bauen/Venturi, s. 15.

²⁷⁴ Böckli, Aktienrecht, § 13, N. 62; Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 17-18; Dubs/Truffer, BSK-OR II, Art. 705, N. 5a; Krneta, Art. 710, N. 445; von der Crone, § 17, N. 939; Müller/Lipp/Plüss, s. 56. Ayrıca bkz. ve karşı. Vischer, Markus/Zysset, Pascal: “Urteilbesprechung: Bundesgericht, I. zivilrechtliche Abteilung, Urteil 4A_516/2016 vom 28. August 2017”, AJP, S. 12, 2017, s. 1536-1537. Seçim gündemine özgü değerlendirmelerde bulunmamakla birlikte, azil kararının gündeme bağlılık ilkesi kapsamında olduğu yönünde ayrıca bkz. Schucany, Art. 705, N. 1; Bürgi, Art. 705, N. 1.

getirilmektedir²⁷⁵. Hatta bazı yazarlar, azlin gündeme bağıllık ilkesinin istisnaları arasında kabul edilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmektedirler²⁷⁶.

Azil kararı bakımından özel bir yeter sayı belirlenmemiştir. Azil, ağırlaştırılmış yeter sayılara tâbi kılınan önemli kararlar arasında da sayılmamıştır (bkz. OR Art. 704). Bu sebeple genel kurul, olağan karar yeter sayısı ile [toplantıda temsil edilen oyların mutlak çoğunluğu ile (OR Art. 703)] azil kararı verebilmektedir.

Azil kararı bakımından özel bir karar alma süreci söz konusu değildir. Bu anlamda genel kurul, önceden uyarmak veya savunmasını almak zorunda olmaksızın yönetim kurulu üyelerinin azline karar verebilmektedir. Öte yandan doktrinde, üyenin en azından ilgili genel kurul toplantısına davet edilmesinin yerinde olacağı yönünde yaklaşımlara rastlanmaktadır²⁷⁷.

Genel kurul, haklı bir sebep ileri sürmek zorunda olmaksızın yönetim kurulu üyelerini azledebilmektedir²⁷⁸. Azil kararının haklı sebebe dayanmaması kararın geçerliliğini etkilemez; haklı sebep, yalnızca azledilen üyenin tazminat talebi açısından önem taşımaktadır.

Yönetim kurulu üyeleri azil kararının haksız olduğu gerekçesiyle göreve iadelerini talep edemezler²⁷⁹. Ancak yönetim kurulu üyelerinin tazminat talebi saklıdır (OR Art. 705/2). Tazminat talebi açısından üye ile şirket arasındaki sözleşmesel ilişkinin hukuki niteliği önem taşımaktadır. Daha önce²⁸⁰ irdelendiği üzere, İsviçre hukukunda üye ile şirket arasındaki sözleşmesel ilişkinin hukuki niteliğine dair farklı yaklaşımlara rastlanmaktadır. Bu durum, azil sebebiyle ileri sürülecek tazminatın niteliği, şartları ve kapsamına ilişkin farklı yaklaşımları beraberinde getirmektedir. Bu anlamda tazminata dair hususların, üye ile şirket

²⁷⁵ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 23, N. 110. Keza bkz. **Bianchi**, François: Die Traktandenliste der Generalversammlung der Aktiengesellschaft, Zürich 1982, s. 21.

²⁷⁶ **Giger**, s. 291, s. 426. Keza bkz. **Handschin**, Lukas: “Zulässige Abwahl eines Verwaltungsrates”, NZZ, 28.8.2001, S. 1, s. 19.

²⁷⁷ **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 27. Askıya alma (*Suspendierung*) kararı üzerine yapılacak genel kurul toplantısına özgü olmakla birlikte aynı yönde bkz. **Homburger**, Art. 726, N. 1355-1356; **Watter**, BSK-OR II, Art. 726, N. 13. Karş. **Bürgi**, Art. 726, N. 22.

²⁷⁸ **Kolb**, s. 76; **Schucany**, Art. 705, N. 1; **Homburger**, Art. 710, N. 229; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 63; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 27; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 5; **Krnet**, Art. 710, N. 435; **Frick/Stäheli**, OFK-Aktienrecht, Art. 705, N. 2; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 57; **Sommer**, Patrick: Orell Füssli Kommentar - OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht (Hrsg. **Kostkiewicz**, Jolanta Kren/**Wolf**, Stephan/**Amstutz**, Marc/**Fankhauser**, Roland), 3. Aufl. Zürich 2016, Art. 705, N. 2; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 90; **Niggli**, s. 83; **Giger**, s. 287. Bu yönde bkz. BGE 80 II 118. Daha sonra ifade edeceğimiz üzere, bu hususun yegâne istisnasını OR Art. 709 uyarınca seçilen yönetim kurulu üyeleri oluşturmaktadır.

²⁷⁹ **Schucany**, Art. 705, N. 1; **Bürgi**, Art. 705, N. 9; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 28.

²⁸⁰ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, I/C/3.

arasında mevcut sözleşmesel ilişkinin hukuki niteliğine göre, vekâlet veya hizmet sözleşmesi hükümleri uyarınca belirleneceği ifade edilmektedir²⁸¹.

Daha önce değinildiği üzere²⁸², yönetim kurulu üyesi ile şirket arasında organsal ve sözleşmesel boyutları haiz çifte karakterli bir hukuki ilişki vardır. İsviçre doktrininde bazı yazarlar, azlin hukuki sonuçlarını üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkinin iki boyutu arasında ayırma giderek ortaya koymaktadır. Alman hukukunda benimsenen ayrılık teorisinden esinlenen bu yaklaşıma göre, azil, sadece üye ile şirket arasında mevcut organsal ilişkiyi (organ üyeliğini) sona erdirmekte; sözleşmesel ilişki (vekâlet veya hizmet sözleşmesi) üzerinde ise doğrudan etki yaratmamaktadır²⁸³.

bbb) RevOR 2020 Değişikliği

Uzun bir hazırlık süreci sonrası, anonim şirketler hukuku konulu Revizyon Tasarısı (RevOR 2020), 19.06.2020 günü İsviçre Parlamentosu'nda kabul edilmiştir. İki istisna bir yana²⁸⁴, kabul edilen değişiklikler henüz yürürlüğe girmemiştir. Resmi duyuruya göre, diğer değişikliklerin 2023 yılına dek yürürlüğe girmesi de beklenmemektedir²⁸⁵. RevOR 2020 ile azli düzenleyen OR Art. 705'de de değişikliğe gidilmiştir.

Öncelikle, maddenin başlığı revize edilmiştir. Mevcut düzenlemedeki “yönetim kurulu üyeleri²⁸⁶ ve denetçilerin azli” başlığı, “azil hakkı (*Abberufungsrecht*)” olarak değiştirilmiştir. Anılan değişiklik, azlin hukuki niteliğine (şirkete tanınmış bir hak niteliğinde olmasına) vurgu yapar görünmektedir²⁸⁷.

İkinci olarak ise, maddenin birinci fıkrası değiştirilmiştir. Mevcut düzenleme (OR Art. 705/1) genel kurulun, yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler ile kendisi tarafından seçilmiş olan temsilci ve vekilleri azletmeye yetkili olduğunu ifade etmektedir. RevOR Art. 705/1'de ise, genel kurulun seçtiği bütün kişileri azledebileceği belirtilmektedir. Söz konusu düzenleme, bu çalışmanın konusu bakımından mevcut sistemden farklı bir sonuca ise işaret etmemektedir.

²⁸¹ Wolfers, s. 90-91; Funk, Art. 705, N. 2; Schucany, Art. 705, N. 2; Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 27, N. 42; Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 84 vd; Dubs/Truffer, BSK-OR II, Art. 705, N. 13.

²⁸² Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, II/C.

²⁸³ Bürgi, Art. 705, N. 9; Dubs/Truffer, BSK-OR II, Art. 705, N. 12; Sommer, OFK-OR, Art. 705, N. 3. Karş. Wolfers, s. 84 vd.

²⁸⁴ Bkz. OR Art. 714f, OR Sechster Abschnitt: Transparenz bei Rohstoffunternehmen.

²⁸⁵ Bkz. <https://www.bj.admin.ch/bj/de/home/wirtschaft/gesetzgebung/aktienrechtsrevision14.html> (erişim: 28.11.2021).

²⁸⁶ İsviçre doktrininde OR Art. 705'de yer alan “*Verwaltungsrate*” teriminin hem “yönetim kurulunu” hem de “yönetim kurulu üyelerini” karşılamak üzere kullanıldığı görülmektedir. Bu terminoloji hakkında bilgi için bkz. Müller/Lipp/Plüss, s. 1, dn. 1. Azledilen “yönetim kurulu” değil, “üyeler” olduğundan OR Art. 705 anlamında kavramın yönetim kurulu üyeleri olarak anlaşılması daha uygun görünmektedir.

²⁸⁷ Bkz. ve karş. Druey/Druey Just/Glanzmann (Guhl), § 13, N. 76.

Zira yönetim kurulu üyeleri genel kurul tarafından seçileceğinden (RevOR Art. 698/2/2) azle yine genel kurul yetkili olacaktır.

Azledilen üyelerin tazminat hakkını konu edinen ikinci fıkrada ise bir değişikliğe yer verilmemiştir.

Görüldüğü üzere, RevOR 2020 ile OR Art. 705’de yapılan “revizyon”, yönetim kurulu üyelerinin azline dair esaslı bir değişiklik içermemektedir. Gerekçe de bunu doğrulamaktadır. Gerekçede, mevcut düzenlemenin sadeleştirildiği ve daha genel bir şekilde formüle edildiği ifade edilmiştir. Yine, düzenlemenin içerik/esas bakımından bir değişiklik ihtiva etmediği de belirtilmiştir²⁸⁸. Dolayısıyla, İsviçre hukukunda mevcut sistem RevOR 2020’nin yürürlüğü sonrası geçerliliğini koruyacaktır. Örneğin, genel kurul yine sebep göstermesi gerekmeksizin ve yine olağan yeter sayı ile (bkz. RevOR Art. 703, Art. 704) azil kararı verebilecektir.

bb) İngiliz Hukukunda

İngiliz hukukunda anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin azli *Companies Act 2006* (CA 2006) sec. 168 ve 169’da düzenlenmiştir. İngiliz kanun koyucusu, özellikle azil usulüne ilişkin olarak detaylı düzenlemelere yer vermiştir.

Azle yetkili organ genel kuruldur. Genel kurulun azil yetkisi vazgeçilemez niteliktedir. Bu sebeple esas sözleşme, pay sahipleri sözleşmesi veya şirket ile yönetim kurulu üyesi arasında akdedilen sözleşmeler ile genel kurulun azil yetkisi kaldırılamaz²⁸⁹.

Azil kararında gündeme bağlılık ilkesine uyulmalıdır²⁹⁰. Esasen İngiliz hukukunda, azil kararı bakımından özel bir çağrı usulü de benimsenmiştir. Yönetim kurulu üyelerinin azli, özel çağrı (*special notice*) gerektiren haller arasındadır (CA 2006 sec. 168/2). Buna göre, azil kararı taslağının toplantıdan en az 28 gün önce şirkete bildirilmesi gerekmektedir (CA 2006 sec. 312/1). Şirket, karar taslağını durum elverişli ise çağrıda yer vermek; aksi takdirde ise uygun tirajlı bir gazetede ilan etmek yahut esas sözleşmede öngörülen başkaca bir yönteme başvurmak suretiyle pay sahiplerine bildirmelidir (CA 2006 sec. 312/2, 3). Şirket, sözü edilen bildirimi toplantıdan en az 14 gün önce yapmalıdır (CA 2006 sec. 312/3).

²⁸⁸ Botschaft zur Änderung des Obligationenrechts (Aktienrecht), vom 23. November 2016, s. 566.

²⁸⁹ **Mayson**, Stephen/**French**, Derek/**Ryan**, Christopher: *Company Law*, 28th ed., London 2011, s. 449; **Doralt**, Walter: *Companies Act Kommentar* (Hrsg: **Schall**, Alexander), München 2014, sec. 168, N. 3.

²⁹⁰ **Güthoff**, Julia: *Gesellschaftsrecht in Großbritannien: Eine Einführung mit vergleichenden Tabellen*, 3. Aufl., München 2004, s. 40.

Azil kararı için özel bir yeter sayı öngörülmemiştir. Genel kurul, basit çoğunlukla azil kararı verebilir²⁹¹.

Azil kararında özel usul kuralları aranmıştır. Yönetim kurulu üyesi, savunma hakkına sahiptir. Savunma hakkının kullanılabilmesi amacıyla şirket, azil kararı taslağını yönetim kurulu üyesine de göndermelidir (CA 2006 sec. 169/1). Bunun üzerine yönetim kurulu üyesi, makul uzunlukta olmak kaydıyla yazılı bir savunma hazırlar ve şirkete sunar (CA 2006 sec. 169/3). Şirket, bu savunmayı toplantı çağrısı yaptığı tüm pay sahiplerine iletmelidir (CA 2006 sec. 169/3). Yazılı savunma, yönetim kurulu üyesinin geç sunması veya şirketin ihmali sebebiyle pay sahiplerine iletilemeyebilir. Bu ihtimalde yönetim kurulu üyesi savunmasının genel kurulda okunmasını talep edebilir (CA 2006 sec. 169/4). Yönetim kurulu üyesi yazılı savunma hakkını kötüye kullanmamalıdır. Aksi takdirde, şirketin veya bir ilgilinin talebi üzerine mahkeme, savunmanın pay sahiplerine gönderilmesini veya genel kurulda okunmasını engelleyebilir (CA 2006 sec. 169/5). Yönetim kurulu üyesi, yazılı savunma hakkından ayrı olarak, azlin görüşüldüğü genel kurulda konuşma (sözlü savunma) hakkına da sahiptir²⁹².

Genel kurul üyeleri serbestçe azledebilmektedir. Azil kararı için haklı bir sebep ileri sürülmesi gerekmemektedir²⁹³.

Yönetim kurulu üyesi, azil kararının haksız olduğunu ileri sürerek göreve iadesini talep edemez. Ancak haksız azledilen üyenin tazminat hakkı saklıdır (CA 2006 sec. 168/5). Yönetim kurulu üyesi, şirket ile arasında mevcut sözleşme hükümleri uyarınca tazminat talep edebilir²⁹⁴.

b) Düalist Sistemde

Daha önce de işaret edildiği üzere, düalist sistemde gözetim kurulu ve yönetici kurul üyelerinin azli pek çok açıdan birbirlerinden farklıdır. Bu doğrultuda azil, iki kurul arasında ayrıma gidilerek irdelenmelidir.

²⁹¹ **Güthoff**, s. 40; **Doralt**, sec. 168, N. 5.

²⁹² **Mayson/French/Ryan**, s. 448; **Güthoff**, s. 40; **Doralt**, sec. 169, N. 5.

²⁹³ **Güthoff**, s. 40; **Doralt**, sec. 168, N. 2; **Ringe**, Wolf-Georg/**Otte**, Sabine (**Volker**, Triebel/**Illmer**, Martin/**Vogenauer**, Stefan/**Ziegler**, Katja): *Englisches Handels- und Wirtschaftsrecht*, 3. Aufl., Frankfurt am Main 2012, s. 265.

²⁹⁴ **Güthoff**, s. 40; **Ringe/Otte** (**Volker/Illmer/Vogenauer/Ziegler**), s. 265; **Aydoğan**, Fatih: “Türk Ticaret Kanunu ile 2006 Tarihli İngiliz Şirketler Kanunu’nun (Companies Act 2006) Şirket Yöneticilerine İlişkin Hükümlerin Karşılaştırılması”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, C. I, İstanbul 2007, s. 182-183.

aa) Alman Hukukunda

aaa) Gözetim Kurulu Üyelerinin Azli

(1) Genel Bakış

Gözetim kurulu üyeleri, kural olarak, genel kurul tarafından seçilirler (AktG § 101/1). Kanun koyucu, onları azletme yetkisini de genel kurula vermiştir (AktG § 103/1). Genel kurulun azil yetkisine ilişkin açıklamalar öncesinde bir hususa dikkat çekmekte yarar vardır:

Alman hukukunda çalışanların yönetime katılımına özel bir önem atfedilmektedir. Nitekim özel kanunlarda, bu hususa ilişkin pek çok düzenlemeye yer verilmektedir²⁹⁵. Özel kanunlar, çalışan temsilcisi gözetim kurulu üyelerinin azli konusunda da kendine özgü usuller öngörmektedir. Çalışan temsilcisi gözetim kurulu üyeleri, kendi özel kanunlarında öngörülen usule göre azledilirler²⁹⁶. Bu sebeple, aşağıdaki açıklamalar, mahkeme kararıyla azil istisnası bir yana, çalışan temsilcisi gözetim kurulu üyelerinin azlinde geçerli değildir (AktG § 103/4).

Genel kurul, sadece kendisi tarafından seçilen gözetim kurulu üyelerini azle yetkilidir. Bu sebeple genel kurul, mahkeme tarafından atanan (AktG § 104) gözetim kurulu üyelerini azledemez²⁹⁷. Keza genel kurul, kural olarak, esas sözleşmesel atama hakkı uyarınca göreve gelen gözetim kurulu üyelerini azle de yetkili değildir (AktG § 103/2²⁹⁸).

Genel kurulun azil yetkisi devredilemez niteliktedir²⁹⁹. Azil kararı, üçüncü bir kişinin talebi yahut onayı şartına da tâbi kılınamaz³⁰⁰.

AktG’de gözetim kurulu üyelerinin azli ile gündeme bağıllık ilkesi arasındaki ilişkiye dair özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu sebeple, genel kurula uygun olarak, gözetim kurulu üyelerinin azli gündeme bağıllık ilkesi kapsamında değerlendirilmektedir³⁰¹.

²⁹⁵ Örn. bkz. *Mitbestimmungsgesetz, Montan-Mitbestimmungsgesetz*.

²⁹⁶ Detaylı bilgi için bkz. **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 50 vd; **Lutter**, Marcus/**Krieger**, Gerd/**Verse**, Dirk A.: *Rechte und Pflichten des Aufsichtsrats*, 7. Aufl., Köln 2020, s. 7-8.

²⁹⁷ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 8-9; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 6; **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 5.

²⁹⁸ AktG § 101/2’ye göre, esas sözleşmede, belirli pay veya pay sahipleri lehine gözetim kurulu üyesi atama hakkı tanınabilmektedir. Kanun koyucu, atama hakkı sahiplerine bizzat atadıkları üyeleri azletme hakkı da tanımıştır (bkz. AktG § 103/2). Söz konusu üyeler, sadece istisnai bir durumda genel kurul tarafından azledilebilmektedir. Genel kurul, esas sözleşmede öngörülen atama hakkı şartlarının ortadan kalkması halinde, atanan üyeleri olağan yeter sayılarla azledebilir (AktG § 103/2).

²⁹⁹ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 10; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 8; **Drygala**, Tim: *Aktiengesetz Kommentar* (Hrsg. **Schmidt**, Karsten/**Lutter**, Marcus), 4. Aufl., Köln 2020, § 103, Rn. 3; **Grigoleit**, Hans Christoph/**Tomasic**, Lovro: *Aktiengesetz Kommentar* (Hrsg. **Grigoleit**, Hans Christoph), 2. Aufl., München 2020, § 103, Rn. 9.

³⁰⁰ **Hopt/Roth**, GroßKomm, AktG § 103, Rn. 11; **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 10; **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 7.

Azil kararı açısından özel bir yeter sayı aranmıştır. Gözetim kurulu üyeleri, toplantıda kullanılan oyların dörtte üçü ile azledilir (AktG § 103/1). Yeter sayıya ilişkin hüküm emredici nitelikte değildir. Maddede açıkça ifade edildiği üzere, esas sözleşme ile farklı bir yeter sayı belirlenebilir (AktG § 103/1). Doktrinde yeter sayının hem olağan yeter sayıya kadar (AktG § 133) düşürülmesinin hem de ağırlaştırılmasının mümkün olduğu ifade edilmektedir³⁰².

Azil kararı için özel bir karar alma süreci söz konusu değildir. Genel kurulun gözetim kurulu üyesini uyarması veya savunmasını alması gerekmemektedir. Ancak, esas sözleşmede öngörülme suretiyle gözetim kurulu üyelerine savunma hakkı tanınabilir³⁰³.

Genel kurul, haklı bir sebep ileri sürmek zorunda olmaksızın azil kararı verebilir³⁰⁴. Kanun koyucunun bu tercihi, (tıpkı monist sistemde yönetim kurulu üyeleri için söz konusu olduğu gibi) gözetim kurulu üyeliğinin güven esasına dayanan bir hukuki ilişki olmasında temelini bulmaktadır³⁰⁵. Ayrıca belirtelim ki, bu husus emredici niteliktedir. Esas sözleşme ile de haklı sebep şartı öngörülemez³⁰⁶.

Alman hukukunda, yönetici kurul üyelerinden farklı olarak, şirket ile gözetim kurulu üyeleri arasında tek boyutlu bir organ ilişkisi olduğu kabul edilmektedir. Şirket ile gözetim kurulu üyeleri arasında organ ilişkisinden bağımsız (ayrı) bir sözleşme ilişkisi ise mevcut değildir³⁰⁷. Bu sebeple azil, şirket ile gözetim kurulu üyesi arasındaki hukuki ilişkiyi bir bütün olarak sona erdirmektedir³⁰⁸. Gözetim kurulu üyesi görev yaptığı (azil kararına kadar olan) döneme dair mali haklarını talep edebilir. Ancak azil ile birlikte üye, şirketten herhangi bir

³⁰¹ **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 3; **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 14.

³⁰² **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 15; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 12; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 4-5; **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 4.

³⁰³ **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 9; **Mertens**, Hans Joachim/**Cahn**, Andreas: Kölner Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Zöllner**, Wolfgang/**Noack**, Ulrich), Band 2/1, 3. Aufl. Köln 2010, § 103, Rn. 17; **Israel**, Alexander: Heidelberger Kommentar Aktiengesetz, (Hrsg. **Bürgers**, Tobias/**Körber**, Torsten), 4. Aufl., Heidelberg 2016, § 103, Rn. 4.

³⁰⁴ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 12; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 6; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 103, Rn. 8; **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 3.

³⁰⁵ **Israel**, HeidelbergKomm, AktG § 103, Rn. 4.

³⁰⁶ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 18; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 15; **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 4; **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 9. AktG § 103/1'de, esas sözleşme ile azil kararı için başkaca şartlar da aranabileceği ifade edilmiştir. Ancak bununla kastedilen usuli şartlar; yoksa azil haklı sebep gibi maddi şartlara tâbi kılınmaz, bkz. **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 5; **Hopt/Roth**, GroßKomm, AktG § 103, Rn. 27-28; **Israel**, HeidelbergKomm, AktG § 103, Rn. 5.

³⁰⁷ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 101, Rn. 67; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 101, Rn. 8-9.

³⁰⁸ **Hopt/Roth**, GroßKomm, AktG § 103, Rn. 19; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 7. Karş. **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 20; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 17. Ancak, üye ile şirket arasında üyelik ilişkisinden bağımsız bir sözleşme ilişkisi mevcutsa, (örn. danışmanlık sözleşmesi gibi) azil, kural olarak bu sözleşmeleri etkilemez, bkz. **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 21; **Israel**, HeidelbergKomm, AktG § 103, Rn. 2; **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 6.

mali hak talebinde bulunamaz³⁰⁹; zira (yönetici kurulu üyelerinin aksine) üye ile şirket arasında devam eden bir sözleşme ilişkisi yoktur³¹⁰.

(2) Mahkeme Kararıyla Azil

Gözetim kurulu üyeleri mahkeme kararıyla da azledilebilir (AktG § 103/3). Mahkeme kararıyla azil haklı sebeplerin varlığı halinde mümkündür. Şirket açısından üyelik ilişkisinin sürdürülmesini beklenemez (*unzumutbar*) kılan olgular haklı sebep niteliğini haizdir³¹¹. Sır saklama yükümlülüğünün ihlali, devamsızlık, ağır hastalık ve yönetici kurul üyelerine iftira atılması haklı sebeplere örnek verilebilir³¹². Doktrinde haklı sebep olgusu bakımından yüksek standartlar aranmaması gerektiği ifade edilmektedir³¹³.

Haklı sebeple azil davası açma hakkı iki süje lehine tanınmıştır. Dava, kural olarak gözetim kurulu tarafından açılır (AktG § 103/3). Gözetim kurulu, kendi üyelerinden bir ya da birkaçının azli talebiyle mahkemeye başvurulmasına karar verebilir. Gözetim kurulu bu hususu basit çoğunlukla karara bağlar (AktG § 103/3); yeter sayının ağırlaştırılması mümkün değildir³¹⁴. Bu toplantıda, aleyhine azil davası açılması görüşülecek üye oy kullanamaz³¹⁵. Gözetim kurulu (çalışan temsilcileri ve mahkeme kararıyla atananlar da dâhil³¹⁶) tüm üyeler aleyhine azil davası açmaya yetkilidir. Bu hususta üyenin göreve gelme usulü (seçim yahut atama) önem taşımamaktadır. Azil davası açma hakkı tanınan ikinci süje, şirket sermayesinin en az onda birine veya bir milyon Euro sermayeye sahip pay sahipleridir (AktG § 103/3). Ancak bu pay sahipleri, sadece, AktG § 101/2 uyarınca atanan gözetim kurulu üyelerinin azli talebi ile mahkemeye başvurabilirler³¹⁷. Pay sahipleri, genel kurul tarafından seçilen gözetim kurulu üyelerinin azlini mahkemeden talep edemezler.

³⁰⁹ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 21; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 103, Rn. 6; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 17; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 7.

³¹⁰ Bkz. ve karş. **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 18.

³¹¹ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 39; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 34; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 14; **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 10.

³¹² Örnekler için bkz. **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 41; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 34-35; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 16; **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 10-11.

³¹³ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 40; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 34. Karş. **Israel**, HeidelbergKomm, AktG § 103, Rn. 11.

³¹⁴ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 34; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 30; Karş. **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 30.

³¹⁵ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 35; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 31; **Stadler**, Markus/Berner, Klaus: "Die gerichtliche Abberufung von Aufsichtsmitgliedern im dreiköpfigen Aufsichtsrat-ein bisher ungelöstes Problem", NZG, S. 2, 2003, s. 50-51. Karş. **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 31.

³¹⁶ **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 30; **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 27.

³¹⁷ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 37.

Azil davası açmaya yetkili sjeler sınırlı sayıdadır. Başkaca bir kişi (rn. bireysel pay sahipleri) ya da organ (rn. yönetici kurul) azil davası açma hakkına sahip deęildir³¹⁸.

Mahkemenin azil kararı inşai etkilidir³¹⁹. Bu sebeple, genel kurulun yahut atama hakkı sahibinin ayrıca azil kararı vermesi gerekmeksizin üyelik sıfatı sona ermektedir.

bbb) Yönetici Kurul yelerinin Azli

Yönetici kurul üyelerinin azli AktG § 84/4’de düzenlenmiştir. Yönetici kurul yeleri, gözetim kurulu tarafından seçilmektedir (AktG § 84/1, karş. AktG § 85). Kanun koyucu seçim yetkisinin tamamlayıcısı olarak³²⁰ azil yetkisini de gözetim kuruluna tanımıştır.

Gözetim kurulu, yönetici kurul üyelerin azlinde münhasır yetkilidir³²¹. Başka bir organ (bu arada genel kurul) veya kişi yönetici kurul üyelerini azle yetkili değildir. Azil yetkisinin başka bir organa yahut üçüncü kişiye devri de mümkün deęildir³²². Keza azil kararı, başka bir organın ya da üçüncü kişinin onayı şartına da tâbi kılınamaz³²³.

AktG’de gözetim kurulu toplantılarında gündeme bağlılık ilkesine ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Doktrinde hâkim görüş, üyelerin toplantıya hazırlanabilmeleri ve gerektiğinde yazılı oy kullanma hakkından da faydalanabilmeleri adına, çağrıda gündem maddelerinin gösterilmesi gerektiği ynndedir³²⁴. Bu doğrultuda, yönetici kurul üyelerinin azlinin de gündemde gösterilmesi gerektiği ifade edilmektedir³²⁵.

Azil kararı bakımından özel bir yeter sayı aranmamıştır. Gözetim kurulu, olağan yeter sayı ile azil kararı verebilir (bkz. AktG §108).

³¹⁸ **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 29; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 13; **Israel**, HeidelbergKomm, AktG § 103, Rn. 9; **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 33.

³¹⁹ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 47; **Israel**, HeidelbergKomm, AktG § 103, Rn. 14.

³²⁰ **van Kann**, Jürgen: Vorstand der AG, 3. Aufl., Berlin 2021, s. 24; **Ihrig**, Hans-Christoph/**Schäfer**, Carsten: Rechte und Pflichten des Vorstands, 2. Aufl., Köln 2020, s. 56.

³²¹ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 120; **Weber**, Markus: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Hölters**, Wolfgang/**Weber**, Markus), 4. Aufl., München 2022, § 84, Rn. 64.

³²² **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 120; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 50; **Vischer**, Wolfgang: Die Abberufung von Vorstandsmitgliedern der Aktiengesellschaft, Köln 1965, s. 99; **Grumann**, Marc-Olaf/**Gillmann**, Michael: “Abberufung und Kündigung von Vorstandsmitgliedern einer Aktiengesellschaft”, DB, S. 14, 2003, s. 770.

³²³ **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 64; **Kort**, Michael: GroşKommentar Aktiengesetz-Online, 5. Aufl, 2014, § 84, Rn. 128; **Thüsing**, Gregor: Handbuch des Vorstandsrechts, (Hrsg. **Fleischer**, Holger), München 2006, § 5, Rn. 3.

³²⁴ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 110, Rn. 18; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 110, Rn. 20-21. Karş. **Hüffer/Koch**, AktG § 110, Rn. 4.

³²⁵ **Grumann/Gillmann**, s. 770; **Janzen**, Dietmar: “Vorzeitige Beendigung von Vorstandsamt und -vertrag”, NZG, S. 10, 2003, s. 469.

Kanun koyucu yönetici kurul üyelerine savunma hakkı tanımamıştır. Doktrinde de gözetim kurulunun azil kararı öncesi yönetici kurul üyesinin savunmasını almakla yükümlü olmadığı ifade edilmektedir³²⁶. Ancak, bazı istisnalara dikkat çekildiği de görülmektedir. İlk istisna, somut olayda haklı sebebin mevcut olup olmadığının “şüpheli” nitelik taşımasıdır. Doktrinde anılan ihtimalde gözetim kurulunun ilgili yönetici kurul üyesinin savunmasını alması gerektiği ifade edilmektedir³²⁷. Buna ek olarak, gözetim kurulunun, bazı hallerde de özen yükümlülüğü gereği savunma almasının yerinde olacağı belirtilmektedir³²⁸. Ancak, bu yükümlülüğün ihlal edilmesinin azil kararının geçersizliğine yol açmayacağı; sadece, gözetim kurulu üyelerinin sorumluluğu açısından önem taşıdığı ileri sürülmektedir³²⁹. Doktrinde *Fleischer*, azil kararında yönetici kurul üyelerine savunma hakkı tanınmasını *de lege ferenda* önermektedir³³⁰. *Kort*’a göre ise, savunma hakkının azil kararı bakımından geçerlilik şartı haline getirilmesi isabetli bir tercih olmayacaktır³³¹.

Gözetim kurulu, sadece haklı sebeplerin varlığı halinde azil kararı verebilmektedir. Haklı sebep şartı emredici niteliktedir. Bu sebeple, esas sözleşmede aksinin kararlaştırılması mümkün değildir³³². Keza yönetici kurul üyesi de haklı sebep koşulundan feragat edemez³³³.

Kanun koyucu yönetici kurul üyelerinin azline dayanak oluşturacak üç haklı sebep örneğini açıkça zikretmiştir (AktG § 84/4). Bunlardan ilki, yönetici kurul üyesinin görevlerini ağır biçimde ihlal etmesi; ikincisi ise, şirket yönetiminde yetersizliktir³³⁴. Üçüncü haklı sebep

³²⁶ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 125; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 160; **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 78; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 33; **Grau**, Timon (**Semler**, Johannes/v. **Schenck**, Kersten/**Wilsing**, Hans-Ulrich): Arbeitshandbuch für Aufsichtsratsmitglieder, 5. Aufl. München 2021, s. 695; **Seyfarth**, Georg: Vorstandsrecht, Köln 2016, s. 707.

³²⁷ **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 160; **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 78; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 33-36. Detaylı bilgi için bkz. **Schmolke**, Klaus Ulrich: “Die Abberufung des Vorstandsmitglieds auf Verdacht”, AG, S. 11, 2014, s. 384-385.

³²⁸ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 125; **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 131; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 160; **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 78. Bu doğrultuda, güvensizlik kararına dayanan azil kararlarında, genel kurulun güvensizlik kararı vermesine yol açan sebeplerin açık olmaması halinde üyenin savunmasının alınmasının yerinde olacağı yönünde bkz. **Graewe**, Daniel/**von Harder**, Stephan: “Vertrauensentzug durch die Hauptversammlung: hat der Aufsichtsrat den Vorstand vor einer Abberufung anzuhören?”, NZG, S. 24, 2020, s. 930.

³²⁹ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 131; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 160.

³³⁰ **Fleischer**, Holger: “Anhörungsrechte bei der Abberufung von Geschäftsleitern im US-amerikanischen, englischen, französischen und schweizerischen Aktienrecht: Ein Vorbild für Deutschland?”, RIW, S. 7, 2006, s. 485-486.

³³¹ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 131a.

³³² **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 128; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 131; **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 68; **Lutter/Krieger/Verse**, s. 173.

³³³ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 128; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 52; **Bürgers**, Tobias: Heidelberger Kommentar Aktiengesetz, (Hrsg. **Bürgers**, Tobias/**Körber**, Torsten), 4. Aufl., Heidelberg 2016, § 84, Rn. 27; **Seyfarth**, s. 692.

³³⁴ Bu iki haklı sebep örneği, Türk hukuku için de geçerli olduğundan ilgili kısımlarda detaylı olarak ele alınacaktır.

ise, genel kurulun yönetici kurul üyeleri hakkında güvensizlik kararı vermesidir. İncelenmekte olduğu üzere, Alman hukukunda genel kurul, yönetici kurul üyelerini azle yetkili değildir. Ancak genel kurula, dolaylı biçimde de olsa azil sürecine müdahil olma olanağı sağlanmıştır. Güvensizlik kararı, genel kurulun şirketin mevcut yönetici kurul tarafından idare edilmesi arzusunda olmadığını göstermektedir³³⁵. Genel kurulun belirtilen iradesi şirket içi işbirliğinin sağlanamayacağını ortaya koymaktadır³³⁶. Bu düşünceden hareketle kanun koyucu, gözetim kuruluna, genel kurulun güvensizlik kararı vermesi halinde yönetici kurul üyelerini azletme yetkisi tanımıştır³³⁷. Öte yandan güvensizlik kararı, gözetim kurulunu, yönetici kurul üyelerini azletmekle yükümlü hale getirmemektedir³³⁸. Gözetim kurulu somut olayda azli gerektiren bir haklı sebebin mevcut olup olmadığını bizzat değerlendirmelidir. Bu sebeple gözetim kurulu, açıkça ilgisiz nedenlere dayanan (keyfi, temelsiz ve amaca aykırı³³⁹) güvensizlik kararlarını ileri sürerek azil kararı veremeyecektir (bkz. AktG § 84/4, c. 1).

Haklı sebepler sınırlı sayıda değildir³⁴⁰. Şirket açısından üyelik ilişkisinin devamını beklenemez kılan olgular haklı sebep niteliğini haizdir³⁴¹.

Yönetici kurul üyesi haksız azil kararına karşı dava hakkına sahiptir. Haklı bir sebep olmaksızın azledilen üye, şirkete karşı inşai dava açacaktır³⁴². Bu davanın lehe sonuçlanması halinde üye, ileriye etkili (*ex nunc*) olarak tekrar yönetici kurul üyesi sıfatını kazanacaktır³⁴³. Ancak üye, bazı hallerde, lehine sonuçlanan davaya rağmen görevine dönemeyebilir. Örneğin,

³³⁵ **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 76; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 37-38. Uygulamada, daha çok, şirketin pay sahipleri çevresinde yaşanan değişimler sonrası güvensizlik kararına başvurulduğu dile getirilmektedir, bkz. **Mielke**, Werner: “Die Abberufung von Vorstandsmitgliedern wegen Vertrauensentzugs durch die Hauptversammlung - beweis- und verfahrensrechtliche Fragen”, BB, S. 18, 2014, s. 1035.

³³⁶ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 140; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 26.

³³⁷ Düzenlemenin kuramsal temeli hakkında detaylı bilgi için bkz. W. **Vischer**, s. 85 vd; **Messer**, Herbert: “Die Abberufung des Vorstandes der AG wegen Vertrauensentzugs durch die Hauptversammlung”, Festschrift für Rudolf Nirk zum 70. Geburtstag, München 1992, s. 682 vd.

³³⁸ **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 56; **Graewe/von Harder**, s. 926. Karş. **van Kann**, s. 24-25.

³³⁹ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 142; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 142; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 37. Bu bağlamda, yönetici kurul üyesinin politik görüşü ve özel hayatı gibi kişisel yargılara dayanan güvensizlik kararlarının keyfi ve temelsiz olduğu dile getirilmektedir, bkz. **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 27.

³⁴⁰ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 133; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 146; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 35; **Lutter/Krieger/Verse**, s. 173; **van Kann**, s. 25.

³⁴¹ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 132; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 132; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 34; W. **Vischer**, s. 83.

³⁴² **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 144; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 166; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 42; **Lutter/Krieger/Verse**, s. 179.

³⁴³ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 146b; **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 81; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 59.

yargılama sırasında üyenin görev süresinin dolması halinde durum böyledir³⁴⁴. Bu ihtimalde üye, haksız azil kararı sebebiyle uğradığı zararın tazminini talep edebilecektir.

Alman hukukunda, şirket ile yönetici kurul üyeleri arasında ilki organsal (üyelik ilişkisi), diğeri ise sözleşmesel (hizmet sözleşmesi) olmak üzere iki farklı hukuki ilişkinin bulunduğu³⁴⁵ ve belirtilen iki hukuki ilişkinin birbirlerinden ayrı (bağımsız) oldukları kabul edilmektedir (*Trennungstheorie*)³⁴⁶. Bu ayrım, hukuki ilişkilerin sona ermesi aşamasına da sirayet etmektedir³⁴⁷. Bu yaklaşıma göre, azil, sadece organsal ilişkiyi sona erdiren bir hukuki işlemdir. Azil, sözleşmesel ilişki üzerinde ise *per se* aynı etkiyi haiz değildir (bkz. AktG § 84/4, c. 5). Sözleşmesel ilişki azil kararına rağmen geçerliliğini sürdürmektedir³⁴⁸. Bu sebeple üye, sözleşmesel ilişkiden doğan haklarını (mali hakları) talep edebilecektir³⁴⁹. Şirket, üye ile kendisi arasında mevcut sözleşmesel ilişkiyi de sona erdirmek arzusunda ise, azle ek olarak (ayrıca) fesih kararı vermelidir³⁵⁰.

Organsal ve sözleşmesel ilişkilerin ayrılığı, özellikle haklı sebep kavramının anlamı noktasında hayli önemlidir. Daha önce ifade ettiğimiz üzere, üyenin azli için haklı sebep şartı aranmış ve haklı sebep örnekleri AktG § 84/4’de düzenlenmiştir. Hizmet sözleşmesinin feshi için de haklı sebep şartı aranmaktadır³⁵¹. Ancak hizmet sözleşmesinin feshi bağlamında haklı sebep incelemesi, AktG § 84/4’e göre değil, *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB) § 626/1’e göre

³⁴⁴ Bu hususta bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 151.

³⁴⁵ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 60, 61; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 26; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 2; **Nees**, s. 52.

³⁴⁶ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 10; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 7-8; **Nees**, s. 55.

³⁴⁷ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 212. Bu hususta bilgi için ayrıca bkz. **Tschöpe**, Ulrich/**Wortmann**, Florian: “Abberufung und außerordentliche Kündigung von geschäftsführenden Organvertretern-Grundlagen und Verfahrensfragen”, NZG, S. 3, 2009, s. 86; **Reichard**, Michael: “Abberufung und Kündigung von Vorstandsmitgliedern: Aktuelle Rechtsprechung und Handlungsempfehlungen”, GWR, S. 22, 2012, s. 506.

³⁴⁸ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 212; **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 122; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 124; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 49; **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 91; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 32; **W. Vischer**, s. 104; **van Kann**, s. 30-31.

³⁴⁹ Azledilen üyenin talep edebileceği mali hakların türü ve kapsamı hakkında bkz. **Fonk**, Hans-Joachim: “Rechtsfragen nach der Abberufung von Vorstandsmitgliedern und Geschäftsführern”, NZG, S. 11, 1998, s. 408 vd.

³⁵⁰ Ancak doktrinde, azlin çoğu zaman sözleşmesel ilişkinin feshi iradesini de içerdiğine dikkat çekilmektedir, bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 122; **Ihrig/Schäfer**, s. 56. Karş. **Janzen**, s. 472. Nihayet doktrinde, ayrılık teorisinden kaynaklı muhtemel sorunları gidermek adına, hukuki ilişkilerin eş zamanlı olarak sona ermesine yönelik bağlantı hükümlerine başvurulması ve her iki hukuki ilişkiyi de sona erdirmeye iradesinin gözetim kurulu kararına açık biçimde yansıtılması önerilerine yer verildiği görülmektedir, bkz. **Tschöpe/Wortmann**, Abberufung und außerordentliche Kündigung, s. 86 vd, s. 90. Her iki hukuki ilişkinin eş zamanlı olarak sona ermesine yönelik bağlantı hükümlerinin geçersiz olduğu yönünde bkz. **Eckardt**, Bernd: Die Beendigung der Vorstands- und Geschäftsführerstellung in Kapitalgesellschaften, Köln 1989, s. 139 vd.

³⁵¹ Detaylı bilgi için bkz. **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 482 vd; **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 181 vd.

yapılacaktır³⁵². Bu sebeple, üyenin azledilebilmesi için gerekli olan haklı sebepler ile hizmet sözleşmesinin feshedilebilmesi için gerekli olan haklı sebepler birbirlerinden farklıdır³⁵³. Doktrinde ve yargı kararlarında azil ve fesih için gerekli haklı sebepler arasında karşılıklı bir ilişki kurulduğu görülmektedir. Buna göre, hizmet sözleşmesinin feshi bakımından haklı sebep teşkil eden tüm olgular, azil için de haklı sebep niteliği taşıyacaktır³⁵⁴. Bunun tersi ise geçerli değildir; azil için haklı sebep teşkil eden bazı olgular, hizmet sözleşmesinin feshi için haklı sebep niteliği taşımayabilir³⁵⁵. Söz konusu açıklamalar, azlin, hizmet sözleşmesinin feshine nazaran daha “hafif” şartlarda mümkün olduğunu da ortaya koymaktadır.

bb) Avusturya Hukukunda

Düalist sistemin benimsendiği Avusturya hukukunda da gözetim kurulu ve yönetici kurul üyelerinin azilleri birbirlerinden bağımsız şekilde düzenlenmiştir [*Aktiengesetz* (öAktG) § 75/4; § 87/8, 10; § 88/4, 5]. Avusturya kanun koyucusu, Alman hukukunda öngörülen azil rejimini neredeyse birebir olarak benimsemiştir. Bu durum, hem gözetim kurulu hem de yönetici kurul üyelerinin azli bakımından geçerlidir. Dolayısıyla, Alman hukuku bağlamında ifade edilenler Avusturya hukuku bakımından da geçerli olacaktır. Tekrardan kaçınmak adına aşağıda, Avusturya hukukunda öngörülen rejim detaylı olarak ifade edilmeyecektir. Bunun yerine, Alman hukukuna nazaran özellik gösteren hususların belirtilmesi ile yetinilecektir.

Avusturya kanun koyucusu, gözetim kurulu üyelerinin azline ilişkin olarak birkaç noktada Alman hukukundan ayrılmıştır. Bu noktalar, gözetim kurulu üyelerinin mahkeme kararıyla azline ilişkindir.

Öncelikle, Avusturya hukukunda azil davası açma hakkı, Alman hukukuna nazaran daha dar bir çevreye tanınmıştır. Kanun koyucu, yalnızca, sermayenin yüzde onuna sahip pay sahiplerine azil davası açma hakkı tanımıştır (öAktG § 87/10; § 88/4). Alman hukukunun aksine, gözetim kurulu ve bir milyon Euro sermayeye sahip pay sahipleri azil davası açma hakkına sahip değildir.

Sermayenin yüzde onuna sahip pay sahipleri lehine tanınan azil davası açma hakkının davalı taraf bakımından kapsamı Alman hukukundan farklıdır. Alman hukukunda anılan pay sahipleri, yalnızca, atama yoluyla göreve gelen gözetim kurulu üyelerinin azli için dava açma

³⁵² **Eckardt**, s. 171; **Nees**, s. 56.

³⁵³ **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 186; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 50; **Nees**, s. 55-56.

³⁵⁴ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 143; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 186; **Nees**, s. 55-56.

³⁵⁵ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 143; **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 165; **Nees**, s. 56. Keza bkz. BGH, 29.05.1989-II ZR 220/88 (NJW, S. 42, 1989, s. 2683 vd).

hakkına sahiptir. Avusturya hukukunda ise bu pay sahipleri, tüm gözetim kurulu üyelerinin azlini mahkemeden talep edebilmektedir³⁵⁶.

Nihayet genel kurulun seçtiği üyeler ile atanan üyeler arasında, mahkeme kararıyla azli mümkün kılacak “haklı sebeplerin niteliği” bakımından bir ayrıma gidilmiştir. Alman hukukunda, gerek seçilen gerekse de atanan üyeler açısından, mahkeme kararıyla azle olanak tanıyacak haklı sebeplerin taşınması gereken nitelikler aynıdır. Öyle ki, şirket açısından üyelik ilişkisinin devamını beklenemez kılan tüm olgular, bütün üyeler bakımından haklı sebep niteliğindedir. Ancak Avusturya hukukunda durum farklıdır. Genel kurul tarafından seçilen üyeler bakımından, tıpkı Alman hukukunda olduğu gibi, şirket açısından üyelik ilişkisinin devamını beklenemez kılan olgular haklı sebep niteliğini haizdir³⁵⁷. Atanan üyeler açısından ise daha dar bir haklı sebep tanımına yer verilmiştir³⁵⁸. Buna göre, atanan üyeler, yalnızca, üyenin şahsından kaynaklanan (kişisel nitelikte) haklı sebepler mevcut ise mahkeme kararıyla azledilebilmektedir (öAktG § 88/4).

Yönetici kurul üyelerinin azline ilişkin olarak, Avusturya hukuku ile Alman hukuku arasında herhangi bir farklılık yoktur. Bu hususta, haksız azledilen yönetici kurul üyelerinin mahkeme kararıyla göreve iadelerinin etkisi bir istisna olarak nitelendirilebilir³⁵⁹. Zira Alman doktrinde haksız azledilen yönetici kurul üyelerinin göreve iadelerine ilişkin mahkeme kararının ileriye etkili (*ex nunc*) olduğu ifade edilmekte iken; Avusturya doktrinde, kararın geriye etkili (*ex tunc*) olacağı yaklaşımı ileri sürülmektedir³⁶⁰.

c) Alternatifli Sitemde (Fransız Hukukunda)

Fransız hukukunda anonim şirketler, monist ve düalist yönetim sistemlerinden birisini tercih edebilmektedir³⁶¹. İki sistem arasında yapılacak tercih azil süreci bakımından oldukça önemlidir. Peşin olarak belirtelim ki, Fransız hukukunda iki sistem arasındaki fark azle yetkili organla sınırlı da değildir. Kanun koyucu, azlin şartları ve sonuçları bakımından da monist ve düalist sistemi tercih eden anonim şirketler arasında esaslı farklılıklara yer vermiştir.

³⁵⁶ **Kalss**, Susanne: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 2, 5. Aufl., München 2019, § 101, Rn. 120.

³⁵⁷ **Kalss**, MünchKomm, AktG § 101, Rn. 120.

³⁵⁸ **Kalss**, MünchKomm, AktG § 101, Rn. 146. Karş. **Strasser**, Rudolf: Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg: **Jabornegg**, Peter/**Strasser**, Rudolf), 4. Aufl., Wien 2006, § 87-89, Rn. 68.

³⁵⁹ Hemen belirtelim ki, bu hususta kanun koyucu nezdinde bir farklılık yoktur; her iki kanunda aynı ifadelere yer verilmiştir, bkz. AktG § 84/4; öAktG § 75/4. Sözünü ettiğimiz farklılık, doktrinde ileri sürülen görüşler noktasındadır.

³⁶⁰ **Kalss**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 278; **Strasser**, AktG § 75-76, Rn. 49.

³⁶¹ Detaylı bilgi için bkz. **Peifer**, Marcus: Das Recht der Kapitalgesellschaften in Frankreich, Berlin 2009, s. 349-350; **Helvacı**, Mehmet: “Fransız Anonim Ortaklıklar Hukukunda Yönetim Kurulu”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan, İstanbul 1995, s. 103 vd.

aa) Monist Sistemi Tercih Eden Anonim Şirketlerde

Monist sistemi tercih eden anonim şirketlerde yönetim organı, genel kurul tarafından seçilen yönetim kuruldur. Bu sistemde azle dair hususlar şu şekilde sıralanabilir:

Yönetim kurulu üyelerini azletme yetkisi genel kurula aittir [*Code de commerce* (CC) L. 225-18/2]. Genel kurulun azil yetkisi münhasır niteliktedir³⁶². Başkaca bir organ ya da kişi yönetim kurulu üyelerini azle yetkili değildir.

Genel kurul toplantılarında gündeme bağlılık ilkesi geçerlidir (CC L. 225-105/3). Ancak yönetim kurulu üyelerinin azli, açıkça, gündeme bağlılık ilkesinin bir istisnası olarak gösterilmiştir (CC L. 225-105/3). Genel kurul, gündemde madde olmasa dahi yönetim kurulu üyelerini azledebilir³⁶³.

Azil kararı için özel bir yeter sayı aranmamıştır. Genel kurul olağan yeter sayılarla yönetim kurulu üyelerini azledebilir (bkz. CC. L. 225-98).

Azil kararı bakımından özel bir karar alma süreci söz konusu değildir. Genel kurul, önceden uyarmak veya savunmasını almak zorunda olmaksızın yönetim kurulu üyelerini azledebilir³⁶⁴.

Genel kurul, haklı bir sebep ileri sürmesi gerekmeksizin yönetim kurulu üyelerini azledebilmektedir³⁶⁵. Bu husus emredici niteliktedir. Esas sözleşme ile dahi azil hakkının sınırlanma olanağı yoktur³⁶⁶.

Fransız hukukunda azledilen yönetim kurulu üyesinin tazminat talebine dair özgün bir yaklaşım söz konusudur. Zira üye, azil haksız dahi olsa tazminat talep etme hakkına sahip değildir³⁶⁷. Bu hususun istisnasını ise azil hakkının kötüye kullanılması oluşturmaktadır³⁶⁸. Bu ihtimalde üye, uğradığı maddi ve manevi zararın tazminini talep edebilir³⁶⁹.

³⁶² **Peifer**, s. 359.

³⁶³ Detaylı bilgi için bkz. **Cenkci**, Esra: “Fransız Şirketler Hukukunda Gündeme Bağlılık İlkesi”, Akdeniz HFD, C. 5, S. 1, 2015, s. 210 vd.

³⁶⁴ Bu hususta bkz. **Peifer**, s. 359. Karş. **Fleischer**, Anhörungsrechte, s. 483.

³⁶⁵ **Peifer**, s. 359; **Gravenstein**, Viky (Hrsg.): *Französisches Gesellschaftsrecht*, 3. Aufl., Frankfurt am Main 1988, s. 11.

³⁶⁶ **Gravenstein**, s. 11.

³⁶⁷ **Peifer**, s. 359-360. Karş. **Helvacı**, Fransız Hukuku, s. 109.

³⁶⁸ **Peifer**, s. 360; **Fleischer**, Holger: “Bestellungsdauer und Widerruf der Bestellung von Vorstandsmitgliedern im in-und ausländischen Aktienrecht”, AG, S. 12, 2006, s. 433.

³⁶⁹ Karş. **Helvacı**, Fransız Hukuku, s. 109.

bb) Düalist Sistemi Tercih Eden Anonim Şirketlerde

Fransız hukukunda, düalist sistemi tercih eden anonim Şirketlerde ise yönetim organı genel kurul tarafından seçilen gözetim kurulu ve gözetim kurulunun seçtiği yönetici kuruldan oluşmaktadır.

Gözetim kurulu   yeleri genel kurul tarafından azledilirler (CC. L225-75/1). Gözetim kurulu   yeleri, monist sistemi tercih eden anonim Şirketlerde yönetim kurulu   yeleri için öngörülen rejime göre azledilirler³⁷⁰. Bu sebeple, yukarıda (monist sistemde) yönetim kurulu üyelerinin azli bakımından ifade edilen hususlar, (düalist sistemde) gözetim kurulu   yeleri bakımından aynı Şekilde geçerlidir.

Yönetici kurul üyelerinin azlinde ise özgün yaklaşımlar söz konusudur. Yönetici kurul üyelerinin azli, çeşitli noktalarda, yönetim kurulu ve gözetim kurulu üyelerinin azlinden ayrılmaktadır. Yönetici kurul üyelerinin azli bakımından özellik arz eden hususlar Şu Şekilde sıralanabilir:

Yönetici kurul   yeleri genel kurul tarafından azledilirler (CC L. 225-61/1). Kanun koyucu, düalist sistemin tipik özelliğinden ayrılarak³⁷¹ azil yetkisini, gözetim kurulu yerine genel kurula vermiŐtir³⁷². Bu yaklaşım, seçim ve azil yetkilerinin paralelliği ilkesinden sapma anlamına da gelmektedir³⁷³.

Genel kurulun azil yetkisi devredilemez nitelikte değildir. Esas sözleşmede, yönetici kurul üyelerinin gözetim kurulu tarafından azledileceği öngörülebilir (CC L. 225-61/1).

Genel kurul, yönetici kurul üyelerini ancak haklı bir sebep varsa azledebilmektedir³⁷⁴. Ancak azlin haklı bir sebebe dayanmamasının hukuki sonuçları, haklı sebep Şartının arandığı diğer hukuk sistemlerinden (Alman hukuku ve Avusturya hukuku ile gündemde azil veya azil ile ilgili bir madde olmaması haline özgü olarak Türk hukukundan) farklıdır. Zira haklı sebep olmaksızın azledilen yönetici kurul   yesi mahkeme kararıyla görevine d  nememektedir³⁷⁵.

³⁷⁰ **Peifer**, s. 404.

³⁷¹ **Peifer**, s. 395-396.

³⁷² Fransız hukukunda düalist sistemin ilk kez düzenlendiği 1966 deđiŐikliklerinde, yönetici kurul üyelerinin, gözetim kurulunun teklifi üzerine genel kurul tarafından azledileceği   ng  r  lm  Ő , bkz. **Gravenstein**, s. 14; **Helvacı**, Fransız Hukuku, s. 117. Ancak bu usul, 2001 reformu ile kaldırılmıştır, bkz. **Peifer**, s. 395.

³⁷³ **Helvacı**, Fransız Hukuku, s. 117.

³⁷⁴ **Peifer**, s. 360; **Helvacı**, Fransız Hukuku, s. 117.

³⁷⁵ **Peifer**, s. 396.

Azil haklı bir sebebe dayanmasa bile üye, yalnızca tazminat talebinde bulunabilmektedir³⁷⁶ (CC L. 225-61/1).

3. Türk Hukukunda Azle İlişkin Yasal Altyapı

Bilindiği üzere cumhuriyet döneminde üç farklı ticaret kanunu uygulanmıştır. Her üç kanun, yönetim kurulu üyelerinin azline dair özel düzenlemeler içermektedir. Esasen Türk hukukunda, azle ilişkin pek çok hususun yerleşik biçimde kabul edildiği görülmektedir. Örneğin, azil yetkisinin münhasıran genel kurula ait olması ve genel kurulun olağan yeter sayılarla azil kararı verebilmesi gibi hususlar, kanun koyucu, doktrin ve Yargıtay nezdinde herhangi bir tartışma ve değişikliğe konu olmaksızın kabul görmüştür. Ancak, konuya dair üç noktanın tartışmalara ve devamında reform hareketlerine konu edildiği görülmektedir. Bunlar azil kararının haklı sebebe dayanmasının gerekli olup olmaması, azil ile gündeme bağlılık ilkesi arasındaki ilişki ve azledilen üyenin tazminat hakkıdır. Aşağıdaki açıklamalarda sözü edilen üç noktadan hareket edilmiştir.

a) 865 Sayılı TK Dönemi

865 sayılı Ticaret Kanunu³⁷⁷ (865 sayılı TK) m. 317’de yönetim kurulu üyelerinin azli düzenlenmiştir: *“Meclisi idare azası şirketin mukavelesile tayin edilmiş olsalar dahi indelicap heyeti umumiye kararla azlolunabilirler. Azlolunan meclisi idare azasının tazminat talebine hakları yoktur.”*

Söz konusu düzenleme karşısında azil kararının haklı bir sebebe dayanmasının gerekli olup olmadığı sorusu, madde metninde yer yerilen “indelicap” kelimesine yüklenecek anlam çerçevesinde cevaplandırılmalıdır. İndelicap sözcüğü, “icabına (gereğine) göre, gerektiğinde” anlamına gelmektedir³⁷⁸. Bu açıdan düzenleme, azil kararı için bir gerekçe/sebep gösterilmesi gerektiği izlenimi yaratmaktadır³⁷⁹. Ancak, 865 sayılı TK döneminde kaleme alınmış eserler incelendiğinde, azil için bir gerekçe veya sebep gösterilmesi gerektiğini dile getiren ya da bu izlenimi yaratan³⁸⁰ herhangi bir yaklaşıma rastlanmamıştır. Esasen bazı yazarlar, yönetim

³⁷⁶ Peifer, s. 396.

³⁷⁷ RG, 28.06.1926, S. 406.

³⁷⁸ E. Yılmaz, s. 559.

³⁷⁹ Hemen aşağıda ifade edeceğimiz üzere, 6762 sayılı TTK m. 316’da indelicap (veya eş anlamda bir ifade) kullanılmamıştır. Anılan dönemde, hem doktrinde (H. S. Türk, s. 183) hem de yargı kararlarında [Y. 11. HD, T. 08.10.1979, E. 1979/3972, K. 1979/4547 (KazancıİBB)], azil için haklı bir sebep ileri sürülmesinin gerekli olmadığı görüşüne dayanak olarak, 865 sayılı TK m. 317’den farklı biçimde, maddede indelicap ifadesine yer verilmemiş olması da gösterilmektedir. Bu yaklaşım, “865 sayılı TK döneminde m. 317’de yer verilen ‘indelicap’ ifadesi dolayısıyla azil kararı için bir gerekçe/sebep gösterilmesinin gerekli olduğu” fikrine kapı aralamaktadır.

³⁸⁰ Karş. Her ne kadar “açıkça” azil için sebep gösterilmesi gerektiğinden söz etmemekte ve hatta “[b]ir üyenin ödevinden azledilmesi keyfiyetini takdir genel heyete aittir” ifadesine yer vermekte ise de Onsun tarafından

kurulu üyelerinin hangi esaslar dâhilinde azledilebilecekleri hakkında bir açıklamaya yer vermemişlerdir³⁸¹. Bazı yazarlar ise sınırlı da olsa konu hakkında görüş ortaya koymuşlardır. Buna göre, yönetim kurulu üyeleri “her zaman³⁸²/daima³⁸³” azledilebilirler. Anılan ifadeler, üyelerin azli için haklı bir sebep gösterilmesinin gerekli görülmediği şeklinde yorumlanmaya elverişlidir. Zira *Kuyucak* tarafından da “işaret edildiği” üzere³⁸⁴, “her zaman azledilebilme” ifadesi, aslında vekilin herhangi bir sebep ileri sürülmesi gerekmeksizin azledilebileceğini belirten BK m. 396’da³⁸⁵ kaynağını bulmaktadır.

Kanun koyucu azil ile gündeme bağlılık ilkesi ilişkisine dair özel bir düzenlemeye yer vermemiştir. *Arar* bir yana, doktrinde de konu hakkında bir tartışmaya ve hatta incelemeye rastlanmamıştır. Esasen azil ile gündeme bağlılık ilkesi arasındaki ilişki üzerinde durulmamış; azil kararı bakımından ne gündeme bağlılık ilkesine riayet edilmesi gerektiği ne de aksi dile getirilmiştir³⁸⁶. *Arar*’ın yaklaşımı ise oldukça ilgi çekicidir. Zira yazara göre, “[b]ilançonun müzakeresi sırasında idare meclisinin kötü durumu meydana çıkınca bunların azlini o zaman teklif eden bulunur. Ruznamede mevcut değildir diye meselenin karara bağlanamaması manasız ve şirket için tehlikeli olabilir. İşte mevzuu müzakere olan bilanço tetkikine normal olarak teferri etmesi veya müzakere edilen mevzuu bir hâdise olarak lâhik bulunuvermesi hasebiyle azil keyfiyeti ruznamede olmamasına rağmen münakaşa ve müzakere edilebilir³⁸⁷”. Yazarın bu ifadeleri, bilançonun müzakeresi başta olmak üzere, gündemde bağlantılı/ilgili maddelerin bulunması halinde de azil kararı verilebileceğine işaret etmektedir^{388,389}. Sözü edilen yaklaşımı ilgi çekici kılan nokta ise, yarım asırdan da daha uzun bir süre sonra pozitif hukuka yansımış; 6102 sayılı TTK m. 364/1’de karşılık bulmuş olmasıdır.

865 sayılı TK m. 317’de azledilen üyelerin tazminat talep edemeyeceği belirtilmiştir. Doktrinde ise maddeye atıfla azil sebebi ile tazminat talep edilemeyeceğinin belirtilmesi ile

“azil için gereken sebepler”den söz edildiğine dikkat çekmekte yarar vardır, bkz. **Onsun**, Kemal Şükrü: Ticaret Şirketleri, Ankara 1949, s. 225.

³⁸¹ **Hirsch**, s. 312; **Tosbi**, Sadrettin: Anonim Şirketler, Ankara 1943, s. 70-71.

³⁸² **Kuyucak**, Hazım Atıf: Ticaret Hukuku, İstanbul 1939, s. 107; **Denel**, Abdi: Ticaret Hukuku I, İstanbul 1948, s. 64

³⁸³ **Arar**, Kemal: Kara Ticareti-Şirketler Hukuku, Ankara 1952, s. 127.

³⁸⁴ **Kuyucak**, s. 107. Karş. **Arar**, s. 127.

³⁸⁵ “Vekaletten azil ve ondan istifa her zaman caizdir.”

³⁸⁶ Bkz. **Hirsch**, s. 290, s. 312; **Kuyucak**, s. 107, s. 119; **Onsun**, s. 206-207, s. 225.

³⁸⁷ **Arar**, s. 162 ve ayrıca bkz. aynı eser, s. 128.

³⁸⁸ Aynı çıkarım için bkz. **Teoman**, Seçim ve Azil, s. 475.

³⁸⁹ Ekleyelim ki yazar, aynı eserinin başka bir yerinde (bkz. s. 129), “... ruznamede ‘vesair lüzumlu mevad ve hususat’ gibi umumi tabirlerle ifadesini bulmuş mevzular varsa bu şekilde de istifade olunarak azil işi müzakere ve intaç olunabilir” ifadelerine de yer vermektedir. Bu ifadelerden, yazarın azil kararı açısından gündeme bağlılık ilkesini daha da esnetme taraftarı olduğu anlaşılabilir, bkz. ve karş. **Teoman**, Seçim ve Azil, s. 475.

yetinildiği; ayrıca düzenlemeye herhangi bir eleştiri de yöneltmediği görülmektedir³⁹⁰. Arar ise, “... azil hakkının kullanış tarzındaki kabalığına müsteniden” tazminat davasının gündeme gelebileceğini ifade etmektedir³⁹¹.

b) 6762 Sayılı TTK Dönemi

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin azli 6762 sayılı TTK’nın 316. maddesinde düzenlenmiştir: “İdare meclisi azaları esas mukavele ile tayin edilmiş olsalar dahi umumi heyet kararıyle azlolunabilirler. Azlolunan azanın tazminat talebine hakkı yoktur.”

6762 sayılı TTK döneminde, doktrinde ve yargı kararlarında azil kararının haklı bir sebebe dayanmasının gerekli olmadığı hususunda bir tereddüt yoktur^{392,393}. Bu dönemde azil, çoğunlukla, gündeme bağlılık ilkesi ile ilişkisi ve azledilen üyenin tazminat hakkı bakımından tartışmalara konu olmuştur.

6762 sayılı TTK, azil ile gündeme bağlılık ilkesi arasındaki ilişki hakkında özel bir düzenleme içermemektedir. Kanun koyucu, azli gündeme bağlılık ilkesinin istisnaları arasında saymamıştır. Bu durumdan hareketle doktrinde bazı yazarlar, azlin gündeme bağlılık ilkesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir³⁹⁴. Buna göre, genel kurul, ancak gündemde azil maddesinin bulunması halinde azil kararı verebilecektir. Bazı yazarlar ise aksi görüştedir³⁹⁵. Buna göre, genel kurul, gündemde azil maddesi olmasa dahi yönetim kurulu üyelerini azledebilecektir. Bu yaklaşım, genel kurulun güvenini yitirmiş bir yönetim kurulu üyesi ile üyelik ilişkisini sürdürmek zorunda olmaması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Öte yandan, doktrinde konuya ilişkin özgün yaklaşımlar da ortaya konulmuştur. Örneğin Çamoğlu’na göre, azil kararında gündeme bağlılık ilkesine uyulmalı; ancak, gündem maddeleri geniş yorumlanmalıdır. Bu anlamda, yönetim kurulunun genel kurula hesap

³⁹⁰ Kuyucak, s. 107; Onsun, s. 226; Denel, s. 64.

³⁹¹ Arar, s. 128.

³⁹² Arslanlı, C. II-III, s. 204; Tekil, s. 164; Ansay, Anonim Şirketler, s. 102; H. S. Türk, s. 183; Baştuğ, İrfan: Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir 1974, s. 360; İzmirli, Yadigâr: Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulunun Organ Niteliğini Kaybetmesi ve Hukuki Sonuçları, Ankara 2001, s. 64. Y. 11. HD, T. 08.10.1979, E. 1979/3972, K. 1979/4547 (KazancıİBB); Y. 11. HD, T. 12.03.2002, E. 2001/10462, K. 2002/2258 (KazancıİBB); Y. 11. HD, T. 26.11.2001, E. 2001/6353, K. 2001/9264 (Yayımlanmamıştır).

³⁹³ Öte yandan bu dönemde Karayalçın tarafından, her ne kadar bir anonim şirket statüsünde olsa da, TC Merkez Bankası banka meclisi (yönetim kurulu) üyelerinin azlinde 6762 sayılı TTK m. 316’da öngörülen serbestçe azil kuralının uygulanmasının isabetsiz olacağına, aksi kabulün TC Merkez Bankası’na sağlanması arzu edilen garanti ve istikrar esasları ile bağdaşmayacağına dikkat çekildiği görülmektedir, bkz. Karayalçın, Yaşar: “Merkez Bankası Başkanının Durumu - Genel Kurul”, Özel Hukukda Meseleler ve Görüşler-Hukuki Mütalâalar (1975-1983) II, Ankara 1983, s. 199-200.

³⁹⁴ Domaniç, s. 843; Tekil, s. 264; H. S. Türk, s. 195; Teoman, Seçim ve Azil, s. 486-487; Doğanay, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. I, İstanbul 2004, s. 937-938; Helvacı, Genel Kurullar, s. 55-56.

³⁹⁵ Arslanlı, C. II-III, s. 23; İmregün, Anonim Ortaklıklar, s. 251; İzmirli, s. 64; Moroğlu, Erdoğan: Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 5. B., İstanbul 2009, s. 94; Aytaç, Zühtü: Anonim Ortaklıklarda İbra, Ankara 1982, s. 164; Çevik, Orhan Nuri: Anonim Şirketler, 4. B., Ankara 2002, s. 417.

vermesi anlamına gelen gündem maddeleri (bilançonun, faaliyet raporunun ve özel denetçi raporunun görüşülüp onaylanması gibi) azil kararı verilebilmesi için yeterli görülmelidir³⁹⁶. *Ansay*'a göre ise, gündemde mutlaka azil konusunun gösterilmesinin istenmesi azil hakkını sınırlamakta ve kanunun amacına aykırı sonuçlar doğurmaktadır. Yazar devamla, yönetim kurulu üyelerinin faaliyetlerinin görüşüldüğü toplantılarda, üyelere karşı güvensizlik hâsıl olmuş ise azil kararı verilmesinin mümkün olması gerektiğini; ancak, yönetimle hiç ilgisi olmayan bir konu için toplanan genel kurulda birdenbire azil kararı verilmesinin hakkın kötüye kullanılması niteliği taşıyacağını ifade etmektedir³⁹⁷.

Yargıtay da azil ile gündeme bağlılık ilkesi arasındaki ilişkiye dair yeknesak bir tutum sergilememiştir. Yüksek Mahkeme, pek çok kararında gündeme bağlılık ilkesini üstün tutmuş ve genel kurulun ancak gündemde azil maddesi bulunması halinde yönetim kurulu üyelerini görevden alabileceğine hükmetmiştir³⁹⁸. Ancak Yargıtay'ın, azli gündeme bağlılık ilkesinin istisnaları arasında kabul eden kararlarına da rastlamak mümkündür³⁹⁹. Nihayet Yargıtay, bazı kararlarında esnek bir gündeme bağlılık ilkesi rejimi benimsemiş; gündemde yer alan seçim maddesini azil kararı verilmesi için yeterli görmüştür⁴⁰⁰. Yüksek Mahkeme, bir kararında ise “... bilançonun onaylanmaması ile doğrudan bağlantılı olarak yönetim ... kurulu üyelerinin azlinin görüşülmesinin gündeme bağlılık ilkesinin çiğnenmesi anlamına gelmeyeceği” şeklindeki ilk derece mahkemesi kararını onamıştır⁴⁰¹.

Azil ile gündeme bağlılık ilkesi arasındaki ilişkiye dair tartışma ikincil düzenlemelere de yansımıştır. Nitekim “*Sermaye Şirketlerinin Genel Kurul Toplantıları ve Bu Toplantılarda Bulunacak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Komiserleri Hakkında Yönetmelik*”de⁴⁰² azil ile

³⁹⁶ **Çamoğlu**, Ersin (**Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal): Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 12. B., İstanbul 2010, N. 551.

³⁹⁷ **Ansay**, Tuğrul: Yargıtay Uygulamasında Anonim Şirketler Hukuku (Yargıtay'ın 1975-1980 Yılları Arasında Verdiği Kararlar), Ankara 1981, s. 30-31.

³⁹⁸ Y. 11. HD, T. 24.09.1985, E. 1985/3578, K. 1985/4774: “Mahkemece, ... TTK 369 /son maddesinde öngörülen gündeme bağlılık ilkesini TTK'nun 316. maddesinde yöneticilerin genel kurul kararı ile her zaman azledilebilecekleri yolundaki hükmün kaldıramayacağı, ... eski yöneticilerin azli ile yenilerinin seçilmesine ilişkin 3 nolu kararın iptaline karar verilmiştir. ... kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere ... göre davalı vekilinin bütün temyiz itirazlar yerinde değildir.” (KazancıİBB). Aynı yönde bkz. YHGK, T. 15.03.1967, E. T/400, K. 154 (**Eriş**, C. II, s. 2506-2507). Bu yönde başkaca kararlar için bkz. H. S. **Türk**, s. 188, dn. 17, 18; **Teoman**, Seçim ve Azil, s. 481, dn. 24.

³⁹⁹ Y. 11. HD, T. 02.07.1979, E. 1979/1882, K. 1979/3487: “Kanun metni, yönetim kurulu üyelerinin her zaman azledilebileceklerini kabul ettiğine göre, azil hususunun gündemde bulunmasına da gerek yoktur, yani gündemde bulunmasa dahi genel kurul yönetim kurulu üyelerini her an azledebilir.” (KazancıİBB). Aynı yönde bkz. Y. 11. HD, T. 13.06.1985, E. 3969, K. 3830 (**Eriş**, C. II, s. 2508-2509); Y. TD, T. 09.07.1963, E. 1121, K. 3033 (**Eriş**, C. II, s. 2510).

⁴⁰⁰ Y. 11. HD, T. 05.02.2001, E. 2000/10862, K. 2001/809 (KazancıİBB); Y. TD, 14.03.1972, E. 1038, K. 1219 (Yayımlanmamış bu karar hakkında bkz. H. S. **Türk**, s. 189)

⁴⁰¹ Y. 11. HD, T. 09.03.2006, E. 2005/169, K. 2006/2383 (Yayımlanmamıştır).

⁴⁰² RG, 07.08.1996, S. 22720.

gündeme bağlılık ilkesi arasındaki ilişki hakkında özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, “[y]önetim kurulu üyeleri, denetçiler ve tasfiye memurlarının azli ile bunların yerine yenilerinin seçilmesi hususları genel kurulun ekseriyetle vereceği kararla gündeme alınabilir” (m. 25). Düzenleme, normlar hiyerarşisi ilkelerine aykırı olduğu gerekçesiyle doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir⁴⁰³.

6762 sayılı TTK döneminde üzerinde durulan ikinci husus, azledilen üyelerin tazminat hakkıdır. Kanun koyucu, Fransız hukukunun etkisiyle⁴⁰⁴, azledilen üyelerin tazminat talebinde bulunamayacaklarını ifade etmiştir. Doktrinde yönetim kurulu üyelerinin tazminat hakkına sahip olmaması eleştirilmiş ve karşılaştırmalı hukuktaki örneklere paralel şekilde azledilen üyeler lehine tazminat hakkı tanınmasının yerinde olacağı ifade edilmiştir⁴⁰⁵. Öte yandan *de lege lata* olarak da azledilen üyelerin tazminat hakkına dair farklı yaklaşımlara yer verilmiştir. Doktrinde hâkim görüş, açık yasal düzenleme sebebiyle azledilen yönetim kurulu üyelerinin tazminat talep edemeyeceği yönündedir⁴⁰⁶. Yargıtay da bu yaklaşımı benimsemiştir⁴⁰⁷. Bazı yazarlar ise, üye ile şirket arasında hizmet sözleşmesinin bulunması halinde, üyenin hizmet sözleşmesi hükümleri uyarınca tazminat talep edebileceğini ileri sürmüşlerdir⁴⁰⁸.

c) 6102 Sayılı TTK Dönemi

aa) Genel Bakış

Yönetim kurulu üyelerinin azli TTK m. 364’te düzenlenmiştir: “(1) Yönetim kurulu üyeleri, esas sözleşmeyle atanmış olsalar dahi, gündemde ilgili bir maddenin bulunması veya gündemde madde bulunmasa bile haklı bir sebebin varlığı hâlinde, genel kurul kararıyla her zaman görevden alınabilirler. Yönetim kurulu üyesi olan tüzel kişi, kendi adına tescil edilmiş

⁴⁰³ Helvacı, Genel Kurullar, s. 53, s. 55-56.

⁴⁰⁴ Arslanlı, C. II-III, s. 203. Karş. Baştuğ, s. 360, dn. 5.

⁴⁰⁵ İmregün, Anonim Ortaklıklar, s. 251, dn. 81; Akdağ Güney, Necla: “Anonim Şirketlerde Azledilen Yöneticilerin Tazminat Hakları”, AÜHFD, C. 57, S. 1, 2008, s. 4 vd.

⁴⁰⁶ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar ve Kooperatif, N. 551; İmregün, Anonim Ortaklıklar, s. 251; Tekil, s. 165; Ansay, Anonim Şirketler, s. 102; Doğanay, C. 1, s. 937; Çevik, s. 417.

⁴⁰⁷ Y. 11. HD, T. 12.06.1980, E. 1980/2385, K. 1980/3126: “Mahkemece, ... genel kurul kararıyla, yönetim kurulu üyesi olan davacının, her zaman görevden alınması olanaklı bulunduğu gibi, davacının bu yüzden tazminat istiyemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. ... TTK’nun 316. maddesinin açık hükmüne göre davacı vekilinin temyiz itirazlarının reddiyle hükmün onanmasına karar vermek gerekmiştir.” (KazancıİBB).

⁴⁰⁸ Arslanlı, C. II-III, s. 203-204; Akdağ Güney, Tazminat, s. 22 vd; Sungurbey, İsmet: “Anonim Ortaklık Müdürü ve Yönetim Kurulu Üyeleri Kendileriyle Ortaklık Arasındaki İç İlişkinin Hizmet Akdi Niteliğinde Olduğunu İspatlayarak Nedensiz Azil Yüzünden Tazminat (Ücret) İsteyebilirler”, Medeni Hukuk Sorunları C. II, İstanbul 1974, s. 190. Bu hususta ayrıca bkz. Domaniç, s. 479, dn. 2.

*bulunan kişiyi her an değiştirebilir*⁴⁰⁹. (2) 334 üncü madde hükmü ve görevden alınan üyenin tazminat hakkı saklıdır”.

Söz konusu düzenlemede, 6762 sayılı TTK döneminde doktrin ve yargı kararlarında yaşanan tartışmalar etkili olmuştur⁴¹⁰. Kanun koyucu anılan dönemde farklı görüşlere ve yargı kararlarına konu olan azil ile gündeme bağlılık ilkesi ilişkisi ve azledilen üyenin tazminat hakkı hususlarını düzenlemeye kavuşturmuştur. Hemen belirtelim ki, TTK azil konusunda yenilikler ve esaslı değişiklikler öngörmektedir. Esasen TTK’da azil konusunda reformist bir yaklaşım ortaya konulmuştur.

TTK, azil ile gündeme bağlılık ilkesi arasındaki ilişki konusunda özgün bir yaklaşıma sahiptir. Nitekim karşılaştırmalı hukukta da TTK benzeri bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Kanun koyucu azil kararına özgü bir gündeme bağlılık ilkesi rejimi öngörmüştür⁴¹¹. Esasen kanun koyucu, yönetim kurulu üyelerinin azlini kolaylaştırmayı amaçlamıştır⁴¹². Zira genel kurula, gündemde açık azil maddesi bulunmasının yanı sıra iki farklı ihtimalde daha üyeleri görevden alabilme olanağı sağlanmıştır. Bu ihtimallerden ilki, gündemde azil ile “ilgili” bir maddenin mevcut olmasıdır. Genel kurul, gündemde azil ile “ilgili” bir madde bulunması halinde de tıpkı azil maddesi varmış gibi üyeleri azledebilecektir. Bu tercih doktrinde olumlu karşılanmıştır⁴¹³. Öte yandan düzenleme, başta “ilgili” madde kavramının anlamı (karş. TTK m. 413/3) ve “ilgili” maddeye dayanılarak verilecek azil kararında haklı sebeplere biçilmesi gereken rol olmak üzere, çeşitli noktalarda farklı yaklaşımları beraberinde getirmiştir. İkinci olarak ise, genel kurul, gündemde azil veya azil ile ilgili bir madde bulunmasa bile haklı bir sebebin mevcut olması halinde üyeleri azledebilecektir. Böylece, istisnai bir durumda da olsa

⁴⁰⁹ Tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin kendi adına tescil edilmiş gerçek kişiyi değiştirmesi (bu arada mevcut gerçek kişiyi azletmesi), yönetim kurulu üyeliğinden azil niteliği taşımamaktadır. Zira üye sıfatı, gerçek kişi temsilciye değil; tüzel kişiye aittir. Bu sebeple, sözü edilen ihtimalde değiştirilen/azledilen kişi bir yönetim kurulu üyesi değildir. Bu doğrultuda, söz konusu ifadenin “yönetim kurulu üyelerinin” azlini konu edinen TTK m. 364 yerine, tüzel kişi yönetim kurulu üyesi ile gerçek kişi arasındaki ilişkiyi düzenleyen TTK m. 359/2’de yer alması sistematik açıdan daha doğru olurdu. Bu yönde bkz. **Cenkci**, Yönetim Kurulu Üyeliği, s. 134, dn. 65.

⁴¹⁰ TTK Madde Gereklileri, m. 364: “Maddenin birinci fıkrası, uygulamada sorun yaratan ve Yargıtay kararlarında farklı tarihlerde değişik yönde sonuçlara bağlanmış bulunan, yönetim kurulu üyelerinin görevden alınmalarının gündeme bağlılık ilkesinin kapsamında olup olmadığı sorununu, menfaatler dengesine uygun bir şekilde çözüme kavuşturmak amacıyla öngörülmüştür”. Bu yönde bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-25.

⁴¹¹ TTK Madde Gereklileri, m. 364: “Kural şudur: Bir üyenin görevden alınabilmesi için gündemde bu yolda hüküm bulunması şarttır. Ancak haklı sebepler varsa, genel kurul, gündemde madde bulunmasa bile üyeyi azledebilecektir. Genel kurulun güvenini yitiren, hakkında haklı bir sebep mevcut olan bir üyeyi genel kurulun sadece gündeme bağlılık ilkesi dolayısıyla ileriki gündeminde görevden alma bulunan bir toplantıya kadar yönetim kurulunda tutmak zorunda bırakılması, anılan ilkenin amacına aykırıdır.”.

⁴¹² Bkz. **Moroğlu**, Erdoğan: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler, 8. B., İstanbul 2016, s. 238.

⁴¹³ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 549; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 463.

Türk hukukunda haklı sebepler, 865 sayılı TK ve 6762 sayılı TTK'dan farklı bir işleve bürünmüştür⁴¹⁴. Doktrinde ise düzenleme, özellikle bu nokta itibari ile tartışmalara ve hatta eleştirilere konu olmuştur. Öyle ki, gündemde azil veya ilgili bir madde bulunmaması ihtimali ile sınırlı olsa bile, azil için haklı sebep şartının aranması, hem kuramsal temeli⁴¹⁵ hem de pratik sonuçları⁴¹⁶ itibari ile olumsuz karşılanmıştır.

TTK m. 364/2'de azledilen yönetim kurulu üyesinin tazminat hakkı saklı tutulmuştur. Böylece 865 sayılı TK ve 6762 sayılı TTK'da benimsenen yaklaşımlar terk edilmiştir⁴¹⁷. Söz konusu yaklaşım doktrinde de olumlu karşılanmıştır⁴¹⁸.

bb) Temel Sonuç: İkili Yapı/Sistem Olgusu

Yukarıda değindiğimiz üzere, TTK m. 364'te genel kurula iki farklı halde azil kararı verme olanağı tanınmıştır. Bu anlamda ilk ihtimal, gündemde azil veya azil ile ilgili bir maddenin bulunması; ikinci ihtimal ise, azil veya azil ile ilgili bir madde bulunmasa bile haklı sebeplerin mevcut olmasıdır. İlk bakışta düzenleme, “yalnızca” azil kararı açısından gündeme bağlılık ilkesini konu edindiği izlenimini yaratmaktadır. Ancak durum farklıdır. Zira kanun koyucunun gündemde azil veya azil ile ilgili bir madde bulunması ve bulunmaması halleri arasında bir fark olarak haklı sebep koşulunu aramış olması, aslında iki farklı modele işaret etmektedir. Öyle ki, ilk ihtimalde genel kurul (ilgili kısımda ifade edildiği üzere tıpkı İsviçre hukukunda olduğu gibi) yönetim kurulu üyelerini serbestçe görevden alabilmektedir. İkinci ihtimalde ise azil, (ilgili kısımda işaret edildiği üzere tıpkı Alman hukukunda yönetici kurul üyeleri için olduğu gibi) haklı sebep koşuluna tâbi olmaktadır. İşte bu olgu, deyim yerinde ise ikili bir yapıyı da beraberinde getirmektedir. Azil ile ilgili pek çok soruya, anılan iki farklı ihtimal bakımından ayrı ayrı yanıt verilmesi gerekmektedir. Gerçekten -ilk ikisi daha önce yanıtlanmış olan⁴¹⁹- aşağıdaki soruların her birine, gündemde yer alan azil veya azil ile ilgili maddeye dayanılarak verilen azil kararı açısından farklı; gündemde azil veya ilgili madde yer

⁴¹⁴ Çalışmanın ilgili kısımlarında ele alınacağı üzere, söz konusu ihtimalde haklı sebep, bir tazminat hukuku sorunu olmaktan çıkmakta ve azil kararının geçerlilik şartı haline gelmektedir.

⁴¹⁵ Bkz. **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 174; **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 29; **Soykan**, İsmail Cem: Anonim Ortaklıklarda Organ Yokluğu, Ankara 2012, s. 315, dn. 11.

⁴¹⁶ **Teoman**, Yönetim Kuruluna İlişkin Bazı Hükümler, s. 9; **Bahtiyar**, Ortaklıklar, s. 158; **Akın**, Murat Yusuf: TBB Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Toplantıları I-II-III, Ankara 2008, s. 325; **Paslı**, Ali: Anonim Ortaklığın Devralınması, İstanbul 2009, s. 45, dn. 103.

⁴¹⁷ TTK Madde Gerekeçleri, m. 364: “İkinci fıkra 6762 sayılı Kanunun 316 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan haksız hükmü kaldırmakta, görevden alınan üyenin tazminat hakkını saklı tutmaktadır.”.

⁴¹⁸ Nitekim bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 550; **Kendigelen**, Abuzer: Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 3. B., İstanbul 2016, s. 257; **Türk**, Ahmet: “Ticaret Kanunu Tasarısının Genel, Ticaret Şirketlerine İlişkin Genel Hükümler ve Anonim Ortaklığa İlişkin Hükümlerinden Bazıları Hakkında Düşünceler”, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. II, Ankara 2010, s. 2176.

⁴¹⁹ Bkz. yuk. III/1/b/aa/bbb.

almaması sebebi ile haklı bir sebebe dayanılarak verilen azil kararı için ise farklı bir yanıt verilmesi gerekmektedir:

- Azil hakkının hukuki niteliği,
- Azil hakkı bakımından hak düşürücü süreden söz edilip edilemeyeceği,
- Haklı sebeplerin azil kararının geçerliliğini etkileyip etkilemediği,
- Çağrısız genel kurulda azlin gündeme alınabilmesi için tüm pay sahiplerinin uygun görmesi (hiçbir pay sahibinin itiraz etmemesi) şartının aranıp aranmayacağı,
- Azil kararına karşı konu (esas) yönünden hukuka aykırılık iddiası ile hükümsüzlük davası açılıp açılmayacağı,
- Azledilen üyenin tazminat talep edebilmesi için azil kararının “haksız” olmasının tek başına yeterli olup olmadığı.

Kısacası, gündemde azil veya azil ile ilgili madde bulunması ve bulunmaması halleri, konuya dair “neredeyse” her noktada belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu sebeple, çalışmada sık sık gündemde azil veya azil ile ilgili bir maddenin olması ile olmaması ihtimalleri arasında ayrıma gidilmesi zorunluluk arz edecektir.

4. Türk Hukukunda Karşılaştırmalı Hukukta Yer Alan Düzenlemelerden Yararlanma Olanağına Genel Bakış

Bilindiği üzere, Türk anonim şirketler hukuku, geleneksel olarak İsviçre ve Alman anonim şirketler hukukunun etkisi altındadır. Nitekim TTK’nın pek çok hükmüne de İsviçre ve/veya Alman hukuku kaynaklık etmektedir. Bu durum, Türk anonim şirketler hukukunun kavram ve kurumlarının İsviçre ve/veya Alman hukuku arka planıyla incelenmesini mümkün ve gerekli kılmaktadır. Bu açıklama, ilke olarak, yönetim kurulu üyelerinin azli açısından da geçerlidir. Ancak azil konusunda TTK, gerek İsviçre gerekse Alman hukukuna nazaran özgün yaklaşımlara sahiptir. Bu durum, bazı noktalarda İsviçre ve Alman hukukundan birebir olarak yararlanmayı olanaksız hale getirmektedir. Keza, kanun koyucunun monist sistem⁴²⁰ tercihi

⁴²⁰ TTK’da monist sistem benimsenmiştir, bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-04; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 20; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 530; **Doğan**, s. 24. Bununla birlikte kanun koyucu, yönetim kuruluna, yetkilerini üyelere veya üçüncü kişilere devretme olanağı sağlayarak (bkz. TTK m. 367, m. 370/2) geniş bir esnekliğe de olanak tanımıştır. Zira yetki devri, yönetim kuruluna “bir nevi” gözetim kurulu gibi faaliyet gösterebilme fırsatı sunmaktadır, bkz. **Ünal**, s. 68; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 530; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 75. Ancak, vurgulamakta fayda vardır ki, yönetim yetkisinin devri halinde ortaya çıkan yapı da düalist sistem niteliği taşımamaktadır, bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 36, N. 166; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 530; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 75. Karş. **Ünal**, s. 50, s. 68; **Kendigelen**, İlk Tespitler, s. 258-259; TTK Madde Gereççeleri, m. 367: “Böylece Tasarının 367 ile 370 inci maddesinin ikinci fıkrası hükümlerinde yer alan düzen, yönetimin tek kurullu (monist) rejime göre şekillenmesine veya Almanya’da uygulanan iki organlı (dualist) anlayış uyarınca oluşturulmasına olanak vermektedir”.

de azil bakımından önem taşımaktadır. Zira bu tercih, düalist sistemin benimsendiği Alman hukukuna nazaran farklı yaklaşımları zorunlu kılmaktadır. Bu sebeplerle, Türk hukukunda İsviçre ve Alman hukukunda yer alan azle ilişkin düzenlemelerden yararlanma olanağına dair bir “çerçeve” çizilmesine fayda vardır.

Azil konusunda İsviçre hukukundan geniş ölçüde faydalanılabilir. Ancak iki sistem arasında gündeme bağlılık ilkesine dair bir yaklaşım farklılığı olduğu göz ardı edilmemelidir. Zira İsviçre hukukunda sadece açık azil maddesine dayanılarak azil kararı verilmesine olanak tanınmış iken; Türk hukukunda genel kurul, açık azil maddesinin yanı sıra “ilgili” bir gündem maddesine veya haklı bir sebebe dayanarak da azil kararı verebilmektedir (TTK m. 364/1). Bu sebeple, azil kararının gündemde yer alan “ilgili” maddeye veya haklı sebeplere dayanılarak verildiği hallerde İsviçre hukukundan farklı değerlendirmelerde bulunulması gerekmektedir.

Alman hukukundan yararlanma olanağı ise ikili bir ayırımla ele alınmalıdır. Bu ayırım, gözetim kurulu üyelerinin azli ile yönetici kurul üyelerinin azli arasında yapılmalıdır.

Gözetim kurulu üyelerinin azlinin Türk hukuku açısından önem taşıdığı nokta, bir genel kurul kararı niteliği taşımasıdır. Bu doğrultuda, yönetim kurulu üyelerinin azlinin genel kurul kararı niteliğinden kaynaklanan hususlarda (örn. azil kararında oy hakkından yoksunluk ve azil kararında genel kurulun/pay sahiplerinin yönetim kurulu üyelerine eşit davranmakla yükümlü olup olmadıkları gibi) gözetim kurulu üyeleri ekseninde dile getirilen görüşlerden faydalanılabilir. Nitekim İsviçre doktrininde de, anılan noktalarda Alman hukukunda gözetim kurulu üyeleri için ifade edilen yaklaşımlardan yararlanıldığı görülmektedir⁴²¹.

Yönetici kurul üyeleri bakımından öngörülen azil rejimi ise, Türk hukuku bakımından haklı sebep kavramının anlamı noktasında önem taşımaktadır. Daha önce incelediğimiz üzere, Alman hukukunda yönetici kurul üyeleri haklı sebeplere dayanılarak azledilebilmektedir (AktG § 84/4). Türk hukukunda ise yönetim kurulu üyeleri, gündemde azil veya azil ilgili bir maddenin bulunmaması halinde, ancak haklı bir sebep ileri sürülerek azledilebilmektedir (TTK m. 364/1). Kanun koyucu haklı sebep kavramının kaynağına dair bir açıklamaya yer vermemiştir. Öte yandan madde gerekçesinde yer alan ifadeler, kavrama, Alman hukukunda yönetici kurulu üyelerinin azli için aranan haklı sebep kavramı ile benzer anlam yüklendiğini göstermektedir. Gerçekten, AktG § 84/4’de yer alan “görevlerin ağır biçimde ihlali” ile TTK

⁴²¹ Örn. bkz. **Schleiffer**, Patrick: Der gesetzliche Stimmrechtsausschluss im schweizerischen Aktienrecht, Bern 1993, s. 237; **Waldburger**, Martin: Die Gleichbehandlung von Mitgliedern des Verwaltungsrates, Bern 2002, s. 266.

m. 364 gerekçesinde sayılan “yolsuzluk, bağıllık yükümünün ihlâli ve nüfuzun kötüye kullanılması” örnekleri; “şirket yönetiminde yetersizlik” ile ise “yetersizlik” örneği birbirini karşılamaktadır. Nitekim doktrinde de, haklı sebep kavramına yüklenmesi gereken anlamın AktG § 84/4 uyarınca belirlenmesi gerektiği belirtilmektedir⁴²². Çalışmada da haklı sebep kavramının anlamı bakımından niteliğine uygun düştüğü ölçüde⁴²³ Alman hukukundan faydalanılacaktır. Ancak, bu incelemede yönetim organlarının yapılanma sistemine ilişkin farklılık göz ardı edilmemelidir. Örneğin, Alman hukukunda, yönetici kurul üyelerinin azli için haklı sebep teşkil eden genel kurulun güvensizlik kararı düalist yönetim sisteminin bir sonucudur. Monist sistemin benimsendiği Türk hukukunda ise ne güvensizlik kararından ne de bunun azil için haklı sebep niteliğinden söz edilebilir.

C. Azlin Kuramsal Temelleri

1. Azil ve Yönetim Kurulu Üyeleri ile Şirket Arasındaki Hukuki İlişki

a) Genel Bakış

Azil, üyeler ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkide kaynağını bulmaktadır. TTK hükümleri, esas olarak, bu hukuki ilişkinin organsal boyutunu düzenlemekte; organ üyeliğinin sonlandırılmasını konu edinmektedir⁴²⁴. Üyeler ile şirket arasında mevcut vekâlet benzeri sözleşme ile azil arasındaki ilişki ise iki farklı açıdan ele alınabilir:

Öncelikle, yönetim kurulu üyelerinin azli ile vekâlet verenin sahip olduğu sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirmeye hakkı (TBK m. 512) arasında amaç paralelliği olduğuna dikkat çekilmelidir⁴²⁵. Bu husus, pozitif hukuka da yansımaktadır. Nitekim TTK’da öngörülen azle dair hükümler, çoğunlukla vekâlet sözleşmesi hükümleri ile paralellik göstermektedir⁴²⁶. Öte yandan azil, çeşitli açılardan vekâlet sözleşmesi hükümlerinden ayrılmaktadır. Örneğin, şirketin bazı hallerde (TTK m. 364/1) yalnızca haklı sebeplere dayanarak üyeyi azledebilmesi vekâlet sözleşmesi hükümlerinden ayrılan bir özelliktir⁴²⁷.

⁴²² **Karaege**, Görevden Alma, s. 86 vd; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3428.

⁴²³ Bu konuda bkz. Aşa. İkinci Bölüm, II/A/3/a/dd/bbb/(2)/iv.

⁴²⁴ Aşa. Üçüncü Bölüm, I/A.

⁴²⁵ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 460. Bu hususta ayrıca bkz. **Karaege**, Görevden Alma, s. 98; **Şener**, Oruç Hami: Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, 5. B., Ankara 2022, s. 364-365.

⁴²⁶ Örneğin, üyenin haklı bir sebebe dayanılması ve bir ihbar süresine uyulması gereksiz azledilebilmesi TBK m. 512 ile uyumlu hususlardır.

⁴²⁷ **N. Erdem**, Azil, s. 509.

İkinci olarak ise, üye ile şirket arasında mevcut vekâlet benzeri sözleşme (esasen her konuda olduğu gibi) azil konusunda da tamamlayıcı rol üstlenmektedir⁴²⁸. TTK’da özel olarak düzenlenmeyen hususlar, TBK m. 512 uyarınca sonuca bağlanacaktır. Örneğin TTK m. 364/2’de saklı tutulan tazminat talebi açısından durum böyledir. Tazminatın niteliği, şartları ve kapsamı vekâlet sözleşmesi hükümleri uyarınca tespit edilecektir. Yine, üyenin azil sonrası yükümlülükleri (örn. şirket belgelerini iade yükümlülüğü) açısından da vekâlet sözleşmesi hükümleri önem taşıyacaktır. TBK m. 512’nin tamamlayıcı rolü, şirketin azil hakkının bazı temel özelliklerine de işaret etmektedir. Azil hakkının “TBK m. 512 ile bağlantılı” iki özelliği önem taşımaktadır.

b) Azlin Yönetim Kurulu Üyeleri ile Şirket Arasındaki Hukuki İlişki ile Bağlantılı Özellikleri

aa) Feragat Edilemezlik

Borçlar hukuku doktrininde klasik görüş, TBK m. 512’de düzenlenen sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirmeye hakkının feragat edilemez nitelikte olduğu yönündedir⁴²⁹. Aslında İsviçre ve Türk yargı uygulamasında da durum böyledir⁴³⁰. Ancak son zamanlarda doktrinde farklı yaklaşımlara rastlanmaktadır. Bu anlamda, vekâlet sözleşmeleri açısından tipik/atipik ayrımına gidilmekte ve kişisel özelliklerin önem arz ettiği, güven ilişkisinin yoğun olduğu (örn. avukat ile kurulan) sözleşmeler tipik; bu özellikleri haiz olmayan (örn. mimar ile kurulan) sözleşmeler ise atipik vekâlet olarak anılmaktadır. Söz konusu ayrım çerçevesinde de, feragat edilemezlik özelliğinin tipik vekâlet sözleşmeleri açısından geçerli olduğu; atipik sözleşmeler için ise aksi sonuca varılması gerektiği belirtilmektedir⁴³¹.

Şirketin azil hakkının feragat edilemez nitelik taşıdığı noktasında ise bir tereddüde yer yoktur⁴³². Şirket, yönetim kurulu üyesine azil hakkını kullanmayacağı yönünde bir taahhütte bulunamayacaktır. Ayrıca ekleyelim ki, borçlar hukuku doktrininde rastlanılan yeni eğilim de

⁴²⁸ **Krnet**, Art. 707, N. 278.

⁴²⁹ Örn. bkz. **Gümü**, Özel Hükümler , s. 197; **Yavuz**, Cevdet: Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 10. B., İstanbul 2014, s. 1220; **Zevkliler**, Aydın/**Gökyayla**, K. Emre: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 21. B., İstanbul 2021, s. 672; **Kılıçoğlu**, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 3. B., Ankara 2021, s. 555; **Akıncı**, Şahin: Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi, Konya 2004, s. 66-67.

⁴³⁰ BGE 115 II 166; 104 II 111; Y. HGK, T. 27.03.2015, E. 2013/1957, K. 2015/1094 (Lexpera); Y. 13. HD, T. 16.05.2013, E. 2013/8249, K. 2013/12850 (KazancıİBB).

⁴³¹ Örn. bkz. **Eren**, Fikret: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 9. B., Ankara 2021, N. 2442; **Seçer**, Öz: “Vekâlet Sözleşmesinin Vekâlete Özgü Sebeplerle Sona Ermesi”, İnönü HFD, C. 6, S. 4, 2015, s. 891-892. Bu hususta ayrıca bkz. **Sarı**, Suat: Vekâlet Sözleşmesinin Tek Taraflı Olarak Sona Erdirilmesi, İstanbul 2004, s. 114-115.

⁴³² **Wolfers**, s. 84; **Kolb**, s. 77; **Arar**, s. 127; **Arslanlı**, C. II-III, s. 203; **Bürge**, Art. 705, N. 6; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 41; **N. Erdem**, Azil, s. 525; **Bozkurt**, Şirketler, s. 263; **Çebi**, Hakan: Şirketler Hukuku, Ankara 2020, s. 168.

şirketin azil hakkı bakımından farklı bir sonuca kapı aralamayacaktır. Zira yönetim kurulu üyeliği, üyenin kişisel özelliklerin önem taşıdığı ve güven ilişkisinin yoğun olduğu bir hukuki ilişkidir. Dolayısıyla yeni eğilim karşısında da şirketin azil hakkının feragat edilemez nitelikte olduğunun kabulü gerekecektir.

bb) Maddi Olarak Sınırlanamazlık

Tipki feragat konusunda olduğu gibi, vekâlet sözleşmelerinin çeşitli özel görünümleri bakımından farklı yaklaşımlara rastlansa da⁴³³ borçlar hukuku doktrinde klasik görüş, TBK m. 512’de yer alan hakkın sınırlanamayacağı yönündedir⁴³⁴. Şirketin azil hakkı açısından bu noktada da bir tereddüde yer yoktur; hak, maddi olarak (*materiell*) sınırlanamaz niteliktedir⁴³⁵. Zira şirkete tanınan maddi bir şarta tâbi olmaksızın yönetim kurulu üyelerini azledebilme hakkı, emredici niteliktedir⁴³⁶.

Maddi sınırlama ifadesi ile azil kararı verilmesinin özel şartlar ya da hukuki sonuçlara tâbi kılınarak zorlaştırılması kastedilmektedir. Maddi sınırlamalar tahdidi olarak sayılamasa da klasikleşmiş bazı örneklerinden söz etmek mümkündür:

Maddi sınırlamaların tipik örneği, azil için haklı sebep şartının aranması; yani üyelerin yalnızca haklı bir sebep ileri sürülerek azledilebileceğinin kararlaştırılmasıdır. Doktrinde de belirtildiği üzere haklı sebep kayıtları geçersizdir⁴³⁷. Bu anlamda azil hakkı, münferit bir ya da birkaç haklı sebebe⁴³⁸ yahut genel olarak haklı sebeplere hasredilemeyecektir⁴³⁹.

⁴³³ Bu hususta detaylı bilgi için birçoğu yerine bkz. **Sarı**, s.115 vd; **Seçer**, s. 888 vd.

⁴³⁴ **Zevkliler/Gökyayla**, s. 672-673; **Gümüş**, Özel Hükümler, s. 197; **Akıncı**, s. 66-67. Yargıtay kararlarının da bu yönde olduğunu ekleyelim. Örn. bkz. Y. 13. HD, T. 16.05.2013, E. 2013/8249, K. 2013/12850; Y. 3. HD, T. 29.12.1997, E. 1997/11339, K. 1997/12497 (KazancıİBB).

⁴³⁵ Öte yandan, şirketin azil hakkının şekli olarak (*formell*) sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağı (bu arada azil kararında toplantı ve/veya karar yeter sayılarının ağırlaştırılıp ağırlaştırılmayacağı) tartışmalı bir husustur. Konu ilgili kısımda işlenecektir, bkz. Aşa. İkinci Bölüm, II/A/3/b.

⁴³⁶ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 39; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 6; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 41; **Krnet**, Art. 710, N. 436; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 57; **Bauen/Venturi**, s. 17.

⁴³⁷ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 63; **Homburger**, Art. 710, N. 230; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 41; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 6; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 57; **Giger**, s. 287; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 61; **Kortunay**, s. 248; **Yağcıoğlu**, s. 126. Karş. **Vischer/Rapp**, s. 131, dn. 5.

⁴³⁸ **Plüss**, Rechtsstellung, s. 93; **Krnet**, Art. 710, N. 436; **Germann**, Sandro: Die personalistische AG und GmbH Unter besonderer Berücksichtigung von Aktionär-und Gesellschafterbindungsverträgen, Zürich/St. Gallen 2015, s. 978.

⁴³⁹ Ancak, esas sözleşmede bazı olguların azil kararı açısından haklı sebep teşkil edeceğinin kararlaştırılması mümkündür, bkz. Aşa. İkinci Bölüm, II/A/3/a/dd/bbb/(2)/(vi).

Şirket, üyeyi her zaman (dilediği zaman) azletme hakkına sahiptir⁴⁴⁰. Bu sebeple azil hakkı belirli süreler için dahi sınırlanamaz⁴⁴¹. Örneğin, üyenin göreve başlamasını takip eden bir yıl içinde azledilemeyeceği gibi kayıtlara yer verilemez.

Azil yönetim kurulu üyeliğini derhal sona erdirir⁴⁴². Zira azil hakkı herhangi bir feshi ihbar süresine tâbi değildir. Zamansal bir sınırlama niteliği taşıdığından, tarafların anlaşması sureti ile de azil hakkı için feshi ihbar süresi öngörülemez^{443,444}.

Şirketin azil hakkı, üye lehine cezai şart öngörülmek sureti ile de sınırlandırılmaz⁴⁴⁵. Bu anlamda, şirketin üyeyi azletmesi halinde cezai şart ödeyeceği kararlaştırılmaz.

Son olarak belirtelim ki, maddi olarak sınırlanamama özelliği, başkaca noktalarda da pratik önem taşımaktadır. Çalışmanın ilgili kısımlarında görüleceği üzere, azledilen üyenin mali haklarına dair sözleşmelerin geçerliliği ile tazminat hakkının zaman bakımından kapsamı gibi hususlarda da bu temel özellikten hareketle sonuca varılacaktır.

2. Azil ve Anonim Şirketlerde Çıkar Çatışmaları

a) Genel Bakış

Anonim şirketler pay sahipleri, yöneticiler, çalışanlar, alacaklılar ve toplum/kamu gibi farklı çıkar gruplarını bünyelerinde barındırırlar⁴⁴⁶. Farklı çıkar grupları olgusu, çıkar grupları arasında çatışmalar yaşanması sonucunu beraberinde getirmektedir. Nitekim anonim şirketler

⁴⁴⁰ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 27, N. 38; Böckli, Aktienrecht, § 13, N. 61; Dubs/Truffer, BSK-OR II, Art. 705, N. 5. TTK m. 364/1’de bu husus, mehzadan farklı olarak açıkça zikredilmiştir.

⁴⁴¹ Arar, s. 127. Karş. Binder, s. 190, s. 255.

⁴⁴² Wolfers, s. 84; Homburger, Art. 710, N. 233; Druey/Druey Just/Glanzmann (Guhl), § 13, N. 75; Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 31; von der Crone, § 17, N. 941; Müller/Lipp/Plüss, s. 53; Frick/Stäheli: OFK-Aktienrecht, Art. 705, N. 7; Sommer, OFK-OR, Art. 705, N. 1.

⁴⁴³ Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 41; Krneta, Art. 710, N. 436; Müller/Lipp/Plüss, s. 57; Plüss, Rechtsstellung, s. 92-93; Germann, s. 978.

⁴⁴⁴ Hemen ekleyelim ki, bu açıklamalar, genel kurulun azil kararının belirli bir süre sonra (örn. karardan iki ay sonra) hüküm ve sonuç doğuracağını belirtmesine engel teşkil etmemektedir, bkz. Plüss, Rechtsstellung, s. 104, dn. 534; Akdeniz, s. 68. Zira anılan halde, feshi ihbar süresinden farklı olarak, şirketin azil hakkı sınırlanamakta; şirket, azil kararı verebilmek için feshi ihbar sürelerine riayet etmekle yükümlü hale gelmemektedir. Azlin hüküm ve sonuç doğurması için süre belirlenmesi, bütünüyle şirketin tercihinin bir sonucudur.

⁴⁴⁵ Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 41; Müller/Lipp/Plüss, s. 57; Plüss, Rechtsstellung, s. 93; Yağcıoğlu, s. 111. Karş. Kolb, s. 77; Wolfers, s. 91.

⁴⁴⁶ Detaylı bilgi için bkz. Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 3, N. 2 vd; Binder, s. 52 vd; Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), C. 1, s. 246 vd; Şehirali Çelik, Feyzan Hayal: Anonim Şirketlerde Çıkar Çatışmaları Ekskinde Şirket Ele Geçirmelerine Karşı Önlemler, Ankara 2008, s. 6 vd; Sulu, Muhammed: Anonim Ortaklıklarda Şirket Menfaati Kavramı, İstanbul 2019, s. 22 vd. Ayrıca bkz. TTK Genel Gerekeçe, N. 89: KYİ m. 3.1.1: “Menfaat sahipleri; şirketin hedeflerine ulaşmasında veya faaliyetlerinde ilgisi olan çalışanlar, alacaklılar, müşteriler, tedarikçiler, sendikalar, çeşitli sivil toplum kuruluşları gibi kişi, kurum veya çıkar gruplarıdır.”

hukuku uygulamasında, anılan gruplar arasında pek çok çıkar çatışması yaşandığı; hatta bu çatışmaların kurumsal bir boyut da kazandığı görülmektedir⁴⁴⁷.

Anonim şirketler hukukunun pek çok kavram ve kurumu, anılan çıkar çatışmalarında kaynağını bulmaktadır. Bu yönüyle çıkar çatışmaları, kavram ve kurumlara teorik altyapı oluşturmaktadır⁴⁴⁸. Çıkar çatışmalarının etkisi salt teorik bir düzlemde seyretmemektedir⁴⁴⁹. Zira anonim şirketlere dair pozitif hukuk normlarında da çıkar çatışmalarının izlerini görmek mümkündür. Bu açıdan kurumsal yönetim ilkeleri özel bir önem taşımaktadır. Öyle ki, “farklı çıkar grupları arasında denge yaratılması”, kurumsal yönetim felsefesinin temel hareket noktalarından birisidir⁴⁵⁰.

Çıkar çatışmalarının anonim şirketler hukukunun kavram ve kurumlarına etkisine dair bu açıklamalar azil bakımından da geçerlidir. Çıkar çatışmaları, her şeyden önce azlin teorik altyapısını oluşturmaktadır. Bu sebeple, azil konusunda *de lege ferenda* yargılara ancak çıkar çatışmalarından hareketle varılabilir. Buna ek olarak çıkar çatışmaları, azle dair pozitif hukuk normlarının biçimlenmesine de etki etmektedir.

Azil ile çıkar çatışmaları arasındaki ilişki üç farklı açıdan ele alınabilir:

b) Azil ve Pay Sahipleri ile Yönetim Kurulu Üyeleri Arasındaki Çıkar Çatışmaları

Azil, esas olarak, pay sahipleri ile yönetim kurulu üyeleri arasındaki çıkar çatışmaları ile ilgili bir kurumdur. Zira söz konusu iki çıkar grubu azlin klasik taraflarıdır.

Bilindiği üzere, anonim şirket pay sahipleri getirdikleri sermaye ile şirkete özkaynak sağlamaktadırlar. Bu bakımdan pay sahipleri, anonim şirketin “ekonomik malikleri” olarak nitelendirilmektedir⁴⁵¹. Yönetim kurulu üyeleri ise şirketin yönetim ve temsiline dair yetkileri kullanmaktadır. Böylece pay sahipleri ile yönetim kurulu üyeleri arasında mülkiyet ve kontrol

⁴⁴⁷ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), C. 1, s. 246; Şehirali Çelik, Şirket Ele Geçirmeleri, s. 19.

⁴⁴⁸ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), C. 1, s. 246.

⁴⁴⁹ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), C. 1, s. 250.

⁴⁵⁰ Böckli, Aktienrecht, § 14, N. 47; Pulaşlı, Hasan: Corporate Governance-Anonim Şirket Yönetiminde Yeni Model, Ankara 2003, s. 3; Eminoğlu, Cafer: Türk Ticaret Kanunu’nda Kurumsal Yönetim (Corporate Governance), İstanbul 2014, s. 10.

⁴⁵¹ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), C. 1, s. 255. Bu hususta ayrıca bkz. Kunz, Peter V.: “Leitplanken für das Verhalten als Verwaltungsrat einer Aktiengesellschaft-Unklarheiten des schweizerischen Rechts zur Frage, wem eigentlich die AG gehört”, NZZ, 04.11.2008, s. 27.

ayrımı ortaya çıkmaktadır⁴⁵². Bu ayrışma temsil problemini de beraberinde getirmektedir⁴⁵³. Zira yönetim kurulu üyeleri, başkalarına (pay sahiplerine) ait bir malvarlığını yönetmektedir.

Pay sahiplerinin temel çıkarı getirdikleri sermayenin karşılığı olarak kazanç (kâr ve tasfiye payı) sağlamaktır⁴⁵⁴. Yönetim kurulu üyelerinin çıkarı ise işlerini kaybetmemek ve mümkün olan en yüksek ücreti elde etmektir⁴⁵⁵. Esasen bu noktada yönetim kurulu üyeleri ile şirket çalışanları arasında farklılık yoktur⁴⁵⁶. Ancak sahip oldukları yetkiler yönetim kurulu üyelerini şirket çalışanlarından ayırmaktadır. Zira yönetim kurulu üyeleri, yetkilerini, kendi çıkarlarını öncelemek; pay sahiplerinin çıkarlarından üstün tutmak için kullanabilirler⁴⁵⁷. Bu ihtimal, pay sahipleri ile yönetim kurulu üyeleri arasında özgün çıkar çatışmaları yaşanmasına sebep olmaktadır⁴⁵⁸. Pay sahipleri ile yönetim kurulu üyeleri arasındaki çıkar çatışmaları azil sürecine de sirayet etmektedir.

Pay sahipleri, yönetim kurulu üyelerini serbestçe ve kolaylıkla azledebilmek isterler. Öncelikle, pay sahipleri bakımından azil, sorumluluk davasını takiben, yönetim kurulu üyeleri aleyhine kullanılabilir en önemli ikinci yaptırımdır⁴⁵⁹. Keza azil, pay sahiplerinin yönetim kurulu üyelerini disipline etme aracı ve sahip oldukları yetkileri kötüye kullanmalarına karşı aldıkları potansiyel bir önlemdir⁴⁶⁰. Zira azil riski, yönetim kurulu üyelerini, pay sahiplerinin çıkarlarını gözetmeye yöneltecektir⁴⁶¹. Böylece azil, pay sahiplerine yönetim kurulu üyelerini baskı altında tutma olanağı sunacaktır⁴⁶². Bundan başka pay sahipleri, yönetim kurulu üyeleri arasında görüş ayrılıkları yaşanan hallerde, ayrık görüşe sahip üye/üyeleri azlederek şirketin yürüngesini tayin edebilirler⁴⁶³. Son olarak ise pay sahipleri, yönetim kurulunun kilitlenmesi

⁴⁵² Detaylı bilgi için bkz. **Şehirali Çelik**, Şirket Ele Geçirmeleri, s. 8 vd.

⁴⁵³ Detaylı bilgi için bkz. **Şehirali Çelik**, Şirket Ele Geçirmeleri, s. 38 vd; **Kurt**, Gülüzar/**Demir**, Gönenç: “TTK Tasarısı’nda Profesyonelleşme ve Vekâlet Teorisi”, HPD, S. 6, 2006, s. 63 vd.

⁴⁵⁴ **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 18; **Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat)**, C. 1, s. 255; **Şehirali Çelik**, Şirket Ele Geçirmeleri, s. 20; **Sulu**, s. 77.

⁴⁵⁵ **Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat)**, C. 1, s. 265-266; **Şehirali Çelik**, Şirket Ele Geçirmeleri, s. 25; **Sulu**, s. 127-128.

⁴⁵⁶ **Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat)**, C. 1, s. 265-266; **Şehirali Çelik**, Şirket Ele Geçirmeleri, s. 25; **Sulu**, s. 127-128.

⁴⁵⁷ **Kunz**, wem eigentlich die AG gehört, s. 27.

⁴⁵⁸ Detaylı bilgi için bkz. **Şehirali Çelik**, Şirket Ele Geçirmeleri, s. 26; **Sulu**, s. 129 vd.

⁴⁵⁹ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 62a. Azlin yaptırım niteliği hakkında bkz. **Binder**, s. 247, s. 255; **Harder Schuler**, s. 190; **Düggelin**, s. 80-81; **Gutzwiller**, Roman S.: Die Einflussmöglichkeiten des Staates auf die Strategie einer Aktiengesellschaft mit staatlicher Beteiligung, Zürich 2017, s. 169 vd.

⁴⁶⁰ **Giger**, s. 285-286.

⁴⁶¹ **Bieri**, s. 114, dn. 416.

⁴⁶² **Paslı**, Ali: Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi, 2. B., İstanbul 2005, s. 115.

⁴⁶³ **Müller/Lipp/Plüss**, s. 56; **Harder Schuler**, s. 190. Devletin pay sahipliği haline özgü olmakla birlikte aynı yönde bkz. **Gutzwiller**, s. 162.

durumunda, üyelerden bir ya da birkaçını azlederek kilitlenme sorununu da aşabilirler⁴⁶⁴. Bu sebeplerle, pay sahiplerinin yönetim kurulu üyelerini azletmek konusunda geniş haklara sahip olmaları “gerektiği” belirtilmektedir⁴⁶⁵. Yine pay sahipleri ile yönetim kurulu üyeleri arasında mevcut ilişkinin güven esasına dayanması da bu yaklaşımı desteklemektedir. Pay sahipleri, güvenlerini yitiren üyeleri kolaylıkla azledebilmelidir⁴⁶⁶.

Yönetim kurulu üyelerinin çıkarı ise azledilmemektir. Azil, yönetim kurulu üyelerinin işlerini kaybetmemeye dair çıkarı ile bağdaşmaması bir yana, üyeler açısından itibar kaybı anlamına da gelmektedir⁴⁶⁷. Belirtilen hususlar ise, azil sürecinde yönetim kurulu üyelerinin çıkarlarının da gözetilmesi gerektiği fikrini destekler niteliktedir⁴⁶⁸.

Pay sahipleri ile yönetim kurulu üyelerinin çıkarları arasında mevcut bu çatışma, azil konusunda sıklıkla karşılaştığımız yaklaşım farklılıklarının da arka planını oluşturmaktadır. Bu çerçevede, aynı sorulara (örn. azil kararında gündeme bağlılık ilkesine uyulmasının ya da azledilen üyelere tazminat talep etme hakkı tanınmasının isabetli olup olmayacağı gibi) pay sahiplerinin çıkarı ekseninde yaklaşılması halinde bir yanıt; yönetim kurulu üyelerinin çıkarı ekseninde yaklaşılması halinde ise başka bir yanıt verilebilmektedir.

c) Azil ve Pay Sahiplerinin Kendi Aralarındaki Çıkar Çatışmaları

Azil, pay sahiplerinin kendi aralarındaki çıkar çatışmaları ile de ilgili bir kurumdur. Bu bağlamda, özellikle çoğunluk ve azınlık pay sahiplerine dikkat çekilmelidir. Söz konusu iki pay sahibi grubu arasında pozitif hukuka da yansıyan çeşitli çıkar çatışmaları mevcuttur. Kanun koyucu, genellikle azınlık pay sahiplerinin (örn. TTK m. 360, m. 411, m. 412, m. 420);

⁴⁶⁴ **Dural**, H. Ali: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulunun Kilitlenmesi ve Hukuki Sonuçları, Galatasaray Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2005, s. 136.

⁴⁶⁵ **Kunz**, wem eigentlich die AG gehört, s. 27; **Giger**, s. 286; **Bieri**, s. 110-111; **Pasli**, Devralınma, s. 45; **Gehrer**, Carole Lea: Statutarische Abwehrmassnahmen gegen Übernahmen, Zürich 2003, s. 189. Genel olarak organ üyelerinin azline ilişkin olarak bkz. **Hodler**, s. 162-163.

⁴⁶⁶ Bkz. ve karşı. **Kolb**, s. 76; **Vischer/Rapp**, s. 131, dn. 5; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 63; **Krnet**, Art. 710, N. 435; **Giger**, s. 287; **Cenkci**, Yönetim Kurulu Üyeliği, s. 133. Limited şirketlere ilişkin olmakla birlikte açıkça bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 18.09.2008, E. 2007/7656, K. 2008/10222 (Yayımlanmamıştır).

⁴⁶⁷ Bkz. ve karşı. **Giger**, s. 286; **Watter**, Rolf/**Roth Pellanda**, Katja: “Geplante Neuerungen betreffend die Organisation des Verwaltungsrates”, GesKr, Sondernummer I, 2008, s. 133.

⁴⁶⁸ Karş. Bu noktada, limited şirketlere ilgili olmakla birlikte, 11. HD’nin 23.01.2014 tarih ve E. 2012/10122, K. 2014/1505 sayılı kararında yer alan ifadelerle dikkat çekmekte fayda vardır: “... şirket müdürünün azline ilişkin davalarda şirketin, şirket ortaklarının, şirket alacaklılarının ve şirketle ilişkiye giren tüm üçüncü şahısların hukuki menfaatlerinin şirket yöneticilerinin hukuki durumlarından ve menfaatlerinden üstün tutulması ve gözetilmesi gerekliliği karşısında ...” (KazancıİBB).

kimi zaman ise çoğunluk pay sahiplerinin⁴⁶⁹ (örn. TTK m. 208) çıkarlarını korumaya yönelik düzenlemelere yer vermektedir.

Anılan iki çıkar grubu arasında yönetim kurulunun teşkili noktasında da çatışmalar yaşanabilir. Çoğunluk pay sahipleri yönetim organını serbestçe biçimlendirmek; diledikleri kişileri yönetim kurulu üyesi olarak seçmek ve gerektiğinde azletmek isterler. Bu bağlamda, azil ile çoğunluk ve azınlık pay sahipleri arasındaki çıkar çatışmalarına dair bazı hususlara dikkat çekilmelidir:

Çoğunluk ilkesi sebebi ile yönetim kurulu üyelerinin azlinde çoğunluğu oluşturan pay sahiplerinin iradesi belirleyici olacaktır⁴⁷⁰. Esasen çoğunluk pay sahiplerinin bu konuda korunmaya değer çıkarları da vardır. Bu husus, azil kararında aranacak toplantı ve karar yeter sayılarında ve özellikle de kanuni yeter sayıların “ne ölçüde” ağırlaştırılabileceği noktasında pratik önem taşımaktadır⁴⁷¹.

Azil ile azınlık pay sahiplerinin çıkarları arasındaki ilişki konusunda ise özellikle bir noktaya dikkat çekilmelidir. Bilindiği üzere, hukukumuzda azınlık pay sahiplerinin yönetim kurulunda temsiline dair çeşitli düzenlemelere (örn. bkz. TTK m. 360, Bakanlık Birikimli Oy Tebliği⁴⁷² m. 5/8 gibi) yer verilmiştir. Azınlık pay sahiplerinin yönetim kurulunda temsiline ilişkin düzenlemeler, ancak, azil konusunda benimsenecek özel yaklaşımlar ile birlikte işlerlik kazanabilir. Aksi halde, çoğunluk pay sahipleri, azınlık temsilcisi yönetim kurulu üyelerini kolaylıkla azledebilirler. Bu riskin önüne geçmek adına, azınlık pay sahiplerini temsil eden yönetim kurulu üyelerinin azlinde bazı özel kurallar benimsenmesi; genel kurulun geniş azil yetkisinin sınırlandırılması gerekmektedir. Söz konusu anlayışın pozitif hukuka yansımaları ise, ilgili kısımlarda her bir düzenleme için ayrı ayrı incelenecektir⁴⁷³.

⁴⁶⁹ Bu hususta detaylı bilgi için bkz. **Moroğlu**, Erdoğan: “Anonim Ortaklıkta Çoğunluk Pay Sahiplerinin Azınlık ve İmtiyazlı Pay Sahiplerine Karşı Korunması”, BATİDER, C. 17, S. 3, 1994, s. 47 vd.

⁴⁷⁰ Bu noktadan hareketle doktrinde azli, bir “çoğunluk hakkı (*Mehrheitsrecht*)” olarak nitelendiren yazarlara rastlanmaktadır, bkz. **Birsel**, Mahmut T., “Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları”, İmran Öktem’e Armağan, Ankara 1970, s. 626; **Giger**, s. 285. Bu hususta ayrıca bkz. ve karşı. **İmregün**, Oğuz: Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet Kararlarından Doğan Menfaat İhlalleri ve Bunları Telif Çareleri, İstanbul 1962, s. 80-81.

⁴⁷¹ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, II/A/3/b/bb.

⁴⁷² RG, 29.08.2012, S. 28396.

⁴⁷³ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, III/D; Üçüncü Bölüm, IV.

d) Azil ve Şirketin Çıkarı

Anonim şirketlerin bünyesinde barındırdığı farklı çıkar gruplarından birisi de şirketin (işletmenin) kendisidir. Tanımlanması ve belirlenmesi oldukça güç olan şirket çıkarı kavramı, şirketin pay sahiplerinden ayrı bir süje olduğu düşüncesinde kaynağını bulmaktadır⁴⁷⁴.

Şirketin bağımsız bir çıkar grubu olarak kabul edilmesi, şirket ile diğer çıkar grupları arasında çatışmalar yaşanmasını muhtemel hale getirmektedir. Bu durum, azil açısından da geçerlidir. Zira “pay sahiplerinin” ve “yönetim kurulu üyelerinin” azle ilişkin bazı tasarrufları şirketin çıkarlarını ihlal edebilir.

Bu bağlamda karşılaşılan tipik senaryo, pay sahiplerinin ve yönetim kurulu üyelerinin birbirlerinin çıkarlarını şirketin çıkarına nazaran üstün tutmalarıdır. Özellikle bir ya da birkaç hâkim pay sahibinin bulunduğu hallerde karşılaşılan “yönetim kurulu üyelerinin azledilme kaygısı ile hâkim pay sahiplerinin çıkarlarını şirketin çıkarlarından üstün tutmaları” ve “hâkim pay sahiplerinin haklı sebeplerin varlığına (yönetim kurulu üyelerinin şirket çıkarlarına aykırı davranmasına) rağmen üyeleri azle yanaşmamaları” şirket çıkarına aykırı hususlardır. Anonim şirketler hukuku doktrininde, bu tipik senaryo, daha çok “münferit veya azlık pay sahiplerine yönetim kurulu üyelerine karşı haklı sebeple azil davası açma hakkı tanınmasının isabetli olup olmayacağı” sorusu ekseninde irdelenmektedir. Bu çalışmada da konu, sözü edilen bağlamda ele alınacaktır⁴⁷⁵. Tekrara düşmemek adına şimdilik sorunu anmakla yetiniyoruz.

Değnilmesi gereken diğer örnekler ise, şirket devralmalarında söz konusu olmaktadır. Yönetim kurulu üyeleri, işlerini kaybetmemek amacı ile bu süreçte de şirket çıkarlarına aykırı hareket edebilirler. Öncelikle, yönetim kurulu üyelerinin “yeni” pay sahiplerinin kendileri ile üyelik ilişkisini sürdürmek istemeyebilecekleri kaygısıyla, devralınma sürecini yavaşlatmaları yahut suni düşmanca devralma senaryoları ile sürece engel olmaları mümkündür⁴⁷⁶. Kuşkusuz tam tersi bir senaryo ile de karşı karşıya gelinebilir. Örneğin, şirketi ele geçirme arzusu güden üçüncü kişiler, mevcut üyelere görevlerine devam edecekleri güvencesi başta olmak üzere sair faydalar sağlayarak devralınma sürecinde kendi çıkarlarını şirket çıkarlarından üstün tutmaya

⁴⁷⁴ Kavram hakkında bilgi için bkz. **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 18-19; **Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat)**, C. 1, s. 271 vd; **Sulu**, s. 8 vd.

⁴⁷⁵ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, IV/B.

⁴⁷⁶ Bkz. **Şehirali Çelik**, Şirket Ele Geçirmeleri, s. 86 vd; **Kunz**, Peter V.: “Wann haftet der Verwaltungsrat für verlorene Prozesse?”, Jusletter, 03.06.2013, s. 3, dn. 13.

teşvik edebilirler⁴⁷⁷. Yönetim kurulu üyelerinin bu türden davranışlarının da şirket çıkarlarının korunması düşüncesi ile bağdaştırılma olanağı yoktur.

⁴⁷⁷ Bkz. **Manavgat**, Çağlar: Aleni Pay Alım Teklifi (Tender Offer-Takeover Bid), Ankara 1997, s. 266.

İKİNCİ BÖLÜM

AZİL HAKKININ KULLANILMASI

I. SEÇİM/ATAMA VE AZİL SÜREÇLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: YETKİDE VE USULDE PARALELLİK İLKELERİ İLE İSTİSNALARI

Yönetim kurulu üyelerinin seçimi/atanması ile azli arasında simetrik bir ilişki vardır¹. Bu ifade ile söz konusu iki hukuki işlemin yetki ve usul bakımından birbirleriyle paralellik göstermesi kastedilmektedir. Anılan iki hukuki işlem arasındaki ilişkiyi ortaya koymak üzere, esasen idare hukukuna ait iki kavramdan faydalanılabilir. Bunlar, yetkide paralellik ve usulde paralellik ilkeleridir.

Yetkide paralellik ilkesi, bir yönetim kurulu üyesini seçmeye/atomaya yetkili olan kişi veya organın, kural olarak, o üyeyi azletmeye de yetkili olmasını ifade etmektedir². İlke, azil yetkisinin, seçme/atomaya yetkisinin bir devamı ve tamamlayıcısı olmasında kuramsal temelini bulmaktadır. *Guhl/Druey*'in de belirttiği gibi, seçme/atomaya yetkisi, mantıksal bir sonuç olarak azletme yetkisini de kapsamaktadır³.

Yetkide paralellik ilkesi, hangi yönetim kurulu üyesinin “kim” tarafından azledileceği sorusuna yanıt vermektedir. Bu açıdan, genel kurulun kendisi tarafından seçilmiş üyeleri azle yetkili olması ilkenin bir yansıması niteliğindedir. Ancak, genel kurulun azil yetkisi bu üyeler ile sınırlı değildir. Zira kanun koyucu, farklı şekillerde göreve gelmiş (seçilmiş ya da atanmış) üyeleri azletme yetkisini de genel kurula vermiştir. Gerçekten, çalışmanın ilgili kısımlarında⁴ görüleceği üzere genel kurul, yönetim kurulu (TTK m. 363/1), mahkeme (TTK m. 531) ve SPK (SerPK m. 92/1/c, m. 94/2, m. 96/2, m. 97/1, m. 128/1/k) tarafından seçilmiş/atanmış üyeleri de azledebilmektedir. Bu yaklaşım, yetkide paralellik ilkesine istisnalar getirilmesi anlamına gelmektedir.

¹ Bkz. ve karşı. TTK Madde Gerekçeleri, m. 334; **Çoştan**, s. 134, dn. 69.

² **Hodler**, s. 164; **Stoffel**, Armin: Beamte und Magistraten als Verwaltungsräte von gemischtwirtschaftlichen Aktiengesellschaften, Diessenhofen 1975, s. 289.

³ **Guhl**, Theo/**Druey**, Jean Nicolas: Das Schweizerische Obligationenrecht mit Einschluss des Handels- und Wertpapierrechts, (Hrsg: **Guhl**, Theo/**Koller**, Alfred/**Schnyder**, Anton K./**Druey**, Jean Nicolas), 9. Aufl, Zürich 2000, § 69, N. 9. Ayrıca bkz. **Kolb**, s. 76; **Paslı**, Devralınma, s. 45.

RevOR Art. 705/1'de seçim ve azil yetkileri arasında açık bir bağlantı kurulmuş olması, ilkeye işaret eden bir husus olarak dikkate değer görünmektedir.

⁴ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, III/B, III/F/1, IV/C/1/e.

Yetkide paralellik ilkesi, kanunda azle yetkili kişi ya da organın açıkça belirtilmediği durumlarda pratik önemi haizdir. Bu hallerde azle yetkili kişi ya da organ, yetkide paralellik ilkesine göre belirlenecektir. Yeri geldikçe irdeleneceği üzere⁵, bu husus, genel kurul ile kamu tüzel kişileri arasındaki yetki paylaşımı açısından önem taşımaktadır.

Usulde paralellik ilkesi, yönetim kurulu üyesi “hangi usulle (nasıl)” seçilmiş ise, kural olarak, yine aynı usulle azledilmesini ifade etmektedir. İlke, seçim ve azlin “karar” aşaması ile sınırlı olarak uygulama alanına sahiptir. Dolayısıyla seçim ve azil kararlarını takip eden işlemler bakımından usulde paralellik ilkesinden söz etme olanağı yoktur⁶.

Usulde paralellik ilkesi, birkaç noktada pratik açıdan önem taşımaktadır. Bu anlamda öncelikle, kanun veya esas sözleşmede seçim kararı için öngörölmüş hükümlerin, aksi açıkça kararlaştırılmadıkça azil kararı bakımından da geçerli olacağı belirtilmelidir. İlgili kısımlarda irdeleneceği üzere anılan husus, azil kararında yeter sayılar ve oydan yoksunluk tartışması bakımından önem taşımaktadır⁷. İkinci olarak ise ilke, özel bir seçim sürecine tâbi olan belirli grupları temsil eden üyelerin (TTK m. 360) azlinde rol oynamaktadır⁸. Nihayet belirtelim ki, usulde paralellik ilkesinin önemli bir istisnası, esas sözleşme ile atanan yönetim kurulu üyeleri açısından mevcuttur. Gerçekten, bu üyelerin azlinde esas sözleşme değişikliği prosedürüne uyulmasının gerekmemesi⁹, ilkenin bir istisnası olarak nitelendirilebilir.

II. OLAĞAN AZİL SÜRECİ: GENEL KURULUN AZİL KARARI VERMESİ İLE AZLİN HÜKÜM VE SONUÇ DOĞURMASINA İLİŞKİN ESASLAR

Yönetim kurulu üyelerinin azli iki aşamalı bir hukuki işlemdir. Bunlardan ilki, genel kurulun azil kararı vermesi¹⁰; ikincisi ise, kararın ilgili yönetim kurulu üyesine bildirilmesidir. Aşağıda sırasıyla belirtilen iki aşama üzerinde durulacaktır.

⁵ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, III/D, III/E.

⁶ Zira söz konusu hukuki işlemlerin hukuki nitelikleri birbirlerinden farklıdır. Bilindiği üzere, seçim üyenin kabul beyanı ile hüküm ve sonuç doğurmakta iken; tek taraflı hukuki işlem niteliği gereği, azil için aynı şey söz konusu değildir.

⁷ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, II/A/3/b/dd; II/A/3/c/bb.

⁸ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, III/C.

⁹ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, III/A.

¹⁰ Bkz. ve karşı. Y. 11. HD, T. 28.03.1974, E. 1974/645, K. 1974/1075: “Her ne kadar, aynı kanunun 316. maddesinde idare meclisi azalarının esas mukavele ile tayin edilmiş olsalar dahi umumi hey’et kararıyla azlolunabilecekleri ve azlolunan azanın tazminat talebine hakkının bulunmadığı ifade edilmiş ise de; azle ilişkin genel kurul kararının da amir hükümlere uygun olarak yapılan genel kurul toplantısında ittihaz edilmesi gerekir.” (KazancıİBB).

A. Azil Kararı

1. Genel Bakış

Doktrinde genel kurul kararlarının çeşitli açılardan tasnif edildiği görülmektedir. Bu bağlamda, azil kararının söz konusu tasnifler arasındaki yeri (ve beraberinde temel özellikleri) ortaya konulabilir.

Genel kurul kararları kural olarak iç ilişkide sonuç doğurur¹¹. Azil kararı bu hususta istisna teşkil etmektedir¹². Azil, dış ilişkide etkili bir genel kurul kararıdır; zira üyenin organ üyesi sıfatını sona erdirmektedir.

Genel kurul kararları esasa ve usule ilişkin (düzenleyici ve sonuçlandırıcı¹³) kararlar şeklinde tasnif edilebilir. Esasa ilişkin karar, genel kurulun bir konudaki nihai iradesini içeren ve açıklayan kararlardır¹⁴. Usule ilişkin karar ise genel kurul toplantılarının düzenlenmesine yönelik kararları ifade etmektedir¹⁵. Azil esasa ilişkin bir karardır¹⁶; genel kurulun bir konuya dair nihai iradesini ortaya koymaktadır.

Genel kurul kararları olumlu ve olumsuz kararlar şeklinde de tasnif edilebilirler. Genel kurula sunulan bir önerinin kabul edilmesi halinde olumlu; reddedilmesi halinde ise olumsuz karardan söz edilmelidir¹⁷. Azil, olumlu bir genel kurul kararıdır; zira azil önerisinin kabul edilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

2. Azil Kararının Türleri

a) Açık ve Zımni Azil Kararları

Genel kurul açık veya zımni azil kararları verebilir. Açık azil, genel kurulun yönetim kurulu üyelerinin azlini konu edinen bir karar vermesi halini ifade etmektedir. Zımni azil ise, genel kurul kararının açıkça azli konu edinmemesine rağmen mahiyeti itibari ile azil iradesini

¹¹ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 714; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 34, N. 2; **Moroğlu**, Erdoğan: Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 9. B., İstanbul 2020, s. 9.

¹² **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 10, dn. 9; **Karshoğlu**, Hasan: Anonim Şirketlerde Genel Kurul, Ankara 2019, s. 92.

¹³ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 713; **Üçışık/Çelik**, s. 332-333.

¹⁴ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 15; **Korkut**, Ömer: Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Butlanı, Adana 2012, s. 20.

¹⁵ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 15; **Korkut**, Butlan, s. 20.

¹⁶ **Korkut**, Butlan, s. 20. Bu hususta ayrıca bkz. **Hirsch**, s. 296-297.

¹⁷ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 16-17; **Korkut**, Butlan, s. 21-22.

içermesidir. Olağan azil sürecinde¹⁸, zımni azil kararının aşağıda inceleyeceğimiz tek bir görünümü ile karşılaşılmaktadır.

aa) Zımni Azil Kararı: Mevcut Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevleri Sona Ermiş Olmamasına Rağmen Yeni Yönetim Kurulu Üyelerinin Seçilmesi

Yönetim kurulu üyeleri, mevcut yönetim kurulu üyelerinin görevlerinin sona ermiş olması üzerine seçilirler. Genel kurul, yönetim kurulunda meydana gelen boşluğu gidermek üzere yönetim kurulu üyelerini seçer. Hal böyle olmakla birlikte, uygulamada, genel kurulun mevcut yönetim kurulu üyelerinin görevleri sona ermiş olmamasına rağmen yeni yönetim kurulu üyeleri seçtiği görülmektedir. Örneğin, mevcut yönetim kurulu üyeleri üç yıl görev yapmak üzere seçilmiş iken, seçimden bir yıl sonra yeni yönetim kurulu üyelerinin seçilmesi halinde durum böyledir. Doktrinde ve yargı kararlarında belirtilen içerikteki genel kurul kararlarının hukuki sonuçlarına dair farklı yaklaşımlara yer verilmektedir.

Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel ve *Pulaşlı*, mevcut yönetim kurulu üyeleri görevde iken yeni yönetim kurulu üyeleri seçilmesine yönelik genel kurul kararının “şekli eksiklik (*formelle Mängel*)” sebebi ile hükümsüz olduğunu ifade etmektedir¹⁹. Ekleyelim ki, İsviçre Federal Mahkemesi’nin bir kararında da²⁰ (derneklerle ilgili olmakla birlikte) bu yaklaşıma rastlanmaktadır. *Akdağ Güney* ve *Kortunay*’a göre ise, yeni yönetim kurulu üyeleri seçilmesi, mevcut üyelerin azline yönelik bir irade beyanıdır²¹. Yargıtay da bu görüştedir. Yüksek Mahkeme, çeşitli kararlarında yeni yönetim kurulu üyeleri seçilmesinin mevcut üyelerin görevlerini sona erdireceğine hükmetmiştir²².

Kanımızca sözü edilen ikinci görüş isabetlidir. Zira bir azil karardan söz edilebilmesi için kararda mutlaka azil ya da eş anlama gelecek bir ifadeye yer verilmesi şart değildir²³. Bu

¹⁸ İşaret edelim ki, ikinci bir zımni azil örneği de geçici yönetim kurulu üyelerinin azlinde söz konusudur. Bu örnek, ilgili başlıkta işlenecektir, bkz. Aşa. İkinci Bölüm, III/C.

¹⁹ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 25, N. 125; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 34, N. 39.

²⁰ BGE 71 I 389.

²¹ **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 65; **Kortunay**, s. 188.

²² Y. 11. HD, T. 04.12.2019, E. 2019/696, K. 2019/7823: “İlk Derece Mahkemesince, davalının davacı şirketin ortağı olduğu dönemde 25/05/2012 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında 3 yıllığına yönetim kurulu üyesi olarak seçildiği, 14/04/2014 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında şirketteki hisselerini dava dışı Şirin Öztürk’e devretmek suretiyle şirketteki ortaklığının sona erdiği, aynı genel kurul toplantısında şirket yönetim kurulu üyeliğine seçim yapıldığı, yeni yönetimin oluştuğu, davalının söz konusu genel kurulda yeniden yönetim kurulu üyesi seçilmediği, bu nedenle 14/04/2014 tarihi itibarıyla yönetim kurulu üyeliğinin sona erdiği, ... gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir ... usul ve yasaya uygun ... kararının onanmasına karar vermek gerekmiştir. (KazancıBB). Aynı yönde bkz. Y. 11. HD, T. 05.11.2014, E. 2014/9365, K. 2014/16936 (KazancıBB). Limited şirketleri konu edinmekle birlikte karşı. Y. 11. HD, T. 30.05.2016, E. 2015/11129, K. 2016/5941 (KazancıBB).

²³ **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 9; **Hopt/Roth**, GroßKomm, AktG § 103, Rn. 12; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 103, Rn. 13; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 4.

hususta kararın azil iradesini içerir nitelik taşıması gerekli ve yeterlidir²⁴. Bu anlamda, genel kurulun yeni yönetim kurulu üyeleri seçmesi azil iradesini içermektedir; zira bu karar, genel kurulun artık mevcut yönetim kurulu üyeleri ile üyelik ilişkisi içerisinde olmak istemediğini ortaya koymaktadır. Keza, yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasında vekâlet benzeri (ancak vekâlet sözleşmesi hükümlerinin uygulandığı) bir sözleşme bulunmasından hareketle de aynı sonuca varılabilir. Nitekim vekâlet verenin yeni bir vekil tayin etmesi, vekillerin birlikte veya müteselsil biçimde iş görmesi iradesini ihtiva etmedikçe, azil olarak nitelendirilmektedir²⁵.

Yukarıda ifade edilen gerekçelerle genel kurulun yeni yönetim kurulu üyeleri seçmesi azil sonucunu doğuracaktır. Ancak istisnai bir durumda bu sonuca varmak mümkün değildir. Şöyle ki:

Seçim ve azil kararları aynı yeter sayılarla alınabilmektedir (TTK m. 418). Ancak esas sözleşme ile yeter sayılar ağırlaştırılabilir. Bu doğrultuda azil kararı için seçime nazaran daha yüksek bir yeter sayı belirlenebilir. Örneğin, esas sözleşmede açıkça²⁶ seçim için olağan yeter sayılar (TTK m. 418) kabul edilmiş ancak azil kararı için “*şirket sermayesinin en az yarısının temsil edildiği genel kurulda, toplantıda mevcut bulunan oyların çoğunluğu*” şeklinde nitelikli bir yeter sayı öngörülmüş olabilir. İşte böyle bir ihtimalde, olağan yeter sayılarla alınan seçim kararı azil sonucunu doğurmayacaktır. Zira seçim kararı, azil kararı için öngörülen yeter sayı şartını taşımamaktadır. Ancak seçim kararı, azil kararı için aranan yeter sayıyı da sağlamakta ise -bu anlamda “*şirket sermayesinin en az yarısının temsil edildiği genel kurulda, toplantıda mevcut bulunan oyların çoğunluğu*” ile verilmiş ise- yine azil sonucu ortaya çıkacaktır.

Son olarak belirtelim ki, yeni üye seçilmesinin mevcut üyelerin azli anlamına gelip gelmediği incelenirken, yönetim kurulu üyesi sayısını gösteren esas sözleşme hükmü de göz önüne alınmalıdır. Konu bir örnekle açıklığa kavuşturulabilir:

Hali hazırda üç üyeden oluşan ve her üç üyesi de görevde olan bir yönetim kuruluna üç yeni üye seçilmiştir. Söz konusu yeni üye seçimi, esas sözleşme yönetim kurulunun “en az üç” ya da “üç ilâ altı” üyeden oluşacağını öngörmüş ise azil sonucunu doğurmayacaktır. Bu halde yönetim kurulu, mevcut ve yeni üyeleri ile birlikte (altı üye ile) görev yapacaktır. Ancak

²⁴ Bu hususta bkz. **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 9; **Breuer**, Stefan/**Fraune**, Christian: Aktienrecht und Kapitalmarktrecht, (Hrsg. **Heidel**, Thomas), 5. Aufl., Baden-Baden 2020, § 103, Rn. 6.

²⁵ **Tandoğan**, Özel Borç İlişkileri, C. II, s. 622; **Zevkliler/Gökyayla**, s. 673; **Sarı**, s. 81, s. 86. Karş. **Akıncı**, s. 62.

²⁶ İncelenen senaryonun gerçekleşmesi için esas sözleşmede “açıkça” seçim ve azil kararları için farklı yeter sayılar belirlenmiş olmalıdır. Zira daha sonra inceleyeceğimiz üzere, seçim için öngörülen yeter sayı, aksi açıkça belirtilmedikçe azil için de geçerli olacaktır, bkz. İkinci Bölüm, II/3/c/dd.

aynı esas sözleşme, yönetim kurulunun “üç” ya da “en fazla üç” üyeden oluşacağı kaydını içermekte ise farklı sonuca varılmalıdır. Bu durumda yeni üye seçiminin mevcut üyelerin azli anlamına geldiği kabul edilmelidir.

bb) Zımni Azil Kararı Niteliği Taşımayan Haller

Anonim şirketlerde genel kurul ve denetçinin bazı karar ve işlemleri yönetim kurulu üyelerine karşı bir şüphe ve güvensizlik hali oluşturabilir. Bu durum, şirket ile yönetim kurulu üyeleri arasında mevcut hukuki ilişkinin devamını güçleştirebilir. Ancak sözü edilen karar ve işlemler, üyelik ilişkisini sona erdirmeye iradesini ihtiva etmeyebilirler. Dolayısıyla zımni azil sonucunu da doğurmazlar. Bu anlamda iki karar ve işleme dikkat çekilmelidir.

aaa) Yönetim Kurulu Üyelerinin İbra Edilmemesi

İbra kavramı “aklama” ve “temize çıkarma” anlamlarını taşımaktadır²⁷. Bütün tüzel kişilerde olduğu gibi, anonim şirketlerde de ibraya dair karar özel bir önemi haizdir. Zira bu karar, şirketin, yönetim kurulu üyelerinin ilgili hesap dönemindeki iş ve işlemlerini hukuki ve iktisadi olarak uygun bulup bulmadığını ortaya koymaktadır²⁸.

Yönetim kurulu üyelerinin ibrası genel kurul tarafından karara bağlanmaktadır (TTK m. 408/2/b). Genel kurul ibraya dair iki farklı karar verebilir. Genel kurul yönetim kurulu üyelerinin ibraları hakkında olumlu karara varabilir²⁹. İbra kararı menfi borç ikrarı niteliğini haizdir³⁰. Bu sebeple şirketin, ibraya olumlu oy veren pay sahiplerinin ve ibra kararını bilerek payı iktisap etmiş olan pay sahiplerinin üyeye karşı sorumluluk davası açma hakkını ortadan kaldırmaktadır (TTK m. 558/2). Öte yandan ibra kararı, hem üye hakkında mevcut şüpheleri gidermekte hem de bir güven açıklaması niteliği taşımaktadır³¹. Genel kurul yönetim kurulu üyelerinin ibrası hakkında olumsuz bir karar da verebilir. İbranın reddi kararı, üyenin bazı iş

²⁷ TDK Güncel Türkçe Sözlük (sozluk.gov.tr); E. **Yılmaz**, s. 507. İbra kavramının borçlar/sözleşmeler ve şirketler hukukunda sahip olduğu farklı anlamlar hakkında detaylı bilgi için ise bkz. **Aytaç**, İbra, s. 10 vd.

²⁸ **Aytaç**, İbra, s. 7; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 413.

²⁹ Genel kurul açık veya zımni (örtülü) olarak ibra kararı verebilir. Açık ibra genel kurulun ibraya dair bağımsız bir karar vermesini ifade etmektedir. Zımni ibra ise genel kurulun bilançoğu onaylaması halinde söz konusu olmaktadır (bkz. TTK m. 424). Açık ve zımni ibra kararı ayrımı hakkında detaylı bilgi için bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 615; **Aytaç**, İbra, s. 136 vd.

³⁰ **Arslanlı**, C. II-III, s. 196; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 16-141; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 613d; **Pulaşlı**, Şerh, C. IV, § 63, N. 103; **Aytaç**, İbra, s. 48. Aksi yönde bkz. **Ulusoy**, Erol: “Şirketler Hukukunda İbranın Hukuki Niteliği”, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan, Ankara 2003, s. 277.

³¹ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 613d; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 413-414; **Aytaç**, İbra, s. 8.

ve işlemleri hakkında şüpheler olduğuna işaret etmektedir³². Karar, üyeye karşı güvensizlik ifadesi olarak da yorumlanabilir³³.

İbranın reddi kararı, üyeye karşı bir şüphe ve güvensizlik hali yaratmakta ise de zımni azil sonucunu doğurmamaktadır³⁴. Bu sebeple genel kurul, ibra etmediği yönetim kurulu üyesi ile mevcut üyelik ilişkisini sonlandırmak arzusunda ise ayrıca azil kararı vermelidir³⁵. Öte yandan ibranın reddi, üyenin mutlaka azledilmesini de gerektirmemektedir. Bu hususta genel kurulun iradesi belirleyicidir. Genel kurul, pratikte düşük bir ihtimal olmakla birlikte³⁶, ibra etmediği yönetim kurulu üyesi ile üyelik ilişkisini sürdürmek isteyebilir³⁷. Ayrıca ekleyelim ki, ibra ve azil kararları arasında tam tersi bir yaklaşım da söz konusu olabilir. Bu anlamda ve Yargıtay'ın (limited şirketleri konu edinmekle birlikte) bir kararında işaret ettiği üzere genel kurul, ibra ettiği yönetim kurulu üyesi hakkında azil kararı da verebilir³⁸. Genel kurulun üyeyi ibra etmiş ancak hemen arkasından azletmiş olması, her iki karar aynı olguya dayansa bile, çelişkili davranış yasağına aykırı olmayacaktır. Zira ibra ve azil, hukuki nitelikleri, şartları ve hukuki sonuçları bakımından birbirlerinden farklı hukuki işlemlerdir. Genel kurulun üyeyi ibra etmiş olması, onu azletmeyeceği yönünde bir “taahhüt” içermemektedir.

Son olarak belirtelim ki, her ne kadar zımni azil sonucunu doğurmasa da ibranın reddi kararının azil sürecine önemli etkileri olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu anlamda, gündemde yer alan ibra maddesinin TTK m. 364/1 anlamında “azil ile ilgili madde” niteliği taşıdığına şimdiden işaret etmekte fayda vardır.

³² **Aytaç**, İbra, s. 162.

³³ **Aytaç**, İbra, s. 162.

³⁴ **Aytaç**, İbra, s. 164; **Çelik**, Aydın: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası, Ankara 2007, s. 239-240; **Canözü**, Salih: Anonim Şirketlerde İbra, İstanbul 2021, s. 235; **Yağcıoğlu**, s. 226. Alman hukukunda gözetim kurulu üyeleri bakımından aynı yönde bkz. **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 11; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 9; **Breuer/Fraune**, Heidel, AktG § 103, Rn. 6.

³⁵ **Aytaç**, İbra, s. 164; **Yağcıoğlu**, s. 226.

³⁶ Bu hususta bkz. **Canözü**, s. 323-324.

³⁷ **Aytaç**, İbra, s. 165; **Yağcıoğlu**, s. 226; **Canözü**, s. 323-324.

³⁸ **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 180. Y. 11. HD, T. 15.05.2012, E. 2010/7512, K. 2012/7760: “Esasen, gerçek anlamda ibra, ibra edilen hususlar bakımından müdürler hakkında tazminat davası açılmasına engel teşkil etse de aynı nedenlerin azil nedeni olarak ileri sürülmesini engellemeyecektir”. (Yayımlanmamıştır).

bbb) Denetçinin Olumsuz Görüş Yazısı Vermesi

Anonim şirketlerde denetçi gerçekleştirdiği denetim faaliyetinin sonucunu bir görüş yazısı ile açıklamaktadır (TTK m. 403/1). Görüş yazısı, denetçinin denetim sürecine dair nihai iradesini yansıtmaktadır³⁹.

Denetçi üç farklı görüş yazısı açıklayabilir. Olumlu görüş yazısı denetimde aykırılığa rastlanmadığını ve finansal tabloların gerçeği dürüst bir şekilde yansıttığını ifade etmektedir (TTK m. 403/1). Sınırlandırılmış olumlu görüş yazısı da bir tür olumlu görüş yazısıdır⁴⁰; bu yazı, finansal tablolarda bazı aykırılıklara rastlandığı ancak bunların açıklanan sonuca esaslı bir etkisinin olmadığı hallerde verilmektedir (TTK m. 403/3). Olumsuz görüş yazısı ise aksi kanaate varıldığını göstermekte; yani, finansal tablolar ve yıllık raporun TMS, kanun ve esas sözleşmede yer alan finansal raporlama hükümlerine uygun olmadığını ifade etmektedir⁴¹. Denetçi, *“büyük ve geniş kapsamlı aykırılıkların bulunması, durumun açık ve kanıtlanmış olması halinde”* olumsuz görüş yazısı vermelidir⁴². Son olarak denetçi, şirket defterlerinde uygun bir denetim yapılmasına ve denetime dair sonuçlara varılmasına engel ölçüde belirsizlikler bulunması ile şirketin denetlenecek hususlarda önemli kısıtlamalara gitmesi hallerinde görüş vermekten kaçınabilir (TTK m. 403/4). Görüş vermekten kaçınma, olumsuz görüşün sonuçlarını doğurur (TTK m. 403/4).

Denetçinin olumsuz görüş yazısı vermesi yönetim kurulu üyelerinin performansının yeterli olmadığına ve şirket ile pay sahiplerinin çıkarları aleyhine durumların varlığına işaret etmektedir⁴³. Bu durum, yönetim kurulu üyelerine karşı şüpheyi ve güvensizliğe yol açabilir. Böylece şirket ile üyeler arasında mevcut hukuki ilişkinin sürdürülmesi güçleşebilir. Ancak olumsuz görüş yazısı, zımni azil sonucunu doğurmamaktadır. Esasen genel kurulun münhasır bir yetkisi olması karşısında⁴⁴, denetçinin bir işlemi/kararı ile azil sonucunun doğması kabul de edilemezdi. Nitekim kanun koyucu da bu doğrultuda düzenlemelere yer vermiştir. Öyle ki, olumsuz görüş yazısı verilmesi halinde yönetim kurulu, yazının kendisine teslimi tarihinden itibaren dört iş günü içinde genel kurulu toplantıya çağırmalıdır (TTK m. 403/5). Genel kurul

³⁹ Kavram hakkında detaylı bilgi için bkz. **Özkorkut**, Korkut: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim, Ankara 2013, s. 290 vd; **Arı**, Zekeriyi: Anonim Şirketlerin Denetimi, Bursa 2020, s. 103 vd.

⁴⁰ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar I, N. 657a; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 38, N. 155.

⁴¹ TTK Madde Gerekçeleri, m. 403.

⁴² TTK Madde Gerekçeleri, m. 403. Olumsuz görüş yazısı verilmesinin koşulları hakkında detaylı bilgi için bkz. **Aksu Özkan**, Raziye: “Türk Ticaret Kanunu ve Denetim Standartları Bağlamında Denetçinin Olumsuz Görüş Yazısının İncelenmesi”, TFM, C. 5, S. 2, 2019, s. 161 vd.

⁴³ **Aksu Özkan**, s. 165. Ayrıca bkz. **Özkorkut**, Bağımsız Denetim, s. 293.

⁴⁴ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/A/1/b/bb/bbb.

bu toplantıda yeni yönetim kurulu üyelerini seçecektir (TTK m. 403/5). İşte azil, genel kurulun yeni yönetim kurulu üyelerini seçmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda azil, denetçinin olumsuz görüş yazısı vermesinin değil⁴⁵; genel kurulun yeni yönetim kurulu üyeleri seçmesinin bir sonucudur⁴⁶. Öte yandan, olumsuz görüş yazısı, genel kurulu mevcut yönetim kurulu üyelerini azletmekle yükümlü hale de getirmemektedir. Zira genel kurul, esas sözleşmede aksi öngörülmedikçe mevcut⁴⁷ yönetim kurulu üyelerini tekrar seçebilmektedir (TTK m. 403/5⁴⁸).

Nihayet belirtelim ki, (tıpkı ibranın reddi kararında olduğu gibi) zımni azil sonucunu doğurmasa bile denetçinin olumsuz görüş yazısı vermesi, azil süreci üzerinde önemli etkilere sahiptir. Çalışmanın ilgili kısımlarında detaylıca ele alınacak olmakla birlikte, olumsuz görüş yazısı üzerine toplanan (yani gündeminde seçim olan) genel kurul toplantısında azil kararı verilmesinin gündeme bağlılık ilkesine aykırı olmayacağına ve olumsuz görüş yazısının azil kararı için haklı sebep teşkil edebileceğine şimdiden işaret etmekte yarar vardır.

b) Diğer Ayrımlar

Azil kararı, başka kıstaslar esas alınarak da tasnif edilebilir. Bu bağlamda, haklı sebebe dayanan/dayanmayan azil kararı ile uygun/uygun olmayan zamanda verilen azil kararı ayrımları önem taşımaktadır.

Azil kararının haklı sebebe dayanıp dayanmamasının üyenin tazminat talebi açısından önemi haiz olduğu hususunda bir tereddüt yoktur. Bu sebeple konu, daha çok, haklı sebebin

⁴⁵ Karş. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 550c.

⁴⁶ **Yağcıoğlu**, s. 157. Benzer yönde bkz. **Aksu Özkan**, s. 165-166. Eklemek gerekir ki, yönetim kurulu üyeleri olumsuz görüş yazısının iptali talebi ile mahkemeye başvurabilirler. Ancak bu dava, mahkemece bir tedbir kararı verilmedikçe genel kurulun yeni yönetim kurulu üyeleri seçmesine (ve böylelikle mevcut üyeleri azletmesine) engel teşkil etmemektedir, bkz. TTK Madde Gereççeleri, m. 403.

⁴⁷ Madde metninde genel kurulun “eski” yönetim kurulu üyelerini tekrar seçebileceği ifade edilmiştir. Ancak bu ifade TTK m. 403/5’de, 6335 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler ile birlikte değerlendirilmelidir. 6335 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde olumsuz görüş yazısı verilmesi halinde mevcut yönetim kurulu üyelerinin toplantı gününde geçerli olacak şekilde istifa etmeleri gerekmekte idi. Bu durum söz konusu üyelerin “eski” yönetim kurulu üyeleri olarak nitelendirilmesini de mümkün kılmakta idi. Ancak sözü edilen değişiklik ile istifa etme şartı kaldırılmıştır. Bu sebeple, yönetim kurulu üyeleri görevlerini sürdürmektedir. Dolayısıyla haklarında olumsuz görüş yazısı verilen yönetim kurulu üyelerinin “eski” değil, “mevcut” üyeler olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. 6335 sayılı Kanun ile TTK m. 403/5’de yapılan değişiklik hakkında bir değerlendirme için bkz. **Özkorkut**, Korkut: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Şirkete Borçlanma Yasağı, Finansal Raporlama ve Bağımsız Denetime İlişkin Değişiklikler”, BATİDER, C. 28, S. 3, s. 64-65.

⁴⁸ Kanun koyucunun bu tercihi doktrinde eleştirilere de konu olmaktadır, bkz. **Şener**, Ortaklıklar, s. 460, dn. 152; **Arı**, s. 107. Genel kurulun mevcut yönetim kurulu üyelerini tekrar seçmesi halinde karşılaşılmaması muhtemel sorunlar hakkında bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 38, N. 164. Bu son hususta farklı yaklaşımlar için ise bkz. **Altay**, Sıtkı Anlam: “Bağımsız Denetim Karşısında Anonim Ortaklık Organlarının İşleyişi”, Galatasaray HFD, S. 1, 2010, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, C. II, s. 980-981; **Özkorkut**, Korkut: “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Şirketlerin Denetimine İlişkin Hükümleri Yargıtay Kararlarında Neleri Değiştirecek?”, THYKS 25 (17.12.2011), Ankara 2012, s. 175.

kararın geçerliğini etkileyip etkilemeyeceği noktasında önem taşımaktadır. Peşin olarak ifade edelim ki, Türk hukukunda anılan soruya verilecek yanıt gündeme bağıllık ilkesi ile ilişkilidir. Bu sebeple konu, gündeme bağıllık ilkesine dair her bir ihtimal açısından ayrı ayrı ele alınmalıdır. Tekrara düşmemek adına şimdilik, haklı sebebin bazı hallerde “salt bir tazminat hukuku sorunu” niteliği taşıyacağına; bazı hallerde ise azil kararının geçerlilik şartı niteliğine bürüneceğine işaret etmekle yetiniyoruz.

Son olarak azil kararı, verilme zamanına göre de tasnif edilebilir. Bu hususta uygun olmayan zamanda azil kavramı önem taşımaktadır. Söz konusu kavram, üye ile şirket arasında mevcut sözleşmesel ilişkide kaynağını bulmaktadır (bkz. TBK m. 515/2). Uygun olmayan zaman olgusu, azil kararı açısından tek bir noktada rol oynamaktadır. Azil kararının uygun olmayan zamanda verilmesi, sadece üyenin tazminat talebi bakımından önemi haizdir⁴⁹; yoksa kararın geçerliliği üzerinde etkisi yoktur. Azil kararı, uygun olmayan zamanda verilmiş olsa bile geçerlidir⁵⁰.

3. Azil Kararının Verilmesine İlişkin Esaslar

Kuşkusuz tüm genel kurul kararları gibi azil kararında da genel kurulun toplanma ve karar alma esaslarına uygun hareket edilmesi gerekmektedir. Ancak aşağıdaki açıklamalarda, bir genel kurul kararının alınmasına ilişkin tüm süreç detaylı biçimde ele alınmayacaktır. Bu yönde bir çaba, çalışmanın konusunu ve amacını aşacaktır. Genel kurulun toplanma ve karar alma esasları, yalnızca “azil kararı açısından özellik gösterdiği noktalar bağlamında” ve yine sadece “azil kararı açısından önem arz ettiği ölçüde” irdelenecektir. Bu doğrultuda toplantı yeri ve zamanı (TTK m. 409/1, 3), toplantı öncesinde ve sırasında hazır bulundurulacak belgeler (TTK m. 437/1; BTY m. 15), çağrının şekli, zamanı ve içeriği (TTK m. 414; BTY m. 11), toplantıya katılma hakkına sahip (TTK m. 407/2, m. 415, m. 425 vd.) ve katılmakla yükümlü olanlar (TTK m. 407/2, 3⁵¹) gibi noktalarda doktrinde ve yargı kararlarında ifade edilen hususların azil kararı için de aynı şekilde geçerli olduğunu belirtmekle yetiniyoruz⁵².

⁴⁹ Detaylı bilgi için bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, II/D/1/b.

⁵⁰ **Bürgi**, Art. 705, N. 8; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 28; **Plüss/Facincani-Kunz**, CHK, Art. 710, N. 13. Vekâlet sözleşmesi bakımından bu yönde bkz. **Zevkliler/Gökyayla**, s. 674; **Sarı**, s. 130.

⁵¹ TTK m. 407/3 gereği, kuruluşu Bakanlık iznine tâbi olan anonim şirketlerin genel kurul toplantılarında bakanlık temsilcisinin hazır bulunması gerekmektedir (TTK m. 407/3, m. 333). Kuşkusuz bu kural, azil kararının görüşüleceği genel kurul toplantısı için de geçerlidir. Diğer anonim şirketlerde ise, azil kararının görüşüleceği genel kurul toplantısına bakanlık temsilcisinin katılması zorunlu değildir. Zira azil, bakanlık temsilcisinin hazır bulunması gereken “konular” arasında sayılmamıştır, bkz. BTY m. 32.

⁵² Sözü edilen noktalar da dâhil olmak üzere, genel kurulun toplanma ve karar alma esasları hakkında detaylı bilgi için bkz. **Yiğit**, İlhan: Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İşleyişi ve Ortaya Çıkan Sorunlar, İstanbul 2005.

Zira anılan hususlarda azil kararını diğer genel kurul kararlarına nazaran özel kılan, dolayısıyla üzerinde ayrıca durulmasını gerektiren bir noktadan söz etme olanağı yoktur.

a) Azil Kararında Gündeme Bağlılık İlkesi

aa) Genel Bakış

Pay sahipleri, genel kurul toplantılarına katılmakla yükümlü değildirler. Genel kurul toplantısına katılmak bir hak niteliğindedir. Kuşkusuz pay sahiplerinin genel kurula katılma haklarını kullanıp kullanmamaya dair iradelerinin oluşumunda pek çok farklı etken belirleyici olabilir. Bunlardan birisi de genel kurul toplantısının gündemidir. Bu sebeple, pay sahiplerinin gündem hakkında önceden bilgilendirilmesi gerekmektedir⁵³.

Genel kurul kararları, toplantıya katılsın veya katılmasın tüm pay sahipleri bakımından bağlayıcıdır (TTK m. 423). Bu sebeple, kendilerine bildirilen gündemi inceleyerek toplantıya katılmamaya karar veren pay sahiplerinin sürpriz kararlara karşı korunması gerekmektedir⁵⁴. Bu sonuca ise, ancak, toplantıda görüşülecek ve karara bağlanacak konuların pay sahiplerine bildirilen gündemle sınırlanması halinde ulaşılabilir. Bu düşünceden hareketle, kanun koyucu, gündeme bağlılık ilkesini kabul etmiştir (TTK m. 413/2). İlke, bir genel kurul toplantısında yalnızca gündemde yer alan konular hakkında görüşme yapılması ve karar verilmesi gereğini ifade etmektedir⁵⁵.

Kanun koyucu, azil kararı açısından⁵⁶ gündeme bağlılık ilkesine dair temel kuraldan sapmıştır. TTK m. 364/1’de azil kararına özgü bir gündeme bağlılık ilkesi öngörülmüştür⁵⁷. Düzenlemeye göre, “[y]önetim kurulu üyeleri, ... gündemde ilgili bir maddenin bulunması veya gündemde madde bulunmasa bile haklı bir sebebin varlığı hâlinde, genel kurul kararıyla her zaman görevden alınabilirler”. Bu düzenleme karşısında, azil ile gündeme bağlılık ilkesi

⁵³ **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 171; **Üçışık/Çelik**, s. 281; **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 48; BGE 103 II 143.

⁵⁴ **Arslanlı**, C. II-III, s. 22; **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 174; **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 118.

⁵⁵ Gündeme bağlılık ilkesi hakkında bilgi için bkz. **Arslanlı**, C. II-III, s. 22-23; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 236 vd.

⁵⁶ Yeri gelmişken değinelim ki, gündeme bağlılık ilkesinin başkaca istisnaları da vardır (örn. TTK m. 420/1; m. 438). Bu hususta bilgi için bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 237 vd; **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 31 vd.

⁵⁷ Hemen belirtelim ki, TTK m. 364’te öngörülen sistem, payları borsada işlem gören şirketler için de aynı şekilde geçerlidir. KYİ m. 1.3.1/c’de gündemde yönetim kurulu üyelerinin azlinin bulunması durumunda hususun şirketin internet sitesinde ve KAP’ta dikkati çekecek şekilde duyurulması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak **Odman Boztosun** tarafından da ifade edildiği üzere anılan düzenleme, payları borsada işlem gören şirketlere özgü bir azil rejimi benimsenmesi anlamına gelmemekte; sadece, gündemde azil maddesinin bulunması halinde duyuru yapılacağına işaret etmektedir. Dolayısıyla TTK m. 364/1’de benimsenmiş olan sistem, payları borsada işlem gören şirketlerde de aynı şekilde uygulanacaktır. Kısacası, payları borsada işlem gören şirketler de gündemde yer alan azil veya azil ile ilgili maddeye ya da haklı bir sebebe dayanarak azil kararı verebilecektir, bkz. **Odman Boztosun**, Ayşe: Hukuksal Açıdan Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeliği, Ankara 2013, s. 125.

arasındaki ilişki üç farklı olasılık dikkate alınarak irdelenmelidir⁵⁸. Bunlar, gündemde azil maddesinin bulunması, gündemde azil ile ilgili bir maddenin bulunması ve gündemde azil veya azil ile ilgili bir maddenin bulunmamasıdır.

bb) Gündemde Azil Maddesinin Bulunması

Birinci ihtimal, gündemde azil maddesinin bulunmasıdır. Genel kurul, yönetim kurulu üyelerinden biri, birkaçı veya tümünün azli gündemiyle toplantıya çağrılabilir. Genel kurulu toplantıya çağrıya yetkili süjelerden hareket edilerek, uygulamada gündemde azil maddesi bulunması ihtimali şu şekilde ifade edilebilir:

Yönetim kurulunun tüm üyelerin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya çağırması düşük bir ihtimaldir⁵⁹. Zira görevlerinden ayrılmak isteyen yönetim kurulu üyelerinin azil gündemiyle genel kurulu toplantıya çağırarak yerine istifa etmeleri daha olasıdır⁶⁰. Buna karşılık, istisnai bazı hallerde yönetim kurulu, tüm üyelerin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya çağırabilir. Bu ihtimal, yönetim kurulu üyeleri hakkında spekülasyonların mevcut olması halinde ortaya çıkacaktır. Yönetim kurulu üyeleri, kendileri hakkında mevcut şüpheleri gidermek ve güven tazelemek amacıyla azil gündemiyle genel kurulu toplantıya çağırabilir⁶¹. Bu çağrı üzerine toplanacak genel kurulun vereceği “olumsuz azil (azletmeme)” kararı, üyeler lehine bir güven açıklaması niteliği taşıyacaktır.

Yönetim kurulu, çoğunlukla bir ya da birkaç üyesinin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya çağıracaktır⁶². Bu anlamda kurul diğer üyeler ile uyum içinde çalışmayan, görevini gereği gibi ifa etmeyen ya da şirket çıkarlarına aykırı davranan üyelerin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya çağırabilir. Ancak bu durum, kurulun ilgili üyenin muhalefetine rağmen toplantı ve karar yeter sayılarına ulaşabilmesi halinde mümkündür⁶³.

Yönetim kurulunun bir ya da birkaç üyesinin azli gündemiyle genel kurul toplantıya çağırması, bazı hallerde, hak ya da yetki olmaktan öte bir yükümlülüktür. Bu ihtimal, yönetim kurulu üyesinin görevde kalmasının şirket çıkarına aykırı sonuçlar doğurması halinde ortaya çıkmaktadır. Bu halde yönetim kurulu, ilgili üyenin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya

⁵⁸ Şener, Oruç Hami: Anonim ve Limited Ortaklıklara İlişkin Verilen Yargıtay Emsal Kararlarının Değerlendirilmesi, 2. B., Ankara 2020, s. 850 vd; Karaege, Görevden Alma, s. 77-78; Yağcıoğlu, s. 130 vd. Karş. N. Erdem, Azil, s. 509.

⁵⁹ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 459; Şener, Ortaklıklar, s. 366; N. Erdem, Azil, s. 511.

⁶⁰ Müller/Lipp/Plüss, s. 56; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 459.

⁶¹ Yavuz, Mustafa: “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Her Zaman Görevden Alınabilmesi”, Legal MHD, C. 15, S. 151, 2017, s. 1746.

⁶² Müller/Lipp/Plüss, s. 56; N. Erdem, Azil, s. 511.

⁶³ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 459.

çağırılmalıdır⁶⁴. Aksi tutum, yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna ve haklı sebeple azledilmelerine yol açabilir.

Azlığın⁶⁵ ve şartların varlığı halinde (TTK m. 410/2) tek bir pay sahibinin⁶⁶ yönetim kurulu üyelerinin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya çağırabilecekleri şüpheden uzaktır. Tasfiye memurları ise azil gündemiyle genel kurulu toplantıya çağırılmazlar^{67,68}. Zira tasfiye memurlarının çağrı yetkisi, görevleri ile ilgili konularla (tasfiye işlemleri ile) sınırlıdır (bkz. ve karşı. TTK m. 410/1, m. 535/2). Yönetim kurulu üyelerinin azlinin tasfiye işlemleri ile ilgili bir konu olarak nitelendirilmesi ise güç görünmektedir.

Kayım ve iflas idaresi de genel kurulu azil gündemiyle toplantıya çağırabilir⁶⁹. Yine halka açık anonim şirketlerde, SPK'nın talebi üzerine de gündemde azil maddesi bulunabilir (SerPK m. 29/4). Nihayet, yerindeliği ve hatta normlar hiyerarşisi kurallarına uygunluğu bir yana⁷⁰, Bakanlık lehine “[y]apılan denetim sonucunda veya herhangi bir sebeple” gündeme azil maddesi ekletme yetkisi tanındığını da eklemek gerekir (BTY m. 13/5).

Gündemde azil maddesinin bulunması halinde, azil kararını gündeme bağlılık ilkesi açısından özel kılan bir durum söz konusu değildir. Bu ihtimal açısından haklı sebebin azil kararındaki rolü hakkında da herhangi bir tereddüde yer yoktur. Genel kurul, haklı bir sebep ileri sürmesi gerekmeksizin azil kararı verebilecektir⁷¹. İncelenen ihtimalde haklı sebep, azil kararı için bir geçerlilik şartı değildir; yalnızca, üyenin tazminat talebi bakımından önem taşımaktadır.

cc) Gündemde Azil ile İlgili Bir Maddenin Bulunması

İkinci ihtimal, gündemde azil ile ilgili bir maddenin bulunmasıdır. Bu ihtimal, TTK'da öngörülen azil kararına özgü gündeme bağlılık ilkesi rejimine karakterini veren iki özellikten ilkidir. Kanun koyucu, azil kararı verilebilmesi için gündemde mutlaka açık bir azil maddesi

⁶⁴ Bu hususta bkz. ve karşı. **Bürge**, Art. 726, N. 19; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 69.

⁶⁵ **Müller/Lipp/Plüss**, s. 56; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 459; N. **Erdem**, Azil, s. 511.

⁶⁶ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 459; **Cenkci**, Esra: “Anonim Ortaklıkta Tek Pay Sahibinin Yeni Gücü: Genel Kurulu Toplantıya Çağırabilmesi”, BATİDER, C. 33, S. 3, 2017, s. 148.

⁶⁷ Aksi yönde bkz. **Şener**, Ortaklıklar, s. 366; **Yağcıoğlu**, s. 131.

⁶⁸ Nitekim tasfiye aşamasında, zımnen azil sonucunu doğurabilecek olan “yönetim kurulu üyelerinin seçimi” gündemi açısından tasfiye memurlarının değil, yönetim kurulunun çağrıya yetkili olduğu yönünde bkz. **Çakı**, Gamze: Anonim Ortaklık Tasfiyesinde Alacaklıların Korunması, Ankara 2020, s. 72.

⁶⁹ Kayyım ve iflas idaresinin çağrı yetkisi hakkında bkz. **Narbay**, Şafak: “TTK Tasarısı’nda Anonim Ortaklık Genel Kurulunu Toplantıya Davete Yetkili ve Görevli Olanlara İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, HPD, S. 7, 2008, s. 180.

⁷⁰ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 694. Düzenleme hakkında ayrıca bkz. **Bilgili/Demirkapı**, s. 292.

⁷¹ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 266; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 460; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 61; **Üçışık/Çelik**, s. 394; **Kortunay**, s. 248.

bulunmasını aramamış; azil ile ilgili bir maddenin varlığını yeterli görmüştür. Böylece kanun koyucu, azil kararında gündeme bağlılık ilkesini bir anlamda “esnetmiştir”.

aaa) Azil ile İlgili Gündem Maddeleri

Azil ile ilgili gündem maddelerinin ilkinin bizzat kanun koyucu göstermiştir. TTK m. 413/3’de azil, yılsonu finansal tabloların müzakeresi maddesi ile ilgili sayılmıştır. Böylece genel kurul, her olağan toplantıda yönetim kurulu üyelerini azletme olanağına kavuşmuştur⁷². Zira finansal tabloların müzakeresi, olağan genel kurul toplantılarının gündeminde yer alması zorunlu bir maddedir (TTK m. 409/1).

Öte yandan kanun koyucu, azil ile ilgili diğer gündem maddelerinin neler olduğuna yahut nasıl belirleneceğine dair bir açıklamaya yer vermemiştir. *Çamoğlu*, (bizce de yerinde olarak) “azil ile ilgili madde” kavramının geniş yorumlanması gerektiğini ifade etmektedir⁷³. Zira bu halde genel kurul, yönetim kurulu üyelerini kolaylıkla azledebilecektir. Azil ile ilgili olarak nitelendirilebilecek gündem maddeleri dört grupta incelenebilir:

Birinci grubu, yönetim kurulu üyelerinin seçimine dair maddeler oluşturmaktadır. Bu açıdan, gündemde yer verilen maddenin seçimi ve dolayısıyla yönetim kurulunda değişikliğe gidilebileceğini yansıtmaması yeterlidir. Seçim maddesinin ne şekilde kaleme alındığı bir önemi haiz değildir⁷⁴. Söz gelimi, “*yönetim kurulu üyelerinin seçilmesi*”, “*yönetim kurulu üyelerinin yerlerine yenisinin seçilmesi*” ve “*yönetim kurulu üyelerinin yeniden seçilmesi*” gibi maddeler seçim iradesini yansıtmaktadır. Bu sebeple azil ile ilgili madde olarak nitelendirilebilirler⁷⁵. Hatta, “*yönetim kurulu üyesi sayısının belirlenmesi*” gibi, yönetim kurulunun yapısına dair müzakerelere işaret eden maddeler dahi azil ile ilgili olarak nitelendirilebilirler⁷⁶. Yargıtay kararları da bu yöndedir. Yüksek Mahkeme, gündemde yer alan “*seçim*”⁷⁷ ve “*boşalan üyelik için yenisinin seçimi ve temsil durumlarının belirlenmesi*”⁷⁸ maddelerine dayanılarak azil kararı verilebileceğine hükmetmiştir.

⁷² **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-25; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 460; **Kendigelen**, İlk Tespitler, s. 313; N. **Erdem**, Azil, s. 512; **Atakan**, s. 17.

⁷³ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 549; **Çamoğlu**, Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatı, s. 15. Aynı yönde bkz. **Yağcıoğlu**, s. 131.

⁷⁴ Karş. N. **Erdem**, Azil, s. 511.

⁷⁵ Bkz. ve karş. **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 65; N. **Erdem**, Azil, s. 511; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3428-3429.

⁷⁶ Benzer yönde bkz. **Akdeniz**, s. 58.

⁷⁷ Y. 11. HD, T. 13.02.2020, E. 2018/4008, K. 2020/1328; Y. 11. HD, T. 09.09.2019, E. 2018/3472, K. 2019/5092 (Her iki kararı için de bkz. KazancıİBB).

⁷⁸ Y. 11. HD, T. 02.12.2019, E. 2019/689, K. 2019/7655 (KazancıİBB).

İkinci grupta, yönetim kurulu üyelerinin faaliyetlerinin denetlenmesine/incelenmesine ilişkin gündem maddeleri yer almaktadır. Genel kurul, yönetim kurulu üyelerinin faaliyetleri ile ilgili gündem maddelerine dayanarak azil kararı verebilmelidir. Zira genel kurul, yönetim kurulu üyelerinin faaliyetlerine ilişkin olarak açıklanan sonuçlardan memnun kalmayabilir. Bu anlamda, denetçi raporunun⁷⁹ ve özel denetim raporunun⁸⁰ görüşülmesi maddeleri azil ile ilgili gündem maddesi olarak nitelendirilebilir.

Üçüncü gruba ise, yönetim kurulunun genel kurula hesap vermesine yönelik maddeler dâhildir⁸¹. Kâr ve zarar hesabı maddesi buna örnek verilebilir⁸².

Azil ile ilgili diğer madde grubu ise, yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna ilişkin maddelerdir. Bu doğrultuda, yönetim kurulu üyelerinin ibraları⁸³ ve üyeler hakkında sorumluluk davası açılması⁸⁴ maddeleri azil ile ilgili sayılmalıdır. Zira anılan maddeler, genel kurulun üyelerin faaliyetleri hakkında bir değerlendirme yapmasını gerektirmektedir. Genel kurul, bu değerlendirme sonucu gerekli görmesi halinde üyeleri görevden alabilmelidir.

Nihayet belirtelim ki, gündemde yer alan “*lüzum görülecek sair hususlar*” veya “*teklif ve temenniler*” gibi maddeler, azil ile ilgili olarak nitelendirilemezler⁸⁵ (ayrıca bkz. BTY m. 13/2).

bbb) Azil ile İlgili Gündem Maddelerine Dayanılarak Verilecek Azil Kararı Bakımından Önem Taşıyan Hususlar

Doktrinde azil ile ilgili gündem maddelerine dayanılarak verilecek azil kararına ilişkin olarak iki nokta üzerinde durulduğu ve farklı görüşlerin ileri sürüldüğü görülmektedir.

⁷⁹ N. Erdem, Azil, s. 514.

⁸⁰ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 549; Çamoğlu, Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatı, s. 15; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 460; Şener, Ortaklıklar, s. 367; Bozkurt Yaşar, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3428; N. Erdem, Azil, s. 511; Yağcıoğlu, s. 132; Atakan, s. 17; Akdeniz, s. 58.

⁸¹ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 549; Çamoğlu, Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatı, s. 15; Yağcıoğlu, s. 132; Atakan, s. 17.

⁸² Karş. Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 549; Çamoğlu, Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatı, s. 15; Atakan, s. 17.

⁸³ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 549; Çamoğlu, Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatı, s. 15; Bozkurt Yaşar, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3428; N. Erdem, Azil, s. 511; Yağcıoğlu, s. 132; Atakan, s. 17; Akdeniz, s. 58.

⁸⁴ Genel kurulun yönetim kurulu üyelerine sorumluluk davası açılmasına karar verebileceği -bu arada genel kurulun anılan gündem ile toplanabileceği- hususunda bir tereddüt yoktur. Ancak, yönetim kurulu üyelerine karşı şirket adına sorumluluk davası açılabilmesi için genel kurul kararının “şart” olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bu hususta farklı görüşler, yargı kararları ve bunların değerlendirmesi için birçoğu yerine bkz. Bozkurt Yaşar, Sevgi: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyeleri Aleyhine Şirket Adına Sorumluluk Davası Açılmasına Karar Vermeye Yetkili Organ”, BATİDER, C. 34, S. 1, 2018, s. 137 vd.

⁸⁵ Akdeniz, s. 59. Karş. Arar, s. 229.

(1) Gündemde Azil ile İlgili Bir Maddenin Bulunması Halinde Haklı Bir Sebep İleri Sürülmesinin Şart Olup Olmadığı Sorunu

Gündemde azil ile ilgili bir maddenin bulunması halinde haklı sebeplere nasıl bir rol biçilmesi gerektiği doktrinde tartışmalıdır. Bu anlamda, gündemde ilgili maddenin bulunması durumunda üyenin azledilebilmesi için haklı bir sebep ileri sürülmesinin gerekip gerekmediği önem arz etmektedir.

Bir görüşe göre, gündemde ilgili bir madde yer alsaydı azil kararı verilebilmesi için haklı bir sebep ileri sürülmelidir. *Pulaşlı*, azil ile ilgili kanuni gündem maddesi olan finansal tabloların müzakeresinden hareketle konuyu incelemektedir. Yazar, TTK m. 413/3'ü, TTK m. 364/1'in bir tamamlayıcısı olarak nitelendirmekte ve genel kurulun, yönetim kurulu üyelerini, finansal tabloların müzakeresi sonucu ortaya çıkan haklı sebeplere (örn. finansal tabloların ortaya koyduğu sonuçtan memnun kalmamak) dayanarak azledebileceğini ifade etmektedir⁸⁶. *Çamoğlu* ise azil ile ilgili diğer gündem maddeleri çerçevesinde konuya değinmiştir. Yazara göre, ibranın ve özel denetçi raporunun görüşülmesi gibi maddeler “gereğinde (haklı nedenler varsa)” azil konusunun görüşülmesini de kapsamaktadır^{87,88}.

Doktrinde hâkim görüşe göre ise, gündemde azil ilgili bir madde varsa genel kurul, tıpkı gündemde açık azil maddesi varmış gibi, haklı bir sebep ileri sürmek zorunda olmaksızın azil kararı verebilecektir⁸⁹. Kanımızca da söz konusu yaklaşım kanun koyucunun iradesi ile uyumludur. Zira kanun koyucu, gündemde azil ile ilgili madde bulunmasına, gündemde açık azil maddesi yer almasına eş bir değer atfetmiştir⁹⁰. Nitekim TTK m. 364/1'de haklı sebebe, yalnızca, gündemde ilgili maddenin bulunmaması durumu için sonuç bağlanmıştır. Gündemde azil ile ilgili bir madde olması halinde dahi haklı sebep koşulunun aranması TTK m. 364/1'in

⁸⁶ *Pulaşlı*, Şerh, C. II, § 33, N. 242 vd. Benzer yönde bkz. *Özdemir*, Semih Sırrı/*Tamer*, Elanur: “Kurumsal Yönetim İlkeleri Işığında Anonim Şirketlerde Genel Kurula İlişkin İlkelerin Değerlendirilmesi”, UMD, Y. 7, S. 14, 2019, s. 365.

⁸⁷ *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)*, Ortaklıklar I, N. 549.

⁸⁸ “Kanımızca TTK. m. 413/3 hükmüne göre, olağan genel kurul toplantılarında finansal tablolarla ilgili olumsuzluk durumlarında önemli sebep araştırmasına hiç gidilmeden yönetim kurulu üyelerinin azli ... her zaman mümkündür” (bkz. *Bahtiyar/Hamamcıoğlu*, s. 30). Söz konusu ifade, finansal tablolarda olumsuzluktan söz edilmesi sebebi ile gündemde ilgili madde olsa da haklı sebep koşulu aranacağı şeklinde yorumlanmaya müsaittir. Nitekim bkz. N. *Erdem*, Azil, s. 513. Öte yandan yazarlar, başka bir eserlerinde şu ifadelerle yer vermişlerdir: “Kanımızca TTK m. 413/3 hükmüne göre, olağan genel kurul toplantılarında finansal tablolarla ilgili hususlara dayandırılan durumlarda önemli sebep araştırmasına hiç gidilmeden yönetim kurulu üyelerinin azli ... her zaman mümkündür”. (bkz. *Bahtiyar*, Mehmet/*Hamamcıoğlu*, Esra: “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirket Genel Kurulunun Fiziken Yapılması”, Yeditepe HFD, Prof. Dr. Erhan Adal’a Armağan, C. 8-9, S. 1-2, 2011-2012, s. 344-345).

⁸⁹ *Tekinalp*, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-25; *Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)*, C. 1, s. 460-461; *Karaege*, Görevden Alma, s. 81, dn. 51; N. *Erdem*, Azil, s. 514; *Teoman*, Ömer: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli ve Yenilerinin Seçimi”, YTH Kitap 16: 2014-2020, İstanbul 2021, s. 493; *Akdeniz*, s. 59.

⁹⁰ N. *Erdem*, Azil, s. 514.

açık ifadesi ile bağdaşmayacaktır. Bu sebeple, genel kurulun, gündemde azil ile ilgili madde bulunması halinde de haklı bir sebep ileri sürmek zorunda olmaksızın azil kararı verebileceği kabul edilmelidir.

Sonuç olarak, incelenen ihtimalde de haklı sebep azil kararı için geçerlilik şartı niteliği taşımayacak⁹¹; yalnızca, tazminat talebi bakımından önem arz edecektir. Yani, gündemde azil ile ilgili bir maddenin bulunması durumunda haklı sebep, gündemde açık azil maddesinin bulunması ihtimalinde üstlendiği rolü üstlenmektedir.

(2) Gündemde Azil ile İlgili Bir Madde Bulunması Halinde Kararın İlgili Madde ile İlintili Sebeplere Dayanmasının Şart Olup Olmadığı Sorunu

Doktrinde *Kaya*, gündemde azil ile ilgili bir maddenin bulunması ihtimalinde genel kurulun azil kararı verebilme olanağının gündemde yer alan ilgili madde ile ilintili sebeplerle sınırlı olması gerektiği görüşündedir. Bu anlamda yazar, gündemde yer alan bilançonun veya faaliyet raporunun görüşülmesi gibi maddelere dayanılarak yönetim kurulu üyesinin kişiliği veya yaşı sebebiyle azledilemeyeceğini; aksi kabulün düzenlemenin amacına aykırı olacağını ifade etmektedir⁹². Bu görüşe katılma olanağı bulamamaktayız⁹³. Zira yukarıda ifade ettiğimiz üzere, genel kurul, gündemde azil ile ilgili maddenin bulunması halinde “herhangi” bir haklı sebep ileri sürmek zorunda değildir. Bu bağlamda, genel kurulun, gündemde yer alan “ilgili madde ile ilintili” bir haklı sebebe de dayanmak zorunda olmadığı kabul edilmelidir. Gündemde yer alan azil ile ilgili maddeler, *ipso iure* açık azil maddesi ile eş değerdedir. Bu sebeple genel kurul, gündemde azil ile ilgili bir maddenin bulunması halinde gündem maddesi ile ilintili olan yahut olmayan herhangi bir haklı sebebe dayanması gerekmeksizin azil kararı verebilmelidir.

dd) Gündemde Azil veya Azil ile İlgili Bir Maddenin Bulunmaması: Haklı Sebep Koşulu

aaa) Genel Bakış

Üçüncü ihtimal gündemde azil veya azil ile ilgili bir madde bulunmamasıdır. Kanun koyucu, bu ihtimalde de genel kurula azil kararı verme olanağı sağlamıştır. Böylece gündeme

⁹¹ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 460-461; N. Erdem, Azil, s. 514.

⁹² Kaya, Arslan: “Tartışmalar”, Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu III, İÜHF Ticaret Hukuku ABD, İstanbul 2020, s. 145-146.

⁹³ Bkz. Aslan, s. 145.

bağlılık ilkesine bir istisna getirilmiştir⁹⁴. Ancak bu istisna, şarta bağlıdır⁹⁵. Sözü edilen şart ise haklı bir sebebin mevcut olmasıdır.

Kanun koyucu, gündemde azil veya azil ile ilgili bir madde olmasa bile genel kurula azil yetkisi vermesinin altında yatan düşünceyi madde gerekçesinde açıklamıştır: “*Genel kurulun güvenini yitiren, hakkında haklı bir sebep mevcut olan bir üyeyi genel kurulun sadece gündeme bağlılık ilkesi dolayısıyla ileriki gündeminde görevden alma bulunan bir toplantıya kadar yönetim kurulunda tutmak zorunda bırakılması, anılan ilkenin amacına aykırıdır.*”. Bu ifade, düzenlemenin kuramsal temelini de işaret etmektedir.

Yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasında sürekli borç doğuran bir hukuki ilişki vardır. Sürekli borç ilişkilerinde haklı sebepler, ilgili tarafa borç ilişkisini derhal (bu anlamda ihbar sürelerine uyması gerekmeksizin) sona erdirmeye hakkı vermektedir⁹⁶. TTK m. 364’te şirkete tanınan haklı sebeple azil hakkı da bu çerçevede değerlendirilmelidir. Haklı sebeplerin varlığı halinde şirkete, üyelik ilişkisini derhal (bu anlamda azil gündemiyle toplanacak yeni bir genel kurula kadar beklemesi gerekmeksizin) sona erdirmeye hakkı tanınmıştır. Kısacası haklı sebeple azil, sürekli borç ilişkilerinin haklı sebeple feshinin yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkideki görünümünü teşkil etmektedir⁹⁷. Bu sebeple, özellikle haklı sebep kavramının anlamına dair açıklamalarda, sürekli borç ilişkileri bakımından genel olarak ifade edilen hususlardan faydalanılması mümkün ve hatta zorunlu hale gelmektedir.

Gündemde azil veya azil ile ilgili bir maddenin bulunmadığı hallerde haklı sebeple azil hakkının nasıl kullanılacağı BTY m. 25/1/ç’de düzenlenmiştir. Buna göre azil, “*genel kurulda hazır bulunanların oy çokluğuyla*” gündeme alınacaktır. Düzenlemede iki aşamalı bir sistem öngörülmektedir. İlk aşamada, toplantıda hazır bulunanların oy çokluğu ile konu gündemde dâhil edilecek; konunun gündeme alınmasına karar verilmesi halinde ise, bu kez azil kararı için oylama yapılacaktır⁹⁸. Doktrinde⁹⁹ de belirtildiği üzere, BTY m. 25/1/ç’de öngörülen

⁹⁴ **Kırca**, İsmail: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirket Yönetim Kurulu-Başlıca Yenilikler”, Erzincan HFD, C. 16, S. 3-4, 2012, s. 130; **Kendigelen**, İlk Tespitler, s. 256; **Bahtiyar**, Ortaklıklar, s. 158; **N. Erdem**, Azil, s. 516; **Yağcıoğlu**, s. 133.

⁹⁵ Bkz. ve karşı. **N. Erdem**, Azil, s. 506.

⁹⁶ Haklı sebeple feshin bütün sürekli borç ilişkilerinde geçerli bir ilke niteliğini haiz olup olmadığı tartışması hakkında bkz. **Seliçi**, Özer: Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976, s. 200 vd; **Altınok Ormancı**, Pınar: Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi, İstanbul 2011, s. 110-111.

⁹⁷ Bu hususta bkz. ve karşı. **N. Erdem**, Azil, s. 516-517.

⁹⁸ **Zengin**, s. 212-213.

⁹⁹ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 244; **Karaege**, Görevden Alma, s. 86, dn. 76; **N. Erdem**, Azil, s. 517; **Zengin**, s. 215.

sistem (pratik önemi bir yana¹⁰⁰) TTK m. 364/1'e aykırıdır. Zira TTK m. 364/1, haklı sebeple azil hakkının kullanımını gündemde madde olması (gündeme madde eklenmesi) şartına tâbi kılmamıştır. TTK m. 364/1'e uygun olan, bir ya da birkaç pay sahibinin haklı sebeple azlin görüşülmesi ve karara bağlanmasına yönelik talebinin toplantı başkanlığı tarafından yerine getirilmesidir¹⁰¹. Başka bir ifade ile pay sahiplerinin talebi üzerine doğrudan azlin müzakeresi ve oylanmasına geçilmelidir. Esasen normlar hiyerarşisi kuralları gereği, BTY m. 25/1/ç'de öngörülen usulün uygulama alanı bulmayacağını kabul etmek de isabetli olacaktır¹⁰².

Haklı sebebin azil kararının verilmesi öncesinde gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Karar anında bir haklı sebep mevcut değilse, daha sonra (örn. karara karşı açılan dava öncesi) bir haklı sebep meydana gelse bile, azil haksızdır¹⁰³.

Haklı sebebin varlığını ispat yükü, şirkettedir. Dolayısıyla, karara karşı dava açılması halinde, şirket haklı bir sebebin mevcut olduğunu ispatlamakla yükümlü olacaktır¹⁰⁴. (karş. TMK m. 6).

Gündemde açık veya ilgili bir azil maddesinin bulunmaması halinde haklı sebebin azil kararındaki rolü de değişmektedir. Bu ihtimalde haklı sebep, azil kararı açısından geçerlilik şartıdır¹⁰⁵. Bu sebeple, gündemde açık veya ilgili bir azil maddesinin bulunmadığı hallerde haklı bir sebebe de dayanmaksızın verilen azil kararı hükümsüz olacaktır¹⁰⁶.

bbb) Haklı Sebep Kavramı

(1) Yasal Altyapı ve Tanım

TTK m. 364'te haklı sebep kavramının anlamına ilişkin herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Madde gerekçesi ve BTY m. 25/1/ç'de ise kavram hakkında bazı açıklamalar yer almaktadır. Birbirleri ile paralellik de gösteren bu iki düzenlemede kavramın bir tanımı yapılmamış; haklı sebep örneklerinin sayılması tercih edilmiştir¹⁰⁷. Her iki düzenlemede yer alan ifadeler, sayımın sınırlayıcı nitelikte olmadığını ortaya koymaktadır.

¹⁰⁰ Bu hususta bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 461, dn. 195.

¹⁰¹ **Zengin**, s. 215.

¹⁰² N. **Erdem**, Azil, s. 517; **Zengin**, s. 215.

¹⁰³ Bkz. **Yağcıoğlu**, s. 211.

¹⁰⁴ N. **Erdem**, Azil, s. 522; **Yağcıoğlu**, s. 211, s. 216.

¹⁰⁵ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 463; **Karaege**, Görevden Alma, s. 102; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3430; N. **Erdem**, Azil, s. 516.

¹⁰⁶ Hükümsüzlüğün hukuki niteliği hakkında bkz. Aşa. İkinci Bölüm, II/A/4/c/bb.

¹⁰⁷ TTK Madde Gerekçeleri, m. 364: "*Hüküm haklı sebebin niteliği ile ilgili herhangi bir sınırlama getirmemiştir. Inter alia, yolsuzluk, yetersizlik, bağlılık yükünün ihlali, bir çok şirkette üyelik sebebiyle görevin ifasında güçlük, geçimsizlik, nüfuzun kötüye kullanılması, haklı sebeptir. Sadece politik nitelik*

Kanun koyucunun haklı sebep kavramının tanımını yapmaktan kaçınması bilinçli ve yerinde bir tercihtir. Zira haklı sebep, niteliği gereği göreceli bir kavramdır. Bu sebepledir ki, kanunlarda da kavramın tanımlanmasından kaçınıldığı görülmektedir¹⁰⁸. Bu hususta, BGB § 314/1 bir istisna teşkil etmektedir. Alman kanun koyucusu, haklı sebep kavramının genel bir tanımına yer vermiştir. Buna göre haklı sebep, somut olayın tüm şartları ve tarafların çıkarları dikkate alındığında, borç ilişkisinin kararlaştırılan sürenin sonuna veya olağan fesih dönemine kadar devam etmesini beklenemez hale getiren olgulardır. Bu tanım Türk hukukunda da kabul görmektedir¹⁰⁹. Bu doğrultuda, azil bağlamında haklı sebep, şirket açısından üyelik ilişkisinin devamını beklenemez kılan olgular şeklinde tanımlanabilir¹¹⁰.

Önemle belirtelim ki, daha sonra¹¹¹ inceleyeceğimiz “TTK m. 531 anlamında” haklı sebepler ile hali hazırda incelemekte olduğumuz “TTK m. 364/1 anlamında” haklı sebepler, birbirlerinden tamamen farklı kavramlardır. Bunlardan ilki, “ortaklık” ilişkisinin; ikincisi ise “yönetim kurulu üyeliği” ilişkisinin devamını beklenemez kılan olguları konu edinmektedir. Ancak bazı hallerde, iki kavram arasında kesişme yaşanabileceği de göz ardı edilmemelidir. Özellikle yönetim kurulu üyelerinin davranışlarından kaynaklı olgular, her iki düzenleme bağlamında haklı sebep oluşturabilir. Örneğin, “kötü yönetim” açısından durum bu şekildedir. Kötü yönetim sebebi ile şirketin sürekli zarar etmesi, hem şirketin feshi hem de yönetim kurulu üyesinin azli için bir haklı sebep teşkil edebilecektir.

(2) Haklı Sebeplerin Tespitine İlişkin İlkeler

(i) Haklı Sebep Kavramına İlişkin Genel İlkeler

Haklı sebep kavramına ilişkin olarak sürekli borç ilişkileri bakımından genel olarak dile getirilen ilkeler, azil açısından da aynen geçerlidir. Esasen sürekli borç ilişkileri açısından ifade edilen hususlar, yönetim kurulu üyelerinin azlinde haklı sebep kavramına dair pek çok soruya yanıt da oluşturmaktadır. Bu bağlamda, haklı sebep kavramı ile borca aykırılık, kusur ve zarar arasındaki ilişkilere dikkat çekilmelidir.

taşıyan bir sebep, özellikle bilgisi ve ehliyeti ile yararlı olan bir üye yönünden haklı sebep oluşturulması ratio legis'e uymayabilir.” BTY m. 25/1/ç: “Gündemde madde bulunmasa bile, yolsuzluk, yetersizlik, bağlılık yükünün ihlali, birçok şirkette üyelik sebebiyle görevin ifasında güçlük, geçimsizlik, nüfuzun kötüye kullanılması gibi haklı sebeplerin varlığı halinde, yönetim kurulu üyelerinin görevden alınması ve yerine yenilerinin seçilmesi hususları genel kurulda hazır bulunanların oy çokluğuyla gündeme alınır.”

¹⁰⁸ Seliçi, s. 186-187; Altınok Ormancı, s. 133.

¹⁰⁹ Bkz. Seliçi, s. 192; Altınok Ormancı, s. 133 vd.

¹¹⁰ N. Erdem, Azil, s. 518; Yağcıoğlu, s. 219. Keza bkz. W. Vischer, s. 83; Mertens/Cahn, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 121; Spindler, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 131; Seibt, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 53; BGH, 23.10.2006-II ZR 298/05 (Juris Rechtsportal); OLG Stuttgart, 13.03.2002- 20 U 59/01 (Juris Rechtsportal).

¹¹¹ Aşa. İkinci Bölüm, IV/C/1/b.

Haklı sebep kavramı, borca aykırılık kavramından daha geniş bir anlama sahiptir. Zira haklı sebepten söz edilmesi için borca aykırı bir davranışta bulunulması şart değildir¹¹². Bu sebeple yönetim kurulu üyesi, borca aykırı bir davranışta bulunmamış (görevlerini gereği gibi ifa etmiş ve tâbi olduğu yükümlülük ve yasaklılıklara uygun davranmış) olsa da haklı sebeple azledilebilir¹¹³.

Yönetim kurulu üyesinin azli bakımından haklı sebep teşkil eden olgular, çoğu zaman, üyenin kusurundan kaynaklanmaktadır. Örneğin, üyenin yükümlülüklerini ihlal etmesi veya pay sahiplerine fiziksel saldırıda bulunması halinde durum böyledir. Ancak, bir olgunun haklı sebep olarak nitelendirilmesi için yönetim kurulu üyesinin kusurlu olması şart değildir¹¹⁴.

Haklı sebep kavramı bakımından zarar da bir önemi haiz değildir. Bu sebeple, yönetim kurulu üyesinin bazı davranışları şirketin zarara uğramasına yol açmasa bile haklı sebep teşkil edebilir¹¹⁵.

(ii) Yönetim Kurulu Üyeleri ile Şirket Arasında Mevcut Hukuki İlişkiden Kaynaklanan İlkeler

Bir olgu, ancak şirket açısından üyelik ilişkisinin devamını beklenemez hale getirmesi durumunda haklı sebep niteliğini haiz olacaktır. Dolayısıyla bir olgunun haklı sebep olarak nitelendirilebilmesi için objektif ve sübjektif açıdan belirli bir ağırlık taşıması gerekmektedir.

Objektif ağırlığın ölçüsü dürüstlük kuralıdır¹¹⁶. Buna göre, bir olgu, dürüstlük kuralı uyarınca şirket açısından üyelik ilişkisinin devamını beklenemez hale getirmekte ise haklı sebep niteliğini haiz olacaktır. Doktrinde, objektif ağırlığın belirlenmesinde bazı kıstaslardan faydalanılabileceği ifade edilmektedir¹¹⁷. Bu bağlamda dile getirilen iki kıstas, yönetim kurulu üyeleri bakımından özel olarak önem taşımaktadır:

Bunlardan ilki, taraf olunan hukuki ilişkide kişisel özelliklerin önem taşımasıdır. Buna göre, bir sürekli borç ilişkisinde tarafların kişiliği ne ölçüde önemli ise, taraflardan birinin

¹¹² Altınok Ormancı, s. 134.

¹¹³ Link, Simon: AktG Kommentar (Hrsg. Wachter, Thomas), 3. Aufl., Köln 2018, § 84, Rn. 52; Seyfarth, s. 693.

¹¹⁴ Mertens/Cahn, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 121; Spindler, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 132; Bürgers, HeidelbergKomm, AktG § 84, Rn. 28; van Kann, s. 26; N. Erdem, Azil, s. 518; Yağcıoğlu, s. 221; OLG Stuttgart, 13.03.2002- 20 U 59/01 (Juris Rechtsportal). Genel olarak sürekli borç ilişkileri bakımından bu yönde bkz. Selici, s. 194; Altınok Ormancı, s. 158.

¹¹⁵ Nees, s. 238; Yağcıoğlu, s. 222. Özen yükümlülüğün ihlali haline özgü olmakla birlikte bu yönde bkz. Sevi, Ali Murat: Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyeleri ve Yöneticilerin Özen Yükümlülüğü, Ankara 2021, s. 235.

¹¹⁶ Bkz. Selici, s. 202; Altınok Ormancı, s. 139.

¹¹⁷ Detaylı bilgi için bkz. Altınok Ormancı, s. 148 vd.

kişiliğinde meydana gelen değişiklikler o ölçüde haklı sebep niteliği taşıyacaktır¹¹⁸. Yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasındaki hukuki ilişkide üyenin kişiliği oldukça önemlidir. Zira pay sahipleri, kişisel özelliklerine (örn. tecrübesine, bilgi birikimine, itibarına) duydukları güven sebebiyle o kişiyi yönetim kurulu üyesi olarak tercih ederler. Dolayısıyla, üyenin şahsında meydana gelen değişiklikler de azil kararı bakımından haklı sebep niteliği taşıyabilir.

Bunlardan ikincisi ise, taraflar arasında özel bir güven ilişkisinin mevcut olmasıdır. Taraflar arasında özel bir güven ilişkisinin bulunması halinde haklı sebep kavramı daha geniş yorumlanmalıdır¹¹⁹. Bilindiği üzere yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasında özel bir güven ilişkisi mevcuttur. Bu sebeple, yönetim kurulu üyelerinin azli açısından haklı sebep kavramı geniş yorumlanmalı¹²⁰; şirket ile üye arasında mevcut güven ilişkisini ortadan kaldıran olgular haklı sebep olarak nitelendirilmelidir¹²¹. Bu doğrultuda, güvenin yitirilmesine yol açması durumunda üyenin yükümlülüklerini ihlal ettiğine (veya suç işlediğine) dair haklı (makul) bir şüphe bile başlı başına bir haklı sebep olarak nitelendirilebilecektir¹²². Örneğin, denetçinin olumsuz görüş yazısı vermesi, üyenin bazı yükümlülüklerini ihlal ettiğine işaret etmesi sebebi ile haklı sebep olarak nitelendirilebilir¹²³.

Objektif ağırlık, bir olgunun haklı sebep olarak nitelendirilmesi için tek başına yeterli değildir. Buna ek olarak sübjektif ağırlık da söz konusu olmalıdır. Sübjektif ağırlık, objektif açıdan ağır olan olgunun, karşı taraf açısından da hukuki ilişkinin devamını beklenemez hale getirmesidir¹²⁴. Söz gelimi -daha sonra da ele alacağımız üzere- birden fazla şirkette üyelik sebebiyle görevin ifasında güçlük, objektif ağır bir olgudur. Ancak, somut olayda bir şirketler topluluğu ilişkisi mevcut ve üyenin görev yaptığı diğer şirketler aynı topluluk çatısı altında ise sübjektif ağırlıktan söz edilemeyebilir. Şirket açısından, üyenin diğer topluluk şirketlerinde de görev üstlenmesi, üyelik ilişkisinin devamını beklenemez hale getirmeyebilir. Bu halde azil kararı bakımından haklı sebepten söz etme olanağı da olmayacaktır.

¹¹⁸ Altınok Ormancı, s. 148-149.

¹¹⁹ Altınok Ormancı, s. 150 vd.

¹²⁰ Yağcıoğlu, s. 221. Vekil bakımından bu yönde bkz. Sarı, s. 167, dn. 94, s. 171.

¹²¹ Nitekim Tekinalp, “güvenin yitirilmesi” olgusunu başlı başına bir haklı sebep örneği olarak zikretmektedir, bkz. Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-25. Aynı yönde bkz. Pulaşlı, Şerh, C. II, § 33, N. 243. Vekil bakımından bu yönde bkz. Sarı, s. 170.

¹²² W. Vischer, s. 85; Bürgers, HeidelbergKomm, AktG § 84, Rn. 27; Ihrig/Schäfer, s. 59; Schmolke, s. 382; Maechtel, Christine: Die vorzeitige Entlassung des Vorstandsmitgliedes einer Aktiengesellschaft aus wichtigem Grund, Hamburg 2007, s. 66. Ayrıca bkz. ve karşı. Yağcıoğlu, s. 220. Bu hususta genel olarak sürekli borç ilişkileri bakımından bkz. Altınok Ormancı, s. 152 vd.

¹²³ Yağcıoğlu, s. 158.

¹²⁴ Altınok Ormancı, s. 154.

(iii) Haklı Sebebe Konu Olayın Süreklilik Göstermesi veya Tekrarlanması Gerekir Mi?

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus, haklı sebebe dayanak olgunun süreklilik göstermesinin veya tekrarlanmasının gerekli olup olmadığıdır. Söz konusu soruya, mutlak ve nispi ağırlık kavramları ekseninde yanıt aranmalıdır.

Tek başına hukuki ilişkiyi haklı sebeple sona erdirecek ağırlıkta olan olgular mutlak ağır olarak nitelendirilmektedir¹²⁵. Yönetim kurulu üyelerinin azli açısından da mutlak ağırlık, tek başına, üyelik ilişkinin devamını şirket bakımından beklenemez hale getirecek olguları ifade etmektedir. Mutlak olarak ağır bir olgu, bir kez gerçekleşmiş olsa bile haklı sebep meydana gelmektedir¹²⁶. Yönetim kurulu üyelerinin azli bağlamında, üye ile şirket arasında mevcut güven ilişkisini zedeleyen olgular mutlak ağır olarak nitelendirilmelidir. Örneğin, üyenin sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesi veya temsil yetkisini kötüye kullanması mutlak ağır niteliktedir. Dolayısıyla, yönetim kurulu üyesi söz konusu davranışları bir kez sergilemiş olsa bile haklı sebeple azledilebilecektir.

Bir olgunun, tek başına hukuki ilişkiyi haklı sebeple sona erdirecek ağırlıkta olmaması halinde ise nispi ağırlıktan söz edilmektedir¹²⁷. Nispi ağır olgular, süreklilik göstermeleri, tekrarlanmaları veya başkaca olgularla birleşmeleri durumunda haklı sebep teşkil ederler¹²⁸. Yönetim kurulu üyelerinin azli bağlamında, bazı münferit görev ihlalleri nispi ağır olgular olarak nitelendirilebilir. Bu açıdan iki örneğe dikkat çekilebilir.

Yönetim kurulu üyeleri, yönetim kurulu toplantılarına katılmakla yükümlüdürler¹²⁹. Ancak üyenin, tek bir toplantıya katılmaması üye ile şirket arasında mevcut güven ilişkisini ortadan kaldırmayabilir. Bu sebeple, tek bir toplantıya katılmama azil için haklı sebep teşkil etmeyebilir. Ancak toplantıya katılmama fiili tekrarlanmakta ise farklı sonuca varılabilir. Zira bu halde, üyelik ilişkisinin devamı şirket bakımından beklenemez hale gelebilir.

Bilindiği üzere olağan genel kurul toplantıları, her faaliyet dönemi sonundan itibaren üç ay içinde yapılır (TTK m. 409/1). Bu sebeple yönetim kurulu, genel kurulu üç aylık süreye uygun şekilde toplantıya çağırmalıdır. Ancak, üç aylık süre bir düzen hükmü niteliğindedir;

¹²⁵ Altınok Ormancı, s. 143-144.

¹²⁶ Altınok Ormancı, s. 143.

¹²⁷ Altınok Ormancı, s. 145.

¹²⁸ Altınok Ormancı, s. 145-146.

¹²⁹ Bu hususta birçoğu yerine bkz. Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 558.

bu süreye aykırılık alınan kararların geçerliliğini etkilememektedir¹³⁰. Bu doğrultuda, yönetim kurulu üyelerinin üç aylık süreye riayet etmemesi nispi ağır olgu olarak kabul edilmeli ve tek başına haklı sebep olarak nitelendirilmemelidir.

Sonuç olarak, süreklilik gösterme veya tekrarlanma koşulunun aranıp aranmayacağı, ihlal edilen normun niteliğine göre tespit edilecektir. Bu sebeple, konu her bir olgu açısından ayrı ayrı irdelenmelidir.

(iv) Yönetim Kurulu Üyeleri, Şirket ve Pay Sahipleri Arasındaki Çıkar Çatışmalarından Kaynaklanan İlkeler

Azil sürecinde yönetim kurulu üyeleri, şirket ve pay sahipleri arasında yaşanan çıkar çatışmaları, haklı sebep kavramının anlamının belirlenmesine de sirayet edebilir. Örneğin, pay sahipleri ve yönetim kurulu üyeleri, bir olgunun haklı sebep teşkil edip etmediği noktasında farklı yaklaşımlar benimseyebilirler. Pay sahipleri, bir olgunun haklı sebep teşkil ettiği; gündemde azil veya ilgili bir madde olmasa da azil şartlarının oluştuğu düşüncesinde olabilir. Yönetim kurulu üyeleri ise, aynı olgunun haklı sebep niteliği taşımadığını ileri sürebilirler. Bu husus, bir olgunun azil kararı için haklı sebep teşkil edip etmediğinin belirlenmesinde hangi çıkara üstünlük tanınacağı ya da çıkar çatışmasının ne şekilde bağdaştırılacağı sorusunu ortaya çıkarmaktadır.

Bilindiği üzere, azil kararı bağlamında haklı sebep, üyelik ilişkisinin devamını “şirket” bakımından beklenemez kılan olgulardır. Dolayısıyla haklı sebeplerin belirlenmesinde şirketin çıkarlarının dikkate alınacağı şüpheden uzaktır. Bu sebeple, cevabı aranan “asıl” soru, şirket açısından beklenemezlik değerlendirmesinde yönetim kurulu üyesinin çıkarlarının da nazara alınıp alınmayacağıdır.

Alman doktrinde konu tartışmalıdır. Doktrinde hâkim görüşe göre, şirket açısından beklenemezlik incelemesinde yönetici kurul üyelerinin çıkarları da dikkate alınmalıdır. Bu doğrultuda, şirket ile yönetici kurul üyesinin çatışan çıkarlarının ölçülmesi ve aralarında bir denge kurulması gerekmektedir¹³¹. Söz konusu görüş, iki temel gerekçeye dayanmaktadır.

¹³⁰ Domanic, s. 882; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 2/2, s. 70, s. 143, dn. 319. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 19.06.2018, E. 2016/10517, K. 2018/4552 (KazancıİBB).

¹³¹ Kort, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 140; Hüffer/Koch, AktG § 84, Rn. 34; Mertens/Cahn, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 121; Bürgers, HeidelbergKomm, AktG § 84, Rn. 28; Weber, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 70; Grau (Semler/v. Schenck/Wilsing), s. 692; Ihrig/Schäfer, s. 58; Grumann/Gilmann, s. 770; Janzen, s. 470; Tschöpe, Ulrich/Wortmann, Florian: “Der wichtige Grund bei Abberufungen und außerordentlichen Kündigungen von geschäftsführenden Organvertretern”, NZG, S. 5, 2009, s. 162.

Bunlardan ilki, yönetici kurul üyelerinin azlinin haklı sebep şartına tâbi kılınması ile güdülen amaçtır. Haklı sebep şartı, yönetici kurul üyelerinin görevlerini her zaman azledilme kaygısından uzakta ve bağımsız olarak ifa edebilmelerini amaçlamaktadır¹³². Bu sebeple, azil kararında haklı sebep değerlendirmesi yapılırken üyenin çıkarlarının da dikkate alınmaması, düzenlemenin amacı ile bağdaşmayacaktır¹³³.

İkinci gerekçe ise, azil kurumunun anlamı ve sonucundan hareket etmektedir. Haklı sebeple azledilmek, yönetici kurul üyesi açısından bir “leke” niteliğindedir¹³⁴. Bu sebeple, haklı sebeple azledilen üyenin itibarının zedelenmesi ve böylece kariyerinin sekteye uğraması muhtemeldir¹³⁵. Bu durum ise, şirketin azil kararında “sadakat ilişkisi” (*Treuebindung*) içinde olduğu üyenin çıkarlarını gözetmesini gerekli kılmaktadır¹³⁶.

Karşı görüşe göre ise, haklı sebep incelemesinde yalnızca şirketin çıkarları dikkate alınmalıdır¹³⁷. Bu yaklaşım da iki esas gerekçeye dayanmaktadır¹³⁸. İlk olarak, yönetici kurul üyesinin çıkarlarının üye ile şirket arasında mevcut sözleşmesel ilişki ile korunduğuna dikkat çekilmektedir¹³⁹. İkinci gerekçe ise, AktG § 84/4’de sayılan haklı sebep örneklerinin şirket çıkarları esas alınarak düzenlenmiş olmasıdır¹⁴⁰.

Türk hukukunda haklı sebep incelemesinde yalnızca şirketin çıkarlarının esas alınması daha isabetli görünmektedir¹⁴¹. Zira öncelikle, Türk hukukunda -Alman hukukundan farklı olarak (AktG § 84/4)- azil, “kural” değil; istisna olarak haklı sebep şartına tâbidir (TTK m. 364/1). Yani Türk kanun koyucusu, kural olarak, yönetim kurulu üyelerinin görevlerini her zaman azledilme kaygısından uzakta ifa edebilmelerini amaçlamamıştır. Keza, üyeler ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkinin niteliğinden yola çıkılarak da aynı sonuca varılabilir.

¹³² **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 128; **Oltmanns**, Michael: Aktienrecht und Kapitalmarktrecht, (Hrsg. **Heidel**, Thomas), 5. Aufl. Baden-Baden 2020, § 84, Rn. 20; **Link**, Wachter, AktG § 84, Rn. 51; **Seyfarth**, s. 692; **Lutter/Krieger/Verse**, s. 173.

¹³³ **Janzen**, s. 470; **Tschöpe/Wortmann**, Der wichtige Grund, s. 162. Karş. **Maechtel**, s. 59 vd.

¹³⁴ **Tschöpe/Wortmann**, Der wichtige Grund, s. 162.

¹³⁵ **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 8; **Tschöpe/Wortmann**, Der wichtige Grund, s. 162. Ayrıca bkz. **Janzen**, s. 470.

¹³⁶ **Tschöpe/Wortmann**, Der wichtige Grund, s. 162.

¹³⁷ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 131; **Oltmanns**, Heidel, AktG § § 84, Rn. 20; **Grigoleit**, AktG § 84, Rn. 41; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 134; **Lutter/Krieger/Verse**, s. 174; **Schmolke**, s. 383; **Maechtel**, s. 64.

¹³⁸ Başkaca gerekçeler için bkz. **Fleischer**, Bestelldauer, s. 439; **Schmolke**, s. 383-384; **Maechtel**, s. 59 vd.

¹³⁹ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 131; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 134; **Grigoleit**, AktG § 84, Rn. 41.

¹⁴⁰ **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 134.

¹⁴¹ Karş. **Yağcıoğlu**, s. 213.

Bilindiği üzere Türk hukukunda -yine Alman hukukundan farklı olarak¹⁴²- üyeler ile şirket arasındaki ilişkiye vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanmaktadır. Doktrinde vekâlet verenin, vekilin çıkarlarını korumakla yükümlü olmadığı kabul edilmektedir¹⁴³. Bu sebeptir ki, Alman hukukunda ileri sürülen şirketin üyenin çıkarlarını gözetmesi gerektiği yaklaşımı da hukukumuz açısından kabul edilemeyecektir.

Son olarak işaret edelim ki, bu kabul, “şirket ile üyeler arasında özel bir güven ilişkisi bulunması sebebiyle haklı sebep kavramının geniş yorumlanması gerektiği” yaklaşımı ile de uyumludur. Zira haklı sebep incelemesinde yönetim kurulu üyelerinin çıkarlarının da dikkate alınması, genel kurulun azil kararı verebilmesini güçleştirecek; pay sahiplerini, güvenlerini yitirmiş kişilerle üyelik ilişkisini sürdürmek zorunda bırakacaktır. Bu sebeple, yönetim kurulu üyesinin görevde kalması şirket çıkarlarını zedelemekte ise, genel kurul, üyenin itibarının zedelenmesi ihtimalini nazara almaksızın azil kararı verebilmelidir.

(v) Haklı Sebeplerin Belirlenmesinde Üyenin Kalan Görev Süresi Önem Taşımakta Mıdır?

Alman doktrininde, azil kararında haklı sebebin ölçüsünü oluşturan şirket açısından beklenemezlik kavramının yorumunda, yönetici kurul üyesinin kalan görev süresinin dikkate alınması gerektiği yönünde yaklaşımlara rastlanmaktadır. Buna göre, yönetici kurul üyesinin görev süresinin dolmasına kısa bir süre kalmışsa, haklı sebep olgusu bakımından daha yüksek standartlar aranmalıdır¹⁴⁴. Zira yönetici kurul üyesi, görev süresinin dolması ile birlikte zaten görevinden ayrılacaktır. Bu sebeple, şirket açısından azil kararı vermekten kaçınmak (görev süresinin dolmasına dek beklemek) görece daha “beklenebilir/katlanılabilir” niteliktedir¹⁴⁵.

Belirtilen yaklaşım, esas olarak, yukarıda ele alınan “şirket açısından beklenemezlik incelemesinde yönetici kurul üyesinin çıkarlarının dikkate alınıp alınmayacağı” tartışmasında kaynağını bulmaktadır¹⁴⁶. Zira şirkette uzun süre görev yapmış ve kendini ispatlamış üyenin, daha ağır şartlarla azledilebilmesinin yerinde olacağı ifade edilmektedir¹⁴⁷. Bu sonuç, yönetici

¹⁴² Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, II/C/3/b/aa/aaa.

¹⁴³ **Tandoğan**, Özel Borç İlişkileri, C. II, s. 640; **Sarı**, s. 132.

¹⁴⁴ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 131; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 34; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 108; **Link**, Wachter, AktG § 84, Rn. 53; **Grau (Semler/v. Schenck/Wilsing)**, s. 692; **Janzen**, s. 470.

¹⁴⁵ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 131; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 132; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 34; **Lutter/Krieger/Verse**, s. 174. Genel olarak sürekli borç ilişkileri bakımından bu doğrultuda bkz. **Seliçi**, s. 197-198; **Altınok Ormancı**, s. 122, s. 149-150.

¹⁴⁶ Nitekim bu doğrultuda bkz. **Seyfarth**, s. 694; **Janzen**, s. 470.

¹⁴⁷ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 131.

kurul üyesinin çıkarlarına uygundur; öyle ki, üye, haklı sebeple azledilmiş olmanın olumsuz sonuçlarına (itibar kaybı gibi) katlanmayacaktır.

Kanaatimizce hukukumuzda yönetim kurulu üyelerinin azlinde haklı sebep incelemesi bakımından üyenin görev süresi bir önem taşımamalıdır¹⁴⁸. Zira yukarıda belirttiğimiz üzere, haklı sebep incelemesinde şirketin çıkarlarından hareketle sonuca varılmalıdır. Somut olayda, üyenin görevde kalması şirket çıkarlarını zedelemekte ise azil kararı verilebilmelidir. Üyenin şirkette uzun yıllar görev yapması ve kısa süre içerisinde görevinden zaten ayrılacak olması, şirkete (ve pay sahiplerine) ancak “manevi” bir ödev yükleyebilir. Yoksa genel kurul, yönetim kurulu üyesinin kişisel durumunu nazara alarak haklı sebep olgusu bakımından daha ağır sebepler ileri sürmek zorunda olmamalıdır.

(vi) Haklı Sebeplerin Esas Sözleşmeyle Belirlenmesi

Esas sözleşmede tarafların azil bakımından haklı sebep teşkil edecek veya etmeyecek olguları belirleyip belirleyemeyecekleri hususu farklı açılardan irdelenmelidir:

İlk olarak, bazı olguların azil kararı bakımından haklı sebep teşkil edeceği yönünde bir düzenlemeye yer verilip verilemeyeceği üzerinde durulmalıdır. Kanımızca, esas sözleşmede, bazı olguların azil kararı için haklı sebep olarak nitelendirilmesi mümkündür¹⁴⁹. Örneğin, esas sözleşmede, yönetim kurulu üyesinin başka bir şirketin yönetim kurulu üyeliğini üstlenmesi haklı sebep olarak nitelendirilebilir. Ancak esas sözleşmede “sınırlı sayıda bir haklı sebepler kataloğu” oluşturulması mümkün değildir¹⁵⁰. Bir olgu, esas sözleşmede sayılanlar arasında yer almasa bile haklı sebep niteliğini haiz olabilir.

Kuşkusuz esas sözleşmede öngörülebilecek haklı sebepler noktasında, hukukun temel ilkeleri göz ardı edilmemelidir. Örneğin, üyenin kişilik haklarına aykırı hususlar haklı sebep olarak nitelendirilemezler. Bu anlamda, üyenin evlenmesinin haklı sebep teşkil edeceğine dair bir kayda yer verilememelidir.

İkinci olarak ise, bazı olguların azil kararı bakımından haklı sebep teşkil etmeyeceğine dair düzenlemeler üzerinde durulmalıdır. Kanımızca bu hususta, haklı sebep teşkil etmeyeceği öngörülen olgunun niteliği belirleyici olmalıdır. Bu anlamda, kanun koyucunun yönetim kurulu üyeleri lehine aksinin kararlaştırılmasına olanak tanıdığı hususların azil kararı

¹⁴⁸ Alman hukukunda bu yönde bkz. **Seyfarth**, s. 694.

¹⁴⁹ Nitekim azil sebeplerinin esas sözleşmede gösterilebileceği yönünde bkz. **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 61; **Kortunay**, s. 248; **Yağcıoğlu**, s. 134; **Akdeniz**, s. 61. Sürekli borç ilişkileri bakımından genel olarak haklı sebeplerin önceden belirlenebileceği yönünde bkz. **Seliçi**, s. 165; **Altınok Ormancı**, s. 119.

¹⁵⁰ **W. Vischer**, s. 94.

bakımından haklı sebep teşkil etmeyeceğinin öngörülmesi de mümkündür. Konu, rekabet yasağı örneği ile açıklığa kavuşturulabilir.

Bilindiği üzere, TTK m. 396'da yönetim kurulu üyeleri bakımından rekabet yasağına yer verilmiştir. Daha sonra ifade edileceği üzere, yönetim kurulu üyesinin anılan yasağa aykırı davranması, azil kararı bakımından haklı sebep niteliği taşımaktadır. Ancak rekabet yasağı, emredici nitelikte değildir. Düzenlemede açıkça belirtildiği üzere, yönetim kurulu üyesi, genel kuruldan izin alarak¹⁵¹ şirketle rekabet edebilir. Yani şirket, üyeye kendisi ile rekabet etme izni verebilir. Bu sebeple, rekabet yasağına aykırılığın azil kararı açısından haklı sebep teşkil etmeyeceğinin kararlaştırılması da mümkün olmalıdır. Zira şirket, bir yasağı ortadan kaldırma hakkına sahipse, o yasağı aykırılığın haklı sebep teşkil etmeyeceğini de taahhüt edebilmelidir.

Azil kararı bakımından haklı sebep teşkil etmeyeceği öngörülebilecek olgular, yönetim kurulu üyesi lehine aksi kararlaştırılması mümkün hususlarla sınırlıdır¹⁵². Bu sebeple, yönetim kurulu üyesi açısından emredici nitelik taşıyan yükümlülük ve yasakların haklı sebep niteliği taşımayacağı yönünde bir düzenlemeye yer verilemez. Örneğin, sadakat yükümlülüğünün ihlalinin haklı sebep teşkil etmeyeceği öngörülemez. Keza, uzun süreli hastalık gibi üyenin görevin ifasında güçlüğe düşmesine yol açacağı mutlak olguların haklı sebep oluşturmayacağı da kararlaştırılmaz¹⁵³.

Nihayet esas sözleşmede yer alan kayıtlar ile haklı sebep kavramı arasındaki ilişkiye farklı bir perspektiften daha yaklaşılmaması gerekmektedir. Esas sözleşmede, çeşitli haklı sebep örnekleri, yönetim kurulu üyeliğinin kendiliğinden sona ermesi sebebi olarak düzenlenmiş de olabilirler. Örneğin, yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantılarına katılmaması, özellikle süreklilik göstermesi halinde haklı sebep teşkil edebilecektir¹⁵⁴. Ancak, esas sözleşmede, “üç

¹⁵¹ Rekabet yasağının kaldırılmasına ilişkin esaslar hakkında bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 573-573a; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 37, N. 375; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 694.

¹⁵² Karş. **Yağcıoğlu**, s. 135.

¹⁵³ Bu hususta genel olarak sürekli borç ilişkileri bakımından bkz. ve karş. **Seliçi**, s. 165; **Altınok Ormancı**, s. 118.

¹⁵⁴ TTK m. 407/2'ye göre, en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısında hazır bulunması şarttır. Söz konusu hükme aykırılığın azil kararı bakımından haklı sebep teşkil edebileceği hususunda tereddüt yoktur, bkz. ve karş. **Hüffer/Koch**, AktG § 118, Rn. 21; **Kubis**, Dietmar: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 3, 5. Aufl., München 2022, § 118, Rn. 112; **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 75; **Teoman**, Ömer: “Yürürlükteki Hukukumuz ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar”, Prof. Dr. Reha Poroy Anısına Armağan, BATİDER, C. 25, S. 4, 2009, s. 24; **Orbay Ortaç**, Nurdan/**Al Kılıç**, Şengül: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Murahhasların Genel Kurula Katılması”, TFM, C. 4, S. 2, 2018, s. 231; **Kendigelen**, Abuzer/**Çonkar**, M. Halil: “Genel Kurula İlişkin Uygulamada Karşılaşılan İki Güncel Sorun”, Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, İstanbul 2019, s. 686. Ancak hükme aykırılığın “hangi” yönetim kurulu üye ya da üyeleri bakımından haklı sebep oluşturacağı hususu izaha muhtaçtır. Zira kanun koyucu, mehzadan farklı olarak (bkz. AktG §118/3) tüm üyelere genel kurulda hazır

genel kurul toplantısına katılmama” halinde üyeliğin düşeceği (kendiliğinden sona ereceği) öngörülmüş de olabilir. İşte bu türden düzenlemelerin varlığı halinde, sözü edilen olgular artık haklı sebep kavramı açısından önem taşımayacaktır. Zira -tıpkı üyenin bir seçilme niteliğini yitirmesinde olduğu gibi- üyelik zaten kendiliğinden sona erecek; azil kararı verilmesi ve dolayısıyla azil kararı için haklı sebep incelemesi yapılması gerekmeyecektir.

Tüm bu haller, haklı sebep değerlendirilmesi yapılırken, mutlaka esas sözleşmenin de incelenmesi gereğini ortaya koymaktadır.

(3) Haklı Sebeplerin Tasnifi

Haklı sebepler kaynağına göre tasnif edilebilir. Başka bir deyişle, haklı sebepler, haklı sebep teşkil eden olgu kendisine isnat edilebilen kişi esas alınarak ayrıma tâbi tutulabilir. Bu kapsamda “üyeden”, “şirketten” ve “üçüncü kişilerden” kaynaklanan haklı sebepler ayrımı yapılabilir. Şimdilik işaret etmekle yetinelim ki, bu ayrım (haklı sebebin kaynağı) üyenin tazminat talebi açısından önem taşıyacaktır¹⁵⁵.

Aşağıda haklı sebep örnekleri, bu ayrım çerçevesinde incelenecektir. Ancak belirtmek gerekir ki, haklı sebeplerin sınırlayıcı biçimde sayılma olanağı yoktur. Çalışmada doktrinde ve yargı kararlarında rastlanılan haklı sebep örnekleri ortaya konulacaktır. Kısacası, haklı sebepler aşağıda sayılanlarla sınırlı değildir.

Öte yandan, haklı sebep kavramının niteliği gereği nispi/göreceli bir kavram olduğu da tekrar hatırlatılmalıdır. Bu bağlamda doktrinde, haklı sebep kavramının somut olay incelemesi gerektirdiği ifade edilmektedir¹⁵⁶. Kuşkusuz bu husus yönetim kurulu üyelerinin azlinde haklı sebep kavramı bakımından da geçerlidir. Yani, yönetim kurulu üyelerinin azli açısından da haklı sebebin mevcut olup olmadığı her bir somut olayda ayrıca incelenmelidir¹⁵⁷. Aşağıda doktrinde ve yargı kararlarında üzerinde “bir anlamda uzlaşa sağlanmış” örneklerden hareket edilecektir. Hal böyle olmakla birlikte, haklı sebep teşkil ettiği ya da etmediği dile getirilen

bulunma görevi yüklememiştir. Doktrinde *Orbay Ortaç/Al Kılıç*, kanımızca da isabetli olarak konuyu ikili bir ayrımla ele almaktadır. Yönetim kurulu, üyelerinden birisini genel kurul toplantısına katılmakla görevlendirmiş (ancak karşı **Teoman**, Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar, s. 29) ancak o üye toplantıya katılmamışsa, yalnızca toplantıya katılmakla görevlendirilen üye açısından haklı sebepten söz edilmelidir. Yönetim kurulunun görevlendirme yapmaması ve hiçbir üyenin de toplantıya katılmaması halinde ise, duruma göre tüm üyeler haklı sebeple azledilebilecektir. Bu hususta detaylı bilgi ve başkaca ihtimaller için bkz. **Orbay Ortaç/Al Kılıç**, s. 231-232.

¹⁵⁵ Bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, II/D/1/b.

¹⁵⁶ **Seliçi**, s. 193; **Altınok Ormancı**, s. 134; **Arkan**, Sabih: “Adi Şirket Ortağına Sözleşmeyle Verilen İdare Yetkisinin Kaldırılması ve Sonuçları”, BATİDER, C. 21, S. 2, 2001, s. 19.

¹⁵⁷ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 131; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 53; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 36; **Seyfarth**, s. 692; **Yağcıoğlu**, s. 213.

örneklerin, öngörülmesi güç başka somut olaylarda farklı bir sonuca varmayı gerektirebileceği hatırd tutulmalıdır. Gerçekten, “aynı” olgu bazı hallerde haklı sebep olarak nitelendirilemez iken, başka bir somut olayda tersi sonuca varılabilir.

(4) Yönetim Kurulu Üyesinden Kaynaklanan Haklı Sebepler

(i) Yönetim Kurulu Üyesinin Yetkilerini Hukuka Aykırı Kullanması

Yönetim kurulu üyelerinin yönetim ve temsil yetkilerini hukuka aykırı kullanmaları azil kararı bakımından haklı sebep teşkil edebilir¹⁵⁸. Yönetim ve temsil yetkilerinin hukuka aykırı kullanılması hususunda iki farklı ihtimale dikkat çekilebilir.

Bunlardan ilki, yetkilerin kötüye kullanılmasıdır. Nitekim TTK m. 364 gerekçesinde “nüfuzun kötüye kullanılması” örneği ile bu hususa dikkat çekilmiştir. Bu anlamda, yönetim kurulu üyesinin şirket mallarını kendisine tahsis etmesi¹⁵⁹, bedelleri düşük bile olsa kişisel harcamalarını şirkete fatura etmesi¹⁶⁰ ve şirket çalışanlarını özel işleri için görevlendirmesi¹⁶¹ haklı sebep niteliğini haizdir. Keza, üyenin, üçüncü kişiler ile şirket aleyhine işlemler yapmak üzere anlaşması gibi, temsil yetkisinin kötüye kullanılması halleri de haklı sebeptir¹⁶².

Bunlardan ikincisi ise, yönetim kurulu üyesinin yetkilerini aşmasıdır. Yetki aşımı da haklı sebep teşkil edebilir¹⁶³. Örneğin üyenin, şirketin işletme konusu dışında işlem yapması, işlem şirketi bağlasın ya da bağlamasın (TTK m. 371/2), haklı sebep olarak nitelendirilebilir. Zira kanun koyucu, üyelere sadece işletme konusu içinde kalan işlemleri yapma “izni/yetkisi” vermiştir¹⁶⁴ (bkz. TTK m. 371/1). Bu sebeple, yönetim kurulu üyeleri işletme konusu sınırını aşmamaya özen göstermelidir¹⁶⁵.

Bu bağlamda son olarak, yönetim kurulu üyesinin görevin ifası sırasında hukuka aykırı yöntemlere başvurmasının da haklı sebep teşkil edebileceği belirtilmelidir. Örneğin, üyenin bilançoda manipülasyon yapması haklı sebeptir¹⁶⁶. Ayrıca ekleyelim ki, başvuru hukuka

¹⁵⁸ Yağcıoğlu, s. 134.

¹⁵⁹ Kort, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 155; Seibt, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 54; Hüffer/Koch, AktG § 84, Rn. 36; Thüsing, Handbuch, § 5, Rn.19.

¹⁶⁰ Bkz. Hüffer/Koch, AktG § 84, Rn. 36; LG München I, 19.02.2015-5 HK O 830/1 (Juris Rechtsportal).

¹⁶¹ Fleischer, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 136; Hüffer/Koch, AktG § 84, Rn. 36. Nitekim çalışanlara kendi özel evi için paslanmaz çelik kapı imâl edilmesi talimatı verilmesinin haklı sebep teşkil ettiği yönünde bkz. OLG Düsseldorf, 24.02.2012- I-16 U 177/10 (Juris Rechtsportal).

¹⁶² Bkz. Kort, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 157.

¹⁶³ Hüffer/Koch, AktG § 84, Rn. 36; OLG Stuttgart, 28.05.2013-20 U 5/12 (Juris Rechtsportal).

¹⁶⁴ Kirca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 639.

¹⁶⁵ Akdağ Güney, Yönetim Kurulu, s. 113.

¹⁶⁶ Spindler, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 134; Fleischer, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 136; Mertens/Cahn, KölnKomm, AktG § 93, Rn. 125.

aykırı yöntemlerin şirket lehine sonuçlar doğurması da farklı bir yorum gerektirmemektedir. Örneğin, şirketin kârlılığını arttırsa bile, başka bir teşebbüs ile “[b]elirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte” [bkz. 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun¹⁶⁷ (RKHK) m. 4] anlaşmalar yapılması, üyelerin azli için haklı sebep teşkil edebilir¹⁶⁸.

(ii) Yönetim Kurulu Üyesinin Yükümlülüklerini İhlal Etmesi

TTK m. 364 gerekçesinde açıkça zikredildiği üzere, sadakat yükümlülüğünün ihlalinin azil kararı bakımından haklı sebep niteliği taşıdığı konusunda herhangi bir tereddüt yoktur¹⁶⁹. Zira yönetim kurulu üyesinin, kendisinin veya üçüncü kişilerin çıkarlarını şirket çıkarlarından üstün tutması, üye ile şirket arasında mevcut güven ilişkisini ortadan kaldıracaktır¹⁷⁰. Nitekim doktrinde ve yargı kararlarında, sadakat yükümlülüğünün özel görünümüleri olan sır saklama yükümlülüğünün ihlali¹⁷¹ ile şirket fırsatlarının kişisel kullanımı¹⁷², rekabet^{173,174} ve içeriden öğrenenlerin ticareti (*insider trading*)¹⁷⁵ yasaklarına aykırılık birer haklı sebep örneği olarak dile getirilmektedir. Üyenin kamuoyuna şirket hakkında asılsız ithamlar içeren açıklamalarda bulunması da sadakat yükümlülüğünün ihlali bağlamında bir diğer haklı sebep örneği olarak nitelendirilebilir¹⁷⁶.

Özen yükümlülüğünün ihlali de haklı sebep oluşturabilir¹⁷⁷. Bu anlamda, görevlerini tedbirli bir yöneticinin özeniyle yerine getirmeyen üye haklı sebeple azledilebilir. Ancak özen yükümlülüğünün ihlalinin haklı sebep niteliğine ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Gerçekten, daha

¹⁶⁷ RG, 13.12.1994, S. 22140.

¹⁶⁸ Lutter/Krieger/Verse, s. 173.

¹⁶⁹ Ayan, Özge: Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün İhlalinin Sonuçları, Ankara 2013, s. 297. Vekil bakımından bu yönde bkz. Sarı, s. 176.

¹⁷⁰ Kanun koyucu, bazı hallerde (bkz. TTK m. 369/2) şirket çıkarlarının topluluk çıkarlarına “feda edilmesine” olanak tanımış; bağlı şirket yönetim kurulu üyesinin sadakat yükümlülüğüne istisna getirmiştir. Düzenleme hakkında bkz. Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 663. Söz konusu ihtimalde, üyenin şirket çıkarı yerine topluluk çıkarını üstün tutması, sadakat yükümlülüğünün ihlali sonucunu doğurmayacak; azil kararı bakımından haklı sebep teşkil etmeyecektir.

¹⁷¹ Mertens/Cahn, KölnKomm, AktG § 93, Rn. 125; Seyfarth, s. 696; Ihrig/Schäfer, s. 59. Nitekim bkz. BGH, 13.07.1998- II ZR 131/97; LG München I, 17.05.2001-5 HKO 1227/01 (Juris Rechtsportal).

¹⁷² Spindler, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 134; Seibt, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 54; Nees, s. 202.

¹⁷³ Mertens/Cahn, KölnKomm, AktG § 93, Rn. 125; Seibt, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 54; W. Vischer, s. 84; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 698; Ayan, Sadakat Yükümlülüğü, s. 160; Nees, s. 202; Aşık, Pınar: “Anonim Şirketlerde Rekabet Yasağı (TTK m. 396)”, ABD, S. 4, 2017, s. 194, dn. 164. Bu yönde bkz. LG Münster, 12.12.2016-024 O 47/16 (BeckRS 2016, 118841).

¹⁷⁴ “Mevcut şirket ile aynı alanda faaliyet gösteren başka bir şirket kurulmasının” haklı sebep olarak nitelendirilebileceği yönünde bkz. Y. 11. HD, T. 02.12.2019, E. 2019/689, K. 2019/7655 (KazancıİBB).

¹⁷⁵ Kort, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 157; Seibt, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 54; Fleischer, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 136; KG, 03.05.2007-23 U 102/06 (BeckRS 2007, 12065).

¹⁷⁶ Nees, s. 208-209.

¹⁷⁷ Yağcıoğlu, s. 134; Sevi, Özen Yükümlülüğü, s. 235.

önce belirttiğimiz yalnızca bir yönetim kurulu toplantısına katılmama örneğinde olduğu gibi, özen yükümlülüğünün münferit ihlali her zaman mutlak ağır nitelik taşımayabilir¹⁷⁸. Özen yükümlülüğünün ihlali sebebi ile haklı sebep teşkil edecek olgulara, şirket defterlerini usulüne uygun biçimde tutmamak¹⁷⁹ ve pay sahiplerine (ya da diğer yönetim kurulu üyelerine¹⁸⁰) eksik, hatalı veya yanıltıcı bilgiler vermek¹⁸¹ örnek gösterilebilir.

Yönetim kurulu üyelerinin bir diğer yükümlülüğü pay sahiplerine eşit davranmaktır. Kanımızca, anılan yükümlülüğün bir kez ihlali bile haklı sebep olarak nitelendirilebilmesi için yeterlidir.

(iii) Yönetim Kurulu Üyesinin Görevin Ifasında Güçlüğe Düşmesi

Yönetim kurulu üyesinin görevin ifasında güçlüğe düşmesi haklı sebep olarak kabul edilebilir. Görevin ifasında güçlük, farklı sebeplerden kaynaklanabilir.

Görevin ifasında güçlüğün tipik örneği, üyenin şirkete yeterli zaman ayır(a)mamasıdır. TTK m. 364 gerekçesinde birçok şirkette üyelikten söz edilerek bu hususa dikkat çekilmiştir. Birçok şirkette üyelik, üyenin şirkete yeterli zamanı ayıramamasına yol açması halinde¹⁸² azil kararı için haklı sebep teşkil edebilecektir¹⁸³.

İkinci olarak, süreklilik arz eden çıkar çatışmalarına değinilmelidir. Yönetim kurulu üyesi veya üyenin yakınlarının çıkarları ile şirketin çıkarları bazı hallerde çatışabilir. Nitekim kanun koyucu çıkar çatışmalarına dair özel bir hüküm sevkette ihtiyacı duymuştur. TTK m. 393'e göre, "[y]önetim kurulu üyesi, kendisinin şirket dışı kişisel menfaatiyle veya alt ve üst soyundan birinin ya da eşinin yahut üçüncü derece dâhil üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımlarından birinin, kişisel ve şirket dışı menfaatiyle şirketin menfaatinin çatıştığı konulara ilişkin müzakerelere katılamaz". Çıkar çatışmasının münferit olaylarla sınırlı olması görevin ifasını güçleştirmeyecektir. Ancak, üye ile şirket arasında süreklilik arz eden çıkar çatışması

¹⁷⁸ Karş. Yağcıoğlu, s. 214-215.

¹⁷⁹ Yağcıoğlu, s. 134. Karş. Wentrup, Christian: Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 4: Aktiengesellschaft (Hrsg. Hoffmann-Becking, Michael), 5. Aufl, München 2020, § 20, Rn. 54.

¹⁸⁰ Nitekim bkz. Seibt, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 54; OLG Düsseldorf, 13.05.1982-8 U 11/81 (Juris Rechtsportal).

¹⁸¹ Bkz. ve karş. Yağcıoğlu, s. 134.

¹⁸² Memiş, Tekin: "Birden Fazla Şirkette Yönetim Kurulu Üyeliği ve Sorumluluk Halleri", Terazi HD, C. 14, Özel Sayı, Mart 2019, s. 41. Birden fazla şirkette üyelik hakkında farklı yaklaşımlar için bkz. Çamoğlu, Sorumluluk, s. 102; Sulu, s. 166, dn. 123.

¹⁸³ Önemle belirtelim ki, üyenin başka bir şirketin yönetim kurulu üyeliği görevini üstlenmesi, aynı zamanda rekabet yasağına (TTK m. 396) ve/veya sadakat yükümlülüğüne (TTK m. 369/1) aykırılık da teşkil edebilir. Bu hususta çeşitli olasılıklar için bkz. Aydoğan, Fatih: Ticaret Ortaklıklarında Rekabet Yasağı, İstanbul 2005, s. 100 vd. Belirtilen ihtimalde üye, şirkete yeterli zamanı ayırıp ayırmama incelemesi yapılması gerekmeksizin haklı sebeple azledilebilecektir, bkz. ve karş. Yağcıoğlu, s. 215.

varsa sonuç farklı olacaktır. Zira bu durumda üyenin müzakerelere katılmaması da süreklilik kazanacak ve beraberinde görevin ifası güçleşecektir. Bu bağlamda, süreklilik arz eden çıkar çatışmalarının azil kararı için haklı sebep teşkil edebileceği belirtilmelidir¹⁸⁴.

Üçüncü olarak, sağlık sorunları ele alınmalıdır. Yönetim kurulu üyesi sağlık sorunları sebebiyle de görevin gereği gibi ifasında güçlüğü düşebilir. Örneğin, görevin ifasında güçlüğü yol açan uzun süreli hastalık¹⁸⁵ ile alkol/uyuşturucu bağımlılığı¹⁸⁶ hallerinde durum böyledir. Bu ihtimallerde de üye, haklı sebeple azledilebilir.

(iv) Yönetim Kurulu Üyesinin Yetersizliği

TTK m. 364 gerekçesinde açıkça zikredildiği üzere, yönetim kurulu üyelerinin azli bakımından haklı sebep teşkil eden bir diğer olgu da yetersizliktir. Yetersizlik, üyenin görevin gereği gibi ifası için yeterli beceriye sahip olmamasıdır. Yönetim kurulu üyesinin yetersizliği farklı şekillerde ortaya çıkabilir.

Yetersizliğin tipik örneği, bilgi eksikliğidir; görevin gereği gibi ifası için gerekli bilgi birikimine sahip olmayan üye haklı sebeple azledilebilir¹⁸⁷. Öte yandan, genel olarak başarılı üyenin, özel ve teknik bilgi gerektiren ya da olağanüstü nitelik gösteren münferit olaylardaki bilgisizliği haklı sebep olarak nitelendirilmemelidir¹⁸⁸.

Başarısızlık, yetersizliğin ikinci örneğidir. Yönetim kurulu üyesi, performans eksikliği veya düşüklüğü halinde de haklı sebeple azledilebilir¹⁸⁹. Bu anlamda, kötü yönetim sebebiyle şirketin zarar etmesi veya ciroda düşüş yaşanması haklı sebep niteliğini haizdir¹⁹⁰. Kanımızca

¹⁸⁴ **Memiş**, s. 43. İnançlı yönetim kurulu üyesine özgü olmakla birlikte aynı yönde bkz. **Korkut**, İnançlı Yönetim Kurulu, s. 166.

¹⁸⁵ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-25; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 242, dn. 322; **W. Vischer**, s. 84; **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 135; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 54; **Ihrig/Schäfer**, s. 60; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 22. Vekil bakımından bu yönde bkz. **Sarı**, s. 176.

¹⁸⁶ **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 93, Rn. 96; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 138; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 54; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 36.

¹⁸⁷ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 135; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 138; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 54; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 36; **Weber**, Hölter/Weber, AktG § 84, Rn. 74; **Grigoleit**, AktG § 84, Rn. 43.

¹⁸⁸ Bkz. ve karş. **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 158, 174; **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 135; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 138; **van Kann**, s. 26.

¹⁸⁹ Ayrıca bkz. ve karş. TTK Madde Gerekçeleri, m. 413: "... icraatı beğenilmeyen bir yönetim kurulu süre endişeleriyle görevde tutulmamalıdır.". KYİ m. 4.6.1: "Yönetim kurulu, şirketin belirlenen ve kamuya açıklanan operasyonel ve finansal performans hedeflerine ulaşmasından sorumludur. Şirketin kamuya açıklanan operasyonel ve finansal performans hedeflerine ulaşıp ulaşmadığına ilişkin değerlendirme ve ulaşamaması durumunda gerekçeleri yıllık faaliyet raporunda açıklanır. Yönetim kurulu, hem kurul hem üye hem de idari sorumluluğu bulunan yöneticiler bazında özeleştirisini ve performans değerlendirmesini yapar. Yönetim kurulu üyeleri ve idari sorumluluğu bulunan yöneticiler bu değerlendirmeler dikkate alınarak ödüllendirilir veya azledilir."

¹⁹⁰ Karş. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 242, dn. 322; **Grigoleit**, AktG § 84, Rn. 43.

performans eksikliğinin süreklilik göstermesi şart değildir¹⁹¹. Şirketin kötü yönetim sebebiyle sadece bir faaliyet döneminde zarar etmesi dahi, haklı sebeple azil sonucunu doğurabilir.

Yine yönetim kurulu üyesinin kişisel özellikleri de yetersizlik olarak nitelendirilebilir. Örneğin üye, takım çalışmasına yatkın olmaması¹⁹² veya birlikte görev yapmayı olanaksız kılan uyumsuzluğu¹⁹³ halinde haklı sebeple görevden alınabilir. Keza, üyenin müşteri ilişkileri konusundaki beceriksizliği de haklı sebep niteliği taşıyabilir. Örneğin, yakışsız davranışları sonucu şirket ile müşterileri arasındaki ilişkilerin bozulmasına yol açan üye haklı sebeple azledilebilir¹⁹⁴.

(v) Yönetim Kurulu Üyesinin Geçimsizliği

TTK m. 364 gerekçesinde sayılan haklı sebep örneklerinden bir diğeri geçimsizliktir. Geçimsizlik, üyenin diğer yönetim kurulu üyelerine, pay sahiplerine veya çalışanlara yönelen ve birlikte iş görme duygusunu bozan davranışlarda bulunmasıdır.

Geçimsizliğin tipik örneği, sözlü ya da fiziksel saldırıdır. Yönetim kurulu üyesi, diğer üyelere, pay sahiplerine ya da çalışanlara sözlü ya da fiziksel saldırıda bulunursa haklı sebeple azledilebilir¹⁹⁵.

Yönetim kurulu üyesinin, diğer üyelerin ya da şirket çalışanlarının görevlerini gereği gibi ifa etmesine engel olacak davranışları da geçimsizlik olarak nitelendirilebilir. Örneğin üyenin, diğer üyelere karşı düşmanca ve dışlayıcı bir tavır sergilemesi¹⁹⁶, çalışanlara hukuka aykırı talimatlar vermesi ve *mobbing* haklı sebeptir. Yönetim kurulunun, denetçinin görevini gereği gibi ifa etmesine engel davranışlarda bulunması [örn. denetlenecek hususlarda önemli kısıtlamalara gitmesi (TTK m. 403/4)] halinde de haklı sebepten söz edilebilir.

Yönetim kurulu üyeleri arasında görüş ayrılıkları yaşanması ise haklı sebep niteliği taşımamaktadır¹⁹⁷. Dolayısıyla üye, bir karara muhalafet etmesi, olumsuz oy kullanması veya alınan kararı eleştirmesi gerekçe gösterilerek haklı sebeple azledilemez. Öte yandan, üyeler

¹⁹¹ Karş. **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 158; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 138; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 22; **Grumann/Gilman**, s. 771.

¹⁹² Bkz. **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 74; **van Kann**, s. 26.

¹⁹³ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 158; **Oltmanns**, Heidel, AktG § 84, Rn. 23.

¹⁹⁴ **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 93, Rn. 126.

¹⁹⁵ Bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 134; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 93, Rn. 125; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 136; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 54.

¹⁹⁶ **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 138; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 36; **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 74.

¹⁹⁷ Bu hususta bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 135; **Bürgers**, HeidelbergKomm, AktG § 84, Rn. 31; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 24; **Nees**, s. 252. Ayrıca bkz. OLG München, 28.04.2016-23 U 2314/15 (BeckRS 2016, 8385).

arasında yaşanan çekişmeler sebebi ile yönetim kurulunun işlevsizleşmesi ihtimali üzerinde ayrıca durulmalıdır. Bu anlamda, üyeler arasındaki sorunlar sebebi ile kurul toplanamaz veya karar alamaz hale gelmiş ise, bu sonuca davranışları ile katkıda bulunan her üye, haklı sebeple azledilebilmelidir¹⁹⁸.

(vi) Yönetim Kurulu Üyesinin Görevin Gereği Gibi İfası İçin Gerekli Nitelikleri Yitirmesi

Yönetim kurulu üyesinden kaynaklı haklı sebeplerin bir diğeri, üyenin görevin gereği gibi ifası için gerekli olan niteliklerini yitirmesidir. Bu durum, pay sahiplerinin, üyeyi sahip olduğu niteliklere güvenerek seçmiş/tercih etmiş olmalarının bir sonucudur.

Yönetim kurulu üyelerinin niteliklerini yitirmesinin haklı sebep teşkil edip etmeyeceği irdelenirken TTK m. 363/2 hükmü göz ardı edilmemelidir. Düzenlemeye göre, *“bir üye üyelik için gerekli kanuni şartları yahut esas sözleşmede öngörülen nitelikleri kaybederse, bu kişinin üyeliği, herhangi bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden sona erer”*. Bilindiği üzere¹⁹⁹, üyeliğin kendiliğinden sona ermesi halinde azil kararı verilmesi ne şart ne de mümkündür; zira üyelik zaten sona ermiştir. Bu bağlamda, yitirilen niteliğin bir “seçilme” niteliği olması durumunda haklı sebep incelemesi de yapılamayacaktır. Dolayısıyla haklı sebep örneği olarak ehliyet kaybından söz edilmesi²⁰⁰ isabetli değildir²⁰¹. Zira ehliyet kaybında üyelik, zaten son bulmaktadır (TTK m. 363/2).

Belirtildiği üzere, üyenin görevi sırasında bir niteliğini yitirmesinin üye sıfatına etkisi, yitirilen niteliğin kanun veya esas sözleşmede bir seçilme niteliği olarak düzenlenmiş olup olmamasına göre belirlenecektir²⁰². Öte yandan, TTK m. 363/2 ile azil kararında haklı sebep arasındaki ilişki bakımından iki özel durum (iki özel nitelik) üzerinde ayrıca durulması önem arz etmektedir.

Bunlardan *ilki*, yönetim kurulu üyesinin “sübjektif” seçilme niteliklerini yitirmesidir. Daha önce işaret ettiğimiz üzere²⁰³ hukukumuzda yatırım kuruluşları ile sigorta ve reasürans şirketleri yönetim kurulu üyeleri açısından dürüstlük ve itibar gibi sübjektif seçilme nitelikleri

¹⁹⁸ Bkz. ve karşı. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 135; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 138; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 24; **Wentrup**, MünchenHdB, § 20, Rn. 57; LG Stuttgart, 23.10.2001-31 KFH O 62/01 (Juris Rechtsportal).

¹⁹⁹ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/A/2/a.

²⁰⁰ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-25.

²⁰¹ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 242, dn. 322.

²⁰² Bu hususta somut bir örnek için bkz. **Manavgat**, Çağlar: “Bağımsız Yönetim Kurulu Üyelerinin İşlevleri ve Sahip Olmaları Gereken Nitelikler”, BATİDER, C. 30, S. 1, 2014, s. 44.

²⁰³ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, II/B/1/b.

aranmıştır (bkz. SerPK m. 45/2, m. 44/1/e; SK m. 4/2, m. 3/2/a/2). Yönetim kurulu üyeleri, görevleri sırasında sübjektif seçilme niteliklerini (dürüstlüklerini ve itibarlarını) yitirebilirler. Ancak söz konusu niteliklerin yitirildiğinin tespit edilmesi, diğ er seçilme niteliklerine nazaran özellik göstermektedir. İflas ve ehliyetsizlik gibi objektif niteliklerin kaybı somut delillerle (örn. mahkeme kararı gibi) kolaylıkla tespit edilebilir. Sübjektif nitelikler açısından aynı sonuca varmak ise mümkün değildir. Zira bir kişinin dürüstlük ve/veya itibarını yitirip yitirmediğ i, kaçınılmaz olarak bir değ erlendirme yapılmasını gerektirmektedir. Bu sebeple, ilgili yatırım kuruluş u veya sigorta/reasürans şirk eti, üyenin dürüstlük ve/veya itibarını yitirip yitirmediğ i hususunda değ erlendirme yapmak zorundadır. Bu değ erlendirme sonrası genel kurul, üyenin dürüstlük ve/veya itibarı artık haiz olmadığ ı kanısına varır ise, (azil kararında olduğu ancak objektif seçilme niteliklerinin yitirmesinde söz konusu olmadığ ı gibi) üyenin görevinin son bulduğ una dair bir karar verecektir. Ancak kanımızca bu karar, teknik anlamda “azil kararı” niteliğ inde değildir. Zira üyenin görevi, seçilme niteliğ ini yitirmesi sebebiyle kendiliğ inden son bulmuştur. Bu sebeple, anılan karar, üyelik ilişkisinin sona erdiğ ine dair bir “tespit kararı” olarak nitelendirilmelidir. Bu doğ rultuda, her ne kadar ilgili düzenlemelerde aksi yönde yorumlanmaya “elveriş li” ifadelere rastlansa da²⁰⁴ sübjektif seçilme niteliklerinin yitirilmesi halinde azil kararı verilmesinin şart ve mümkün olmadığ ı ifade edilmelidir. Bu açıklamalar, sübjektif seçilme niteliklerinin yitirilmesinin azil kararı bakımından haklı sebep incelemesine konu olmaması sonucunu da beraberinde getirmektedir.

Üzerinde durulması gereken *ikinci* özel durum ise, bağımsız yönetim kurulu üyelerinin bağımsız üye olarak kabul edilebilmek için gerekli nitelikleri yitirmeleridir. Payları borsada işlem gören şirketlerin yönetim kurullarında, toplam üye sayısının üçte birinden ancak her durumda ikiden az olmamak üzere bağımsız üyeler yer almalıdır (KYİ m. 4.3.4). Bağımsız üyeler, sahip olmaları gereken nitelikler açısından diğ er üyelerden ayrılmaktadır. Nitekim KYİ m. 4.3.6’da bağımsız yönetim kurulu üyeleri bakımından tarafsızlığ a ve yetkinliğ e dair bazı nitelikler aranmıştır²⁰⁵. Bağımsız üyeler, görevleri sırasında bağımsız üye olarak kabul edilebilmeleri için gerekli nitelikleri yitirebilirler. Esasen KYİ m. 4.3.8’de, üyelerin bağımsızlıklarını ortadan kaldıran bir durumun meydana gelmesi halinde istifa edecekleri belirtilmiştir. Ancak, üyenin istifadan imtina etmesi halinde hangi hukuki sonuçların ortaya çıkacağı düzenlenmemiştir. Konu doktrinde tartışmalıdır.

²⁰⁴ Örn. bkz. Sigorta Şirketleri ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik (RG, 24.08.2007, S. 26623) m. 6/5.

²⁰⁵ Detaylı bilgi için bkz. **Odman Boztosun**, s. 58 vd; **Manavgat**, Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri, s. 45 vd.

Karacan, Odman Boztosun ve Üçışık/Çelik tarafından savunulan hâkim görüş, üyenin bağımsız üye olarak nitelendirilebilmesi için gerekli nitelikleri yitirmesi halinde üyeliğinin kendiliğinden sona ereceğini ifade etmektedir. Buna göre, seçilme niteliklerinin yitirilmesi halinde üyeliğin kendiliğinden sona ereceğini öngören TTK m. 363/2, bağımsızlık niteliği bakımından da uygulanma kabiliyetini haizdir²⁰⁶. Bu görüşe katılma olanağı bulamamaktayız. Zira her şeyden önce -*Manavgat* tarafından da ifade edildiği üzere- bağımsızlık bir “seçilme” niteliği değil; aksine, bağımsız olarak nitelendirilme şartıdır²⁰⁷. Bu sebeple, TTK m. 363/2’nin bağımsızlığın yitirilmesi durumunda uygulanması isabetli değildir. KYİ m. 4.3.8’de bağımsız üye olarak kabul edilebilmek için gerekli nitelikleri yitiren üyeler için istifa yükümlülüğüne yer verilmiş olması da bu yaklaşımı doğrulamaktadır. Zira bağımsızlık bir seçilme niteliği olsa idi, üyelik kendiliğinden sona erer; üyenin istifa etmesi ise şart ve mümkün olmazdı. Yani, bağımsız üye olarak kabul edilebilmek için gerekli niteliklerin yitirilmesi üyeliğin kendiliğinden sona ermesine yol açmayacaktır²⁰⁸. Dolayısıyla bu ihtimalde başvurulması gereken kurum azildir. Kanımızca bağımsız yönetim kurulu üyesinin bağımsız üye olarak kabul edilebilmesi için gerekli nitelikleri yitirmesi azil kararı bakımından haklı sebep teşkil etmektedir²⁰⁹. Zira payları borsada işlem gören şirketler açısından bağımsızlık, üyelik görevinin gereği gibi ifası için gerekli bir niteliktir.

(vii) Yönetim Kurulu Üyesinin İtibarsızlığı

Yönetim kurulu üyesinin itibarsızlığı/kamuoyunda kötü bir imaja sahip olması da azil kararı açısından haklı sebep teşkil edebilir^{210,211}. Bu kabulü gerekli kılan iki temel gerekçeden

²⁰⁶ **Karacan**, Ali İhsan: Yeni Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu, İstanbul 2012, s. 32; **Odman Boztosun**, s. 56; **Üçışık/Çelik**, s. 396.

²⁰⁷ **Manavgat**, Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri, s. 45.

²⁰⁸ **Manavgat**, Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri, s. 45. Keza bağımsız yönetim kurulu üyesinin bağımsızlık niteliğini yitirmesi halinde icracı olmayan yönetim kurulu üyesi olarak görevini sürdürebileceği yönünde bkz. **Özkorkut**, Korkut: Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri, Ankara 2007, s. 159.

²⁰⁹ İstanbul 10. Asliye Ticaret Mahkemesi 21.11.2018 tarih ve E.2016/682, K. 2018/1238 sayılı kararında, bağımsızlık koşullarını sağlamayan üyenin görevine son verilmesini “haklı” olarak nitelendirmiştir: “... 30/12/2011 tarihli Kurumsal Yönetim İlkelerinin belirlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Tebliği’ne göre bağımsız yönetim kurulu üyesinin kamu kurum ve kuruluşlarında aday gösterilme tarihi itibarıyla ve seçilmesi durumunda görevi süresince tam zamanlı çalışmıyor olması gerektiği, ancak davacının 2011 yılından itibaren TÜİK Başkanlığı görevini yürüttüğü ve kamu görevlisi olduğu, bu nedenle bağımsız yönetim kurulu üyesi kriterini sağlamadığı, yine aynı tebliğin bağımsız yönetim kurulu üyesinin son beş yıl içerisinde yönetim kurulu üyesi olarak görev almamış olması hükmü gereği 2009 yılından beri davalı şirkette yönetim kurulu üyeliği olduğu anlaşıldığından bu kriter de uygun olmadığı, bu nedenle her ne kadar mahkememizce davalı bankanın davacının yönetim kurulu üyeliğine son vermesinde isabetsizlik bulunmadığı ve haklı olduğu kanaat edilmiş...” (UyapBB).

²¹⁰ Bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 134; **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 172; **Seyfarth**, s. 698.

²¹¹ Bir önceki başlıkta incelediğimiz üzere, özel kanunlarda itibarsızlık “seçilme” niteliği olarak düzenlenmiş ise, üyelik kendiliğinden sona erecek; haklı sebep incelemesi de yapılmayacaktır. Dolayısıyla itibarsızlık,

söz edilebilir. İlk olarak, pay sahipleri o üyeyi itibarı sebebi ile seçmiş/tercih etmiş olabilirler. İtibarsızlık, üyenin seçilme/tercih edilme nedeninin ortadan kalkması anlamına gelmektedir. İkinci olarak, üyenin kötü imajı şirketin itibarını da zedeleyebilir²¹². Gerçekten kamuoyunda üye hakkında oluşan olumsuz algı şirkete de sirayet edebilir. Bu olgular ise, üyelik ilişkisinin devamını beklenemez kılabilir.

İtibarsızlık, şirket dışı alandan ve hatta üyenin özel hayatından da kaynaklanabilir. Söz gelimi, üyenin başka işlerdeki ticari başarısızlığı²¹³ ve aşırı borçluluğu²¹⁴ kötü bir imaja sahip olmasına ve dolayısıyla haklı sebeple azledilmesine yol açabilir.

Üyenin itibarsızlığı bağlamında üzerinde durulması gereken bir diğer olgu, üyenin suç işlemesidir. Üyenin suç işlemesinin haklı sebep niteliği birkaç farklı açıdan ele alınmalıdır:

Öncelikle üyenin şirket işleri dolayısıyla suç işlemesi ihtimali üzerinde durulmalıdır. Üyenin şirket işleri dolayısıyla suç işlediği hallerde haklı sebepten söz edilebilir. Örneğin üyenin şirket çıkarına sonuçlar elde etmek amacıyla rüşvet (TCK m. 252) ve vergi kaçakçılığı (VUK m. 359) gibi suçlar işlemiş olması haklı sebep olarak kabul edilebilir²¹⁵. Yine üyenin müşteriler ve çalışanlar gibi çeşitli çıkar gruplarına yönelen suçlar işlemesi de bu kapsamda değerlendirilebilir.

Buna ek olarak üyenin, pay sahiplerinin üyeye olan güvenlerini zedeleyecek nitelikteki suçları işlemesi de haklı sebep teşkil edebilir. Örneğin dolandırıcılık (TCK m. 157, m. 158) ve güveni kötüye kullanma (TCK m. 155) gibi malvarlığına karşı işlenen suçlar bu niteliktedir²¹⁶.

Üyenin özel hayatında işlediği suçlar da haklı sebep teşkil edebilir²¹⁷. Ancak bu türden suçların haklı sebep niteliğine ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Üyenin özel hayatında işlediği suçlar,

ancak yatırım kuruluşları ile sigorta ve reasürans şirketleri dışındaki anonim şirketler açısından haklı sebep incelemesine konu olacaktır.

²¹² Bu hususta detaylı bir inceleme için bkz. **Nees**, s. 268 vd.

²¹³ **Yağcıoğlu**, s. 221. Vekil bakımından bu yönde bkz. **Sarı**, s. 176.

²¹⁴ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 134; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 54; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 36; **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 73; **Grigoleit**, AktG § 84, Rn. 42; **Nees**, s. 274. Ayrıca belirtelim ki, aşırı borçluluğun dolaylı sonuçları olarak ifade edebileceğimiz üyenin konkordato ilan etmesi, borç ödemeden acze düşmesi ve ödemelerini tatil etmesi gibi haller de haklı sebep olarak nitelendirilebilir. Üyenin iflası ise haklı sebep teşkil etmeyecektir. Zira iflas halinde üyelik kendiliğinden sona ermektedir (TTK m. 363/2).

²¹⁵ Karş. **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 19.

²¹⁶ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 156.

²¹⁷ Bkz. ve karş. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 134; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 137; **Bürgers**, HeidelbergKomm, AktG § 84, Rn. 29.

ancak üyenin ve şirketin itibarına zarar vermesi halinde haklı sebep olarak kabul edilebilir²¹⁸. Söz gelimi, kasten öldürme (TCK m. 81) ve çocukların cinsel istismarı (TCK m. 103) gibi suçlar bu niteliktedir²¹⁹. Yine, işletme konusu ile bağlantılı suçlar da şirketin itibarına zarar verebilir. Örneğin, güneş enerjisi alanında faaliyet gösteren bir şirket bakımından yönetim kurulu üyesinin çevreye karşı bir suç [örn. çevrenin kasten kirletilmesi suçu (TCK m. 181)] işlemesi de haklı sebep olarak nitelendirilebilir²²⁰.

Üyenin suç işlediği bu haller, üyelik ilişkisinin devamını beklenemez kılmakta ise de pek çok ihtimalde üye hakkında azil kararı verilmesine gerek kalmayacaktır. Bu açıdan iki farklı düzenlemeye (TMK m. 407/1, TCK m. 53/1/d) dikkat çekilmelidir:

TMK m. 407/1'e göre, "[b]ir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her ergin kısıtlanır". Düzenleme, bir yıl ve üzeri süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkûm olan kişinin artık tam ehliyetli olmayacağını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla anılan ihtimalde TTK m. 363/2 uygulama alanı bulacak; üyelik kendiliğinden son bulacaktır. Bu ihtimalde üye hakkında azil kararı verilmesi ise şart ve mümkün olmayacak; haklı sebep incelemesi yapılmasına da gerek kalmayacaktır.

TCK m. 53/1/d'ye göre ise, "[k]işi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak; ... şirket... yöneticisi ... olmaktan ... yoksun bırakılır". TCK m. 53/2'de yaptırımın süresi de belirtilmiştir: "Kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz". TCK m. 53/1/d ve m. 53/2'de yer verilen ifadeler, lafzı itibarı ile iki farklı şekilde yorumlanmaya elverişli görünmektedir.

İlk olarak, bu yaptırımın yönetim kurulu üyeliğini kendiliğinden sona erdirmeyeceği, düzenlemenin sadece geçici bir görevi ifa edememe durumuna yol açacağı ileri sürülebilir. Bu yaklaşımın kabulü halinde, "kastan işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin sonucu olarak şirket yöneticisi olmaktan yoksun bırakılan" yönetim kurulu üyesi hakkında azil kararı verilmesi mümkün olacaktır. Belirtmek gerekir ki, ceza hukuku doktrininde, vakıf

²¹⁸ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 156; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 137. Karş. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 134, dn. 516.

²¹⁹ **Nees**, s. 274-275.

²²⁰ **Nees**, s. 274.

yöneticileri ekseninde olmakla birlikte, anılan kabule “işaret eden” bir yaklaşıma rastlamak mümkündür²²¹.

Tarafımızca da paylaşılan ticaret hukuku doktrinindeki yaklaşıma göre ise düzenleme, geçici süreli olmakla birlikte²²² bir tür kanuni üyeliğe seçilme engeli öngörmektedir²²³. Bu yaklaşımın kabul edilmesi durumunda, görevi sırasında “kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin sonucu olarak şirket yöneticisi olmaktan yoksun bırakılan” üyenin görevi kendiliğinden sona erecektir²²⁴. Zira ortada, TTK m. 363/2 anlamında “kanuni seçilme niteliğinin yitirilmesi” durumu vardır. Dolayısıyla üyenin azledilmesi ve dolayısıyla azil kararı için haklı sebep incelemesi yapılması şart ve mümkün olmayacaktır.

Gerek TMK m. 407/1 gerekse de TCK m. 53 üyenin mahkûm olmasına hukuki sonuç bağlamaktadır. Her iki hükümde de üyenin yargılanması, gözaltına alınması ve tutuklanması bakımından herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir. Suç işleme ile azil kararında haklı sebep kavramları arasındaki ilişki de bu noktada önem taşımaktadır. Şirket yargılama sonucunu beklemek istemeyebilir. Zira üyenin yargılama sürecinde görevde kalması da şirketin itibarını zedeleyebilir. Bu bağlamda, şirketin yargılama sonucunu beklemek zorunda olmadığı; üyeyi söz konusu suçları işlediği yönünde kuvvetli şüphenin varlığı²²⁵ veya bu suçlar dolayısıyla tutuklanması²²⁶ gibi hallerde de haklı sebeple azledebileceği kabul edilmelidir. Keza üye, yargılama sonunda TMK m. 407/1 veya TCK m. 53 kapsamında bir cezaya mahkûm edilmese bile, kamuoyunda hakkında olumsuz algı oluşmuş ise haklı sebeple azledilebilmelidir²²⁷.

(viii) Politik Sebepler

Yönetim kurulu üyelerinin azlinde haklı sebep teşkil eden olgular bağlamında politik sebeplere de değinilmelidir. Kanun koyucu, TTK m. 364 gerekçesinde konuya yaklaşımını

²²¹ Akkaş, Ahmet Hulusi: Bir Güvenlik Tedbiri Türü Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma (Hak Yoksunlukları), Ankara 2021, s. 230.

²²² Bu ifade ile kişinin hapis cezasının infazı tamamlandıktan sonra tekrar üye seçilebilecek olmasına vurgu yapılmaktadır, Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 548f; Atakan, s. 41.

²²³ Bu hususta bkz. Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-24; Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 548f; Atakan, s. 41. Ekleyelim ki, bu görüşün kabulü durumunda düzenleme, maddede sayılan suçlardan dolayı mahkûmiyet halinde üyeliğin kendiliğinden sona ereceğini öngören eTTK m. 315/2 hükmünü de ikame edecektir. Karş. Helvacı, Mehmet: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu (Organı) Konusunda Getirdiği Yenilikler”, Avrupa Birliği Perspektifinden Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sermaye Piyasası’na Etkileri (Edt. Özkorkut, Korkut), Ankara 2010, s. 192.

²²⁴ Bozkurt, Şirketler, s. 266.

²²⁵ Kort, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 156; Spindler, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 134; Weber, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 73; Yağcıoğlu, s. 221. Vekil bakımından bu yönde bkz. Sarı, s. 167, dn. 94, s. 171.

²²⁶ Bkz. Erdem, H. Ercüment, “Yönetim Kurulunun Oluşumu, Yetkileri, Yetki Devri”, Türk Ticaret Kanunu ile İlgili Makaleler(2009-2016), İstanbul 2017, s. 386, dn. 55.

²²⁷ Vekil bakımından bu yönde bkz. Sarı, s. 171.

açıklamıştır: “Sadece politik nitelik taşıyan bir sebep(in), özellikle bilgisi ve ehliyeti ile yararlı olan bir üye yönünden haklı sebep oluştur(ul)ması ratio legis'e uymayabilir”. Kanımızca bu yaklaşım yerindedir²²⁸. Esasen aksi kabul, siyasi faaliyette bulunma hakkına da (bkz. AY m. 67) aykırı olurdu. Bu sebeple, yönetim kurulu üyesinin bir siyasi partiye üye olması, bir siyasi partiden milletvekili adayı olması ve hatta milletvekili seçilmesi²²⁹ azil kararı için haklı sebep teşkil etmeyecektir. Bu kuralın istisnasını, üyenin politik faaliyetlerinden ötürü şirkete yeterli zamanı ayıramaması oluşturmaktadır. Yani üye, politik faaliyetlerinden ötürü şirkete yeterli zamanı ayıramamakta ise haklı sebeple azledilebilir²³⁰. Öte yandan, yönetim kurulu üyesinin yasaklı bir siyasi partiye ya da terör örgütüne üye olmasının azil kararı için haklı sebep teşkil edeceğinden tereddüt etmemek gerekir²³¹.

(ix) Tüzel Kişi Yönetim Kurulu Üyesine Özgü Haklı Sebepler

Kanun koyucu azil konusunda gerçek ve tüzel kişi yönetim kurulu üyeleri arasında bir ayrıma gitmemiştir. Nitekim doktrinde, tüzel kişi yönetim kurulu üyelerinin tıpkı gerçek kişi yönetim kurulu üyeleri gibi azledilecekleri belirtilmektedir²³². Bu sebeple, çalışma genelinde ifade edilen hususlar, tüzel kişi yönetim kurulu üyesi bakımından da aynı şekilde geçerlidir. Ancak, tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin azline özgü bir hususa değinilmesinde fayda vardır.

Tüzel kişinin yönetim kurulu üyeliğinde, tüzel kişi yönetim kurulu üyesine özgü haklı sebeplerin kabul edilmesi gerekmektedir. Zira tüzel kişilere özgü olgular da şirket bakımından üyelik ilişkisinin devamını beklenemez hale getirebilir. Örneğin, tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin organizasyonel yapısında meydana gelen değişiklikler haklı sebep oluşturabilir. Bu anlamda, tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin tasfiyeye girmesi²³³, yapısal değişikliği (TTK m. 134 vd.) ve pay sahipleri çevresinin (özellikle kontrolün) değişmesi, duruma göre haklı sebep teşkil edebilir²³⁴. Yine, Yargıtay tarafından da belirtildiği üzere²³⁵, tüzel kişi yönetim kurulu

²²⁸ Nitekim Alman hukukunda da yönetici kurul üyelerinin politik faaliyetlerde bulunması haklı sebep olarak nitelendirilmemektedir, bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 136; **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 170; **Nees**, s. 277.

²²⁹ **Karaege**, Görevden Alma, s. 89, dn. 99. Ayrıca bkz. AY m. 82.

²³⁰ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 136; **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 170; **Bürgers**, HeidelbergKomm, AktG § 84, Rn. 31.

²³¹ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 137; **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 170; **Link**, Wachter, AktG § 84, Rn. 59; **Seyfarth**, s. 698; **Nees**, s. 277.

²³² **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 63; **Develi**, s. 178, **Yağcıoğlu**, s. 127.

²³³ Karş. **Çamoğlu**, tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin tasfiyeye girmesini bir tür üyeliğin kendiliğinden sona ermesi hali olarak niteler görmektedir, bkz. **Çamoğlu**, Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatı, s. 17-18.

²³⁴ Bu hususta detaylı bilgi için bkz. **Kırca**, Tüzel Kişiler, s. 57-58.

²³⁵ Y. 11. HD, T. 30.10.2017, E. 2015/14781, K. 2017/5821: “Mahkemece, iddia, savunma, toplanan deliller ve tüm dosya kapsamına göre; davacının iptali istediği 29/05/2014 tarihli genel kurul toplantısında alınan yönetim kurulu üyeliğinden alınmasına dair kararın usul ve yasaya uygun olarak alındığı, davalı şirket yönetim kurulu üyesi olan tüzel kişi davacının görevden alınan temsilcisi gerçek kişi bakımından davalı

üyesinin gerçek kişi tayininde özenli davranmaması; örneğin, şirket ile arasında husumet bulunan bir gerçek kişiyi ataması ve onu değiştirmemekte ısrar etmesi de haklı sebeptir²³⁶.

(5) Şirketten Kaynaklanan Haklı Sebepler

Şirkete yüklenebilen davranışlar da azil kararı açısından haklı sebep teşkil edebilir²³⁷. Ancak, şirketten kaynaklı olguların azil kararı açısından haklı sebep olarak nitelendirilmesine son derece titiz yaklaşılması gerekmektedir. Zira taraflardan birinin (bu arada şirketin), kendi kusurundan ya da en azından kendisine yüklenebilen davranışlardan kaynaklı olguları ileri sürerek hukuki ilişkiyi haklı sebeple sona erdirmek istemesi, pek çok halde dürüstlük kuralına aykırı olacaktır²³⁸. Bu sebeple, şirketten kaynaklı olgular ancak istisnai hallerde haklı sebep olarak nitelendirilebilir. Doktrinde ve yargı kararlarında şirketten kaynaklanan haklı sebep örnekleri bağlamında üzerinde durulan hususlar aşağıda incelenmektedir.

(i) Pay Sahipleri Çevresinin (ve Özellikle Kontrolün) Değişmesi

Anonim şirketlerde pay devirleri yahut başkaca yöntemlerle şirket içi güç dengelerinin ve hatta kontrolün değişmesi mümkündür. Yeni pay ya da kontrol sahipleri, temelini güven duygusunda bulan üyelik ilişkisini mevcut üyeler ile sürdürmek istemeyebilirler. Bu noktada, pay sahipleri çevresinde ve özellikle de kontrolde meydana gelen değişikliklerin haklı sebep olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususu önem taşımaktadır.

Pay sahipleri çevresinde meydana gelen değişimler kural olarak haklı sebep niteliğinde değildir²³⁹. Ancak bu hususta bazı istisnalara dikkat çekilmelidir. Zira mevcut yönetim kurulu üyelerinin yeni pay ya da kontrol sahibinin çıkarlarına aykırı davranacakları yönünde haklı (makul) bir şüphe var ise, haklı sebepten söz edilebilir²⁴⁰. Örneğin, mevcut üyelerin, şirketin devralınmasına şiddetle muhalefet etmiş ve hatta düşmanca devralma senaryoları ile sürece

şirket ile aralarında husumet bulunması ve davacı şirket bakımından da şahsında haklı sebep bulunan temsilcisini değiştirmemekte ısrar etmesinin hakkın kötüye kullanımı olarak görüldüğü, uyumlu çalışma imkanı kalmayan yönetim kurulunun uyumlu çalışma şartlarını sağlamanın genel kurulun görevi olduğu dolayısı ile davaya konu genel kurul kararının iptalini gerektirecek nitelikte yasal ve usuli nedenlerin varlığının saptanamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. ... davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle ... hükmün ONANMASINA, ... karar verildi.” (BATİDER, C. 34, S. 1, 2018, s. 217-218).

²³⁶ **Develi**, s. 179; **Şener**, Emsal Kararlar, s. 51. Genel kurulun gerçek kişi temsilciyi haklı sebepler bulunsa bile azletme yetkisine sahip olmadığını da hatırlatalım. Bu hususta bkz. TTK Madde Gerekeçleri, m. 359; **Akdağ Güney**, Tüzel Kişi, s. 287; **Yağcıoğlu**, s. 143-144. Karş. **Üçışık/Çelik**, s. 285. Öte yandan, genel kurulun tüzel kişi yönetim kurulu üyesini azletmesi halinde, gerçek kişi temsilcinin görevinin kendiliğinden sona ereceğine de dikkat çekmekte yarar vardır, bkz. **Akdeniz**, s. 135.

²³⁷ **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 121; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 25.

²³⁸ Bu hususta bkz. **Altınok Ormancı**, s. 158 vd.

²³⁹ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 138; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 128; **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 177; **Seyfarth**, s. 700; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 25.

²⁴⁰ Bkz. **Spindler** MünchKomm, AktG § 84, Rn. 138; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 128; **Oltmanns**, Heidel, AktG § 84, Rn. 25. Karş. **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 178.

engel olmaya çalışmış olmaları halinde durum böyledir²⁴¹. Bu ihtimalde yeni pay/kontrol sahipleri, mevcut üyelerin “sadakati” konusunda haklı bir şüpheyne sahiptirler.

(ii) İşletme Konusunun Değiştirilmesi

Anonim şirketler işletme konusunu kısmen veya tamamen değıştirebilir. Haklı sebep incelemesi bakımından, özellikle işletme konusunun tamamen değıştirilmesi önemi haizdir. İşletme konusunun tamamen değıştirilmesi ile “... bir konudan başka bir işletme konusuna geçilmesi veya bu sonucu doğuracak değışiklikler kastedilmiştir. Mesela mobilya üretiminden vazgeçilip turizm yapılmak istenmesi veya mobilyacılık muhafaza edilmekle birlikte kaleme alış şekline göre pasif konu kabul olunması gibi²⁴²”.

İşletme konusunun tamamen değıştirilmesi, azil kararı bakımından haklı sebep teşkil edebilir. Zira görevde olan üyeler, yeni işletme konusu hakkında yeterli bilgi birikimine yahut tecrübeye sahip olmayabilirler. Bu durum, şirket açısından mevcut üyeler ile üyelik ilişkisinin devamını beklenemez kılabilir. Ancak önemle vurgulayalım ki, işletme konusu değışikliği *per se* haklı sebep niteliğini haiz değildir. Haklı sebep, üyenin, yeni işletme konusuna dair gerekli yeterliliğe sahip olmamasıdır.

Ayrıca belirtelim ki, işletme konusunun tamamen değıştirilmesinin yanı sıra, şirketin faaliyet alanını daraltması da haklı sebep teşkil edebilir²⁴³. Örneğin, hem otel işletmeciliği hem de zirai ilaç üretimi konusunda faaliyet gösteren bir anonim şirket, artık yalnızca otel işletmeciliği alanında faaliyetini sürdürmeye karar vermiş ise, zirai ilaç üretimi konusundaki yetenekleri sebebiyle seçilmiş yönetim kurulu üyelerini haklı sebeple azledebilir.

(iii) Yönetim Kurulu Üye Sayısının Azaltılması Haklı Sebep Teşkil Etmekte Midir?

Alman doktrinde şirketten kaynaklı haklı sebep örnekleri bağlamında, yönetici kurul üyesi sayısının azaltılması üzerinde de durulduğu görülmektedir. Konunun hareket noktasını, Frankfurt a. M. İstinaf Mahkemesi’nin 17.02.2015 tarih ve 5 U 111/14 sayılı kararı²⁴⁴ oluşturmaktadır. Söz konusu yargılamaya konu olay şu şekilde özetlenebilir:

²⁴¹ Spindler, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 138. Karş. Bürgers, HeidelbergKomm, AktG § 84, Rn. 30.

²⁴² Bkz. TTK Madde Gereğçeleri, m. 421. “İşletme konusunun tamamen değıştirilmesi” hakkında detaylı bilgi için bkz. Uzunallı, Sevilay: Anonim Şirketlerde İşletme Konusu, Ankara 2013, s. 164 vd.

²⁴³ Bkz. Kort, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 175; Lutter/Krieger/Verse, s. 173-174; Thüsing, Handbuch, § 5, Rn. 25.

²⁴⁴ NZG, S. 13, 2015, s. 214 vd.

Commerzbank AG, 2013 yılında, personel sayısını 2016 yılı sonuna kadar yüzde on oranda azaltmaya karar vermiştir. Bu bağlamda, yönetici kurul üye sayısının da azaltılması kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine gözetim kurulu, bir yönetici kurul üyesini azletmiştir. Davacı yönetici kurul üyesi, azil kararının haklı bir sebebe dayanmadığı düşüncesindedir. Davalı şirket ise, azlin 2013 yılında benimsenen personel azaltma stratejisinin bir parçası olduğunu; yönetici kurul üyelerinin bu stratejik kararın kapsamı dışında tutulmasının beklenemeyeceğini ileri sürmüştür. Mahkeme, somut olayda azil kararının haklı bir sebebe dayanmadığı yönünde hüküm kurmuştur.

Söz konusu karar, doktrinde farklı görüşlerin ileri sürülmesini beraberinde getirmiştir. Bir görüş, üye sayısının azaltılmasını haklı sebep olarak nitelendirmemektedir²⁴⁵. Tarafımızca benimsenen aksi görüşe göre ise, kategorik olarak, üye sayısının azaltılmasının haklı sebep niteliğini haiz olmayacağı düşünülmemelidir²⁴⁶. Üye sayısının azaltılması duruma göre haklı sebep teşkil edebilir. Örneğin şirket, mali durumunun kötüleşmesi yüzünden üyelerin mali haklarını ödeyemeyecek olması gibi sebeplerle üye sayısını azaltmış olabilir²⁴⁷. Bu sebeple, somut olayda şirketi üye sayısını azaltmaya sevk eden nedenler detaylı biçimde irdelenmeli; nedenlerin yeterince ağır olması halinde haklı sebeple azle olanak tanınmalıdır.

Nihayet belirtelim ki, üye sayısının azaltılmasına karar verilen genel kurulda, azaltım sebebi ile hangi üyenin görevden alınacağı ismen belirlenebilir. Hatta bu halde, kararın haksız olduğu gerekçesi ile hükümsüzlüğü de ileri sürülemeyecektir. Zira gündemde yer alan ve üye sayısının azaltılmasına dayanak oluşturan madde (bu madde “*üye sayısının belirlenmesi*” veya “*üye sayısının azaltılması*” gibi formüle edilmiş olabilir), aynı zamanda azil ile “ilgili” madde niteliğinde olacaktır²⁴⁸. Yani azil kararı, gündemde yer alan azil ile ilgili maddeye dayanılarak verilecek; bu madde sebebi ile şirket, haklı bir sebep ileri sürmek zorunda olmaksızın üyeyi azletmiş olacaktır. Dolayısıyla ilgili maddeye dayanılarak verilecek azil kararına karşı, haklı sebebe dayanmama gerekçesi ile hükümsüzlük davası da açılmayacaktır²⁴⁹.

²⁴⁵ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 137; **Bürgers**, HeidelbergKomm, AktG § 84, Rn. 28; Keza bkz. **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 53. *Commerzbank AG* kararına özgü değerlendirmeler içermekle birlikte bu doğrultuda bkz. **Heidel**, Thomas: “Ist die beabsichtigte Verkleinerung des Vorstands ein wichtiger Grund zur Abberufung seiner Mitglieder?”, AG, S. 22, 2013, R. 341.

²⁴⁶ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 175a; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 148; **Hüffer/Koch**, AktG § 84, Rn. 35; **Lutter/Krieger/Verse**, s. 174; **Ihrig/Schäfer**, s. 59-60; **Wentrup**, MünchenHdB, § 20, Rn. 57; **Merkelbach**, Matthias/**Herb**, Anja: “Verkleinerung des Vorstands ist kein wichtiger Abberufungsgrund”, GWR, S. 11, 2014, s. 240; **Akdeniz**, s. 61.

²⁴⁷ Bkz. ve karş. **Yağcıoğlu**, s. 215. Vekâlet sözleşmesi bakımından mali durumda meydana gelen değişikliğin haklı sebep teşkil edebileceği yönünde bkz. **Sarı**, s. 176.

²⁴⁸ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/A/3/a/cc/aaa.

²⁴⁹ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, II/A/4/b.

(6) Üçüncü Kişilerden Kaynaklanan Haklı Sebep: Üçüncü Kişilerin Baskısı

(i) Genel Bakış

Azil kararı bakımından haklı sebep teşkil eden olgular, tabii olarak, genellikle hukuki ilişkinin taraflarından (üye ve şirketten) kaynaklanır. Ancak, kimi zaman, üçüncü kişiler de azil sürecine müdahil olma istek yahut ihtiyacı duyabilirler. Bu doğrultuda üçüncü kişiler, yönetim kurulu üyelerinin azledilmesi yönündeki arzu veya taleplerini dile getirebilir; şirkete bu yönde baskı yapabilirler. Böylece, üçüncü kişilerin şirkete baskı yapmasının azil kararı için haklı sebep niteliği taşıyıp taşımayacağı sorusu ortaya çıkmaktadır²⁵⁰.

Üçüncü kişilerin baskısının azil kararı bakımından haklı sebep teşkil edip etmeyeceği hususu, Alman yargı kararlarında kaynağını bulmaktadır. Bu sebeple ilk olarak konu ile ilgili yargı kararları ifade edilecektir. Akabinde ise, söz konusu yargı kararları sonrası ortaya atılan görüş ve değerlendirmeler irdelenecektir.

(ii) İlgili Mahkeme Kararları

Üçüncü kişilerin baskısı konusu, tespit edilebildiği kadarıyla ilk kez, Alman Federal Mahkemesi’nin 27.03.1961 tarih ve II ZR 24/60²⁵¹ sayılı kararında irdelenmiştir. Bu karar, kooperatiflere ilişkin olmakla birlikte anonim şirketler açısından da geçerlidir. Yargılamaya konu olayda, bir kooperatifin yaklaşık bin üç yüz çalışanı, dört yönetici kurul üyesinin azli talebiyle greve gitmiştir. Bunun üzerine kooperatif, yönetici kurul üyelerinin haklı sebeple azline ve hizmet sözleşmelerinin haklı sebeple feshine karar vermiştir. Yönetici kurul üyesi, feshin geçersiz olduğunun tespiti talebiyle dava açmıştır.

Federal mahkeme (davacının talebi doğrultusunda) çalışanların baskısının haklı sebep niteliği taşıyıp taşımayacağını, “azil” değil; “hizmet sözleşmesi” bakımından²⁵² irdelenmiştir. Mahkeme, somut olayda, yasa dışı bir grevin söz konusu olduğunu tespit etmiş ve yasa dışı bir grevin yükümlülüklerine aykırı davranmayan üyenin hizmet sözleşmesinin feshi için haklı sebep teşkil etmeyeceğine hükmetmiştir.

²⁵⁰ Yeri gelmişken borçlar hukuku doktrininde haklı sebeplerin hukuki ilişkinin tarafları dışındaki sebeplerden kaynaklanabileceğinin kabul edildiğini de belirtmekte fayda vardır, bkz. **Seliçi**, s. 193; **Altınok Ormancı**, s. 136.

²⁵¹ Juris Rechtsportal.

²⁵² Alman hukukunda yönetici kurul üyeleri ile şirket arasında, üyelik ilişkisinden ayrı/bağımsız bir sözleşme ilişkisi de olduğu, bu sözleşmesinin hizmet sözleşmesi olarak nitelendirildiği, üyelik ilişkisinin sona ermesi (azil) ile hizmet sözleşmesinin sona ermesinin (fesh) farklı hukuki işlemler anlamına geldiği ve nihayet iki hukuki işlem için aranan haklı sebeplerin de birbirlerinden farklılık gösterdiği çalışmanın ilgili kısımlarında ifade edilmişti, bkz. Yuk. Birinci Bölüm, B/2/b/aa/bbb.

Alman Federal Mahkemesi, konu ile ilgili güncel yaklaşımını ise 23.10.2006 tarih ve II ZR 298/05²⁵³ sayılı kararında ortaya koymuştur. Bu kararda, üçüncü kişilerin baskısının haklı sebep niteliği, hizmet sözleşmesi değil azil kararı bakımından irdelenmiştir.

Yargılamaya konu olayda, anonim şirketten alacaklı olan banka, şirket ile aralarında mevcut kredi ilişkisinin uzatılmasını yönetici kurul başkanının azli şartına tâbi kılmıştır. Bunun üzerine anonim şirket yönetici kurul başkanını azletmiştir. Yönetici kurul başkanı, azil kararının haklı sebebe dayanmaması sebebiyle geçersiz olduğu düşüncesindedir.

Söz konusu yargılamada Yüksek Mahkeme, şirketin içinde bulunduğu mali durumu dikkate almıştır. Zira somut olayda, kredi ilişkisinin uzatılması şirket açısından hayati öneme sahiptir; öyle ki, aksi halde şirket iflas riski ile karşı karşıya kalacaktır. Federal Mahkeme, bu noktaya dikkat çekerek bankanın baskısının azil kararı bakımından haklı sebep teşkil edeceği yönünde hüküm kurmuştur.

(iii) Değerlendirme

Doktrinde, kanımızca da isabetli olarak, üçüncü kişilerin baskısının bazı hallerde azil kararı bakımından haklı sebep teşkil edeceği ifade edilmektedir²⁵⁴. Kuşkusuz, üçüncü kişilerin baskısının haklı sebep niteliği, her bir baskı grubu ve her bir somut olay bakımından ayrı ayrı irdelenmelidir. Ancak bu bağlamda bazı genel ilkelerden söz etmek de mümkündür:

Her şeyden önce, azil, şirket çıkarlarının bir gereği olmalıdır. Bu anlamda, azil baskısı yapan üçüncü kişilerin değil; şirketin çıkarları azli gerektirmelidir²⁵⁵. Şirketin çıkarının azli gerektirmesi, üyenin görevde kalmasının şirketin zararına sonuçlar doğurması veya yakın gelecekte kuvvetle muhtemel doğuracak olması halinde söz konusudur. Dolayısıyla şirket, ancak, baskıya karşı durması (yani baskıya rağmen üyeyi azletmemesi) halinde ciddi zararlara uğrayacak ise haklı sebeple azil kararı verebilmelidir²⁵⁶. Keza aynı sebepten ötürü, üçüncü kişilerin baskının son derece yoğun/ısrarlı olması da haklı sebep nitelendirmesi için yeterli kabul edilmemelidir²⁵⁷; bu hususta, şirketin uğrayacağı/uğraması muhtemel zararlar belirleyici

²⁵³ Juris Rechtsportal. Söz konusu karar hakkında ayrıca bkz. **Krüger**, Stefan/**Achsnick**, Jan: “Abberufung eines Vorstandsmitglieds aus wichtigem Grund bei Drohung der Hausbank mit Nichtverlängerung einer lebenswichtigen Kreditlinie”, EWiR, S. 6, 2007, s. 161-162.

²⁵⁴ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 139; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 131; **Bürgers**, HeidelbergKomm, AktG § 84, Rn. 28; **Weber**, Hölters/Weber, AktG § 84, Rn. 75; **Grigoleit**, AktG § 84, Rn. 44; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 23; **Ihrig/Schäfer**, s. 61; **Fleischer**, Holger: “Zur Abberufung von Vorstandsmitgliedern auf Druck Dritter”, DStR, S. 34, 2006, s. 1507 vd. Karş. **Lutter/Krieger/Verse**, s. 176.

²⁵⁵ **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 149; **Nees**, s. 254 vd.

²⁵⁶ **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 131.

²⁵⁷ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 173.

olmalıdır. Ayrıca şirket, üçüncü kişilerin baskısına karşı azil dışında bir çözüm üretememiş de olmalıdır. Dolayısıyla şirket, öncelikle alternatif çözümleri araştırmalı ve son çare olarak azle başvurmalıdır²⁵⁸.

Bu genel açıklamalar ışığında, azil kararı için haklı sebep teşkil eden/etmeyen üçüncü kişilerin baskısı halleri şu şekilde ifade edilebilir.

Şirket çalışanlarının baskısı haklı sebep niteliği taşıyabilir. Zira bu baskı, özellikle çok sayıda²⁵⁹ çalışandan gelmesi ve grev tehdidi ile birleşmesi durumunda şirkete ciddi ekonomik zararlar verebilir. Çok sayıda çalışanın birlikte iş bırakması, şirketi güç durumlara düşürebilir. Böyle bir ihtimalde şirket, yönetim kurulu üyelerini haklı sebeple azledebilmelidir²⁶⁰. Ancak şirket, öncelikle çalışanları caydırmak için çaba göstermeli²⁶¹; iş barışını tekrar temin etmek üzere azle mecbur kalmış olmalıdır²⁶².

Müşteriler, tedarikçiler ve kredi kuruluşları gibi şirket ile aralarında sözleşme ilişkisi bulunan üçüncü kişilerin baskıları, özellikle mevcut ticari ilişkileri sona erdirmeye tehdidi ile birleşmesi halinde haklı sebep teşkil edebilir²⁶³. Örneğin, şirketin bir müşterisinin üyenin azledilmemesi durumunda siparişlerini geri çekeceği tehdidi bu niteliktedir²⁶⁴. Kamuoyunda destek bulan (geniş katılımlı) boykot çağrıları açısından da durum böyledir²⁶⁵. Keza, yukarıda incelediğimiz mahkeme kararına konu olan bankanın kredi ilişkisinin uzatılmasını üyenin azli şartına bağlaması benzer bir diğer örnektir. Ancak bu türden baskıların haklı sebep niteliği irdelenirken iki husus göz ardı edilmemelidir. Öncelikle, üçüncü kişinin sözleşme ilişkisini sona erdirmesinin şirkete vereceği zararın boyutu dikkate alınmalıdır²⁶⁶. Örneğin, tek bir müşterinin az sayıdaki siparişini geri çekme tehdidi haklı sebep teşkil etmeyecektir. Ancak baskı yapan müşteri, şirketin en önemli müşterisi ise (örn. siparişlerin büyük çoğunluğu o müşteriye ait ise) aksi sonuca varılabilir. Yine, bankanın kredi ilişkisini uzatmamasının şirketi iflasa sürükleyecek olması da zararın boyutu dolayısıyla haklı sebep olarak kabul edilmelidir.

²⁵⁸ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 139; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 150; **Nees**, s. 256.

²⁵⁹ Şirketin faaliyetlerini sürdürmesini engellemeyecek sayıda/oranda çalışanın baskısının haklı sebep olarak nitelendirilmesi ise güçtür.

²⁶⁰ Bu doğrultuda bkz. **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 173; **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 139; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 131; **Fleischer**, auf Druck Dritter, s. 1513.

²⁶¹ **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 154; **Wentrup**, MünchenHdB, § 20, Rn. 61.

²⁶² Bkz. **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 173.

²⁶³ **Grigoleit**, AktG § 84, Rn. 44; **Fleischer**, auf Druck Dritter, s. 1513-1514. Banka örneğine özgü olarak bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 139.

²⁶⁴ Limited şirketlere ilişkin olmakla birlikte bkz. BGH, 03.05.1999-II ZR 35/98 (BeckRS 9998, 40645).

²⁶⁵ Bkz. **Nees**, s. 276-277.

²⁶⁶ **Fleischer**, auf Druck Dritter, s. 1513-1514; **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 139.

İkinci olarak ise, şirketin alternatif seçeneklere ulaşma olanağı nazara alınmalıdır²⁶⁷. Örneğin, başka bir bankadan da aynı şartlarda kredi alabilme olanağı var iken, azil şartı ile kredi vermeyi kabul eden bankanın tercih edilmesi halinde haklı sebepten söz edilememelidir²⁶⁸.

Özel kanunlara tâbi anonim şirketler için kamu kurum ve kuruluşlarının azil baskısı haklı sebep teşkil edebilir²⁶⁹. Bu hususta, BankK m. 69/b hükmüne dikkat çekilebilir. Kanun koyucu, BDDK'ya, bazı şartların gerçekleşmesi halinde²⁷⁰ “... karar, işlem ve uygulamalarda yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu bulunması hâlinde genel kurulun en kısa sürede olağanüstü toplantıya çağrılarak yönetim kurulu üyelerinden bir veya birkaçının veya tamamının değiştirilmesi” talebinde bulunma hakkı tanımıştır. BDDK'nın bu talebi, banka yönetim kurulu üyelerinin azli bakımından haklı sebep olarak nitelendirilebilir.

Politikacıların, medyanın, çevre ve tüketici örgütlerinin baskıları haklı sebep niteliğini haiz değildir²⁷¹. Ancak, ilgili çevrelerin şirkete baskı uygulamasına sebep olan olgunun başlı başına bir haklı sebep teşkil edebileceği de göz ardı edilmemelidir²⁷².

Finansal analistler ve derecelendirme kuruluşlarının şirketin mevcut veya gelecekteki mali durumuna dair olumsuz öngörülerini ise haklı sebep olarak nitelendirilemez²⁷³.

ee) Azil Kararına Özgü Gündeme Bağlılık İlkesi Rejiminin Çağrısız Genel Kurulda Uygulanması

Bilindiği üzere genel kurul, kural olarak çağrı üzerine toplanır. Bununla birlikte kanun koyucu, tüm pay sahipleri veya temsilcilerinin hazır bulunması halinde, genel kurulun çağrı prosedürüne uyulmaksızın toplanmasına olanak tanımıştır (TTK m. 416). Daha çok, az sayıda pay sahibinden oluşan küçük ve aile tipi anonim şirketlerde uygulanan çağrısız genel kurul,

²⁶⁷ Bkz. ve karşı. **Fleischer**, auf Druck Dritter, s. 1513-1514.

²⁶⁸ **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 131.

²⁶⁹ Bkz. ve karşı. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 139; **Bürgers**, HeidelbergKomm, AktG § 84, Rn. 30; **Lutter/Krieger/Verse**, s. 176; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 23; **Fleischer**, auf Druck Dritter, s. 1513.

²⁷⁰ Bkz. BankK m. 69: “Banka tarafından 68 inci maddede yer alan önlemlerin alınmaması veya alınan önlemlere rağmen sorunların giderilememesi ya da bu tedbirlerin alınması durumunda dahi sonuç alınamayacağının Kurumca belirlenmesi hâlinde Kurul ...”.

²⁷¹ **Seyfarth**, s. 700; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 23; **Nees**, s. 261. Politikacılara özgü olarak bu yönde bkz. **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 173a. Karşı. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 139; **Fleischer**, auf Druck Dritter, s. 1514.

²⁷² **Fleischer**, auf Druck Dritter, s. 1514.

²⁷³ **Kort**, GroßKomm, AktG § 84, Rn. 173a; **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 139; **Thüsing**, Handbuch, § 5, Rn. 23; **Fleischer**, auf Druck Dritter, s. 1514.

pay sahiplerinin tümünün mutabık kalması durumunda uzun ve pahalı çağrı sürecinin rafa kaldırılmasını mümkün kılmaktadır²⁷⁴.

Çağrısız genel kurul toplantısının yapılabilmesi ve karar alınabilmesi için iki şartın gerçekleşmesi gerekmektedir. İlk şart, hiçbir pay sahibinin çağrısız genel kurul toplantısı yapılmasına itiraz etmemesidir. Pay sahiplerinden birisi dahi itiraz ederse çağrısız genel kurul toplantısı yapılamaz. İkinci şart ise, toplantı yeter sayısına ilişkindir. Çağrısız genel kurul, tüm pay sahipleri veya temsilcileri mevcut olduğu sürece karar alabilir (bkz. TTK m. 416/1). Bu sebeple, pay sahiplerinden birisi bile toplantıyı terk ederse, genel kurul karar alma yeteneğini yitirmektedir²⁷⁵.

Çağrısız genel kurulun önceden belirlenmiş bir gündemi yoktur²⁷⁶. Gündem, toplantı sırasında ve mahiyeti itibari ile oy birliğiyle²⁷⁷ belirlenir (karş. TTK m. 416/2²⁷⁸). Ancak bu hususun azil kararı için de geçerli olup olmadığı izaha muhtaçtır. Zira azil kararı, kendine özgü bir gündeme bağlılık ilkesi rejimine tabidir (TTK m. 364/1). Bu noktada, çağrısız genel kurulda azil kararı verilmesine ilişkin olarak iki soru ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, azil konusunun gündeme alınması için tüm pay sahiplerinin uygun görmesi (hiçbir pay sahibinin itiraz etmemesi) şartının aranıp aranmayacağı; ikincisi ise, azil kararı verilebilmesi için haklı sebep şartının aranıp aranmayacağıdır.

Belirtilen sorulara, 11. HD'nin 16.10.2017 tarih ve E. 2016/3379, K. 2017/5392 sayılı kararında kısmen de olsa yanıt verilmiştir. Limited şirketleri konu edinen kararında Yüksek

²⁷⁴ **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 701, N. 1-2; **Tekinalp**, Ünal: “Çağrısız Toplanabilen Genel Kurul”, İktisat ve Maliye Dergisi, C. 15, S. 4, 1968, s. 156.

²⁷⁵ Bu hususta bkz. **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 701, N. 37; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 125; **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 52. Bu durumda o ana dek alınan kararlar ise geçerliliklerini koruyacaktır, bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 669; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 701, N. 3a; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 126.

²⁷⁶ Yönetim kurulu, çağrısız genel kurul toplantısında hangi hususların görüşüleceği ya da görüşülmesinin planlandığı konusunda pay sahiplerine “haber verebilir”. Ancak bu ihtimalde de teknik anlamda bir çağrı ve gündemden söz edilemez, bkz. **Teoman**, Ömer: “Çağrısız Genel Kurulun Gündemine Oybirliği ile Madde Eklenmesi (YTK 416/II)”, BATİDER, C. 27, S. 3, 2011, s. 9. Ancak karşı. **Tekinalp**, Çağrısız Genel Kurul, s. 159-160.

²⁷⁷ Bu hususta bkz. **Teoman**, Çağrısız Genel Kurulun Gündemi, s. 7-8; **Kendigelen**, İlk Tespitler, s. 315-316.

²⁷⁸ TTK m. 416/2’de, “[ç]ağrısız toplanan genel kurulda, gündeme oybirliği ile madde eklenebilir; aksine esas sözleşme hükmü geçersizdir” ifadesine yer verilmiştir. Doktrinde, gündemi zaten toplantı sırasında belirlenen ve ancak toplantı nisabı mevcut olduğu sürece karar alabilen çağrısız genel kurul bakımından gündeme oybirliği ile madde eklenebileceğinden söz edilmesinin gereksiz ve isabetsiz olduğu ifade edilmektedir, bkz. **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 234; **Kendigelen**, İlk Tespitler, s. 315-316. **Teoman** ise, devamlı, anılan hükmün çağrısız genel kurulda uygulama alanı bulamayacağını; düzenlemenin aslında tüm pay sahiplerinin hazır bulunduğu çağrılı genel kurul toplantısında gündeme madde eklenmesini konu edindiğini ifade etmektedir, bkz. **Teoman**, Çağrısız Genel Kurulun Gündemi, s. 8 vd. Karşı. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 128.

Mahkeme, çağrısız genel kurul toplantısında müdürlerin (yönetim kurulu üyelerinin) ancak haklı sebeplerin mevcut olması halinde azledilebileceğine hükmetmiştir²⁷⁹.

Konu ikili bir ayrım ile ele alınmalıdır. Bu ayrım, azil kararının haklı sebebe dayanması ve dayanmaması halleri arasında yapılmalıdır.

Azil haklı bir sebebe dayanmamakta ise, çağrısız genel kurul toplantısında gündemin belirlenmesine dair genel kural gözetilmelidir. Zira bu halde, azli diğer genel kurul kararlarına nazaran özel kılan bir husus söz konusu değildir. Bu sebeple, azil çağrısız genel kurulda ancak oy birliği ile gündeme alınabilir²⁸⁰. Azil gündeme alınmış ise, artık, haklı sebep koşulu da aranmayacaktır.

Azil kararı haklı sebebe dayanmakta ise, çağrısız genel kurul toplantısında gündemin belirlenmesine dair genel kural uygulanmamalıdır. Başka bir deyişle, azlin gündeme oybirliği ile dâhil edilmesi şart değildir; bu ihtimalde genel kurul, tıpkı çağrılı (gündemi belirli olan ancak azli içermeyen) toplantısında olduğu gibi, gündemde madde olmasa (gündeme madde eklenmese) bile azil hakkında müzakere yapabilmelidir²⁸¹. Yani, çağrısız genel kurulda, tek bir pay sahibinin haklı sebeple azil önerisi üzerine, diğer pay sahipleri itiraz etseler bile konu gündeme dâhil edilebilmelidir. Öte yandan, varılan bu sonuç, özellikle de görevden alınmak istenen üyenin aynı zamanda pay sahibi olması durumunda pratik bir anlam ifade etmeyecektir. Öyle ki, çağrısız genel kurulda haklı sebeple azledilmek istenilen yönetim kurulu üyesi, aynı zamanda pay sahibi ise, toplantıyı terk ederek azil kararı verilmesinin önüne geçebilecektir²⁸².

²⁷⁹ “Dava, limited şirketlerde müdürün azline dair genel kurul kararının iptali istemine dair olup, mahkemece limited şirket genel kurulunun, müdürleri her zaman azledilebileceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Ancak, TTK'nin 617/3. maddesinin yollamasıyla, kıyasen limited şirketlere de uygulanması mümkün olan TTK'nin 364. maddesinde, şirket genel kurulunun, gündemde azille ilgili madde bulunması veya madde bulunmasa bile haklı sebebin varlığı halinde her zaman yönetim kurulu üyelerini görevden alabileceği belirtilmiştir. Somut olayda görevden alınmaya dair genel kurul çağrısız olarak gerçekleştirilmiş olup, gündem belirlenmemiştir. Bu durumda genel kurulun ancak haklı sebebin varlığı halinde şirket müdürünün azline karar verebilmesi söz konusu olabileceğinden ve nitekim davalı tarafça, davacının haklı sebeple müdürlük görevinden alındığı savunulduğu halde, mahkemece haklı sebebin var olup olmadığı tartışılmadan yanılığın gerekçeleriyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bu sebeple kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir” (KazancıBB).

²⁸⁰ Bu yönde bkz. **Akdeniz**, s. 63, s. 78.

²⁸¹ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 130; **Karaege**, Görevden Alma, s. 82; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3430; **Yağcıoğlu**, s. 135.

²⁸² Limited şirket müdürleri açısından olmakla birlikte bu hususta bkz. **Şener**, Emsal Kararlar, s. 854-855; **Akdeniz**, s. 78.

ff) Azil Kararına Özgü Gündeme Bağlılık İlkesi Rejiminin Yerindelik Bakımından Değerlendirilmesi

Azil kararında gündeme bağlılık ilkesinin gözetilmesinin “yerinde” olup olmayacağı, öteden beri farklı yaklaşımlara konu olmaktadır. Tartışmanın kaynağında bir çıkar çatışması yer almaktadır. Gerçekten azil kararında gündeme bağlılık ilkesine uyulması yönetim kurulu üyelerinin; aksi ise pay sahiplerinin çıkarlarına daha uygundur. Zira gündeme bağlılık ilkesi, şeklen de olsa üyelerin azlini güçleştirmektedir. Bu doğrultuda, hangi çıkar grubu lehine tavır alınmasının isabetli olacağı farklı görüşleri beraberinde getirmiştir.

Birinci yaklaşım yönetim kurulu üyelerinin çıkarlarını üstün tutmaktadır²⁸³. Buna göre gündeme bağlılık ilkesi, pay sahiplerinin sebep dahi göstermeksizin azil kararı verme hakkına karşı yönetim kurulu üyeleri lehine asgari bir koruma sağlamaktadır²⁸⁴. Bu yönde bir kabul, pay sahiplerinin yönetim kurulu üyeleri üzerindeki kontrol haklarını da zedelemeyecektir; zira genel kurul, olağanüstü toplantıya çağrılarak her zaman azil kararı verebilecektir²⁸⁵.

Aksi yöndeki yaklaşım ise, pay sahiplerinin çıkarlarını üstün tutmakta; azil kararında gündeme bağlılık ilkesine olumsuz yaklaşmaktadır²⁸⁶. Buna göre, aksi kabul, pay sahiplerine güvenlerini yitiren yönetim kurulu üyesi ile ilişkilerini sürdürme mecburiyeti getirecektir. Böyle bir sonuç ise, pay sahipleri ile yönetim kurulu üyeleri arasındaki ilişkinin güven esasına dayanması ile bağdaşmayacaktır²⁸⁷. Ayrıca gündeme bağlılık ilkesi, genel kurul toplantısının hemen öncesinde yahut toplantı sırasında ortaya çıkan sebeplere dayanılarak azil kararı verilmesini engelleyecektir²⁸⁸. Nihayet, daha önce işaret ettiğimiz yönetim kurulunun genel kurulu azil gündemiyle toplantıya çağırmasının pratikte düşük bir ihtimal olması gerçeği de bu görüş taraftarlarınca dile getirilmektedir²⁸⁹.

Azil kararında gündeme bağlılık ilkesine riayet edilmesinin yerinde olup olmayacağı esasen hukuk politikası meselesidir. Nitekim hatırlatalım ki, karşılaştırmalı hukukta da farklı

²⁸³ **Tekil**, s. 264; **H. S. Türk**, s. 194-195; **Teoman**, Seçim ve Azil, s. 486-487; **Helvacı**, Genel Kurullar, s. 55-56; **Vischer/Zysset**, s. 1536.

²⁸⁴ **H. S. Türk**, s. 200.

²⁸⁵ **H. S. Türk**, s. 200.

²⁸⁶ **Arslanlı**, C. II-III, s. 23; **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 251; **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 174; **Handschin**, Abwahl, s. 19; **Giger**, s. 426; **İzmirli**, s. 64; **Paslı**, Devralınma, s. 45, dn. 103; **Bahtiyar**, Ortaklıklar, s. 158.

²⁸⁷ **Arslanlı**, C. II-III, s. 23; **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 174.

²⁸⁸ **Handschin**, Abwahl, s. 19; **Memişoğlu**, Özgür: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Anonim Şirket Genel Kurul Toplantı Gündemi, Gündeme Bağlılık İlkesi ve İstisnaları”, LHD, S. 133, 2014, s. 78.

²⁸⁹ **Arar**, s. 128; **Erdem**, H. Ercüment: “Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Şirketler Genel Kurulları İçin Getirdiği Yenilikler”, Bahçeşehir HFD, C. 9, S. 117-118, 2014, s. 40; **Teoman**, Azli ve Yenilerinin Seçimi, s. 492-493.

yaklaşımlara rastlanmaktadır²⁹⁰. Buraya kadar açıklananlar ışığında, azil kararında gündeme bağlılık ilkesi açısından “en doğru” ya da “en yanlış” gibi kesin yargılara varmanın mümkün olmadığını belirtmek, herhalde hatalı bir ifade olmayacaktır. Bu hususta hukuk hissimize daha uygun gelen yaklaşım ise, doktrinde dile getirilen sebeplerle, azil kararını gündeme bağlılık ilkesinin bir istisnası olarak kabul etmektir.

Anılan iki temel yaklaşım ekseninde TTK m. 364/1’de öngörülen gündeme bağlılık ilkesi rejimine dair bazı tespit ve değerlendirmelerde bulunulabilir:

Genel kurula gündemde yer alan “azil ile ilgili” bir maddeye dayanarak da azil kararı verme olanağı sunulması isabetli bir tutumdur²⁹¹. Düzenleme, “yönetim kurulu üyelerinin azil gündemi ile genel kurulu toplantıya çağırılmaları sorununa” karşı güçlü bir önlem niteliği taşımaktadır.

Kanaatimizce genel kurula gündemde azil veya ilgili bir madde olmasa bile azil kararı verme olanağı sunulması da olumlu bir adımdır²⁹². Ancak bu ihtimal bakımından da olsa, azil için haklı sebep şartı aranmasının isabetli bir tercih olup olmadığı tartışmaya açıktır.

Öncelikle ifade edelim ki, Türk ve İsviçre hukukunda²⁹³ azil bakımından haklı sebep şartı aranmasının *de lege ferenda* yerinde bir tercih olup olmayacağı tartışmalı bir konudur. *Hug* ve *Binder* tarafından savunulan azınlık görüşü, yönetim kurulu üyelerinin azlinin haklı sebep şartına tâbi kılınmasının isabetli olacağını ileri sürmektedir. Yazarlara göre, bu tercih, hem üyeleri her zaman azledilebilme riskinden kurtararak özellikle çoğunluk pay sahiplerinin keyfi tutumlarına karşı koruyacak hem de şirket yönetiminde istikrarın sağlanmasına olanak tanıyacaktır²⁹⁴. Bu sebeplerle genel kurul, sadece haklı sebeplere dayanarak yönetim kurulu üyelerini azledibilmelidir.

²⁹⁰ Daha önce incelediğimiz üzere, İsviçre hukukunda azil mutlak olarak gündeme bağlılık ilkesi kapsamında değerlendirilmekte iken; Fransız hukukunda, kanun koyucu azli gündeme bağlılık ilkesinin bir istisnası olarak düzenlemiştir, bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/B/2/a/aa, c/aa.

²⁹¹ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 549; **Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 463. Karş. **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 230.

²⁹² **Kurt/Demir**, s. 64-65. Karş. **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 174; **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 28-29.

²⁹³ Alman hukukunda ise, yönetici kurul üyelerinin azli için haklı sebep şartının aranmış olması (AktG § 84/4), üyelere, gözetim kuruluna karşı koruma sağladığı ve bağımsızlıklarını temin ettiği gerekçesi ile isabetli bir tercih olarak görülmektedir, bkz. **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 131; **Oltmanns**, Heidel, AktG § 84, Rn. 20; W. **Vischer**, s. 79-80; **Lutter/Krieger/Verse**, s. 173.

²⁹⁴ **Hug**, Walther: Zur Revision des schweizerischen Aktienrechts, St. Gallen 1934, s. 81-82; **Binder**, s. 189-190. Ayrıca bkz. ve karşı. **Vischer/Rapp**, s. 135, dn. 5.

Tarafımızca da benimsenen doktrindeki hâkim görüşe göre ise, azil için haklı sebep şartı aranmamalıdır^{295,296}. Bu yaklaşım, şirket ile yönetim kurulu üyeleri arasında mevcut hukuki ilişkinin niteliğinde kaynağını bulmaktadır. Yönetim kurulu üyeliğinin güven esasına dayanması sebebi ile azil için haklı sebep şartının aranmaması isabetli bir tercihtir²⁹⁷. Nitekim *Böckli* tarafından da belirtildiği üzere, pay sahiplerini azil kararı vermeye yönelten her sebep aslında haklı bir sebeptir; zira taraflar arasında mevcut güven ilişkisinin ortadan kalktığını göstermektedir²⁹⁸.

Söz konusu görüş çerçevesinde, kanun koyucunun istisnai bir durumda da olsa azil için haklı sebep koşulunu aramış olması olumsuz karşılanabilir. Nitekim doktrinde bu yönde yaklaşımlara rastlanmaktadır²⁹⁹. Ancak, incelenen düzenlemenin aslında pay sahiplerinin çıkarları lehine bir tavır olduğu da göz ardı edilmemelidir. Zira eğer ki kanun koyucu, gündemde azil veya ilgili madde bulunmaması ihtimali bakımından bu yönde düzenleme öngörmese idi, pay sahipleri, o genel kurul toplantısında haklı sebeplerin varlığına rağmen üyeleri azledemezlerdi³⁰⁰. Dolayısıyla düzenleme, esasen pay sahipleri lehine bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Bu açıdan TTK m. 364/1, “gündemde azil olmaksızın toplanmış genel kurulda, toplantısı sırasında ortaya çıkan sebeplere dayanarak azil kararı verilememesi” sorununa karşı çözüm getirmektedir. Bize göre de “daha” isabetli olan genel kurulun, gündemde madde olsun

²⁹⁵ **Kolb**, s. 76; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 90, dn. 473; **Giger**, s. 287. Keza bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 63; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 6; **Krnet**, Art. 710, N. 435.

²⁹⁶ Bu kabule, payları borsada işlem gören şirketlerde bağımsız yönetim kurulu üyeleri açısından bir istisna getirilebilir. Öncelikle ifade edelim ki, bağımsız üyeler de diğer yönetim kurulu üyeleri gibi azledilirler, bkz. **Odman Boztosun**, s. 125-126. Dolayısıyla, özellikle hâkim ortak yapısına sahip payları borsada işlem gören şirketlerde (bu hususta bkz. **Manavgat**, Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri, s. 60 vd.) bağımsız üyelerin azledilip azledilmeyeceğine dair kararı da hâkim ortağın tutumu belirleyecektir. Bu durum, bağımsız üyeleri, işlerini kaybetmeme (yani azledilmeme) kaygısı ile hâkim ortağın çıkarlarını üstün tutmaya yönltebilir, bkz. **Kandemir**, Hatice Kübra: “Kurumsal Yönetim Aracı Olarak Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeliği: Tam Bağımsızlık Mümkün mü?”, Yıldırım Beyazıt HFD, Y. 5, S. 2, 2020, s. 447 vd. Kuşkusuz anılan sonuç, bağımsız yönetim kurulu üyelerinden beklenen “şirketin ve azınlığın hâkim ortağa karşı korunması” işlevini (bkz. **Manavgat**, Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri, s. 61) zedeleyecektir. Bu sebeptir ki, bağımsız yönetim kurulu üyelerinin hâkim ortak tarafından kolaylıkla azledilebilme riskine karşı korunması, aslında onların bağımsızlıklarını güçlendirecek; kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirmelerine katkı sunacaktır, bkz. ve karşı. **Kandemir**, s. 447, s. 459. Bu bağlamda, bağımsız yönetim kurulu üyelerinin yalnızca haklı sebeplerle azledilebileceğinin kabulü amaca elverişli görünmektedir. Zira bu halde bağımsız üyeler, hâkim ortak tarafından her zaman azledilme riskinden kurtularak görevlerini ifa edebileceklerdir. Ayrıca ekleyelim ki, bu yaklaşımın “izlerini” pozitif hukukta görmek de mümkündür. Nitekim KYİ m. 4.6.1’de, yönetim kurulu üyelerinin daha önce belirlenen operasyonel ve finansal performans hedefleri çerçevesinde yapılacak değerlendirmeler dikkate alınarak azledileceği belirtilmiştir.

²⁹⁷ *Böckli*, haklı bir sebep gerekmesizin azil kararı verilebilmesini, pay sahipliği hakları bağlamında, İsviçre hukukunu uluslararası standartlara nazaran öne çıkaran bir özellik olarak görmektedir, bkz. **Böckli**, Peter: “‘Aktionärsdemokratie’: ein Schlagwort mit Schlagseite”, GesKR, S. 2, 2013, s. 183-184.

²⁹⁸ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 63. Aynı yönde bkz. **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 6.

²⁹⁹ **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 174; **Bahtiyar**, Mehmet: TBB Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Toplantıları I-II-III, Ankara 2008, s. 702 vd. Karşı. **Memişoğlu**, s. 78.

³⁰⁰ Bu sonucun aksine ise, ancak, kanun koyucu azli gündeme bağlılık ilkesinin bir istisnası olarak düzenlese idi ulaşılabilirdi.

ya da olmasın haklı bir sebep ileri sürmesi gerekmeksizin azil kararı verebilmesidir³⁰¹. Ancak TTK m. 364/1'in pay sahipleri lehine bir rejim öngördüğü de reddedilmemelidir.

b) Azil Kararında Toplantı ve Karar Yeter Sayıları

aa) Genel Bakış

Kanun koyucu azil kararı açısından özel bir yeter sayı öngörmemiştir. Dolayısıyla, azil kararında olağan toplantı ve karar yeter sayılarına ilişkin TTK m. 418 uygulanacaktır. Buna göre genel kurul, “... sermayenin en az dörtte birini karşılayan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin varlığıyla” toplanacak ve “toplantıda hazır bulunan oyların³⁰² çoğunluğu ile” de azil kararı verebilecektir.

Doktrinde ve yargı kararlarında TTK m. 418 anlamında toplantı ve karar yeter sayıları bakımından genel olarak ifade edilen hususlar, azil kararı açısından da geçerlidir. Yine, yeter sayının korunması ilkesi³⁰³ ile ilk toplantıda yeter sayıya ulaşamadığı takdirde ikinci toplantının yapılabilmesi için “yeter sayı aranmaması”³⁰⁴ hususlarında da azil kararı açısından özellik gösteren bir noktadan söz edilemez. Bu sebeple, çalışmada anılan hususlar üzerinde durulmayacaktır. Ancak azil kararında toplantı ve karar yeter sayılarına dair üç nokta üzerinde ayrıca durulmasında fayda vardır.

bb) Azil Kararında Yeter Sayıların Ağırlaştırılması

Bu başlıkta yanıtı aranacak soru, azil kararında toplantı ve/veya karar yeter sayılarının ağırlaştırılmasının mümkün olup olmadığıdır. Ancak bu soruyu yanıtlamadan önce, pratikte hangi saiklerle azil kararında yeter sayıların ağırlaştırılmak istendiğine kısaca değinmekte ve böylece ekonomik arka planı ortaya koymakta yarar görüyoruz. Azil kararında yeter sayıların ağırlaştırılması ile iki amaç güdülmektedir:

³⁰¹ Bu anlamda haklı sebep, azil kararı için bir geçerlilik şartı niteliğine bürünmemeli, sadece tazminat hukuku bakımından önem taşımalıdır, bkz. **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 174; **Bahtiyar/Hamamcioğlu**, s. 29; **Soykan**, s. 315, dn. 11.

³⁰² Kavram hakkında bir eleştiri için bkz. **Kendigelen**, İlk Tespitler, s. 318.

³⁰³ TTK m. 418/1, c. 2: “*Bu nisabın toplantı süresince korunması şarttır*”. Söz konusu düzenleme gereği, toplantı sırasında yeter sayı ortadan kalkarsa (örn. bazı pay sahipleri toplantıyı terk ederse) genel kurul karar alma yeteneğini yitirecektir. Hâkim görüş, bu hususun ileriye etkili olduğu; yeter sayının ortadan kalkması öncesinde alınan kararların (bu arada azil kararının) geçerliliğini koruyacağı yönündedir, bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 708; **Üçışık/Çelik**, s. 276; **Zengin**, s. 490. Karş. **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 236; **Bahtiyar**, Mehmet: “Anonim Şirket Genel Kurulunda Toplantı Yetersayısının ‘Toplantı Süresince Korunması’ Şartına İlişkin TTK. 418/1 Hükümünün Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, İstanbul 2017, s. 68-69.

³⁰⁴ TTK m. 418/1, c. 3: “*İlk toplantıda anılan nisaba ulaşamadığı takdirde, ikinci toplantının yapılabilmesi için nisap aranmaz*”. Düzenleme hakkında bilgi ve eleştiri için bkz. **Kendigelen**, İlk Tespitler, s. 317-318; **Teoman**, Ömer: “Yeni Türk Ticaret Kanunu İle Yürürlük Kanununun Anonim ve Limited Ortaklık Genel Kurullarında Toplantı Nisabı Aranmayacağını Öngören Hükümleri”, Regesta, C. 2, S. 2, 2012, s. 6.

Bu amaçların başında, yönetim kurulu üyeleri lehine bir “iş güvencesi” yaratılması gelmektedir. Bu yaklaşım, esas olarak, yönetim kurulu üyelerinin işlerini kaybetmemeye dair çıkarları ile uyumludur. Öte yandan, iş güvencesi başkaca amaçlara da hizmet edebilir. Öyle ki iş güvencesi, yönetim kurulu üyelerinin görevlerini farklı çıkar gruplarının etkilerinden uzak biçimde yerine getirmesini mümkün kılabilir. Söz gelimi, daha sonra³⁰⁵ inceleyeceğimiz “çoğunluk tarafından her zaman azledilebilme kaygısını” yaşamayan yönetim kurulu üyeleri, çoğunluğun çıkarlarını üstün tutma refleksine kapılmayabilirler. Kuşkusuz bu belirtilen iş güvencesinin olumlu bir sonucudur. Ancak, yönetim kurulu üyeleri lehine iş güvencesi yaratılmasının olumsuz sonuçlar da doğurabileceği göz ardı edilmemelidir. Zira iş güvencesi, azlin yaptırım niteliğini zayıflatmaktadır. Bu durum ise, azledilme kaygısından kurtulan yönetim kurulu üyelerini şirket işlerinde gerekli özeni göstermemeye sevk edebilir. Hatta iş güvencesi, yönetim kurulu üyelerinin pay sahiplerinin kontrolünden kurtulmasına ve böylece “yönetim kontrolü” sorununa dahi yol açabilir³⁰⁶.

Diğer amaç ise, şirket ele geçirmelerine karşı önlem almaktır. Bu amaç açısından azledilecek üye sayısı/oranı önem taşıdığından konuyu aşağıda ayrıca ele alacağız.

aaa) Genel Bakış

Doktrinde hâkim görüşe göre, TTK m. 418/1’de yer verilen “*esas sözleşmede, aksine daha ağır nisap öngörülmüş bulunan hâller hariç*” ifadesi madde bütününe kapsamaktadır; bu sebeple, esas sözleşme ile hem toplantı hem de karar yeter sayılarının ağırlaştırılabilmesi mümkündür³⁰⁷. Ancak, bu durumun azil kararı bakımından da geçerli olup olmadığı, geçerli ise bu kez hangi üst sınırlara riayet edilmesi gerektiği doktrinde tartışmalıdır^{308,309}. Tartışmaya

³⁰⁵ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, IV/B/3.

³⁰⁶ Bu hususta bkz. **Paslı**, Devralınma, s. 46, dn. 105.

³⁰⁷ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 707m; **Çamoğlu**, Ersin: “Yeni Ticaret Kanunu’nda Anonim Ortaklık Genel Kurulunda Nisaplar”, Yaklaşım, S. 241, 2013, s. 244; **Bahtiyar**, Ortaklıklar, s. 179-180; **Biçer**, Levent/**Hamamcıoğlu**, Esra: “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Uygulanan Yetersayılar ve Bazı Değerlendirmeler”, Bahçeşehir HFD, C. 12, S. 149-150, 2017, s. 103-104. **Zengin’e** göre ise, esas sözleşme ile yalnızca (ve sadece ilk toplantı için) toplantı yeter sayısı ağırlaştırılabilir; zira karar yeter sayısına dair TTK m. 418/2 emredici niteliktedir, bkz. **Zengin**, s. 375-376. 6762 sayılı TTK dönemi de dâhil olmak üzere, bu hususta ileri sürülen görüşler ve bunların değerlendirilmesi için de keza bkz. **Zengin**, s. 356 vd.

³⁰⁸ Aşağıdaki açıklamalarda, yeter sayıların ağırlaştırılması hususu toplantı ve karar yeter sayıları arasında ayrıma gidilmeksizin ele alınmıştır. Esasen, hukuk tekniği bakımından toplantı ve karar yeter sayılarının ağırlaştırılması hallerinin birbirlerinden ayrı olarak irdelenmesi daha isabetli bir tercihtir. Ancak, bu yönde bir ayrıma gidilmesine gerek görülmemiştir. Zira azil kararı açısından cevabı aranan soru, toplantı ya da karar yeter sayısı niteliği taşıması fark etmeksizin, olağan yeter sayıların ağırlaştırılmasının mümkün olup olmadığıdır. Nitekim doktrinde de *-İmregün* bir yana- konunun toplantı ve karar yeter sayıları arasında ayrıma gidilmeksizin ele alındığı görülmektedir. *İmregün* ise, konuyu toplantı ve karar yeter sayıları arasında bir ayrıma giderek değerlendirmektedir. Yazara göre, azil kararında (ilk toplantıya özgü olmakla birlikte) toplantı yeter sayısının ağırlaştırılması mümkün iken, karar yeter sayısının ağırlaştırılma olanağı yoktur, bkz. **İmregün**, Oğuz: “Anonim Ortaklıklarda Toplantı ve Karar Yetersayılarının Esas Sözleşme İle

azil hakkının sınırlandırılması kaynaklık etmektedir. Zira yeter sayıların ağırlaştırılması, azil hakkının şekli olarak güçleştirilmesi (sınırlandırılması) anlamına gelmektedir.

Doktrinde *Geilinger*, *Arar*, *Arsanlı* ve *Giger* azil kararında kanuni yeter sayıların ağırlaştırılamayacağı görüşündedir. Söz konusu yaklaşıma göre, azil hakkının niteliği kanuni yeter sayıların ağırlaştırılmasına engeldir³¹⁰.

Bazı yazarlar ise, azil kararında kanuni yeter sayıların ağırlaştırılmasına “ilke olarak” olumsuz yaklaşmaktadır³¹¹. *Böckli*, özellikle münferit bir üyenin azlinde ağırlaştırılmış yeter sayılara yer verilemeyeceğini ifade etmektedir. Yazara göre, çoğunluğun güvenini yitirmiş yönetim kurulu üyesinin ağırlaştırılmış karar yeter sayısı sebebiyle görevde kalmasını kabul etmek güçtür. Zira bu sonuç, pay sahiplerinin kontrol haklarını ihlal edecektir³¹². Bu yaklaşım *Wernli/Rizzi*, *Müller/Lipp/Plüss* ve *Germann* tarafından da benimsenmiştir³¹³.

Doktrinde hâkim görüşe göre ise, yeter sayılar ağırlaştırılabilir. Ancak belirlenecek yeter sayı, azil kararı verilmesini fiili olarak imkânsız kılmamalıdır³¹⁴. Fiili olarak imkânsız kılma sınırının nasıl belirleneceği hususu -aşağıda ayrıca ele alınacak olan- İsviçre Federal Mahkemesi’nin *Nestlé AG* kararından hareketle irdelenmektedir. Federal Mahkeme, üst sınırın “*her somut olayın özelliklerine göre ayrı ayrı*” belirleneceğini içtihat etmiş³¹⁵ ve “*hiçbir zaman azil kararı için oybirliği*”³¹⁶ aranmayacağı gibi, *bu oran halka açık şirketlerde*

Düzenlenmesi”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C. I, İstanbul 2003, s. 446, s. 452. Keza, azil kararına özgü olmamakla birlikte bkz. **Zengin**, s. 371.

³⁰⁹ Bu noktada OR Art. 703’de, TTK m. 418’den farklı olarak, yalnızca karar yeter sayısı arandığına; toplantı yeter sayısına ise yer verilmediğine dikkat çekmekte fayda vardır. Dolayısıyla İsviçre hukukunda azil kararı verilebilmesi için toplantı yeter sayısına uyulması gerekmemektedir. Öte yandan uygulamada, azil kararı bakımından sadece karar yeter sayısında ağırlaştırmaya gidilmediği; kanuni rejimden farklı olarak, toplantı yeter sayısı da arandığı görülmektedir. Örnekler için bkz. **Krnet**, Art. 710, N. 439, N. 441.

³¹⁰ **Geilinger**, Ulrich: Die erschwerten Beschlüsse der Generalversammlung der Aktionäre, Aarau 1948, s. 47-48; **Arar**, s. 127; **Arsanlı**, C. II-III, s. 204; **Giger**, s. 288.

³¹¹ Aşağıda ayrıca ifade edeceğimiz üzere, bu yaklaşım, üyelerin önemli bir çoğunluğunun (örn. üçte birinden fazlasının) aynı anda azledilmesine dair kararlar için ağırlaştırılmış yeter sayıların kabul edilebileceğini ileri sürmektedir.

³¹² **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 64.

³¹³ **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 710, N. 11a; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 58; **Germann**, s. 978-979.

³¹⁴ **Homburger**, Art. 710, N. 230-231; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 42; **von der Crone**, § 17, N. 942; **von Büren/Stoffel/Weber**, N. 603; **Bauen/Venturi**, s. 17; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 464; **Bauen/Bernet**, s. 158, dn. 47; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 61; **Kortunay**, s. 248; **Frick/Stäheli**, OFK-Aktienrecht, Art. 705, N. 3; **Sommer**, OFK-OR, Art. 705, N. 2; N. **Erdem**, Azil, s. 525; **Yağcıoğlu**, s. 126.

³¹⁵ BGE 117 II 313.

³¹⁶ Öte yandan, doktrinde söz konusu ifadeye ilişkin olarak farklı yaklaşımlara rastlanmaktadır. Örneğin, **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel** azil kararı için hiçbir zaman oybirliği aranmayacağını ifade etmektedir, bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 22, N. 30, dn. 7. Aynı yönde bkz. **Krnet**, Art. 710, N. 438; **Frick/Stäheli**, OFK-Aktienrecht, Art. 705, N. 3; **Bauen/Venturi**, s. 17. **Tanner**’e göre ise karar *obiter dictum* niteliğindedir ve esas olarak oybirliği nisabına karşı değildir, bkz. **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 46.

ulaşılması hayali olan ¾ gibi bir oy çokluğuna da hiçbir zaman ulaşmamalıdır” ifadelerine yer vermiştir.

Kanaatimizce azil kararı için aranan kanuni yeter sayılar ağırlştırılabilir. Bu hususta, esas sözleşme ile olağan yeter sayıların ağırlştırılabileceğine dair kanun hükümleri yeterli bir gerekçe oluşturmaktadır³¹⁷. Ancak, azil kararı verilmesini ölçsüz biçimde güçleştirecek yeter sayılara yer verilememelidir. Keza bu hususta çoğunluk ve azınlık pay sahipleri arasındaki olası çatışmalar da göz ardı edilmemelidir. Bu doğrultuda, şirkette çoğunluğu oluşturan pay sahiplerinin oylarıyla azil kararı verilebilmeli; bu sınırı aşan yeter sayılar ise, kural olarak reddedilmelidir. Zira aksi kabul, çoğunluk pay sahiplerinin yönetim organını biçimlendirmeye yönelik egemenliklerini işlevsiz kılabilecektir. Bu durum, azınlık pay sahiplerinin haklarını kötüye kullanması riskini de beraberinde getirecektir³¹⁸.

Söz konusu kuralın istisnası ise, az sayıda pay sahibinin bulunduğu anonim şirketlerde aranmalıdır. Örneğin, pay sahiplerinden birisinin % 50,5; diğerinin ise % 49,5 oranda paya sahip olduğu iki kişilik anonim şirkette, azil kararı için iki pay sahibinin uzlaşması aranabilir. Esasen iki pay sahibi, yönetim kurulunun kompozisyonu hakkında bir uzlaşısı sonucu o şirketi kurmuş; yani, ortak kontrol³¹⁹ tesis etmek istemiş; her iki pay sahibi de “uygun görmedikçe” yönetim kurulu üyelerinin seçilemeyeceği veya azledilemeyeceği yeter sayılar belirlemiş olabilirler. Örneğin, seçim ve azil kararları açısından % 51 oranı kararlaştırılmış olabilir. Bu tür durumlarda, az sayıdaki pay sahibi arasında sağlanan uzlaşmayı “üstün tutmak” ve azil kararı için öngörölmüş görece “ağır” yeter sayıları geçerli kabul etmek, daha uygun bir sonuç gibi görünmektedir.

bbb) Yeter Sayıların Ağırlştırılmasında Azledilecek Üye Sayısının (Oranının) Rolü

İsviçre doktrininde azil kararında yeter sayıların ağırlştırılmasına ilke olarak olumsuz yaklaşan bazı yazarlar bir istisnaya dikkat çekmektedir. Buna göre, yönetim kurulu üyelerinin önemli bir çoğunluğunun (örn. üçte birinden fazlasının) aynı anda azledilmesine dair kararlar için ağırlştırılmış yeter sayılar kabul edilebilir³²⁰. Bu yaklaşım düşmanca devralmalara karşı

³¹⁷ Buna ek olarak, yeter sayıların ağırlştırılmasının azil hakkının hukuki niteliği ile de çelişmediği yönünde bkz. **Plüss**, Rechtsstellung, s. 96.

³¹⁸ Azil kararına özgü olmamakla birlikte, çoğunluk pay sahiplerini, azınlık pay sahiplerinin iradelerine tâbi hale getirecek yeter sayılar belirlenmesinin yol açabileceği sorunlar hakkında bkz. **Moroğlu**, Çoğunluk Pay Sahipleri, s. 47 vd.

³¹⁹ Ortak kontrol kavramı hakkında bkz. **Paslı**, Devralınma, s. 64 vd.

³²⁰ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 64-65; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 710, N. 11a; **von der Crone**, § 17, N. 942; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 58.

önlem olarak dile getirilmektedir³²¹. Şirket paylarını ele geçiren üçüncü kişiler, ağırlaştırılmış yeter sayılar sebebiyle yönetim kurulunu diledikleri gibi biçimlendiremeyeceklerdir.

Kanaatimizce azil kararında yeter sayıların ağırlaştırılması hususunda azledilecek üye sayısının bir önemi olmamalıdır. Zira şirketin sahip olduğu azil hakkının niteliği bakımından bir üyenin azledilmesi ile tüm üyelerin azledilmesi arasında herhangi bir fark yoktur³²². Tam tersine, yönetim kurulu üyelerinin önemli bir çoğunluğunun aynı anda azlinde ağırlaştırılmış yeter sayılara daha da mesafeli yaklaşılmalıdır³²³. Zira bu girişim, çok sayıda yönetim kurulu üyesine karşı güvenin yitirildiğini göstermektedir.

ccc) Yeter Sayıların Ağırlaştırılmasında Haklı Sebeplerin Rolü

İsviçre doktrinde bazı yazarlar, yeter sayıların ağırlaştırılması ile azlin haklı bir sebebe dayanması arasında ilişki kurmaktadır. Nitekim *Dubs/Truffer*, azil kararının haklı bir sebebe dayanması halinde ağırlaştırılmış yeter sayıların reddedilmesi gerektiği görüşündedir³²⁴. *Böckli*'ye göre de haklı sebeplerin varlığı halinde azil kararı mutlaka olağan yeter sayılarla verilebilmelidir³²⁵. *Tanner*'e göre ise, hukuk güvenliği gereği, azil kararında aranacak yeter sayı haklı sebep gibi belirsiz bir kıstasa tâbi kılınmamalıdır³²⁶.

Kanaatimizce azil kararında aranacak yeter sayı bakımından azlin haklı bir sebebe dayanması ve dayanmaması halleri arasında ayrıma gidilebilir. Bu anlamda olmak üzere, esas sözleşmede azil kararının ağırlaştırılmış yeter sayılarla verileceği; ancak, haklı bir sebep varsa olağan yeter sayıların yeterli olacağı kararlaştırılabilir³²⁷. Zira kural olarak haklı bir sebep bile gerekmeksizin sona erdirilebilen üyelik ilişkisi, üstelik haklı sebep de bulunmasına rağmen sürdürülmek zorunda olmamalıdır. Esasen pozitif hukukta bu yaklaşımın izlerini görmek de mümkündür. Nitekim TTK'da haklı sebeplerin varlığı halinde gündeme bağlılık ilkesinin göz ardı edilmesine olanak tanınması bu anlayışın tezahürüdür (m. 364/1). Kanun koyucu, haklı sebeplerin varlığında azil kararı verilmesini kolaylaştırmak istemiştir.

³²¹ **Nobel**, Peter: Berner Kommentar Das Aktienrecht: Systematische Darstellung (Hrsg. **Aebi-Müller**, Regina E./**Müller**, Christoph), Bern 2017, § 8, N. 148. Bu konuda ayrıca bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 63; **Manavgat**, Pay Alım Teklifi, s. 134-135; **Şehirali Çelik**, Şirket Ele Geçirmeleri, s. 218-219.

³²² Nitekim şirket, yönetim kurulu üyelerinin "tamamını veya herhangi birini" her zaman azledebilir, bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 61; **Krnet**, Art. 710, N. 435; **Bauen/Venturi**, s. 17; **Niggli**, s. 82.

³²³ **Giger**, s. 288.

³²⁴ **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 7.

³²⁵ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 65. Aynı yönde bkz. **Krnet**, Art. 710, N. 442; **Gehrer**, s. 193-194.

³²⁶ **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 47.

³²⁷ Alman hukukunda gözetim kurulu üyelerinin azli bakımından benzer yönde bir değerlendirme için bkz. **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 14. Ancak karşı. **Hopt/Roth**, GroßKomm, AktG § 103, Rn. 33; **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 17; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 5; **Israel**, HeidelbergKomm, AktG § 103, Rn. 4; **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 4.

Nihayet belirtelim ki, haklı sebebe dayanan ve dayanmayan azil kararlarında, ancak esas sözleşmede öngörülme suretiyle farklı yeter sayılar uygulanabilir. Yani esas sözleşmede haklı sebebe dayanan ve dayanmayan azil kararlarının açıkça farklı yeter sayılara tâbi kılınmış olması gerekmektedir. Bu sebeple, esas sözleşmede azil kararı için tek bir ağırlaştırılmış yeter sayı öngörülmüş ise, haklı bir sebebe dayanıp dayanmaması önem arz etmeksizin tüm azil kararlarında bu yeter sayı gözetilmelidir. Yani, esas sözleşmede bir ayrıma gidilmedikçe, azil kararının haklı sebebe dayandığı gerekçesiyle ağırlaştırılmış yeter sayıların uygulanmayacağı düşünülmemelidir.

ddd) İsviçre Federal Mahkemesi'nin *Nestlé AG* Kararı

İsviçre Federal Mahkemesi'nin 25.06.1991 tarihli *Nestlé AG* kararı, yönetim kurulu üyelerinin azlinde yeter sayıların ağırlaştırılması tartışmasında adeta bir mihenk taşı teşkil etmektedir. Esasen yukarıda dile getirilen yaklaşımların pek çoğu da bu karardan esinlenilerek ortaya atılmıştır.

Yargılamaya konu olayda *Nestlé AG*'nin esas sözleşmesi, azil ile doğrudan ve dolaylı şekilde ilgili çeşitli hükümler içermektedir. Esas sözleşmenin 17. maddesi azil kararı için özel bir toplantı ve karar yeter sayısı öngörmektedir. Buna göre, yönetim kurulu üyelerinin üçte birinden fazlası, sermayenin en az üçte ikisinin temsil edildiği genel kurulda, temsil edilen payların dörtte üçünün oylarıyla azledilebilecektir. Esas sözleşmenin 15. maddesi ise anılan orandan daha az sayıda yönetim kurulu üyesinin azlinde kanuni (olağan) yeter sayıların gözetileceğini ortaya koymaktadır. Nihayet esas sözleşmenin 21. maddesinde yönetim kurulu üyelerinden beşte birinin her yıl değiştirileceği ifade edilmiştir.

Yukarıda ifade edildiği üzere Federal Mahkeme, ilkesel açıklamalarında kanuni yeter sayıların ağırlaştırılabileceğine, ancak belirlenecek yeter sayıların azil kararı verilmesini fiilen imkânsız kılması gerektiğine, bu doğrultuda oy birliği ve halka açık şirketler bakımından dörtte üç gibi yeter sayıların kabul edilmeyeceğine işaret etmiştir. Somut olayda ise Yüksek Mahkeme, yönetim kurulu üyelerinin üçte birinden fazlasının azli için aranan “sermayenin en az üçte ikisinin temsil edildiği genel kurulda, temsil edilen payların dörtte üçünün olumlu oyu” şeklindeki yeter sayıyı hukuka aykırı görmemiştir³²⁸. Federal Mahkeme şu iki hususa dikkat çekmiştir:

Federal Mahkeme, şirket paylarının uluslararası dağılımı sebebiyle esas sözleşmede öngörülen toplantı yeter sayısına ulaşılmasının güç olduğuna işaret etmiştir. Ancak buna

³²⁸ BGE 117 II 313-314.

rağmen, pay sahiplerinin gerektiğinde genel kurulda temsil hükümlerinden (OR Art. 689/2) faydalanabileceğine dikkat çekerek fiili imkânsızlık halinin mevcut olmadığını belirtmiştir³²⁹.

Federal Mahkeme’yi söz konusu yeter sayıları kabul etmeye iten ikinci ve asıl gerekçe ise, azil ile ilgili diğer esas sözleşme hükümleri olmuştur. Öyle ki genel kurul, her yıl yönetim kurulu üyelerinin beşte birini olağan yeter sayılarla yenileriyle değiştirecektir (m. 21). Keza genel kurul, yönetim kurulu üyelerinin üçte birini de yine olağan yeter sayılarla azledebilmektedir (m. 15). Bu hükümler, genel kurulun yönetim kurulu üyelerinin yarısını olağan yeter sayılarla azledebilme hakkına sahip olduğunu göstermektedir³³⁰. Mahkeme, esasen bu sebeple yönetim kurulu üyelerinin üçte birinden fazlasının azli için öngörülen ağırlaştırılmış yeter sayıların hukuka aykırı olmadığına hükmetmiştir. Zira söz konusu yeter sayıların azil kararı verilmesini imkânsız hale getirdiği kabul edilse dahi, somut olayda, genel kurulun yönetim kurulu üzerindeki kontrolü ortadan kalkmamaktadır.

cc) Azil Kararında Münferit Yönetim Kurulu Üyeleri Bakımından Farklı Yeter Sayılar Öngörülebilir Mi?

Bu bağlamda irdelenmesi gereken ikinci husus, esas sözleşmede, münferit yönetim kurulu üyeleri için farklı toplantı ve/veya karar yeter sayılarına yer verilip verilemeyeceğidir. Konu örnek bir soru ile somutlaştırılabilir: Esas sözleşmede, yönetim kurulu üyelerinin olağan toplantı ve karar yeter sayıları ile azledileceği öngörülmüş iken, aynı zamanda kurucu aileye mensup yönetim kurulu üyelerinin azli için daha ağır bir yeter sayı aranması mümkün müdür?

Hemen belirtelim ki, konu, tespit edilebildiği kadarıyla ilk olarak Alman hukukunda ve gözetim kurulu üyeleri bakımından irdelenmiştir. Bu sebeple, ilk olarak Alman hukukunda ileri sürülen görüşler ve yargı kararlarına değinilecek; akabinde bu yaklaşımlar, Türk hukuku açısından değerlendirilecektir. Öte yandan, konunun odak noktasını, şirketin/pay sahiplerinin yönetim kurulu üyelerine karşı eşit davranmakla yükümlü olup olmadıkları sorusunun oluşturduğuna da şimdiden işaret etmekte fayda vardır.

Alman hukukunda, gözetim kurulu üyelerinin eşit hukuki statüde olduğuna ve gözetim kurulu üyelerine karşı eşit davranılması gerektiğine dair genel bir düzenleme mevcut değildir. AktG § 53a, pay sahipleri açısından eşit işlem ilkesini düzenlemektedir³³¹. Bununla birlikte, şirket çalışanlarının gözetim kurulunda temsilini düzenleyen “*Gesetz über die Mitbestimmung*

³²⁹ BGE 117 II 313.

³³⁰ BGE 117 II 314.

³³¹ Bu hususta bkz. **Götze**, MünchKomm, AktG § 53a, Rn. 6; **Hüffer/Koch**, AktG, § 53a, Rn. 4.

der Arbeitnehmer in den Aufsichtsräten und Vorständen der Unternehmen des Bergbaus und der Eisen und Stahl erzeugenden Industrie” (MontanMitbestG) § 4/3’de, gözetim kurulu üyelerinin eşit hak ve yükümlülöklere sahip olduğu ifade edilmiştir. Doktrinde ise, gözetim kurulu üyelerinin eşit hak ve yükümlölöklere sahip olmasının MontanMitbestG ile sınırlı bir uygulama alanına sahip olmadığı; ilkenin genel olarak anonim şirketlere hâkim olduğu ifade edilmektedir³³². Bu bağlamda, gözetim kurulu üyeleri için eşit işlem ilkesinin (*Grundsatz der Gleichbehandlung aller Aufsichtsratsmitglieder*) açıkça zikredildiği de görölmektedir³³³.

Gözetim kurulu üyeleri arasında eşitlik ilkesi, üyelerin azlinde farklı koşullar (ve bu arada farklı yeter sayılar) öngörölmesinin mümkün olup olmadığı sorusunu da beraberinde getirmiştir. Alman Federal Mahkemesi, 15.12.1986 tarih ve II ZR 18/86 sayılı kararında³³⁴ bu soruyu yanıtlamıştır. Federal Mahkeme, bütün gözetim kurulu üyelerinin aynı hukuki statüde oldukları gerekçesi ile üyelerin azlinde farklı yeter sayılar öngöröllemeyeceğine hükmetmiştir. Karar doktrinde de benimsenmiştir³³⁵.

Türk ve mehz İsviçre hukukunda da yönetim kurulu üyelerinin eşit hukuki statüde olduğuna ve üyelere eşit davranılması gerektiğine dair yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. TTK m. 357, pay sahipleri bakımından eşit işlem ilkesini düzenlemektedir³³⁶. Öte yandan, doktrinde, yönetim kurulu üyelerinin eşit hukuki statüde olduğuna dair bazı yaklaşımlara rastlamak mümkündür³³⁷. Ancak bu yaklaşımlar, esas olarak, yönetim kurulu üyelerinin eşit idari haklara -oy ve bilgi alma hakları başta olmak üzere- sahip olduğuna vurgu yapmakta; bunun ötesine geçerek, yönetim kurulu üyelerine eşit davranılması gerektiğini (en azından açıkça) dile getirmemektedir. Son olarak belirtelim ki, doktrinde, açıkça, yönetim kurulu üyelerine eşit davranılması gerektiğini ifade eden yazarlara da rastlanmaktadır³³⁸.

³³² Bkz. **Hopt/Roth**, GroßKomm, AktG § 107, Rn. 13-14; **Habersack**, MünchKomm, AktG Vorb. § 95-116, Rn. 14; **Grigoleit/Tomasic**, AktG § 101, Rn. 28.

³³³ **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 13; **Grigoleit/Tomasic**, AktG § 101, Rn. 28.

³³⁴ Juris Rechtsportal.

³³⁵ **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 16; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 103, Rn. 16; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 5; **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 4; **Grigoleit/Tomasic**, AktG § 103, Rn. 8.

³³⁶ Birçoğu yerine bkz. **Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat)**, C. 1, s. 132; **Yıldız**, Şükrü: Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Ankara 2004, s. 86. Ayrıca bkz. TTK Madde Gerekçeleri, m. 357: “*Tasarının 357 nci maddesi ilkeyi paysahiplerine özgülemiştir*”. Ancak karş. TTK Genel Gerekçe, N. 89.

³³⁷ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 76; **Bauen/Venturi**, s. 38; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 169.

³³⁸ **Waldburger**, s. 84; **Sommer**, Christa: Die Treuepflicht des Verwaltungsrats gemäss Art. 717 Abs. 1 OR, Zürich/St. Gallen, 2010, s. 157-158; **Bahar Sayın**, Hediye: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Kişisel Haklarının Kurul Kararı ile İhlal Edilmesi ve İlgili Kararların Butlanı”, Prof. Dr. Akar Öcal Armağanı, Anadolu HFD, C. 2, S. 3, 2016, s. 205-206. Ayrıca bkz. **Lips-Rauber**, s. 178 vd; **Akdağ Güney**, Tüzel Kişi, s. 277.

Münferit yönetim kurulu üyelerinin azlinde farklı yeter sayılar aranmasının mümkün olup olmadığı sorusu, tespit edilebildiği kadarıyla sadece *Waldburger* tarafından irdelenmiştir. İlk olarak, yönetim kurulu üyeleri açısından eşit işlem ilkesi kabul edilse bile bu soruya yanıt vermenin hayli güç olduğunu ifade eden yazar, devamında, Alman Federal Mahkemesi'nin yukarıda anılan kararına dikkat çekmiş; kararın İsviçre hukuku bakımından da kabul edilebilir nitelikte olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak *Waldburger*, münferit yönetim kurulu üyelerinin azlinde farklı yeter sayılar aranamayacağını ifade etmektedir³³⁹.

Kanımızca, eşit şartlar altındaki yönetim kurulu üyelerinin azlinde farklı yeter sayılara yer verilemez. Hemen belirtelim ki, bu yaklaşım, yönetim kurulu üyeleri açısından eşit işlem ilkesinin geçerli olup olmadığı tartışmasından da bağımsızdır. Esasen, yönetim kurulu üyeleri arasında eşit işlem ilkesinin geçerli olduğu kabul edilirse, bu ilke gereği, azil kararında farklı yeter sayılar aranması mümkün olmamalıdır. Aksi takdirde ise, dürüstlük kuralı çerçevesinde bir değerlendirme yapılması gerekecektir. Zira üyeler arasında farklı davranmayı gerektiren haklı nedenler mevcut değilse, azil kararında farklı yeter sayılar aranması dürüstlük kuralına da aykırı olacaktır³⁴⁰. Ayrıca belirtelim ki, bu yaklaşım, şirket çıkarlarının korunması amacı ile de uyumludur. Gerçekten aksi halde, (Alman Federal Mahkemesi'nin mezkûr kararında da işaret edildiği üzere) yeter sayılar sebebiyle diğerlerine kıyasla daha kolay azledilebilecek olan üye, azledilme kaygısı güderek şirket çıkarlarına nazaran belirli (kendisini azledebilecek oranda paya sahip olan) pay sahiplerinin çıkarlarını üstün tutma refleksine kapılabilecektir.

Son olarak ifade edelim ki, üyelere farklı davranmayı gerektiren haklı nedenler mevcut ise azil kararında farklı yeter sayılar aranabilmelidir. Örneğin, “kurucu aileye mensup yönetim kurulu üyeleri” için, diğer üyelere nazaran farklı yeter sayılar öngörülebilir. Bu bağlamda ilk olarak, kanun koyucunun, “belirli grupları temsil eden üye” olgusunu kavramsal olarak tanıdığına dikkat çekilmelidir. Zira TTK m. 360'da belirli gruplara yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınabileceği ifade edilmiştir. Aşağıda³⁴¹ ifade edileceği üzere, TTK m. 360 uyarınca seçilen yönetim kurulu üyelerinin azlinde, diğer yönetim kurulu üyelerinin azline nazaran farklı kurallar geçerlidir. Bu anlamda, genel kurul, belirli grupları temsil eden üyeleri, -diğer yönetim kurulu üyelerinin aksine- ancak haklı sebeplere dayanarak azledebilmektedir.

³³⁹ **Waldburger**, s. 266.

³⁴⁰ Karş. Bu noktada, benzer şekilde doktrinde *Manavgat*'ın, haklı nedenler mevcut olmadıkça yönetim kurulu üyelerine farklı mali haklar tanınmasının dürüstlük kuralına aykırı olacağını ifade ettiğine dikkat çekmekte fayda görüyoruz, **Manavgat (Kırca/Şehirli Çelik)**, C. 1, s. 742. Aksi yönde bkz. **Yanlı**, Veliye: “Yönetim Kurulu Üyelerine Sağlanacak Mali Haklar ile İlgili Bazı Değerlendirmeler”, **BATİDER**, C. 33, S. 4, 2017, s. 55-56.

³⁴¹ Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, III/C.

Bu durum, kanun koyucunun, pay sahiplerine belirli grupları temsil eden üyelerin azlını, diğer yönetim kurulu üyelerinin azlını nazaran “zorlaştırma” olanağı sunduğunu göstermektedir. Gerçekten pay sahipleri, TTK m. 360 anlamında belirli bir gruba yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınmaları halinde, o grubu temsil eden üyelerin azlını diğer üyelere nazaran daha güç hale de getirmektedirler. Kısacası, kanun koyucu, pay sahiplerinin, belirli grupları temsil eden yönetim kurulu üyelerinin diğerlerinden daha ağır şartlarda azledilmesi yönündeki tercihlerine karşı değildir. Bu bağlamda, pay sahiplerinin belirli grupları temsil eden üyelerin azlını, diğer üyelere nazaran daha yüksek yeter sayılar aramalarının da önünde bir engel olmamalıdır.

dd) Seçim Kararı Bakımından Öngörölmüş Yeter Sayıların Azil Kararı İçin de Geçerli Olması

Yönetim kurulu üyelerinin seçim ve azilleri arasında paralel bir ilişki olduğu; kanun veya esas sözleşmede seçim kararı açısından öngörölmüş bir kuralın, kural olarak, azil kararı için de geçerli olması gerektiği yukarıda³⁴² belirtilmiştir. Söz konusu yaklaşım, en önemli pratik sonuçlarından birisini de azil kararında gözetilmesi gereken toplantı ve karar yeter sayılarında ortaya çıkarmaktadır. Konu şu şekilde açıklığa kavuşturulabilir:

Esas sözleşmede, yönetim kurulu üyelerinin seçimine özgü olarak ağırlaştırılmış yeter sayılar öngörülebilir. Ancak aynı esas sözleşme, azil kararı için özel bir yeter sayı hükmü ihtiva etmeyebilir. Doktrinde, belirtilen ihtimalde seçim kararı için öngörölmüş ağırlaştırılmış yeter sayının azil kararında da geçerli olması gerektiği isabetle ifade edilmektedir³⁴³. Zira *Hungerbühler* tarafından da belirtildiği üzere, azil, seçimden daha kolay şartlarda mümkün olmamalıdır³⁴⁴. Aksi takdirde, şirket yönetiminde istikrarsızlığa yol açması muhtemel bazı senaryolar ile karşılaşılabilir. Zira bu ihtimalde, bazı pay sahiplerinin aksi yöndeki iradelerine rağmen seçilmiş olan üyenin, bu kez, aynı (seçilmesine karşı olan) pay sahiplerinin iradesi ile azledilebilmesi gibi tutarsız ve işlevsiz sonuçlar ortaya çıkabilecektir. Öte yandan, önemle işaret edelim ki, bu açıklamalar, esas sözleşmede aksine düzenlemeye yer verilmemiş olması halinde geçerlidir. Esas sözleşme -her ne kadar belirtilen pratik sorunlara gebe ise de- seçim

³⁴² Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, I.

³⁴³ **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 30; N. **Erdem**, Azil, s. 525; **Hungerbühler**, Ivo W.: Der Verwaltungsratspräsident, Zürich 2003, s. 54.

³⁴⁴ **Hungerbühler**, s. 54.

kararına özgü yeter sayının azil kararında uygulanmayacağına dair açık düzenleme de ihtiva edebilir³⁴⁵. Bu halde, seçim kararına özgü yeter sayı azil kararında uygulanmayacaktır.

c) Azil Kararında Oy Hakkından Yoksunluk

aa) Genel Bakış

Kanun koyucu, pay sahipleri ile şirket arasında çıkar çatışmasının mevcut olduğu bazı durumlarda oy hakkının kullanılmasını uygun görmemiştir³⁴⁶. Pay sahiplerinin oy haklarından yoksun³⁴⁷ oldukları haller, konuları bakımından ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, pay sahibi ile şirket arasındaki kişisel nitelikte iş veya işlemler ile bir yargı kurumu veya hakemdeki davaları (TTK m. 436/1); ikincisi ise yönetim kurulu üyelerinin ibrasını (TTK m. 436/2) konu edinmektedir.

Azil, pay sahipleri ile şirket arasında çıkar çatışmasına sahne olabilecek bir genel kurul kararıdır. Zira pay sahibi (veya pay sahibinin eşi, alt ve üstsoyu veya bunların ortak oldukları şahıs şirketleri ya da hâkimiyetleri altındaki sermaye şirketleri) aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olabilir. Bu durum, pay sahibi yönetim kurulu üyesinin kendisinin azline dair kararda oydan yoksun olup olmadığı hususunun incelenmesini gerektirmektedir.

Doktrinde de ifade edildiği üzere pay sahipleri azil kararında oy haklarından yoksun değildirler³⁴⁸. TTK m. 436/1’de öngörülen oydan yoksunluk halleri azli kapsamamaktadır³⁴⁹; zira azil “kişisel nitelikte bir iş veya işlem” değildir³⁵⁰. TTK m. 436/2’de öngörülen oydan yoksunluk hali ise sadece ibra kararını konu edinmektedir; dolayısıyla azil kararı bakımından uygulanma kabiliyetini haiz değildir. Nihayet, esas sözleşme ile de azil kararı için oydan yoksunluk öngörülemez. Zira oydan yoksunluk halleri sınırlayıcı biçimde düzenlenmiştir³⁵¹ (TTK m. 340). Sözün kısası, pay sahibi, kendisinin (veya eşi, alt/üstsoyu veya bunların ortak

³⁴⁵ Örneğin esas sözleşme, seçim kararı bakımından ağırlaştırılmış yeter sayı hükmü ihtiva etmekte iken azil kararı için olağan yeter sayılara (TTK m. 418’e) gönderme yapabilir.

³⁴⁶ Karş. Oy hakkından yoksunluk kurumunun yararsız olduğu ve bu sebeple kanundan çıkarılmasının yerinde olacağı yönünde bkz. **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 138-139.

³⁴⁷ Pay sahibinin oy hakkını kullanamayacağı haller, oydan yoksunluk ile sınırlı değildir. Buna ek olarak pay sahibi, oy hakkının donduğu hallerde de oy hakkını kullanamaz. Oy hakkının donması kavramı hakkında bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar II, N. 994 vd; **Pulaşlı**, Şerh, C. III, § 42, N. 243 vd. İki kavram arasındaki fark için bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar II, N. 994a.

³⁴⁸ **Teoman**, Ömer: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu, Ankara 1983, s. 108; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 464; **Bilgili/Demirkapı**, s. 411; **Kortunay**, s. 249; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3413; N. **Erdem**, Azil, s. 525; **Yağcıoğlu**, s. 127.

³⁴⁹ **Teoman**, Oydan Yoksunluk, s. 108.

³⁵⁰ **Teoman**, Oydan Yoksunluk, s. 108. Kişisel nitelik taşımayan iş ve işlemlerin düzenleme kapsamında olmadığı yönünde ayrıca bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar II, N. 989. Karş. **Pulaşlı**, Şerh, C. III, § 42, N. 235-236.

³⁵¹ **Teoman**, Oydan Yoksunluk, s. 135 vd. Karş. **Üçışık/Çelik**, s. 311.

oldukları şahıs şirketleri ya da hâkimiyetleri altındaki sermaye şirketlerin) yönetim kurulu üyeliğinden azli kararında oy kullanabilecektir³⁵².

Belirtelim ki, karşılaştırmalı hukukta da durum bu şekildedir. İsviçre hukukunda yalnızca ibra kararı için oydan yoksunluk haline yer verilmiştir [bkz. OR Art. 695; karş. “*Schweizerisches Zivilgesetzbuch*” (ZGB) Art. 68³⁵³]. İstisnai nitelikteki anılan düzenleme, yalnızca ibra kararını kapsamaktadır³⁵⁴. Nitekim doktrinde, azil kararında oydan yoksunluktan söz edilemeyeceği ifade edilmektedir³⁵⁵. Alman hukukunda ise oy hakkında yoksunluk halleri AktG § 136’da düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre, pay sahipleri ibralarına, bir borçtan kurtarılmalarına ve şirket tarafından kendilerine bir hak talebinde bulunulmasına ilişkin kararlarda oy kullanamazlar. Esasen düzenleme, pay sahiplerinin kendilerinin gözetim kurulu üyeliğinden azli kararında oy haklarından yoksun olup olmadıkları hakkında bir açıklama içermemektedir. Doktrinde hâkim görüş ise, pay sahiplerinin kendilerinin azline dair kararda oy kullanabileceği yönündedir³⁵⁶.

³⁵² Yönetim kurulu üyesi olan pay sahibi, kendisinin azline ilişkin kararda, sahip olduğu pay/paylar lehine tanınmış oy hakkında imtiyazdan da faydalanabilir. Zira azil, oy hakkında imtiyazın etkisizleştiği sınırlı sayıdaki (bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar I, N. 792) genel kurul kararları arasında yer almamaktadır (bkz. TTK m. 479/3). Öte yandan, esas sözleşmede azil kararında da oy hakkında imtiyazın uygulanmayacağı kararlaştırılabilir. (Oy hakkında imtiyazın etkisizleşeceği kararlar çevresinin genişletilebilmesi hakkında bkz, **Aytuğar**, Bilge: Anonim Şirketlerde Oy Hakkında İmtiyaz, İstanbul 2019, s. 376). Nihayet, seçim kararında oy hakkında imtiyazın etkisizleşeceğine dair esas sözleşme hükmünün, aksi öngörülmedikçe, azil kararı için de geçerli olması gerektiği belirtilmelidir. Kanımızca, seçim ve azil kararları arasında mevcut usulde paralellik ilkesi, bu yönde bir kabulü gerekli kılmaktadır.

³⁵³ ZGB Art. 68’de dernek üyeleri bakımından öngörülen ve kapsam bakımından TTK m. 436/1 ile “benzerlik” gösteren oydan yoksunluk hükmünün anonim şirket pay sahiplerine kıyasen uygulanamayacağı konusunda bir tereddüt yoktur, bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 12, N. 461.

³⁵⁴ **Schucany**, Art. 695, N. 1; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 24, N. 78; **Länzlinger**, Andreas: Basler Kommentar - Obligationenrecht II- Art. 530-964 OR, (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016, Art. 693, N. 2.

³⁵⁵ **Funk**, Art. 705, N. 1; **Bürgi**, Art. 705, N. 3; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 30; **Krnet**, Art. 710, N. 446; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 5; **von der Crone**, § 17, N. 941; **Bauen/Venturi**, s. 18; **Germann**, s. 977.

³⁵⁶ **Hopt/Roth**, GroßKomm, AktG § 103, Rn. 22; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 103, Rn.10; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 4; **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 4; **Breuer/Fraune**, Heidel, AktG § 103, Rn. 4; **Rieckers**, Oliver: beck-online.Grosskommentar zum Aktienrecht (vormals Spindler/Stilz, Aktienrecht), (GesamtHrsg. **Henssler**, Martin), § 136, Rn. 21 (Stand: 01.09.2021); **Holzborn**, Timo: Heidelberger Kommentar Aktiengesetz, (Hrsg. **Bürgers**, Tobias/**Körber**, Torsten), 4. Aufl., Heidelberg 2016, § 136, Rn. 10; **Krebs**, Christian A.: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Hölters**, Wolfgang/**Weber**, Markus), 4. Aufl., München 2022, § 136, Rn. 11; **Herrler**, Sebastian: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Grigoleit**, Hans Christoph), 2. Aufl., München 2020, § 136, Rn. 12.

bb) Azil Kararında Pay Sahiplerinin Oy Haklarından Yoksun Olmamalarının Yerindeliği Sorunu

aaa) Genel Bakış

Alman hukukunda bazı yazarlar, pay sahiplerinin azil kararında oy hakkından yoksun olmamaları şeklindeki hâkim görüşü, en azından bazı hallerde, yerinde görmemektedirler³⁵⁷. Daha önce ifade edildiği üzere, Alman hukukunda da genel kurul, haklı bir sebep ileri sürmesi gerekmeksizin gözetim kurulu üyelerinin azline karar verebilmektedir (bkz. AktG, § 103/1). İrdelenmekte olan yaklaşım ise, azil kararında oy hakkından yoksunluk bakımından kararın haklı bir sebebe dayanması ve dayanmaması halleri arasında ayrıma gitmektedir. Buna göre, azil kararının haklı sebeplere dayanılmaksızın verileceği hallerde oydan yoksunluktan söz edilmemeli; bu halde pay sahibi, kendisinin azline ilişkin kararda oy kullanabilmelidir³⁵⁸. Öte yandan, azil kararının haklı sebeplere dayandığı bütün hallerde, oy hakkından yoksunluğun söz konusu olması gerektiği de düşünülmemelidir³⁵⁹. Oy hakkından yoksunluk, yalnızca, bazı haklı sebeplere dayanan azil kararlarında gündeme gelecektir³⁶⁰. Oy hakkından yoksunluğun hangi nitelikleri haiz haklı sebeplere dayanan azil kararlarında uygulanması gerektiği hususunda ise iki farklı görüşe rastlanmaktadır:

Spindler'e göre, pay sahibi, dolandırıcılık ve güveni kötüye kullanma gibi suç teşkil eden fiilleri sebebiyle üyelikten azledilecek ise oy hakkından yoksun olmalıdır³⁶¹. Zira bu tür hallerde pay sahibinin oy kullanması, genel kurulun gerçek iradesinin ortaya çıkmasına engel olacaktır.

Arnold ise daha geniş bir çerçeve çizmektedir. Yazara göre, pay sahibi, kendi somut davranışlarından kaynaklanan haklı sebeplere dayanılarak azledilecekse oy hakkından yoksun olmalıdır³⁶². Zira anılan durumda, pay sahibi ile şirket arasında ibra kararı ile benzer bir çıkar çatışması mevcuttur. Bu ihtimalde pay sahibi, ibra kararında olduğu gibi, kendi davranışları hakkında değerlendirme yapmakta; bir nevi, “kendi davasının yargıcı” haline gelmektedir.

³⁵⁷ Bkz. **Zöllner**, Wolfgang: Kölner Kommentar zum Aktiengesetz, 1. Aufl., Band 1, Köln 1985, § 136, Rn. 28; **Arnold**, Michael: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 3, 5. Aufl., München 2022, § 136, Rn. 28 vd; **Spindler**, Gerald: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Schmidt**, Karsten/**Lutter**, Marcus), 4. Aufl., Köln 2020, § 136, Rn. 30; **Heller**, Arne: “Richten in eigener Sache - Stimmrechtsausschluss bei der Abberufung von Aufsichtsratsmitgliedern?”, NZG, S. 30, 2009, s. 1170-1171.

³⁵⁸ **Arnold**, MünchKomm, AktG § 136, Rn. 30.

³⁵⁹ **Heller**, s. 1171.

³⁶⁰ Karş. **Zöllner**, KölnKomm, 1. Aufl., AktG § 136, Rn. 28.

³⁶¹ **Spindler**, Schmidt/Lutter, AktG § 136, Rn. 30. Benzer yönde bkz. **Heller**, s. 1171.

³⁶² **Arnold**, MünchKomm, AktG § 136, Rn. 30.

Alman hukukunda ileri sürülen söz konusu görüşler İsviçre hukukunu da etkilemiştir. Nitekim *Schleiffer*, Alman doktrinine atıfta bulunarak haklı sebeplere dayanan azil kararında oy hakkından yoksunluğun kabul edilmesi gerektiğini, zira bu halde ibra kararı ile benzer bir çıkar çatışmasının mevcut olduğunu ifade etmiştir³⁶³. *Tanner*'in de oydan yoksunluğun söz konusu olabileceği haller arasında azli zikrettiği görülmektedir³⁶⁴.

bbb) Değerlendirme

Kanaatimizce, azil kararında oy hakkından yoksunluğun söz konusu olmaması “ilke olarak” yerinde bir tercihtir. Bu yönde bir kabulü gerekli kılan hususlar iki başlık altında ifade edilebilir:

İlk olarak, seçim ve azil kararları arasında söz konusu usulde paralellik ilkesinden³⁶⁵ hareket edilmelidir. Pay sahiplerinin, kendilerinin yönetim kurulu üyesi seçilmesi yönünde oy kullanabilecekleri belirtilmektedir³⁶⁶. Usulde paralellik ilkesi, pay sahiplerinin azil kararında da oy kullanabilmelerini gerekli kılmaktadır. Zira *Teoman*'ın ifadesiyle aksi kabul, “*kendi oyu ile de seçilen bir kimsenin bir azınlık kararı ile görevden uzaklaştırılması, fakat bundan sonra yine kendi oyu ile seçilmesi gibi giderilmesi güç bir çelişki, hatta kısır döngüye yol açardı*”³⁶⁷. Bu doğrultuda, seçim kararından bağımsız ve azil kararına özgü bir oydan yoksunluk halinin isabetli olmayacağı ifade edilmelidir³⁶⁸. Azil kararı için oydan yoksunluk hali öngörülecekse, bu, ancak seçim kararı ile birlikte öngörülmesi halinde anlam taşıyacaktır. Bu bağlamda, seçim ve azil kararlarının her ikisini de kapsayacak bir oydan yoksunluk düzenlemesine yer verilmesinin isabetli olup olmayacağı da irdelenmelidir.

Kanaatimizce seçim ve azil kararlarının her ikisini de kapsayacak bir oydan yoksunluk rejimi yerinde olmayacaktır. Zira bu tercih, yönetim kurulunun teşkilinde azınlığın belirleyici olması sonucunu doğurabilecektir. Gerçekten, çoğunluk pay sahiplerinin kendileri lehine oy kullanamamaları halinde, yönetim kurulu azınlığın iradesi doğrultusunda şekillenebilir. Bu sonucu ise, sermaye şirketi kavramı ve çoğunluk ilkesi ile bağdaştırmak mümkün değildir.

İkinci olarak, oydan yoksunluk kurumunun kuramsal temelleri üzerinde durulmalıdır. Bu hususta, “pay sahibi ile şirket arasındaki kişisel nitelikte iş veya işlemler ile bir yargı

³⁶³ **Schleiffer**, s. 237.

³⁶⁴ **Tanner**, Brigitte: Quoren für die Beschlussfassung in der Aktiengesellschaft, Zürich 1987, s. 125, dn. 245.

³⁶⁵ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, I.

³⁶⁶ **Arslanlı**, C. II-III, s. 104; **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 201; **Teoman**, Oydan Yoksunluk, s. 108; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 29; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 415.

³⁶⁷ **Teoman**, Oydan Yoksunluk, s. 108.

³⁶⁸ Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 12, N. 460, dn. 1071; **Germann**, s. 977, dn. 5406.

kurumu ya da hakemdeki davalara ilişkin oydan yoksunluk hali (TTK m. 436/1)” ile “ibra kararına özgü oydan yoksunluk hali (TTK m. 436/2)” arasında ayrıma gidilmelidir. Zira iki oydan yoksunluk hali, birbirlerinden farklı kuramsal temellere dayanmaktadır.

Pay sahibi ile şirket arasındaki kişisel nitelikte iş veya işlemler ile bir yargı kurumu ya da hakemdeki davalara dair oydan yoksunluk hali, pay sahibi ile şirket arasında gerçekleşen kişisel işlerdeki çıkar çatışmalarını konu edinmektedir. Düzenlemenin altında yatan düşünce, pay sahibinin üçüncü bir kişi gibi hareket ettiği hallerde, kendi çıkarları ile şirket çıkarlarının çatışması durumunda kendi çıkarları doğrultusunda oy kullanmasının önüne geçmektedir³⁶⁹. Azil, pay sahibinin kişisel çıkarlarına ilişkin bir genel kurul kararı değildir. Zira azil kararında pay sahibi, üçüncü bir kişi gibi hareket etmemekte; aksine pay sahibi sıfatından doğan hakkını kullanmaktadır³⁷⁰. Bu sebeple, pay sahibi ile şirket arasındaki kişisel nitelikte iş veya işlemler ile bir yargı kurumu ya da hakemdeki davalara dair oydan yoksunluk halinin *ratio legis*, azil kararına özgü oydan yoksunluk fikrine dayanak oluşturamayacaktır.

İbra kararı bakımından öngörülen oydan yoksunluk hali, ibra kararının kendine özgü anlamında kaynağını bulmaktadır. Yukarıda³⁷¹ işaret edildiği üzere, ibra kararı, hem şirketin (genel kurulun/pay sahiplerinin) yönetim kurulu üyelerinin faaliyetlerini hukuki ve iktisadi olarak uygun bulup bulmadıklarına dair iradesini ortaya koymakta hem de üyelere karşı bir güven açıklaması niteliği taşımaktadır. Kanun koyucu, bir kişinin (yönetim kurulu üyesi pay sahibinin) kendi faaliyetlerini değerlendirmesini ve kendisi hakkında güven açıklamasında bulunmasını yerinde görmemiştir³⁷².

Kanun koyucunun ibra kararında oydan yoksunluğa yer vererek önlemeyi amaçladığı husus, “bazı hallerde” azil kararı için de söz konusudur. Gerçekten, azil kararının yönetim kurulu üyesinin davranışlarından kaynaklanan haklı sebeplere dayanması halinde bu sonuçla karşılaşılmaktadır. Zira bu halde, yönetim kurulu üyesinin davranışının haklı sebep teşkil edip etmediğine ilişkin bir değerlendirme yapılması, işin doğası gereği, zorunludur. Bu ihtimalde, pay sahibinin oy hakkına sahip olması, -tıpkı ibra kararında olduğu gibi- kendi davranışı hakkında bir değerlendirme yapmasını gerektirecektir³⁷³. Bu sonuç ise, kanun koyucuyu ibra kararı açısından oydan yoksunluk hükmü öngörmeye yönelten “bir kişinin kendi faaliyetlerini

³⁶⁹ Arslanlı, C. II-III, s. 54-55; İmregün, Anonim Ortaklıklar, s. 137; Ansay, Anonim Şirketler, s. 248; Pulaşlı, Şerh, C. III, § 42, N. 235.

³⁷⁰ Teoman, Oydan Yoksunluk, s. 108.

³⁷¹ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/A/2/a/bb/aaa.

³⁷² Teoman, Oydan Yoksunluk, s. 122. Ayrıca bkz. ve karşı. Aytaç, İbra, s. 118 vd; Çeker, Mustafa: Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı ve Kullanılması, Ankara 2000, s. 204.

³⁷³ Arnold, MünchKomm, AktG § 136, Rn. 29-30. Ayrıca bkz. Schleiffer, s. 237; Heller, s. 1171.

değerlendirmesinin yerinde olmayacağı” düşüncesi ile bağdaşmamaktadır. Bu sebeple, yönetim kurulu üyesinin davranışlarından kaynaklı haklı sebeplere dayanan azil kararına özgü olarak oydan yoksunluk hali kabul edilmesi yaklaşımı, en azından teorik çerçevede hukuk hissini tatmin etmektedir.

Öte yandan, anılan oydan yoksunluk halinin azil kararı ile sınırlı olarak uygulama alanı bulacağı göz ardı edilmemelidir. Zira azil kararına özgü oydan yoksunluk hali kabul edilse bile, belirttiğimiz gerekçelerle, bunun seçim kararı için de benimsenmesi mümkün değildir. Bu sebeple, azil kararı için oydan yoksunluk kabul edilse de pratik bir önemi haiz olmayacaktır. Öyle ki, azil kararında oy kullanamayan pay sahibi, hemen akabinde³⁷⁴ tekrar üye seçilmesi yönünde oy kullanabilecektir. Tüm bu açıklamalar doğrultusunda, azil kararı için oydan yoksunluğa yer verilmemiş olmasının isabetli olduğu kanısındayız.

d) Azil Kararında Özel Usul Kuralları

aa) Azil Kararı Öncesi Yönetim Kurulu Üyesinin Savunmasının Alınması Gerekir Mi?

Hukukumuzda yönetim kurulu üyelerine azil kararı öncesi savunma hakkı tanınmasına dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Kanun koyucu, üyelere azil kararına özgü olarak savunma hakkı tanımamıştır. Dolayısıyla Türk hukukunda, İngiliz hukukunda olduğu gibi³⁷⁵, azil kararı öncesi yönetim kurulu üyelerinin yazılı savunmasının alınması, savunmanın pay sahiplerine iletilmesi ve nihayet genel kurulda okunması benzeri bir süreç işletilmesi söz konusu değildir. Belirtelim ki, kanımızca bu tercih *de lege ferenda* da isabetlidir. Zira azil kararına özgü savunma hakkı, ancak, gündemde açık azil maddesinin bulunduğu hallerde işlevli olabilir. Gerçekten, bu türden bir uygulama için, genel kurulda azil hakkında müzakere yapılacağının önceden belli olması gerekir. Bu sebeple, gündemde azil maddesi olmaksızın da azil kararının verilebildiği bir sistemin benimsendiği (TTK m. 364/1) hukukumuzda, üyelere savunma hakkı tanınması “uyumsuz” olacaktır.

Yönetim kurulu üyelerinin azil kararının görüşüldüğü genel kurulda konuşma (sözlü savunma) hakkına sahip olup olmadıkları ise farklı bir incelemenin konusudur. Bu hususta, TTK m. 407/2 önem arz etmektedir. Düzenlemede, yönetim kurulu üyelerinin genel kurulda “görüş bildirebilecekleri” dile getirilmiştir. Madde gerekçesinde düzenleme ile güdülen amaç

³⁷⁴ Aşağıda inceleyeceğimiz üzere, azil kararı verilen her genel kurulda yeni üye seçimi de yapılabilmektedir, bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, III/A.

³⁷⁵ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/B/2/a/bb.

açıklanmıştır: “Tasarıda yönetim kurulu üyelerinin ... görüş açıklayabilme hakları açıkça hükme bağlanmış, bu yolla onların gereğinde kendilerini savunabilmeleri ve yaptıkları işlem ve kararları açıklayabilme olanakları yaratılmış ve böylelikle sorumluluk hukuku yönünden konumları güçlendirilmiştir”. Kanun koyucu, açıkça yönetim kurulu üyelerine savunma hakkı tanımak istediğini ifade etmiştir. Bu hakkın genel kurulda üyenin azlinin gündeme gelmesi halinde de kullanılabileceğinden şüphe duymamak gerekir. Daha açık bir ifade ile yönetim kurulu üyesi, azil kararı hakkında da görüş bildirebilecektir. Böylece üye, azil kararının müzakeresi sırasında kendisini savunabilecektir. Ortaya konulan bu sonuç, özellikle son zamanlarda Alman ve İsviçre doktrinde rastlanılan azil sürecinde üyelere savunma/hukuki dinlenilme hakkı tanınmasının isabetli olacağı yaklaşımı ile de uyumludur³⁷⁶.

bb) Azil Kararının Görüşüleceği Genel Kurul Toplantısına İlgili Yönetim Kurulu Üyesinin Davet Edilmesi Gerekir Mi?

Yönetim kurulu üyelerinin yukarıda irdelediğimiz konuşma (sözlü savunma) haklarını kullanabilmeleri için o toplantıda hazır bulunmaları gerekmektedir. Bu noktadan hareketle doktrinde, yönetim kurulu üyelerinin azlin görüşüleceği genel kurul toplantısına davet edilmeleri gerektiği yönünde yaklaşımlara rastlanmaktadır³⁷⁷.

Yönetim kurulu üyeleri, genel kurul toplantılarına katılma hakkına sahiptirler (TTK m. 407/2). Ancak bu durum, yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarına özel olarak davet edilmelerini gerektirmemektedir. Nitekim TTK’da yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarına davet edilmelerine (çağrılmalarına) dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir (bkz. ve karşı. TTK m. 414/1). Bu sebeple, bizce, gündemde azil maddesi olsa bile üyelerin genel kurul toplantısına özel olarak davet edilmesi gereğinden söz etme olanağı yoktur. Sözlü savunma hakkının kullanılamaması riski, genel kurula katılma hakkına sahip olmasına rağmen katılmamayı tercih eden üye üzerinde bırakılmalıdır. Yönetim kurulu üyesi, gündemde yer alan azil veya azil ile ilgili bir maddeye ya da haklı sebeplere dayanarak azledilebileceğini göz önüne almalı ve genel kurul toplantısına katılıp katılmama kararını bu risk değerlendirmesi çerçevesinde vermelidir. Kısacası, bizzat kanun koyucu tarafından açıkça genel kurula katılma hakkı tanınmış (TTK m. 407/2); yine açıkça şartların varlığında her genel kurul toplantısında azledilebilme ihtimali düzenlenmiş (TTK m. 364/1) yönetim kurulu

³⁷⁶ Alman hukuku için bkz. **Fleischer**, Anhörungsrechte, s. 484 vd. İsviçre hukuku için bkz. **Homburger**, Art. 726, N. 1356; **Hungerbühler**, s. 49. Doktrinde, Federal Mahkeme’nin vakıf mütevelli heyeti üyelerinin azil kararında savunma hakkının bulunduğu yönündeki bir kararına (BGE 128 III 211) da dikkat çekildiği görülmektedir, bkz. **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 27, dn. 31.

³⁷⁷ **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 27. Ayrıca bkz. **Homburger**, Art. 726, N. 1354 vd; **Watter**, BSK-OR II, Art. 726, N. 13; **Krnet**, Art. 726, N. 2267.

üyelerinin ayrıca o toplantıya davet edilmesi şart olmamalıdır. Genel kurul toplantısına katılmamayı tercih eden üye, katılmadığı toplantıda verilecek azil kararına karşı kendisini savunamama riskini de üstlenmiş kabul edilmelidir.

e) Finansal Tabloların Müzakeresinin Ertelenmesi (TTK m. 420) Halinde Azil Kararı Verilip Verilemeyeceği Sorunu

aa) Genel Bakış

TTK m. 420’de özel bir azlık hakkına yer verilmiştir³⁷⁸. Buna göre, “[f]inansal tabloların müzakeresi ve buna bağlı konular, sermayenin onda birine, halka açık şirketlerde yirmide birine sahip pay sahiplerinin istemi üzerine, genel kurulun bir karar almasına gerek olmaksızın, toplantı başkanının kararıyla bir ay sonraya bırakılır”. Hemen belirtelim ki, söz konusu düzenleme, pek çok farklı açıdan eleştirilere konu olmakta³⁷⁹ ve hatta kaynak Alman hukukunda olduğu gibi³⁸⁰ kaldırılmasının yerinde olacağı dile getirilmektedir³⁸¹.

Kanun koyucu, azlığın, yönetim kurulu üyelerinin faaliyetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmaksızın onlara dair irade ortaya koymasının uygun olmayacağı düşüncesiyle hükmü ihdas etmiştir³⁸². Doktrinde hâkim görüş, azlığın, ilk erteleme talebi için herhangi bir gerekçe göstermekle yükümlü olmadığı³⁸³ (karş. TTK m. 420/2) ve erteleme talep edilmesinin hakkın kötüye kullanımı olarak nitelendirilemeyeceği yönündedir³⁸⁴. Bu çalışma açısından hüküm, azlığın talebi üzerine müzakeresi ertelenecek konuların neler olduğu -azlin de ertelenecek konular arasında yer alıp almadığı- noktasında önem taşımaktadır.

³⁷⁸ Detaylı bilgi için bkz. **Tekinalp**, Ünal: “Azınlığın Bilançonun Onaylanmasına İlişkinin Müzakerenin Ertelenmesi İstemi -Sorunlar, Düşünceler-”, İÜHFM, C. 42, S. 1-4, 1976, s. 233 vd; **Teoman**, Ömer: “Azınlığın Bilanço Görüşmelerinin Ertelenmesini İsteme Hakkı (TTK. m. 377) Konusundaki Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), İstanbul 2012, s. 705 vd; **Çamoğlu**, Ersin: “Azınlığın Bilanço Ertelmesi Gündemdeki Diğer Maddeleri Nasıl Etkiler”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C. I, İstanbul 2003, s. 287 vd.

³⁷⁹ Eleştirel yaklaşımlar için bkz. **Bozbel**, Savaş: “Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Azınlığın Bilanço Görüşmelerini Erteletmesi (Yeni TTK. m. 420)”, Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan 2013, s. 347 vd; **Memiş**, Tekin/Şimşek, Bahar: “Azlığın Finansal Tabloların Müzakeresini Erteleme Hakkı Üzerine Değerlendirmeler”, Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, İstanbul 2019, s. 789 vd.

³⁸⁰ 1965 tarihli AktG’de, 1897 tarihli “Handelsgesetzbuch” (HGB) § 264 ve 1937 tarihli AktG § 125/7’den farklı olarak azlığa bilanço görüşmelerini erteletme hakkı tanınmamıştır.

³⁸¹ **Domanıç**, s. 859; **Bozbel**, s. 348-349; **Memiş/Şimşek**, s. 790.

³⁸² Bkz. ve karşı. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 238; **Tekinalp**, Müzakerenin Ertelenmesi İstemi, s. 235.

³⁸³ **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 315; **Tekinalp**, Müzakerenin Ertelenmesi İstemi, s. 228; **Teoman**, Bilanço Görüşmelerinin Ertelenmesi, s. 709; **Çamoğlu**, Bilanço Ertelmesi, s. 288; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 237. Bu yönde bkz. Y. TD, T. 27.10.1961, E. 1147, K. 3496 (**Doğanay**, C. 1, s. 1103, dn. 96). Aksi yönde bkz. **Domanıç**, s. 854; **Bozbel**, s. 353; **Memiş/Şimşek**, s. 792 vd; **Birsel**, s. 639. Ayrıca bkz. ve karşı. BTY m. 28/3.

³⁸⁴ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 237; **Üçışık/Çelik**, s. 285; **Teoman**, Bilanço Görüşmelerinin Ertelenmesi, s. 711. Karşı. **Bozbel**, s. 353; **Memiş/Şimşek**, s. 816 vd.

Düzenlemede açıkça ifade edildiği üzere, yalnızca finansal tabloların değil, buna bağlı konuların da müzakeresi ertelenecektir. Finansal tablolara bağlı konuların tespitine ilişkin olarak ise doktrinde, “*bilançonun tasdikine müncer maddeler*³⁸⁵”, “*bilançonun ertelenmesi ile etkilenecek maddeler*³⁸⁶”, “*bilanço müzakereleri ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olan maddeler*³⁸⁷” ve “*finansal tablolarla nedensellik ilişkisi içinde bulunan maddeler*³⁸⁸” gibi kıstaslara yer verildiği görülmektedir. Hangi kıstas kabul edilirse edilsin kâr payı dağıtımı, denetim raporunun görüşülmesi ve ibra gibi konuların finansal tablolara bağlı olduğunda bir tereddüt yoktur³⁸⁹. Ancak 6762 sayılı TTK döneminde, yönetim kurulu üyelerinin seçim ve azillerinin finansal tablolara bağlı olup olmadığı sorusu farklı yaklaşımlara konu olmuştur. Doktrinde özellikle seçim kararı açısından farklı görüşlere yer verilmiştir³⁹⁰. Anılan dönemde Yargıtay ise, hem seçim³⁹¹ hem de azil³⁹² kararlarının erteleme kapsamında olmadığı; genel kurulun ertelemeye rağmen seçim ve azil kararı verebileceği yönünde hüküm kurmuştur.

6102 sayılı TTK ile birlikte ise bu tartışma farklı bir boyuta taşınmıştır. Zira bilindiği üzere, TTK m. 413/3’de, yönetim kurulu üyelerinin seçimi ve azli yılsonu finansal tabloların müzakeresi maddesi ile ilgili sayılmıştır. Bu durum, TTK m. 420 ile TTK m. 413/3 arasındaki “bağlantı” konusunda farklı görüşlerin ileri sürülmesini beraberinde getirmiştir.

Bir görüşe göre, kanun koyucu, açıkça finansal tabloların müzakeresi ile seçim ve azil kararı arasında bağlantı kurmayı amaçlamıştır. Daha açık bir ifade ile TTK m. 413/3, TTK m. 420’nin bir tamamlayıcısı olarak öngörülmüştür. Bu görüş doğrultusunda *Moroğlu*, “yerinde”

³⁸⁵ **Arslanlı**, Halil: Anonim Şirketler, C. I: Umumî Hükümler, İstanbul 1959, s. 227.

³⁸⁶ **Tekinalp**, Müzakerenin Ertelenmesi İstemi, s. 237; **Bozbel**, s. 351.

³⁸⁷ **Çamoğlu**, Bilanço Ertelemesi, s. 289.

³⁸⁸ **Altay**, Sıtkı Anlam: “Yönetim Kurulunun Seçiminin Finansal Tabloların Müzakeresiyle İlişkisi”, Galatasaray HFD, S. 2, 2019, s. 497.

³⁸⁹ Sayılanlar ve başkaca örnekler için bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 14-08; **Çamoğlu**, Bilanço Ertelemesi, s. 290; **Memiş/Şimşek**, s. 798 vd.

³⁹⁰ Erteleme halinde seçim yapılabileceği yönünde bkz. **Domanıç**, s. 857; **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 316. Erteleme halinde bilançosu geçmemiş; hesabını verip ibra edilmemiş üyelerin tekrar seçilmesinin maddenin amacıyla bağdaşmayacağı yönünde bkz. **Tekinalp**, Müzakerenin Ertelenmesi İstemi, s. 237. Erteleme durumunda seçim yapılamayacağı yönünde bkz. **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)**, Ortaklıklar ve Kooperatif, N. 757a. Mevcut üyeler tekrar seçilecek ise seçimin ertelenmesi gerektiği ancak yeni kişiler üye seçilecekse ertelemeye gerek olmadığı yönünde bkz. **Teoman**, Ömer: “Bilanço Görüşmelerinin Azınlığın İstemi Üzerine Ertelendiği Genel Kurul Toplantılarında Yeni Yönetim Kurulu Seçilebilir mi?”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), İstanbul 2012, s. 657. Aynı yönde bkz. **Çamoğlu**, Bilanço Ertelemesi, s. 292; **Bozbel**, s. 351-352. 6102 sayılı TTK döneminde olmakla birlikte aynı yönde bkz. **Şener**, Emsal Kararlar, s. 206.

³⁹¹ Y. 11. HD, T. 13.10.2003, E. 2885, K. 9174 (**Eriş**, C. III, s. 2849); Y. 11. HD, T. 16.06.1994, E. 7027, K. 5107 (**Eriş**, C. III, s. 2852); Y. 11. HD, T. 10.07.1986, E. 1986/3798, K. 1986/4357 (KazancıİBB).

³⁹² Y. 11. HD, T. 17.06.2013, E. 2012/13408, K. 2013/12539: “Mahkemce ..., davacının şirket müdürlüğünden azline ilişkin gündem maddesinin bilançonun tasdiki ile ilgisi olmadığı ve usulüne uygun olarak karar alındığı gerekçesiyle ... davacının şirket müdürlüğünden azline ilişkin alınan kararın iptali için açılan davanın reddine karar verilmiştir. ... hükmün ONANMASINA... karar verildi.” (Yayımlanmamıştır).

bulmamakla birlikte, seçim ve azil kararlarının zorunlu olarak ertelemeye tâbi hale geldiğini belirtmiştir³⁹³. Yargıtay kararları da bu doğrultudadır. Yüksek Mahkeme, güncel kararlarında, finansal tabloların müzakeresinin ertelenmesi halinde gündemde açık azil maddesi bulunsa bile azil kararı verilemeyeceğine hükmetmektedir³⁹⁴. *Memiş/Şimşek* de seçim ve azil kararları ile finansal tabloların müzakeresi arasında açık bir bağlantı kurulduğunu ifade etmektedir³⁹⁵. Öte yandan (ve buna rağmen) yazarlar, finansal tabloların müzakeresinin ertelenmesinin etkisi konusunda bir ayrıma gitmişlerdir. Buna göre, finansal tabloların müzakeresi ertelenmiş ise, seçim yapılamayacaktır³⁹⁶. Ancak, gündemde yer alması ya da haklı sebeplerin bulunması halinde, finansal tabloların müzakeresi ertelense de azil kararı verilebilmelidir³⁹⁷.

Doktrinde *Altay* ise farklı bir yaklaşım ileri sürmüştür. Yazara göre, TTK m. 413/3 ile TTK m. 420/1 arasında doğrudan ilişki kurulması isabetli değildir. Zira TTK m. 413/3, TTK m. 364/1 ile bağlantılı bir düzenlemedir ve “ilgili madde” kavramını somutlaştırmaktadır. Bu sebeple, seçim ve azil, finansal tabloların müzakeresinin ertelenmesinden etkilenmemelidir. Dolayısıyla genel kurul, finansal tabloların müzakeresi ertelense bile hem azil hem de seçim kararı verebilmelidir³⁹⁸.

³⁹³ **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 230-231. Ayrıca bkz. **Aslan**, s. 128.

³⁹⁴ Y. 11. HD, T. 12.12.2016, E. 2016/2098, K. 2016/9484: “*Davacılar, davalı şirketin azınlık hisse ortağı olup, genel kurulda finansal tablolar, raporlar ve ibranın TTK 420. maddesi uyarınca ertelenmesini talep etmiş, genel kurul tarafından bu görüşmeler Yasa gereği ertelenmiştir. Ancak, aynı toplantıda mevcut yönetim kurulu üyeleri görevden alınmış ve yeni yönetim kurulu seçimine gidilerek eski yönetim kurulu üyelerinin bir kısmı yeniden yönetim kurulu üyesi olarak seçilmiştir. TTK'nın 413. maddesine göre, yönetim kurulu üyelerinin görevden alınmaları ve yenilerinin seçimi yılsonu finansal tablolarının müzakeresi maddesiyle ilgili sayılır. Bu durumda yılsonu finansal tablolar müzakere edilip genel kurulca kabul edilmediği müddetçe yönetim kurulu üyelerinin görevden alınması ve yeniden seçime gidilmesi mümkün olmayacağından asıl davanın kabulüyle 25.03.2013 tarihli genel kurul toplantısında alınan (4) numaralı kararın iptali gerekirken, ...*” (KazancıİBB). Ayrıca bkz. Y. 11. HD, T. 04.06.2018, E. 2016/11091, K. 2018/4259; Y. 11. HD, T. 14.09.2017, E. 2016/5118, K. 2017/4360 (KazancıİBB). Aynı şekilde Yargıtay, finansal tabloların müzakeresinin ertelenmesi halinde seçim de yapılamayacağına hükmetmektedir. Bu yönde kararlar için bkz. **Altay**, Finansal Tabloların Müzakeresi, s. 486 vd.

³⁹⁵ **Memiş/Şimşek**, s. 805.

³⁹⁶ Yazarlar, finansal tabloların ertelenmesi durumunda seçim yapılamayacağı “kuralına”, şirketin organsız kalması halinde istisna tanınması gerektiğini ifade etmektedirler, bkz. **Memiş/Şimşek**, s. 806 vd, s. 820.

³⁹⁷ **Memiş/Şimşek**, s. 800. “Benzer” yönde bkz. **Akdeniz**, s. 60.

³⁹⁸ **Altay**, Finansal Tabloların Müzakeresi, s. 494 vd. Benzer yönde bkz. **Akipek**, Seda: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Azlığın Finansal Tabloların Müzakeresini Erteleme Hakkı”, LHD, Özel Sayı (Rona Aybay’a Armağan, C. 1), 2014, s. 309-310.

bb) Değerlendirme

TTK m. 420/1 ve TTK m. 413/3'ün, açık ifadeleri³⁹⁹ finansal tabloların müzakeresinin ertelenmesi halinde azil kararı verilemeyeceğine işaret etmektedir. Ancak kanımızca, kanun koyucunun amaçladığı sonuç bu değildir⁴⁰⁰.

Her şeyden önce, aksi kabul, “[k]anun’da benimsenen çoğunlukça istenmeyen yönetim kurulu üyelerinin azlinin geciktirilmemesi gerektiği ilkesine aykırıdır⁴⁰¹”. Yine gerek TTK m. 413 gerekse de m. 420 gerekçesinde iki madde arasında bir bağlantı kurulmamış olması da bu yaklaşımı desteklemektedir. Nihayet pay sahiplerinin, azle ilişkin iradelerini mutlak surette finansal tabloların yansıttığı sonuçlara göre oluşturacakları; bu sebeple, finansal tablolar ile birlikte azil müzakeresinin ertelenmesi gerektiği düşüncesi de isabetsizdir⁴⁰². Pay sahipleri, başkaca sebeplerle de yönetim kurulu üyelerini azletmek isteyebilirler. Esasen pay sahipleri, finansal tablolar olumlu sonuçlara işaret etse bile üyeleri azledebilirler.

Belirtilen sebeplerle, azil kararının *ipso iure* erteleme kapsamında olduğu yaklaşımı reddedilmelidir. Nitekim yukarıda açıkladığımız üzere, TTK m. 413/3'ün, TTK m. 420/1 ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunan yazarlar da azil kararı açısından bu sonucun isabetsiz olacağını ifade etmektedirler.

Bu açıklamalar ışığında, finansal tabloların müzakeresinin ertelenmesinin azil kararına engel teşkil edip etmeyeceği üçlü bir ayrımla irdelenmelidir. Bu ayrıma, kanun koyucunun genel kurula azil kararı verme yetkisi tanıdığı üç farklı ihtimal kaynaklık etmektedir.

Bu hususta *ilk ihtimal*, gündemde finansal tabloların müzakeresinden “ayrı ve açık” bir azil maddesinin bulunmasıdır. Bu ihtimalde, finansal tabloların müzakeresi ertelense bile azil kararı verilebilmelidir⁴⁰³. Zira irdelenen ihtimalde pay sahipleri, gündemde finansal tabloların müzakeresinden ayrı ve açık bir azil maddesi bulunmasa dahi azil kararı verebilirlerdi (TTK m. 364/1; m. 413/3). Hal böyle iken, gündemde finansal tabloların müzakeresinden ayrı ve açık azil maddesine yer verilmesi, finansal tabloların ortaya koyduğu sonuçlardan bağımsız olarak azil konusunun görüşülmek istendiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda pay sahipleri, finansal tabloların müzakeresi ertelense de azil kararı verebilmelidir.

³⁹⁹ TTK m. 420/1’de “bağlı”; TTK m. 413/3’de ise “ilgili” terimlerinin tercih edilmiş olması, iki düzenleme arasında kapsam açısından farklılık olduğu anlamına gelmemektedir, bkz. **Memiş/Şimşek**, s. 800. Karş. **Akipek**, s. 309.

⁴⁰⁰ Bkz. **Altay**, Finansal Tabloların Müzakeresi, s. 500 vd; **Akipek**, s. 309-310.

⁴⁰¹ **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 238.

⁴⁰² **Altay**, Finansal Tabloların Müzakeresi, s. 499.

⁴⁰³ **Memiş/Şimşek**, s. 800.

İkinci ihtimal, gündemde azil ile ilgili bir maddenin bulunmasıdır. Gündemde azil ile ilgili bir madde olması halinde, finansal tabloların müzakeresinin ertelenmesinin azil kararı verilmesine engel olup olmayacağı, ilgili maddenin niteliğine göre belirlenmelidir.

Bilindiği üzere azil ile ilgili kanuni gündem maddesi finansal tabloların müzakeresidir (TTK m. 413/3). Kanımızca, gündemde, yalnızca finansal tabloların müzakeresi mevcut ise, finansal tablolar ile birlikte azil müzakaresi de ertelenmelidir. Zira bu ihtimalde, kuvvetle muhtemel, finansal tabloların ortaya koyacağı sonuç, pay sahiplerinin azle ilişkin iradelerinin oluşumuna etki edecektir. Bu sebeple, finansal tablolar ile birlikte azil müzakeresinin de ertelenmesi TTK m. 420'nin *ratio legis* ile uyumlu olacaktır.

Yukarıda⁴⁰⁴ irdelendiği üzere, yönetim kurulu üyelerinin faaliyetlerinin incelenmesine (örn. denetçi raporunun görüşülmesi), hesap vermelerine (örn. kâr ve zar hesabı) ve hukuki sorumluluklarına (örn. ibra) ilişkin maddeler de azil ile ilgilidir. Öte yandan anılan gündem maddeleri, aynı zamanda, TTK m. 420 anlamında finansal tablolara bağlı konulardır. Bu sebeple, finansal tablolar ile birlikte söz konusu maddelerin müzakeresi de ertelenmektedir. Başka bir anlatımla, finansal tabloların müzakeresi ile birlikte “azil ile ilgili olan” ve azil kararı verilebilmesine dayanak oluşturan denetçi raporunun görüşülmesi, kâr ve zarar hesabı ve ibra gibi maddelerin müzakeresi de ertelenecektir. Bu sebeple, söz konusu ihtimalde, azil kararının da ilgili olduğu gündem maddesi ile birlikte ertelenmesi yerinde olacaktır.

Bilindiği üzere azil ile ilgili bir diğer gündem maddesi de seçimdir⁴⁰⁵. Bu bağlamda, gündemde yer alan seçim maddesinin, finansal tabloların müzakeresinin ertelenmesi halinde bile azil kararı verilmesini mümkün kılıp kılmayacağı irdelenmelidir. Kanımızca bu hususta, gündemde açık azil maddesi bulunması ile benzer bir değerlendirmeye gidilmelidir. Zira gündemde finansal tabloların müzakeresinden ayrı olarak seçim maddesine yer verilmesi, finansal tabloların işaret edeceği sonuçtan bağımsız şekilde yönetim kurulunun değiştirilmesi amacı güdüldüğünü göstermektedir. Bu doğrultuda, gündemde yer alan seçim maddesi lehine tavır alınmalı; pay sahiplerinin seçim yapabileceği (dolayısıyla mevcut üyeleri azledebileceği) kabul edilmelidir. Hemen belirtelim ki, bu kabul, TTK m. 420/1 ile güdülen amaca aykırı da değildir. Öyle ki, genel kurul, finansal tabloların müzakeresinin ertelendiği toplantıda seçtiği

⁴⁰⁴ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/A/3/a/cc/aaa.

⁴⁰⁵ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/A/3/a/cc/aaa.

üyeleri, erteleme sebebi ile yapılacak yeni toplantıda (bkz. TTK m. 420/1⁴⁰⁶) yine serbestçe⁴⁰⁷ değiştirebilecektir⁴⁰⁸.

Üçüncü ihtimal ise, haklı sebeplerin mevcut olmasıdır. Pay sahipleri, haklı sebeplerin varlığı halinde finansal tabloların müzakeresi ertelense dahi azil kararı verebilmelidir⁴⁰⁹. Aksi kabul, düzenlemenin amacına aykırı olacaktır. Bu anlamda, finansal tabloların müzakeresinin ertelenmesi, yetkilerini kötüye kullanan veya sadakat yükümlülüğünü ihlal eden ya da görevin gereği gibi ifası için gerekli nitelikleri yitiren yönetim kurulu üyelerinin bir süre daha da olsa görevde kalmalarına kapı aralamamalıdır⁴¹⁰.

4. Azil Kararının Hükümsüzlüğü

a) Genel Bakış

Genel kurul kararları, şekil (usul/meydana geliş) veya esas (içerik/konu) yönünden hukuka aykırılıklar sebebi ile hükümsüz (yok, batıl veya iptal edilebilir) olabilir. Genel kurul kararlarının şekil eksiklikleri sebebiyle hükümsüzlüğü bakımından azil kararı özel bir önemi haiz değildir. Hükümsüzlük nedenleri başta olmak üzere, tüm genel kurul kararları açısından genel olarak ifade edilen hususlar, azil kararı için de aynı şekilde geçerlidir. Örneğin, tüm genel kurul kararları gibi, toplantı veya karar yeter sayılarına uyulmaksızın verilmiş azil kararı da yok hükmündedir ve bu karara karşı yokluğun tespiti davası açılabilir⁴¹¹. Keza, yetkisiz kişilerin genel kurul toplantısına katılıp oy kullandıklarını ve bu hususun kararın alınmasına etkili olduğunu ileri süren pay sahipleri azil kararının iptalini talep edebilirler (bkz. TTK m. 446/1/b). Benzer şekilde, yargılamaya ilişkin noktalarda da [örneğin davacı sıfatı, dava açma süresi ve kararın yürütülmesinin geri bırakılması (TTK m. 449/1⁴¹²) gibi] azil kararına özgü

⁴⁰⁶ Her ne kadar TTK m. 420/1'de emredici bir ifade ile müzakerenin bir ay sonraya bırakılacağı dile getirilmiş ise de doktrinde ve yargı kararlarında bir aylık sürenin asgari olduğu, müzakarenin daha uzun bir süre de ertelenebileceği kabul edilmektedir, bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 710b; **Teoman**, Bilanço Görüşmelerinin Ertelenmesi, s. 711; Y. 11. HD. T. 30.01.1985, E. 6072, K. 270 (**Eriş**, C. III, s. 2856).

⁴⁰⁷ Zira ertelenen genel kurulun gündeminde finansal tabloların müzakaresi maddesi yer alacaktır. Bilindiği üzere bu madde, genel kurula hem azil hem de yeni üyeleri seçme yetkisi vermektedir (TTK m. 413/3).

⁴⁰⁸ Nitekim bkz. **Memiş/Şimşek**, s. 808; **Altay**, Finansal Tabloların Müzakeresi, s. 500.

⁴⁰⁹ **Memiş/Şimşek**, s. 800.

⁴¹⁰ Ayrıca bkz. **Memiş/Şimşek**, s. 800.

⁴¹¹ Karş. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 266.

⁴¹² Bilindiği üzere mahkeme, genel kurul kararları aleyhine açılan iptal ve butlanın tespiti davalarında, yönetim kurulu üyelerinin görüşlerine de başvurarak davaya konu kararın yürütülmesinin geri bırakılmasına karar verebilmektedir. Kuşkusuz bu husus kural olarak azil kararına karşı açılan davalar açısından da geçerlidir. Ancak, hakkında azil kararı verilmiş olan bir üyenin mahkeme kararı ile görevine devam edebilmesi, üyelik ilişkisinin güven temeline dayanması esası ile bağdaştırılması güç bir durumdur. Bu sebeple, azil kararına karşı açılan davalarda, kararının yürütülmesinin geri bırakılmasına son derece ihtiyatla yaklaşılmalı ve hatta ilke olarak olumsuz bir tutum takınılmalıdır. Bu konuda bkz. ve karş. **Akdeniz**, s. 81

değerlendirmeler yapılması gerekmemektedir. Bu sebeple, aşağıda anılan noktalar üzerinde durulmayacaktır.

Azil kararını diğer genel kurul kararlarına nazaran özel kılan nokta ise, esas yönünden hükümsüzlüğüdür. Zira azil kararı, esas yönünden hükümsüzlük açısından kendine özgü bazı özelliklere sahiptir. Ayrıca belirtelim ki, diğer pek çok noktada da olduğu gibi, azil kararının esas yönünden hükümsüzlüğü konusunda da gündemde azil veya azil ile ilgili bir maddenin bulunup bulunmaması önem taşımaktadır. Bu sebeple konu ikili bir ayrımla ele alınmalıdır.

b) Gündemde Azil veya Azil İlgili Bir Maddenin Bulunması Halinde

Gündemde azil veya azil ile ilgili bir madde bulunması halinde, genel kurul mutlak bir takdir yetkisine sahiptir⁴¹³. Bu halde genel kurul, haklı sebeplere dayanmak bir yana, herhangi bir sebep yahut gerekçe dahi göstermesi gerekmez. Üyeleri azledebilecektir. Dolayısıyla incelenen ihtimalde genel kurul, bir ya da birkaç üyeyi yahut üyelerin tümünü⁴¹⁴ dilediği gibi görevden alabilecektir.

Bu açıklamalar, irdelenen ihtimalde azil kararının hükümsüzlüğü hallerinin sınırını da tayin etmektedir. Mademki, genel kurul azil kararı vermek konusunda mutlak bir takdir yetkisine sahiptir; o halde azil kararı, esas bakımından hükümsüz de olmamalıdır⁴¹⁵. Nitekim bu anlamda olmak üzere, dürüstlük kuralına aykırılık/hakkın kötüye kullanımı^{416,417}, eşit işlem ilkesine aykırılık⁴¹⁸ ve haklı sebeplere dayanmama/haksızlık⁴¹⁹ gibi esasa dair sebeplerle azil

⁴¹³ Arslanlı, C. II-III, s. 204; Pulaşlı, Şerh, C. II, § 35, N. 266; Karaege, Görevden Alma, s. 101.

⁴¹⁴ Azledilen üye sayısı sebebi ile şirket organsız kalacak (yönetim kurulu toplantı ve karar yeter sayıları artık sağlanamayacak) olsa bile, incelenen takdir yetkisi mutlaktır. Yani, azledilecek üye sayısı/oranı, genel kurulun takdir yetkisine bir sınırlama getirmemektedir. Bu hususta bkz. Akdeniz, s. 54.

⁴¹⁵ Krneta, Art. 710, N. 448; Waldburger, s. 259-260; Kortunay, s. 249. Ayrıca bkz. Arslanlı, C. II-III, s. 204; Pulaşlı, Şerh, C. II, § 35, N. 266.

⁴¹⁶ Arslanlı, C. II-III, s. 204; Pulaşlı, Şerh, C. II, § 35, N. 266; Karaege, Görevden Alma, s. 101. Aksi yönde bkz. Domanic, s. 479.

⁴¹⁷ Bilindiği üzere, hakkın kötüye kullanılması yasağı (TMK m. 2/2), genel bir hukuk ilkesi niteliği taşımakta ve tüm haklara bir sınırlama getirmektedir. Azil hakkının kullanılmasında da hakkın kötüye kullanılması yasağının gözetilmesi gerekmektedir, bkz. Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 22, N. 29; Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 27; von der Crone, § 17, N. 941; Frick/Stäheli, OFK-Aktienrecht, Art. 705, N. 2; Sommer, OFK-OR, Art. 705, N. 2; N. Erdem, Azil, s. 523. Ancak TMK m. 2/2’de hakkın kötüye kullanılmasına bağlanan “hukuk düzenince korunmama” yaptırımının azil hakkı bakımından nasıl anlaşılması gerektiği hususu izaha muhtaçtır. Hukuk düzenince korunmama, kötüye kullanılan hakka tanınan korumanın gerçekleşmeyeceğini; yani, hakkın kullanılması ile amaçlanan hukuki sonucun meydana gelmeyeceğini ifade etmektedir, bkz. Antalya/Topuz, s. 544. Bu doğrultuda, şirketin azil hakkını kötüye kullanması halinde de azil sonucunun doğmayacağı (azil kararının geçersiz olacağı) düşünülebilir. Ancak belirtildiği üzere, sonuç farklıdır. Mutlak takdir yetkisi, azil kararına karşı hakkın kötüye kullanımı gerekçesi ile dahi hükümsüzlük davası açılmasına engeldir. Yönetim kurulu üyesi, azil hakkının kötüye kullanılmasında yalnızca tazminat talep edebilecektir. Ayrıca bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, II/D/2/a.

⁴¹⁸ Daha önce ifade edildiği üzere, yönetim kurulu üyeleri bakımından eşit işlem ilkesinden söz edilip edilemeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Bununla birlikte, Waldburger tarafından isabetle ortaya konulduğu üzere, eşit işlem ilkesi kabul edilse dahi azil kararı açısından ilkeye aykırılıktan söz etmek olası

kararına karşı iptal davası açılmayacağı belirtilmektedir. Kısacası, gündemde azil veya azil ile ilgili maddenin mevcut olduğu hallerde karar, ancak, şekli eksiklikler sebebiyle hükümsüz olabilecektir⁴²⁰.

c) Gündemde Azil veya Azil ile İlgili Bir Maddenin Bulunmaması Halinde: Haksız Azil Kararının Hükümsüzlüğü

aa) Genel Bakış

Gündemde azil veya azil ile ilgili maddenin bulunmadığı hallerde haklı sebeplerin azil kararının geçerlilik şartı niteliğine büründüğü yukarıda⁴²¹ ifade edilmiştir. Böylece, gündemde azil veya azil ile ilgili maddenin bulunmadığı hallerde, azil kararının esas bakımından (kararın haksız olduğu gerekçesiyle) hükümsüz olduğunun ileri sürülmesi mümkün hale gelmektedir.

Azil kararının haksızlığı farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Kuşkusuz tipik durum, haklı bir sebebin mevcut olmamasıdır. Buna ek olarak, bazı haklı sebeplerin ileri sürülmesi hakkın kötüye kullanımı olarak nitelendirilebilir⁴²². Sözü edilen ikinci halde de karar haksız olacak; hükümsüzlüğü talep edilebilecektir.

bb) Hükümsüzlüğün Hukuki Niteliği

Gündemde azil veya azil ile ilgili maddenin bulunmadığı hallerde, haklı bir sebebe de dayanılmaksızın verilen azil kararı açısından hükümsüzlüğün niteliği doktrinde tartışmalıdır.

Hâkim görüşe göre, haksız azil kararı iptal edilebilir niteliktedir⁴²³. Söz konusu görüş, iki ana gerekçeye dayanmaktadır. *İlk olarak*, gündemde azil veya azil ile ilgili bir maddenin bulunmadığı hallerde, haklı bir sebebe dayanılmaksızın azil kararı verilmesinin TTK m. 445/1

görünmemektedir. Zira azil kararı verip vermemek konusunda takdir yetkisine sahip olan genel kurul, hangi üye ya da üyeleri azledeceği konusunda da takdir yetkisine sahiptir. Azledilen üye, diğer üyelerin azledilmemesini gerekçe göstererek azil kararının hükümsüzlüğünü ileri süremeyecektir. Bu hususta bkz. **Waldburger**, s. 259.

⁴¹⁹ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 266; **Karaege**, Görevden Alma, s. 101; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3413.

⁴²⁰ Bkz. ve karşı. **Arslanlı**, C. II-III, s. 204; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 266; **Krnet**, Art. 710, N. 448; **Kortunay**, s. 299.

⁴²¹ İkinci Bölüm, II/A/3/b/dd/aaa.

⁴²² Örneğin bir genel kurul toplantısında somut bir haklı sebeple (örn. pay sahiplerine fiziki saldırı gibi) azil konusu görüşülmüş ve olumsuz karar verilmiş ise, genel kurul, artık aynı haklı sebebe dayanarak azil kararı veremeyecektir. Olumsuz azil kararı, üyede, o haklı sebeple azledilmeyeceği yönünde güven oluşturmuştur. Eğer ki genel kurul, başka bir toplantıda aynı haklı sebebe dayanarak azil kararı verirse çelişkili davranış yasağına aykırılık söz konusu olacaktır. Çelişkili davranış yasağına aykırılık ise, tipik bir hakkın kötüye kullanımı örneğidir. İncelenen ihtimalde hakkın kötüye kullanılması azil kararının hükümsüzlüğü sonucunu da doğurabilir. Öyle ki azil kararı, gündemde azil veya ilgili bir madde de olmaksızın, çelişkili davranış yasağına aykırı nitelikteki haklı sebebe dayanılarak verilmişse hükümsüz olacaktır.

⁴²³ **Şener**, Ortaklıklar, s. 368; **A. Türk**, s. 2175; **Karaege**, Görevden Alma, s. 102; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3430; **N. Erdem**, Azil, s. 521; **Yağcıoğlu**, s. 151.

anlamında “kanuna aykırılık” olarak nitelendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁴²⁴. *İkinci olarak* ise, sözü edilen ihtimalde aslında gündeme bağlılık ilkesine aykırı hareket edildiği; dolayısıyla, kararın “gündeme bağlılık ilkesine aykırılık sebebi ile⁴²⁵” iptal edilebilir nitelik taşıdığı ileri sürülmektedir⁴²⁶.

Tarafımızca da benimsenen aksi görüşe göre ise, haksız azil kararı batıldır⁴²⁷. Azil hakkının hukuki niteliği, bu kabulü gerektirmektedir⁴²⁸. Zira incelenen ihtimalde, aslında, hukuki sebebe bağlı olan bir bozucu yenilik doğuran hakkın⁴²⁹, bağlı olduğu hukuki sebep gerçekleşmeksizin kullanılması hali söz konusudur. Bu sebeple, genel kurala uygun olarak⁴³⁰ haksız azil kararının batıl olduğu kabul edilmelidir.

cc) Üyenin Dava Hakkı

Haksız azil kararı bağlamında değinilmesi gereken bir diğer husus, azledilen yönetim kurulu üyesinin karara karşı dava açıp açamayacağıdır. Peşin olarak belirtelim ki, bu hususta hükümsüzlüğün hukuki niteliği konusunda benimsenecek görüş belirleyicidir.

Haksız azil kararının iptal edilebilir nitelikte olduğu kabul edilirse, üyenin dava hakkı TTK m. 446/1/d uyarınca belirlenecektir. Düzenlemeye göre, yönetim kurulu üyeleri, kararın uygulanması kişisel sorumluluklarına yol açacaksa iptal davası açma hakkına sahiptirler. Bu sebeple, yönetim kurulu üyeleri, ancak icrası gereken genel kurul kararlarına karşı iptal davası açabilirler⁴³¹. Azil, icrası gereken bir genel kurul kararı değildir⁴³². Bu sebeple, yönetim kurulu üyesi, kendisinin (haksız) azli kararına karşı iptal davası açamayacaktır⁴³³.

⁴²⁴ **Karaege**, Görevden Alma, s. 102; **N. Erdem**, Azil, s. 521.

⁴²⁵ Doktrinde hâkim görüşe göre, gündeme bağlılık ilkesine aykırılık (bu arada gündemde yer almayan bir konunun görüşülüp karara bağlanması) iptal sebebidir, bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 197; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 255. Yargıtay kararları da bu doğrultudadır, bkz. Y. 11. HD, 10.01.2017, E. 2016/405; K. 2017/142; Y. 11. HD, T. 15.03.2010, E. 2010/2372, K. 2010/2789 (KazancıBB). Karş. **Çamoğlu**, gündemde yer almayan bir konunun görüşülüp karara bağlanması halinde kararın batıl olacağı görüşündedir, bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 740a.

⁴²⁶ **N. Erdem**, Azil, s. 521. Ayrıca bkz. **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3429-3430.

⁴²⁷ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 462; **Odman Boztosun**, s. 125; **Akdeniz**, s. 77.

⁴²⁸ **Kırca**, Başlıca Yenilikler, s. 132; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 462.

⁴²⁹ Gündemde açık veya ilgili bir maddenin bulunmadığı hallerde azil hakkının hukuki niteliğinin farklılaştığı, sebebe bağlı hak niteliğine büründüğü yukarıda ifade edilmişti, bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/A/1/b/aa/bbb.

⁴³⁰ “...bozucu yenilik doğuran hakkın kullanılmasına temel oluşturan olgu olmaksızın şeklen karşı tarafa varma irade beyanı, boş bir zarf gibidir”, bkz. **Özmen**, E. Sabâ/Ürem, Müge: “Geçerli Sebebe Dayanmaksızın Kullanılan Bozucu Yenilik Doğuran Hakkın Hukuki Sonuçları ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı Eleştirisi”, İBD, C. 90, S. 3, 2016, s. 203. Ayrıca bkz. **Buz**, s. 235 vd.

⁴³¹ Bu hususta bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 293 vd; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 208 vd.

⁴³² **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 180; **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 294; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 209.

⁴³³ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 294; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 209; **A. Türk**, s. 2176; **Yağcıoğlu**, s. 150; İstanbul BAM, 14. HD, T. 11.10.2018, E. 2018/362, K. 2018/1053: “Keza, genel kurul kararının uygulanmasına ihtiyaç bulunmayan hallerde, örneğin ... yönetim kurulu üyelerinin

Tarafımızca benimsenen haksız azil kararının batıl olduğu görüşü kabul edilirse farklı bir sonuca varılacaktır. Zira bu halde üyenin açması gereken dava, iptal değil; butlanın tespiti davasıdır. Butlanın tespiti davası açabilmek için hukuken korunmaya değer güncel bir yarara sahip olmak yeterlidir⁴³⁴. Bir yönetim kurulu üyesinin kendisinin azli kararına karşı dava açmakta hukuki yararının bulunduğu ise tereddüitten uzaktır⁴³⁵. Dolayısıyla üye, haksız azil kararına karşı butlanın tespiti davası açabilecektir⁴³⁶.

dd) Hukuki Sonuçları

Haksız azledilen yönetim kurulu üyesi, butlanın tespiti davasının kabulü ve mahkeme kararının kesinleşmesi üzerine görevine dönecektir^{437,438}. Ancak, bu bağlamda pratik açıdan önem taşıyan iki ihtimale dikkat çekmekte fayda vardır. Zira üye, iki halde butlanın tespiti davasının kabulüne ve kararın kesinleşmesine rağmen görevine dönemeyecektir.

Azil kararına karşı butlanın tespiti davası açılması, üyenin görev süresinin durmasına yol açmayacaktır. Dolayısıyla üye, azledildiği anda kalan görev süresi kadar değil; mahkeme kararının kesinleştiği anda kalan görev süresi kadar görev yapacaktır⁴³⁹. Bu durum, yargılama sırasında üyenin görev süresinin dolmasını da mümkün kılmaktadır. Bu ihtimalde azledilen üye, dava kabul edilmiş ve karar kesinleşmiş olsa dahi görevine dönemeyecektir⁴⁴⁰.

azledilmelerine (TTK. Md.364) dair kararlar hakkında yönetim kurulu üyeleri tarafından açılan iptal davalarının dinlenmemesi ve reddi gerekmektedir; çünkü bu kararların uygulanması sözkonusu değildir ki, bu kararlardan kaynaklanabilecek bir sorumluluk sözkonusu olabilsin". (KazancıİBB). Karş. Y. 11. HD, T. 08.07.2002, E. 2002/3215, K. 2002/7203 (KazancıİBB).

Kuşkusuz yönetim kurulu üyesi, aynı zamanda pay sahibi ise, TTK m. 446/1/a (ya da şartları varsa TTK m. 446/1/b) uyarınca pay sahibi sıfatı ile haksız azil kararının iptalini talep edebilir, bkz. **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 180, dn. 143; **Yağcıoğlu**, s. 150. Keza "yönetim kurulunun" organ olarak azil kararına karşı iptal davası açmasının önünde de bir engel yoktur (TTK m. 446/1/c), bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 293.

⁴³⁴ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 180 vd; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 272; **Korkut**, Butlan, s. 180 vd.

⁴³⁵ Yönetim kurulu üyeleri tarafından açılan tespit davalarında ilke olarak bu kişilerin hukuki yararlarının mevcut olduğunun kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 181; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 273; **Korkut**, Butlan, s. 184.

⁴³⁶ Öte yandan, davranışları ile haksız azil kararını kabul ettiği anlaşılan yönetim kurulu üyesinin, daha sonra karara karşı butlanın tespiti davası açmasının dürüstlük kuralına aykırı olacağı da göz ardı edilmemelidir, bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 462, dn. 197.

⁴³⁷ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 462; **Yağcıoğlu**, s. 151. Ayrıca bkz. Y. 11. HD, T. 10.12.2018, E. 2017/2470, K. 2018/7739 (KazancıİBB).

⁴³⁸ Doğal olarak üye, azledilmesi ile görevine dönmesi arasında geçen dönemde yönetim kurulunun yaptığı işlemler (bu arada aldığı kararlar) sebebi ile sorumlu olmayacaktır. Zira azledilen üye, bu işlemlere katılmamıştır. Bu sebeple, üyeye kusur ve dolayısıyla sorumluluk yüklenme olanağı yoktur. Nitekim (azil kararının iptali örneğinden hareket edilmiş olmakla birlikte) benzer bir değerlendirme için bkz. **Messer**, Rémy: Rückwirkung im Gesellschaftsrecht, Bern 2013, s. 130 vd.

⁴³⁹ Bkz. **Aslan**, s. 130-131.

⁴⁴⁰ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 463; **Yağcıoğlu**, s. 151. Ayrıca bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 337.

Genel kurul, azledilen üye yerine başka bir yönetim kurulu üyesi seçmiş olabilir. Bu halde mahkeme kararının üyenin görevine dönmesi için yeterli olup olmayacağı hususu, farklı olasılıklar dikkate alınarak değerlendirilmelidir. İlk olarak, yönetim kurulu üye sayısına dair esas sözleşme hükmüne dikkat çekilmelidir. Örneğin, esas sözleşmede yönetim kurulunun “en az üç” üyeden oluşacağı öngörülmüş olabilir. Bu ihtimalde, haksız azledilen üye, yerine yeni bir üye seçilmiş olsa da mahkeme kararı sonucu görevine dönebilir⁴⁴¹. Zira bu halde, esas sözleşmeye aykırı sonuçlar ortaya çıkmayacak; yönetim kurulu, dört üyeden oluşabilecektir. Ancak aynı esas sözleşmede, yönetim kurulunun “üç” veya “en fazla üç” üyeden oluşacağı da öngörülmüş olabilir. Bu halde mahkeme kararı, üyenin görevine dönmesi için yeterli değildir. Zira mahkeme kararı, aksi kararlaştırılmadıkça azledilen üye yerine seçilmiş (yeni) üyenin üyeliğinin kendiliğinden sona ermesine yol açmayacaktır. Yine esas sözleşme gereği, yönetim kurulu dört üyeden de oluşamayacaktır. Dolayısıyla, genel kurulun mevcut üyelerden birisini azletmesi gerekecektir⁴⁴². Haksız olarak azledilen, karara karşı butlanın tespiti davası açan, davası kabul edilen ve mahkeme kararı kesinleşen yönetim kurulu üyesi, ancak, diğer üyelerden birinin azledilmesi sonrası görevine dönebilecektir.

B. Bildirim

Azil kararı, şirketin üyeyi azletmek yönündeki irade beyanını teşkil etmektedir. Ancak karar, azlin hüküm ve sonuç doğurabilmesi için tek başına yeterli değildir; irade beyanının yönetim kurulu üyesine bildirilmesi de gerekmektedir⁴⁴³. Bu gereklilik, azlin yenilik doğuran hak niteliğinde kuramsal temelini bulmaktadır. Zira yenilik doğuran haklar, irade beyanının (yenilik doğuran beyanın) muhataba açıklanması suretiyle kullanılırlar⁴⁴⁴.

Bildirim şirket tarafından yapılacaktır. Yönetim kurulu, Murahhas üye/müdür ve hatta özel olarak yetkilendirilmiş olmak kaydıyla TBK m. 40 vd. hükümler uyarınca atanan temsilci dahi bildirim yapabilir. Öte yandan *Arslanlı*, Alman hukukunda ileri sürülen hâkim görüş⁴⁴⁵

⁴⁴¹ Benzer yönde bkz. **Yağcıoğlu**, s. 151-152.

⁴⁴² Kanımızca, yönetim kurulu üyesi sayısının aşılması, azledilen üye yerine seçilmiş üyenin azli için bir haklı sebep teşkil etmektedir, bkz. **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 84, Rn. 169; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 84, Rn. 142; **Merkelbach/Herb**, s. 240. Karş. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 84, Rn. 154; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 84, Rn. 61.

⁴⁴³ Bu hususta bkz. **Arslanlı**, C. II-III, s. 205; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 268; **Karaege**, Görevden Alma, s. 102; N. **Erdem**, Azil, s. 102; **Yağcıoğlu**, s. 127; **Atakan**, s. 18. Ayrıca bkz. **Bilgili/Demirkapı**, s. 411.

⁴⁴⁴ **Buz**, s. 250 vd. Ayrıca belirtelim ki, bu yaklaşım üye ile şirket arasında mevcut sözleşmesel ilişki ile de uyumludur, bkz. ve karş. N. **Erdem**, Azil, s. 524. Nitekim sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirmek isteyen vekâlet verenin, bu iradesini vekile açıklaması gerektiği; aksi takdirde (vekili azletmeye karar vermiş dahi olsa) sözleşme ile bağlı kalmaya devam edeceği ifade edilmektedir, bkz. **Sarı**, s. 86.

⁴⁴⁵ **Hopt/Roth**, GroßKomm, AktG § 103, Rn. 25; **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § 103, Rn. 11; **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § 103, Rn. 6; **Simons**, Hölters/Weber, AktG § 103, Rn. 16; **Breuer/Fraune**, Heidel, AktG § 103, Rn. 5. Ancak karş. **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 5.

ile de paralel olarak, genel kurul başkanı veya yetkilendirdiği bir kişi tarafından da bildirim yapılabileceğini ifade etmektedir⁴⁴⁶.

Bildirimde azil sebebinin gösterilmesi şart değildir⁴⁴⁷. Ancak üye, şirketten azil sebebi hakkında bilgi talep edebilmelidir⁴⁴⁸. Bildirim herhangi bir şekil şartına da tâbi olmayıp⁴⁴⁹, ispat hukukundan kaynaklanan kaygılar bir yana, sözlü olarak dahi yapılabilir.

Her durumda bildirim şart değildir. Bu anlamda olmak üzere, yönetim kurulu üyesinin azil kararının verildiği genel kurulda hazır bulunması halinde bildirim yapılması gerekmez⁴⁵⁰. Ancak, yönetim kurulu üyesinin azil hakkında herhangi bir haber (ya da duyum) almış olması, bildirim şartını ortadan kaldırmamalıdır. Örneğin, basında yer alan azil haberi bildirim yerine geçmeyecektir⁴⁵¹.

C. Tamamlayıcı İşlemler

Genel kurulun azil kararı vermesi üzerine yapılması gereken işlemlerin başında ticaret siciline tescil gelmektedir. Yönetim kurulunun şirketi temsile yetkili kişileri tescil ettirmesine dair TTK m. 373/1 ile tescil edilmiş hususlarda meydana gelen her türlü değişikliğin de tescil edilmesi gerektiğini belirten TTK m. 31/1, bu hususta kanuni dayanakları oluşturmaktadır⁴⁵².

TTK'da, yönetim kurulu üyelerinin azline (veya azli de kapsar şekilde herhangi bir sebeple görevlerinden ayrılmasına) özgü bir tescil düzenlemesine yer verilmemiştir. Bu nedenle, görev/yetki ve süre gibi hususlarda genel hükümler belirleyici olacaktır.

Tescil, şirket tarafından talep edilmelidir. Şirket adına bu talebi, “*yönetim kurulu veya temsile yetkili üye ya da üyeleri*” yapabilir⁴⁵³ [bkz. Ticaret Sicili Yönetmeliği⁴⁵⁴ (TSY) m. 22/2/d/4]. Tüm yönetim kurulu üyelerinin azli halinde, azledilen üyeler, “yönetim kurulu

⁴⁴⁶ Yazar, bu yaklaşımını yönetim kurulu üyesi seçiminde şirketi temsile yetkili olarak nitelendirdiği genel kurulun (Bu hususta ileri sürülen farklı görüşler ve bunların değerlendirilmesi için bkz. **Kaşak**, s. 43-44) azilde de şirketi temsile yetkili sayılması gerektiği gerekçesine dayandırmaktadır, bkz. **Arslanlı**, C. II-III, s. 205. Bu türden bir gerekçe ileri sürmemekle birlikte benzer yönde bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 268; **Karaege**, Görevden Alma, s. 102.

⁴⁴⁷ Yenilik doğuran haklar bakımından genel olarak bu yönde bkz. **Buz**, s. 223 vd. Karş. **Yağcıoğlu**, s. 213.

⁴⁴⁸ Azledilen yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı daha sonra incelenecektir, bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, II/A/2/b.

⁴⁴⁹ **Akdeniz**, s. 68.

⁴⁵⁰ **Kolb**, s. 77; N. **Erdem**, Azil, s. 524; **Akdeniz**, s. 68. Alman hukukunda gözetim kurulu üyeleri bakımından bu yönde bkz. **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 19; **Spindler**, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 16; **Hüffer/Koch**, AktG § 103, Rn. 5.

⁴⁵¹ Bu hususta bkz. ve karşı. **Habersack**, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 19; **Hopt/Roth**, GroßKomm, AktG § 103, Rn. 17.

⁴⁵² Bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 270; **Karaege**, Görevden Alma, s. 104; N. **Erdem**, Azil, s. 524.

⁴⁵³ Bkz. ve karşı. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 270; **Yağcıoğlu**, s. 160.

⁴⁵⁴ RG, 27.01.2013, S. 28541.

sıfatıyla” tescili talep edemezler⁴⁵⁵. Bu halde, yeni üyelerden oluşacak yönetim kurulu veya temsile yetkili üye ya da üyelerin tescil talebinde bulunması gerekecektir. Yetki konusunda önem arz eden asıl husus, azledilen yönetim kurulu üyesinin “bizzat” tescil talebinde bulunup bulunamayacağıdır.

TTK m. 28/1’de tescil talebinin “ilgililer”, temsilcileri veya hukuki halefleri tarafından yapılacağı ifade edilmiştir. İlgililer kavramı, TSY m. 22/2’de açıklanmıştır. Anonim şirketler açısından, tasfiye aşamasına dair işlemler bir yana (TSY m. 22/2/d/8) “*yönetim kurulu veya temsile yetkili üye ya da üyeleri*” ilgili olarak nitelendirilmiştir. TSY’de ne azledilen ne de başka bir sebeple görevinden ayrılan yönetim kurulu üyeleri ilgililer arasında sayılmıştır. Bu durum ise azil veya başkaca bir sebeple görevinden ayrılan üyelerin tescil talebinde bulunup bulunamayacağı sorusunu ortaya çıkarmıştır. Yargıtay kararlarında yeknesak bir yaklaşıma rastlanmamaktadır. Yüksek Mahkeme, kimi zaman görevinden ayrılan üyenin tescil talebinde bulunmakta hukuki yararı olduğu yönünde; kimi zaman ise aksi yönde hüküm kurmaktadır⁴⁵⁶.

Doktrinde⁴⁵⁷ ve yargı kararlarında⁴⁵⁸ “ilgili” kavramı, tescil edilecek husus doğrudan hukuki yararına hizmet eden kişi veya kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan, yönetim kurulu üyelerinin azlin tescilinde doğrudan hukuki yarara sahip olduğu söylenebilir. Zira azlin tescil edilmemesi, her şeyden önce, üyeye karşı (yerindeliği bir yana başta kamu alacaklarına ilişkin olmakla birlikte⁴⁵⁹) çeşitli talepler ileri sürülmesine yol açabilmektedir. Buna ek olarak, şirketin başarısızlığı yahut taraf olduğu sair olumsuzluklar, sicilde hâlâ üye olarak kayıtlı eski üyenin ticari itibarını da zedeleyebilir. Hatta sicil kaydı, üyenin ekonomik özgürlüğünü bile

⁴⁵⁵ **Karaege**, Görevden Alma, s. 105.

⁴⁵⁶ Y. 11. HD, T. 10.10.2011, E. 2010/1095, K. 2011/12434: “*Davacı vekili, ... müvekkilinin yönetim kurulu üyeliğinin ve buna bağlı olarak şirketi temsil, ilzam ve imza yetkilerinin 23.8.2008 tarihi itibarıyla sona erdiğinin tespitini, bu hususun hükmen tescil ve ilanına karar verilmesini talep ve dava etmiştir ... Mahkemece, ... davacının tespit davasını açmakta hukuki yararının olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir ... Davacı, yukarıdaki özetten de anlaşılacağı üzere kamu kurum ve kuruluşlarının istifaya rağmen kendisini sorumlu tuttuklarını iddia etmiştir. Davacının şirkete ulaştırdığı istifasının şirket tarafından ilgili yerlere bildirilmediği davalı taraf temsilcisi beyanından da anlaşılacakla, özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında mali yükümlülüğünün sona erdirilmesi bakımından davacının ilan yapılmasını talep etmekte hukuki menfaatinin kabulüyle uyumsuzluğun esası hakkında bir karar vermek gerekirken, yazılı gerekçeyle davanın reddi doğru olmamış, kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir.*” (KazancıİBB). Aksi yönde bkz. Y. 11 HD, T. 01.12.2004, E. 2004/774, K. 2004/1406 (Yayımlanmamış bu karar hakkında bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 551). Ayrıca bkz. ve karşı. Y. 11. HD, T. 20.02.2015, E. 2014/17669, K. 2015/2309 (KazancıİBB).

⁴⁵⁷ **Arkan**, Sabih: Ticarî İşletme Hukuku, 27. B., Ankara 2021, s. 268; **Demirel**, Duygu: Ticaret Sicili, Ankara 2016, s. 140. Karşı. **Bilge**, Mehmet Emin: “Ticaret Sicili İşlemlerinde ‘İlgililer’ Kavramı”, Prof. Dr. Fehiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 367.

⁴⁵⁸ Bkz. Y. 11. HD, T. 28.11.1985, E. 1985/5890, K. 1985/7155 (KazancıİBB).

⁴⁵⁹ Aşağıda (Üçüncü Bölüm, II/C/2/c) ele alınacağı üzere, teorik olarak, azlin tescil edilmiş olup olmamasının üyenin kamu borçlarından sorumluluğu üzerinde etkisi yoktur. Ancak istikrarsız Danıştay uygulaması, bu hususu üyeler açısından pratik bir sorun haline getirmektedir.

sınırlayabilir. Örneğin sicil kaydı üyenin, “başka bir şirkette yönetim kurulu üyesi olmamak” şeklinde bir seçilme niteliği öngören şirketlerde görev yapmasını güçleştirebilir⁴⁶⁰.

Öte yandan tescil edilmeme, üçüncü kişilerin çıkarlarına aykırı sonuçlara da gebe dir. Gerçekten, İsviçre Federal Mahkemesi tarafından da dikkat çekildiği üzere⁴⁶¹, üçüncü kişiler, azledilen üyenin hâlen görevde olduğu zannıyla şirketin kredibilitesi hakkında yanlış izlenim edinebilirler.

Belirtilen sebeplerle, azledilen yönetim kurulu üyeleri TTK m. 28/1 anlamında ilgili sayılmalı ve bizzat tescil talebinde bulunabilmelidir⁴⁶². Ekleyelim ki, varılan bu sonuç, İsviçre hukuku ile de uyumludur. İsviçre kanun koyucusu, görevinden ayrılan (bu arada azledilen) yönetim kurulu üyelerine bizzat tescil talebinde bulunma hakkı tanımıştır⁴⁶³ [bkz. OR Art. 933/2; “Handelsregisterverordnung” (HRegV) Art. 17/2/a].

Öte yandan -bize göre daha doğru olan azledilen üyeye bizzat tescil talebinde bulunma hakkı vermekse de- aksi görüşün kabulü halinde (dolambaçlı da olsa) alternatif bir çözüme başvurulabileceğine dikkat çekilmelidir. Zira TTK m. 33/1’e göre, “[t]escili zorunlu olup da kanuni şekilde ve süresi içinde tescili istenmemiş olan ... hususu haber alan sicil müdürü, ilgilileri, belirleyeceği uygun bir süre⁴⁶⁴ içinde kanuni zorunluluklarını yerine getirmeye veya o hususun tescilini gerektiren sebeplerin bulunmadığını ispat etmeye çağırır.” Söz konusu düzenleme, azledilen ancak şirketin talep etmemesi sebebi ile azli tescil edil(e)meyen üye açısından da önem taşımaktadır. Zira üye, tescili zorunlu bir olgu olan azlin tescil edilmediği konusunda sicil müdürünü bilgilendirebilir⁴⁶⁵. Bu bildirim üzerine sicil müdürü, şirketi tescile davet etmelidir (TTK m. 33/1). Davet sonrası şirket, ya tescil talep etmeli ya da tescilden kaçınma sebeplerini bildirmelidir. Şirket, hem azli tescile yanaşmaması hem de kaçınma sebeplerini bildirmemesi halinde “sicil müdürünün teklifi üzerine mahallin en büyük mülki amiri tarafından bin Türk Lirası idari para cezasıyla cezalandırılır” (TTK m. 33/2). Öte yandan sicil müdürlüğü, tescilden kaçınma sebeplerinin bildirilmemesi veya bildirilse bile

⁴⁶⁰ Esasen, tescil açıklayıcı olduğundan aslında üye artık başka bir şirketin yönetim kurulu üyesi değildir; dolayısıyla, üyenin sicilde kayıtlı olması, sözü edilen örnek bağlamında diğer şirketin yönetim kuruluna seçilmesine engel değildir. Ancak sicil kaydı, üyenin yeni şirkete “derdini anlatmasını” güçleştirebilir.

⁴⁶¹ BGE 111 II 485.

⁴⁶² Bu hususta bkz. **Çamoğlu**, Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatı, s. 17; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 60; **Kortunay**, s. 247; **Yağcıoğlu**, s. 161. Karş. **Arkan**, Ticari İşletme, s. 268, dn. 2. Tüm yönetim kurulu üyelerinin azledilmiş olması halinde, azledilen üyelere birinin kararı tescil ettirebileceği yönünde bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 268; **Atakan**, s. 18.

⁴⁶³ Bu hususta ayrıca bkz. **von der Crone**, § 18, N. 1309; **Druey/Druey Just/Glanzmann (Guhl)**, § 13, N. 77.

⁴⁶⁴ TSY m. 36/1’de söz konusu “uygun süre” 30 gün olarak belirlenmiştir.

⁴⁶⁵ Bu konuda ayrıca bkz. **Şener**, Emsal Kararlar, s. 893-894.

bunların yeterli görülmemesi hallerinde⁴⁶⁶ “durumu sicilinde bulunduğu yerdeki ticari davalara bakmakla görevli asliye ticaret mahkemesine bildirir” (TSY m. 36/2). Nihayet mahkeme, “dosya üzerinden inceleme yaparak” azlin tesciline hükmedecektir (TTK m. 33/3).

Tescil süresi TTK m. 30’a göre belirlenmelidir⁴⁶⁷. Dolayısıyla şirket, kural olarak, azil kararından itibaren onbeş gün içinde tescil talebinde bulunmalıdır (TTK m. 30/1; karşıt m. 30/3). Bununla birlikte, yönetim kurulunun, azledilen üyenin sicilde kayıtlı olduğu sürece şirketi bağlayıcı hukuki işlemler yapması riskini (bkz. TTK m. 36/4) göz önüne alarak (özen yükümlülükleri gereği) azli bir an evvel tescil ettirmesinde fayda vardır⁴⁶⁸. Hatta tescili beklemek yerine, muhtemel “iyiniyetli üçüncü kişi” savunmasını önlemek adına, kısa zaman içerisinde şirket ile hukuki ilişki kurması beklenen üçüncü kişilere (tedarikçi, müşteri ve kredi kuruluşları gibi) azlin bildirilmesi de isabetli olacaktır⁴⁶⁹.

Kuşkusuz azil kararı, TTSG’da ilan da edilecektir (TTK m. 35/3, 4). Nihayet, internet sitesi açmakla yükümlü anonim şirketler (TTK m. 1524), azledilen üyeyi internet sitelerinden kaldırmalı; yönetim kurulu üyelerini yeniden yayımlamalıdır (bkz. TTK m. 39/2).

D. Azlin Hüküm ve Sonuç Doğurması

Azil kararının hüküm ve sonuç doğuracağı an konusunda doktrinde farklı yaklaşımlara rastlanmaktadır. Bu bağlamda, iki farklı görüşten söz etmek mümkündür.

Bir görüşe göre azil, ancak üyenin azil beyanını öğrenmesi ile hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır⁴⁷⁰. Buna göre, azil beyanının üyeye bildirilmesi ve hatta varması yeterli değildir. Söz konusu yaklaşım, esas olarak üye ile şirket arasında mevcut vekâlet benzeri sözleşmesel ilişkide kaynağını bulmaktadır⁴⁷¹. TBK m. 514’de vekâlet verenin, vekilin sözleşmenin sona erdiğini “öğrenmeden” önce yaptığı işlerden tıpkı sözleşme devam ediyormuş gibi sorumlu olacağı ifade edilmiştir. Bu düzenleme uyarınca doktrinde, vekâlet sözleşmesinin öğrenme ile sona ereceği yönünde görüşlere rastlanmaktadır⁴⁷².

⁴⁶⁶ Mahkeye başvuru olanağının her iki ihtimalde de mümkün olduğu yönünde bkz. **Nomer Ertan**, N. Fusun (Ülgen, Hüseyin/Helvaci, Mehmet/Kaya, Arslan): Ticari İşletme Hukuku, 6. B., İstanbul 2019, s. 371-372; **Demirel**, s. 184.

⁴⁶⁷ **Karaege**, Görevden Alma, s. 104.

⁴⁶⁸ **Karaege**, Görevden Alma, s. 105.

⁴⁶⁹ **Tanner**, Brigitte: CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personengesellschaften und Aktiengesellschaft - Vergütungsverordnung Art. 530-771 OR -VegüV (Hrsg. **Roberto**, Vito/**Trüeb**, Hans Rudolf), 3. Aufl., Zürich 2016, Art. 705, N. 4.

⁴⁷⁰ **Bürgi**, Art. 705, N. 8; N. **Erdem**, Azil, s. 524.

⁴⁷¹ N. **Erdem**, Azil, s. 524.

⁴⁷² Bu hususta bkz. **Tandoğan**, Özel Borç İlişkileri, C. II, s. 631; **Sarı**, s. 259 vd; **Seçer**, s. 893. Öte yandan doktrinde, söz konusu düzenlemenin yalnızca üçüncü kişileri koruma amacı güttüğü, sona erme anının ise

Aksi yöndeki görüşe göre ise, azil, beyanın yönetim kurulu üyesine varması ile birlikte hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır⁴⁷³. Azil beyanının üye tarafından öğrenilmiş olması ise şart değildir. Kanımızca bu ikinci görüş isabetlidir. Her şeyden önce, azlin yenilik doğuran hak niteliği bu yönde kabulü gerekli kılmaktadır. Yenilik doğuran haklar, muhataba varmakla birlikte hüküm ve sonuçlarını doğururlar⁴⁷⁴. Öte yandan bu yaklaşım, menfaatler dengesine de uygundur. Zira şirket, azil beyanının üyenin iktidar alanına varmasını sağlayarak kendisinden beklenen “görevi” ifa etmiştir. Bu sebeple, azil beyanının öğrenilip öğrenilmemesine dair risk, yönetim kurulu üyesi üzerinde bırakılmalıdır. Azli üyeye bildirmiş şirketin, üyenin iradesine bağlı olan öğrenme olgusunu beklemesi herhalde yerinde olmayacaktır.

Son olarak belirtelim ki, tescil ve ilan azlin hüküm ve sonuç doğurması üzerinde bir etkisi yoktur. Azil durumunda üyelik, ticaret siciline tescil edilene kadar dahi sürmez⁴⁷⁵. Bu sebeple, azledilmiş (hakkında azil kararı verilmiş ve kendisine bildirilmiş) ancak azil kararı henüz tescil ve ilan edilmemiş kişi yönetim kurulu üyesi sıfatını yitirmektedir. Kısacası, tescil açıklayıcıdır⁴⁷⁶.

III. YETKİ VE/VEYA USUL BAKIMINDAN ÖZELLİK GÖSTEREN HALLER

A. Genel Bakış

Daha önce yönetim kurulu üyelerinin genel kurul tarafından seçilme dışı yöntemlerle de göreve gelebileceği ve üyeliğe seçilme/atanma yönteminin o üyenin azli sürecine de etki edebileceği belirtilmiştir. Bu başlıkta ise, farklı şekillerde seçilen/atanan üyelerin azline dair özellikli noktalar üzerinde durulacaktır. Yönetim kurulu üyesinin seçilme/atama yönteminin azil sürecine etkisi konusunda üç farklı ihtimalden söz edilebilir:

Bazı hallerde seçilme/atanma yöntemi, o üyenin azli süreci üzerinde esaslı bir önemi haiz değildir. Bu anlamda, ne azil hakkının kullanılma esaslarında ne de yetkide bir değişiklik meydana gelmektedir. Ancak, üyenin seçilme/atanma yöntemi, kimi zaman daha önce dile

genel hükümlere göre tespit edilmesi gerektiği ve dolayısıyla “öğrenme” değil “varma” anında sözleşmenin sona ereceği de ileri sürülmektedir, bkz. **Fellmann**, Walter: Berner Kommentar - Der einfache Auftrag (Hrsg. **Hausheer**, Heinz), Bern 1992, Art. 404, N. 24; **Akıncı**, s. 208.

⁴⁷³ **Arsılanlı**, C. II-III, s. 205; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 30; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 710, N. 11d; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 268; **Bozkurt**, Şirketler, s. 263-264; **Karaege**, Görevden Alma, s. 102; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3412; **Akdeniz**, s. 68.

⁴⁷⁴ **Buz**, s. 256; **Demirbaş**, s. 76.

⁴⁷⁵ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 59.

⁴⁷⁶ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 55; **Bauen/Venturi**, s. 20; **Karaege**, Görevden Alma, s. 104; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3413; **N. Erdem**, Azil, s. 524. Tescil ve ilan, azledilen üyenin mali hak talebine, temsil yetkisine ve sorumluluğuna etkisi ise çalışmanın ilgili kısımlarında irdelenecektir.

getirdiğimiz ilkelere bir istisna teşkil etmekte; kimi zaman ise azil süreci hakkında usul veya yetkiye dair tereddütlere yol açabilmektedir. “Esas sözleşme ile atanan üyeler” ile “yönetim kurulu tarafından seçilen (geçici) üyeler” açısından durum böyledir. Bu doğrultuda, anılan iki şekilde göreve gelen üyelerin azline ilişkin açıklamalarda “yalnızca ayrık noktalar üzerinde durmak” yeterli olacaktır.

Bazı hallerde ise, seçilme/atanma yöntemi, azil hakkının kullanılma esaslarına ilişkin önemli farklılıkları beraberinde getirebilmektedir. “Belirli grupları (TTK m. 360) temsil eden üyeler” açısından durum bu şekildedir. Bu üyeler, yine genel kurul tarafından azledilecekler ise de, hakkın kullanılmasına ilişkin esaslar farklılaşacaktır. Bu durum, söz konusu üyelerin azline dair detaylı açıklamaları gerektirmektedir.

Son olarak, üyenin seçilme/atanma yöntemi, azil yetkisi hakkında da farklı bir sonuca varmayı gerektirebilir. Örneğin, “kamu tüzel kişileri tarafından atanan üyeler (TTK m. 334)” ile “devlet/idare tarafından atanan üyeler” açısından durum böyledir.

Aşağıda üyenin göreve gelme usulünün azil sürecine etkileri, ortaya koyduğumuz bu üç farklı olasılık çerçevesinde ifade edilecektir.

B. Esas Sözleşme ile Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli

Yönetim kurulu üyelerinin azlini düzenleyen TTK m. 364/1’de “... *esas sözleşmeyle atanmış olsalar dahi*” vurgusu dikkat çekmektedir. Söz konusu ifade, esas sözleşmeyle atanan yönetim kurulu üyelerinin azil sürecinde özel bir konuma sahip olmadıklarını ortaya koyma amacı gütmektedir⁴⁷⁷. Nitekim doktrinde de sözü edilen yönetim kurulu üyelerinin tıpkı genel kurul tarafından seçilmiş üyeler gibi azledilecekleri ifade edilmektedir⁴⁷⁸. Bu sebeptir ki, anılan üyelerin azlinde esas sözleşme değişikliği usulünün (TTK m. 452 vd.) uygulanması gerekmeyecektir⁴⁷⁹. Keza aynı sebepten ötürü, TTK’da esas sözleşme değişiklikleri açısından öngörölmüş hükümler, bu üyelerin azlinde bir anlam taşımayacaktır. Örneğin, azil kararında esas sözleşme değişiklikleri için öngörölen yeter sayılar (TTK m. 421) değil; olağan yeter sayılar gözetilecektir. Yine, azil kararında oy hakkında imtiyaz da etkisizleşmeyecektir (TTK m. 479/3/a).

Nihayet esas sözleşme ile atanan üyelerin azlinde de azil kararının tescili, olumlu etki (TTK m. 36/3) açısından yeterli olacaktır. Azil kararı tescil edildikten sonra, (eski/azledilmiş)

⁴⁷⁷ Karş. **Kendigelen**, İlk Tespitler, s. 256, dn. 76.

⁴⁷⁸ H. S. **Türk**, s 183; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3411, dn. 49; **Yağcıoğlu**, s. 125.

⁴⁷⁹ H. S. **Türk**, s 183; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3411, dn. 49; **Yağcıoğlu**, s. 125.

yönetim kurulu üyelerini gösteren esas sözleşme hükmü pratik değerini yitirecektir⁴⁸⁰ (bkz. ve karş. TTK m. 339/1/g; m. 354/1/g).

C. Yönetim Kurulu Tarafından Atanan (Geçici) Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli

TTK'da üyeliğin boşalması sebebi ile yönetim kurulu tarafından atanan/geçici (TTK m. 363/1) yönetim kurulu üyelerinin azline ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu sebeple, kurala (TTK m. 408/2) uygun olarak, söz konusu üyeler de genel kurul tarafından azledilecektir. Yani yönetim kurulu, bizzat seçtiği üyelerini bile azledemeyecektir⁴⁸¹.

Kuşkusuz yönetim kurulu, seçim kararını daha sonra yeni bir karar alarak geri alabilir. Ancak doktrinde *Domanıç* tarafından da dikkat çekildiği üzere⁴⁸², bu olanak, seçilen ilk kişi görevi kabul ettikten sonra artık mümkün değildir⁴⁸³. Seçilen ilk kişi görevi kabul etmiş (ve böylelikle yönetim kurulu üyesi sıfatını kazanmış) ise, üyeyi azletme yetkisi de genel kurula geçmektedir. Dolayısıyla yönetim kurulu, seçim kararını geri almak sureti ile de bizzat seçtiği üyenin görevine son veremeyecektir⁴⁸⁴. Kısacası, geçici yönetim kurulu üyesi her halde genel kurul tarafından azledilecektir.

Geçici yönetim kurulu üyeleri bağlamında “kendine özgü” bir zımni azil ihtimali ile de karşılaşılacaktır. Zira bilindiği üzere yönetim kurulu, seçtiği üyeyi ilk genel kurulda onaya sunmaktadır (TTK m. 363/1). Geçici yönetim kurulu üyesinin onaylanması talebi sunulan genel kurul iki farklı karar verebilir. Öncelikle genel kurul geçici yönetim kurulu üyesini onaylayabilir⁴⁸⁵. Bu halde üye sefelinin görev süresini tamamlayacaktır (TTK m. 363/1). Öte yandan genel kurul, geçici yönetim kurulu üyesini onaylamaktan kaçınabilir. Bu ihtimalde ise üyelik sona erecektir⁴⁸⁶. İşte genel kurulun geçici yönetim kurulu üyesini onaylamaması bir tür azil kararı niteliği taşımaktadır⁴⁸⁷. Gerçekten bu karar ile birlikte, tıpkı azil kararında

⁴⁸⁰ Bkz. ve karş. *Ayhan/Çağlar/Özdamar*, s. 233.

⁴⁸¹ *Arslanlı*, C. II-III, s. 106; *Pulaşlı*, Şerh, C. II, § 35, N. 246; *Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)*, C. 1, s. 423; *Bilgili/Demirkapı*, s. 370; *İzmirli*, s. 64; *Yağcıoğlu*, s. 124, dn. 401.

⁴⁸² *Domanıç*, s. 480.

⁴⁸³ Yönetim kurulunun seçim kararı, ilgiliye yönelen bir icap niteliği taşıdığından, ne zamana kadar geri alınabileceği hususu, icabın geri alınmasına dair esaslar çerçevesinde belirlenmelidir. Bu konuda bilgi için birçoğu yerine bkz. *Oğuzman/Öz*, C. 1, s. 61-62.

⁴⁸⁴ *Domanıç*, s. 480.

⁴⁸⁵ Geçici yönetim kurulu üyesinin zımnen de onaylanabileceği yönünde bkz. İstanbul BAM, 13. HD, T. 10.10.2018, E. 2018/199, K. 2018/904 (KazancıİBB). Geçici yönetim kurulu üyesinin gündemde madde olmasa da ilk genel kurulda onaylanabileceği yönünde bkz. Y. 11. HD, T. 26.06.2019, E. 2018/2313, K. 2019/4893 (*İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı*, Yargıtay Hukuk ve Ceza Dairelerinin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları-2019, İstanbul 2020, s. 193).

⁴⁸⁶ *Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)*, C. 1, s. 421; *Akdağ Güney*, Yönetim Kurulu, s. 14; *Bozkurt Yaşar*, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3410. Bu ihtimalde genel kurul, boşalan üye yerine bizzat üye seçimi yapacaktır, bkz. *İmregün*, Anonim Ortaklıklar, s. 193; *Üçışık/Çelik*, s. 382.

⁴⁸⁷ *Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)*, C. 1, s. 423; *Cenkci*, Tek Pay Sahibinin Yeni Gücü, s. 152, dn. 72.

olduğu gibi, hali hazırda görevde olan bir üyenin üye sıfatı ileriye etkili olarak⁴⁸⁸ son bulmaktadır. Onaylamama kararı azil iradesini de ihtiva etmektedir. Zira karar, üye ile şirket arasında mevcut ilişkinin sürdürülmek istenmediğini ortaya koymaktadır.

Geçici yönetim kurulu üyesi, genel kurul tarafından onaylanması sonrası süreçte ise tıpkı genel kurul tarafından seçilmiş üyeler gibi azledilir. Onay sonrası süreçte geçici yönetim kurulu üyesi açısından özellik gösteren bir husus yoktur⁴⁸⁹.

D. Belirli Grupları Temsil Eden Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli

1. Genel Bakış

TTK m. 360'da belirli pay grupları, özellik ve nitelikleriyle belirli bir grup oluşturan pay sahipleri ve azlık lehine yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınabileceği ve genel kurulun haklı bir sebep bulunmadığı takdirde hak sahiplerine mensup yahut hak sahiplerince önerilen adayı üye seçmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yetkide paralellik ilkesi gereği belirli grupları temsil eden yönetim kurulu üyelerini azletme yetkisi de genel kurula aittir⁴⁹⁰. Başka bir deyişle, belirli gruplar kendilerini temsil eden üyeyi azle yetkili değildir⁴⁹¹. Öte yandan, genel kurula tanınan geniş azil yetkisinin belirli grupları temsil eden yönetim kurulu üyeleri açısından da aynen geçerli olması, amaca aykırı hukuki sonuçlar doğuracaktır. Zira bu halde, genel kurul, belirli grupları temsil eden üyeleri kolaylıkla azledebilecek; TTK m. 360 hükmü değerini yitirecektir⁴⁹². Belirtilen tehlikeyi önlemek adına, belirli grupları temsil eden yönetim kurulu üyelerinin azlinde özel bir usul benimsenmesi gerekmektedir.

Hemen belirtelim ki, söz konusu tehlikeyi önlemek adına olsa bile, genel kurulun azil yetkisi, münhasır yetki niteliği ile bağdaşmayacak sınırlamalara konu edilemez. Örneğin, azil yetkisi, belirli gruplara devredilemez⁴⁹³; keza, azil kararı, salt belirli grupların onayı şartına da tâbi kılınamaz.

⁴⁸⁸ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 547; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 247; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 14; **Kortunay**, s. 68.

⁴⁸⁹ Bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 423.

⁴⁹⁰ **Bühler**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 709, N. 6; **Aytuğar**, Bilge: "Oy Hakkında İmtiyazlı Pay Grubunun Yönetim Kurulunda Temsil Edilme Hakkı", Ankara HBV HFD, C. 23, S. 1, 2019, s. 120.

⁴⁹¹ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 623g; **Kendigelen**, Yönetime Katılma Hakları, s. 285; **Gerster**, Max Walter: Stimmrechtsaktien, Zürich 1997, s. 176.

⁴⁹² **Stach**, Patrick: Orell Füssli Kommentar - OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht (Hrsg. **Kostkiewicz**, Jolanta Kren/**Wolf**, Stephan/**Amstutz**, Marc/**Fankhauser**, Roland), 3. Aufl. Zürich 2016, Art. 709, N. 6. Keza bkz. **Bauen/Venturi**, s. 25.

⁴⁹³ **Ölmez**, Fatih: Belirli Grupların Anonim Şirket Yönetim Kurulunda Temsili, İstanbul 2021, s. 282.

Bilindiği üzere, belirli gruplara iki farklı hak -aday önerme ve üyenin hak sahipleri arasında seçilmesi hakları- tanınabilmektedir. İki yöntem arasında, üyelerin azline ilişkin bazı farklılıklar söz konusudur. Bu sebeple, belirli grupları temsil eden yönetim kurulu üyelerinin azline ilişkin açıklamalarda iki farklı modalite arasında ayrıma gidilmesi isabetli olacaktır.

2. Belirli Gruplara Aday Önerme Hakkı Tanınmış Olması Halinde

a) Genel Bakış

Doktrinde, belirli grupları temsil eden yönetim kurulu üyelerinin azline ilişkin olarak iki farklı ihtimale dikkat çekildiği görülmektedir. Bunlar, belirli grupların kendilerini temsil eden üyenin azli talebinde bulunması ve ilgili üyenin azlini gerektiren haklı sebeplerin mevcut olmasıdır. Söz konusu iki ihtimal, esas olarak usulde paralellik ilkesinde kuramsal temelini bulmaktadır⁴⁹⁴. Bu anlamda, nasıl ki, üye, belirli grupların önerisi üzerine seçilmektedir; buna paralel olarak, belirli grupların talebi üzerine azledilmelidir. Keza, nasıl ki genel kurul, haklı sebeplerin varlığı halinde belirli gruplar tarafından önerilen adayı seçmeme yetkisine sahiptir (TTK m. 360/1); aynı şekilde, haklı sebeplerin varlığı halinde o üyeyi azletme yetkisine de sahip olmalıdır⁴⁹⁵.

b) Kural: Belirli Grupların Azil Talebinde Bulunması

aa) Genel Bakış

Belirli gruplar, kendilerini temsil eden yönetim kurulu üyelerinin azledilmesi talebi ile şirkete başvurabilirler⁴⁹⁶. Şirket, ilke olarak, belirli grupların azil talebini olumlu karşılamalı ve onları temsil eden üyeleri azletmelidir⁴⁹⁷. Ayrıca belirtelim ki, belirli grupların, kendilerini temsil eden mevcut üye yerine yeni bir üye seçilmesini talep etmeleri de aynı hukuki sonucu doğuracaktır. Zira yeni üye seçilmesi talebi, zımni olarak mevcut üyenin azledilmesi talebini de içermektedir⁴⁹⁸.

⁴⁹⁴ Bkz. ve karşı. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 84; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 57; **Baltalı**, s. 376 vd.

⁴⁹⁵ **Arıcı**, M. Fatih: “İmtiyazlı Paylar”, Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu III, İÜHF Ticaret Hukuku ABD, İstanbul 2020, s. 178.

⁴⁹⁶ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 84; **Krnet**, Art. 709, N. 371; **Bauen/Venturi**, s. 25; **von der Crone**, § 18, N. 1305; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3412. Doktrinde belirli grupların sahip olduğu ilgili üyenin azlini talep edebilme hakkı, “dolaylı azil hakkı (*ein indirektes Abberufungsrecht*)” olarak da anılmaktadır, bkz. **Gerster**, s. 177; **Kendigelen**, Yönetime Katılma Hakları, s. 286; **Baltalı**, s. 379

⁴⁹⁷ Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 84; **Krnet**, Art. 709, N. 371; **Liebi**, Adrian: Vorzugsaktien, Zürich 2007, s. 277. Karşı. **Müller/Lipp/Plüss**, s. 57; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 92; **Ölmez**, s. 282.

⁴⁹⁸ **Gerster**, s. 177; **Kendigelen**, Yönetime Katılma Hakları, s. 287; **Aytuğ**, Yönetim Kurulunda Temsil, s. 120; **Ölmez**, s. 282.

Belirli gruplar, azil talebinde bulunabilmek için öncelikle kendi aralarında bir toplantı yapmalı ve bu yönde karar vermelidir. Bu toplantıda, aday önerme hakkının kullanılmasına dair esasların⁴⁹⁹ gözetilmesi yerinde olacaktır. Bu sebeptendir ki, belirli gruplara dâhil bir ya da birkaç pay sahibinin münferiden -bir karar alınmaksızın- azil talebinde bulunması, şirketin ilgili üyeyi azletmesi için yeterli bir gerekçe teşkil etmeyecektir⁵⁰⁰.

Belirli gruplar, ilgili üyenin azledilmesi talebini bir genel kurul toplantısı sırasında açıklayabilirler. Bu ihtimalde genel kurul, gündemde azil veya ilgili bir madde olmasa dahi azil kararı verebilir. Zira kanımızca, belirli grupların azil talebi, kendilerini temsil eden üyenin azli bakımından başlı başına bir haklı sebep niteliğini haizdir⁵⁰¹. Bu husus, genel kurulun, belirli grupların talebi halinde ilgili üyeyi azletmek için başkaca bir haklı sebebe dayanmak zorunda olmadığını da ortaya koymaktadır⁵⁰².

Genel kurul toplantısı sırasında açıklanması istisnası bir yana, belirli gruplar, azil talebini şirkete iletmelidir. Bunun üzerine yönetim kurulu, ilgili üyenin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya çağırmalı; genel kurul ise azil kararı vermelidir. Ancak, belirli grupların azil talebi, yönetim kurulu ya da genel kurul nezdinde karşılık bulmayabilir. Gerçekten, talebe rağmen, yönetim kurulunun genel kurulu toplantıya çağırması yahut genel kurulun azil talebini reddetmesi (olumsuz azil kararı vermesi) mümkündür. Bu bağlamda, yönetim kurulu ve/veya genel kurulun belirli grupların azil talebine “aykırı” tutumlarının doğuracağı hukuki sonuçların irdelenmesi gerekmektedir.

bb) Belirli Grupların Azil Talebine Rağmen Yönetim Kurulunun Genel Kurulu Toplantıya Çağırması

Yönetim kurulunun azil talebine rağmen genel kurulu toplantıya çağırması halinde, belirli gruplar, genel kurulu bizzat toplantıya çağırmaı düşünebilirler. Belirli grupların genel kurulu toplantıya çağrı yetkisine sahip olup olmadıkları ikili bir ayrım ile ele alınmalıdır:

İlk olarak, belirli gruplar, aynı zamanda (teknik anlamda) azlık sıfatını haiz olabilirler. Bu ifade ile kastettiğimiz, belirli grupları teşkil eden pay sahiplerinin, şirket sermayesinin en az onda birini, halka açık şirketlerde ise yirmide birini oluşturmasıdır. Bu ihtimalde belirli gruplar, azlık sıfatıyla genel kurulu toplantıya çağırabilirler (bkz. TTK m. 411, m. 412).

⁴⁹⁹ Bu hususta bilgi için bkz. **Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 433 vd; **Kendigelen**, Yönetime Katılma Hakları, s. 261 vd; **Baltalı**, s. 325 vd.

⁵⁰⁰ Bu bağlamda, belirli grupları oluşturan pay sahiplerinin “çoğunluğunun” talebi üzerine genel kurulun azil kararı verebileceği yönünde bkz. **Plüss**, Rechtsstellung, s. 92; **Aytuğar**, Yönetim Kurulunda Temsil, s. 120.

⁵⁰¹ Karş. **Baltalı**, s. 380; **Ölmez**, s. 282.

⁵⁰² **Kendigelen**, Yönetime Katılma Hakları, s. 286; **Aytuğar**, Yönetim Kurulunda Temsil, s. 120.

İkinci olarak, belirli grupların teknik anlamda azlık sıfatını haiz olmamaları ihtimali üzerinde durulmalıdır. Söz konusu ihtimalde, belirli grupların genel kurulu toplantıya çağırıp çağıramayacakları hususunda da farklı olasılıklardan söz edilebilir.

TTK m. 411’de açıkça ifade edildiği üzere, çağrı yetkisi, daha az sayıda (oranda) paya sahip pay sahipleri lehine tanınabilir. Örneğin, esas sözleşmede, şirket sermayesinin otuzda birine sahip pay sahiplerinin genel kurulu toplantıya çağırabileceği öngörülebilir. Bu halde, belirli grupları oluşturan pay sahipleri, esas sözleşmede öngörülen oranda paya sahip olmaları halinde genel kurulu toplantıya çağırabilirler.

Bu bağlamda irdelenmesi gereken bir diğer ihtimal, esas sözleşmede, doğrudan belirli gruplar lehine çağrı yetkisi tanınmasıdır. Ancak, TTK sisteminde bu yönde bir düzenlemeye gidilme olanağı yoktur⁵⁰³. Zira tarafımızca da benimsenen doktrinde hâkim görüşe göre, genel kurulu toplantıya çağrı yetkisini haiz Sujeler, sınırlayıcı biçimde düzenlenmiştir. Bu sebeple, esas sözleşme ile başkaca kişilere (bu arada belirli gruplara) çağrı yetkisi tanınmaz⁵⁰⁴.

Belirtilen sebeplerle, belirli gruplar, teknik anlamda azlık (veya esas sözleşmede çağrı yetkisi tanınan daha düşük oranda pay sahibi) sıfatını haiz olmadıkları müddetçe kendilerini temsil eden üyelerin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya çağıramayacaklardır. Ulaşılan bu sonucun amaca elverişli olduğunu söylemek ise mümkün değildir⁵⁰⁵. Zira bu halde, belirli gruplar, kendilerini temsil eden üyelerin azlıni sağlayamama riski ile karşı karşıyadır. Belirli grupları temsil eden üyenin azledilip azledilmeyeceği, yönetim kurulunun (ve genel kurulu toplantıya çağrı yetkisini haiz diğer Sujelerin) inisiyatifine tâbi hale gelmektedir. Dolayısıyla yönetim kurulu, genel kurulu toplantıya çağırmaktan imtina ederek ilgili üyenin azline engel olabilecektir. Bu sebeple, TTK m. 360 uyarınca yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınan belirli gruplar lehine, kendilerini temsil eden üyelerin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya çağrı yetkisi de tanınması *de lege ferenda* yerinde olacaktır⁵⁰⁶.

⁵⁰³ Bu hususta ayrıca bkz. ve karşı. **Baltalı**, s. 382 vd.

⁵⁰⁴ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 13-18c; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 102; **Bilgili/Demirkapı**, s. 280; **Üçışık/Çelik**, s. 238; **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 37; **Cenkci**, Tek Pay Sahibinin Yeni Gücü, s. 135; **Karaege**, Özge: “Anonim Şirketlerde Tek Pay Sahibinin Genel Kurulu Toplantıya Çağrı Yetkisi (TTK m. 410/II)”, Gazi HFD, C. 19, S. 4, 2015, s. 80. Aksi yönde bkz. **Şener**, Ortaklıklar, s. 468. Karşı. **Moroğlu** ise, yönetim ve/veya temsil yetkisi devredilen kişilere (TTK m. 367, m. 370) esas sözleşme ile çağrı yetkisi tanınabileceğini belirtmektedir, bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 94.

⁵⁰⁵ **Baltalı**, s. 382 vd.

⁵⁰⁶ Bkz. ve karşı. **Baltalı**, s. 384-385.

cc) Belirli Grupların Azil Talebine Rağmen Genel Kurulun Olumsuz Azil Kararı Vermesi

Genel kurul, belirli grupların talebine rağmen üyeyi azletmeyebilir⁵⁰⁷. Bu ihtimalde, üye, yönetim kurulu üyesi sıfatını koruyacaktır. Ancak, üye ile temsil ettiği grup arasındaki ilişki zedeleneyecektir. Bu husustan hareketle doktrinde, talebe rağmen azledilmeyen üyenin “belirli grupları temsil eden üye” niteliğini yitireceği -kanımızca da yerinde olarak- ifade edilmektedir⁵⁰⁸. Zira temsil ettiği belirli grubun rızasına aykırı olarak görevde kalan üyenin, o grubu temsil ettiğini ileri sürmek gerçekçi değildir. Bu ihtimalde, belirli grupları temsil etmek üzere seçilen üye, artık, genel kurul tarafından seçilmiş diğer üyeler gibi değerlendirilecektir. Keza, yönetim kurulunda belirli gruplara ayrılan kontenjan da boşalacaktır. Bu sebeple, belirli gruplar, taleplerine rağmen azledilmeyen üye yerine kendilerini temsil edecek yeni bir üye seçilmesini de isteyebilirler⁵⁰⁹.

c) İstisna: Haklı Sebeplerin Mevcut Olması

Belirli grupları temsil eden üyenin ilgili grubun talebi üzerine azledileceği kuralının istisnasını, haklı sebeplerin varlığı oluşturmaktadır. Zira genel kurul, haklı sebeplerin varlığı durumunda, belirli gruplar talep etmemiş ve hatta azle karşı çıkmış olsalar⁵¹⁰ bile ilgili üyeyi azledebilecektir⁵¹¹.

Belirli grupları temsil eden üyenin azlinde, haklı sebep koşulu ile gündeme bağıllık ilkesi arasında bir bağılantı yoktur. Genel kurul, gündemde açık veya ilgili azil maddesi olsun yahut olmasın, belirli grupları temsil eden üyeleri ancak haklı sebeplerle azledebilir⁵¹².

Belirli grupları temsil eden üyelerin azlinde haklı sebeplere dayanma koşulu emredici niteliktedir. Bu sebeple, esas sözleşmede aksi yönde bir düzenlemeye yer verilmesi; belirli grupları temsil eden üyenin haklı sebepler bulunmasa da azledilebileceğinin kararlaştırılması mümkün değildir. Ayrıca belirtelim ki, haklı sebep koşulu kanundan (TTK m. 360/1’de yer

⁵⁰⁷ Doktrinde bu sonucun önlenmesi adına, lehine yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınan pay grubunu oluşturan paylara azil kararı ile sınırlı olarak oy hakkında imtiyaz tanınması önerisine yer verilmektedir, bkz. **Tandoğan**, Halûk: “Hükmi Şahısların Anonim Şirket İdare Meclisinde Temsili”, BATİDER, C. 1, S. 3, 1961, s. 14; **Baltalı**, s. 386, dn. 1199.

⁵⁰⁸ **Wernli/Rizzi**, Art. 709, N. 17; **Gerster**, s. 177; **Kendigelen**, Yönetime Katılma Hakları, s. 286; **Liebi**, s. 277, dn. 1575; **Aytuğar**, Yönetim Kurulunda Temsil, s. 120; **Baltalı**, s. 387. Karş. **Ölmez**, s. 283.

⁵⁰⁹ **Wernli/Rizzi**, Art. 709, N. 17; **Kendigelen**, Yönetime Katılma Hakları, s. 286; **Baltalı**, s. 387.

⁵¹⁰ **Bauen/Venturi**, s. 25. Ayrıca bkz. **Gerster**, s. 177.

⁵¹¹ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 41; **Homburger**, Art. 709, N. 199; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 84; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 29; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 57; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 92; **von der Crone**, § 18, N. 1305; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 267; **Kendigelen**, Yönetime Katılma Hakları, s. 286; **Kortunay**, s. 249; **Karaege**, Görevden Alma, s. 82; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3412; N. **Erdem**, Azil, s. 515; **Aytuğar**, Yönetim Kurulunda Temsil, s. 120; **Baltalı**, s. 377.

⁵¹² N. **Erdem**, Azil, s. 515.

verilen haklı sebep varsa ilgili adayı seçmeme yetkisinin uzantısı olmasından) doğmaktadır. Bu sebeple, belirli grupları temsil eden üyenin azlinde haklı sebep şartının aranması için esas sözleşmede bu yönde bir düzenlemeye yer verilmesi de şart değildir⁵¹³.

Haklı sebep kavramının anlamı bakımından yukarıda⁵¹⁴ yapılan açıklamalar, belirli grupları temsil eden üyeler açısından da aynı şekilde geçerlidir⁵¹⁵. Öte yandan, belirli grupları temsil eden üyenin özel statüsünden kaynaklı haklı sebep örnekleri ile karşılaşılabilceği de göz ardı edilmemelidir. Örneğin, üyenin temsil ettiği belirli grubun şirket çıkarlarına aykırı talimatlarına uyması haklı sebeptir⁵¹⁶.

Genel kurul, belirli grupları temsil eden üyeyi haklı bir sebep olmaksızın azlederse karar hükümsüz olacaktır⁵¹⁷. Kanaatimizce kararın batıl olduğu kabul edilmelidir⁵¹⁸. Zira bu halde de (tıpkı diğer yönetim kurulu üyelerinin gündemde azil veya ilgili madde olmaksızın ve haklı sebep de ileri sürülmeksizin azlinde olduğu gibi⁵¹⁹) hukuki sebebe bağlı bir yenilik doğuran hak, bağlı olduğu hukuki sebep gerçekleşmeksizin kullanılmaktadır.

3. Belirli Gruplara Üyenin Hak Sahipleri Arasından Seçilmesi Hakkı Tanınmış Olması Halinde

Belirli gruplara tanınan üyenin hak sahipleri arasında seçilmesi hakkı, işleyiş açısından aday önerme hakkından esaslı biçimde farklılaşmaktadır. Zira bu ikinci halde, belirli gruplar, kendilerini yönetim kurulunda temsil edecek adayın “kim” olacağını belirlemek konusunda herhangi bir “güce” sahip değildir. Belirli gruplar, kendilerini belirli bir kişinin temsil etmesi konusunda mutabık olsalar; oybirliği ile o kişinin üye seçilmesini önerseler dahi, genel kurul bu öneri ile bağlı değildir⁵²⁰. Bu halde genel kurul, belirli gruplara mensup olmak kaydı ile dilediği kişiyi üye olarak seçebilir⁵²¹. Sözün kısası, incelenen ihtimalde, belirli grupları kimin temsil edeceği, belirli grupların değil; genel kurulun iradesine bağlıdır.

⁵¹³ Ölmaz, s. 281. Karş. Akdağ Güney, Yönetim Kurulu, s. 62.

⁵¹⁴ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/A/3/a/dd.

⁵¹⁵ Karş. Haklı sebep bakımından yüksek standartlar aranmaması gerektiği yönünde bkz. Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 27, N. 41.

⁵¹⁶ Bkz. Baltalı, s. 376, dn. 1179; Ölmaz, s. 281.

⁵¹⁷ Baltalı, s. 377, dn. 1182; Ölmaz, s. 281. Karş. Müller/Lipp/Plüss, s. 57.

⁵¹⁸ Karş. Baltalı, s. 377, dn. 1182; Ölmaz, s. 281.

⁵¹⁹ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/A/4/c.

⁵²⁰ Bu hususta bkz. ve karş. Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 436; Baltalı, s. 393 vd; Ölmaz, s.195 vd.

⁵²¹ Kendigelen, Yönetim Katılma Hakları, s.260; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 436; Baltalı, s. 393-394.

Bu açıklamalar, hak sahipleri arasından seçilme yöntemine göre seçilmiş üyenin azline ilişkin olarak bazı önemli sonuçları da beraberinde getirmektedir:

Her şeyden önce, incelenen yöntemde belirli gruplar, daha önce incelediğimiz aday önerme hakkından farklı olarak, kendilerini temsil etmek üzere seçilen üyenin değiştirilmesini -ve dolayısıyla hali hazırda görevde olan üyenin azledilmesini- talep etme hakkına sahip olmamalıdır. Gerçekten aksi kabul, genel kurulun, belirli grupları temsil edecek üyeyi belirli gruplara mensup olmak kaydı ile serbestçe belirleyebileceği yaklaşımına aykırı olacak; hakkın mahiyetine aykırı bir işleyişi de beraberinde getirecektir. Bu anlamda, belirli gruplar, daha en başta kendilerini temsil edecek üyeyi önerme/belirleme hakkına sahip değildir ki, sonrasında o adayın değiştirilmesi/görevde olanın azledilmesi hakkına sahip olsun. Bu sebeplerle, “aday önerme hakkı” bağlamında ifade ettiğimiz, “belirli grupların kendilerini temsil eden üyenin azlini talep edebileceği” yaklaşımı, incelemekte olduğumuz “hak sahipleri arasından seçilme yöntemi” bakımından geçerli olmayacaktır. Yani, bu ikinci halde belirli gruplar, oybirliği ile kendilerini temsil etmek üzere seçilmiş olan üyenin azlini talep etseler dahi, genel kurul, buna uymakla yükümlü değildir. Kısacası, incelenen yöntemde belirli gruplar, kendilerini temsil etmek üzere seçilen üyenin azlini talep edemezler.

Nihayet, aday önerme hakkı bağlamında dile getirdiğimiz, “talep yoksa belirli grupları temsil eden üyenin ancak haklı sebeplerle azledilebileceği” yaklaşımına da bu ikinci yöntem açısından ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Şöyle ki:

Esasen hak sahipleri arasından seçilme yönteminde de genel kurul, haklı sebepleri ileri sürerek gruba mensup adayı seçmekten imtina edebilmektedir (TTK m. 360). Ancak bu halde, haklı sebebin belirli gruplara dâhil olan tüm kişiler bakımından geçerli olması; yani, nezdinde haklı sebep bulunmayan bir kişinin dahi mevcut olmaması gerekmektedir⁵²². Bu halde genel kurul, üyeyi, belirli gruplara mensup olması şartıyla serbestçe belirlemiştir. Bu sebeple ki, genel kurulun, yine belirli gruplara mensup olmak kaydıyla, daha önce belirlediği üyeyi yine serbestçe (haklı bir sebebe dayanması gerekmeksizin) değiştirebileceğinin -bu arada mevcut üyeyi azledip yerine belirli gruplara mensup yeni bir kişiyi seçebileceğinin- kabulü de isabetli görünmektedir. Yani, genel kurul, belirli gruplara mensup başka bir kişiyi seçmesi kaydı ile mevcut üyeyi serbestçe azledebilmelidir. Öte yandan, genel kurulun belirli gruplara mensup adayı değiştirmesinin, duruma göre, dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edebileceği ise göz ardı

⁵²² Baltalı, s. 394-395; Ölmez, s. 196.

edilmemelidir⁵²³. Sonuç olarak, hak sahipleri arasında seçilmesi yönteminde, üyenin azli için haklı sebep şartının da aranmayacağı, ancak dürüstlük kuralına aykırılık durumunda karara karşı iptal davası açılmasının gündeme gelebileceği ifade edilmelidir.

E. TTK m. 334/1 Uyarınca Kamu Tüzel Kişileri Tarafından Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli

TTK m. 334/1 uyarınca esas sözleşmede öngörülmek şartı ile kamu tüzel kişilerine yönetim kurulu üyesi atama hakkı tanınabileceği daha önce⁵²⁴ ifade edilmiştir. Kanun koyucu, ilgili üyeyi atayan kamu tüzel kişisine onu azletme hakkı da vermiştir. TTK m. 334/2'ye göre, “[b]irinci fıkrada yazılı şirketlerde pay sahibi olan kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulundaki temsilcileri, ancak bunlar tarafından görevden alınabilir”.

TTK m. 334/2 hükmü, lafzı itibarı ile bir açıdan tereddüt uyandırmaktadır. Zira TTK m. 334/1’de “pay sahibi olan veya olmayan” kamu tüzel kişileri lehine yönetim kurulu üyesi atama hakkı tanınabileceği ifade edilmiş iken; TTK m. 334/2’de azil hakkı sadece “pay sahibi olan” kamu tüzel kişileri bakımından düzenlenmiştir. Yani, kanun koyucu pay sahibi olmayan kamu tüzel kişilerinin azil hakkına dair bir düzenlemeye yer vermemiştir. Hemen belirtelim ki, ortada bilinçli bir tercih yoktur⁵²⁵. Başka bir deyişle kanun koyucu, pay sahibi olmayan kamu tüzel kişilerinin atadıkları yönetim kurulu üyelerini azledemeyeceklerini ifade etmek arzusunda değildir. Zira kamu tüzel kişilerinin azil hakkı pay sahibi olup olmamaları ile ilintili değildir. Azil hakkı, atama hakkına sahip olmanın sonucudur. Atama hakkı bakımından pay sahibi olan ve olmayan kamu tüzel kişileri arasında bir farklılık yoktur; her iki halde de kamu tüzel kişilerine üye atama hakkı tanınabilmektedir. Bu doğrultuda azil hakkı açısından

⁵²³ Örneğin genel kurulun, gereğinde olağanüstü toplantılara da çağrılarak, belirli gruplar arasından seçtiği üyeyi sık sık değiştirmesi, duruma göre, dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edebilir.

⁵²⁴ Bkz. Yuk. II/A/1/b.

⁵²⁵ Söz konusu düzenleme bir çeviri hatasının sonucudur, bkz. **Develi**, s. 189; **Altay**, Yetki Sorunu, s. 12-13, dn. 24. Düzenlemenin mehzazını teşkil eden OR Art. 762/1’de (TTK m. 334/1’e paralel olarak) pay sahibi olan veya olmayan kamu tüzel kişilerine yönetim kuruluna üye atama hakkı tanınabileceği ifade edilmiştir. OR Art. 762/2’de ise “[b]ei solchen Gesellschaften sowie bei gemischtwirtschaftlichen Unternehmungen, an denen eine Körperschaft des öffentlichen Rechts als Aktionär beteiligt ist, steht das Recht zur Abberufung der von ihr abgeordneten Mitglieder des Verwaltungsrates ... nur ihr selbst zu.” ifadesine yer verilmiştir. Söz konusu düzenleme, “bu şirketlerde ve bir kamu tüzel kişisinin pay sahibi olduğu karma iktisadi teşebbüslerde, kamu tüzel kişisi tarafından atanan üye, ancak kamu tüzel kişisi tarafından azledilebilir” şeklinde tercüme edilmelidir, bkz. **Altay**, Yetki Sorunu, s. 12. Maddede yer verilen “[b]ei solchen Gesellschaften” ifadesi, birinci fıkraya atıf yapmakta; dolayısıyla, pay sahibi olup olmaması fark etmeksizin kamu tüzel kişilerini kapsamaktadır. Düzenlemede yalnızca karma iktisadi teşebbüsler için pay sahibi olma koşulu aranmıştır, bkz. **Tekinalp**, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 104; **Altay**, Yetki Sorunu, s. 12-13, dn. 24. Nitekim İsviçre doktrininde, kamu tüzel kişilerinin bizzat atadıkları yönetim kurulu üyelerinin azline de yetkili oldukları hususu pay sahibi olup olmamalarına dair bir ayrıma gidilmeksizin kabul görmektedir, bkz. **Schucany**, Art. 762, N. 2; **Homburger**, Art. 710, N. 229; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 762, N. 16; **Forstmoser**, Peter/**Jaag**, Tobias: Der Staat als Aktionär, Zürich 2000, s. 25, dn. 18.

da pay sahibi olan ve olmayan kamu tüzel kişileri arasında bir farklılığa gidilmemeli⁵²⁶; pay sahibi olmayan kamu tüzel kişileri de bizzat atadıkları yönetim kurulu üyelerini azledebilme hakkına sahip olmalıdır⁵²⁷. Esasen bu sonuç, seçim/atama ve azil süreçleri arasında geçerli yetkide paralellik ilkesinin de bir gereğidir⁵²⁸.

Kamu tüzel kişisi, yalnızca bizzat “atadığı” yönetim kurulu üyelerini azledebilir. Bu sebeple kamu tüzel kişisi, şirkette çoğunluk pay sahibi olması sebebiyle genel kurulda dilediği kişileri yönetim kurulu üyesi seçmiş olması halinde TTK m. 334/2 uyarınca azil hakkına sahip değildir⁵²⁹. Zira anılan ihtimalde “kamu tüzel kişileri tarafından atanmış” bir üye değil; “genel kurul tarafından seçilmiş” bir üye söz konusudur. Dolayısıyla, azle genel kurul yetkilidir.

Kamu tüzel kişileri tarafından atanan yönetim kurulu üyeleri “sadece” ilgili kamu tüzel kişisi tarafından azledilebilir⁵³⁰. Başka bir kişi ya da organ (bu arada genel kurul), kamu tüzel kişileri tarafından atanan yönetim kurulu üyesini azletme yetkisine sahip değildir⁵³¹.

Kamu tüzel kişinin azil kararı vermesine ilişkin esaslar, iç düzeninin ve dolayısıyla idare hukukunun konusudur. Kamu tüzel kişisi, azil kararı sonrası hem üyeye hem de şirkete bildirimde bulunmalıdır. Kamu tüzel kişisi azli bildirmediği (ve başka bir şekilde de haberdar olmadığı) sürece, şirket, üyenin yetkilerini kullanmasına engel olamayacaktır. Bu sebeple, azledilmiş olmasına rağmen yönetim kurulu toplantısına katılan üyenin kullandığı oy da geçerli olacaktır⁵³². Kuşkusuz kamu tüzel kişisi, duruma göre aralarındaki iç ilişki uyarınca azlettiği üyeden tazminat talep edebilecektir.

⁵²⁶ **Tekinalp**, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 104; **Çelik**, Aydın: “Kamu Tüzel Kişileri Tarafından Anonim Ortaklık Yönetim ve Denetim Kurullarına Üye Seçilmesi (TK. M. 275)”, Legal MHD, Nisan 2008, s. 850.

⁵²⁷ **Tekinalp**, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 103-104; H. E. **Erdem**, Yönetim Kurulunun Oluşumu, s. 387; **Çelik**, Kamu Tüzel Kişileri, s. 850; **Çoştan**, s. 134, dn. 69; **Develi**, s. 189; **Altay**, Yetki Sorunu, s. 17 vd; **Eminoğlu**, Cafer/**Çakır**, Fatma Betül: “Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyesi Seçilmesi ve Kamu Tüzel Kişilerinin Yönetim Kuruluna Temsilci Ataması”, Gazi HFD, C. 18, S. 3-4, 2014, s. 293. Karş. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 550.

⁵²⁸ Bkz. **Çoştan**, s. 134, dn. 69; **Altay**, Yetki Sorunu, s. 22.

⁵²⁹ **Tekinalp**, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 104-105; **Çelik**, Kamu Tüzel Kişileri, s. 850-851; **Kortunay**, s. 73-74; **Poledna**, Tomas/**Schweizer**, Samuel: “Einsitznahme von Exekutivmitgliedern in Verwaltungsräten von gemischtwirtschaftlichen Unternehmen-Interessenkonflikte als Grenze”, ZBI, S. 115, 2014, s. 349.

⁵³⁰ **Krnet**, Art. 710, N. 443; **Kortunay**, s. 75. Keza bkz. **Domanic**, s. 480.

⁵³¹ **Schucany**, Art. 762, N. 2; **Arslanlı**, C. II-III, s. 204, s. 232; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 40; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 49; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 26; **von der Crone**, § 18, N. 1305; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 33; **Çoştan**, s. 134; **Buob**, Franziska: Aktiengesellschaften mit staatlicher Beteiligung, Zürich 2008, s. 17; **Kayıklık**, Abdurrahman: “Kamu Tüzel Kişilerinin Anonim Şirket Yönetim Kurulunda Temsili (TTK m. 334)”, Galatasaray HFD, S. 2, 2020, s. 1610. Bu sebeple, TTK m. 364/1 kamu tüzel kişilerinin azlinde uygulama alanı bulmayacaktır, bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 35, N. 252; **Kortunay**, s. 76.

⁵³² Kamu tüzel kişileri tarafından üyelere özgü olmamakla birlikte bu hususta bkz. **Kırca**, Tüzel Kişiler, s. 54.

Kamu tüzel kişisi açısından azil, kural olarak, bir hak niteliğindedir. Bu hakkın “kamu tüzel kişisi ile üye” arasındaki boyutuna ilişkin esaslar, kamu tüzel kişilerinin tâbi oldukları hukuki rejim⁵³³ ile kamu tüzel kişisi ile üye arasındaki hukuki ilişkinin niteliği⁵³⁴ çerçevesinde belirlenmelidir⁵³⁵. Azil hakkının “kamu tüzel kişisi ile şirket” arasındaki boyutuna dair birkaç hususa ise dikkat çekilmelidir:

Öncelikle ifade edelim ki, kamu tüzel kişisi kendisini temsil edecek üyeyi serbestçe (şirketten bağımsız olarak) belirleme hakkına sahiptir⁵³⁶. Kamu tüzel kişisinin azil hakkına ilişkin değerlendirmelerde bu nokta rehber alınmalıdır.

Kamu tüzel kişisinin azil hakkı emredici niteliktedir⁵³⁷. Bu sebeple hakkın şirket lehine esnetilmesi mümkün değildir⁵³⁸. Bu anlamda kamu tüzel kişisi, azil hakkından şirket lehine feragat edemez; hakkını şirkete (genel kurula) devredemez. Keza, kamu tüzel kişisinin azil hakkının şirket lehine sınırlanması da mümkün değildir. Örneğin azil, şirketin talebi ya da onayı şartına tâbi kılınamaz.

Kamu tüzel kişisi, üyeyi azletmek için şirkete bir sebep göstermekle yükümlü değildir. Kamu tüzel kişisi, şirket uygun bulsun ya da bulmasın kendisini temsil eden üyeyi değiştirme (bu arada mevcut üyeyi azletme) hakkına sahiptir.

Kamu tüzel kişisi açısından azil, istisnai olarak, haklı sebeplerin mevcut olması (örn. üyenin şirket çıkarlarına aykırı davranması) durumunda bir yükümlülük niteliğindedir. Şirket açısından üyelik ilişkisinin devamını beklenemez hale getiren olguların varlığı halinde kamu tüzel kişisi üyeyi azletmeli ve yeni bir üye atamalıdır⁵³⁹. Aksi tutum, kamu tüzel kişisini şirkete karşı sorumlu hale getirebilir⁵⁴⁰.

Kamu tüzel kişisinin azil yükümlülüğüne aykırı davranması (haklı sebeplerin varlığına rağmen üyeyi azletmemesi), azil hakkının kamu tüzel kişisine ait olması hususunda farklı bir

⁵³³ Kamu tüzel kişilerinin azil kararı bir idari işlem niteliğindedir, bkz. **Altay**, Yetki Sorunu, s. 22.

⁵³⁴ Karş. İsviçre doktrinde kamu tüzel kişisi ile üye arasında bir kamu hukuku veya özel hukuk ilişkisinin mevcut olabileceği ifade edilmektedir, bkz. **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 762, N. 14. Detaylı bilgi için bkz. **Forstmoser/Jaag**, s. 69 vd; **Buob**, s. 139, s. 99 vd.

⁵³⁵ Karş. İsviçre doktrinde kamu tüzel kişisinin sınırsız bir azil hakkına (*das uneingeschränkte Abberufungsrecht*) sahip olduğu (**Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 762, N. 16); bu sebeple üyeyi, dilediği zaman ve bir şarta da bağlı olmaksızın (**Stöckli**, s. 436) azledebileceği ifade edilmektedir.

⁵³⁶ **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 762, N. 22.

⁵³⁷ **Plüss**, Rechtsstellung, s. 93.

⁵³⁸ **Plüss**, Rechtsstellung, s. 93.

⁵³⁹ **Tekinalp**, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 105. Nitekim kamu tüzel kişisinin yönetim kurulu üyesini belirlerken özenli davranması gerektiği yönünde bkz. **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 726, N. 22.

⁵⁴⁰ **Tandoğan**, İdare Meclisinde Temsil, s. 12; **Kortunay**, s. 76.

yorum gerektirmemektedir. Şirket (genel kurul), haklı bir sebebe dayansa dahi kamu tüzel kişisi temsilcisi yönetim kurulu üyesini azledemez⁵⁴¹. Bu halde şirket kamu tüzel kişisinden temsilcisi üyeyi azletmesini isteyebilir⁵⁴²; ancak, azil kararı yine kamu tüzel kişisi tarafından verilecektir.

Kamu tüzel kişisi, haklı sebeplerin varlığı halinde şirketin azil talebine olumlu yanıt vermeli; yani yönetim kurulu üyesini azletmelidir. Ancak, kamu tüzel kişisi aksi bir tutum da sergileyebilir. Başka bir deyişle kamu tüzel kişisi, haklı sebeplerin varlığına ve şirketin talebine rağmen yönetim kurulu üyesini azletmekten imtina edebilir. Bu ihtimalde şirket, haklı sebeplerin varlığına rağmen üyelik ilişkisini sürdürmek zorunda kalacaktır. Kuşkusuz bu sonuç, düzenleme ile güdülen amacı aşacak; şirket ile kamu tüzel kişisi arasındaki menfaatler dengesine de aykırı olacaktır. Kamu tüzel kişisinin anılan yaklaşımı hukuk düzeni tarafından korunmamalıdır. Bu doğrultuda doktrinde, şirketin kamu tüzel kişisi temsilcisi yönetim kurulu üyesinin azlini mahkemeden talep edebileceği ifade edilmektedir⁵⁴³.

TTK'da kamu tüzel kişisi temsilcisi üyenin mahkeme kararıyla azline ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu sebeple, dava süreci, kamu tüzel kişilerinin tâbi oldukları hukuki rejime (idare hukukuna) göre şekillenecektir. Bu doğrultuda, dava sürecinin “temel esasları” şu şekilde ortaya konulabilir:

Şirket, ilk olarak azil talebi ile kamu tüzel kişisine başvurmalıdır. Dava, kamu tüzel kişisinin bu talebi açık veya zımni [bkz. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu⁵⁴⁴ (İYUK) m. 10/2] olarak reddetmesi halinde gündeme gelecektir. Kamu tüzel kişisinin azil talebini reddetmesi olumsuz bir idari işlem tesis edilmesi niteliği taşımaktadır. Bu sebeple şirket, idari işlemin iptali davası açacaktır⁵⁴⁵. Davanın kabulü halinde idari yargı mercii, ret kararının iptaline karar verecektir. Mahkemenin iptal kararı, kamu tüzel kişisinin ret kararını ortadan kaldıracaktır. Ancak bu karar üyenin azli için tek başına yeterli olmayacaktır. Zira idari yargı

⁵⁴¹ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 49. Karş. **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 26; **Üçışık/Çelik**, s. 285.

⁵⁴² **Schucany**, Art. 762, N. 2; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 726, N. 16; **Stoffel**, s. 293-294; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 550; **Stöckli**, s. 436; **Buob**, s. 64; **Çelik**, Kamu Tüzel Kişileri, s. 850; **Çoştan**, s. 135; **Kayıklık**, s. 1611.

⁵⁴³ **Tandoğan**, İdare Meclisinde Temsil, s. 12-14; **Tekinalp**, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 105; **Çelik**, Kamu Tüzel Kişileri, s. 850; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 464; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3411; **Altay**, Yetki Sorunu, s. 22; **Kayıklık**, s. 1611. Mehaz İsviçre hukuku bakımından bu yönde bkz. **Schucany**, Art. 762, N. 2; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 762, N. 16; **Buob**, s. 64; **Stöckli**, s. 436; BGE 51 II 330, BGE 51 II 340; BGE 59 II 264, BGE 59 II 288.

⁵⁴⁴ RG, 06.01.1982, S. 17580.

⁵⁴⁵ Bkz. ve karş. **Çelik**, Kamu Tüzel Kişileri, s. 850.

mercileri, idare yerine geçerek hüküm tesis edememektedir⁵⁴⁶. Dolayısıyla, azil için iptal kararı sonrasında kamu tüzel kişinin ayrıca azil kararı vermesi gerekecektir⁵⁴⁷. Bu sebeple azil, “mahkeme kararı ile” değil; “kamu tüzel kişinin mahkeme kararına uyması (azil kararı vermesi) ile” gerçekleşecektir⁵⁴⁸.

F. TTK m. 359/5 Uyarınca Seçilen Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli

TTK m. 359/5’de, kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulunda temsiline dair özel bir düzenlemeye yer verildiği ve düzenlemenin hem tüzel kişilerin bizzat yönetim kurulu üyesi seçilebilmesine ilişkin TTK m. 359/2’ye hem de kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulu üyesi atamasına dair TTK m. 334’e nazaran bazı farklı özelliklere sahip olduğu yukarıda⁵⁴⁹ ifade edilmiştir. Söz konusu farklılıklar, TTK m. 359/5 uyarınca seçilen yönetim kurulu üyelerinin azli sürecine de yansımaktadır. Bu durum, TTK m. 359/5 uyarınca seçilen üyelerin azline ayrı bir parantez açılmasını gerektirmektedir.

Öncelikle, TTK m. 359/5’de iki farklı ihtimalin düzenlendiğine dikkat çekilmelidir. Bunlar, “kamu tüzel kişinin bizzat yönetim kurulu üyesi seçilmesi” ve “kamu tüzel kişisini temsilen gerçek kişi veya kişilerin yönetim kurulu üyesi seçilmesi” halleridir. Söz konusu iki halde azil süreci de farklılık arz etmektedir. Bu sebeple konu ikili bir ayrımla irdelenmelidir.

1. Kamu Tüzel Kişisinin Bizzat Yönetim Kurulu Üyesi Seçilmesi Halinde

TTK m. 395/5’de düzenlenen ilk ihtimal, kamu tüzel kişinin “bizzat” yönetim kurulu üyesi seçilmesidir. Bu halde, tüzel kişilerin yönetim kurulu üyeliğine dair TTK m. 359/2’ye nazaran özellik arz eden bir husus yoktur. Kamu tüzel kişisi, genel kurul tarafından yönetim kurulu üyesi seçilecek; kendisini temsil edecek gerçek kişiyi de bizzat belirleyecektir⁵⁵⁰. Bu ihtimalde tipik bir “tüzel kişinin yönetim kurulu üyeliği” ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla, kamu

⁵⁴⁶ Bu hususta detaylı bilgi için birçokları yerine bkz. **Gözübüyük**, A. Şeref/**Tan**, Turgut: İdare Hukuku C. II-İdari Yargılama Hukuku, 8. B., Ankara 2016, s. 529. Karş. İsviçre hukukunda ise, Türk hukukundan farklı olarak, incelenen davada mahkemenin “irade beyanı yerine geçen hüküm (*Abgabe einer Willenserklärung*)” kurabileceği belirtilmektedir, bkz. **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 762, N. 16; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 91; **Stöckli**, s. 436; **Buob**, s. 64.

⁵⁴⁷ İdare hukukunda olumsuz idari işlemin iptali kararları, “tersine işlem yapılmasını gerektiren iptal kararları” olarak adlandırılmaktadır, bkz. **Gözübüyük/Tan**, s. 555; **Çağlayan**, Ramazan: İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması, 3. B., Ankara 2004, s. 171.

⁵⁴⁸ Uygulamadaki durum bir yana (bkz. **Gözübüyük/Tan**, s. 582 vd; **Çağlayan**, s. 281 vd.) idare (kamu tüzel kişisi) mahkeme kararına uymakla ve kararın tebliğinden itibaren otuz günü geçmeyecek bir süre içinde azil kararı vermekle yükümlüdür (bkz. İYUK m. 28/1).

⁵⁴⁹ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, II/A/1/b.

⁵⁵⁰ **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 17.

tüzel kişisi yönetim kurulu üyesi genel kurul tarafından; onun gerçek kişi temsilcisi ise kamu tüzel kişisi tarafından azledilecektir⁵⁵¹.

2. Kamu Tüzel Kişisini Temsilen Gerçek Kişinin Yönetim Kurulu Üyesi Seçilmesi Halinde

TTK m. 359/5’de düzenlenen ikinci ihtimal, kamu tüzel kişisini “temsilen” bir ya da birden fazla gerçek kişinin yönetim kurulu üyesi seçilmesidir. 6762 sayılı TTK’nın öngördüğü sistem ile paralellik gösteren⁵⁵² bu ikinci halde, gerçek kişi temsilci genel kurul tarafından üye olarak seçilecek; yani, yönetim kurulu üyesi sıfatı, kamu tüzel kişisine değil; gerçek kişiye ait olacaktır⁵⁵³.

Kamu tüzel kişisini temsilen gerçek kişinin yönetim kurulu üyesi seçilmesi halinde azil yetkisinin kime ait olacağı doktrinde tartışmalıdır. Bir görüş, gerçek kişinin temsilen seçildiği kamu tüzel kişisi tarafından azledilmesi gerektiği yönündedir⁵⁵⁴. Doktrinde hâkim görüşe göre ise, azil yetkisi genel kurula aittir⁵⁵⁵. Kanımızca bu ikinci görüş yerindedir. Zira gerçek kişi, kamu tüzel kişisini temsilen olsa bile genel kurul tarafından üye seçilmektedir. Yetkide paralellik ilkesi gereği, azle de genel kurul yetkili olmalıdır.

Bu ihtimalde genel kurulun azil yetkisi münhasır niteliktedir. Dolayısıyla kamu tüzel kişisi, kendini temsil eden gerçek kişiyi azle yetkili değildir. Bu durum, özellikle gerçek kişi ile kamu tüzel kişisi arasındaki ilişkinin sona ermesi (bağın kopması) halinde çeşitli sorunlara yol açabilecektir⁵⁵⁶. Zira kamu tüzel kişisi, genel kurulda yeterli güce sahip olmaması halinde, aralarındaki ilişki sona ermiş olmasına rağmen, gerçek kişiyi üyelikten azledemeyecektir. Bu türden sorunları önlemek adına, esas sözleşmede, gerçek kişi ile kamu tüzel kişisi arasındaki

⁵⁵¹ Develi, s. 195.

⁵⁵² Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 409. Karş. Akdağ Güney, Yönetim Kurulu, s. 18. Bu sebeple, kamu tüzel kişilerini temsilen seçilen gerçek kişi yönetim kurulu üyelerinin azline dair açıklamalarda, 6762 sayılı TTK döneminde ileri sürülen görüşlerden de yararlanılabilir. Keza, İsviçre hukukunda ileri sürülen görüşlere de başvurulabilir. Zira İsviçre hukukunda tüzel kişilerinin bizzat yönetim kurulu üyesi seçilmesi değil, tüzel kişiyi temsilen gerçek kişilerin yönetim kurulu üyesi seçilmesi sistemi benimsenmiştir (bkz. OR Art. 707/3).

⁵⁵³ Akdağ Güney, Yönetim Kurulu, s. 17; Kortunay, s. 72; Eminoğlu/Çakır, s. 286. Karş. Develi, s. 76.

⁵⁵⁴ Develi, s. 195.

⁵⁵⁵ Pulaşlı, Şerh, C. II, § 35, N. 254; Akdağ Güney, Tüzel Kişi, s. 284; Karaege, Görevden Alma, s. 85. 6762 sayılı TTK döneminde bu yönde bkz. Arslanlı, C. II-III, s. 204; Tandoğan, İdare Meclisinde Temsil, s. 12; Tekinalp, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 102. İsviçre hukuku açısından bu yönde bkz. Bühler, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 707, N. 5; Krneta, Art. 707, N. 151; Plüss, Rechtsstellung, s. 92.

⁵⁵⁶ Bu hususta bkz. Tandoğan, İdare Meclisinde Temsil, s. 12 vd; Akdağ Güney, Yönetim Kurulu, s. 17-18.

ilişkinin sona ermesi halinde, gerçek kişinin yönetim kurulu üyeliğinin de kendiliğinden sona ereceğinin öngörülmesi isabetli olacaktır⁵⁵⁷.

G. Devlet/İdare Tarafından Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli

Yönetim kurulu üyelerinin genel kurul tarafından seçilmesi kuralının istisnalarından birisinin de devlet/idare tarafından üye atanması olduğuna daha önce işaret edilmiştir⁵⁵⁸. Bu başlıkta ise, devlet/idare tarafından atanan üyelerin azline dair hususlar üzerinde durulacaktır. Böylece, sözü edilen yönetim kurulu üyelerinin azlinin tipik azil sürecinden ayrılan yönlerine işaret edilecektir. Aşağıda sırasıyla SPK, TMSF ve Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından atanan yönetim kurulu üyelerinin azline ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

1. SPK Tarafından Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli

SPK lehine tanınan yönetim kurulu üyesi atama yetkilerini ikili bir ayrıma giderek incelemek yerinde olacaktır. Öncelikle SPK, hukuka aykırı faaliyet ve işlemlerde bulunulması (SerPK m. 92/1/c, m. 96/2), örtülü kazanç aktarımı yasağının ihlal edilmesi (SerPK m. 94/2) ve mali durumun bozulması (SerPK m. 97/1) hallerinde bir yaptırım olarak mevcut üyeler yerine yeni yönetim kurulu üyeleri atayabilmektedir⁵⁵⁹. Bu hallerde, SPK'nın atadığı üyeyi görevden alabileceğinden tereddüt etmemek gerekir. Dolayısıyla, cevabı aranması gereken asıl soru, “genel kurulun” Kurulca atanan üyeleri azledip azledemeyeceğidir. Kanun koyucu, bu soruya dolaylı da olsa yanıt vermiştir. Her üç düzenlemede de, “*yapılacak ilk genel kurul toplantısına kadar*” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade, bir yandan Kurul tarafından atanan yönetim kurulu üyelerinin olağan görev süresine; diğer yandan, ilk genel kurul toplantısında o üyelerin değiştirilebileceğine dikkat çekmektedir. Nitekim doktrinde, genel kurulun Kurulca atanan üyelerin yerine yeni üyeler seçebileceği ifade edilmektedir⁵⁶⁰. Genel kurulun yeni üyeler seçebilmesi ise, mevcut üyelerin görevine son verebileceği/azledebileceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla genel kurulun, hukuka aykırı faaliyet ve işlemlerde bulunulması

⁵⁵⁷ **Tandoğan**, İdare Meclisinde Temsil, s. 13; **Tekinalp**, Tüzel Kişilerin Temsili, s. 102; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 18.

⁵⁵⁸ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, II/A/1/b.

⁵⁵⁹ SPK'nın m. 97/1'de yer alan yetkisini BDDK ve TMSF ile paylaştığını belirtmekte yarar vardır. Zira ilgili hükme göre bir bankaya üye atanacaksa SPK değil, BDDK veya TMSF yetkilidir. Mali durumu bozulan bankalara kural olarak BDDK; yönetim veya denetimi TMSF'ye devredilmiş olan bankalarda ise TMSF tarafından yönetim kurulu üyesi atanacaktır (bkz. SerPK m. 97/5). Bu tercihe yönelik eleştiriler için bkz. **Memiş**, **Tekin/Turan**, Gökçen: Sermaye Piyasası Hukuku, 5. B., Ankara 2020, s. 196-197.

⁵⁶⁰ Doktrinde örtülü kazanç aktarımı yasağının ihlali (SerPK m. 94/2, m. 92/1/c) bağlamında sözü edilen görüş ileri sürülmektedir, bkz. **Manavgat**, Çağlar: Hukuki Bakımdan Halka Açık Anonim Ortaklıklar ve Halka Arz, Ankara 2016, s. 446; **Duran**, Arif: Örtülü Kazanç Aktarımı Yasağı (SerPK m. 21), İstanbul 2021, s. 354. Ancak bu yaklaşımın, SerPK m. 96/2 ve m. 97/1 açısından da geçerli olduğu şüpheden uzaktır. Zira ifade edildiği üzere, diğer hükümlerde de üyelerin yapılacak ilk genel kurula kadar atanacağı belirtilmiştir.

(SerPK m. 92/1/c, m. 96/2), örtülü kazanç aktarımı yasağının ihlali (SerPK m. 92/1/c) ve mali durumun bozulması (SerPK m. 97/1) sebebi ile atanan yönetim kurulu üyelerini azle yetkili olduğu söylenebilecektir.

İkinci olarak SPK, halka açık anonim şirketlerin yönetim kurulundan yoksun olmasına yol açacak durumlarda üye atama yetkisi ile donatılmıştır: “*Halka açık ortaklıkların yönetim kurullarında, yönetim kurulu üyelerinin tamamının veya bir kısmının görev süresinin dolması veya üyeliklerinin boşalması sebebiyle yönetim kurulu toplantı yeter sayısının sağlanamaması ve görev süresi dolan veya üyeliği boşalan yönetim kurulu üyelerinin yerlerine görev sürelerinin bitimini veya üyeliğin boşalmasını takip eden 30 gün içinde yeni yönetim kurulu üyelerini seçmek üzere genel kurulun toplanamaması veya genel kurulda yeter sayıda yönetim kurulu üyesinin seçilememesi durumunda, Kurul, yerlerine halka açık ortaklık genel kurulunca yeni üyeler seçilinceye veya Kurulca başka üyeler atanıncaya kadar görev yapmak üzere yönetim kurulu toplantı yeter sayısını sağlayacak asgari sayıda, Kurulun kurumsal yönetim ilkelerinde sayılan bağımsızlık kriterlerini sağlayan yönetim kurulu üyelerini resen atar*⁵⁶¹.” (SerPK m. 128/1/k).

Düzenlemede yer verilen “[k]urulca başka üyeler atanıncaya kadar” görev yapılacağı ifadesi, SPK’nın atadığı üyeleri değiştirmeye (bu arada mevcut üyeleri azletmeye) de yetkili olduğunun açık bir göstergesidir. Öte yandan, üyelerin görev süresi bakımından ikinci ihtimal olarak “yerlerine halka açık ortaklık genel kurulunca yeni üyeler seçilinceye” kadar ifadesine yer verilmesi ise, tıpkı yukarıdaki düzenlemelerde olduğu gibi, üyelerin genel kurul tarafından da azledileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla genel kurulun SerPK m. 128/1/k uyarınca atanan üyeleri de azle yetkili olduğu belirtilmelidir.

2. TMSF Tarafından Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli

TMSF, kanun koyucu tarafından fon bankaları ile ilişkilendirilmiş farklı gruplara dâhil anonim şirketlere yönetim kurulu üyesi atayabilmektedir. Örneğin TMSF, “fon bankasının yönetim ve denetimine sahip olduğu” ve “fon bankasının hâkim ortağı olan” anonim şirketlere yönetim kurulu üyesi atayabilir (bkz. BankK m. 134/1⁵⁶²).

Kuşkusuz TMSF’nin üye ataması, genel kurulun atanan üyeleri azledebilmesi halinde pratik değerini yitirecektir. Nitekim kanun koyucu da, anılan tehlikeyi önlemek adına, TMSF

⁵⁶¹ Madde metnindeki vurgular yazara aittir.

⁵⁶² Düzenleme kapsamındaki şirketlerin belirlenmesine ilişkin esaslar için bkz. **Reisoğlu**, Seza: Bankacılık Kanunu Şerhi C. II, 2. B., Ankara 2015, s. 2075.

tarafından atanmış yönetim kurulu üyelerinin “ortaklar genel kurulunca” azledilemeyeceğini öngörmüştür (BankK m. 127/8). Anonim şirketler açısından düzenleme, TTK m. 364’ün Fon tarafından atanan yönetim kurulu üyeleri açısından uygulanma kabiliyetini haiz olmadığını ortaya koymaktadır⁵⁶³. Kısacası, Fon’un atadığı yönetim kurulu üyeleri genel kurul tarafından azledilemeyecektir. Fon tarafından atanan üyeler, yine Fon tarafından azledilebileceklerdir.

3. Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurulu Tarafından Atanan Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli

Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurulu, sigorta ve reasürans şirketlerine (karş. SK m. 20/4) yönetim kurulu üyesi atayabilmektedir (SK m. 20/2/c; 47 sayılı CK m. 19). Ancak üye atanabilmesi için ilgili sigorta veya reasürans şirketinin mali bünyesi zayıflamış olmalıdır. Bu anlamda mali bünyenin zayıflaması kavramı ise, “[b]ir sigorta veya reasürans şirketinin minimum garanti fonu tutarını karşılayamadığının, tesis etmesi gereken teminatı tesis edemediğinin, teknik karşılıkları karşılayacak yeterli veya teknik karşılıklara uygun varlıklarının bulunmadığının ya da sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini yerine getiremediğinin yahut şirketin malî bünyesinin sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye düşürecek derecede zayıflamakta olduğunun tespiti” hallerini ifade etmektedir⁵⁶⁴ (SK m. 20/1).

Kanun koyucu, Kurul tarafından atanmış üyelerin azline dair özel bir düzenlemeye yer vermemiştir. Doktrinde *Kabukçuoğlu Özer*, anılan üyelerin genel kurul tarafından görevden alınamayacağını belirtmektedir⁵⁶⁵. Bizce de bu yaklaşım yerindedir. Zira aksi kabul, (TMSF tarafından atanan üyeler bakımından da dikkat çekildiği gibi) üye atanması ile güdülen amacı işlevsiz hale getirecektir. Dolayısıyla genel kurul, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından atanan üyeleri azle yetkili değildir. Bu üyeler de kendilerini atayan Kurul tarafından azledilebileceklerdir.

⁵⁶³ **Taşdelen**, Selim Servet: Bankacılık Kanunu Şerhi, 2. B., Ankara 2015, s. 1209.

⁵⁶⁴ Detaylı bilgi için bkz. **Kabukçuoğlu Özer**, F. Dilek: Sigortacılık Kanunu Şerhi, İstanbul 2012, s. 280 vd.

⁵⁶⁵ **Kabukçuoğlu Özer**, s. 294.

IV. MAHKEME KARARIYLA AZİL

A. Kural

1. Yönetim Kurulu Üyelerinin Mahkeme Kararıyla Azledilememesi

TTK'da, mehzaz İsviçre hukuku ile de uyumlu olarak^{566,567} anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararıyla azline dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Doktrinde ve yargı kararlarında da belirtildiği üzere, kanun koyucunun tercihi bilinçlidir⁵⁶⁸. Dolayısıyla, yönetim kurulu üyelerinin azli talebiyle mahkemeye başvurulamayacaktır. Keza ekleyelim ki, esas sözleşme ile de mahkeme kararıyla azil öngörülemez; zira azilde yetki konusu, sınırlayıcı biçimde düzenlenmiştir (bkz. TTK m. 364/1; m. 408/2; m. 340).

Belirtilen sebeplerle, münferit ve/veya azınlık pay sahipleri, alacaklılar ve şirketin kendisi dahi mahkemeden yönetim kurulu üyelerinin azlini talep edemeyecektir⁵⁶⁹. Hemen ekleyelim ki bu açıklamalar, azil talebinin haklı sebeplere dayanması halinde de geçerlidir⁵⁷⁰. Dolayısıyla, yönetim kurulu üyesinin yönetim ve temsil yetkilerini kötüye kullanması veya sadakat yükümlülüğünü ağır biçimde ihlal etmesi gibi haklı sebeplerin varlığı halinde bile azil talebiyle mahkemeye başvurulamayacaktır.

⁵⁶⁶ İsviçre hukuku bakımından OR Art. 731b/3, bu hususta bir istisna olarak nitelendirilebilir. İsviçre'de organ eksikliği sebebiyle fesih davalarında hâkim, yönetim kurulu üyesi atayabilmektedir. Kanun koyucu, şirkete (pay sahipleri veya alacaklılar gibi başkaca bir çıkar grubuna değil) haklı sebeplerin varlığı halinde, hâkim tarafından atanan yönetim kurulu üyesinin yine hâkim tarafından azlini talep etme hakkı tanımıştır. Bu hususta bilgi için bkz. **Vischer**, Markus: "Die Verantwortlichkeit des im Organisationsmängelverfahren eingesetzten Verwaltungsratsmitgliedes und Sachwalter", HAVE, S. 4, 2017, s. 366-367.

⁵⁶⁷ Alman hukukunda ise, haklı sebeplerin varlığı halinde gözetim kurulu üyelerinin mahkeme kararıyla azline olanak tanındığını hatırlatmakta yarar görüyoruz, bkz. AktG § 103/3. Ayrıca kısaca değinelim ki, Amerikan hukukunda da yönetim organı üyelerinin mahkeme kararıyla azline ilişkin bir düzenlemeye rastlanmaktadır. *Model Business Corporation Act* § 8.09'a göre, yönetim kurulu üyesinin hileli işlemlere başvurusu, konumunu kötüye kullanması (suistimal etmesi) ve şirkete bilerek zarar vermesi hallerinde mahkemeden azli talep edilebilmektedir. Düzenleme hakkında bkz. **Aydoğan**, Fatih: "Limited Şirket Müdürünün Azli", Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu IV, İÜHF Ticaret Hukuku ABD, İstanbul 2021, s. 175.

⁵⁶⁸ **von Steiger**, s. 235, dn. 77; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 24; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 550b; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 61; **Germann**, s. 977; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3423; **Yağcıoğlu**, s. 125; **Şener**, Emsal Kararlar, s. 62; **Blanc**, Olivier/**Zihler**, Florian: "Die neuen aktienrechtlichen Vergütungsregeln gemäss dem Entwurf vom 5. Dezember 2008 - Die grosse Aktienrechtsrevision als indirekter Gegenvorschlag zur Volksinitiative 'gegen die Abzockerei'", GesKR, S. 1, 2010, s. 83; Y. 11. HD, T. 23.01.2018, E. 2016/6495, K. 2018/572; Y. 11. HD, T. 24.02.2015, E. 2014/4548, K. 2015/2472; Y. 11. HD, T. 04.06.2014, E. 2014/4084, K. 2014/10525; Y. 11. HD, T. 28.09.2006, E. 2005/6576, K. 2006/9398; Y. 11. HD, T. 15.02.2001, E. 2000/10420, K. 2001/1269 (Kararlar için bkz. KazancıİBB).

⁵⁶⁹ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 550; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 24; **Blanc/Zihler**, s. 83; **Germann**, s. 977; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3423.

⁵⁷⁰ Y. 11. HD, T. 07.06.2017, E. 2016/5608, K. 2017/3483: "Mahkemece, ... yönetim kurulu üyelerinin şirketi zararlandırıcı ve özvarlığı tehlikeye atan işlem ve eylemleri sebebiyle azillerinin mahkemeden istenemeyeceğinden, davanın reddine karar verilmiştir. ... hükmün ONANMASINA, ... karar verildi.". (KazancıİBB); İstanbul BAM, 12. HD, T. 11.07.2018, E. 2018/1159, K. 2018/912: "YK nun rekabet yasağını ihlali halinde başvurulabilecek hukuki yollar mevcut olup ihtiyati tedbir yoluyla görevden alınmalarına gerekçe yapılamaz." (KazancıİBB).

TTK'da yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararıyla azline olanak tanınmaması, bir kanun boşluğuna değil; nitelikli susmaya⁵⁷¹ işaret etmektedir. Bu sebeple, organ üyelerinin azline ilişkin herhangi bir hükmün (örn. TTK m. 235⁵⁷², m. 537/2⁵⁷³) kıyasen uygulanması yolu ile de anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararıyla azline kapı aralanması mümkün değildir⁵⁷⁴.

Muhtemel bir karışıklığı önlemek adına belirtelim ki, mahkemeden talep edilemeyecek olan yönetim kurulu üyelerinin “azlı”dır. Yönetim kurulu üyesi seçimi kararına hükümsüzlük davası açılmasının önünde ise bir engel yoktur. Seçim kararına karşı açılan hükümsüzlük davası, azil davası niteliğinde değildir. Zira bu davada, yönetim kurulu üyelerinin azledilmesi talep edilmemekte; mahkeme, yönetim kurulu üyelerinin azli yönünde hüküm kurmamaktadır. Ancak mahkeme kararı, azil ile paralel bazı hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Her ne kadar bu çalışmanın konusu ile “doğrudan” ilgili değil ise de seçim kararına karşı açılan hükümsüzlük davaları üzerinde “kısaca” durmakta ve ortaya çıkardığı azil ile paralel hukuki sonuca işaret etmekte yarar görüyoruz.

Seçim kararı farklı sebeplerle hükümsüz olabilir. Hükümsüzlüğün türü ihlal edilen norma göre belirlenmelidir. Örneğin toplantı yeter sayısına uyulmaksızın alınmış seçim kararı yok hükmündedir⁵⁷⁵. Yönetim kurulu üyesi olarak tam ehliysiz bir kişinin seçilmesi halinde

⁵⁷¹ Nitelikli susma, kanun koyucunun bir hususu bilerek düzenlememesini; yani, o hususu olumsuz olarak çözüme kavuşturmasını ifade etmektedir, bkz. **Kırca**, Çiğdem: “Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama (Teleologische Reduktion)”, AÜHFD, C. 50, S. 1, 2001, s. 91, dn. 4.

⁵⁷² 11. HD'nin 07.06.2017 tarih ve E. 2016/5608, K. 2017/3483 sayılı kararında (KazancıİBB), davacı, TTK m. 235 hükmüne dayanarak anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin temsil yetkilerinin kaldırılmasını talep etmiştir. İlk derece mahkemesi, anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin mahkemece azledilemeyeceği gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Karar, Yargıtay tarafından da onanmıştır. Aynı yönde bkz. Y. 11. HD, 08.01.2014, E. 2013/11047, K. 2014/288 (BATİDER, C. 30, S. 1, 2014, s. 216-217).

⁵⁷³ **Karaman Çoşgun**, s. 155. Ancak karş. **Şener**, Oruç Hami: “Anonim Ortaklıklarda Tasfiye Memurunun Mahkemece Azli ve Atanması (TTK 442/II)”, Dokuz Eylül HFD, C. 4, S. 1, 2002, s. 164. Bu noktada, yönetim kurulu üyesinin aynı zamanda tasfiye memuru olarak görev yapması ihtimaline kısaca değinmekte fayda vardır. Bilindiği üzere, anonim şirketlerde esas sözleşme veya genel kurul kararı ile tasfiye memurları atanmamışsa, tasfiye, yönetim kurulu tarafından yerine getirilir (TTK m. 536/1). Bu ihtimalde yönetim kurulu üyeleri iki farklı hukuki statüyü haiz hale gelirler. Yönetim kurulu üyeleri hem yönetim kurulu üyesi sıfatını korumakta hem de tasfiye memuru sıfatını kazanmaktadır, bkz. **Kervankıran**, s. 120 vd. Karş. **Tekinalp (PoroyÇamoğlu)**, Ortaklıklar II, N. 1572a; **Pulaşlı**, Şerh, C. IV § 58, N. 26; TTK m. 537/2'de pay sahiplerine, tasfiye memurlarının haklı sebeple azlini talep etme hakkı tanınmıştır. Pay sahipleri bu davayı aynı zamanda yönetim kurulu üyesi de olan tasfiye memurlarına karşı da açabilirler. Öte yandan mahkemenin tasfiye memurlarının haklı sebeple azli talepli davayı kabul etmesi, yönetim kurulu üyesinin sadece tasfiye memuru sıfatı üzerinde sonuç doğurmaktadır. Başka bir deyişle, mahkeme kararı ile yönetim kurulu üyesinin sadece tasfiye memuru sıfatı sona erecektir; yönetim kurulu üyesi sıfatı ise korunacaktır. Bu açıklamalar için bkz. **Karaman Çoşgun**, s. 154. Bu sebeple TTK m. 537/2, yönetim kurulu üyeliğini konu edinen bir azil davasına olanak tanımamaktadır.

⁵⁷⁴ **Şener**, Emsal Kararlar, s. 65.

⁵⁷⁵ **Kırca**, İsmail: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyeliği Seçimine İlişkin Kararın Hükümsüzlüğü”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, C. I, İstanbul 2003, s. 495. Seçim kararına özgü

butlan⁵⁷⁶; esas sözleşmesel seçilme niteliklerini haiz olmayan bir kişinin seçilmesi halinde ise iptal yaptırımı uygulanacaktır⁵⁷⁷.

Yok hükmünde ve batıl genel kurul kararları hiçbir hüküm ve sonuç doğurmamaktadır. Bu kararlar baştan itibaren hükümsüzdür. Mahkeme kararı bir tespit hükmü niteliğindedir⁵⁷⁸. Genel kurul kararının iptali de benzer bir hukuki sonuç ortaya çıkarmaktadır. Zira iptal kararı iç ilişki bakımından geçmişe etkilidir⁵⁷⁹. Bu açıklamalar, seçim kararının hükümsüzlüğünün yol açabileceği hukuki sorunlara da ışık tutmaktadır. Yönetim kurulu üyesi, seçim kararının hükümsüzlüğüne karar verilene dek⁵⁸⁰ üye sıfatı ile pek çok hukuki işleme taraf olabilir. Bu durum ise, seçim kararının hükümsüzlüğünün üyenin taraf olduğu hukuki işlemlere etkisinin incelenmesini gerektirmektedir. Yönetim kurulu üyesinin taraf olabileceği hukuki işlemlerin çeşitliliği, konunun farklı açılardan ele alınmasını gerekli (ve hatta zorunlu) kılmaktadır. Örneğin, seçim kararı hükümsüz yönetim kurulu üyesinin temsil yetkisi bağlamında üçüncü kişilerle yaptığı hukuki işlemlerin akıbeti⁵⁸¹ ile hükümsüzlüğün aynı üyenin şirket içi hukuki işlemlerine etkisi (bu arada üyenin katıldığı yönetim kurulu kararlarının ve çağrısı üzerine toplanan genel kurul kararlarının geçerliliği⁵⁸²) ayrı ayrı irdelenmesi gereken hususlardır. Bu çalışma açısından önem taşıyan (seçim kararının hükümsüzlüğü ile azil arasındaki ilişkiyi ortaya koyacak olan) nokta ise, hükümsüzlüğün üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkiyi nasıl etkileyeceğidir. Konunun bu son boyutu, üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkinin

olmamakla birlikte toplantı ve karar yeter sayılarına riayet edilmemesi halinde kararın yok hükmünde olacağı yönünde bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 722a; **Üçışık/Çelik**, s. 337; Y. 11. HD, T. 24.09.1993, E. 1992/5419, K. 1993/5826 (KazancıİBB). Farklı görüş ve değerlendirmeler için ise bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 139-140; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 34, N. 4, dn. 463.

⁵⁷⁶ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 276.

⁵⁷⁷ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 86. Karş. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 548d.

⁵⁷⁸ Detaylı bilgi için bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 149, s. 179-180; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 272 vd.

⁵⁷⁹ Bu hususta detaylı bilgi için bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 254 vd.

⁵⁸⁰ Öte yandan, yönetim kurulu üyelerinin seçimine dair genel kurul kararının hükümsüzlüğü talepli davalarda mahkeme, genel kurul kararının yürütülmesinin geriye bırakılmasına karar verebilir (TTK m. 449/1). Örn. Y. 11. HD, T. 15.03.1982, E. 1982/5246, K. 1982/1061 (KazancıİBB); 11. HD, T. 06.05.1982, E. 2203, K. 2134 (**Eriş**, C. III, s. 3045). Karş. **Algan**, Doğukan: Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararının Yürütmesinin (Tedbiren) Geri Bırakılması (TTK m. 449), İstanbul 2019, s. 127. Bu durumda üye, üye sıfatından doğan hak ve yetkileri kullanamayacak; seçim kararının hükümsüzlüğü de en azından ifade edeceğimiz hukuki sorunlara yol açmayacaktır.

⁵⁸¹ Türk hukukunda bu nokta kanun koyucu tarafından bizzat çözüme kavuşturulmuştur: “Temsil yetkisinin ticaret siciline tescilinden sonra, ilgili kişilerin seçimine veya atanmalarına ilişkin herhangi bir hukuki sakatlık, şirket tarafından üçüncü kişilere, ancak sakatlığın bunlar tarafından bilindiğinin ispat edilmesi şartıyla ileri sürülebilir” (TTK m. 373/2). İsviçre kanun koyucusu ise konuya dair bir düzenlemeye yer vermemiştir. Hal böyle olmakla birlikte, doktrinde, iyiniyetli üçüncü kişilerin sicil kayıtları ile oluşturulan hukuki görünüşe güvenlerinin korunması gerektiği ifade edilmektedir, bkz. R. **Messer**, s. 272; **Kunz**, Peter, V.: “Erfolgreiche Anfechtungen von Wahlen in den Verwaltungsrat: Gibt es eine reflexive Rückwirkung?”, Jusletter, 29.06.2015, s. 15.

⁵⁸² Bu konu üzerinde daha sonra farklı bir vesile ile durulacaktır, bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, II/A/2/d.

niteliğinin belirleyici olduğu hususlar (başta hukuki sorumluluk ve mali haklar olmak üzere) bakımından pratik önemi haizdir. Bu hususta birbirlerine karşı iki ihtimalden söz edilebilir.

Kuşkusuz ilk ihtimal, seçim kararının hükümsüzlüğünün geriye etkili olduğunun kabul edilmesidir⁵⁸³. Bu kabul, üye ile şirket arasındaki hukuki ilişkinin de baştan itibaren geçersiz hale gelmesi; üye sıfatının *ex tunc* sona ermesi sonucunu doğurmaktadır⁵⁸⁴. İkinci ihtimal ise, hükümsüzlüğün ileriye etkili olduğunun kabul edilmesidir. Anılan ihtimalde, üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişki *ex nunc* sona erecektir.

Konuyu seçim kararı hükümsüz yönetim kurulu üyesinin sorumluluğuna uygulanacak hükümler bağlamında irdeleyen *Kırca*, esnek butlan ve fiili sözleşme kavramlarından da hareketle, hükümsüzlüğün üye ile şirket arasındaki hukuki ilişkiyi ileriye etkili biçimde sona erdireceğini ifade etmektedir⁵⁸⁵. Menfaatler dengesine uygun mezkûr yaklaşım tarafımızca da benimsenmiştir. Gerçekten, salt seçim kararının hükümsüzlüğü sebebiyle, aynı iş ve işlemleri gerçekleştirmiş yönetim kurulu üyelerinin farklı sorumluluk hükümlerine tâbi tutulmasını⁵⁸⁶ veya farklı mali haklara sahip olmasını haklı kılacak bir gerekçeden söz etme olanağı yoktur.

Bu açıklamalar ışığında, seçim kararının hükümsüzlüğünün üye ile şirket arasındaki hukuki ilişkiyi ileriye etkili biçimde sona erdireceği ifade edilmelidir. Belirtilen bu husus, seçim kararının hükümsüzlüğü ile azil arasındaki benzerliği de ortaya koymaktadır. Her iki halde de yönetim kurulu üyeliği, ileriye etkili biçimde son bulmaktadır.

2. Alternatif Çözüm Arayışları

Uygulamada, haklı sebepler mevcut olsa bile yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararıyla azledilememesi “sorununa” karşı çeşitli alternatif “çözüm” arayışlarına girişildiği görülmektedir. Bu bağlamda, iki farklı senaryo üzerinde durulmalıdır.

⁵⁸³ Seçim kararının iptalinin şirket içi ilişkide geçmişe etkili olduğu yönünde bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 88. Batıl-geçersiz bir kararla seçilen yönetim kurulunun hukuken bu sıfatı “iktisap etmiş sayılamayacağı” yönünde bkz. **Doğanay**, C. 1, s. 1077. Seçim kararının butlanının “en baştan itibaren” geçersizlik sonucunu doğuracağı ve seçilen kişinin “artık” yönetim kurulu üyesi sıfatını haiz olmayacağı yönünde bkz. **Korkut**, Butlan, s. 195.

⁵⁸⁴ Bu yaklaşım için bkz. R. **Messer**, s. 271; **Kunz**, Erfolgreiche Anfechtungen von Wahlen, s. 12, s. 24.

⁵⁸⁵ **Kırca**, Yönetim Kurulu Üyeliği Seçimine İlişkin Karar, s. 504-505. Yönetim kurulu üyelerinin genel kurulu toplantıya çağrı yetkisi açısından olmakla birlikte aynı yönde bkz. **Gürel**, Murat: “Seçimi Sakat Olan Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Limited Şirket Müdürlerinin Genel Kurulu Toplantıya Çağrı Yetkisi Var mıdır?”, Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, İstanbul 2019, s. 513.

⁵⁸⁶ Hemen belirtelim ki, bu yaklaşım pozitif hukuka da yansımıştır, bkz. ve karşı. OR Art. 754/1; TTK m. 553; TTK Madde Gereççeleri, m. 553. Doktrinde, seçim kararı hükümsüz olan yönetim kurulu üyelerinin, “fiili yönetim kurulu üyesi” olarak organ sorumluluğu hükümlerine tâbi olacağı ifade edilmektedir, bkz. R. **Messer**, s. 273; **Kunz**, Erfolgreiche Anfechtungen von Wahlen, s. 24; **Gürel**, s. 514.

Değnilmesi gereken birinci senaryo, genel kurulun olumsuz azil kararına karşı iptal davası açılmasıdır. Bu ihtimal, özellikle, haklı sebeplerin mevcudiyetine (örn. üye yetkilerine kötüye kullanmasına, sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesine vb.) rağmen çoğunluk pay sahiplerinin azilden imtina etmeleri halinde gündeme gelmektedir. Öyle ki, çoğunluk ilkesi sebebi ile üyenin azlini sağlayamayan pay sahipleri, olumsuz azil kararının dürüstlük kuralına aykırı olduğu gerekçesi ile (TTK m. 445/1) iptal davası açma yolunu tercih edebilmektedirler.

Esasen bir olumsuz genel kurul kararı niteliği taşıması sebebi ile olumsuz azil kararına karşı iptal davası açılıp açılmayacağı tartışmalı bir husustur⁵⁸⁷. Öte yandan, olumsuz azil kararına karşı iptal davası açılabilceğı yaklaşımı⁵⁸⁸ kabul edilse bile, bu dava, umulan sonucu ortaya çıkarmayacaktır. Zira mahkeme, olumsuz azil kararını iptal etmekle yetinecek; genel kurulun yerine geçerek azil kararı ise veremeyecektir. Bu sebeple, iptal kararı sonrası konu tekrar genel kurula gelecek ve genel kurul (çoğunluk pay sahipleri) yine olumsuz azil kararı verebilecektir. Dolayısıyla incelenen dava vasıtası ile üyelerin mahkeme kararıyla azli sağlanamayacaktır. Kısacası, dürüstlük kuralına aykırı olumsuz azil kararına karşı iptal davası açılarak yönetim kurulu üyelerinin görevlerinden alınması mümkün olmayacaktır.

İkinci olarak ise, şirkete yönetim kayyımı atanması talepli davalara değinilmelidir. Bu türden davalar ile yönetim kurulu üyelerinin şirketten el çektilirilmesi amaçlanmaktadır. Esasen yönetim kayyımlığı teorik olarak anılan amaca elverişlidir. Zira yönetim kayyımı, yönetim kuruluna kâim olarak⁵⁸⁹ şirketin yönetim ve temsiline ilişkin yetkileri bizzat kullanmaktadır. Ancak söz konusu yaklaşım da umulan sonucu ortaya çıkarmayacaktır. Zira konkordato süreci bir yana (bkz. İİK m. 306/2), Türk hukukunda anonim şirketlere yönetim kayyımı atanmasına olanak tanıyan iki düzenleme mevcuttur. Bunlardan ilki anonim şirketin organ eksikliği içinde olması (TTK m. 530; TMK m. 427/4); diğeri ise suçun şirketin faaliyeti çerçevesinde işlendiğı hususunda kuvvetli şüphelerin varlığı halinde maddi gerçeğın ortaya çıkarılabilmesi için kayyım tayininin gereklilik göstermesidir [5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu⁵⁹⁰ (CMK) m. 133]. Önemle belirtmek gerekir ki, anonim şirketlere yönetim kayyımı atanabilecek haller sınırlı sayıdadır. Bu iki hal dışında anonim şirketlere yönetim kayyımı atanması mümkün değildir. Dolayısıyla, yönetim kurulu üyelerinin şirket çıkarlarına aykırı davranması, kötü

⁵⁸⁷ Olumsuz genel kurul kararlarına karşı iptal davası açılıp açılmayacağı sorunu üzerinde daha sonra farklı bir vesile ile ayrıntılı biçimde durulacaktır, bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, II/C/1/b/bb/aaa.

⁵⁸⁸ **Tekinalp**, Ünal: “Anonim Ortaklığın Genel Kurulunda Bir Teklifin Reddine Karşı İptal Davası Açılabilir mi?”, İBD, C. 39, S. 1-2-3, 1965, s. 251, s. 259-260; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 729; **Üçışık/Çelik**, s. 350, dn. 63.

⁵⁸⁹ **Teoman**, Ömer: “Anonim Ortaklığın Organsız Kalması”, YHT Kitap 14: 2010-2011, İstanbul 2012, s. 175-176; **Çamoğlu**, Yönetim Kayyımı, s. 20.

⁵⁹⁰ RG, 17.12.2004, S. 25673.

yönetim⁵⁹¹ veya (organ eksikliği ortaya çıkmadıkça⁵⁹²) yönetim kurulu üyeleri arasında geçimsizlik⁵⁹³ gerekçeleri ile yönetim kayyımı atanması talep edilemez⁵⁹⁴. Bu ve benzeri hallerde hâkim, ne yönetim kuruluna kâim olmak ne de yönetim kurulu ile birlikte görev yapmak üzere⁵⁹⁵ yönetim kayyımı atayabilir.

B. Yönetim Kurulu Üyelerinin Mahkeme Kararıyla Azledilememesi Kuralının Yerindeliği Sorunu: Haklı Sebep Azil Davası Tartışması

İsviçre doktrininde anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin azli talebiyle mahkemeye başvurulamaması tercihinin “yerindeliğine” dair (esasen oldukça uzun zamana da yayılan) bir tartışmaya rastlanmaktadır. Bu anlamda [tıpkı limited şirketlerde olduğu gibi (TTK m. 630/2)] münferit pay sahipleri ya da azlık lehine, yönetim kurulu üyelerinin haklı sebeple azlini mahkemeden talep edebilme hakkı tanınmasının *de lege ferenda* isabetli olup olmayacağı tartışılmaktadır.

1. Haklı Sebep Azil Davası Lehine Görüşler

Tespit edilebildiği kadarıyla ilk kez (1931 yılında) *Wieland* haklı sebep azil davası önerisini zikretmiştir. Yazar, öncelikle bir ya da birkaç hâkim/büyük pay sahibinin bulunduğu hallerde, yönetim kurulu üyelerinin hâkim/büyük pay sahiplerinin çıkarlarının “temsilcisi” konumunda olduklarına dikkat çekmektedir. Yazar, bu duruma karşı diğer (azınlık/küçük) pay sahiplerinin kendi çıkarlarını koruyacak araçlara sahip olmadıklarını, çoğunluk ilkesine göre kurgulanmış mevcut düzenin onlara gerekli hukuki korumayı sağlamadığını belirtmektedir. Bu doğrultuda da yazar, bireysel pay sahiplerinin yönetime karşı güçlendirilmesi gerektiğini

⁵⁹¹ Y. 11. HD, T. 18.12.2018, E. 2017/2553, K. 2018/8029: “Mahkemece, ... TTK uyarınca kötü yönetim nedeniyle kayyım tayini talep edilemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. ... hükmün ONANMASINA, ...” (BATİDER, C. 35, S. 1, 2019, s. 275-276).

⁵⁹² Bkz. Aşa. İkinci Bölüm, IV/C/2.

⁵⁹³ Y. 11. HD, T. 27.01.2000, E. 1999/6874, K. 2000/369: “Davacı vekili, ... müvekkillerinin yönetim kurulu toplantılara iştirak ettirilmediğini, ... müvekkillerinin şirketten dışlanmak istendiğini ileri sürerek ... kayyım atanmasına şirketin münfesihi olduğunun tespitine karar verilmesini talep etmiştir. ... Mahkemece, ... davalı şirketin genel kurulca seçilmiş yönetim kurulunun halen görevde olduğunu, şirketin organsız kaldığından söz edilemeyeceğinden kayyım atanmasına gerek bulunmadığı, ... gerekçesiyle asıl davanın reddine, ... karar verilmiştir ... hükmün ONANMASINA ... karar verildi. (KazancıİBB).

⁵⁹⁴ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 550b; **Çamoğlu**, Yönetim Kayyımı, s. 17-18; **Yıldız**, Şükrü: “Sermaye Şirketlerine Yönetim Kayyımı Atanmasını Gerektiren Haller”, İTİCÜ SBED, Y. 16, S. 2, 2017, s. 105. Ancak karşı. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-24; **Bozkurt**, Tamer: “Yönetimsel Yetersizlikler Nedeni ile Anonim Şirketlere TMK m. 427/4 Gereğince Yönetim Kayyımı Atanması Sorunsalı”, Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu-MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi 20–22 Temmuz 2020 (Edt. **Karagöz**, Havva/**Özcanlı**, F. Beril/**Palanduz**, Seda), İstanbul 2021, s. 310 vd.

⁵⁹⁵ Y. 11. HD, T. 15.01.2019, E. 2017/3136, K. 2019/338: “Davacının yasal dayanaktan yoksun talebine karşın, mahkemece, davanın tümden reddine karar vermek gerekirken, yönetim kurulunun yetkilerini sınırlandırır biçimde atanan kayyım ile yönetim kurulunun, aynı anda görev yapmalarını sağlayacak temelde hüküm kurulması yerinde olmamış, hükmün ... bozulması gerekmiştir.” (KazancıİBB).

ifade etmekte ve genel kurulun mevcut azil yetkisine ek bir seçenek olarak mahkeme kararıyla azle olanak tanınması fikrini ortaya atmaktadır⁵⁹⁶.

1936 reformu öncesi kaleme aldığı eserinde *Hug* da haklı sebeple azil davası lehine görüş ortaya koymuştur. Yazar, öncelikle, pek çok anonim şirkette az sayıda hâkim/büyük pay sahibinin bulunduğu ve genel kurulun azle dair iradesinin de söz konusu hâkim/büyük pay sahibinin iradesi doğrultusunda şekillendiğine dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda yazar, diğer pay sahiplerinin “yeteneksiz ve sorumsuz” yönetim kurulu üyelerini azledebilme olanağına sahip olmadıklarına vurgu yapmaktadır. Yazar, anılan sorunu aşmak üzere, genel kurulun azil yetkisi dışında, haklı sebeple azil davasına da yer verilmesi gerektiğini belirtmektedir⁵⁹⁷.

Binder, azil davası lehine görüş bildiren bir diğer yazardır. Yazar öncelikle, bir şirket bakımından yönetim organını oluşturan “personelin” önemine dikkat çekmektedir. Buna göre, bir şirketin yönetim organını oluşturan kişilerin yeteneği/ehliyeti, o şirketin kalitesi ve rekabet gücü açısından hayli önemlidir. Bu sebeple, yönetim kurulu üyelerinin ehil kişiler olmasında yarar vardır. Bu doğrultuda yazar, sınırlı da olsa münferit pay sahiplerine yönetim kurulunun kompozisyonuna müdahale etme konusunda bazı haklar tanınması gerektiğini belirtmektedir. İşte azil davası, üyeliğe uygun olmayan kişilerin görevlerinden alınmasına olanak tanıyacak ve devamında da yetkin ve dürüst kişilerin göreve gelmesine kapı aralayacaktır⁵⁹⁸.

Doktrinde *Kunz* da azil davası lehine tavır almaktadır. İlk olarak 2001 yılında kaleme aldığı monografisinde azil davası önerinde bulunan yazar, şu gerekçelere dayanmaktadır⁵⁹⁹:

Mevcut hukuki durum (yönetim kurulu üyelerinin “yalnızca” genel kurul tarafından azledilebilmesi) azınlığın korunması için yeterli değildir. Bu sebeple, azil konusunda azınlık haklarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Azil davası bu amaca yönelmektedir. Esasen anonim şirketler hukuku, bu türden yaklaşımlara yabancı da değildir. Öyle ki, kanun koyucu, azınlık pay sahiplerine koruma sağlama düşüncesi ile tasfiye memurlarının haklı sebeple azli davasını kabul etmiştir (OR Art. 741/2). Benzer düşünceden hareketle yönetim kurulu üyelerinin haklı sebeple azli davasına da olumlu yaklaşılmalıdır.

⁵⁹⁶ **Wieland**, Karl: Handelsrecht II. Band-Die Kapitalgesellschaften, München/Leipzig 1931, s. 117 vd, s. 119, dn. 25.

⁵⁹⁷ **Hug**, s. 82.

⁵⁹⁸ **Binder**, s. 247.

⁵⁹⁹ Aşağıdaki açıklamalar için bkz. **Kunz**, Peter V.: Der Minderheitenschutz im schweizerischen Aktienrecht, Bern 2001, s. 754 vd; s. 762-763.

Eklemede fayda vardır ki *Kunz*, azil davası önerisinde ısrarcı bir tutuma sahiptir. Zira yazar, daha sonra -ve anonim şirketler hukuku reformu vesilesi ile- kaleme aldığı eserlerde de önerisini yinelemiştir⁶⁰⁰.

Haklı sebeple azil davası önerisinde bulunan bir diğer yazar ise *Giger* olmuştur. 2003 yılında kaleme aldığı eserde yazar, azil davasını, kurumsal yönetim anlayışı perspektifinden irdelemiştir. Yazar, azil davasının yönetim kurulu üyelerinin yetkilerini kötüye kullanmalarına karşı önleyici etki yaratacağını belirtmekte ve kurumsal yönetim anlayışının iyileştirilmesine katkı sunacağını dile getirmektedir⁶⁰¹.

2. Haklı Sebeple Azil Davası Aleyhine Görüşler

Hagmann, azil davası aleyhine görüş bildiren yazarların başında gelmektedir. Konuya dair görüşlerini *Wieland*'ın açıklamaları ekseninde ortaya koyan yazar, esas olarak iki açıdan yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararıyla azline olumsuz yaklaşmaktadır. Sözü edilen iki nokta şu şekilde özetlenebilir⁶⁰²:

Bunlardan ilki, azil davasının hukuki sonuçlarıdır. Buna göre, azil davası kabul edilse bile pratik sonuçları bakımından umulan amacı sağlamayacaktır. Zira mahkeme kararıyla azil sonrası yeni yönetim kurulu üyeleri yine çoğunluk pay sahipleri tarafından belirlenecektir. Çoğunluk pay sahipleri, azledilen üyeyi tekrar seçme yoluna bile gidebilirler. Kuşkusuz kanun koyucu, mahkeme kararıyla azli bir “seçilme engeli” olarak düzenleyerek bu senaryoya engel olabilecektir. Ancak bu çözüm de sorunu tamamen ortadan kaldırmayacaktır. Zira çoğunluk pay sahipleri, bu kez de kendi çıkarlarını gözeterek “saman adamları” yönetim kurulu üyesi olarak seçmeyi tercih edebilirler.

İkinci olarak ise yazar, azil davası hakkının anonim şirket pay sahiplerini şahıs şirketi ortakları ile “eşitlemek” anlamına geleceğini, bu sonucun ise pay sahipleri ile anonim şirket arasındaki ilişki ile uyumlu olmayacağını ve hatta başkaca hukuki sorunlara yol açabileceğini ifade etmektedir.

Hagmann'ın görüşlerinin doktrini önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Nitekim *Niggli*, *Hagmann*'a atıfla, yeni yönetim kurulu üyelerinin yine mevcut çoğunluk pay sahipleri

⁶⁰⁰ Bkz. *Kunz*, Peter V.: “Rätselraten um die Schweizer Aktienrechtsrevision-Dem Parlament sind Mut und Weitsicht zu wünschen”, NZZ, Nr. 281, 01.12.2005, s. 29; *Kunz*, Peter V.: “Aktienrechtsrevision 20xx”, Jusletter, 02.02.2009, s. 13, s. 21.

⁶⁰¹ *Giger*, s. 293-294.

⁶⁰² Aşağıdaki açıklamalar için bkz. *Hagmann*, Werner: Das Mitwirkungs- und Eingriffsrecht des Richters im Bereiche der Aktiengesellschaft, Bern 1939, s. 105-106.

tarafından seçilecek olması sebebi ile azil davasının arzu edilen faydayı sağlamayacağını ifade etmektedir⁶⁰³. *Staubert* de aynı noktaya (yeni yönetim kurulu üyelerinin yine mevcut çoğunluk tarafından belirleneceğine) dikkat çekerek anonim şirketlerde haklı sebeple azil davasına yer verilmemesinin isabetli bir tercih olduğu yönünde görüş bildirmektedir⁶⁰⁴.

Plüss de mahkeme kararıyla azle olumsuz yaklaşmaktadır. Daha sonra ayrıca ele alacağımız üzere esas olarak yazar, organ eksikliği sebebiyle fesih davasında mahkemenin yönetim kurulu üyelerini azledip azledemeyeceği ekseninde konuyu irdelenmiştir. Öte yandan yazarın, organ eksikliği sebebiyle fesih davasından bağımsız olarak da mahkeme kararıyla azle karşı olumsuz bir tutuma sahip olduğunu söylemek hatalı olmayacaktır. Öyle ki yazar, yönetim kurulu üyelerinin genel kurul tarafından azledilebilmesinin anonim şirketlerin temel yapısına dair bir husus olduğunu ve mahkeme kararıyla azlin üyenin tekrar seçilmesine engel teşkil edip etmeyeceği, edecekse de bunun ne zamana kadar süreceği gibi belirsizliklere yol açacağını belirtmektedir⁶⁰⁵.

3. Değerlendirme

a) Genel Bakış

Doktrinde dile getirilen karşıt görüşleri ortaya koyduğumuz “anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararıyla azline olanak tanınmasının *de lege ferenda* isabetli olup olmayacağı” tartışmasında kişisel kanaatimiz, aşağıda ortaya koyacağımız sınırlar kısı kacında olmakla birlikte, olumlu yöndedir. Bu bağlamda öncelikle -esasen pek çoğu bu yönde görüş bildiren yazarlarca da dile getirilen- haklı sebeple azil davasını gerekli kılan hususları daha da somutlaştırarak ortaya koyacağız. Arkasından ise doktrinde haklı sebeple azil davası aleyhine ileri sürülen görüşleri ele alacağız.

Haklı sebeple azil davası olanağı, anonim şirketlerde mevcut çıkar çatışmalarının adil bir şekilde dengelenmesine hayli elverişli görünmektedir. Zira azil davası olanağı, azınlık pay sahiplerine ve şirkete, yönetim yetkilerinin ve çoğunluk gücünün kötüye kullanılması riskine karşı güçlü bir koruma sağlayacaktır. Azil davasının söz konusu işlevini ortaya koymak üzere, yer yer tekrara düşmek pahasına da olsa, çalışma boyunca incelediğimiz mevcut (*de lege lata*) durumdan hareket etmekte yarar vardır.

⁶⁰³ Niggli, s. 182.

⁶⁰⁴ Staubert, Eric F.: Das Recht des Aktionärs auf gesetz- und statutenmässige Verwaltung und seine Durchsetzung nach schweizerischem Rechts, Zürich 1985, s. 156.

⁶⁰⁵ Plüss, Adrian: “Können Richter Verwaltungsräte absetzen?”, AJP, S. 2, 2014, s. 213, s. 216.

Yönetim kurulu üyelerinin yalnızca genel kurul tarafından azledilebilmesi şeklinde özetlenebilecek mevcut “düzenin” özellikle bir ya da birkaç hâkim pay sahibinin bulunduğu anonim şirketlerde karşılaşılan iki temel sorunu bulunmaktadır.

Bunlardan ilki, yönetim kurulu üyeleri ile hâkim pay sahibi/sahipleri arasında bir çıkar birlikteliği (bütünleşme) meydana gelmesidir. Bu sorunun temelinde, genel kurulun azle dair kararının aslında hâkim pay sahibinin iradesini yansıtmaması yatmaktadır. Yani, yönetim kurulu üyelerinin azledilip azledilmeyeceğine, aslında, hâkim pay sahibi karar vermektedir. İşlerini kaybetmeme kaygısı güden yönetim kurulu üyeleri de, kimi zaman hâkim pay sahiplerinin baskısı⁶⁰⁶ sonucu kimi zaman ise tamamen içgüdüsel olarak azillerinde belirleyici olan hâkim pay sahiplerinin çıkarlarını üstün tutabilmektedirler⁶⁰⁷. “*Bir faaliyette bulunacak kişilerin, kendilerini bu göreve getiren ve görevden alma gücüne de sahip olanların isteklerini göz önüne almamaları ve bu durumdan bağımsız olarak hareket etmeleri hayatın normal akışına uygun değildir*”⁶⁰⁸. Dolayısıyla yönetim kurulu üyelerinin hâkim pay sahiplerinin çıkarlarını üstün tutması potansiyel bir sorundur. Mahkeme kararıyla azil ihtimali halinde ise üyeler, yine işlerini kaybetmeme kaygısı ile diğer grupların çıkarlarını da gözetmeye görece daha fazla yönelebilirler. Öyle ki, yönetim kurulu üyeleri, diğer (hâkim pay sahibi haricinde kalan) pay sahiplerinin talebi üzerine mahkeme kararıyla azledilme kaygısı da yaşayacaklardır. Anılan kaygı ise üyeleri, “hâkim pay sahibinin” çıkarına olandan ziyade “şirketin” çıkarına olanı yapmaya yöneltmek bakımından daha elverişli görünmektedir. Böylece azil davası ihtimali, yönetim kurulu üyelerinin yetkilerini kötüye kullanmalarına karşı önleyici (*prophylaktisch*) bir etki yaratacaktır⁶⁰⁹.

İkinci sorun ise, yönetim kurulu üyelerinin, şirket ve azınlık pay sahiplerinin çıkarları aleyhine davranışlar sergileseler (örn. yetkilerini kötüye kullansalar veya yükümlülüklerini ağır biçimde ihlal etseler) bile görevlerinde kalabilmeleridir. Zira hâkim pay sahipleri, farklı

⁶⁰⁶ Uygulamada hâkim pay sahipleri, yönetim kurulu üyelerini azletmekle tehdit edebilir. İsviçre doktrininde, hâkim pay sahiplerinin yönetim kurulu üyelerini azil ile tehdit etmesi, fiili organ kavramı ekseninde değerlendirilmiştir. *Chammartin/von der Crone*, somut öneriler içermeyen veya üyeleri belirli işlemler yapmaya yönlendirmeyen azil tehdidinin, hâkim pay sahibini fiili organ haline getirmeyeceğini kanımızca da isabetli olarak ortaya koymaktadır, bkz. **Chammartin, Catherine/von der Crone**, Hans Caspar: “Der Déchargebeschluss Entscheid des Schweizerischen Bundesgerichts 4C.107/2005 vom 29. Juni 2005 i.S. A. AG (Klägerin und Berufungsklägerin) gegen B., C. und D. (Beklagte und Berufungsbeklagte)”, SZW, S. 6, 2005, s. 333. Aynı yönde bkz. **Bühler**, Christoph B./**Häring**, Daniel: “Décharge im Konzern”, SZW, S. 2, 2009, s. 111. Zira azil tehdidi, yalnızca, pay sahipliği hakkının kullanılacağına yönelik irade açıklamasıdır; bunun ötesine geçerek şirket iradesinin oluşumuna etki etmemektedir.

⁶⁰⁷ **Kandemir**, s. 448.

⁶⁰⁸ **Paslı**, Devralınma, s. 41, dn. 95. Bu hususta ayrıca bkz. **Tekinalp**, Ünal: Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Yönetime Katılma Sorunları, İstanbul 1979, s. 103.

⁶⁰⁹ **Giger**, s. 294.

gerekçeler ile⁶¹⁰ üyelik ilişkisinin devamı beklenemez hale gelmesine rağmen yönetim kurulu üyelerini azletmeye yanaşmayabilirler⁶¹¹. Diğer çıkar gruplarının (şirketin ve azınlık pay sahiplerinin) bu tutuma karşı başvurabilecekleri bir hukuki çare yoktur; incelediğimiz üzere, mevcut seçenekler (olumsuz azil kararına karşı iptal davası açılması ile yönetim kayyımı atanması gibi) “kötü” yönetim kurulu üyelerinin görevlerinden uzaklaştırılabilmelerine olanak tanımamaktadır. Sözün kısası, hâkim pay sahibi dışında kalan pay sahipleri, “kötü” yönetim kurulu üyelerine karşı bir yaptırım gücüne sahip değildirler⁶¹². Mahkeme kararıyla azil bu noktada önemi haizdir. Yetkilerini kötüye kullanan veya yükümlülüklerini ağır biçimde ihlal eden yönetim kurulu üyelerini çoğunluk ilkesi sebebiyle azledemeyen azınlık pay sahipleri, mahkeme kararı ile bu sonuca ulaşabileceklerdir.

Önemle vurgulayalım ki, haklı sebeple azil davası olanağı, sadece azınlık ile çoğunluk arasındaki çıkar çatışmaları ile ilgili bir kurum değildir. Azil davası, şirketin çıkarları lehine de sonuçlar doğuracaktır. Zira çoğunluk pay sahiplerinin çıkarlarını şirket çıkarlarının önünde tutan yönetim kurulu üyelerinin azledilmesi, şirketin çıkarlarının da gereğidir⁶¹³. *Binder*’in de dikkat çektiği gibi, şirket, “kötü” yönetim kurulu üyelerinden kurtulma konusunda korunmaya değer bir çıkara sahiptir⁶¹⁴. Dolayısıyla, azil davası şirketin çıkarları lehine bir kurum olarak da dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, mahkeme kararıyla azil olanağının bir ya da birkaç hâkim pay sahibinin bulunduğu anonim şirketlerde karşılaşılabilecek yönetim yetkilerinin ve çoğunluk gücünün kötüye kullanılması sorunlarına karşı iki farklı işlevi (önleyicilik ve yaptırım işlevlerini) haiz olacağı ifade edilmelidir.

⁶¹⁰ Örneğin yönetim kurulu üyeleri, şirketin ve azınlık pay sahiplerinin çıkarlarına aykırı davranışlar da çoğunluk pay sahiplerinin çıkarlarını gözetebilirler. Yine, yönetim kurulu üyeleri ile aralarındaki kişisel ilişkiler de çoğunluk pay sahiplerini azil kararı vermekten kaçınmaya sevk edebilir, bkz. **Niggli**, s. 83.

⁶¹¹ Esasen çoğunluk pay sahipleri, haklı sebepler bulunsun bile yönetim kurulu üyelerini azletmekle yükümlü de değildirler, bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/A/1/b/aa/bbb/(2).

⁶¹² Ayrıca ekleyelim ki, azınlık pay sahipleri, yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açabilirlerse de bu dava, yönetim yetkisinin kötüye kullanılmasına karşı önleyici bir etki yaratmayacaktır. Keza, daha önce incelediğimiz üzere Türk hukukunda çoğunluk pay sahipleri şirkete ve diğer pay sahiplerine karşı sadakat yükümlülüğüne tâbi olmadıklarından, azınlık pay sahiplerinin çoğunluk pay sahiplerine karşı bir girişimde bulunma olanakları da yoktur.

⁶¹³ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/C/2/d.

⁶¹⁴ **Binder**, s. 247.

b) Haklı Sebep ile Azil Davası Aleyhine Görüşlerin Değerlendirilmesi

aa) Haklı Sebep ile Azil Davası Pratik Sonuçları Bakımından Amaca Elverişsiz Midir?

Yukarıda ortaya koyduğumuz üzere, haklı sebep ile azil davası önerisi aleyhine ileri sürülen görüşlerin başında, yeni yönetim kurulu üyelerinin yine mevcut çoğunluk tarafından seçilecek (mahkemenin azlettiği üye yerine atama yapamayacak) olması sebebi ile davanın pratikte arzu edilen hukuki sonucu ortaya çıkarmayacağı gelmektedir. Bu eleştiriye katılma olanağı bulamamaktayız.

Öncelikle ifade edelim ki, mahkemenin genel kurul yerine geçerek karar verememesi (azil davası açısından ise azlettiği üye yerine atama yapamaması) bir hukuki kurumu “amaca elverişsiz” olarak nitelendirmeyi gerektirmemektedir. Esasen mahkemenin genel kurul yerine geçerek karar verememesi, anonim şirketler hukukunda yerleşik bir kuraldır⁶¹⁵. Örneğin, aynı durum genel kurul kararlarının iptalinde de söz konusudur. Nasıl ki, mahkemenin iptal ettiği genel kurul kararı yerine yeni/doğru olan kararı tesis edememesi genel kurul kararlarının iptali kurumunu “amaca elverişsiz” hale getirmemektedir; aynı şekilde, mahkemenin azlettiği üye yerine yeni atama yapamaması da azil davasını “amaca elverişsiz” kılmamaktadır. Bu sebeple, mahkemenin yeni üyeleri atama yetkisine sahip olmaması, haklı sebep ile azil davası aleyhine bir dayanak niteliği taşımamaktadır⁶¹⁶.

Bilindiği üzere azil davasının esas amacı, “kötü” yönetim kurulu üyelerinin şirketten el çektilmesidir. Bu amaca elverişsiz olan husus ise, mahkeme kararıyla azledilen üyenin tekrar seçilebilmesidir. Ancak, azil davası aleyhine görüş bildiren yazarlarca da ifade edildiği üzere, bu sonuca, kanun koyucunun mahkeme kararıyla azli bir seçilme engeli olarak düzenlemesi ile kolaylıkla engel olunabilir⁶¹⁷. Bu halde azil davası yaptırım işlevini yerine getirecektir. Zira böylece, “kötü” yönetim kurulu üyeleri hem şirketten el çektirilebilecek hem de tekrar seçilemeyecektir. Önemle ekleyelim ki, mahkemece azledilen üye yerine tekrar genel kurul (çoğunluk pay sahipleri) tarafından üye seçilecek olması bu işlevi ortadan kaldırmamaktadır. Zira azil davasının amacı, “yönetim kurulu üyelerinin mahkeme tarafından atanmasına kapı aralamak” değil; yalnızca, “kötü” yönetim kurulu üyelerinden kurtulmaktır. Yeni yönetim kurulu üyelerinin yine genel kurul (çoğunluk pay sahipleri) tarafından seçilecek olması, azil

⁶¹⁵ Kuşkusuz bu kuralın istisnaları da vardır, örn. bkz. TTK m. 531.

⁶¹⁶ **Binder**, s. 247-248.

⁶¹⁷ Bkz. **Hagmann**, s. 106.

davasına özgü bir zaafa değil; aksine, anonim şirketler hukukunun temel yapısından kaynaklı bir gerekliliğe işaret etmektedir.

Öte yandan, azil davasının diğer işlevinin de önleyici etki olduğu; dolayısıyla, mevcut çoğunluk tarafından belirlenecek olsalar bile azledilen üyeler yerine seçilecek yeni yönetim kurulu üyelerinin de mahkeme kararıyla azledilme kaygısı güdeceklerini hatırlatmakta yarar vardır. Dolayısıyla saman adam yönetim kurulu üyeleri ile seçilme engelinin aşılabileceği itirazı da yersizdir. Zira saman adam yeni üyeler de hem mahkeme kararıyla azledilme kaygısı yaşayacaklar hem de gereğinde yine mahkeme kararıyla azledilebileceklerdir.

Sonuç olarak, haklı sebeple azil davasının pratik sonuçları itibari ile amaca elverişsiz olduğu fikrini paylaşmadığımızı; davanın, hem yaptırım hem de önleyici etki işlevlerini yerine getireceğini belirtmekte yarar görüyoruz.

bb) Haklı Sebeple Azil Davası Anonim Şirketler Hukukunun Temel Yapısına Aykırı Mıdır?

İncelendiği üzere doktrinde yönetim kurulu üyelerinin “sadece” genel kurul tarafından azledilebilmesi gerektiği, dolayısıyla haklı sebeple azil davasının anonim şirketler hukukunun temel yapısına aykırı olduğu yönünde yaklaşımlara da rastlamak mümkündür.

Öncelikle ifade edelim ki, anonim şirketler hukukunda mahkemenin genel kurul yerine geçerek karar vermesi, arzu edilen bir durum değildir⁶¹⁸. Bu açıdan, mahkemeye (genel kurula ait bir yetki olan) azil yetkisi verilmesi de yadırganabilir. Ancak, gerek “mahkeme kararıyla azlin genel kurulun azil yetkisinin sınırlanması anlamına gelmemesi” gerekse de “menfaatler dengesi” aksi kabul lehine güçlü dayanaklara işaret etmektedir. Konu, birden fazla açıdan ele alınarak açıklığa kavuşturulabilir.

Mahkeme kararıyla azle olanak tanınması, genel kurulun azil yetkisine herhangi bir sınırlama getirmeyecektir. Zira mahkeme kararıyla azil, genel kurul kararıyla azil seçeneğini ikame etmeyecek; yani onun yerine geçmeyecektir. Genel kurul hali hazırda sahip olduğu azil yetkisini aynen muhafaza edecektir. Mahkeme kararıyla azil davası taraftarlarınca da ısrarla vurgulandığı üzere, azil davası, genel kurulun (çoğunluk pay sahiplerinin) azil yetkisine ek bir seçenek/alternatif oluşturacaktır⁶¹⁹. Bu açıdan azil davası, haklı sebeplere rağmen genel kurul kararıyla azli sağlayamayan azınlık pay sahipleri bakımından bir “imdat freni (*Notbremse*)”

⁶¹⁸ Bu hususta detaylı bir inceleme için bkz. **Şahin**, Ayşe: Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi, İstanbul 2013, s. 511 vd.

⁶¹⁹ **Hug**, s. 82; **Giger**, s. 294.

niteliği taşıyacaktır⁶²⁰. Dolayısıyla azil davasına olanak tanınması, genel kurula ait bir yetkiyi ondan almak/mahkemeye devretmek anlamına gelmemektedir.

Öte yandan, genel kurulun azil yetkisi ortadan kalkmayacak olsa bile, “ek bir seçenek” olarak mahkeme kararıyla azle olanak tanınması da olumsuz karşılanabilir. Öyle ki, çoğunluk tarafından azli uygun görülmemiş/görevde kalması arzu edilmiş bir yönetim kurulu üyesinin, bu kez mahkeme kararı ile azledilmesi çoğunluk ilkesine aykırı bulunabilir. Ancak kanımızca menfaatler dengesi aksi kabulü isabetli kılmaktadır. Zira şirketin ve azınlık pay sahiplerinin, “yetkilerini kötüye kullanan veya yükümlülüklerini ağır biçimde ihlal eden yönetim kurulu üyelerinden kurtulmaya yönelik” menfaati, çoğunluk pay sahiplerinin “diledikleri kişiler ile üyelik ilişkisini sürdürmeye yönelik” menfaatine nazaran üstün tutulmayı hak eder nitelikte görünmektedir.

Önemle ekleyelim ki, haklı sebeple azil davası, ancak mahkemenin yetkisinin “azil ile sınırlı olması” halinde anonim şirketler hukukunun temel yapısına aykırı olmayacaktır. Bu davada hâkim, (daha sonra inceleyeceğimiz) haklı sebeple fesih davası benzeri bir yetki ile donatılmamalıdır. Bu sebeple azil davasında hâkime, azlettiği üyeler yerine atama yapma yetkisi verilmemelidir⁶²¹. Yeni yönetim kurulu üyeleri, genel kurul tarafından seçilmelidir. Esasen mahkemenin üye atama yetkisi ile donatılması, azil davası ile güdülen amacı (üstelik de fazlasıyla) aşacak; çoğunluk ilkesini zedeleyecektir. Kısacası, anonim şirketler hukukunun temel yapısına aykırılık teşkil edecek husus, mahkemenin mevcut üyeleri azledebilmesi değil; onlar yerine yeni üye atayabilmesi olacaktır.

Haklı sebeple azil davasının anonim şirketlerin temel yapısına aykırı olup olmadığı sorusuna yanıt aranırken “tür, tip ve sınıf” kavramları⁶²² çerçevesinde bir değerlendirilmeye de gidilmesi isabetli olacaktır. Konu, iki farklı açıdan irdelenmelidir. Öncelikle, haklı sebeple azil davasının anonim şirket türünü sulandırıp sulandırmayacağı ve özellikle de sermaye şirketlerinin diğer klasik türünü oluşturan limited şirketler ile arasındaki farkları silikleştirip silikleştirmeyeceği irdelenmelidir. İkinci olarak ise, haklı sebeple azil davasının farklı anonim şirket tiplerinin (özellikle halka açık şirketlerin) ve sınıflarının (özellikle payları borsada işlem gören şirketlerin) yapısına uygun olup olmadığı değerlendirilmelidir.

⁶²⁰ **Kunz**, wem eigentlich die AG gehört, s. 27.

⁶²¹ **Hagmann**, s. 105-106; **Niggli**, s. 182; **Stauber**, s. 156, dn. 323. Kuşkusuz hâkim, yönetim kurulu üyesi atayamasa da, özellikle yönetim kurulu toplantı ve karar yeter sayısının sağlanmasına engel teşkil edecek sayıda üyeyi azletmesi halinde, genel kurulu toplantıya çağırarak ve böylece yeni yönetim kurulu üyelerinin seçilmesini sağlamak üzere, kayyım atayabilmelidir.

⁶²² Söz konusu kavramlar hakkında bkz. **Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat)**, C. 1, s. 219 vd.

Bilindiği üzere, haklı sebeple azil davası limited şirketler hukukunda uygulama alanı bulmaktadır (TTK m. 630/2). Dolayısıyla, anonim şirketlerde de haklı sebeple azil davasının kabul edilmesi, limited şirketlere “ait” bir kurumun anonim şirketlere “aktarılması” anlamına gelecektir.

İki şirket türü arasında mevcut kurgusal farklılık sebebiyle, limited şirketler hukukuna ait kurumların anonim şirketler hukukuna aktarılması pek çok halde mümkün değildir. Ancak, uygulamada ve özellikle de kapalı anonim şirketlerde, azınlık pay sahiplerinin, limited şirket ortakları ile benzer kaderi paylaştıklarını söylemek hatalı olmayacaktır. *Moroğlu* tarafından yıllar önce dikkat çekildiği üzere⁶²³, anonim şirketler hukuku uygulamasında da kronik sorun, çoğunluk pay sahiplerinin kendi çıkarlarını şirketin ve azınlık pay sahiplerinin çıkarlarına üstün tutmalarıdır. Bu sebeple, anonim şirketlerde de şirketin ve azınlık pay sahiplerinin çoğunluk gücünün kötüye kullanılmasına karşı korunması daimi bir ihtiyaç olarak ön plana çıkmaktadır⁶²⁴. Nitekim bu olgu, pozitif hukuka da yansımaktadır. Örneğin, 6762 sayılı TTK döneminde limited şirketler için öngörölmüş haklı sebeple fesih davasının 6102 sayılı TTK ile birlikte anonim şirketler için de kabul edilmesi bu doğrultuda bir gelişmedir.

Kapalı anonim şirketler ile limited şirketler açısından ifade edilenler, yönetim kurulu üyeleri ve müdürlerin azli bakımından da geçerlidir. Zira her şeyden önce, “anonim şirket pay sahipleri ile yönetim kurulu üyeleri” arasındaki ilişki, “limited şirket ortakları ile müdürler” arasındaki ilişkiden farklı değildir. Bu hususta, öncelikle hem anonim şirket yönetim kurulu üyeleri hem de limited şirket müdürlerinin pay sahiplerine/ortaklara ait malvarlığını yönettiği ifade edilmelidir. Keza, limited şirketlerde de çoğunluk ilkesinin geçerli olduğu ve azınlığın haklı sebeplere rağmen müdürlerin genel kurul kararıyla azlini sağlayamayabilecekleri de ortaya konulmalıdır. İşte kanun koyucu, tam da bu sebeple (haklı sebeplerin varlığına rağmen çoğunluk ilkesi sebebiyle azlin sağlanamadığı acil durumlarda bir güvenlik hükmü olarak⁶²⁵) limited şirket ortaklarına haklı sebeple azil davası açma hakkı tanımıştır. Oysa benzer bir hak, “pratikte” aynı kaderi paylaşan halka kapalı anonim şirket pay sahipleri lehine tanınmamıştır.

⁶²³ **Moroğlu**, Erdoğan: “Anonim Ortaklıkta Azınlık Paysahiplerinin Korunması ve Haklı Nedenlerle Fesih”, Halil Arslanlı’nın Anısına Armağan, İstanbul 1978, s. 463-464.

⁶²⁴ **Moroğlu**, Haklı Nedenlerle Fesih, s. 463-464; **Aker**, Halit: “Anonim ve Limited Şirketlerde Ortaklık Sıfatının Sona Ermesi ve Özellikle Haklı Sebeple Fesih Davasına İlişkin Bazı Değerlendirmeler”, BATİDER, C. 32, S. 1, 2016, s. 114, dn. 186.

⁶²⁵ Bu hususta bkz. ve karşı. Botschaft zur Revision des Obligationenrechts (GmbH-Recht sowie Anpassungen im Aktien-, Genossenschafts-, Handelsregister- und Firmenrecht), vom 19. Dezember 2001, s. 3217. **Handschin**, Lukas/**Truniger**, Christof: Die GmbH, Zürich 2019, s. 409; **Sevi**, Ali Murat: “Limited Şirkette Müdürün ve Diğer Yöneticilerin Yönetim ve Temsil Yetkilerinin Mahkemece Kaldırılması veya Sınırlandırılması”, Sermaye Şirketleri Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu (Tebliğler-Tartışmalar), MÜHF Ticaret Hukuku ABD, İstanbul, 2019, s. 424 vd.

Kanımızca, limited şirket ortaklarına tanınan hakkın halka kapalı anonim şirket pay sahipleri için de kabul edilmesinin önünde bir engel yoktur. Nasıl ki, haklı sebeple fesih davası, anonim ve limited şirket türleri arasındaki farkları ortadan kaldırmamıştır; haklı sebeple azil davası da böyle bir sonuç ortaya çıkarmayacaktır. Menfaatler dengesi de bu kabulü desteklemektedir. Zira anonim şirketler de tıpkı limited şirketler gibi; keza anonim şirket pay sahipleri de tıpkı limited şirket ortakları gibi, haklı sebeplere rağmen üyeleri azletmeyen çoğunluğa ve “kötü” yönetim kurulu üyelerine karşı korunmayı hak eder görünmektedir.

Haklı sebeple azil davasının halka açık anonim şirketlerin temel yapısına uygun olup olmadığı sorusuna ise, payları borsada işlem gören ve görmeyen şirketler arasında bir ayrıma gidilerek yanıt aranmasında yarar vardır.

Haklı sebeple azil davasının payları borsada işlem gören anonim şirketlerin yapısal özellikleri ile bağdaştırılması hayli güç görünmektedir. Aslında, bilhassa yönetim kurulunun yapısına dair kurumsal yönetim ilkelerine uymakla yükümlü olan şirketlerde⁶²⁶ haklı sebeple azil davası ihtiyacı görece daha zayıftır. Bu açıdan, özellikle bağımsız yönetim kurulu üyeleri önem taşımaktadır. Zira bağımsız üyelerin mevcudiyeti, haklı sebeple azil davasının gündeme gelebileceği yönetim kurulu üyelerinin yetkilerini kötüye kullanması ve şirket malvarlığının hâkim pay sahibine “aktarılması” gibi sorunlara karşı bir önlem niteliğindedir⁶²⁷. Öte yandan, incelenen şirketlerde haklı sebeple azil davasına ihtiyaç duyulan durumlar ortaya çıksa bile, dava, menfaatler dengesi bakımından isabetli sonuçlara işaret etmemektedir. Zira söz konusu şirketlerin pay sahipliği yapısı dolayısıyla⁶²⁸ azil davası, muhtemelen borsada işlem gören paylara sahip kişilerce açılmak istenecektir. Ancak anılan pay sahipleri, paylarını “kolaylıkla” devrederek şirketten “ayrılma” olanağına da sahiptirler (bkz. SerPK m. 137/3). Hali hazırda şirketten “ayrılabilme” olanağına sahip olan pay sahiplerine azil davası hakkı da vermek ise, diğer çıkar grupları açısından olumsuz sonuçlara gebedir. Zira payları borsada işlem gören bir anonim şirketin yönetim kurulu üyelerine karşı azil davası açılması, şirketin güvenilirliğinin zedelenmesine ve devamında da şirket paylarının değerinin düşmesine yol açabilir. Bu sonuç

⁶²⁶ Yönetim kurulunun yapısına ilişkin kurumsal yönetim ilkelerine (KYİ m. 4.3) uymakla yükümlü olan ve olmayan şirketler ile istisnaları için bkz. KYT m. 5; KYT m. 6; KYT m. 1/2.

⁶²⁷ Bağımsız yönetim kurulu üyelerinin şirketin pay sahipliği yapısına göre değişkenlik gösterebilen işlevleri hakkında bilgi için bkz. **Manavgat**, Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri, s. 58 vd.

⁶²⁸ Ülkemiz uygulamasında, halka açık şirketlerde de payların büyük çoğunluğunun hâkim ortağa (ya da ortak grubuna) ait olduğu ifade edilmektedir. Bu konuda bilgi için birçoğu yerine bkz. **Manavgat**, HAAO, s. 20-21. Hâkim ortak, payların çoğunluğuna sahip olduğundan yönetim kurulu üyelerini genel kurul kararı yolu ile zaten görevden alabilecek; dolayısıyla haklı sebeple azil davasına ihtiyaç duymayacaktır. Bu durum, azil davasını, dolaşımda olan payları elinde bulunduran yatırımcı/küçük pay sahipleri açısından muhtemel bir başvuru aracı haline getirmektedir.

ise, diğer yatırımcılar başta olmak üzere farklı grupların çıkarlarına aykırı olacaktır. Belirtilen sebeplerle, yönetim kurulu üyelerinden memnun olmayan pay sahiplerine azil davası hakkı tanımak (ve böylece başkaca grupların çıkarlarını riske atmak) yerine, şirketten ayrılma haklarını beklemek, menfaatler dengesine daha uygun bir çözüm gibi görünmektedir⁶²⁹.

Payları borsada işlem görmeyen halka açık anonim şirketler açısından ise farklı bir değerlendirmeye gidilmesi isabetli görünmektedir. Öncelikle ifade edelim ki, anılan şirketler, KYİ hükümlerine tâbi değildirler [bkz. II-17.1 sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği⁶³⁰ (KYT) m. 1/2/a]. Dolayısıyla, yönetim kurulunun yapısına (bu arada bağımsız yönetim kurulu üyelerine) ilişkin KYİ hükümleri, bu şirketler açısından anlam ifade etmemektedir. Yine, söz konusu şirketlerde azınlığı oluşturan (ve azil davasına ihtiyaç duyacak olan) pay sahipleri, paylarını kolaylıkla devrederek şirketten ayrılma olanağına da sahip değildirler (SerPK m. 137/3, TTK m. 493, m. 494). Bu sebeple, sözü edilen şirketlerde, sermaye piyasası hukukunun azınlık pay sahiplerine sağladığı azil davasına alternatif koruma, SPK'ya tanınan hayli dar kapsamlı yetkiler ile sınırlıdır (örn. bkz. SerPK m. 92/1/c, m. 94/3). Dolayısıyla, payları borsada işlem görmeyen halka açık anonim şirkette azınlık konumunda bulunan pay sahiplerinin de yönetim yetkilerinin ve çoğunluk gücünün kötüye kullanılması durumunda azil davasına ihtiyaç duyacağı söylenebilir. Kuşkusuz çok sayıda pay sahibinden oluşan (bkz. SerPK m. 16/1) bir anonim şirkette, yönetim yetkilerinin ve çoğunluk gücünün kötüye kullanılması riskinin düşük olduğu; payların dağılımı sebebi ile çoğunluk ve yönetim arasında bir “bütünleşme” meydana gelmeyeceği de düşünülebilir. Bu düşünce, haklı sebeple azil davasının payları borsada işlem görmeyen halka açık şirketler için de uygunsuz olduğu fikrini destekleyecektir. Ancak, ülkemiz pratiğinde, halka açık anonim şirketlerde de (tıpkı kapalı şirketlerde olduğu gibi) bir veya birkaç hâkim pay sahibinin bulunduğu görülmektedir. Bu olgu, anılan şirketlerde de yönetim ile hâkim pay sahibi arasında bütünleşme oluşması; yönetim yetkilerinin ve çoğunluk gücünün kötüye kullanılması gibi riskleri güçlü olasılıklar olarak diri tutmaktadır. Bu sebeplerle, haklı sebeple azil davasının payları borsada işlem görmeyen halka açık şirketlerde de uygulanabileceği söylenebilir.

Son olarak ise, anonim şirketler hukukunda münferit pay sahipleri yahut azlık lehine tanınmış çeşitli dava hakları karşısında azil davasının konumu irdelenmelidir. Bu anlamda, kanun koyucunun münferit pay sahipleri veya azlık lehine tanıdığı (yani anonim şirketler

⁶²⁹ Doktrinde benzer yaklaşımların haklı sebeple fesih davası için de ileri sürüldüğünü belirtmekte yarar vardır. Söz konusu yaklaşımlar hakkında detaylı bilgi ve bunların değerlendirmesi için birçoğu yerine bkz. **Şahin**, s. 283 vd.

⁶³⁰ RG, 03.01.2014, S. 28871.

hukukunun temel yapısına aykırı görmediği) dava hakları ile azil davası arasındaki ilişki ele alınmalıdır.

Öncelikle, anonim şirket pay sahiplerinin tasfiye memurlarının azlini mahkemeden talep etme haklarına dikkat çekilmelidir (TTK m. 537/2). *Kunz* tarafından da belirtildiği üzere, söz konusu düzenleme, yönetim kurulu üyelerine karşı azil davası hakkı tanınmasının isabetli olacağına işaret eden bir kuramsal temele sahiptir⁶³¹.

Tasfiye sürecinde tasfiye memurları, yönetim kurulu üyelerini ikame ederek⁶³² şirkete hâkim hale gelmektedir⁶³³. Tasfiye memurları, şirket malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunmak gibi pay sahiplerinin çıkarlarını da ilgilendiren pek çok konuda yetkilidirler (TTK m. 538). Bu durum ise, tasfiye memurlarının yetkilerini kötüye kullanarak pay sahiplerinin çıkarlarını ihlal etmesini olası hale getirmektedir. Belirtilen tehlike, pay sahipleri lehine azil davası hakkı tanınmasının *ratio legis*ini de oluşturmaktadır. Kanun koyucu, kural olarak⁶³⁴ çoğunluk pay sahipleri tarafından belirlenen tasfiye memurlarına karşı pay sahiplerinin çıkarlarını korumak amacı ile mahkeme kararıyla azle olanak tanımıştır⁶³⁵. Kısacası, tasfiye aşamasında pay sahipleri, “çoğunluk tarafından belirlenen” ve “kendilerine ait malvarlığını yöneten” kişilerin azlini mahkemeden talep edebilmektedir. Kanımızca, pay sahiplerine, “çoğunluk tarafından belirlenen” ve “kendilerine ait malvarlığını yöneten” kişilerin azlini mahkemeden talep etme hakkı tanınması hususunda şirketin tasfiye aşamasında olup olmaması herhangi bir önemi haiz olmamalıdır. Kaldı ki, tasfiye sürecinde “pay sahipleri ile tasfiye memurları arasındaki ilişki” ile tasfiye öncesi dönemde “pay sahipleri ile yönetim kurulu üyeleri arasındaki ilişki” arasında esaslı bir farklılık da yoktur. Dolayısıyla, pay sahiplerinin tasfiye öncesi süreçte de benzer bir hakka sahip olmaları; yani, yönetim kurulu üyelerinin haklı sebeple azlini mahkemeden talep edebilmeleri yadırganmamalıdır.

⁶³¹ **Kunz**, Minderheitenschutz, s. 755. Karş. **Hagmann**, s. 105. Haklı sebeple azil davası bakımından yönetim kurulu üyeleri ile tasfiye memurları arasında farklılaşmaya gidilmesine yönelik bir başka eleştiri için bkz. **Knobloch**, Stefan: Das System zur Durchsetzung von Aktionärsrechten, Zürich 2011, s. 478 ve orada dn. 2100.

⁶³² Nitekim tasfiye memurlarının büyük ölçüde yönetim kurulunun konumunu/görevlerini üstlendiği yönünde bkz. **Kervankıran**, s. 111-112.

⁶³³ **Şener**, Tasfiye Memuru, s. 162.

⁶³⁴ Tasfiye memurları kural olarak esas sözleşmeyle veya genel kurul kararıyla atanır (TTK m. 536/1). Esas sözleşme veya genel kurul kararıyla atama yapılmaması halinde ise, tasfiye, yönetim kurulu tarafından gerçekleştirilir (TTK m. 536/1). Tüm bu hallerde çoğunluk pay sahiplerinin iradelerinin belirleyici olacağı tereddütten uzaktır. Nihayet tasfiye memurları, bazı hallerde de mahkeme kararıyla atanmaktadır. İlk olarak, şirketin mahkeme kararıyla feshedildiği hallerde mahkeme tasfiye memurlarını atamaktadır (TTK m. 536/3). Keza, haklı sebeplerin varlığı halinde pay sahiplerinin talebi üzerine de mahkeme mevcut tasfiye memurlarını görevden alarak yenilerini atayabilmektedir (TTK m. 537/2).

⁶³⁵ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 56, N. 44; **Böckli**, Aktienrecht, § 17, N. 40; **Şener**, Tasfiye Memuru, s. 161-162; **Kervankıran**, s. 126-127. Ayrıca bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar II, N. 1572d; **Pulaşlı**, Şerh, C. IV, § 58, N. 31.

İkinci olarak ise, haklı sebeple fesih davasına (TTK m. 531) değinilmelidir. Öncelikle belirtelim ki, bu dava ve davanın haklı sebeple azil davası ile ilişkisi üzerinde aşağıda detaylı olarak duracağız. Ancak, “çoğunluk gücünün kötüye kullanılması veya kötü yönetim sorunu ile karşı karşıya kalan azlığa *daha çoğu* (şirketin feshini) talep etme hakkı tanınmış iken *daha azı* (yönetim kurulu üyelerinin azlini) talep etme hakkı verilmemiş olmasını” isabetli bir tercih olarak nitelendirmenin güç olduğuna şimdiden dikkat çekmekte yarar görüyoruz⁶³⁶.

c) Ara Sonuç

Tüm bu açıklamalar doğrultusunda “genel kurulun mevcut azil yetkisinin aynı şekilde korunması”, “mahkeme kararıyla azlin üyeliğe seçilme engeli olarak düzenlenmesi”, “hâkime azlettiği üye yerine yeni üye atama yapma yetkisi tanınmaması” ve “payları borsada işlem gören şirketlerde davanın uygulanmaması” koşulları ile anonim şirketlerde de yönetim kurulu üyelerinin haklı sebeple azli davasına yer verilmesinin isabetli olacağı kanısındayız. Son olarak, olası yasal düzenlemede göz önünde tutulmasında yarar gördüğümüz üç noktaya daha değinmekte yarar görüyoruz.

Öncelikle, azil davası hakkının kim lehine tanınacağı üzerinde durulmalıdır. Doktrinde hakkın her bir pay sahibine tanınması gerektiği yönünde görüşlere rastlanmaktadır⁶³⁷. Ancak bu kabul, yönetim kurulu üyelerine karşı sık sık azil davası açılmasına ve böylece yönetimde verimsizlik, devamlılığın yitirilmesi ve şirketin itibarının zedelenmesi gibi başka sorunlara yol açabilir. Bu sebeple, *Giger*’e paralel olarak, dava hakkının münferit pay sahipleri yerine azlık lehine tanınmasının daha isabetli olacağı kanısındayız⁶³⁸.

İtiraf edelim ki, haklı sebeple azil davasının kabulü halinde yanıtlanması en zor soru, *Plüss*’ün işaret ettiği⁶³⁹, yeniden üye seçilme engelinin ne zamana kadar süreceğidir. Kısacası, mahkeme kararıyla azledilmiş olmak, ne zamana dek o kişinin yeniden yönetim kurulu üyesi seçilebilmesine engel teşkil edecektir?

Peşin olarak belirtelim ki, mahkeme kararıyla azledilmiş olan üyenin bir daha asla o şirketin yönetim kurulu üyesi seçilemeyeceğinin kabulü isabetli olmayacaktır. Dolayısıyla, seçilme engelinin süre ile sınırlanması gerekmektedir. Bu hususta, tercihi kanun koyucuya bırakmak (kanunda somut bir süre belirlenmesini aramak) da doğru olmayabilir. Zira azle yol açan farklı haklı sebepler, üyenin farklı bir süre içinde tekrar seçilememesini isabetli kılabilir.

⁶³⁶ Bkz. ve karşı **Hagmann**, s. 105; **Kunz**, Minderheitenschutz, s. 763.

⁶³⁷ **Hug**, s. 82; **Binder**, s. 247.

⁶³⁸ **Giger**, s. 294. Karşı. **Kunz**, Aktienrechtsrevision, s. 21.

⁶³⁹ **Plüss**, Richter, s. 216.

Bu sebeple, seçilme engelinin süresini belirlemek konusunda hâkime yetki vermek en uygun çözüm gibi görünmektedir⁶⁴⁰. Hâkim somut olayın şartlarını (örn. haklı sebebin ağırlığı gibi) dikkate alarak seçilme engelinin ne zamana kadar süreceğini takdir edebilir (bkz. TMK m. 4). Kuşkusuz kanun koyucu, alt ve/veya üst sınır öngörerek (örn. 3 ilâ 10 yıl gibi) hâkimin takdir yetkisini sınırlamayı da tercih edebilir.

Tartışılmayı hak eden son husus ise, her haklı sebebin mahkeme kararıyla azil için yeterli görülüp görülmeyeceğidir. Bu anlamda, yönetim kurulu üyelerinin azli için “haklı bir sebebin mevcut olduğu her halde” mi; yoksa yalnızca “bazı özellikleri haiz/nitelikli haklı sebeplerin mevcudiyeti halinde” mi mahkeme kararıyla azle olanak tanınmasının daha doğru bir tercih olacağı üzerinde durulmalıdır. Kuşkusuz anılan soruyu yanıtlamak üzere -yer yer tekrar düşmek pahasına da olsa- daha önce detaylıca ele aldığımız “yönetim kurulu üyelerinin azlinde haklı sebep” kavramı hakkında “kısaca” bilgi verilmesi bir zorunluluk arz etmektedir.

Üyenin yetkilerini kötüye kullanması (örn. şirket mallarını kendisine tahsis etmesi) ve sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesi (örn. çoğunluğun çıkarını şirketin çıkarlarından üstün tutması) gibi hususların azil kararı açısından haklı sebep teşkil edebileceği açıktır. Ancak ilgili kısımda da belirtildiği üzere, yönetim kurulu üyelerinin azli bağlamında haklı sebep kavramı oldukça geniş yorumlanmaktadır. Gerçekten, genel kurul ya da yönetim kurulu toplantılarına katılmama, şirkete yeterli zamanı ayırmama ve diğer üyeler ile geçimsizlik gibi hallerde bile, üye kusurlu olsun ya da olmasın, haklı sebepten söz edilebilmektedir.

Kanımızca, mahkemenin şirkete müdahale edebileceği halleri sınırlamak ve böylece haklı sebeple azil davasının yol açabileceği olumsuz sonuçları törpülemek açısından, söz konusu davanın yalnızca “bazı özellikleri haiz/nitelikli” haklı sebeplerin mevcudiyeti hali için kabul edilmesi daha isabetli olacaktır. Bu açıdan hangi haklı sebeplerin varlığı halinde azil davasına olanak tanınmasının doğru olacağı sorusu ise, şirketin ve azınlık pay sahiplerinin çıkarları ile bu davanın çözmek istediği sorundan hareket edilerek yanıtlanmalıdır. Bilindiği üzere bu dava, “şirketin ve azınlığın çıkarları aksini gerektirmesine rağmen çoğunluk pay sahiplerinin üyeleri azletmekten imtina etmeleri” sorununa karşı bir çözüm üretmek çabasıdır. Bu doğrultuda, üyenin yönetim ve temsil yetkilerini kötüye kullanması (örn. şirket mallarını kendisine tahsis etmesi ya da şirket zararına işlemler yapmak üzere üçüncü kişilerle anlaşması) ile sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesi (örn. çoğunluğun çıkarlarını

⁶⁴⁰ Ekleyelim ki, Amerikan hukuku örneğinde de durum bu şekildedir. *Model Business Corporation Act* § 8.09’a göre mahkeme, azlettiği üyenin belirli bir süre yeniden seçilememesine de karar verebilmektedir.

şirketin çıkarlarından üstün tutması) mahkeme kararı ile azil için yeterli haklı sebepler olarak nitelendirilebilir.

Yukarıda andığımız genel kurul veya yönetim kurulu toplantılarına katılmama, şirkete yeterli zamanı ayırmama ve diğer üyeler ile geçimsizlik gibi hallerde mahkeme kararı ile azle olanak tanınması ise, amacı aşan hukuki sonuçlara yol açabilir. Zira söz konusu haklı sebeplere rağmen üyenin azlinden imtina edilmesi, çoğunluk gücünün kötüye kullanılması anlamına gelmeyebilir. Çoğunluk pay sahipleri, gerçekten de genel kurul veya yönetim kurulu toplantılarına katılmamış, şirkete yeterli zamanı ayırmamış veya diğer üyeler ile geçimsizlik sorunu yaşamış üyenin görevine devam etmesini isteyebilirler. Pay sahipleri, görece “hafif” nitelikteki haklı sebeplere rağmen üyenin birikimi veya ileriye dönük taahhütleri sebebi ile üyelik ilişkisini sürdürmeyi gerçekten arzu etmiş olabilirler. Sözü edilen ihtimal karşısında, çoğunluğun gerçek iradesini üstün tutmak yerine, mahkeme kararı ile üyenin (üstelik tekrar seçilmesine engel de olacak şekilde) azledilebilmesine kapı aralamak, amacı aşabilir. Ayrıca ekleyelim ki “yetkilerini kötüye kullanmış veya sadakat yükümlülüğünü ihlal etmiş” üyeler ile karşılaştırıldığında, “genel kurul veya yönetim kurulu toplantılarına katılmamış, şirkete yeterli zamanı ayırmamış veya diğer üyeler ile geçimsizlik sorunu yaşamış” üyelerin görevine devam etmesi, diğer çıkar grupları (şirket ve azınlık başta olmak üzere) bakımından da görece daha katlanılabilir görünmektedir. Bu sebeplerle, azil davasının yalnızca üyenin yetkilerini kötüye kullanması ve sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesi gibi görece ağır haklı sebeplerin varlığı hali için kabul edilmesi daha isabetli görünmektedir⁶⁴¹.

C. Yönetim Kurulu Üyelerinin Mahkeme Kararıyla Azledilememesi Kuralının İstisnası

1. Haklı Sebeple Fesih Davasında Feshe Alternatif Bir Çözüm Olarak Yönetim Kurulu Üyelerinin Azline Karar Verilmesi

a) Genel Bakış

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararıyla azledilememesi kuralının istisnaları bağlamında ilk olarak, haklı sebeple fesih davasında, feshe alternatif çözüm olarak azle karar verilmesi ihtimali üzerinde durulmalıdır. Bilindiği üzere, haklı sebeple fesih davası

⁶⁴¹ Karş. Limited şirket müdürlerinin mahkeme kararıyla azline olanak tanıyacak haklı sebepleri ifade eden TTK m. 630/3; Amerikan hukukunda anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararıyla azli için haklı sebepleri ifade eden *Model Business Corporation Act* § 8.09.

(TTK m. 531) alternatif çözümlü bir davadır⁶⁴². Zira fesih talebi ile kendisine başvurulana mahkeme, duruma uygun düşmesi ve kabul edilebilir nitelikte olması şartıyla alternatif bir çözüme de karar verebilmektedir.

Hâkim, alternatif çözümü belirlemek konusunda geniş bir takdir yetkisine sahiptir⁶⁴³; bu sebepten ki, alternatif çözümlerin sınırlayıcı biçimde sayılma olanağı yoktur. Davacı pay sahiplerinin şirketten çıkarılmaları (TTK m. 531), esas sözleşme değişikliği ve kâr dağıtımı alternatif çözümlerin başlıca örnekleridir⁶⁴⁴. Doktrinde, haklı sebeple fesih davasında feshe alternatif çözümlerden birisinin de yönetim kurulu üyelerinin azli olduğu belirtilmektedir⁶⁴⁵.

Kanımızca da haklı sebeple fesih davasında feshe alternatif bir çözüm olarak yönetim kurulu üyelerinin azline karar verilebilir. Kanun koyucunun hâkime tanıdığı hayli geniş takdir yetkisi bu içerikte hükme de dayanak oluşturmaktadır.

b) Şartları

Haklı sebeple fesih davasında feshe alternatif çözüm olarak yönetim kurulu üyelerinin azline karar verilebilmesinin şartları üç ana başlıkta ifade edilebilir. İlk olarak “haklı sebeple fesih davasının kabulü için gerekli şartlar”, ikinci olarak “mahkemenin feshe alternatif bir çözüme karar verebilmesi için gerekli şartlar” ve üçüncü olarak “mahkemenin feshe alternatif çözüm olarak yönetim kurulu üyelerinin azline karar verebilmesi için gerekli şartlar” üzerinde durulmalıdır.

Haklı sebeple fesih davasının kabul edilebilmesi için iki şart aranmaktadır. İlk şart, davanın azlık (*sermayenin en az onda birini ve halka açık şirketlerde yirmide birini temsil eden payların sahipleri*) tarafından açılmış olmasıdır. Haklı sebeple fesih davası yalnızca azlık tarafından açılabilir. Başkaca bir çıkar grubu (örn. belirtilen oranda paya sahip değilse

⁶⁴² Kavram için birçoğu yerine bkz. **Tekinalp**, Ünal: “Anonim Ortaklığın Haklı Sebeplerle Alternatif Çözümlü Feshi Davasının Bazı Usulî Sorunları”, Ersin Çamoğlu’na Armağan, İstanbul 2013, s. 215.

⁶⁴³ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar II, N. 1564-1564a; **Şahin**, s. 343; **İlbasmış Hızlısoy**, Özlem: Anonim Şirketin Haklı Sebeple Feshi, Ankara 2016, s. 275. Karş. **Çamoğlu**, Ersin: “Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshinde Hakimin Takdir Yetkisi”, BATİDER, C. 31, S. 1, 2015, s. 9.

⁶⁴⁴ Feshe alternatif çözümler hakkında bilgi için bkz. **Vogt**, Hans-Ueli/**Enderli**, Thomas: “Die Auflösung einer Aktiengesellschaft aus wichtigen Gründen und die Anordnung einer ‘anderen sachgemässen Lösung’” (Art. 736 Ziff. 4 OR), Recht, S. 6, 2010, s. 243 vd; **Şahin**, s. 486 vd; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 284 vd; **Erdem**, Nuri: Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi, 2. B., İstanbul 2019, s. 261 vd. Karş. **Çamoğlu**, Takdir Yetkisi, s. 9 vd.

⁶⁴⁵ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 547; **Bilgili/Demirkapı**, s. 369; **Şahin**, s. 544; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 339; N. **Erdem**, Fesih, s. 278-279; **Ayan**, Özge: “Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirketin Haklı Sebeplerle Feshi Davası (531. Madde)”, LHD, S. 102, 2011, s. 2257; **Atila**, Beste: Anonim Şirketlerin Haklı Sebeple Feshi Davasındaki Fesih Dışı Çözüm Yolları, Ankara 2019, s. 103; **Şahin**, Cansu: Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi İsteminde Mahkemenin Fesih Dışındaki Çözümlere Karar Verme Yetkisi, Ankara 2020, s. 177. Karş. **Aker**, s. 136, dn. 262; **Nomer Ertan**, Füsün: “Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi Davası - TTK m. 531 Üzerine Düşünceler”, İÜHFİM, C. 73, S. 1, 2015, s. 434.

münferit pay sahipleri, yönetim kurulu üyeleri ve alacaklılar gibi) bu davayı açma hakkına sahip değildir⁶⁴⁶. Sözü edilen şart, medeni usul hukuku anlamında bir dava şartıdır⁶⁴⁷. Bu sebeple, eksikliği davanın usulden reddedilmesi sonucunu doğurur (HMK m. 115/2). İkinci şart ise haklı sebeplerin varlığıdır. Haklı sebeple fesih davası açılmasına olanak tanıyacak haklı sebeplerin de sınırlayıcı biçimde sayılma olanağı yoktur. Çoğunluk gücünün kötüye kullanılması ve kötü yönetim haklı sebeplere örnek verilebilir⁶⁴⁸. Somut olayda bir haklı sebebin mevcut olup olmadığı hususu hâkim tarafından takdir edilecektir. Haklı sebebin varlığı davanın maddi hukuka ilişkin şartıdır. Haklı sebep yoksa dava esastan reddedilir⁶⁴⁹.

Haklı sebeple fesih davasında fesih yerine alternatif bir çözüme karar verilebilmesi için aranan şartlar da iki başlıkta ifade edilebilir. Birinci şart, somut olayda alternatif çözümün ilgililerin çıkarlarını korumaya yeterli olmasıdır⁶⁵⁰. Bu sebeptir ki, ilgililerin çıkarlarının alternatif bir çözümle bağdaştırılma olanağının bulunmadığı hallerde, alternatif çözüme değil, feshe karar verilmelidir. İkinci şart ise, haklı sebeplerin varlığıdır⁶⁵¹. Ancak, doktrinde feshe alternatif bir çözüme karar verilebilmesi için gerekli olan haklı sebeplerin “ölçüsü/ağırlığı” tartışmalıdır. Bu anlamda, alternatif bir çözüme karar verilebilmesi için de feshi gerektirecek ölçüde ağır haklı sebeplerin gerekli olup olmadığı hususu üzerinde durulmaktadır. Hâkim görüşe göre, haklı sebep, fesih bakımından yeterli ağırlıkta değilse bile alternatif çözümlere hükmedilebilmesi için yeterli görülebilir⁶⁵². Bu yaklaşıma göre, alternatif çözümlere karar verilebilmesi için gerekli haklı sebepler, fesih kararı verilebilmesi için gerekli haklı sebeplere nazaran daha düşük ölçeklidir. Yargıtay kararlarında kabul gören⁶⁵³ ve tarafımızca da benimsenen karşı görüşe göre ise, mahkemenin feshe alternatif bir çözüme karar verebilmesi

⁶⁴⁶ **Pulaşlı**, Şerh, C. IV, § 57, N. 116; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 194.

⁶⁴⁷ **Pulaşlı**, Şerh, C. IV, § 57, N. 112; **Şahin**, s. 345; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 197; **Hanağası**, Emel: “Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi Davasının Medenî Usul Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi”, BATİDER, C. 32, S. 1, 2016, s. 236.

⁶⁴⁸ Haklı sebep kavramı hakkında detaylı bilgi ve haklı sebep örnekleri için bkz. TTK Madde Gereççeleri, m. 531; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 55, N. 71 vd; **Stäubli**, Christoph: Basler Kommentar - Obligationenrecht II- Art. 530-964 OR, (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016, Art. 736, N. 24; **Şahin**, s. 105 vd; N. **Erdem**, Fesih, s. 106 vd; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 83 vd; BGE 126 III 266.

⁶⁴⁹ **Hanağası**, Haklı Sebeple Fesih Davası, s. 234. Ayrıca bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 55, N. 102.

⁶⁵⁰ N. **Erdem**, Fesih, s. 254.

⁶⁵¹ Y. 11. HD, T. 30.05.2017, E. 2016/4639, K. 2017/3180: “TTK’nın 531. maddesi uyarınca ... fesih yerine, davacı pay sahiplerine, paylarının gerçek değerlerinin ödenip şirketten çıkarılmalarına karar verilebilmesi için öncelikle haklı sebeplerin gerçekleşmesi gerekmektedir”. (KazancıİBB).

⁶⁵² **Handschin**, Lukas: “Auflösung der Aktiengesellschaft aus wichtigem Grund und andere sachgemässe Lösungen”, SZW, S 1, 1993, s. 43-44; **Vogt/Enderli**, s. 244; **Tekinalp**, Usulî Sorunlar, s. 218; **Kunz**, Peter V.: “Zur Auflösungsklage gemäss Art. 736 Ziff. 4 OR - Garant für ein indirektes Austrittsrecht?”, Aktienrecht 1992-1997: Versuch einer Bilanz: Zum 70. Geburtstag von Rolf Bär, Bern 1998, s. 239; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 80; N. **Erdem**, Fesih, s. 255; **Aker**, s. 130.

⁶⁵³ Y. 11. HD, T. 25.02.2019, E. 2017/4619, K. 2019/1541; Y. 11. HD, T. 17.09.2018, E. 2016/13605, K. 2018/5366 (Kararlar için bkz. **Şener**, Emsal Kararlar, s. 461 vd.).

için de feshi gerektirecek ölçüde ağır haklı sebepler mevcut olmalıdır⁶⁵⁴. Bu açıdan, kanun koyucunun mahkemenin şirkete müdahale edebilmesini feshi gerekli kılacak ölçüde ağır haklı sebeplerin varlığı şartına tâbi kıldığına dikkat çekilmelidir. Bu sebeple, feshi gerekli kılacak ölçüde ağır haklı sebeplerin mevcudiyeti davanın kabulü için şarttır. Sözü edilen ölçüde ağır bir haklı sebep yoksa dava reddedilmelidir. Bu ihtimalde hâkim, şirkete müdahale edememeli; ne feshe ne de alternatif bir çözüme karar verebilmelidir. Dolayısıyla, feshi gerekli kılacak ölçüde ağır haklı sebepler mevcut olmadıkça, feshe alternatif bir çözüm olarak yönetim kurulu üyelerin azline de karar verilemeyecektir.

Haklı sebeple fesih davasının dinlenmesi ve alternatif bir çözüme karar verilebilmesi için gerekli şartların mevcudiyeti halinde hâkim, bu kez, feshe alternatif bir çözüm olarak azil kararı verilip verilemeyeceğini irdelemelidir. Bu davada feshe alternatif çözüm iki niteliği haiz olmalıdır.

İlk olarak, alternatif çözüm duruma uygun (*sachgemäss*) düşmelidir. Duruma uygun düşme, alternatif çözümün somut olaya konu haklı sebebe çare oluşturacak (o haklı sebebi ortadan kaldıracak) nitelikte olmasını ifade etmektedir⁶⁵⁵. Dolayısıyla hâkim, ancak somut olaya konu haklı sebep yönetim kurulu üyelerinin azli ile giderilebilecek nitelikte ise azle hükmetmelidir. Örneğin, haklı sebep genel kurulun uzun süredir kâr dağıtmaması ise, azil, duruma uygun düşen bir alternatif çözüm niteliğinde değildir. Zira bu ihtimalde azil kararı, somut olaya konu haklı sebebe çare oluşturmayacaktır; genel kurul, azil kararına rağmen kâr dağıtmama yönündeki iradesini sürdürebilir. Bu sebeple azil, daha çok, haklı sebebin yönetim kurulu üyelerinin etki alanından kaynaklanması halinde duruma uygun düşen bir alternatif çözüm niteliği taşıyacaktır. Örneğin, haklı sebebin kötü yönetim olduğu hallerde, azil, duruma uygun düşen bir alternatif çözüm olarak nitelendirilebilir⁶⁵⁶.

İkinci olarak, alternatif çözüm kabul edilebilir (*zumutbar*) nitelik taşınmalıdır. TTK m. 531’de alternatif çözümün kim yahut kimler bakımından kabul edilebilir nitelik taşıması gerektiği hakkında bir şey söylenmemiştir. Kaynak OR Art. 736/1/4’de ise alternatif çözümün

⁶⁵⁴ **Lüscher**, Christoph: Die Auflösung von Handelsgesellschaften aus wichtigen Gründen, Basel 1992, s. 179; **Şahin**, s. 125; **Ayan**, 531. Madde, s. 2246; **Teoman**, Ömer: “Anonim Ortaklığın Haklı Nedenle Feshi”, YTH Kitap 15: 2012-2013, İstanbul 2014, s. 300.

⁶⁵⁵ **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar II, N. 1564; **Stäubli**, BSK-OR II, Art. 736, N. 26; **Handschin**, Auflösung, s. 44; **Vogt/Enderli**, s. 242. Detaylı bilgi için bkz. **Şahin**, s. 503-504; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 277 vd. Bu hususta ayrıca bkz. **Tekinalp**, Usulî Sorunlar, s. 218-219.

⁶⁵⁶ **Şahin**, s. 543; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 339.

“ilgililer (*Beteiligten*)” bakımından kabul edilebilir nitelik taşıması gerektiği ifade edilmiştir. Bu hususta mehaza uygun bir yaklaşım benimsenmesinde sakınca yoktur⁶⁵⁷.

İlgililer kavramı, davacı azınlık pay sahipleri ile davalı şirketin yanı sıra diğer çıkar gruplarına da (örn. dava dışı çoğunluk pay sahipleri, yönetim kurulu üyeleri ve çalışanlar gibi) işaret etmektedir⁶⁵⁸. Bu sebeple, alternatif çözüm, hem davanın tarafları hem de diğer çıkar grupları bakımından kabul edilebilir nitelikte olmalıdır⁶⁵⁹.

Kabul edilebilirlik, alternatif çözümün tüm çıkar grupları tarafından uygun bulunması veya benimsenmesi değildir⁶⁶⁰. Kavram, farklı çıkar gruplarının menfaatleri arasında mümkün olduğunca adil bir denge kurulması gerektiğine (ölçülülüğe) işaret etmektedir⁶⁶¹. Kuşkusuz bu husus, feshe alternatif bir çözüm olarak azle karar verilmek istenmesi halinde de geçerlidir. Hâkim, ancak, somut olayda azil kararının ilgililer bakımından kabul edilebilir nitelik taşıması halinde bu yönde hüküm kurmalıdır. Bu noktada, azil kararının kabul edilebilirliğine dair üç somut duruma dikkat çekmekte fayda vardır:

Yönetim kurulu üyelerinin azli, bazı hallerde, davacı azınlık pay sahipleri bakımından kabul edilebilir nitelik taşımayabilir. Bu durum, mahkemenin azil kararı vermekle yetinmesi halinde söz konusudur. Mahkeme azil kararı vermekle yetinirse, azledilen üyeler yerine genel kurul tarafından seçim yapılacaktır. Çoğunluk pay sahipleri, haklı sebebe konu yaklaşımı sürdürecektir yeni üyeler seçebilirler. Bu sonuç, davacı azınlık pay sahiplerinin çıkarlarını korumaya elverişli değildir. Bu tür riskleri gidermek adına, mahkemenin, azlettiği üye yerine atama da yapmasının⁶⁶² veya davacı pay sahipleri ya da önercekleri adaylar arasından üye seçileceğini hükme bağlamasının⁶⁶³ yerinde olacağı belirtilmektedir.

Yönetim kurulu üyelerinin azli, bazı hallerde de çoğunluk pay sahipleri bakımından kabul edilebilir nitelik taşımayabilir. Bu ihtimal, hâkimin azil kararı vermenin yanı sıra yeni yönetim kurulu üyelerini de ataması halinde söz konusudur. Hâkim, azlettiği üyeler yerine

⁶⁵⁷ Şahin, s. 505; İlbasmış Hızlısoy, s. 279.

⁶⁵⁸ von Büren/Stoffel/Weber, N. 1321; Şahin, s. 505-506; N. Erdem, Fesih, s. 259; İlbasmış Hızlısoy, s. 279-280; Aker, s. 134. Bu yönde bkz. BGE 105 II 128-129.

⁶⁵⁹ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 55, N. 107; Pulaşlı, Şerh, C. IV, § 57, N. 158; Şahin, s. 506.

⁶⁶⁰ Tekinalp, Usulî Sorunlar, s. 219; Şahin, s. 507; İlbasmış Hızlısoy, s. 280.

⁶⁶¹ Vogt/Enderli, s. 242; Şahin, s. 508; İlbasmış Hızlısoy, s. 281; Çamoğlu, Takdir Yetkisi, s. 14.

⁶⁶² İlbasmış Hızlısoy, s. 339. Haklı sebeple fesih davasında, feshe alternatif bir çözüm olarak davacı pay sahipleri veya bunların önerdikleri adaylar arasından yönetim kurulu üyesi atanması şeklinde bir hüküm kurulabileceği yönünde bkz. Böckli, Aktienrecht, § 16, N. 207; Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 55, N. 108; Stäubli, BSK-OR II, Art. 736, N. 27; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar II, N. 1567; Pulaşlı, Şerh, C. IV, § 57, N. 158; Handschin, Auflösung, s. 45. Aksi yönde bkz. Çamoğlu, Takdir Yetkisi, s. 15. Karş. Aker, 136, dn. 262.

⁶⁶³ Karş. Şahin, s. 544-545.

atama yapacaksa, çoğunluk pay sahiplerinin çıkarlarını gözetmelidir. Bu anlamda olmak üzere hâkim, yönetim kurulunda kontrol (ya da güç dengesi) değişikliğine yol açacak bir azil ve devamında atama kararı vermemelidir⁶⁶⁴. Örneğin, yönetim kurulu tek kişiden oluşmakta ise, hâkim, o üyeyi azlederek yerine azınlık pay sahiplerinden birisini veya onlar tarafından önerilecek adayı atamaktan kaçınmalıdır. Zira söz konusu alternatif çözüm, çoğunluk pay sahipleri açısından kabul edilebilir nitelikte değildir.

Nihayet azil kararında hâkim, yönetim kurulu üyelerinin çıkarlarını da gözetmelidir. Bu anlamda, feshe alternatif çözüm olarak davacı pay sahiplerini temsil eden bir yönetim kurulu üyesi atanması kararı verilecekse, mevcut yönetim kurulu üyelerinin çıkarları dikkate alınmalıdır. Hâkim, feshe alternatif çözüm olarak davacı pay sahiplerini temsil edecek bir yönetim kurulu üyesi atanmasına yönelik iki farklı karar verebilir. İlk olarak, hâkim, mevcut üyelerden biri yerine davacı pay sahiplerini temsil eden bir yönetim kurulu üyesi atanmasına karar verebilir⁶⁶⁵. İkinci olarak ise hâkim, yönetim kurulu üye sayısının artırılarak davacı pay sahiplerini temsil eden bir yönetim kurulu üyesinin atanmasına karar verebilir⁶⁶⁶. Bu iki tercih arasındaki fark, mevcut yönetim kurulu üyelerinin çıkarları bakımından oldukça önemlidir. Zira ilk ihtimalde mevcut yönetim kurulu üyelerinden birisi üye sıfatını yitirecektir. Anılan ikinci ihtimal ise, mevcut yönetim kurulu üyelerinin çıkarlarına daha uygundur; zira üyelerin görevleri sürecektir. Bu halde hâkim, yönetim kurulu üyelerinin çıkarları ile şirketin çıkarları arasında bir denge kurmalıdır. Söz gelimi, şirket açısından mali olarak yük teşkil etmemekte ise (örn. üyeye yüksek tutarlı mali haklar ödenmesi gerekmemekte ise) mevcut üyelerden biri azledilerek atama yapılması yerine, yönetim kurulu üyesi sayısının artırılarak atama yapılması tercih edilmelidir. Keza hâkim, azledeceği üyeleri belirlerken üyeler arasında bir ayrıma da gitmelidir. Bu anlamda hâkim, bütün yönetim kurulu üyelerinin değil; kötü yönetim haklı sebebine yol açan (kendi kişisel çıkarları doğrultusunda hareket eden, görevin gereği gibi ifası için gerekli nitelikleri haiz olmayan⁶⁶⁷) yönetim kurulu üyelerinin azline karar vermelidir.

⁶⁶⁴ Karş. **Çelik**, Aytakin: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerin Haklı Sebeple Feshi” , BATİDER, C. 25, S. 4, 2009, s. 79, dn. 83. Nitekim haklı sebeple fesih davasında alternatif çözümlerle çoğunluğun azınlığa mahkûm edilmemesi gerektiği yönünde bkz. **Çamoğlu**, Takdir Yetkisi, s. 14; **Oruç**, Murat: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıktan Haklı Sebeple Fesih İstemine Bağlı Çıkarılma”, BATİDER, C. 27, S. 1, 2011, s. 218. Haklı sebeple fesih davasının çoğunluk ilkesini bertaraf etmenin bir aracı olarak görülmemesi gerektiği yönünde bkz. **Beeler**, Lukas/**von der Crone**, Hans Caspar: “Auflösungsklage nach Art. 736 Abs. 4 OR”, SZW, S. 4, 2010, s. 330; BGE 4A_164/2011 (SwissLex).

⁶⁶⁵ **İlbasmış Hızlısoy**, s. 338.

⁶⁶⁶ **İlbasmış Hızlısoy**, s. 338.

⁶⁶⁷ **Şahin**, s. 543.

c) Davanın Özellikleri

Haklı sebeple fesih davasında feshe alternatif bir çözüm olarak azle karar verilmesine ilişkin dava sürecine dair bazı hususlara dikkat çekmekte fayda vardır. Bu bağlamda, davanın tarafları, talep ve mahkeme kararının hukuki niteliği üzerinde durulmalıdır.

Haklı sebeple fesih davası, azlık tarafından şirkete karşı açılır. Haklı sebeplere yol açtığı iddia edilen kişilerin -bu arada yönetim kurulu üyelerinin- taraf gösterilmesi mümkün değildir⁶⁶⁸. Ancak yönetim kurulu üyeleri, feshe alternatif çözüm olarak azle karar verilecek olması halinde hukuki dinlenilme hakkına sahip olmalıdır⁶⁶⁹.

Haklı sebeple fesih davasında talep şirketin feshidir. Öte yandan davacı, alternatif bir çözüme -bu arada yönetim kurulu üyelerinin azline- işaret edebilir⁶⁷⁰. Ancak bu talep hâkim bakımından bağlayıcı değildir⁶⁷¹. Hâkim, somut olaya uygun çözümün fesih mi, azil mi yoksa başkaca bir alternatif çözüm mü olduğunu bizzat takdir edecektir. Öte yandan, davacı yalnızca şirketin feshini talep etmiş dahi olsa, hâkim, alternatif bir çözüm olarak azle karar verebilir⁶⁷². Bu açıklamalar, davacının feshe alternatif olarak azilden başka bir çözümü göstermiş olması halinde de geçerlidir⁶⁷³. Örneğin, feshe alternatif bir çözüm olarak esas sözleşme değişikliği gösterilmişse de hâkim azil kararı verebilir.

Haklı sebeple fesih davasına ilişkin hükümlere dayanılarak doğrudan (fesih talebinde bulunmaksızın) alternatif çözüm talepli bir dava açılıp açılmayacağı hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, doğrudan alternatif çözüm talepli bir dava da açılabilir⁶⁷⁴. Bu

⁶⁶⁸ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 55, N. 96; **Tekinalp**, Usulî Sorunlar, s. 215; **Pulaşlı**, Şerh, C. IV, § 57, N. 119; **von Büren/Stoffel/Weber**, N. 1309; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 215; N. **Erdem**, Fesih, s. 184. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 22.06.2016, E. 2015/8203, K. 2016/6913 (KazancıİBB).

⁶⁶⁹ Yönetim kurulu üyelerine ve azil kararına özgü olmamakla birlikte, haklı sebeple fesih davasında hukuki dinlenilme hakkına ilişkin olarak bkz. **Hanağası**, Haklı Sebeple Fesih Davası, s. 238. Mahkemenin feshe alternatif bir çözüme karar verecek olması halinde ilgili tarafların dinlenmesinin yerinde olacağı yönünde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 16, N. 210; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 224.

⁶⁷⁰ Önemle belirtmek gerekir ki, söz konusu ihtimalde, fesih ile feshe alternatif olarak gösterilen çözümler (talepler) arasında aslilik-fer'ilik ilişkisi yoktur. Haklı sebeple fesih davası, terditli dava niteliğini haiz değildir, bkz. **Tekinalp**, Usulî Sorunlar, s. 215-216; **Hanağası**, Haklı Sebeple Fesih Davası, s. 205-206.

⁶⁷¹ **Böckli**, Aktienrecht, § 16, N. 210; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 14-10; **Ayan**, 531. Madde, s. 2246; **Nomer Ertan**, TTK m. 531 Üzerine Düşünceler, s. 435; **Hanağası**, Haklı Sebeple Fesih Davası, s. 243. Dolayısıyla haklı sebeple fesih davası taleple bağlılık ilkesinin bir istisnasını oluşturmaktadır, bkz. **Kendigelen**, İlk Tespitler, s. 435; **Hanağası**, Haklı Sebeple Fesih Davası, s. 202.

⁶⁷² Haklı sebeple fesih davası bakımından genel olarak bu yönde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 16, N. 210; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 14-10; **Kunz**, Auflösungsklage, s. 240; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 224; **Hanağası**, Haklı Sebeple Fesih Davası, s. 252.

⁶⁷³ **Böckli**, Aktienrecht, § 16, N. 212; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 14-10; **Hanağası**, Haklı Sebeple Fesih Davası, s. 252.

⁶⁷⁴ **Böckli**, Aktienrecht, § 16, N. 212; **Kunz**, Auflösungsklage, s. 240; **Vogt/Enderli**, s. 247; **Benedick**, Gilles: CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personengesellschaften und Aktiengesellschaft -

yaklaşımı göre, düzenlemede yer alan “... *şirketin feshine karar verilmesini isteyebilirler*” ifadesi, bu davada tek bir talebin ileri sürülebileceği anlamına gelmemekte; yalnızca, ileri sürülebilecek taleplerin bir örneğine işaret etmektedir⁶⁷⁵. Tarafımızca da benimsenen karşı görüşe göre ise, haklı sebeple fesih davasına dair hükümler doğrudan alternatif çözüm talepli davalar açılmasına olanak tanımamaktadır⁶⁷⁶. Öncelikle düzenlemenin lafzı buna engeldir⁶⁷⁷. Ayrıca aksi kabul, anonim şirketler hukukuna yabancı pek çok yeni dava türünün (esas sözleşme değişikliği davası, bölünme davası, kâr dağıtım davası gibi) ortaya çıkmasına yol açacaktır⁶⁷⁸. Bu belirtilen, yönetim kurulu üyelerinin azli için de geçerlidir. Zira incelediğimiz üzere, yönetim kurulu üyelerinin azli davası pozitif hukuka yabancıdır. TTK m. 531 uyarınca doğrudan azil talepli bir dava açılabilmesinin kabul edilmesi, bir anlamda kanuni rejimin rafa kaldırılması sonucunu doğuracaktır.

Haklı sebeple fesih davasında feshe alternatif bir çözüm olarak verilen azil kararı yenilik doğuran etkiyi haizdir⁶⁷⁹. Mahkeme kararı, genel kurul kararı yerine geçmektedir⁶⁸⁰. Bu sebeple, mahkeme kararı azil sonucunun doğması için yeterlidir; genel kurulun ayrıca azil kararı vermesi ise gerekmemektedir.

d) Haklı Sebeple Fesih Davası Haklı Sebeple Azil Davası İhtiyacını Ortadan Kaldırmakta Mıdır?

aa) Genel Bakış

Yukarıda ortaya koyduğumuz üzere, TTK m. 531, azlık lehine, olası azil davasının da gündeme geleceği kötü yönetim ve çoğunluk gücünün kötüye kullanılması hallerinde fesih talepli bir dava açma hakkı sunmaktadır. Bu durum, haklı sebeple fesih davası açma olanağına yer verilmiş iken, haklı sebeple azil davasına “hâlen” ihtiyaç olup olmadığı sorusunu akla

Vergütungsverordnung Art. 530-771 OR -VegüV (Hrsg. **Roberto**, Vito/**Trüeb**, Hans Rudolf), 3. Aufl., Zürich 2016, Art. 736, N. 9; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 225.

⁶⁷⁵ **Kunz**, Auflösungsklage, s. 240; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 225.

⁶⁷⁶ **Heinzmann**, Michel: Die Herabsetzung des Aktienkapitals, Zürich 2004, s. 280; **Şahin**, s. 496; **Aker**, s. 126. “Çıkma” talebine özgü olarak aynı yönde bkz. **Çamoğlu**, Takdir Yetkisi, s. 13.

⁶⁷⁷ **Heinzmann**, s. 280; **Şahin**, s. 496.

⁶⁷⁸ **Şahin**, s. 496; **Aker**, s. 126-127, dn. 228.

⁶⁷⁹ Azil kararına özgü olmamakla birlikte, mahkemece verilecek alternatif çözüm kararları bakımından genel olarak bu yönde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 16, N. 197; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 275; **Şahin**, s. 490; **Ayoğlu**, Tolga: “Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi”, Galatasaray HFD, S. 2, 2013, s. 225. Karş. **Hanağası**, Haklı Sebeple Fesih Davası, s. 253-254.

⁶⁸⁰ Azil kararına özgü olmamakla birlikte, haklı sebeple fesih davasında hâkimin genel kurulun yetkili alanına giren hususlara dair kararlar verebileceği yönünde bkz. **Handschin**, Auflösung, s. 45; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 331 vd.

getirebilir. Kanımızca haklı sebeple fesih davası, haklı sebeple azil davası ihtiyacını ortadan kaldırmamaktadır⁶⁸¹. Bu kabulü gerekli kılan hususlar şu şekilde sıralanabilir:

TTK m. 531, azlığı, kötü yönetim ve çoğunluk gücünün kötüye kullanılması hallerinde fesih talepli bir dava açmaya mecbur kılmakta; ona, salt azil talepli bir dava açma olanağı ise vermemektedir. Oysa azlık, aslında şirketin feshi arzusunda olmayabilir. Azlık şirketin feshini değil; yalnızca yetkilerini kötüye kullanan veya yükümlülüklerini ihlal eden yönetim kurulu üyelerinin görevlerinden el çektilmesini isteyebilir. Öte yandan, azlığın sadece azil talebinde bulunabilmekte korunmaya değer çıkarları da vardır.

Öncelikle “fesih” davasının kabulü için gerekli haklı sebepler ile “azil” davasının kabulü için gerekli haklı sebepler farklılık gösterebilir. Haklı sebeple fesih davasının kabul edilebilmesi (ve dolayısıyla feshe alternatif çözüm olarak üyelerin azline karar verilebilmesi) için “ortaklık ilişkisinin” devamını beklenemez kılacak ağırlıkta olgular mevcut olmalı iken, azil davasının kabulü için aranan haklı sebeplerin sözü edilen ölçüde ağır olması şart değildir. Dolayısıyla, haklı sebeple “azil” davasının kabulü için gerekli sebepler, haklı sebeple “fesih” davasının kabulü için gerekli sebeplere nazaran daha hafif nitelik taşıyabilir.

TTK m. 531’in hâkime tanıdığı feshe alternatif kararlar verebilme yetkisi, azil davası ihtiyacını ayakta tutan diğer sebeptir. TTK m. 531, azlığa sağladığı nimetler kadar riskleri de ihtiva etmektedir. Gerçekten, hâkime tanınan alternatif çözümlere hükmetme yetkisi sebebi ile fesih davası açan pay sahipleri (Ayoğlu’nun ifadesiyle) adeta bir “rus ruleti” oynamaktadır⁶⁸². Zira yalnızca yetkilerini kötüye kullanan veya yükümlülüklerini ihlal eden yönetim kurulu üyelerinin azli amacını güden ve mevcut düzenlemeler gereği ancak haklı sebeple fesih davası açabilen pay sahipleri, şirketten çıkarılma dâhil pek çok riskle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sonuç, bağımsız azil davasına olan ihtiyacı ortaya koyan hayli somut bir dayanaktır. Azlık, sözü edilen riskten âri olarak üyelerin azlini talep etme hakkına sahip olmalıdır.

Haklı sebeple fesih davası olanağının haklı sebeple azil davasına olan ihtiyacı ortadan kaldırmadığını gösteren en somut “delil” ise, limited şirketler hukukundadır. Kanun koyucu, limited şirketlerde haklı sebeple fesih (TTK m. 636/3) ve haklı sebeple azil (TTK m. 630/2) davalarını birbirlerinden bağımsız olarak kabul etmiştir. Haklı sebeple fesih davası, ortaklara gerekli korumayı sağlasa idi, kanun koyucu tekrara düşmez; ayrıca haklı sebeple azil davasına yer vermezdi.

⁶⁸¹ Karş. **Blanc/Zihler**, s. 83.

⁶⁸² **Ayoğlu**, s. 237.

bb) Olası Farklı Kabuller Halinde Durum

İlgili açıklamalarda işaret ettiğimiz üzere, doktrinde, Türk anonim şirketler hukukunda hayli yeni bir kurum olan alternatif çözümlü haklı sebeple fesih davasına ilişkin oldukça farklı yaklaşımlara rastlanmaktadır. Bu sebeptendir ki, doktrinde ve yargı kararlarında TTK m. 531 uygulamasının nasıl şekilleneceğine dair kesin öngörülerde bulunmak (en azından şimdilik) mümkün değildir. Kuşkusuz, TTK m. 531'e ilişkin bilimsel gelişmeler ve yargı kararları, bu çalışmada benimsenen görüşlere aykırı biçimde de seyredebilir. İşte bu durum, "haklı sebeple fesih davasının haklı sebeple azil davası ihtiyacını ortadan kaldırıp kaldırmadığı" sorusuna farklı bir cevap verilmesini de gerektirebilir. Gerçekten, bir kısmı doktrinde de zikredilen şu yaklaşımların kümülatif olarak kabul edilmesi halinde, haklı sebeple fesih davasından ayrı bir haklı sebeple azil davasına ihtiyaç kalmayabilir:

- TTK m. 531 uyarınca doğrudan alternatif çözüm (bu arada azil) talepli bir dava açılabilirliğinin kabul edilmesi,
- Feshe alternatif çözümlere hükmedilebilmesi için feshi gerekli kılacak ölçüde ağır haklı sebeplerin mevcudiyeti şartının aranmaması, yani daha hafif haklı sebeplerin alternatif çözümlere (bu arada azle) hükmedilebilmesi için yeterli görülmesi,
- Doğrudan alternatif çözüm (azil) talepli davada hâkimin başka çözümlere (ya da en azından davacılar tarafından kabul edilmeyen çözümlere) hükmedemeyeceğinin kabul edilmesi.

İlgili kısımlarda bu yaklaşımları paylaşmadığımızı ve dolayısıyla TTK m. 531'in haklı sebeple azil davası ihtiyacını rafa kaldırmadığını ifade etmiştik. Ancak ileride gerçekleşmesi muhtemel farklı kabullerin, farklı bir hukuki sonuç doğurabileceğine işaret etmeyi daha doğru buluyoruz.

e) Haklı Sebeple Fesih Davasında Feshe Alternatif Bir Çözüm Olarak Atanmış Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli

Yeri geldikçe belirtildiği üzere, haklı sebeple fesih davasında hâkim, feshe alternatif bir çözüm olarak davacı azınlık pay sahipleri veya önercekleri adaylar arasından yönetim kurulu üyesi atanmasına karar verebilmektedir. Mahkeme kararı ile atanan üyeler, genel kurul tarafından azledileceklerdir. Ancak, söz konusu üyelerin azlinde özel bir usul benimsenmesi gerektiği ifade edilmektedir⁶⁸³. Zira aksi halde genel kurul (çoğunluk pay sahipleri), azınlığı

⁶⁸³ **Höhn**, Jakob: "Andere sachgemässe und den Beteiligten zumutbare Lösungen im Sinne von Art. 736 Ziff. 4 OR", Neues zum Gesellschafts- und Wirtschaftsrecht, Zum 50. Geburtstag von Peter Forstmoser, Zürich 1993, s. 127; **Vogt/Enderli**, s. 243; **Şahin**, s. 539-540.

temsil etmesi gayesi ile atanan üyeyi kolayca azledebilecek; mahkeme kararı pratik değerini yitirecektir. Bu sebeple, mahkeme kararıyla atanan yönetim kurulu üyelerinin azlinde genel kurulun azil yetkisinin sınırlandırılması önem taşımaktadır.

Doktrinde anılan yönetim kurulu üyelerinin azlinde genel kurulun yetkisine keskin sınırlamalar getirilebileceği belirtilmektedir. Bu anlamda *Höhn*, genel kurulun azil yetkisinin kaldırabileceğini bile ileri sürmektedir. Yazara göre, mahkeme, azil yetkisinin davacı azınlık pay sahiplerine bırakılmasına veya üyenin ancak mahkeme kararıyla azledilebileceğine karar verebilir⁶⁸⁴.

Kanaatimizce, mahkeme kararıyla atanan yönetim kurulu üyelerini azletme yetkisinin azınlık pay sahiplerine bırakılması/devredilmesi yerinde olmayacaktır. Zira bu yaklaşım, her şeyden önce azlin genel kurulun münhasır yetkisi olması ile uyumlu değildir. Öte yandan bu tercihin, pratik sonuçları bakımından başkaca hukuki sorunlara yol açabileceği de göz ardı edilmemelidir. Zira bu halde, azınlık, haklı sebepler mevcut olsa da kendini temsil eden üyeyi azletmekten imtina edebilir. Bu durum, şirketi, şirket çıkarlarına aykırı davranan veya görevin gereği gibi ifası için gerekli nitelikleri yitiren bir üye ile üyelik ilişkisini sürdürmek zorunda bırakabilir. Bu sonucun şirket ve yönetim kurulu üyeleri arasındaki güven temelli ilişki ile bağdaştırılması ise güç görünmektedir.

Kanımızca, mahkeme kararıyla atanan yönetim kurulu üyelerinin yine ancak mahkeme kararıyla azledilebileceğinin kararlaştırılması da Türk hukuku bakımından isabetli değildir. Öncelikle belirtelim ki, İsviçre hukukunda bu yaklaşımın ileri sürülmesi yasal bir arka plana dayanmaktadır. Zira İsviçre hukuku, mahkeme kararıyla atanan yönetim kurulu üyelerinin yine mahkeme kararıyla azledilmesine “yabancı” değildir. Nitekim OR Art. 731b/3’de, organ eksikliği sebebiyle fesih davasında mahkeme tarafından atanan yönetim kurulu üyelerinin, haklı sebeplerin varlığı halinde şirketin talebi üzerine yine mahkeme kararıyla azledilebileceği ortaya konulmuştur. İsviçre hukukunda, organ eksikliği sebebiyle fesih davasının, haklı sebeple fesih davasının özel bir görünümü olarak nitelendirildiği de dikkate alınır⁶⁸⁵, haklı sebeple fesih davası sonucu atanan yönetim kurulu üyeleri bakımından da mahkeme kararıyla azil önerisinin ileri sürülmesi tutarlı görünmektedir. Ancak bu açıklama Türk hukuku için

⁶⁸⁴ **Höhn**, 127. Benzer yönde bkz. **Şahin**, s. 540.

⁶⁸⁵ Nitekim bu yönde bkz. **Bohrer**, Andreas/**Kummer**, Angela: Zürcher Kommentar - Die Aktiengesellschaft, Generalversammlung und Verwaltungsrat. Mängel in der Organisation, Art. 698-726 und 731b OR (Hrsg. **Handschin**, Lukas), 3. Aufl., Zürich 2018, Art. 731b, N. 4; **Bühler**, Christoph B.: “Organisationsmängel: Typische Anwendungsfälle von Art. 731b OR und gesondert geregelte Konstellationen”, SJZ, S. 19, 2018, s. 442.

geçerli değildir. Zira hukukumuzda, mahkeme kararıyla atanan üyelerin yine mahkeme kararıyla azledileceğine dair ne genel ne de organ eksikliği sebebiyle fesih davasına özgü bir düzenleme mevcuttur. Ayrıca mahkeme kararıyla azil önerisinin pratik sonuçları açısından da isabetli olacağı kanısında değiliz. Zira bu halde, şirket, çoğu zaman makul de olmayacak bir süre daha (yargılama süresince), haklı sebeplerin varlığına rağmen üyelik ilişkisini sürdürmek zorunda kalacaktır.

Mahkeme kararıyla atanan yönetim kurulu üyelerinin azlinde, genel kurulun yetkisinin ne ölçüde sınırlanabileceği hususunda, şirket ve azınlık pay sahiplerinin çıkarları arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Bu açıdan en uygun çözüm ise, daha önce⁶⁸⁶ irdelenen TTK m. 360 uyarınca seçilen üyelerin azline dair ilkeleri dikkate almak olarak görünmektedir. Zira haklı sebeple fesih davasında mahkemenin feshe alternatif bir çözüm olarak yönetim kurulu üyesi ataması, esasen, belirli bir grup (davacı azınlık pay sahipleri) lehine yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınması anlamına gelmektedir. Bu sebeple, “feshe alternatif bir çözüm olarak yönetim kurulu üyesi atanması” ile “belirli grupların yönetim kurulunda temsili (TTK m. 360)” *ratio legis* bakımından birbirlerine paraleldir⁶⁸⁷. Bu bağlamda, feshe alternatif bir çözüm olarak atanan yönetim kurulu üyelerinin azlinde, belirli grupları temsil eden yönetim kurulu üyelerinin azli ekseninde yapılan açıklamalardan esinlenilmesi de mümkün ve isabetli olacaktır. Dolayısıyla, mahkeme kararıyla atanan yönetim kurulu üyelerinin, kural olarak, temsil ettikleri azınlık pay sahiplerinin talebi üzerine azledileceği; haklı sebeplerin varlığı halinde ise talep koşulunun aranmayacağı kabul edilmelidir. Söz konusu yaklaşım, hem genel kurulun azil yetkisinin münhasır niteliği ile hem de davacı azınlık pay sahiplerinin çıkarlarının korunması düşüncesi ile uyumlu olacaktır.

2. Organ Eksikliği Sebebiyle Fesih Davasında Yönetim Kurulu Üyelerinin Azline Karar Verilip Verilemeyeceği Sorunu

a) Genel Bakış

Kanun koyucu, anonim şirketlerde organların eksikliğine önemli hukuki sonuçlar bağlamıştır (bkz. TTK m. 530). Kuşkusuz sözü edilen hukuki sonuçların en önemlisi şirketin feshidir. Öte yandan, organ eksikliğinin yegâne hukuki sonucu fesih değildir. Organ eksikliği,

⁶⁸⁶ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, III/C.

⁶⁸⁷ Bkz. ve karşı. Şahin, s. 539; İlbasmış Hızlısoy, s. 337-338.

mahkemelerin çeşitli yöntemlerle şirkete müdahale etmesine de kapı aralamaktadır⁶⁸⁸ (örn. yönetim kayyımı atanması gibi).

İsviçre hukukunda, organ eksikliğinin sonuçları bağlamında yönetim kurulu üyelerinin azlinin de gündeme geldiği görülmektedir. Bu anlamda, organ eksikliği halinde mahkemenin yönetim kurulu üyelerinin azline karar verip veremeyeceği hususu üzerinde durulmaktadır. Aşağıda ilk olarak İsviçre hukukunda bu soruya verilen yanıtlar ifade edilecektir. Akabinde ise söz konusu yaklaşımlar Türk hukuku bakımından değerlendirilecektir. Ancak öncelikle, hukuki sorunu somutlaştırmak açısından birkaç hususa değinmekte fayda vardır.

Organ eksikliği sebebiyle yönetim kurulu üyelerinin azlinin gündeme gelmesinin ilk tabii koşulu, organ eksikliği halinin mevcut olmasıdır⁶⁸⁹. Ancak tüm organ eksikliği hallerinde yönetim kurulu üyelerinin azli tartışması ortaya çıkmayacaktır. Eksikliğin yönetim kurulu bakımından söz konusu olması gerekir. Başka bir deyişle, eksik olan organ yönetim kurulu olmalıdır. “Eksik” organ genel kurul ise (genel kurul uzun süreden beri toplanamamakta ise) mahkeme, yönetim kuruluna dair bir tedbire (bu arada yönetim kurulu üyelerinin azline) karar veremeyecektir⁶⁹⁰.

TTK m. 530 anlamında yönetim kurulunun eksikliği farklı şekillerde ortaya çıkabilir. İlk olarak yönetim kurulu “hukuki/şekli” olarak eksik olabilir⁶⁹¹. Bununla kastedilen yönetim kurulunun şeklen dahi mevcut olmamasıdır. Yönetim kurulunun seçilmemesi ile yönetim kurulunun karar almasını önleyecek sayıda üyenin ölmesi ya da istifa etmesi, hukuki eksiklik hallerine örnek verilebilir⁶⁹². İkinci ihtimal ise yönetim kurulunun “fiili” eksikliğidir⁶⁹³. Bu ihtimalde yönetim kurulu şeklen mevcut olsa da çeşitli sebeplerle görevini ifa etmemektedir.

⁶⁸⁸ Çamoğlu, Yönetim Kayyımı, s. 18, s. 20.

⁶⁸⁹ Organ eksikliği kavramı ve somut görünüşleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **Soykan**, s. 63 vd; **Schönbächler**, Marcel: Die Organisationsklage nach Art. 731b OR, Zürich/St. Gallen 2013, s. 63 vd. Bu noktada, İsviçre hukukunda denetçinin eksikliği halinde de organ eksikliğinden söz edileceğine (bkz. **Bohrer/Kummer**: ZK-Aktiengesellschaft, Art. 731b, N. 28; **Schönbächler**, s. 118 vd; **Bürge**, Stefan/**Gut**, Nicolas: “Richterliche Behebung von Organisationsmängeln der AG und der GmbH Normgehalt und verfahrensrechtliche Aspekte von Art. 731b OR”, SJZ, S. 7, 2009, s. 159; BGE 138 III 294) ancak bunun Türk hukuku bakımından geçerli olmadığına değinmekte fayda vardır, bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar II, N. 1561; **Pulaşlı**, Şerh, C. III, § 57, N. 101; **Soykan**, s. 314. Karş. TTK Madde Gerekçeleri, m. 530: “‘Kanunen gerekli olan organlar’ teriminin anlamı öğretiyle mahkeme kararlarına bırakılmıştır. Bu hükmün anlamı, denetçinin organ olup olmadığı sorununun cevabı ile açıklık kazanacaktır.”.

⁶⁹⁰ Bu hususta bkz. ve karş. **Çamoğlu**, Yönetim Kayyımı, s. 22; **Türkoğlu**, Ferah: “Anonim Ortaklıklarda Organ Boşluğu ve Ortaklığa Kayyım Atanması”, Maltepe HFD, C. 9, S. 2, 2010, s. 139-140.

⁶⁹¹ Kavram için bkz. **Çamoğlu**, Yönetim Kayyımı, s. 22.

⁶⁹² **Soykan**, s. 85 vd; **Schönbächler**, s. 73-74; **Türkoğlu**, s. 142; **Bühler**, Organisationsmängel, s. 442-443.

⁶⁹³ Kavram için bkz. **Çamoğlu**, Yönetim Kayyımı, s. 22.

Yönetim kurulunun uzun süredir toplanamaması (işlevsizlik/*Funktionsunfähigkeit*)⁶⁹⁴ veya toplansa dahi karar alamaması (kilitlenme/*Pattsituationen*)⁶⁹⁵ hallerinde fiili eksiklikten söz edilmektedir⁶⁹⁶.

Organ eksikliği sebebiyle yönetim kurulu üyelerinin azlinin gündeme gelmesinin ikinci tabii koşulu ise, yönetim kurulu üyelerinin mevcut olmasıdır. Zira tüm yönetim kurulu üyelerinin görevleri zaten sona ermiş ise, yönetim kurulu üyelerinin azledilmesi ihtimalinden söz etme olanağı yoktur. Dolayısıyla bu başlıkta incelenen somut vaka, yönetim kurulunun organ olarak eksikliğine rağmen görevi süren yönetim kurulu üyelerinin mevcut olmasıdır. Üç kişiden oluşan yönetim kurulunun iki üyesinin ölmesi ya da istifa etmesi hali bu hususta bir örnek teşkil etmektedir. Zira bu ihtimalde hem bir organ eksikliği (yönetim kurulunun toplantı ve karar yeter sayıları sebebiyle) hem de görevde olan yönetim kurulu üyesi söz konusudur. Yine fiili eksiklik hallerinde de organ eksikliği olgusuna rağmen görevde olan yönetim kurulu üyelerinden söz edilebilir.

⁶⁹⁴ Y. 11. HD, T. 27.01.1994, E. 1274, K. 421: “*şirket ortaklarının dosyaya intikal eden durumları itibariyle bir araya gelemedikleri ve anasözleşmeye göre beş kişiden oluşan yönetim kurulunun da dört kişilik toplantı ve karar nisabının oluşamaması sebebiyle fonksiyon icra edemediği anlaşılmaktadır. Bu durumda, mahkemece, TTK’nın 435/son ve MK’nın 376 ve 377’inci maddeleri göz önünde tutularak şirketin geçici olarak yönetimini sağlamak üzere kayyum tayini cihetine gidilmek gerekirken, ...*” (Soykan, s. 70-71, dn. 19).

⁶⁹⁵ Detaylı bilgi için bkz. **Dural**, s.140-141; **Sevi**, Ali Murat: “Anonim Ortaklık Organlarında Kilitlenme Hâli ve Hukukî Çözüm Yolları”, Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu-MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi 20–22 Temmuz 2020 (Edt. **Karagöz**, Havva/**Özcanlı**, F. Beril/**Palanduz**, Seda), İstanbul 2021, s. 325 vd. Karş. Y. 11. HD, T. 13.05.2015, E. 2014/16515, K. 2015/6881: “*Davacılar vekili, dava dilekçesinde davalı şirket genel kurulu ve yönetim kurulunun toplanamaması ve karar alınamaması nedeniyle şirketin kilitlendiği, şirketi halen temsil ettiği iddiasıyla işlem yapan A. G.’nin işlemlerinde kullandığı imza sirküsünün mahkeme kararı ile geçersiz hale geldiğini, bir an olsun geçerli olduğu düşünülse dahi imza sirküsünün çıkarılmasının üzerinden 3 yıllık bir süre geçtiği dikkate alındığında, şirket zararına işlemler yapıldığını, şirketin içinin boşaltulmasına engel olunması amacıyla şirkete yönetim kayyum atanmasını talep etmiş olmasına rağmen, mahkemece HMK’nın 26. maddesinde düzenlenen taleple bağlılık ilkesine aykırı şekilde şirketin fesih ve tasfiyesine karar verilmesi doğru görülmemiş, hükmün temyiz eden davacılar yararına bozulması gerekmiştir.*” (KazancıİBB).

⁶⁹⁶ **Watter**, Rolf/**Pamer-Wieser**, Charlotte: Basler Kommentar - Obligationenrecht II-Art. 530-964 OR (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedin Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016, Art. 731b, N. 6; **Soykan**, s. 165 vd; **Bühler**, Organisationsmängel, s. 446-447; **Müller**, Lukas/**Müller**, Pascal: “Organisationsmängel in der Praxis”, AJP, S. 1, 2016, s. 49-50. **Wherlock/von der Crone**, bazı hallerde yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasında yaşanan çıkar çatışmalarının da organ eksikliği sonucunu doğurabileceğine dikkat çekmektedir, bkz. **Wherlock**, Alexander/**von der Crone**, Hans Caspar: “Organisationsmangel i.S.v. Art. 731b OR bei Interessenkonflikten im Verwaltungsrat”, SZW, S. 5, 2015, s. 550. Karş. **Müller**, Wolfgang/**Nietlispach**, Thomas/**Margraf**, Silvia: CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personengesellschaften und Aktiengesellschaft - Vergütungsverordnung Art. 530-771 OR -VegüV (Hrsg. **Roberto**, Vito/**Trüeb**, Hans Rudolf), 3. Aufl., Zürich 2016, Art. 731b, N. 10b; Y. 11. HD, T. 08.03.2018, E. 2016/7714, K. 2018/1804: “*TMK’nin 427/4. maddesine göre ... yönetim kayyımı atanabilmesi için şirketin yönetim kurulunun bir şekilde oluşturulmasının mümkün olmaması ve bu boşluğun başkaca hukuki yollarla giderilmemiş olması şarttır. Şirketin seçilmiş yönetim kurulu bulunduğu takdirde organ yokluğundan söz etmek mümkün olmadığı gibi, mevcut yönetim kurulunun, çalışamaz halde olması da TTK’nin sistematigi içinde giderilmesi her zaman mümkün bir durumdur. Bu durumda, karşı davanın reddine karar vermek gerekir iken, yönetim kurulunun üyeleri arasındaki çekişme nedeniyle toplanıp karar alamamasını organ yokluğu olarak kabul edip karşı davanın bu nedenle kabulüne karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.*” (BATİDER, C. 34, S. 2, 2018, s. 505-506).

b) İsviçre Hukukunda

İsviçre hukukunda organ eksikliği ve buna bağlanan hukuki sonuçlar OR Art. 731b’de düzenlenmiştir⁶⁹⁷. Buna göre, organ eksikliği halinde bir pay sahibi veya bir alacaklı gerekli tedbirlerin alınması talebi ile mahkemeye başvurabilir (karş. OR Art. 939/1).

Kanun koyucu organ eksikliği halinde hâkim tarafından alınabilecek üç tedbiri açıkça düzenlemiştir. Bunlardan ilki, şirkete organ eksikliğini gidermesi için süre verilmesidir (OR Art. 731b/1bis/1). İkinci tedbir, hâkimin eksik organı (örn. yönetim kurulu üyelerini⁶⁹⁸) veya bir mal idarecisini (kayyım/*Sachwalter*) atamasıdır (OR Art. 731b/1bis/2). Maddede zikredilen üçüncü seçenek ise şirketin feshidir (OR Art. 731b/1bis/3). Esasen bu son seçenek, bir tedbir olmaktan ziyade nihai karara işaret etmektedir. OR Art. 731b’de yer verilen sayım, madde metninde de işaret edildiği üzere (*Das Gericht kann insbesondere: ...*) sınırlayıcı nitelikte değildir⁶⁹⁹.

Organ eksikliği sebebiyle fesih davasında hükmedilebilecek diğer kararlar hakkında ise gerekçe yol göstericidir. Madde gerekçesinde, hâkime, tıpkı haklı sebeple fesih davasında olduğu gibi geniş bir hareket alanı bırakıldığı ifade edilmiştir⁷⁰⁰. Doktrinde, hâkim tarafından verilebilecek kararların geniş yorumlandığı görülmektedir. Gerçekten bu davada da hâkimin bölünme, sermaye azaltımı ve azınlık pay sahiplerinin yönetim kuruluna katılması gibi farklı kararlar verebileceği ifade edilmektedir⁷⁰¹.

Organ eksikliği halinde hâkimin yönetim kurulu üyelerinin azline de karar verip veremeyeceği, İsviçre Federal Mahkemesi’nin 4A_161/2013⁷⁰² sayılı kararında irdelenmiştir. Söz konusu karara konu olayda, St. Gallen Kanton Mahkemesi, yönetim kurulunun işlevsizlik sebebiyle organ eksikliği içinde olduğunu tespit etmiş ve mevcut yönetim kurulu üyelerinin

⁶⁹⁷ Hemen belirtelim ki, TTK m. 530’dan farklı olarak, OR Art. 731b’in uygulama alanı organ eksikliği halleri ile sınırlı değildir. Düzenleme, başka hukuka aykırılıklarda da (örn. kanuna aykırı biçimde hamiline yazılı pay ihraç edilmesi gibi) uygulama alanı bulmaktadır. Bilgi için bkz. **von der Crone**, § 20, N. 1794 vd.

⁶⁹⁸ **Bohrer/Kummer**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 731b, N. 51; **Schönbächler**, s. 216; **Müller/Müller**, s. 54. Bu hususta detaylı bilgi için bkz. M. **Vischer**, s. 365 vd; **Vischer**, Markus/**Hohler**, Dominik/**Eckert**, Fabrice: “Organisationsmangel nach Nichtwahl des Verwaltungsrats”, GesKR, S. 3, 2014, s. 410.

⁶⁹⁹ **Watter/Pamer-Wieser**: BSK-OR II, Art. 731b, N. 16; **Schönbächler**, s. 187; **Wherlock/von der Crone**, s. 551; **Müller/Müller**, s. 54. İsviçre Federal Mahkemesi de bu görüştedir, bkz. BGE 138 III 298.

⁷⁰⁰ Botschaft zur Revision des Obligationenrechts (GmbH-Recht sowie Anpassungen im Aktien-, Genossenschafts-, Handelsregister- und Firmenrecht), vom. 19. Dezember 2001, s. 3232. Bu sebeple bazı yazarlar, OR Art. 731b’yi haklı sebeple fesih davasının özel bir görünümü olarak nitelendirmektedirler, bkz. **Bohrer/Kummer**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 731b, N. 4; **Bühler**, Organisationsmängel, s. 442.

⁷⁰¹ **Bohrer/Kummer**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 731b, N. 54; **von der Crone**, § 20, N. 1817; M. **Vischer**, s. 364-365. Bu örnekleri açıkça zikretmemekle birlikte, madde gerekçesine atıfla hâkimin geniş bir hareket alanına sahip olduğunu belirten yazarlar için bkz. **Schönbächler**, s. 187; **Bürge/Gut**, s. 159-160, s. 161; **Vischer/Hohler/Eckert**, s. 410. Bu doğrultuda bkz. BGE 138 III 299.

⁷⁰² SwissLex.

azledilerek yerine bir mal idarecisi (kayyım/*Sachwalter*) atanmasına karar vermiştir. Bu karar Federal Mahkeme tarafından da onanmıştır. Federal Mahkeme, madde gerekçesinde yer alan ifadelerle dikkat çekmiştir. Buna göre, organ eksikliği halinde hâkim, tıpkı haklı sebeple fesih davasında olduğu gibi uygun bir tedbire karar verebilecektir. Yönetim kurulu üyelerinin azli de bu kapsamda değerlendirilmesi gereken bir tedbirdir. Ekleyelim ki, Mahkeme, daha sonra verdiği bir başka kararda da⁷⁰³ OR Art. 731b uyarınca hükmedilebilecek kararlar arasında azli saymıştır.

Federal Mahkeme'nin söz konusu kararı doktrinde çeşitli eleştirilere konu olmuştur⁷⁰⁴. *Bohrer/Kummer*, pratik sonuçları itibari ile karara değinmiştir. Buna göre, hâkimin yönetim kurulu yerine atama yapması yeterlidir; bunun ötesine geçerek mevcut üyeleri azletmesi ise çoğu zaman gereksiz ve hatta orantısız olacaktır⁷⁰⁵. *Plüss* ise kararı kuramsal temelleri açısından eleştirmektedir⁷⁰⁶. Yazara göre, organ eksikliği durumunda hâkime, haklı sebeple fesih davasına benzer bir yetki tanınması isabetli değildir. Zira iki düzenleme amaç bakımından birbirlerinden farklıdır. Haklı sebeple fesih davasında azınlık pay sahiplerinin korunması düşüncesi öne çıkmaktadır. Nitekim hâkime geniş bir takdir yetkisi tanınmasının temelinde de bu düşünce yatmaktadır. Organ eksikliği sebebiyle fesih davasında ise amaç şirketin organizasyonel eksikliğini gidermektir; yoksa düzenleme, azınlık pay sahiplerinin çıkarlarının da nazara alınarak “iyi yönetişime” (*good governance*) ulaşılması amacı ile ihdas edilmemiştir. *Plüss*'ün söz konusu yaklaşımı, aynı gerekçelerle *Frick/Stäheli* tarafından da benimsenmiştir⁷⁰⁷.

c) Türk Hukukunda

Türk hukukunda organ eksikliği ve hukuki sonuçları TTK m. 530'da düzenlenmiştir. Buna göre, organ eksikliği halinde pay sahipleri, alacaklılar ve Ticaret Bakanlığı mahkemeye başvurabilmektedir. Bu başvuru üzerine mahkeme çeşitli tedbirlere karar verebilecektir. TTK m. 530/1'de, hâkimin yönetim kurulunu da dinleyerek organ eksikliğini gidermesi için şirkete süre vereceği hükmüne bağlanmıştır. TTK m. 530/2'de ise mahkemenin başkaca tedbirlere de başvurabileceğine işaret edilmiş; ancak başvurulabilecek tedbirler sayılmamıştır. Bu yaklaşım ile tedbirlerin sınırlı sayıda olmadığını ortaya koyma amacı güdülmüştür. Nitekim doktrinde

⁷⁰³ 4A_147/2015 (SwissLex).

⁷⁰⁴ Karş. *von der Crone*, § 20, N. 1817; *M. Vischer*, s. 368.

⁷⁰⁵ *Bohrer/Kummer*, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 731b, N. 55.

⁷⁰⁶ *Plüss*, Richter, s. 215 vd.

⁷⁰⁷ *Frick/Stäheli*, OFK-Aktienrecht, Art. 705, N. 4.

de organ eksikliği halinde başvurulabilecek tedbirlerin sınırlı sayıda olmadığı; hâkimin, somut olayın özelliklerini dikkate alarak gerekli tedbirlere hükmedebileceği belirtilmektedir⁷⁰⁸.

Yönetim organının eksikliği halinde hâkim tarafından başvurulabilecek tipik tedbir şirkete kayyım atanmasıdır⁷⁰⁹. Bundan başka hâkim, şirket mallarının ve/veya defterlerinin muhafaza altına alınması⁷¹⁰ ile banka hesaplarının bloke edilmesi⁷¹¹ gibi tedbirlere de karar verebilir.

Kanaatimizce organ eksikliği halinde tedbir olarak yönetim kurulu üyelerinin azline karar verilemez. Başvurulabilecek tedbirlerin birer geçici hukuki himaye tedbiri (bkz. HMK m. 389) niteliğinde olması⁷¹², bu içerikte bir hükme engeldir. Zira hâkimin müdahalesi, organ eksikliğinin yol açabileceği giderilmesi güç sakıncaları önlemek amacı ile sınırlı kalmalı; şirketin yapısal özelliklerine müdahale boyutuna varmamalıdır⁷¹³.

Nihayet Türk hukukunda, İsviçre hukukunda olduğu gibi, organ eksikliği halinde haklı sebeple fesih davası hükümlerinin uygulanmasının (ve bu arada feshe alternatif bir çözüm olarak yönetim kurulu üyelerinin azline karar verilmesinin) mümkün olup olmadığı üzerinde de durulmalıdır. Hemen belirtelim ki, hukukumuzda, mehzadan farklı olarak, ne maddede ne de madde gerekçesinde konuya dair bir açıklamaya yer verilmiştir. Hal böyle olmakla birlikte, doktrinde konunun farklı bir perspektiften de olsa ele alındığı görülmektedir⁷¹⁴. Sözü edilen perspektif, organ eksikliği halinde haklı sebeple fesih davası açılıp açılmayacağıdır.

Şahin organ eksikliği halleri arasında ayrıma gitmektedir. Buna göre, TTK m. 530 ve TTK m. 531'in uygulama alanları birbirlerinden farklıdır. "*Organ üyelerinin seçilememesi veya organların toplanamaması durumunda*" TTK m. 530, "*pay sahipleri arasında süregelen uyuşmazlıklar bulunması vb. nedenlerden dolayı karar nisabı elde edilemeyen ve buna bağlı olarak karar alınamayan hallerde*" ise TTK m. 531 uygulanmalıdır⁷¹⁵. *İlbasmış Hızlısoy*'a göre de organ eksikliği halinde anonim şirketin haklı sebeple feshi istenebilir. Yazara göre,

⁷⁰⁸ **Soykan**, s. 264; **Yılmaz**, Z. Sanem: Sermaye Şirketlerinde Geçici Hukuki Korumalar, Ankara 2010, s. 171, s. 182 vd.

⁷⁰⁹ Organ eksikliği sebebiyle fesih davası bağlamında kayyım verilebilecek yetkiler hakkında bkz. Y. 11. HD, T. 21.01.1982, E. 1982/5597, K. 1982/151 (KazancıİBB).

⁷¹⁰ **Soykan**, s. 264; Z. S. **Yılmaz**, s. 171-184; **Günaydın**, Burcu: Anonim Şirkette Zorunlu Organ Eksikliğine Dayanan Fesih Davası, İstanbul 2012, s. 60.

⁷¹¹ **Günaydın**, s. 60.

⁷¹² **Günaydın**, s. 59-60.

⁷¹³ Bu hususta bkz. ve karşı. **Çamoğlu**, Yönetim Kayyımı, s. 20.

⁷¹⁴ Karşı. **Ayoğlu**, s. 230-321; **Sevi**, Kilitleme, s. 339-340.

⁷¹⁵ **Şahin**, s. 224. Ayrıca bkz. aynı eser, s. 270 vd. Benzer yönde bkz. N. **Erdem**, Fesih, s. 147 vd. Ayrıca bkz. ve karşı. **Yıldız**, Şükrü: "TTK Tasarısına Göre Anonim Şirketin Haklı Sebeplerle Feshi", Makalelerim, İstanbul 2018, s. 642-643.

TTK m. 530 ve TTK m. 531 yarışan hükümlerdir. Bu sebeple, organ eksikliği halinde her iki düzenlemeye dayanılarak da şirketin feshi talep edilebilir. Bu hususta hukuki ve fiili eksiklik halleri arasında bir ayrıma da gidilmemelidir⁷¹⁶.

Soykan'a göre ise, organ eksikliği halinde haklı sebeple fesih davası açılması ve (başta fesih yerine alternatif çözümlere hükmedilmesi gelmek üzere) bu davaya özgü hükümlerin uygulanması olanağı yoktur⁷¹⁷. Yazara göre her şeyden önce iki düzenleme arasındaki ilişki buna engeldir. Zira organ eksikliği sebebiyle fesih, haklı sebeple feshe nazaran özel hüküm niteliğindedir⁷¹⁸. Yazar, buna ek olarak *-Plüss*'e paralel şekilde- iki düzenleme arasında amaç farklılığı olduğuna da işaret etmektedir. Kanun koyucu, organ eksikliğine, haklı sebeple fesih davasında olduğu gibi azınlık pay sahiplerinin çıkarları ekseninden değil; şirketin kurumsal yapısı perspektifinden hukuki sonuçlar bağlamıştır.

Kanımızca konu farklı olasılıklar dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda daha önce belirttiğimiz üç ihtimalden hareket edilebilir. Bunlar, “yönetim kurulunun şeklen mevcut olmaması (hukuki eksiklik)”, “yönetim kurulunun şeklen mevcut olmasına rağmen toplanamaması (işlevsizlik)” ve son olarak da “yönetim kurulunun şeklen mevcut olmasına ve toplanabilmesine rağmen karar alamaması (kilitlenme)” şeklindedir.

Yönetim kurulu şekli olarak eksik (örn. üç kişiden oluşan yönetim kurulunun iki üyesi ölmüş veya istifa etmiş) ise, bir organ eksikliği hali olduğundan şüphe edilmemeli ve bu halde TTK m. 531 değil, TTK m. 530 uygulanmalıdır. Dolayısıyla anılan ihtimalde hâkim, feshe alternatif çözümlere (bu arada kalan bir üyenin azline) karar verememelidir.

Yönetim kurulu şekli olarak mevcut ancak işlevsiz ise farklı bir sonuca varılabilir. Bu anlamda, üç kişiden oluşan bir yönetim kurulunda her üç üye de görevde olmasına rağmen aralarında yaşanan kişisel problemler sebebi ile kurulun uzun süredir toplanamaması halinde TTK m. 530 anlamında bir organ eksikliğinden ziyade, TTK m. 531 anlamında bir haklı sebepten söz etmek bizce daha isabetli görünmektedir⁷¹⁹. Zira bu halde aslında “bir tür” kötü yönetim [yönet(e)meme] hali söz konusudur. Dolayısıyla bu ve benzeri hallerde hâkim, TTK m. 531 uyarınca feshe alternatif çözümlere -ve bu kapsamda da görevini ifa etmeyen yönetim kurulu üyelerinin azline- karar verebilmelidir.

⁷¹⁶ **İlbasmış Hızlısoy**, s. 168.

⁷¹⁷ **Soykan**, s. 320 vd.

⁷¹⁸ Bu hususta ayrıca bkz. **Şahin**, s. 272. Karş. **İlbasmış Hızlısoy**, s. 168.

⁷¹⁹ Karş. TTK Madde Gerekçeleri, m. 530: “Yönetim kurulunun mevcudiyetine rağmen, hiç veya gereği gibi toplanamaması somut olayın özelliklerine göre maddenin kapsamında kabul olunabilir”.

Doktrinde, yönetim kurulunun şeklen mevcut olmasına ve toplanabilmesine rağmen karar alamaması (kilitlenme) durumunda TTK m. 531'in uygulanabileceği (ve dolayısıyla da hâkimin feshe alternatif çözümlere karar verebileceği) ifade edilmektedir⁷²⁰.

Anonim şirketler hukukunda söz konusu ihtimal, genellikle, iki farklı grubun yönetim kurulunda eşit olarak temsil edildiği hallerde söz konusu olmaktadır⁷²¹. Örneğin, iki grubun %50-%50 oranda pay sahibi olduğu ve yönetim kurulu üyeliklerinin de iki grup arasında eşit olarak paylaşıldığı (örn. iki kişiden oluşması öngörülen yönetim kuruluna her iki grubun birer üye seçtiği) bir anonim şirkette kilitlenme sorunu ile karşılaşılabilir⁷²². Bu olguya dayalı haklı sebeple fesih davasında duruma uygun düşen farklı alternatif çözümlerden söz edilebilir. Örneğin hâkim, feshe alternatif bir çözüm olarak şirketin bölünmesine karar verebilir⁷²³.

İncelenen ihtimalde, “duruma uygun düşen” feshe alternatif bir diğer çözüm, yönetim kurulunun yapısına müdahale edilmesidir. Yönetimde kilitlenme sorunu bu yönde bir kararla da çözüme kavuşturulabilir⁷²⁴. Gerçekten, yukarıdaki örnekte, hâkimin yönetim kurulu üyelerinden birinin bile azline hükmetmesi kilitlenme sorununu çözebilecektir. Ancak, anılan karar “kabul edilebilir” nitelik taşımayacaktır. Zira söz konusu karar, şirket içi güç dengesinin değişmesine yol açacaktır. Oysa bilindiği üzere, haklı sebeple fesih davasında hâkim, yönetim kurulunda güç dengesi yahut kontrol değişikliğine sebep olacak alternatif çözümlere karar verememektedir⁷²⁵. Bu doğrultuda, kilitlenme halinde yönetim kurulu üyelerinden birinin azli kararının “duruma uygun” düşse de “kabul edilebilir” nitelik taşımayacağı belirtilmelidir. Bu husus, feshe alternatif çözüm olarak azil kararı verilmesine de engel teşkil etmektedir.

Kuşkusuz, sözü edilen halde mahkemenin tüm yönetim kurulu üyelerini azletmesi de ihtimal dâhilindedir. Güç dengesi yahut kontrol değişikliğine yol açmayacak olması sebebi ile bu karar, “kabul edilebilirlik” açısından bir soruna işaret etmemektedir. Ancak, tıpkı yönetim kurulu gibi genel kurulda da güç eşitliğinin bulunması halinde, anılan kararın umulan faydayı

⁷²⁰ Bkz. **Şahin**, s. 232 vd; **İlbasmış Hızlısoy**, s. 168-169; **Sevi**, Kilitlenme, s. 385 vd.

⁷²¹ Detaylı bilgi için bkz. **Dural**, s. 32 vd; **Sevi**, Kilitlenme, s. 325, s. 334 vd.

⁷²² Karş. TTK m. 390/3: “Oylar eşit olduğu takdirde o konu gelecek toplantıya bırakılır. İkinci toplantıda da eşitlik olursa söz konusu öneri reddedilmiş sayılır”. Düzenleme karşısında, yönetim kurulu bakımından artık kilitlenme (karar alamama) sorunu ile karşılaşılmayacağı, zira en geç ikinci toplantı sonrasında olumsuz da olsa bir karar meydana geleceği düşünülebilir. Ancak doktrinde münferit olaylarla sınırlı kalmayan “reddedilmiş sayılma” halinde yine karar alma yeteneğini yitirmiş/kilitlenmiş bir yönetim kurulundan söz edilebileceği ifade edilmektedir, bkz. **Şahin**, s. 233.

⁷²³ **İlbasmış Hızlısoy**, s. 357. Kilitlenme halinde başvurulması muhtemel feshe alternatif diğer çözümler için bkz. **Sevi**, Kilitlenme, s. 380 vd.

⁷²⁴ **Şahin**, s. 544; **N. Erdem**, Fesih, s. 278; **Walter**, Maria: “Gedanken zum einstweiligen Rechtsschutz gegen pflichtwidriges Handeln von Verwaltungsräten”, SZW, S. 5, 2018, s. 546.

⁷²⁵ Nitekim kilitlenme haline özgü olarak bu doğrultuda bkz. **Sevi**, Kilitlenme, s. 385-386.

sağlaması düşük bir olasılıktır. Zira genel kurulda, yine iki grubun da eşit sayıda üye ile temsil edildiği bir yönetim kurulu bileşimi oluşturulması (yönetim kurulu üyeliklerinin yine iki grup arasında eşit olarak paylaşılması) muhtemeldir. Bu durum ise, yönetimde kilitlenme sorunu ile tekrar karşılaşılmasını güçlü bir ihtimal haline getirmektedir⁷²⁶.

⁷²⁶ Sevi, **Kilitlenme**, s. 386.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZLİN HUKUKİ SONUÇLARI

I. AZLİN ÜYE İLE ŞİRKET ARASINDAKİ HUKUKİ İLİŞKİLERE ETKİSİ

A. Yönetim Kurulu Üyeliği Sebebi ile Kurulan Hukuki İlişkiye Etkisi

Yukarıda¹ yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasında organsal ve sözleşmesel boyutları haiz çifte karakterli bir hukuki ilişki olduğu ifade edilmiştir. Bu başlıkta ise, azlin söz konusu hukuki ilişkiye etkisi üzerinde durulacaktır. Bu incelemede, hukuki ilişkinin iki farklı boyutu (organsal ve sözleşmesel boyutları) arasında ayırma gidilmesi gerekmektedir.

Azil, yönetim kurulu üyesi ile şirket arasındaki hukuki ilişkinin organsal boyutunu konu edinmekte²; üyenin organ üyesi sıfatını sona erdirmektedir. Esasen azlin üye ile şirket arasında mevcut organsal ilişkiye etkisi konusunda bir tereddüt yoktur.

Azlin üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkinin sözleşmesel boyutuna etkisi ise tartışmalıdır. Bir görüşe göre azil, sözleşmesel ilişkiyi de sona erdirmektedir³. *Wolfers*, söz konusu yaklaşımı hukuki ilişkinin organsal ve sözleşmesel boyutlarının birbirlerinden ayrı olarak nitelendirilemeyeceği gerekçesine dayandırmaktadır⁴. Öte yandan doktrinde, organsal ve sözleşmesel ilişkilerin birbirlerinden ayrı oldukları, azlin yalnızca organsal ilişkiyi konu edindiği ve sözleşmesel ilişkinin azil kararından etkilenmeyeceği yönünde yaklaşımlara da rastlanmaktadır⁵.

Kanaatimizce azil sözleşmesel ilişkiyi de sona erdirmektedir. Zira azil, artık, üyeden sözleşme ile taahhüt ettiği işi görmesinin istenmeyeceği veya gördüğü işin kabul edilmeyeceği anlamına da gelmektedir⁶. Bu durum, azlin üye ile şirket arasında mevcut vekâlet benzeri sözleşmeyi sona erdireceğini ortaya koymaktadır. Zira iş görme borcunun ortadan kalkması

¹ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, II/C/3.

² **Hodler**, s. 165; **Bürgi**, Art. 705, N. 5; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 31; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 12; **Frick/Stäheli**, OFK-Aktienrecht, Art. 705, N. 7; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3434, dn. 315.

³ Bkz. **Wolfers**, s. 85; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 473; **Yağcıoğlu**, s. 165.

⁴ **Wolfers**, s. 84-85.

⁵ **Hodler**, s. 165-166; **Funk**, Art. 705, N. 1; **Bürgi**, Art. 705, N. 9; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 12; **Frick/Stäheli**, OFK-Aktienrecht, Art. 705, N. 7.

⁶ **Bürgi**, Art. 705, N. 9. Keza bkz. **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 95.

(ve bu arada vekâlet verenin, vekili, görmekle yükümlü olduğu işten el çektirmesi) sözleşmeyi sona erdirmeye anlamına gelmektedir⁷.

Azlin üye ile şirket arasındaki hukuki ilişkinin organsal ve sözleşmesel boyutlarına etkisi bir açıdan farklılaşmaktadır: Azil, hukuki ilişkinin organsal boyutunu mutlak biçimde sona erdirmektedir. Dolayısıyla, azil kararından sonra ne üyenin işlemleri şirketi bağlayacak⁸ ne de üyenin haksız fiillerinden şirket sorumlu olacaktır. Öte yandan azil, hukuki ilişkinin sözleşmesel boyutu üzerinde aynı hukuki sonucu ortaya çıkarmayacaktır. Zira daha sonra da ifade edileceği üzere, azil ile sözleşmesel ilişki sona erse bile, üyenin sözleşmesel boyuttan kaynaklı bazı yükümlülükleri (sadakat yükümlülüğü gibi) devam edecektir. Ancak şimdiden önemle vurgulayalım ki, bu durum, azlin üye ile şirket arasında mevcut sözleşmesel ilişkiyi sona erdirmede anlamına gelmemektedir⁹.

B. Yönetim Kurulu Üyesi ile Şirket Arasındaki Diğer Hukuki İlişkilere Etkisi

Daha önce¹⁰ irdelendiği üzere, yönetim kurulu üyesinin şirkette ek görevler üstlenmesi ve böylece üye ile şirket arasında yönetim kurulu üyeliği dışında hukuki ilişkiler kurulması mümkündür. Aşağıda azlin üye ile şirket arasında mevcut yönetim kurulu üyeliği dışındaki hukuki ilişkilere etkisi incelenecektir. Konunun yönetim kurulu üyeliği ile bağlantılı olan ve olmayan hukuki ilişkiler açısından ayrı ayrı değerlendirilmesinde fayda vardır.

1. Yönetim Kurulu Üyeliği ile Bağlantılı Hukuki İlişkiler Bakımından

Yönetim kurulu üyeleri, “yönetim kurulu üyesi” sıfatları ile bağlantılı bazı ek görevler üstelenebilirler. Yönetim kurulu başkan/başkan vekilliği, murahhas üyelik, tasfiye memurluğu ve yönetim kurulu bünyesinde oluşturulan komite ve komisyon (TTK m. 366/2) üyelikleri bu türden ek görevlerdir. Yönetim kurulu üyesinin azledilmesinin söz konusu ek görevleri nasıl etkileyeceği de ikili bir ayrımla ele alınmalıdır. Bu ayrım, ek göreve ilişkin hukuki ilişkinin kurulabilmesi için üye sıfatının şart olup olmaması esasına göre yapılmalıdır.

⁷ Bkz. ve karşı. Akıncı, s. 62; Sarı, s. 81, s. 85-86, s. 211.

⁸ Bu noktada belirtelim ki, azledilmiş ancak azli ticaret siciline tescil edilmemiş üyenin üçüncü kişiler ile yaptığı hukuki işlemlerin şirketi bağlaması, organ üyeliğinin sona ermemesi anlamına gelmemektedir; bu durum, sicilin olumsuz etkisinin (TTK m. 36/4) bir sonucudur, bkz. Böckli, Aktienrecht, § 13, N. 60. Karşı. Homburger, Art. 710, N. 233; Wernli/Rizzi, BSK-OR II, Art. 710, N. 11e; von der Crone, § 18, N. 1310.

⁹ Karşı. Böckli, Aktienrecht, § 13, N. 90a; Akdağ Güney, Yönetim Kurulu, s. 276. Zira ilgili kısımda ifade ettiğimiz üzere, yönetim kurulu üyesinin azledildikten sonra sadakat yükümlülüğüne tâbi olması, üye ile şirket arasında hüküm ve sonuçlarını doğurmaya devam eden bir sözleşmesel ilişki bulunmasının değil; sözleşme sonrası yükümlülük kuramının (*culpa post pactum perfectum*) sonucudur.

¹⁰ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, II/C/3/b/bb/bbb.

İlk grubu, *yönetim kurulu üyesi sıfatının ek göreve dair hukuki ilişkinin kurulabilmesi için şart olduğu hukuki ilişkiler* oluşturmaktadır. Kanun koyucu, bazı ek görevlerin yalnızca yönetim kurulu üyeleri tarafından üstlenilmesine olanak tanımıştır.

Söz konusu hukuki ilişkilerin başında yönetim kurulu başkanlığı ile başkan vekilliği gelmektedir. TTK m. 366/1’de açıkça ifade edildiği üzere, yönetim kurulu başkan ve başkan vekillerinin yönetim kurulu üyesi sıfatını taşıması gerekmektedir. Bu nedenle, yönetim kurulu üyesi sıfatının sona ermesi (bu arada yönetim kurulu üyesinin azledilmesi) yönetim kurulu başkanlığını ve başkan vekilliğini de kendiliğinden sona erdirecektir¹¹. Böylece genel kurul, azletme yetkisine sahip olmadığı ihtimalde bile¹² yönetim kurulu başkan ve başkan vekilinin görevini (dolaylı olarak) sona erdirebilecektir¹³.

Bu bağlamda değinilmesi gereken diğer ek görev, murahhas üyeliktir. Bilindiği üzere murahhas üye sıfatını haiz olmak için de yönetim kurulu üyesi sıfatını taşımak şarttır (TTK m. 370/2). Bu sebeple, genel kurulun aynı zamanda murahhas üye sıfatını taşıyan yönetim kurulu üyesini azletmesi, üyenin sadece yönetim kurulu üyesi sıfatını değil; murahhas üye sıfatını da sona erdirecektir¹⁴. Böylece genel kurul, azletme yetkisine sahip olmadığı¹⁵ murahhas üyeyi de dolaylı olarak görevinden uzaklaştırabilecektir. Ancak bu halde genel kurul kararının etki alanı sınırlıdır. Zira azledilen ve bu sebeple “murahhas üye” sıfatı sona eren yönetim kurulu üyesi, bu kez, “murahhas müdür” olarak atanarak görevine devam edebilecektir¹⁶.

Tasfiye memurluğu ilişkisinde de benzer bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bilindiği üzere, esas sözleşme veya genel kurul kararı ile tasfiye memuru atanmamış ise, tasfiye, yönetim kurulu tarafından yerine getirilmektedir (TTK m. 536/1). Bu ihtimalde üye, hem yönetim kurulu üyesi hem de tasfiye memuru sıfatlarını haiz olmaktadır. Ancak, ona tasfiye memuru

¹¹ Yönetim kurulu başkanlığına özgü olarak bu yönde bkz. **Müller/Lipp/Plüss**, s. 53; **Hungerbühler**, s. 53; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 80.

¹² Yönetim kurulu başkan ve başkan vekilleri, hangi organ tarafından seçilmişler ise yine onun tarafından azledilirler. Yönetim kurulu başkan ve başkan vekilleri, kural olarak, yönetim kurulu tarafından seçilirler (TTK m. 366/1). Bu ihtimalde azil yetkisi de yönetim kuruluna aittir, bkz. **Hungerbühler**, s. 53; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 80. Ancak esas sözleşmede başkan ve/veya başkan vekilinin genel kurul tarafından seçileceği öngörülebilir (TTK m. 366/1). Bu halde ise azil yetkisi yönetim kuruluna değil, genel kurula ait olacaktır, bkz. **Hungerbühler**, s. 53; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 80.

¹³ **Hungerbühler**, s. 53; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 80

¹⁴ Bu yönde bkz. **Müller/Lipp/Plüss**, s. 40, s. 53; **Kortunay**, s. 229; **Forstmoser**, Peter (Hrsg.): Organisation und Organisationsreglement der Aktiengesellschaft, Zürich/Basel/Genf 2011, s. 110. Ayrıca bkz. ve karşı. **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 136; **Doğan**, s. 227.

¹⁵ Bu hususta detaylı bilgi için bkz. **Doğan**, s. 240-241. Ancak karşı. **Üçışık/Çelik**, s. 465.

¹⁶ Bu hususta bkz. ve karşı. **Müller/Lipp/Plüss**, s. 43; **Forstmoser**, Organisation und Organisationsreglement, s. 110, dn. 318; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 136; **Doğan**, s. 227; **Günay**, Yavuz Selim: Anonim Şirketlerin Temsili, İstanbul 2018, s. 88-89.

sıfatını kazandıran olgu, yönetim kurulu üyesi sıfatını taşımasıdır. Bu sebeple, yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesi, o üyenin tasfiye memuru sıfatını da sona erdirecektir¹⁷.

İkinci gruba, *yönetim kurulu üyesi sıfatının ek göreve dair hukuki ilişkilerin kurulması için şart olmadığı ancak üye sıfatı ile bağlantılı hukuki ilişkiler* oluşturmaktadır. Söz konusu özelliği haiz hukuki ilişkilere komite ve komisyon üyeliği örnek verilebilir. TTK m. 366/2’de, yönetim kurulunun sair amaçlar/konular¹⁸ için “içlerinde yönetim kurulu üyelerinin de bulunabileceği” komite ve komisyonlar kurabileceği ifade edilmiştir. Düzenleme, komite ve komisyon üyeliği açısından yönetim kurulu üyesi sıfatını taşımanın şart olmadığını ortaya koymaktadır. Öte yandan, yönetim kurulu üyesi, üye sıfatı dolayısıyla komite veya komisyona üye olarak seçilmiş (tercih edilmiş) olabilir. Örneğin yönetim kurulu, üç kişiden oluşan bir komisyonda kendi üyelerinden birisinin de bulunmasında fayda görmüş; bu düşünce ile üyeyi komisyona atamış olabilir. Ancak, yönetim kurulu üyesinin azledilmesi, onun komite veya komisyon üyeliğinin kendiliğinden sona ermesine yol açmayacaktır. Zira üye sıfatını haiz olmak, komite veya komisyon üyeliği için şart değildir. Kuşkusuz şirket ile komite veya komisyon üyesi de olan yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesinin komite veya komisyon üyeliğini de kendiliğinden sona erdireceğini kararlaştırabilirler¹⁹. Aksi takdirde ise, azledilen üyenin komite veya komisyon üyeliğine de son vermek isteyen yönetim kurulu, ayrıca azil kararı vermelidir. Yönetim kurulu üyeliğinin sona ermiş olması, duruma göre, üyenin komite ve komisyon üyeliği görevinden alınması için haklı sebep teşkil edebilir.

2. Yönetim Kurulu Üyeliği ile Bağlantılı Olmayan Hukuki İlişkiler Bakımından

Yönetim kurulu üyeleri, yönetim kurulu üyesi sıfatları ile (en azından doğrudan) bir bağlantı içinde olmayan görevler (örn. üyenin aynı zamanda şirketin bir çalışanı/işçisi olması gibi) de üstlenebilirler. Bu halde yönetim kurulu üyesinin azli, üye ile şirket arasında mevcut ikinci hukuki ilişki (hizmet sözleşmesi) üzerinde herhangi bir hukuki sonuç doğurmayacaktır. Hizmet sözleşmesi, azilden etkilenmeksizin hüküm ve sonuçlarını doğurmaya devam edecek

¹⁷ **Domanıç**, s. 1477; **Karaman Coşgun**, s. 156-157; **Kervankıran**, s. 188, s. 191. Öte yandan genel kurul, aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olan tasfiyeye memurunu sadece tasfiye memurluğundan da azledebilir (bkz. TTK m. 537/1). Bu halde azil kararı, yalnızca tasfiye memuru sıfatı üzerinde sonuç doğurur; yönetim kurulu üyesi sıfatı ise korunur, bkz. ve karşı. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar II, N. 1573; **Kervankıran**, s. 191

¹⁸ TTK m. 366/2: “Yönetim kurulu, işlerin gidişini izlemek, kendisine sunulacak konularda rapor hazırlamak, kararlarını uygulamak veya iç denetim amacıyla ... komiteler ve komisyonlar kurabilir”. Maddede sayılan amaçlar/konular sınırlayıcı değildir; yönetim kurulu başkaca amaçlar/konular için de komite ve komisyon kurabilir, bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 478.

¹⁹ Komite ve komisyon üyeliğine özgü olmamakla birlikte bu türden kayıtlar hakkında bkz. **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 36; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 53; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3434.

ve ancak kendine özgü sebepler ile sona erecektir²⁰. Doktrinde, yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesinin, tek başına, hizmet sözleşmesinin feshi için haklı sebep de teşkil etmeyeceği ifade edilmektedir²¹. Öte yandan, yönetim kurulu üyesinin azline yol açan haklı sebep, aynı zamanda şirket ile arasındaki hizmet sözleşmesinin feshi için de haklı sebep teşkil edebilir²². Söz gelimi, çalışanlara karşı cinsel tacizde bulunulması, hem yönetim kurulu üyeliğinden azil hem de hizmet sözleşmesinin feshi için haklı sebep oluşturmaktadır (bkz. İK m. 25/II/c).

Hizmet sözleşmesine ilişkin ifade edilen hususlar, üye ile şirket arasında mevcut kira, danışmanlık ve mal veya hizmet tedarikini konu edinen satış gibi sözleşmeler bakımından da geçerlidir. Bu sözleşmeler de yönetim kurulu üyesinin azlinden etkilenmeksizin hüküm ve sonuç doğurmaya devam edecektir²³.

II. AZLEDİLEN (ESKİ) YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN HUKUKİ DURUMU

A. Azlin Yönetim Kurulu Üyesinin Haklarına Etkisi

1. Mali (Malvarlıksal) Haklarına Etkisi

a) Genel Bakış

Bilindiği üzere yönetim kurulu üyelerine huzur, ücret, ikramiye, prim ve yıllık kârdan pay gibi mali haklar tanınabilir (TTK m. 394). Mali haklar, yönetim kurulu üyesi sıfatı ile sıkı sıkıya bağlıdır; üye sıfatı ile birlikte mali haklar da sona ermektedir. Dolayısıyla, azledilen üye, artık mali haklarından faydalanamayacaktır²⁴. Ayrıca ekleyelim ki, anılan husus emredici niteliktedir. Bu sebeptir ki, üyenin azledilmesi halinde bile mali haklarından olağan görev süresinin sonuna kadar yararlanabileceğine dair sözleşmeler geçersizdir. Zira bu tür kayıtlar azil hakkını maddi olarak²⁵ sınırlamaktadır²⁶.

Öte yandan, azlin ticaret siciline tescil edilip edilmemesi de bu konuda bir önemi haiz değildir. Azledilen yönetim kurulu üyesi, azil kararı henüz tescil edilmemiş olsa da mali hak

²⁰ Müller/Lipp/Plüss, s. 53; Bozkurt Yaşar, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3434.

²¹ Müller, Roland: "Der Verwaltungsrat im Arbeitsrecht", s. 12 (<http://www.advocat.ch/de>, 11.12.2021); Doğan Yenisey, s. 335.

²² Bozkurt Yaşar, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3434.

²³ Müller/Lipp/Plüss, s. 53.

²⁴ Kolb, s. 83; Bürgi, Art. 705, N. 5; N. Erdem, Azil, s. 524. Karş. Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 81, N. 92.

²⁵ Maddi sınırlama kavramı hakkında bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/C/1/b/bb.

²⁶ Alman hukukunda gözetim kurulu üyelerinin azli bakımından bu yönde bkz. Mertens/Cahn, KölnKomm, AktG § 103, Rn. 6; Spindler, BeckOGK, AktG § 103, Rn. 17; Israel, HeidelbergKomm, AktG § 103, Rn. 2. Farklı bir gerekçeye dayanmakla birlikte aynı yönde bkz. Habersack, MünchKomm, AktG § 103, Rn. 21. Ancak karşı. Hopt/Roth, GroßKomm, AktG § 103, Rn. 21.

talebinde bulunamayacaktır²⁷. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi de, azil tescil edilmediği sürece ücret hakkının ortadan kalkmayacağı iddiasını temelsiz olarak nitelendirmiştir²⁸.

Yönetim kurulu üyesinin azil öncesi döneme dair mali haklarını talep edebileceği ise tereddütten uzaktır²⁹. Bu durum, azlin ileriye etkili bir hukuki işlem niteliğinde olmasının doğal sonucudur. Üye, haklı sebeple azledilmiş olsa bile azil öncesi dönemden kaynaklı mali haklarını talep edebilir. Dolayısıyla, şirketin, haklı sebeple azli gerekçe göstererek azil öncesi döneme dair mali hakları ödenmekten imtina etmesi veya ödediklerini geri istemesi mümkün değildir³⁰. Bu açıklamalar ışığında, azlin yönetim kurulu üyesinin çeşitli mali haklarına etkisi ise şu şekilde değerlendirilebilir:

Huzur hakkı, üyelere hazır bulundukları³¹ her bir yönetim kurulu toplantısı için ödenen mali hali hak türüdür³². Huzur hakkına hak kazanmanın şartı, toplantıda hazır bulunmaktır. Bu sebeple, azlin yönetim kurulu üyesinin huzur hakkına etkisini tespit etmek kolaydır. Azledilen üye, azil öncesi dönemde hazır bulunduğu toplantılardan doğan huzur hakkını talep edebilir³³. Üyenin ileriye dönük huzur hakkı ise, azil kararının hüküm ve sonuç doğurması ile birlikte sona erecektir³⁴. Yönetim kurulu üyesi, azilden sonra her nasılsa yönetim kurulu toplantısına katılmış olsa bile huzur hakkı talep edemez.

Ücret, üyelere görevde bulundukları süre boyunca ödenmesi öngörülen mali haktır³⁵. Ücret ödenecek zaman dilimi, farklı şekillerde belirlenebilir. Örneğin, üyelere haftalık, aylık ve hatta yıllık olarak belirli bir miktar ödeme yapılacağı kararlaştırılabilir³⁶. Azledilen üyenin

²⁷ **Bürgi**, Art. 705, N. 5; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 472.

²⁸ BGE 111 II 483.

²⁹ **Kolb**, s. 83.

³⁰ **Kortunay**, s. 251.

³¹ Kavram hakkında bkz. **Özer**, Işık: Anonim Şirket Yöneticilerinin Mali Hakları, Ankara 2013, s. 249-250.

³² Detaylı bilgi için bkz. **Öçal**, Akar: "Huzur Hakkı", BATİDER, C. 4, S. 4, 1968, s. 615 vd; **Özer**, s. 248 vd.

³³ **Öçal**, s. 618-619; **Özer**, s. 251. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 25.10.2017, E. 2016/3109, K. 2017/5725: "Davalı vekili, ... 21.12.2014 tarihli '... Holding A.Ş. Olağan Genel Kurul Toplantı Tutanağı'nın 13. maddesinde 'Yönetim Kurulu Üyeliğinin ifası sırasında pay sahiplerimiz de dahil tüm menfaat sahiplerine yönelik muhtelif bireysel yanlış ve yanıltıcı yazışmaları, şirket itibarını sarsıcı tutum ve davranışları ve geçimsizliği sebebiyle davacı ...'ın görevden alınması oylamaya sunulmuş ve davacı ...'ın görevden alınmasına karar verilmiş' olduğunu, dolayısıyla davacının görevini yerine getirmediğinden ve yönetim kurulu üyesine yakışmayacak tutum ve davranışlarda bulunduğundan söz konusu alacağa hak kazanmadığının sabit olduğunu ... talep ve dava etmiştir. ... Mahkemece, 01 Mayıs 2014- 21 Aralık 2014 döneminde davacı ...'ın davalı ... San. ve Tic. A.Ş'den hak edilen huzur hakkı ücreti sebebiyle ... alacaklı olduğu, davacının bu alacağını davalıdan talep edebileceğinin anlaşıldığı gerekçesiyle açılan davanın kabulüyle ... karar verilmiştir. ... usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, ... karar verildi." (KazancıİBB).

³⁴ Bkz. ve karşı. **Bürgi**, Art. 705, N. 5; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 81; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3434; N. **Erdem**, Azil, s. 524.

³⁵ **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 730; **Özer**, s. 223.

³⁶ **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 730; **Özer**, s. 223.

ücret hakkı, görev yaptığı süre ile ücret ödemesi için belirlenen süre arasında oranlamaya gidilerek hesaplanmalıdır³⁷. Örneğin, üyelere takvim yılı sonunda ve yıllık 60.000 TL ücret ödeneceği öngörülmüş ise, haziran ayı sonunda azledilen üyeye, 30.000 TL ücret ödenecektir.

Doktrinde ve yargı kararlarında, ücret hakkı açısından ifade edilen bu hususun, kazanç payı açısından da geçerli olduğu ifade edilmektedir³⁸. Buna göre, üyeliği sona eren (azledilen) üyeye ödenecek kazanç payı, üyenin görev yaptığı süre ile kazanç payı dağıtılmasına karar verilen faaliyet dönemi arasında oranlama yapılarak belirlenmelidir³⁹. Görev yapılan süre ile oranlama yöntemi, üyenin ikramiye (ve kural olarak prim⁴⁰) haklarının hesaplanmasında da gözetilmelidir⁴¹.

Son olarak belirtelim ki, üyenin, azledilmesinin sonucu olarak ileriye dönük mali haklarından yoksun kalması sebebi ile uğradığı zararların tazminini talep edip edemeyeceği hususu bağımsız bir tartışmanın konusu olup aşağıda⁴² incelenecektir.

b) Görevden Ayrılma Tazminatı

aa) Genel Bakış

Amerikan hukukunda anonim şirket ile yönetim kurulu üyeleri arasında, bazı şartların gerçekleşmesi halinde üyeye belirli bir miktar ödeme yapılmasını öngören çeşitli sözleşmelere rastlanmaktadır⁴³. Bu türden sözleşmeler, Kıta Avrupası hukuku doktrin ve uygulamasını da meşgul etmektedir⁴⁴. Gerek Amerikan gerekse Kıta Avrupası hukuku uygulamasında oldukça farklı örnekler ile karşılaşıldığı belirtilmektedir⁴⁵. Bu bağlamda değinilen ve çalışma konumuz

³⁷ **Domanıç**, s. 619; **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 743-744; **Özer**, s. 226; **Kubilay**, Huriye: “Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin Ücretlerinin Belirlenmesi”, THYKS 24 (10-11.12.2010), Ankara 2012, s. 38-39.

³⁸ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 37, N. 64; **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 743-744; **Teoman**, Kazanç Payı, s. 93; **Özer**, s. 246; **Moroğlu**, Erdoğan: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Kâr Payı Hakları”, Hukukî Mütalâalar, İstanbul 2007, s. 46; Y. 11. HD, T. 09.11.1984, E. 5003, K. 5397 (**Eriş**, C. II, s. 2677-2678). Karş. Y. 11. HD, T. 05.04.1990, E. 1989/2214, K. 1990/3042 (**Teoman**, Kazanç Payı, s. 104-105).

³⁹ Ancak, üye, görevinden ayrıldığı anda kazanç payı talebinde bulunamaz. Kazanç payı alacağı, genel kurulun kâr dağıtma kararı ile birlikte muaccel hale gelir, bkz. **Üçışık/Çelik**, s. 485-486. Bu hususta ayrıca bkz. **Özer**, s. 246 vd.

⁴⁰ **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 744.

⁴¹ **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 744. İkramiye ve prim hakları hakkında bilgi ve birbirleri ile ilişkisi hakkında bkz. **Kendigelen**, İlk Tespitler, s. 282, dn. 116; **Özer**, s. 258.

⁴² Bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, II/D/1.

⁴³ Bu hususta bilgi için bkz. **Özer**, s. 193 vd.

⁴⁴ İsviçre hukuku bakımından bkz. **Daeniker**, Daniel/**Nikitine**, Alexander: “Golden Handshakes, Golden Parachutes und ähnliche Vereinbarungen bei M&A-Transaktionen”, Mergers & Acquisitions IX (Hrsg: **Tschäni**, Rudolf), Zürich 2007, s. 122 vd. Alman hukuku için bkz. **Nussbaum**, Matthias: Abfindungen und Anerkennungsprämien für Vorstandmitglieder deutscher Aktiengesellschaften, Frankfurt am Main (u.a.) 2009, s. 11 vd.

⁴⁵ Örnekler için bkz. **Daeniker/Nikitine**, s. 122 vd.

bakımından önem arz eden örneklerden birisi de görevden ayrılma tazminatlarıdır (*Golden Handshakes*).

Görevden ayrılma tazminatı, yönetim kurulu üyesine görevinin son bulması⁴⁶ halinde yapılacak ödemeyi ifade etmektedir⁴⁷. Bu tazminat, üyenin malvarlığı üzerinde etkili olması sebebiyle bir tür mali hak olarak nitelendirilmektedir⁴⁸.

Görevden ayrılma tazminatı, özelliği gereği iş hukuku anlamında kıdem tazminatı ile benzerlik göstermektedir. Ancak *Müller* tarafından da belirtildiği üzere, görevden ayrılma tazminatı, iş hukuku anlamında kıdem tazminatı niteliğini haiz değildir⁴⁹. Kıdem tazminatı, belirli sebeplerle sözleşmesi sona eren işçiye çalışma süresi ile orantılı olarak ödenmektedir⁵⁰. Görevden ayrılma tazminatı ise, yönetim kurulu üyesine üyeliğinin sona ermesi halinde ve görev yaptığı süreden bağımsız olarak ödenir. Yine, yönetim kurulu üyesinin işçi sıfatını haiz olmaması, görevden ayrılma tazminatının kıdem tazminatı olarak nitelendirilmesine engeldir.

Görevden ayrılma tazminatı farklı amaçlara hizmet etmektedir. Bunların ilki, yönetim kurulu üyesinin çıkarlarını gözetmektedir. Görevden ayrılma tazminatı, üyenin mevcut hayat standardını görevinden ayrıldıktan sonra da sürdürebilmesine olanak tanıyacaktır⁵¹. Böylece şirket, üyeyi, görevinden ayrılmasının yol açması muhtemel iş ve itibar kaybına karşı peşin olarak korumaya almaktadır⁵². *Böckli*, görevden ayrılma tazminatlarını, şirketin bir anlamda ebeveyn rolüne bürünerek en sevdiği oğlunun geleceği ile ilgilenmesine benzetmektedir⁵³. Keza bu tazminat, “yıldız” profesyonel yöneticileri şirkete çekecek bir tür teşvik aracı olarak da nitelendirilmektedir⁵⁴.

Görevden ayrılma tazminatı ile güdülen bir diğer amaç ise düşmanca devralmalara karşı önlem almaktır⁵⁵. Zira yüksek tutarlı görevden ayrılma tazminatları, şirketin hedef şirket

⁴⁶ Görevden ayrılma tazminatlarının altın paraşüt (*Golden Parachutes*) olarak anılan özel bir görünümü de mevcuttur. Altın paraşüt, şirketin devralınması veya şirkette kontrol değişikliği yaşanması halinde üyeye tazminat ödenmesini öngörmektedir. Altın paraşüt uygulamasında, üyeye ödeme yapılması için yönetim kurulu üyeliğinin sona ermiş olması ise şart değildir. Bu hususta bkz. ve karşı. **Manavgat**, Pay Alım Teklifi, s. 143 vd; **Daeniker/Nikitine**, s. 123; **Özer**, s. 194.

⁴⁷ **Daeniker/Nikitine**, s. 122.

⁴⁸ **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 742.

⁴⁹ **Müller**, Arbeitnehmer, s. 303-304.

⁵⁰ Birçoğu yerine bkz. **Süzek**, s. 752 vd.

⁵¹ **Özer**, s. 287.

⁵² Bkz. **Daeniker/Nikitine**, s. 125.

⁵³ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 257a.

⁵⁴ Bkz. ve karşı. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 252; **Daeniker/Nikitine**, s. 125.

⁵⁵ **Daeniker/Nikitine**, s. 125. Bu hususta bkz. **Şehirali Çelik**, Şirket Ele Geçirmeleri, s. 321-322; **Brechbühl**, Beat A.: “Goldene Fallschirme oder silberne Brücken? Ein Beitrag zu den Kontrollwechselklauseln”, SJZ, S. 2, 2004, s. 32 vd.

olarak cazibesini azaltabilir⁵⁶. Üçüncü kişiler, görevden ayrılma tazminatı ödeme kaygısıyla şirketi devralmak istemeyebilirler. Keza, yüksek tutarlı tazminatlar, şirket paylarını düşmanca ele geçiren kişilerin yönetim kurulunu dilediği gibi biçimlendirmesini -ki bunun ilk adımı olarak mevcut üyeleri azletmesini- de güçleştirecektir. Bu açıdan görevden ayrılma tazminatı, cezai şart benzeri bir işlevi yerine getirmektedir.

bb) Türk Hukuku Bakımından

Türk hukukunda azledilen yönetim kurulu üyelerinin görevden ayrılma tazminatı talep edip edemeyecekleri hususu iki ana soru ekseninde irdelenmelidir. İlk olarak, görevi herhangi bir sebeple sona ermiş olan üyelere görevden ayrılma tazminatı hakkı tanınıp tanınamayacağı; ikinci olarak ise, bu doğrultudaki düzenlemelerin azil halinde de uygulanıp uygulanamayacağı değerlendirilmelidir.

Öncelikle belirtelim ki, Türk hukuku'nda yönetim kurulu üyelerine görevden ayrılma tazminatı ödenmesine dair yasal bir dayanaktan söz edilemez. TTK m. 364/2'de düzenlenen tazminat, görevden ayrılma tazminatı değildir⁵⁷. Zira -aşağıda⁵⁸ ifade edileceği üzere- TTK m. 364/2'de düzenlenen tazminat, üyenin uygun olmayan zamanda azil sebebiyle uğradığı zararı tazmin etme amacı gütmekte iken, görevden ayrılma tazminatı -daha önce belirtilen- başka amaçlara hizmet etmektedir⁵⁹. Bununla birlikte, Türk hukuku'nda yönetim kurulu üyelerine görevden ayrılma tazminatı hakkı tanınmasını engelleyen bir düzenleme de mevcut değildir. Nitekim TTK m. 394'de yer verilen sayımın sınırlayıcı olmadığı; yönetim kurulu üyelerine başkaca mali haklar da tanınabileceği kabul edilmektedir⁶⁰. Bu noktadan hareketle doktrinde, üyelere görevden ayrılma tazminatı hakkı tanınabileceği ifade edilmektedir⁶¹. Buna göre şirket, bir anlamda şirket politikası olarak görev süresi dolan veya sair sebeplerle görevinden ayrılan üyelerine görevden ayrılma tazminatı ödemeyi kararlaştırabilir⁶². Ancak kuşkusuz bazı sınırlamalara da riayet edilmesi gerekecektir:

Her şeyden önce, görevden ayrılma tazminatı hukuki bir dayanağa sahip olmalıdır. Bu hukuki dayanak, ya esas sözleşme ya da genel kurul kararı olmalıdır⁶³. Zira yönetim kurulu

⁵⁶ **Daeniker/Nikitine**, s. 125.

⁵⁷ **Müller**, Arbeitnehmer, s. 305; **Özer**, s. 287.

⁵⁸ Bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, II/D/1.

⁵⁹ **Özer**, s. 287.

⁶⁰ Bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-115; **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 731; **Özer**, s. 219 vd. Ancak karşı. TTK Madde Gereklileri, m. 394; **Üçışık/Çelik**, s. 481.

⁶¹ **Müller**, Arbeitnehmer, s. 307; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 179; **Özer**, s. 287.

⁶² **Özer**, s. 287-288.

⁶³ Bkz. **Özer**, s. 287-288.

üyelerine, ancak, esas sözleşme veya genel kurul kararı ile mali hak tanınabilir⁶⁴ (ayrıca bkz. TTK m. 394; ancak karşı. TTK m. 339/2/f). Şirket ile üye arasında akdedilecek sözleşmede, esas sözleşme veya genel kurul kararı ile çizilmiş sınırlara uygun olmak kaydı ile görevden ayrılma tazminatına ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilebilir. Ancak, esas sözleşme veya genel kurul kararı mevcut değilse, şirket ile üye arasında akdedilen sözleşmelerde görevden ayrılma tazminatına yer verilmiş olması, hukuki dayanak oluşturmayacaktır⁶⁵. Anılan hukuki dayanak mevcut değilse, yönetim kurulu, üyesine görevden ayrılma tazminatı ödememelidir.

Görevden ayrılma tazminatı bakımından ikinci sınır, şirket çıkarlarıdır. Bu bağlamda, görevden ayrılma tazminatının miktarı önem arz etmektedir. Zira yüksek miktarda görevden ayrılma tazminatı belirlenmesi, şirket çıkarlarına aykırı olacaktır⁶⁶.

Sözün kısası, Türk hukukunda hayli sıkı şartlara tâbi olmakla birlikte üyelere görevden ayrılma tazminatı hakkı tanınabileceği ifade edilmektedir. Yönetim kurulu üyeliğinin azil ile sona ermesi halinde de görevden ayrılma tazminatı talep edilip edilemeyeceği sorusuna ise ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Zira bilindiği üzere, azil hakkı maddi olarak sınırlanamamaktadır⁶⁷. Oysa görevden ayrılma tazminatı, azil hakkını sınırlayabilir; öyle ki, şirket, görevden ayrılma tazminatı ödemek kaygısıyla azilden imtina edebilir. Bu olgu, azil halinde üyelere görevden ayrılma tazminatı ödenebileceği fikrine olumsuz yaklaşmayı gerektirmektedir⁶⁸.

Kanımızca soruna iki farklı açıdan yaklaşılmalıdır:

Yönetim kurulu üyelerine, istifa ve görev süresinin dolması gibi nedenlerle görevden ayrılmaları halinde bile görevden ayrılma tazminatı ödenmesi kararlaştırılmış ise, üye, azilde de bu haktan yararlanabilmelidir. Öyle ki, incelenen ihtimalde, azil durumunda da görevden ayrılma tazminatına olanak tanınmasının, şirket bakımından azil hakkını sınırlayan bir olgu olarak nitelendirilmesi güçtür. Zira şirket, üyeyi azletmese -bu arada üyenin görev süresinin dolmasını beklese- bile zaten görevden ayrılma tazminatı ödeyecektir. Dolayısıyla incelenen ihtimalde, azil durumunda da görevden ayrılma tazminatına olanak tanınması, şirket açısından azil hakkını maddi olarak sınırlayan bir olgu olarak nitelendirilmemelidir. Öte yandan bu

⁶⁴ Bu hususta bkz. **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 742; **Özer**, s. 213 vd.

⁶⁵ **Özer**, s. 216-217.

⁶⁶ **Müller**, Arbeitnehmer, s. 308; **Brechbühl**, s. 34; **Özer**, s. 288.

⁶⁷ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/C/1/b/bb.

⁶⁸ Nitekim bu doğrultuda, İsviçre doktrininde bazı yazarlar, icrada görevli olmayan (dolayısıyla şirket ile arasında hizmet değil vekâlet sözleşmesi bulunan) yönetim kurulu üyelerine azil halinde görevden ayrılma tazminatı ödenmesine olumsuz yaklaşmaktadır, bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 258a; **Krnet**, Art. 716b, N. 1789; U. **Sommer**, s. 1062-1063. Ancak karşı. **Müller**, Arbeitnehmer, s. 307. Bu hususta ayrıca bkz. **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 179.

yaklaşım, menfaatler dengesine de uygun görünmektedir. Zira şirket, bir tür şirket politikası olarak görevden ayrılan üyelerine belirli bir miktar ödeme yapmaya karar vermiş ise, herhangi bir sebep gösterilmeksizin görevinden alınmış olan üyenin, salt azledilmiş olması sebebiyle bu haktan yoksun kalmasını haklı kılacak bir gerekçeden söz etmek hayli güç görünmektedir. Ancak, temsil yetkisininin kötüye kullanılması ve sadakat yükümlülüğünün ihlali gibi üye ile şirket arasında mevcut güven ilişkisini ortadan kaldıran ya da yetersizlik gibi üyeden kaynaklanan haklı sebeplerle azledilen üyeye görevden ayrılma tazminatı ödenmeyeceğinin kararlaştırılması, amaca daha uygun olacaktır⁶⁹.

İkinci ihtimal ise, yalnızca azil hali için görevden ayrılma tazminatına yer verilmesi; yani, üyeye azledilmesi halinde bu tazminatın ödeneceğinin kararlaştırılmasıdır. Bu ihtimalde, üyeye görevden ayrılma tazminatı ödenmesi mümkün görünmemektedir. Zira sadece azil için görevden ayrılma tazminatına yer verilmesi, azil hakkını maddi olarak sınırlamaktadır. Öyle ki, şirket, üyenin görev süresinin dolması veya istifa etmesi halinde bu tazminatı ödemeyecek iken, o üyeyi azletmesi halinde tazminat ödemekle yükümlü hale gelmektedir. Bu durumun, azil için cezai şart öngörülmesi anlamına geldiği⁷⁰, azil hakkını maddi olarak sınırlayacağı; bu anlamda olmak üzere, şirketi görevden ayrılma tazminatı ödememe gayesi ile azilden imtina etmeye yöneltebileceği ortadadır. Bu sebeple, sadece azil hali için görevden ayrılma tazminatı öngörülmesi mümkün olmamalıdır.

2. İdari (Kişisel/Yönetimsel) Haklarına Etkisi

a) Yönetim ve Temsil Haklarına Etkisi

Yönetim kurulu üyeleri, şirketi yönetme ve temsil etme haklarına sahiptirler⁷¹. Bu haklar, yönetim kurulunun anonim şirketin yönetim ve temsil organı olmasında (TTK m. 365) kaynağını bulmaktadır.

Her bir üyenin sahip olduğu yönetim kurulu toplantılarına davet edilme, toplantılara katılma, görüş açıklama, oy kullanma ve başkandan kurulu toplantıya çağırmasını talep etme hakları (bkz. TTK m. 392/7) yönetim hakkının örnekleridir⁷². Azlin yönetim hakkına etkisi bir izaha muhtaç değildir. Malumun ilamı olmakla birlikte ifade edelim ki, azledilen üye, yönetim

⁶⁹ Bkz. **Brechbühl**, s. 35; **Özer**, s. 288.

⁷⁰ Azil hakkının cezai şart öngörülme suretiyle sınırlanamayacağı daha önce ifade edilmiştir, bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/C/1/b/bb.

⁷¹ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 37, N. 1-2; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 169-170.

⁷² **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 37, N. 1; **Bahtiyar**, Ortaklıklar, s. 235; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 170. Karş. Yönetim kurulu üyelerinin hakları kavramı ile daha çok mali hakların kastedildiği; yönetim kurulu toplantılarına ve müzakerelere katılma ile oy kullanma gibi yetkilerin hak olarak nitelendirilemeyeceği yönünde bkz. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-113.

kurulu toplantılarına katılma ve bunun uzantılarını oluşturan görüş açıklama ve oy kullanma gibi haklara artık sahip değildir.

Temsil hakkının konusunu, üyenin, tek başına veya başka üye/üyeler ile birlikte (bkz. TTK m. 370/1) temsil yetkisini kullanabilmesi oluşturmaktadır⁷³. Azil ile üyenin temsil hakkı sona ermektedir. Ancak temsil hakkı açısından tescil ve ilanın etkisi göz ardı edilmemelidir⁷⁴. Zira azil, temsil hakkının muhatapları (üçüncü kişiler) hakkında tescilin TTSG’de ilan edildiği günü izleyen iş gününden itibaren hukuki sonuçlarını doğuracaktır⁷⁵ (TTK m. 36/1). Azil sicile tescil edilmemiş yahut tescil edilse bile ilan olunmamış ise, ancak azli bilmeleri veya bilmelerinin gerekmesi halinde⁷⁶ üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilecektir (TTK m. 36/4). Bu sebeple, azledilmiş ancak azli tescil ve ilan edilmemiş olan üyenin iyiniyetli üçüncü kişilerle yaptığı hukuki işlemler⁷⁷ şirketi bağlayacaktır⁷⁸. Kuşkusuz şirket, üyeye rücu hakkına sahiptir. Zira üye, azil beyanının kendisine varması ile birlikte görevini bırakmak -bu arada temsil hakkını kullanmamak- ile yükümlüdür^{79,80}.

b) Bilgi Alma ve İnceleme Hakkına Etkisi

TTK m. 392’de anonim şirketin her bir yönetim kurulu üyesine bilgi alma ve inceleme hakkı tanınmıştır. Söz konusu hak, üyelik görevinin gereği gibi ifasına olanak tanımakta ve üyeleri tâbi oldukları sorumluluk rejimi karşısında güçlendirmektedir⁸¹.

⁷³ **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 237; **Kortunay**, s. 188.

⁷⁴ Bkz. **Schucany**, Art. 705, N. 1; **Bürgi**, Art. 705, N. 11; **Domaniç**, s. 480; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 557; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 473; N. **Erdem**, Azil, s. 524.

⁷⁵ Bu doğrultuda bkz. Y. 11. HD, T. 03.10.1988, E. 1988/1084, K. 1988/5582 (**Çevik**, s. 421). Dolayısıyla, azledilen üyenin ilanın yapıldığı gün yaptığı hukuki işlemler de şirketi bağlayacaktır, bkz. Y. 12. HD, T. 25.09.2017, E. 2016/19946, K. 2017/11286 (KazancıİBB).

⁷⁶ Üçüncü kişi azli biliyorsa veya bilmesi gerekiyorsa, “üyenin” azledildiğinden haberdar olup olmaması bir önemi haiz değildir. Yani, üçüncü kişi azli biliyorsa, yönetim kurulu üyesi azledildiğini bilmese bile hukuki işlem şirket açısından bağlayıcı olmayacaktır, bkz. **Ergün**, Mevci: Anonim Şirketler Hukuku, Ankara 2020, s. 133.

⁷⁷ Hemen belirtelim ki, tescilin olumsuz etkisi hukuki işlemlerden doğan borçlar bakımından önemi haizdir. Borcun hukuki işlem dışı sebeplerden (örn. haksız fiilden) doğduğu hallerde ise tescilin olumsuz etkisinden söz edilemez. Birçoğu yerine bkz. **Arkan**, Ticari İşletme, s. 275. Dolayısıyla, borcun hukuki işlem dışı sebeplerden doğması halinde üçüncü kişiler, azlin ticaret siciline tescil edilmemiş olduğunu ileri sürerek şirkete başvuramayacaklardır, bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 473; **Karaege**, Görevden Alma, s. 104, dn. 206.

⁷⁸ Y. 11. HD, T. 03.10.1988, E. 1084, K. 5482 (**Eriş**, Gönen: Ticari İşletme ve Şirketler, C. II, 3. B., Ankara 2004, s. 1785).

⁷⁹ **Bürgi**, Art. 705, N. 5; N. **Erdem**, Azil, s. 524. Ayrıca bkz. **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 105.

⁸⁰ Azledilmesine rağmen görevine devam eden vekil açısından, vekâletsiz iş görmeden ziyade, sözleşmeye aykırılıktan söz edilmesinin daha isabetli olacağı yönünde ayrıca bkz. **Tandoğan**, Halûk: Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Hukuku Bakımından Vekâletsiz İş Görme, İstanbul 1957, s. 146

⁸¹ Bilgi alma hakkının kuramsal temeli, hukuki niteliği ve işlevleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **Kalender**, Emre: Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı (TTK m. 392), Ankara 2017, s. 59 vd.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, üye sıfatına bağlı bir haktır. Hak sahipliği, üye sıfatının kazanılması ile başlamakta; kaybedilmesi ile sona ermektedir⁸². Bu sebeple, azledilen üyenin bilgi edinme ve inceleme hakkına dair bir sonuca varmak kolaydır. Azil, üye sıfatı ile birlikte bilgi alma ve inceleme hakkını da sona erdirmektedir⁸³. Dolayısıyla azledilen üye, “artık” şirketin iş ve işlemleri hakkında bilgi isteyemeyecek, soru soramayacak; defter, defter kaydı, sözleşme veya yazışmaları inceleyemeyecektir. Ancak, azledilen üyenin, “görev yaptığı (azil öncesi) dönem hakkında” bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olup olmadığı hususu ayrıca incelenmeye değerdir.

İsviçre Federal Mahkemesi, 04.04.2003 tarihli kararında anılan hususu detaylı biçimde ele almıştır⁸⁴. Yargılamaya konu olayda, daha önce görevinden ayrılan (eski) yönetim kurulu üyesi, görev yaptığı dönemlere ilişkin yılsonu hesaplarının bir suretinin kendisine verilmesini talep etmiştir. Eski üye, talebini, yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma hakkını düzenleyen OR Art. 715a’ya dayandırmıştır. Federal Mahkeme, kendisinin görev yaptığı döneme ilişkin olsa bile, eski üyenin kural olarak bilgi alma hakkına sahip olmadığını ifade etmiştir. Ancak Yüksek Mahkeme, anılan kuralın istisnalarının da olabileceğine işaret etmiştir. Buna göre, eski üye, haklı menfaatinin bulunduğu hallerde (örn. görev yaptığı dönem sebebiyle kendisine karşı sorumluluk davası açılması ve üyenin mali hak talebinde bulunması gibi) bilgi alma hakkından yararlanabilmelidir.

Federal Mahkeme’nin yaklaşımı doktrinde de kabul görmüştür. Bu anlamda, eski üyenin, kural olarak kendi faaliyet dönemine ilişkin olaylar hakkında bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olmadığı; ancak korunmaya değer bir menfaate sahip ise söz konusu haktan yararlanabileceği ifade edilmektedir⁸⁵. Kuşkusuz bu açıklamalar azledilen üye açısından da geçerlidir. Öte yandan, azil bağlamında, eski üyenin korunmaya değer menfaate sahip olduğu

⁸² TTK Madde Gerekçeleri, m. 392. Ayrıca bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 705; **Krnet**, Art. 715a, N. 926.

⁸³ Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 96, dn. 49a; **Homburger**, Art. 715a, N. 496; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 181; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 715a, N. 4; **Bühler**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 715a, N. 37; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 705; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 171; **Kortunay**, s. 337; **Kalender**, s. 124; **Bächtold**, Christian: Die Information des Verwaltungsrates, Bern 1997, s. 128.

⁸⁴ BGE 129 III 499. Karar hakkında detaylı bilgi için bkz. **Carbonara**, Antonio/**von der Crone**, Hans Caspar: “Aushändigung von Jahresabschlüssen”, SZW, S. 1, 2004, s. 88 vd; **Pulaşlı**, Hasan, “Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var mıdır?”, BATİDER, C. 22, S. 3, 2004, s. 53 vd.

⁸⁵ **Homburger**, Art. 715a, N. 496; **Bächtold**, s. 128-129; **Carbonara/von der Crone**, s. 95; **Pulaşlı**, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı, s. 63-64; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 705; **Kortunay**, s. 337-338; **Kalender**, s. 125. Karş. **Wenninger**, Renate: Die aktienrechtliche Schweigepflicht, Zürich 1983, s. 181. Kuşkusuz bu hak, eski üyenin korunmaya değer menfaati ile ilgili bilgi ve belgeler ile sınırlıdır, bkz. ve karşı. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 181; **Krnet**, Art. 715a, N. 926; **Kalender**, s. 125. Bu sebeple üye, görev yaptığı döneme dair tüm hususlar hakkında bilgi talep edemez; keza, tüm belgeleri de inceleyemez.

bir somut duruma daha dikkat çekilebilir. Bu anlamda üye, azil sebebi hakkında da bilgi talep edebilmelidir⁸⁶. Zira üye, azlin haksız olup olmadığına -ve bu doğrultuda karara karşı butlanın tespiti veya tazminat davası açıp açmayacağına- ancak azil sebebi hakkında bilgi sahibi olmakla karar verebilir.

Sonuç olarak, azledilen üye, korunmaya değer menfaatinin bulunduğu istisnai hallerde bilgi alma ve inceleme hakkından yararlanabilir. Bu bağlamda, azledilen üyenin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanma usulü üzerinde de durulmalıdır.

TTK m. 392’de bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılma usulüne dair iki farklı ihtimale yer verilmiş; hakkın toplantı sırasında ve toplantı dışında kullanılması farklı esaslara tâbi kılınmıştır⁸⁷. Toplantı sırasında, hak, yönetim kurulunun ve başkanın izni gerekmeksizin kullanılabilir (bkz. TTK m. 392/1, 2). Toplantı dışında ise hak, ancak, yönetim kurulu başkanının ve onun reddetmesi halinde ise yönetim kurulunun izni ile kullanılabilir (bkz. TTK m. 392/3, 4).

Tabiatı gereği, bir yönetim kurulu üyesinin toplantı sırasında bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilmesi için o toplantıda hazır bulunması gerekmektedir. Bu sebeple, azledilen üyenin bilgi alma ve inceleme hakkının “toplantı sırasında” kullanılmasına ilişkin esaslardan faydalanması mümkün görünmemektedir. Zira (daha önce incelendiği üzere) azledilen üyenin yönetim kurulu toplantılarına katılma hakkı yoktur. Bu sebeple, azledilen üye, bilgi alma ve inceleme hakkının “toplantı dışında” kullanılması usulüne izlemelidir⁸⁸. O halde azledilen üye, ilk olarak yönetim kurulu başkanına başvuracaktır (TTK m. 392/3). Başkanın bu talebi reddetmesi durumunda, konu, iki gün içinde yönetim kuruluna getirilecektir (TTK m. 392/4). Yönetim kurulunun toplanamaması yahut talebi reddetmesi halinde ise, üye, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvuracaktır (TTK m. 392/4).

Nihayet ekleyelim ki, eski üyenin, sözü edilen süreci izlemek yerine, asıl uyuşmazlığı (örn. sorumluluk davasını ya da mali haklarına ilişkin alacak davasını) gören mahkemeden bilgi alma ve inceleme hakkına konu belgelerin getirtilmesini istemesi de mümkündür⁸⁹.

⁸⁶ Nitekim yenilik doğuran haklarda, muhatabın (yönetim kurulu üyesinin), hak sahibinden (şirketten) hakkın kullanılmasına yol açan sebeplerin açıklanmasını talep edebileceği yönünde bkz. **Buz**, s. 223.

⁸⁷ Detaylı bilgi için bkz. **Tekin**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-102 vd; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 37, N. 3 vd; **Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 709 vd.

⁸⁸ Bkz. ve karşı. **Kortunay**, s. 338.

⁸⁹ **Kortunay**, s. 338.

c) Dava Haklarına Etkisi

Kanun koyucu, yönetim kurulu üyeleri lehine çeşitli dava hakları tanımıştır. Hemen belirtelim ki, “yönetim kurulu üyelerinin dava hakları” ile “yönetim kurulunun dava hakları” birbirlerinden farklı kavramlardır. Bunlardan ilki, bireysel olarak her yönetim kurulu üyesine; ikincisi ise, organ olarak yönetim kuruluna tanınan dava haklarını karşılamaktadır. Aşağıda, çalışma konusu ile ilgisi sebebiyle bunlardan ilki üzerinde durulacak; üyenin azlinin bireysel olarak o üyeye tanınan dava haklarına etkisi irdelenecektir. Yönetim kurulu üyeleri tarafından açılacak davalar, genel kurul ve yönetim kurulu kararlarına karşı hükümsüzlük davaları, denetçi atama davası ve ek tasfiye davası şeklinde sıralanabilir.

Bilindiği üzere, her bir yönetim kurulu üyesi, kararın icrası kişisel sorumluluğuna yol açacaksa genel kurul kararlarına karşı iptal davası açabilmektedir (TTK m. 446/1/d). Yönetim kurulu üyesinin azledildikten sonra üye sıfatından doğan bu davayı açamayacağı şüpheden uzaktır⁹⁰. Bu sebeple, önem arz eden asıl husus, üyenin azlinin daha önce açtığı (fakat henüz sonuçlanmayan) davalara etkisidir. Doktrinde, yargılama sırasında üye sıfatının yitirilmesinin bir önemi haiz olmadığı ifade edilmektedir⁹¹. Zira anılan dava, genel kurul kararının hukuka uygunluğunun denetimine de hizmet etmektedir⁹². Bu sebeple, davacı yönetim kurulu üyesi azledilmiş olsa bile iptal davası bundan etkilenmeyecek; görülmeye devam edecektir. Aynı yaklaşım, yönetim kurulu üyesinin genel kurul kararlarına karşı açtığı butlanın ve yokluğun tespiti davaları için de geçerli olmalıdır. Zira söz konusu davalar da genel kurul kararlarının hukuka uygunluğunun denetimine hizmet etmektedir. Benzer düşünceden hareketle, yönetim kurulu üyesinin, yönetim kurulu kararlarına karşı açtığı yokluk ve butlanın tespiti ile iptal davalarının (örn. bkz. TTK m. 460/5) da azilden etkilenmeyeceğini kabul etmek, amaca daha uygun görünmektedir.

⁹⁰ Nitekim bu doğrultuda bkz. 11. HD, T. 11.03.2015, E. 2014/16817, K. 2015/3322 (KazancıİBB).

⁹¹ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 295; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 209; **Algan**, s. 101; **Türk**, Mehmet Cemil: Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının İptali, Ankara 2019, s. 185. Ayrıca bkz. ve karş. **Üçışık/Çelik**, s. 370. Her bir yönetici kurul ve gözetim kurulu üyesine iptal davası açma hakkı tanınan Alman hukukunda da hâkim görüş bu yöndedir, bkz. **Schäfer**, Carsten: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 4, 5. Aufl., München 2021, § 245, Rn. 73; **Vatter**, Stefan: beck-online.Grosskommentar zum Aktienrecht (vormals Spindler/Stilz, Aktienrecht), (GesamtHrsg. **Henssler**, Martin), § 245, Rn. 55 (Stand: 01.09.2021); **Schwab**, Martin: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Schmidt**, Karsten/**Lutter**, Marcus), 4. Aufl., Köln 2020, § 245, Rn. 35. Ancak karş. **Noack**, Ulrich/**Zetzsche**, Dirk: Kölner Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Zöllner**, Wolfgang/**Noack**, Ulrich), Band 5, 3. Aufl., Köln 2015, § 245, Rn. 158. İsviçre hukukunda ise yönetim kurulu üyelerine bireysel olarak iptal davası açma hakkı tanınmamıştır.

⁹² **Schäfer**, MünchKomm, AktG § 245, Rn. 72; **Vatter**, BeckOGK, AktG § 245, Rn. 54; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 209.

TTK m. 399/6'ya göre, her yönetim kurulu üyesi, “*faaliyet döneminin dördüncü ayına kadar denetçi seçilememişse*” şirkete denetçi atanması talebi ile mahkemeye başvurabilir. Söz konusu dava hakkı, “*seçilen denetçinin görevi red veya sözleşmeyi feshetmesi, görevlendirme kararının iptal olunması, butlanı veya denetçinin kanuni sebeplerle veya diğer herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi veya görevini yapmaktan engellenmesi hâllerinde de*” mevcuttur. Yönetim kurulu üyesi, denetçi atama davası açtıktan sonra azledilebilir. Bu halde, denetçi atama davasının akıbeti önem arz etmektedir. Kanun koyucu, madde gerekçesinde konuya dair bir açıklamaya yer vermemiştir. Yine, kaynak HGB § 318/4'de yönetici kurul üyeleri lehine dava hakkı tanınmadığından mehzadan yararlanma olanağı da yoktur. Kuşkusuz konu, özellikle medeni usul hukuku perpektifi ile detaylı bir tartışmayı hak etmektedir. Öte yandan, üyenin azlinin davanın görülmesine engel olmayacağının kabulü, sanki, düzenleme ile güdülen “*şirketin bir an evvel denetçiye kavuşturulması/denetçisiz kalmaması amacına*”⁹³ daha uygun bir sonuç olacaktır.

Ek tasfiye (ihya⁹⁴), tasfiyenin tamamlanması ve şirketin sicilden silinmesinden sonra, başkaca tasfiye işlemlerinin yapılmasının zorunlu olduğunun anlaşılması halinde başvuru olan geçici tedbirdir⁹⁵. Ek tasfiye halinde şirket yeniden sicile tescil edilir. Ek tasfiyeye mahkeme tarafından karar verilmelidir. TTK m. 547'de, ek tasfiye talebi ile mahkemeye başvurabilecek kişiler sayılmıştır. Kanun koyucu, her bir yönetim kurulu üyesi lehine de ek tasfiye talep etme hakkı tanımıştır. Ancak, bir yönetim kurulu üyesinin ek tasfiye talebinde bulunabilmesi için şirketin sicilden silinme anında üye sıfatını haiz olması gerekmektedir⁹⁶. Bu sebeple, şirketin sicilden silinmesinden önce azledilmiş olan üye, ek tasfiye talebinde bulunamayacaktır⁹⁷. Öte yandan, şirketin sicilden silinmesinden önce azledilmiş olan üyenin, “*üye sıfatı*” ile olmasa da “*alacaklı sıfatı*” ile (bkz. TTK m. 547/1) ek tasfiye talebinde bulunmasının önünde bir engel yoktur. Örneğin azledilen üye, görev yaptığı dönemden kaynaklı mali hakları için şirkete dava açacaksa, diğer şartların da varlığı halinde⁹⁸ ek tasfiye talebinde bulunabilecektir.

⁹³ Bu hususta bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 639-639b; **Özkorkut**, Yargıtay Kararları, s. 162-163.

⁹⁴ Doktrinde ve yargı kararlarında ihya kavramının sadece ek tasfiyeyi değil, kimi zaman tasfiyeden dönmeyi de karşılamak üzere kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu terminoloji farklılığı hakkında bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. IV, § 58, N. 86.

⁹⁵ Detaylı bilgi için bkz. **Şener**, Oruç Hami: Anonim Ortaklıkta Ek Tasfiye (İhya), Ankara 2015; **Aksoy**, Mehmet Ali: Sermaye Şirketlerinde ve Kooperatiflerde Ek Tasfiye, Ankara 2019.

⁹⁶ **Şener**, Ek Tasfiye, s. 75; **Kervankıran**, s. 297; **Yılmaz**, Asuman: “Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim ve Limited Şirketlerde Ek Tasfiye”, BATİDER, C. 32, S. 2, 2016, s. 159. Karş. **Aksoy**, s. 196.

⁹⁷ **Kervankıran**, s. 297.

⁹⁸ Ek tasfiyenin şartları hakkında bkz. **Şener**, Ek Tasfiye, s. 29 vd; **Aksoy**, s. 121 vd.

d) Azledilen Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurulu Toplantıya Çağrı Yetkisi Var Mıdır?

aa) Genel Bakış

TTK m. 410/1'de, yönetim kurulunun görev süresi dolmuş olsa dahi genel kurulu toplantıya çağırabileceği ifade edilmiştir. Böylece kanun koyucu, görev süresi dolmuş ve bu sebeple yönetim kurulu üyesi sıfatları sona ermiş⁹⁹ üyeler lehine istisnai bir yetki tanımıştır. Söz konusu düzenleme, yalnızca, görev süresi dolan üyeleri konu edinmektedir. Bu sebeple, görev süresinin dolması harici bir sebep (bu arada azil) ile görevleri sona eren yönetim kurulu üyelerinin genel kurulu toplantıya çağrı yetkisine sahip olup olmadıkları sorusu, güncelliğini korumaktadır¹⁰⁰.

Doktrinde konu, daha çok, seçimlerine ilişkin genel kurul kararı hükümsüz yönetim kurulu üyeleri bakımından ele alınmıştır. Bu hususta, seçim kararı hükümsüz ancak ticaret siciline tescil edilmiş üyelerin çağrı yetkisine sahip olduğunun kabulünün isabetli olacağı yönünde yaklaşımlara rastlanmaktadır¹⁰¹. Bu çalışmada ise konu, azledilen üyeler açısından irdelenecek; azledilen üyelerin azilden sonra¹⁰² genel kurulu toplantıya çağrı yetkisine sahip olup olmadıkları sorusuna yanıt aranacaktır.

Öncelikle belirtelim ki, çağrı yetkisi, bireysel olarak üyelere değil; yönetim kuruluna tanınmıştır¹⁰³. Bu sebeple, hukuki sorun, yönetim kurulunun toplantı ve karar yeter sayılarına ulaşmasına engel olacak sayıda üyenin azledilmiş olması halinde ortaya çıkacaktır. Bir ya da birkaç yönetim kurulu üyesi azledilmiş olmasına rağmen kalan üyeler toplantı ve karar yeter sayılarına ulaşmakta ise ortada bir sorun yoktur. Kalan üyelerden oluşan yönetim kurulu, genel kurulu toplantıya çağırabilecektir.

⁹⁹ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/A/2/a, dn. 227.

¹⁰⁰ Bkz. **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 41.

¹⁰¹ Doktrinde, genellikle, seçim kararının iptal edilebilir olması ile yok hükmünde ve batıl olması halleri arasında ayrıma gidildiği görülmektedir. Buna göre, seçim kararı iptal edilen yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararı öncesi yaptıkları çağrı geçerli olmalıdır, bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 88; **İmregün**, Oğuz: “Genel Kurul Kararlarına Karşı Pay Sahiplerinin İptal Davası Açma Hakkı”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan, İstanbul 1995, s. 134. Ancak seçim kararı yok hükmünde veya batıl ise, üyelerin çağrı yetkisine sahip olmadıkları kabul edilmelidir, bkz. **Arslanlı**, C. II-III, s. 11, dn. 35; **Yiğit**, s. 85-86; **Üçışık/Çelik**, s. 238-239. Ayrıca bkz. **Narbay**, s. 172. *Gürel*’e göre ise, seçim kararının iptal edilebilir, batıl ve yok hükmünde olması halleri arasında ayrıma gidilmesi gereksizdir yönetim kurulu üyelerinin çağrı yetkisine sahip olduğu kabul edilmelidir, bkz. **Gürel**, s. 504 vd. Konuyla ilgili yargı kararları için de bkz. **Gürel**, s. 498 vd.

¹⁰² Yönetim kurulu üyelerinin azil öncesi yaptıkları çağrıların geçerli olduğu konusunda herhangi bir tereddüt yoktur; bu husus, azlin ileriye etkili bir hukuki işlem olmasının doğal sonucudur.

¹⁰³ Bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 89; **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 41; **Yiğit**, s. 84-85; **Narbay**, s. 173.

Türk ve İsviçre hukukunun aksine, Alman hukukunda azledilen üyeler bağlamında (veya azledilen üyeleri de kapsar şekilde) konu üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu sebeple, ilk olarak Alman hukukuna dair açıklamalara yer vermekte fayda görülmüştür.

bb) Alman Hukukunda

Yönetici kurul üyelerinin çağrı yetkisi özel olarak düzenlenmiştir. Bu anlamda olmak üzere, genel kurulun yönetici kurul tarafından toplantıya çağrılacağı ve ticaret siciline yönetici kurul üyesi olarak tescil edilmiş kişilerin çağrıya yetkili sayılacağı ifade edilmiştir (AktG § 121/2). Böylece, yönetici kurul üyelerinin çağrı yetkisi bakımından ticaret sicilinde yer alan kayıt belirleyici hale gelmiştir. Öyle ki, üyeler azledilmiş olsa bile, azil ticaret siciline tescil edilmedikçe genel kurulu çağrıya yetkili sayılacaklardır¹⁰⁴.

Anılan düzenleme, anonim şirketleri ve yönetici kurul üyelerini konu edinmektedir¹⁰⁵. Limited şirket müdürleri bakımından benzer bir düzenlemeye ise yer verilmemiştir. Doktrinde düzenlemenin limited şirket müdürleri bakımından kıyasen uygulanıp uygulanamayacağı [görevleri sona ermiş (azledilmiş) ancak sicile tescil edilmemiş müdürlerin çağrı yetkisine sahip olup olmadıkları] hususunda farklı yaklaşımlara rastlanmaktadır¹⁰⁶. Bu noktada, Federal Mahkeme'nin konuya güncel yaklaşımı ortaya koyan 08.11.2016 tarihli kararı üzerinde ayrıca durmakta fayda görüyoruz¹⁰⁷. Yüksek Mahkeme, AktG § 121/2'nin limited şirket müdürleri bakımından kıyasen uygulanamayacağı; azledilmiş ancak azli sicile tescil edilmemiş limited şirket müdürlerinin genel kurulu toplantıya çağrı yetkisine sahip olmadıkları yönünde hüküm kurmuştur¹⁰⁸. Kararın gerekçesinde ifade edilen hususlar, Türk hukuku ve azledilmiş anonim şirket yönetim kurulu üyeleri bakımından da yol göstericidir.

¹⁰⁴ **Butzke**, Volker: GroßKommentar Aktiengesetz-Online, 5. Aufl., 2016, § 121, Rn. 25; **Ziemons**, Hildegard: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Schmidt**, Karsten/**Lutter**, Marcus), 4. Aufl., Köln 2020, § 121, Rn. 22.

¹⁰⁵ Belirtmek gerekir ki, genel kurul, gözetim kurulu tarafından da toplantıya çağrılabilir (bkz. AktG § 111/3). Ancak sicil kaydına, yalnızca, yönetici kurul üyeleri bakımından hukuki sonuç bağlanmıştır. Esasen gözetim kurulu üyeleri sicile tescil de edilmemektedir. Bu hususta bkz. **Gürel**, s. 489.

¹⁰⁶ Görevleri sona ermiş ancak hâlâ sicilde tescilli müdürlerin çağrı yetkisine sahip olmadıkları yönünde bkz. **Schindler**, Hendrik: Beck'scher Online - Kommentar GmbHG (Hrsg. **Ziemons**, Hildegard/**Jaeger**, Carsten/**Pöschke**, Moritz, § 49, Rn. 17-18 (Stand: 01.05.2021); **Zöllner**, Wolfgang/**Noack**, Ulrich (**Baumbach**, Adolf/**Hueck**, Alfred): GmbH-Gesetz, 22. Aufl., München 2019, § 49, Rn. 3; **Römermann**, Volker: Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (Hrsg. **Heidinger**, Andreas/**Leible**, Stefam/**Schmidt**, Jessica), 3. Auf. München 2017, GmbHG § 49, Rn. 26; **Wicke**, Hartmut: GmbHG § 49, Rn. 2. Ancak karşı. **Altmeyden**, Holger: GmbHG Kommentar, 10. Aufl., München 2021, § 49, Rn. 4.

¹⁰⁷ BGH, 08.11.2016-II ZR 304/15 (NJW, S. 20, 2017, s. 1471 vd).

¹⁰⁸ Bu noktada, aksi yönde hüküm kurulan iki farklı istinaf mahkemesi kararının mevcut olduğuna da işaret etmekte fayda vardır, bkz. OLG Düsseldorf, 14.11.2003-16 U 95/98 (NZG, S. 19, 2004, s. 916 vd); OLG Jena, 25.04.2012-2 U 520/11 (BeckRS 2012, 24297).

Federal Mahkeme, esas olarak, Alman hukukunda anonim ve limited şirketler arasında mevcut yapısal farklılığa dikkat çekmiştir. Bilindiği üzere, anonim şirketlerde yönetici kurul üyeleri gözetim kurulu tarafından azledilmekte (AktG § 84/4); güvensizlik kararı istisnası bir yana, pay sahipleri azil sürecine müdahil olmamaktadır. Dolayısıyla, pay sahiplerinin yönetici kurul üyelerinin azledilip azledilmedikleri hakkında bilgi sahibi olmaları güçtür. Bu husus, AktG § 121/2’de yer alan düzenlemenin kuramsal temelini de ortaya koymaktadır. Zira pay sahipleri, sicil kaydı sebebi ile yönetici kurul üyelerinin görevde olduğunu düşünebilirler. Bu sebeple, pay sahiplerinden sicilde kayıtlı üyeler tarafından yapılan çağrı üzerine genel kurul toplantısına katılmaları beklenebilir. Limited şirketlerde ise durum farklıdır; limited şirket müdürleri, ortaklar tarafından azledilmektedir (GmbHG § 46/5). Bu sebeple, limited şirket ortaklarının müdürlerin azlinden haberdar olmaları daha yüksek bir ihtimaldir. Dolayısıyla “limited şirket ortakları ile müdürler” arasında, “anonim şirket pay sahipleri ile yönetici kurul üyelerine” nazaran daha yakın bir ilişki vardır.

cc) Türk Hukukunda

Türk hukukunda *Moroğlu*, azledilmiş yönetim kurulu üyelerinin çağrı yetkisine sahip olmadığını ifade etmiştir¹⁰⁹. Bu yaklaşımı ilke olarak benimsemekle birlikte, konuyu, tartışma yaratması muhtemel birkaç farklı ihtimal ekseninde irdelemekte fayda görüyoruz.

Öncelikle belirtelim ki, bu türden bir tartışma, olsa olsa, genel kurulun azlettiği üyeler yerine seçim yapmaması halinde ortaya çıkabilir. Eğer ki, genel kurul, azlettiği üyeler yerine yeni üyeler seçmiş ise, artık azledilen üyelerin çağrı yetkisinden söz edilemez. Bu halde, yeni üyelerden oluşan yönetim kurulu çağrı yetkisine sahip olacaktır. Esasen, “genel kurulun azil kararı verdiği her genel kurul toplantısında seçim kararı vermeye de yetkili olması”¹¹⁰ ve “azil kararı vermiş genel kurulun seçim yapmayı ihmal etmesinin pratikte düşük bir ihtimal olması” sebebiyle anılan sorun ile karşılaşılması hayli istisnaidir¹¹¹. Dolayısıyla, cevabı aranan soru, “azledilmiş ancak yerine üye seçilmemiş yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantıya çağrı yetkisi olup olmadığı” noktasına indirgenmektedir. Bu soruya iki farklı ihtimal nazara alınarak yanıt aranması yerinde olacaktır.

¹⁰⁹ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 85-86. Aynı yönde bkz. **Şener**, Ortaklıklar, s. 467; **Yiğit**, s. 85; **Karşoğlu**, s. 164.

¹¹⁰ Bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, III/A.

¹¹¹ Örneğin esas sözleşmede seçim ve azil kararları için açıkça farklı yeter sayılar kararlaştırılmış olması halinde bu türden bir senaryo ile karşılaşılabilir. Pay sahipleri, daha düşük orandaki yeter sayı ile mevcut üyeleri azletmiş ancak daha yüksek orandaki yeter sayı sebebi ile yeni üyeler seçememiş olabilirler.

İlk ihtimal, azlin ticaret siciline tescil edilmiş olmasıdır. Başka bir deyişle, ilk olarak, “azledilmiş ve azli ticaret siciline tescil de edilmiş” yönetim kurulu üyelerinin çağrı yetkisi üzerinde durulmalıdır. Sözü edilen ihtimalde, azledilen üyelerin çağrıya yetkili olmadıklarının kabulü isabetli olacaktır. Zira bu halde, genel kurul, mevcut üyelerin artık şirket işlerine müdahil olmaması yönündeki iradesini ortaya koymuş; hatta bu irade üçüncü kişilere de açıklanmıştır. Bu sebeple, pay sahiplerinden, azledilen üyeler tarafından yapılan çağrının yetkisiz kişilerce yapıldığını dikkate almaları beklenebilir. Öte yandan, bu yaklaşımın kanun koyucunun iradesi ile bağdaşmadığı düşünülebilir. Zira kanun koyucu, görev süresi dolan üyelere çağrı yetkisi tanımıştır ki, sicil kayıtlarından üyelerin görev sürelerinin dolduğu da anlaşılabilir. O halde, azledilen üyelerin salt bu hususun sicil kayıtlarından anlaşılabilceği gerekçesiyle çağrıya yetkili olmadıkları yaklaşımı, kanun koyucunun iradesine aykırı ve hatta çelişkili bulunabilir. Ancak bu noktada, “görev süresinin sona ermesi” ile “azil” arasındaki bir farklılık ön plana çıkmaktadır. Görev süresinin dolması halinde, yönetim kurulu üyeleri fiili bir durum olarak görevlerini sürdürmektedir; bu ihtimalde, genel kurul tarafından ortaya konulmuş bir irade beyanı yoktur. Azilde ise durum farklıdır; zira azil, genel kurulun iradesini yansıtmaktadır. Bu sebeple, anılan ihtimalde genel kurulun iradesini üstün tutmak ve azledilen üyelerin diğer tüm yetkileri gibi çağrı yetkilerinin de sona erdiğini kabul etmek, amaca uygun görünmektedir. Sonuç olarak, “azledilmiş ve azli ticaret siciline tescil edilmiş” yönetim kurulu üyelerinin yerlerine üye seçilmemiş olsa bile genel kurul toplantıya çağrı yetkisine sahip olmadığı kabul edilmelidir.

İkinci olarak ise, “azledilmiş ancak azli ticaret siciline tescil edilmemiş” yönetim kurulu üyeleri üzerinde durulmalıdır. Peşinen belirtelim ki, bu konuda, tartışma yaratmayacak ya da menfaatler dengesine her zaman uygun olacak ilkesel bir sonuca varmak hayli güçtür¹¹². Kuşkusuz bu hususta iki farklı yaklaşımdan söz edilebilir: Bunlardan ilki, TTK m. 410/1’i azledilmiş ancak azli sicile tescil edilmemiş üyeler için kıyasen uygulamaktadır¹¹³. Kanun koyucunun genel kurulun toplantıya çağrılmasını kolaylaştırmaya yönelik tutumu¹¹⁴, bu yaklaşımı destekleyecektir. Keza, anılan ihtimalde, pay sahiplerinin tıpkı üçüncü kişiler gibi sicil kaydına güvenlerinin korunmasının yerinde olacağı da ileri sürülebilir¹¹⁵. Öte yandan

¹¹² Doktrinde, (azle özgü olmamakla birlikte) Alman hukukunda olduğu gibi sicile yönetim kurulu üyesi olarak tescil edilmiş kişilerin çağrıya yetkili sayılmasının *de lege ferenda* yerinde olacağı da ifade edilmektedir, bkz. **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 226; **Narbay**, s. 172.

¹¹³ Seçim kararı hükümsüz yönetim kurulu üyeleri ekseninde olmakla birlikte, kanun koyucunun, TTK m. 410/1’i ihdas ederek sorunu yalnızca görev süresi dolan üyeler bakımından çözmeyi planlamadığı yönünde bkz. **Gürel**, s. 508. Karş. **Şener**, Ortaklıklar, s. 467.

¹¹⁴ Bkz. **Gürel**, s. 509.

¹¹⁵ Bu hususta genel olarak bkz. **Gürel**, s. 509 vd.

Alman Federal Mahkemesi'nin yukarıda anılan limited şirketlere ilişkin kararında yer verdiği ifadelerin, Türk hukukunda anonim şirketler bakımından da kabul edilebileceği göz ardı edilmemelidir. Zira Türk hukukunda (Alman hukukunda anonim şirketlerden farklı ancak limited şirketler ile paralel olarak) anonim şirket yönetim kurulu üyeleri, genel kurul (pay sahipleri) tarafından azledilmektedir; bu sebeple (özellikle kapalı anonim şirketlerde¹¹⁶) pay sahiplerinin yönetim kurulu üyelerinin azlini bilmeleri hayli yüksek bir ihtimaldir. Keza, “görev süresinin dolması” ile “azil” arasında mevcut (daha önce de işaret edilen) farklılık bu ihtimalde de nazara alınabilir. Görev süresinin dolmasının fiili yönüne karşılık, azlin genel kurulun iradesini yansıtması ön plana çıkarılabilir. Bu sebeplerle, söz konusu ihtimalde de genel kurulun iradesini üstün tutmak; azledilen ancak azli sicile tescil edilmeyen üyelerin tüm yetkileri gibi çağrı yetkisinin de sona erdiğini kabul etmek, daha uygun görünmektedir¹¹⁷.

Nihayet belirtelim ki, incelemekte olduğumuz “yönetim kurulunun toplantı ve karar yeter sayılarına ulaşmasına engel sayıda üyesinin azledilip yerlerine yeni üyeler seçilmemesi” hali, TTK m. 410/2 anlamında “yönetim kurulunun mevcut olmaması” niteliği taşımaktadır¹¹⁸. Bu sebeple, her bir pay sahibi mahkemenin izniyle genel kurul toplantıya çağırabilecektir.

B. Azlin Yönetim Kurulu Üyesinin Yükümlülüklerine Etkisi

1. Genel Bakış

Azlin yönetim kurulu üyesinin yükümlülüklerine etkisini tespit edebilmek için, ilk olarak, üyenin asli edim yükümlülüğüne etkisinin belirlenmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere, yönetim kurulu üyesinin asli edim yükümlülüğünü “iş görme” oluşturmaktadır (bkz. TBK m. 502).

Azil üyenin iş görme borcunu mutlak biçimde sona erdirmektedir. Zira vekile, vekâlet sözleşmesi sona erse bile bir süre daha iş görme borcu yükleyen TBK m. 513/2¹¹⁹, yönetim kurulu üyesinin azli durumunda uygulanamaz¹²⁰. Bu sebeple azledilen üye, “*şirket işleri kendi başına görebilecek duruma gelinceye kadar*” (örn. yeni yönetim kurulu üyeleri seçilinceye

¹¹⁶ Halka açık anonim şirketler açısından ise konuya ihtiyatla yaklaşmakta fayda vardır. Zira bu halde, pay sahiplerinin genel kurul toplantıları ile ilgilenmeleri ve dolayısıyla yönetim kurulu üyelerinin azledildiğini bilmeleri daha düşük bir ihtimaldir.

¹¹⁷ Arslanlı, C. II-III, s. 11, dn. 35.

¹¹⁸ Bkz. **Cenkci**, Tek Pay Sahibinin Yeni Gücü, s. 153.

¹¹⁹ “*Vekâletin sona ermesi vekâlet verenin menfaatlerini tehlikeye düşürüyorsa, vekâlet veren veya mirasçısı ya da temsilcisi, işleri kendi başına görebilecek duruma gelinceye kadar, vekil veya mirasçısı ya da temsilcisi, vekâleti ifaya devam etmekle yükümlüdür.*”

¹²⁰ TBK m. 513 (818 sayılı BK m. 397)'nin üye ile şirket arasındaki ilişkide uygulanamayacağı yönünde bkz. **Hirsch**, s. 312. Düzenlemenin vekâlet sözleşmesinin iradi olarak (bu arada azil ile) sona ermesi halinde uygulanamayacağı yönünde bkz. **Sarı**, s. 269.

kadar) bile iş görmekle/görevine devam etmekle yükümlü değildir. Bu çıkarım doğrultusunda azlin üyenin çeşitli yükümlülüklerine etkisini tespit etmek ise kolaydır.

Yönetim kurulu üyelerinin özen (TTK m. 369/1), görevi bizzat ifa (TTK m. 390/2) ve pay sahiplerine eşit davranma (TTK m. 357) yükümlülükleri üye sıfatı ile sıkı sıkıya bağlıdır. Bu sebeple azil, üyenin söz konusu yükümlülüklerini sona erdirmektedir¹²¹. Esasen, artık üye sıfatından doğan görevleri olmayan bir kişinin, bu görevleri, özenle, bizzat ve pay sahiplerine eşit davranarak ifa etmesinden söz etmek, başlı başına abesle iştigal olurdu.

Azledilen üyenin sadakat yükümlülüğü üzerinde ise ayrıca durmakta fayda vardır. Zira sadakat yükümlülüğü, diğer yükümlülüklerden farklı olarak deyim yerindeyse artçı etkiye¹²² sahiptir.

2. Sadakat Yükümlülüğüne Etkisi

a) Genel Bakış

Sadakat yükümlülüğünün odağını, şirket çıkarlarının korunması oluşturmaktadır. Bu sebeple, yönetim kurulu üyelerinden şirket çıkarlarına uygun davranmaları beklenmektedir (bkz. ve karşı. TTK m. 369/1). Üyeler, esas olarak, görevleri sırasında şirket çıkarlarına uygun hareket etmelidir. Öte yandan, şirket çıkarlarının korunması düşüncesi, üyelerin, görevleri son bulduktan sonra da en azından bazı davranışlardan kaçınmalarını gerektirebilir. Zira eski üyelerin davranışları da şirket çıkarlarını ihlal edebilir. Bu sebeple, sadakat yükümlülüğünün üye sıfatı sona erdikten sonra da süreceği kabul edilmektedir¹²³.

Yönetim kurulu üyelerinin üye sıfatları sona erdikten sonraki sadakat yükümlülükleri, sözleşme sonrası koruma yükümlülüğünde (*culpa post pactum perfectum*) kuramsal temelini bulmaktadır¹²⁴. Zira sözleşme sonrası koruma yükümlülüğü, dürüstlük kuralının gerektirdiği hallerde, güven ilişkisinden kaynaklı sadakat yükümlülüğünün sözleşme ilişkisi sona erdikten sonra etkisini sürdürmesini de kapsamaktadır¹²⁵. Bilindiği üzere, üyeler ile şirket arasında da (esasen üyenin sadakat yükümlülüğüne kaynaklık da eden¹²⁶) güven temelli bir hukuki ilişki mevcuttur. Bu sebeple, yönetim kurulu üyeliği sonrası sadakat yükümlülüğünden söz edilmesi

¹²¹ Özen yükümlülüğü açısından bu yönde bkz. **Sevi**, Özen Yükümlülüğü, s. 123-124.

¹²² Bkz. **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 119.

¹²³ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 669; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 283; **Bauen/Venturi**, s. 73; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 276; **C. Sommer**, s. 79-80; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 119; **Thalmann**, Anton: Die Treuepflicht der Verwaltung der Aktiengesellschaft, Bern 1975, s. 38 vd; **Kissling**, Mischa: Der Mehrfachverwaltungsrat, Zürich 2006, s. 35.

¹²⁴ **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 119. Ayrıca bkz. ve karşı. **Sevi**, Özen Yükümlülüğü, s. 126.

¹²⁵ Bu hususta bkz. ve karşı. **Akçaal**, Mehmet: Sözleşme Sonrası Sorumluluk, Konya 2018, s. 88-89.

¹²⁶ **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 134; **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 231; **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 37, N. 333.

yerindedir. Keza ifade edelim ki, ulaşılan bu sonuç, üye ile şirket arasındaki sözleşmesel ilişki ile de uyumludur. Nitekim vekilin, sözleşme sona erdikten sonra da sadakat yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmektedir¹²⁷.

Üye sıfatının sona ermesinden sonra, sadakat yükümlülüğünün konusu değişmekte; kapsamı daralmaktadır¹²⁸. Yönetim kurulu üyesi, görevde iken hem şirket çıkarlarına uygun hareket etmeli hem de şirket çıkarlarına aykırı davranışlardan kaçınmalıdır¹²⁹. Eski üye ise, sadece, şirket çıkarlarına aykırı davranmamakla yükümlüdür¹³⁰. Bu sebeple, eski üyeden, aktif olarak şirket çıkarlarına uygun davranmasının beklenemeyeceği ifade edilmektedir¹³¹.

Eski üyenin sadakat yükümlülüğünün ne zamana dek devam edeceği hususunda kesin bir kaniya varma olanağı yoktur. Doktrinde söz konusu sürenin somut olayın şartlarına göre belirleneceği ifade edilmektedir¹³². *Böckli* ise, görevin sona ermesinden sonra en azından bir veya iki yıl daha sadakat yükümlülüğünün sürebileceğini belirtmektedir¹³³.

Bilindiği üzere, sadakat yükümlülüğünün pek çok özel görünümü mevcuttur. Yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında, azlin, sadakat yükümlülüğünün özel görünümüne etkisi üzerinde de durulmasında fayda vardır. Ancak bu açıklamalar öncesinde bir hususa dikkat çekilmelidir. Sadakat yükümlülüğünün özel görünümünün pek çoğu, niteliği gereği, üye sıfatı ile birlikte sona ermektedir. Söz gelimi, müzakerelere katılma (TTK m. 393), şirkete borçlanma (TTK m. 395/2) ve bir Yargıtay kararında da belirtildiği üzere¹³⁴ şirketle işlem yapma (TTK m. 395/1) yasakları açısından durum böyledir¹³⁵. Bu sebeple, aşağıda, sadakat yükümlülüğünün tüm özel görünümleri değil, üyelik sıfatı sona erdikten sonra da etkilerini sürdüren özel görünümleri üzerinde durulacaktır.

¹²⁷ **Tandoğan**, Özel Borç İlişkileri II, s. 409; **Sarı**, s. 298 vd.

¹²⁸ **Thalmann**, 38-39; **C. Sommer**, s. 79-80; **Kissling**, s. 36; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 119.

¹²⁹ Detaylı bilgi için bkz. **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 47 vd.

¹³⁰ **Thalmann**, s. 39; **C. Sommer**, s. 80; **Kissling**, s. 36; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 119.

¹³¹ **Thalmann**, s. 38; **C. Sommer**, s. 80. Ayrıca bkz. **Kolb**, s. 83.

¹³² **C. Sommer**, s. 79; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 119.

¹³³ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 90a; ancak karşı. Aynı eser, § 13, N. 669. Ayrıca bkz. **Bauen/Venturi**, s. 73.

¹³⁴ Y. 11. HD, T. 04.12.2019, E. 2019/696, K. 2019/7823: "...14/04/2014 tarihi itibarıyla yönetim kurulu üyeliğinin sona erdiği, söz konusu genel kurul toplantısının iptali veya butlanına karar verilmediği, araç satışının ise yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesinden sonra 26/05/2014 tarihinde yapıldığı, bu nedenle araç satışının geçerli olduğu, yönetim kurulu üyesinin şirket ile işlem yapma yasağına aykırılık durumunun bulunmadığı, davacının davasının sübut bulmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. ... ONANMASINA, ... oybirliğiyle karar verildi." (KazancıİBB). Bu hususta ayrıca bkz. ve karşı. **Ulusoy**, Erol: Anonim Şirketlerde Şirketle İşlem Yapma Yasağı ve Çifte Temsil, Ankara 2005, s. 134-135.

¹³⁵ Söz konusu yasaklara görevi sırasında aykırı davranan üye bakımından azil herhangi bir önemi haiz değildir. Şirket, görevi sırasında yasaklara aykırı davranan üyeye karşı sahip olduğu hakları azilden sonra da kullanabilecektir. Örneğin şirket, müzakerelere katılma yasağına aykırı davranan üyeden azledildikten sonra bile zararının tazminini isteyebilecektir (bkz. TTK m. 393/2).

b) Sır Saklama Yükümlülüğüne Etkisi

Yönetim kurulu üyelerinin sır saklama yükümlülüğü, görevleri son bulduktan sonra da devam etmektedir¹³⁶. Sır saklama yükümlülüğü, üyelik sonrası sadakat yükümlülüğünün en önemli pratik görünümünü oluşturmaktadır.

Sır saklama yükümlülüğü, üyeliğin sona ermesi ile içerik/konu bakımından herhangi bir değişikliğe uğramamaktadır¹³⁷. Bu anlamda üye, görevi sırasında hangi sırları saklamakla yükümlü ise, görevi son bulduktan sonra da aynı sırları saklamakla yükümlüdür. Kuşkusuz, üyenin görev yaptığı sürenin uzunluğu, vâkıf olduğu sırları ve sır saklama yükümlülüğünün kapsamını arttırabilir¹³⁸.

Sır saklama yükümlülüğünün zamansal sınırı (ne zamana kadar süreceği) konusunda farklı yaklaşımlara rastlanmaktadır. *Thalmann*, üyelik sonrası sır saklama yükümlülüğünün zamansal bir sınırı olduğunu ancak bu sınırın somut olaya göre belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir¹³⁹. *Böckli* ise, üyenin, görevinin son bulmasını takip eden en az altı ay ancak prensip olarak iki yılı aşmayacak bir süre daha, sahip olduğu bilgileri kullanmasının veya açıklamasının şirkete zarar verebileceğini dile getirmektedir¹⁴⁰. Tarafımızca da benimsenen yaklaşıma göre ise, sır saklama yükümlülüğünün zamansal açıdan bir sınırı yoktur¹⁴¹. Bu anlamda eski üye, şirket çıkarları gerektirdiği müddetçe sırları saklamakla yükümlüdür¹⁴². Öte yandan, zaman içinde eski üyenin sahip olduğu bilginin sır niteliğini yitirmesi de olasıdır¹⁴³. Bu halde eski üye, artık, o bilgiyi saklamakla yükümlü olmayacaktır.

Son olarak belirtelim ki, üye ile şirket arasında üyelik ilişkisinin sona ermesini takip eden süreci konu edinen bir gizlilik sözleşmesi akdedilmesi de mümkündür¹⁴⁴. Bu halde, cezai şart kaydına yer verilerek eski üyenin sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranmasına karşı caydırıcı önlemler alınabilir¹⁴⁵.

¹³⁶ *Bürgi*, Art. 722, N. 11; *Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel*, § 28, N. 164; *Homburger*, Art. 717, N. 841; *Krnet*, Art. 717, N. 1903; *Pulaşlı*, Şerh, C. II, § 37, N. 339; *Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)*, C. 1, s. 664; *Müller/Lipp/Plüss*, s. 288-289; *Bauen/Venturi*, s. 73; *Akdağ Güney*, Yönetim Kurulu, s. 276; *Thalmann*, s. 99; *C. Sommer*, s. 80; *Kissling*, s. 36; *Ayan*, Sadakat Yükümlülüğü, s. 181.

¹³⁷ *C. Sommer*, s. 80; *Ayan*, Sadakat Yükümlülüğü, s. 119. Karş. *Müller/Lipp/Plüss*, s. 288.

¹³⁸ Bkz. ve karş. *Krnet*, Art. 717, N. 1903; *Ayan*, Sadakat Yükümlülüğü, s. 181.

¹³⁹ *Thalmann*, s. 99.

¹⁴⁰ *Böckli*, Aktienrecht, § 13, N. 669.

¹⁴¹ *C. Sommer*, s. 80-81; *Ayan*, Sadakat Yükümlülüğü, s. 119; *Sevi*, Özen Yükümlülüğü, s. 126.

¹⁴² *C. Sommer*, s. 80-81. Keza bkz. *Pulaşlı*, Şerh, C. II, § 37, N. 339.

¹⁴³ *C. Sommer*, s. 81.

¹⁴⁴ *Müller/Lipp/Plüss*, s. 289. Gizlilik sözleşmesi hakkında bilgi için bkz. *Gülbüz Usluel*, Aslı E.: Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticarî Sırrın Korunması, İstanbul 2009, s. 146 vd.

¹⁴⁵ *Gülbüz Usluel*, Ticarî Sır, s. 152. Karş. *Müller/Lipp/Plüss*, s. 289.

c) Rekabet Yasağına Etkisi

aa) Kanuni Rekabet Yasağının Üye Sıfatı Sona Erdikten Sonra Devam Edip Etmeyeceği Sorunu

aaa) Genel Bakış

TTK m. 396’da yönetim kurulu üyelerinin rekabet yasağı düzenlenmiştir. Düzenleme, üyelerin görevde oldukları zaman dilimini konu edinmekte¹⁴⁶; üyeliğin sona ermesini takip eden sürece dair bir açıklama içermemektedir¹⁴⁷. Bu nedenle üyeliğin son bulması ile rekabet yasağının da “derhal” sona erip ermeyeceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz bu konuda birbirleri ile çatışan iki farklı çıkardan söz edilebilir.

İlk olarak, yönetim kurulu üyelerinin çıkarları lehine tavır alınabilir. Bu doğrultuda, rekabet yasağının ticaret faaliyette bulunma özgürlüğüne (AY m. 48/1) sınırlama getirdiği ve temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran her düzenleme gibi dar yorumlanması gerektiği ileri sürülebilir¹⁴⁸. Nitekim doktrinde, yönetim kurulu üyelerinin rekabet yasağının görev sırasında bile dar yorumlanması gerektiği kabul edilmektedir¹⁴⁹. Bu yaklaşım, rekabet yasağının üyelik ilişkisi ile birlikte sona ereceği fikrini desteklemektedir.

İkinci olarak ise, şirketin çıkarı ön plana çıkarılabilir. Bu doğrultuda, konumu gereği şirketin pek çok sırrına vâkıf olan yönetim kurulu üyelerinin görevlerinden ayrıldıktan hemen sonra şirket ile rekabet edebilmelerinin şirket çıkarlarını zedeleyeceği belirtilebilir¹⁵⁰. Buna ek olarak, sadakat yükümlülüğünden yola çıkılarak da benzer bir sonuca varılabilir. Gerçekten mademki, üyelik sonrası sadakat yükümlülüğü sürmektedir; o halde, sadakat yükümlülüğünün özel bir görünümünü olan rekabet yasağı da üyelik sonrasında devam etmelidir.

¹⁴⁶ Bu hususta bkz. **Kalpsüz**, Turgut: “Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Üyelerinin Şirketle Rekabet Teşkil Eden Davranışları”, Prof. Dr. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu’na Armağan, Ankara 1972, s. 366; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 689; **Üçışık/Çelik**, s. 503; **Aydoğan**, Rekabet Yasağı, s. 118-119.

¹⁴⁷ Öte yandan, görevi sırasında rekabet yasağını ihlal eden üyenin, üyeliği son bulduktan sonra dahi yasağı ihlal etmesinin hukuki sonuçlarına katlanacağı hususunda bir tereddüt yoktur. Şirket, azlettiği üyeye karşı TTK m. 396/1’de yer alan seçimlik haklarını kullanabilecektir, bkz. **Domanıç**, s. 631; **Aydoğan**, Rekabet Yasağı, s. 119; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 241. Limited şirketlere dair olmakla birlikte bu konuda ayrıca bkz. 11. HD, T. 18.04.2016, E. 2015/9210 K. 2016/4267 (KazancıBB). Keza ekleyelim ki, üyenin söz konusu yasağa aykırılık sebebi ile azledilmiş olması da bu hususta farklı bir yorum gerektirmemektedir. Bu anlamda, rekabet yasağına aykırı davranan üye hem haklı sebeple azledilebilecek hem de kendisinden TTK m. 396/1’de yer alan seçimlik haklar talep edilebilecektir. Kısacası, azil, rekabet yasağına aykırılığa bağlanmış diğer yaptırımların bir ikamesi değildir; o yaptırımların yerine geçmemektedir.

¹⁴⁸ Bu yönde bkz. **Karasu**, Rauf: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Üyelik Sıfatı Sona Erdikten Sonra Şirketle Rekabet Etme Yasağı”, Rekabet Dergisi, S. 20, 2004, s. 22-23; **Göksoy**, Yaşar Can: “Ortaklıklar Hukukunda Rekabet Yasaklarının Kapsamı”, Dokuz Eylül HFD, C. 9, Özel Sayı: Prof. Dr. Ünal Narmanlıoğlu’na Armağan, 2007, s. 659.

¹⁴⁹ **Franko**, Nisim: “Ticaret Şirketlerinde Rekabet Memnuiyeti”, BATİDER, C. 13, S. 1, 1985, s. 27-28; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 689; **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 23.

¹⁵⁰ Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 669a; **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 24.

Türk doktrinde, anılan ilk yaklaşım kabul görmektedir. Bu bağlamda, kanuni rekabet yasağının üyelik sıfatı ile birlikte sona ereceği belirtilmektedir¹⁵¹. *Atan* ise, *de lege ferenda* farklı bir görüş ileri sürmektedir. Yazar, yönetim kurulu üyesinin üyeliği sona erdikten hemen sonra şirket ile rekabete girişmesinin şirkete zararlı olabileceğini; bu sebeple, eski üyelerin şirketin işletme konusuna giren işlerle iştigal edememeleri yönünde bir kanuni düzenlemeye gidilmesinin amaca uygun olacağını ifade etmektedir¹⁵². *Sevi* ise, TTK m. 396 uyarınca değil ancak üye ile şirket arasındaki sözleşme kaynaklı “sözleşme sonrası koruma yükümlülüğü” bağlamında farklı bir sonuca varılabileceğini belirtmektedir. Yazar, açık bir rekabet yasağı sözleşmesi akdedilmemiş olsa bile, anılan yükümlülük gereği, istisnai haller dışında birkaç ay gibi bir süreyi geçmeyecek dönem için eski üyenin de rekabet yasağına tâbi olacağını ifade etmektedir¹⁵³.

Türk hukukunda olduğu gibi rekabet yasağının açıkça düzenlendiği Alman hukukunda da yönetici kurul üyelerinin rekabet yasağının (bkz. AktG § 88) üye sıfatları ile birlikte son bulacağı kabul edilmektedir¹⁵⁴. Yönetim kurulu üyelerinin rekabet yasağının kanunda açıkça düzenlenmediği ancak sadakat yükümlülüğünün özel bir yansıması olarak kabul gördüğü¹⁵⁵ İsviçre hukukunda ise durum farklıdır; rekabet yasağının üye sıfatı ile birlikte derhal sona erip ermeyeceği tartışmalıdır.

Bir görüşe göre, üye sıfatı ile birlikte rekabet yasağı da sona ermektedir¹⁵⁶. Bu görüş, rekabet yasağının üyelik statüsüne bağlı olduğu düşüncesinde kaynağını bulmaktadır¹⁵⁷.

¹⁵¹ **Kalpsüz**, s. 366 vd; **Aydoğan**, Rekabet Yasağı, s. 119; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 689; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 241; **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 25; **Göksoy**, s. 659; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 154; **Aşık**, s. 178; **Yasan**, Mustafa: “Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Rekabet Yasağı (TTK. m. 335)”, Dokuz Eylül HFD, C. 7, Özel Sayı: Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, 2005, s. 430. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 04.10.2012, E. 2010/11204, K. 2012/15168 (KazancıİBB). Karş. **Çamoğlu**’na göre ise, “... tohumları görev dönemi içinde atılmış ve üyelikten ayrıldıktan kısa bir süre sonra hayata geçirilmiş eylemler TTK 396. maddedeki yasağın kapsamı içinde kabul edilmelidir.”, bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 573c.

¹⁵² **Atan**, Turhan: Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti, Ankara 1965, s. 99. Ayrıca bkz. **Sulu**, s. 169.

¹⁵³ **Sevi**, Özen Yükümlülüğü, s. 127.

¹⁵⁴ **Spindler**, MünchKomm, AktG § 88, Rn. 11; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 88, Rn. 9; **Kort**, GroßKomm, AktG § 88, Rn. 108.

¹⁵⁵ **Bürge**, Art. 722, N. 9; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 35; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 611; **Watter/Roth Pellanda**, BSK-OR II, Art. 717, N. 18; **Krnet**, Art. 717, N. 1909; **Bauen/Venturi**, s. 70; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 285; C. **Sommer**, s. 148.

¹⁵⁶ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 64; **Müller**, Arbeitnehmer, s. 282. Bu tartışmadan bağımsız olarak rekabet yasağının üyenin görev süresi boyunca mevcut olduğu yönünde bkz. **Homburger**, Art. 717, N. 888; **Watter/Roth Pellanda**, BSK-OR II, Art. 717, N. 18; **Krnet**, Art. 717, N. 1920.

¹⁵⁷ **Müller**, Arbeitnehmer, s. 282.

Aksi görüşe göre ise, üye sıfatı ile birlikte rekabet yasağının da sona ereceğini kabul etmek her durumda isabetli değildir. Bazı hallerde, üye sıfatı sona erdikten sonra da rekabet yasağı sürmelidir¹⁵⁸. Bu yaklaşım, sadakat yükümlülüğü ile birlikte onun özel görünümünü oluşturan rekabet yasağının da üye sıfatı son bulduktan sonra en azından bir süre daha devam etmesi gerektiği düşüncesine dayanmaktadır¹⁵⁹. Doktrinde üyelik sonrası rekabet yasağının hangi hallerde söz konusu olacağına dair yaklaşımlara da rastlanmaktadır. Bu anlamda *Böckli*, şirketin ağır zarara uğraması tehlikesinin bulunduğu hallerde üyelik sonrası rekabet yasağının uygulanabileceğini ifade etmektedir. Yazar, devamla, rekabet yasağının görece kısa bir süre (örn. altı ay) ve belirli bir bölge/yer ile sınırlı olabileceğini dile getirmektedir¹⁶⁰. *Sommer* ise, şirket ile rekabet edilmesinin şirkete etkileri ve eski üyenin görevinin sona ermesinden sonra geçen süre gibi hususlar nazara alınarak somut olayın özelliklerine göre bir kanıya varılması gerektiğini belirtmektedir¹⁶¹.

bbb) Değerlendirme

Kanımızca da rekabet yasağı yönetim kurulu üyesi sıfatı ile birlikte sona ermektedir. TTK m. 396'nın görevde olan yönetim kurulu üyelerini konu edinmesi ve ticaret faaliyetinde bulunma özgürlüğü (AY m. 48), bu yaklaşımı desteklemektedir. Dolayısıyla, azledilen üye, şirketin işletme konusuna giren ticari iş türünden bir işlemi kendi veya başkası hesabına yapabilecek ve aynı tür ticari işlerle uğraşan bir şirkete sorumluluğu sınırsız ortak sıfatıyla katılabilecektir (TTK m. 396). Bu bağlamda, eski yönetim kurulu üyesinin şirket ile rekabet etme serbestisinin sınırlarına ilişkin birkaç hususa değinmekte ve böylelikle eski hukuki statüsünün onun ticari faaliyetlerine ne ölçüde sınırlama getireceğine işaret etmekte yarar görüyoruz:

Eski yönetim kurulu üyesi, şirket ile rekabete girdiği yeni faaliyetinde şirket sırlarını kullanamaz. Zira üyelik sonrası sadakat yükümlülüğü, şirket sırlarının sadece üçüncü kişilere açıklanmasına değil; bizzat kullanılmasına da engeldir¹⁶². Dolayısıyla -ve doktrinde *Kissling* tarafından da dikkat çekildiği üzere¹⁶³- üyelik sonrası sır saklama yükümlülüğü, eski üyenin şirket ile rekabet etme serbestisine bir tür sınırlama anlamına da gelmektedir.

¹⁵⁸ *Böckli*, Aktienrecht, § 13, N. 669a; *Bauen/Venturi*, s. 37; *Plüss*, Rechtsstellung, s. 107-108; C. *Sommer*, s. 81.

¹⁵⁹ *Bauen/Venturi*, s. 37; C. *Sommer*, s. 81.

¹⁶⁰ *Böckli*, Aktienrecht, § 13, N. 669a.

¹⁶¹ C. *Sommer*, s. 81.

¹⁶² *Thalmann*, s. 99.

¹⁶³ *Kissling*, s. 36.

Öte yandan, eski üyenin şirket ile rekabete girdiği yeni faaliyeti bağlamında haksız rekabet hukuku da göz ardı edilmemelidir. Söz gelimi eski üyenin, şirketin müşterilerini veya çalışanlarını şirket ile aralarındaki sözleşmeleri ihlâl veya sona erdirmeye (ve artık kendisi ile işbirliği yapmaya) yöneltmesi, duruma göre haksız rekabet teşkil edecektir¹⁶⁴ (bkz. ve karş. TTK m. 55/1/b).

Son olarak belirtelim ki, eski yönetim kurulu üyesinin görevi sırasında edindiği bilgi ve deneyimi yeni faaliyetinde kullanması ise mümkündür¹⁶⁵.

bb) Sözleşmesel Rekabet Yasağı

Uygulamada şirket ile yönetim kurulu üyeleri arasında üyelik sonrası süreci konu edinen rekabet yasağı sözleşmeleri akdedildiği görülmektedir¹⁶⁶. Hatta, eski üyenin şirket ile rekabet edebilecek olmasının şirket bakımından yüksek risk teşkil ettiği hallerde, eski üye ile rekabet yasağı sözleşmesi akdedilmesinin hali hazırda görevde olan yönetim kurulu üyelerinin özen yükümlükleri gereği olduğu da belirtilmektedir¹⁶⁷.

Alman ve İsviçre hukuku sistemlerinde olduğu gibi¹⁶⁸, TTK'da da yönetim kurulu üyeliği sonrası rekabet yasağı sözleşmelerine dair bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak, şirket ile üye arasında anılan döneme ilişkin rekabet yasağı sözleşmeleri akdedilebileceği hususunda bir tereddüt yoktur¹⁶⁹. TTK m. 396'da yalnızca üyelik dönemi için rekabet yasağı öngörülmüş olması, üye ve şirketin üyelik sonrası sürece ilişkin sözleşme özgürlüklerine bir sınırlama getirmemektedir.

Bilindiği üzere, Türk hukukunda işçinin sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin özel düzenlemeler yer almaktadır (TBK m. 444 vd.)¹⁷⁰. Söz konusu düzenlemeler, yönetim kurulu üyeleri açısından doğrudan uygulanma kabiliyetini haiz değildir. Bu durum, yönetim kurulu

¹⁶⁴ Eski işçiler ekseninde olmakla birlikte bu hususta detaylı bilgi için bkz. **Sarıkaya**, Sinan: Sözleşmeyi İhlâl veya Sona Erdirmeye Yöneltilme, 2. B., Ankara 2021, s. 217 vd.

¹⁶⁵ Hizmet sözleşmesi/işçi ekseninde olmakla birlikte bu hususta bilgi için bkz. **Şehirali Çelik**: Feyzan Hayal: “6102 Sayılı TTK m. 55.1.c Kapsamında ‘Başkalarının İş Ürünlerinden Yetkisiz Yararlanma’”, BTHAE 60. Yıl Armağanı, Ankara 2015, s. 378-379.

¹⁶⁶ Üyelik sonrası rekabet yasağı sözleşmesini gerektiren sebepler hakkında bkz. **Thalmann**, s. 104; **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 24-25.

¹⁶⁷ **Sevi**, Özen Yükümlülüğü, s. 127.

¹⁶⁸ Alman ve İsviçre hukukunda da üyelik sonrası rekabet yasağına ilişkin düzenlemelere yer verilmemiştir; ancak, doktrinde bu tür sözleşmeler akdedilebileceği ifade edilmektedir. Alman hukuku için bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 88, Rn. 48 vd; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 88, Rn. 42 vd. İsviçre hukuku için bkz. **Müller**, Arbeitnehmer, s. 282; **Roth Pellanda**, Vertragsverhältnisse, s. 81; C. **Sommer**, s. 82.

¹⁶⁹ **Kalpsüz**, s. 367-368; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 689; **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 24 vd; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 161-162.

¹⁷⁰ Yeri gelmişken ifade edelim ki, hukukumuzda acentenin sözleşme sonrası rekabet yasağı da özel olarak düzenlenmiştir, bkz. TTK m. 123.

üyesi ile şirket arasındaki hukuki ilişkininin hizmet sözleşmesi olarak nitelendirilememesinin bir sonucudur. Kuşkusuz, yönetim kurulu üyesinin rekabet yasağına dair değerlendirmelerde, niteliğine uygun düştüğü ölçüde anılan düzenlemelerden faydalanılabilir¹⁷¹. Ancak, yönetim kurulu üyesinin işçiye nazaran daha güçlü bir konuma sahip olduğu göz ardı edilmemelidir¹⁷². Bu sebeple, yönetim kurulu üyeleri için işçilere nazaran daha geniş kapsamlı rekabet yasakları öngörülebilir¹⁷³. Örneğin, yönetim kurulu üyelerinin rekabet yasağının süresi, TBK m. 445’de öngörülen iki yıllık süreyi aşabilir¹⁷⁴.

Rekabet yasağı sözleşmesi, üyelik görevi öncesinde, sırasında ve üyelik sona erdikten sonra akdedilebilir. Rekabet yasağı, üye ile şirket arasında mevcut başkaca bir sözleşmede (ve çoğunlukla üyelik ilişkisi sebebi ile kurulan vekâlet benzeri sözleşmede) bir kayıt olarak da yer alabilir¹⁷⁵.

Rekabet yasağı sözleşmesi herhangi bir şekil şartına tâbi değildir. Bu noktada önemle ifade edelim ki, TBK m. 441/1’de işçinin rekabet yasağı sözleşmesi için öngörülen yazılı şekil şartının üyelik sonrası rekabet yasağı sözleşmesine kıyasen uygulanması mümkün değildir¹⁷⁶. Zira hukukumuzda, kıyas (ve hukuk yaratma) yöntemi ile şekil şartı öngörülemez¹⁷⁷.

Rekabet yasağı sözleşmesinin geçerlilik sınırları ise, sözleşme özgürlüğünün genel sınırları ile RKHK m. 4 çerçevesinde irdelenmelidir:

Üyelik sonrası rekabet yasağı sözleşmesinde, sözleşme özgürlüğünün genel sınırlarına uygun hareket edilmelidir. Bu hususta, özellikle, kişinin ekonomik özgürlüğünü aşırı derecede sınırlayan sözleşmelere dikkat çekilmelidir. Rekabet yasağı sözleşmesi, eski üyenin ekonomik

¹⁷¹ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 689. Ayrıca bkz. **Kalpsüz**, s. 368; **Göksoy**, s. 660; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 161.

¹⁷² **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 689-690; **Müller**, Arbeitnehmer, s. 286.

¹⁷³ **Müller**, Arbeitnehmer, s. 285. Alman hukukunda bu yönde bkz. **Thüsing**, Gregor: “Nachorganschaftliche Wettbewerbsverbote bei Vorständen und Geschäftsführern-Ein Rundgang durch die neuere Rechtsprechung und Literatur”, NZG, S. 1, 2004, s. 10.

¹⁷⁴ **Müller**, işçiler bakımından üç yıllık üst sınır öngörülen (OR Art. 340a) İsviçre uygulamasında yönetim kurulu üyeleri için beş ve on yıl süreli rekabet yasaklarının yaygın olduğunu ifade etmektedir, bkz. **Müller**, Arbeitnehmer, s. 282. Alman hukukunda ise **Kort**, yönetici kurul üyeleri için dört yıla kadar rekabet yasağı öngörülebileceğini dile getirmektedir, bkz. **Kort**, GroßKomm, AktG § 88, Rn. 145. Öte yandan Alman doktrininde, HGB § 74a’da işçiler bakımından öngörülen iki yıllık üst sınırın yönetici kurulu üyeleri için zikredildiği de görülmektedir, bkz. **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 88, Rn. 46; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 88, Rn. 16.

¹⁷⁵ Üyelik sonrası rekabet yasağının esas sözleşmede de öngörülebileceği yönünde bkz. **Kortunay**, s. 214; **Göksoy**, s. 659. Ancak karş. **Roth Pellanda**, Vertragsverhältnisse, s. 81; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 161.

¹⁷⁶ Karş. **Göksoy**, s. 660; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 161.

¹⁷⁷ Bkz. **Oğuzman/Öz**, C. 1, s. 147.

özgürlüğünü aşırı derecede sınırlamakta ise ahlâka ve kişilik haklarına aykırıdır¹⁷⁸ (bkz. TMK m. 23/2; TBK m. 27). Bu bağlamda rekabet yasağının konu, süre ve yer bakımından sınırlandırılması önem taşımaktadır. Eski üye için, şirketin fiilen uğraştığı işletme konuları¹⁷⁹ ve şirketin faaliyet gösterdiği coğrafi alan¹⁸⁰ ile sınırlı olarak rekabet yasağı öngörülebilir. Bu sebeple, eski üyenin herhangi bir ticari faaliyette bulunamayacağı¹⁸¹ ve yasağın üyenin hayatı boyunca geçerli olacağı¹⁸² gibi düzenlemelere yer verilemez. Bilindiği üzere, ahlâka ve kişilik haklarına aykırı sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür (TBK m. 27). Öte yandan, konu, süre veya yer bakımından belirtilen sınırları aşan rekabet yasağı sözleşmesinin her halde geçersiz olacağı da düşünülmemelidir. Zira hizmet sözleşmesinde hâkime tanınan “aşırı nitelikteki rekabet yasağını bütün durum ve koşulları serbestçe değerlendirmek ve işverenin üstlenmiş olabileceği karşı edimi de hakkaniyete uygun biçimde göz önünde tutmak suretiyle, kapsamı veya süresi bakımından sınırlayabilme” yetkisi (TBK m. 445/2) yönetim kurulu üyelerinin rekabet yasağına kıyasen uygulanabilir¹⁸³. Örneğin hâkim, ülke sınırlarında rekabet yasağı öngören sözleşmeyi, şirketin faaliyet gösterdiği coğrafi alan ile sınırlayarak ayakta tutabilir.

Üyelik sonrası rekabet yasağı sözleşmesi, RKHK m. 4 anlamında “belirli bir mal veya hizmet piyasasında rekabeti engelleyen anlaşma” niteliğindedir¹⁸⁴. Bu sebeple, sözleşmenin RKHK m. 56 gereği geçersiz olduğu düşünülebilir. Ancak rekabet yasağı sözleşmesi, rekabet hukuku kurallarının bir istisnası¹⁸⁵ olarak kabul edilmelidir¹⁸⁶. Zira şirket, eski üyenin rekabet özgürlüğünü sınırlamaktan ziyade, kendi çıkarlarını korumak amacıyla bu tür sözleşmelere başvurmaktadır. Öyle ki, aksi durum, üyenin şirketin müşteri çevresini ele geçirmesi riskini

¹⁷⁸ **Thalmann**, s. 105; **Müller**, Arbeitnehmer, s. 285; **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 31-32; **Göksoy**, s. 659; **Roth Pellanda**, Vertragsverhältnisse, s. 82; **C. Sommer**, s. 82, s. 151; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 161. Alman hukukunda da üyelik sonrası rekabet yasağı sözleşmesi bakımından ahlâka aykırı sözleşmelerin geçersizliğine dair BGB § 138/1’in sınır oluşturduğu ifade edilmektedir, bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 88, Rn. 49; **Kort**, GroßKomm, AktG § 88, Rn. 138; **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 88, Rn. 43.

¹⁷⁹ **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 30; **C. Sommer**, s. 151-152.

¹⁸⁰ **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 31. Keza bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 88, Rn. 51; **Thüsing**, Nachorganschaftliche Wettbewerbsverbote, s. 10-11.

¹⁸¹ **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 32. Karş. **Fleischer**, BeckOGK, AktG § 88, Rn. 44.

¹⁸² Nitekim Yargıtay 11. HD, 02.03.2000 tarih ve E. 2000/1263, K. 2000/1729 sayılı kararında (KazancıİBB), limited şirket ortağı için öngörülen kaydı hayat şartlı rekabet yasağının geçersiz olacağına hükmetmiştir.

¹⁸³ Bkz. ve karş. **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 30.

¹⁸⁴ **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 27; **Can**, Ozan: “Rekabet Yasağı ve Rekabet Sınırlandırmaları Hukuku İlişkisi”, Rekabet Dergisi, S. 32, 2007, s. 35. Alman hukukunda da rekabet yasağı sözleşmelerinin RKHK m. 4’e karşılık gelen “Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen” GWB § 1 kapsamında olduğu ifade edilmektedir, bkz. **Kort**, GroßKomm, AktG § 88, Rn. 174; **Hüffer/Koch**, AktG § 88, Rn. 10; **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § 88, Rn. 16.

¹⁸⁵ Söz konusu kavram, RKHK m. 5 anlamında muafiyet kavramı ile karıştırılmamalıdır. Rekabet yasağı sözleşmesinin rekabet hukuku kurallarının bir istisnası olarak kabul edilmesi ile kast edilen, muafiyet rejiminden farklı olarak, sözleşmenin Rekabet Kurulu tarafından herhangi bir karar alınması gerekmeksizin RKHK m. 4 kapsamı dışında tutulmasıdır. Bu hususta bkz. **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 28.

¹⁸⁶ **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 27 vd. Keza bkz. **Kort**, GroßKomm, AktG § 88, Rn. 174.

beraberinde getirecektir. Bu sonuç ise, rekabet hukukunun amacı ve koruduğu menfaatler ile bağdaşmayacaktır¹⁸⁷. Ancak, önemle belirtelim ki, rekabet yasağı sözleşmesi, sınırlamanın amaca uygun olması durumunda bir istisna olarak nitelendirilebilir¹⁸⁸. Bu sebeple, şirket çıkarlarının korunması amacını aşan ve üyenin rekabet özgürlüğünü (konu, süre ve yer gibi noktalarda) ölçsüz biçimde sınırlandıran sözleşmeler, söz konusu istisnadan da faydalanamayacaktır¹⁸⁹.

Şirket, yönetim kurulu üyesine rekabet yasağına karşılık olarak karşı edim (tazminat) ödeyebilir (rekabet yasağı tazminatı/*Karenzentschädigung*). Ancak tazminat, rekabet yasağı sözleşmesinin geçerliliği için şart değildir; taraflar, karşı edim olmaksızın da rekabet yasağına yer verebilirler¹⁹⁰.

Rekabet yasağına aykırılık teşkil eden fiiller sözleşmede belirlenmelidir. Bu hususta, kanuni rekabet yasağına ilişkin TTK m. 396'dan yararlanabilir. Bu anlamda, üyenin, görevi sona erdikten sonra da şirketin işletme konusuna giren işleri kendisi veya başkası hesabına yapamayacağı ya da sınırsız sorumlu ortak sıfatıyla bir şirkete giremeyeceği kararlaştırılabilir (karş. TBK m. 444/1). Taraflar rekabet yasağına aykırı fiillerin kapsamını daraltabilirler. Söz gelimi, eski üyenin şirketin işletme konusuna giren işleri kendi hesabına yapamayacağı, ancak sınırsız sorumlu ortak sıfatıyla bir şirkete katılabileceği öngörülebilir. Yasağa aykırı fiillerinin kapsamının genişletilmesine ise ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Zira aksi durum, üyenin ekonomik özgürlüğünü aşırı derecede sınırlayabilir. Örneğin, eski üyenin, başka bir anonim şirkette pay sahibi olmasının engellenmesi amacı aşar niteliktedir¹⁹¹.

Rekabet yasağının ihlali halinde, şirket, uğradığı zararın tazmini¹⁹² ve kararlaştırılmış ise cezai şart taleplerinde bulunabilir (bkz. ve karş. TBK m. 446/1, 2; TBK m. 113/2). Keza şirket, yasağa aykırı davranışın durdurulmasını da isteyebilir (bkz. ve karş. TBK m. 446/3).

¹⁸⁷ Bkz. **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 28-29.

¹⁸⁸ **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 31; O. **Can**, s. 35. Alman hukuku bakımından aynı yönde bkz. **Kort**, GroßKomm, AktG § 88, Rn. 174; **Hüffer/Koch**, AktG § 88, Rn. 10; **Bürgers**, HeidelbergKomm, AktG § 88, Rn. 16.

¹⁸⁹ **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 29-30; O. **Can**, s. 35. Alman hukuku bakımından aynı yönde bkz. **Spindler**, MünchKomm, AktG § 88, Rn. 53; **Kort**, GroßKomm, AktG § 88, Rn. 174; **Hüffer/Koch**, AktG § 88, Rn. 10.

¹⁹⁰ Bkz. ve karş. **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 30, s. 32. Alman hukuku bakımından bu yönde bkz. **Kort**, GroßKomm, AktG § 88, Rn. 153.

¹⁹¹ **Karasu**, Rekabet Etme Yasağı, s. 32. Bu hususta ayrıca bkz. **Ayiter**, Nuşin: “Borçlar Kanunu Hükümlerine Göre Fer’i Rekabet Memnuiyeti Mukavelesi”, Medeni Hukuk Ordinaryüs Profesörü Ahmet Esat Arsebük’ün Aziz Hâtırasına Armağan, Ankara 1958, s. 471.

¹⁹² Rekabet yasağına aykırılık sebebi ile tazminatın kuramsal temeli hakkında bkz. **Ayiter**, s. 474.

3. Şirket Belgelerini İade Yükümlülüğü

a) Genel Bakış

Bir yönetim kurulu üyesi, toplantı tutanakları, şirketin organizasyon şeması, sözleşme taslakları gibi belgeleri sair gerekçelerle elinde bulundurabilir. Söz konusu belgeler, şirkete ait bilgileri içermekte ve pek çok halde sır teşkil etmektedir¹⁹³. Bu sebeple doktrinde, azledilen (ya da başka bir sebeple görevinden ayrılan) üyenin, şirket belgelerini iade etmekle yükümlü olduğu belirtilmektedir¹⁹⁴. Anılan yaklaşımın bir Yargıtay kararında da kabul gördüğü ifade edilmektedir¹⁹⁵. Hemen ekleyelim ki, bu sonuç, üye ile şirket arasında mevcut sözleşmesel ilişki ile uyumludur. Zira vekil, sözleşme ile ilişkili olarak aldığı belgeleri vekâlet verene iade etmekle yükümlüdür (TBK m. 508^{196,197}).

Doktrinde, eski üyenin hangi belgeleri iade ile yükümlü olduğuna; başka bir deyişle, iade yükümlülüğünün konusuna/kapsamına dair farklı görüşlere rastlanmaktadır. Bu hususta üç farklı yaklaşımdan söz edilebilir.

Bir görüşe göre, eski yönetim kurulu üyesi, elinde bulunan tüm belgeleri şirkete iade etmekle yükümlüdür¹⁹⁸. Zira üyeliğin sona ermesi ile birlikte, üyenin söz konusu belgeler üzerinde herhangi bir çıkarı kalmamıştır.

İkinci görüş, belgenin kaynağını esas almaktadır. Buna göre üye, aslında şirkete ait olan ve kendisine üyelik görevi sebebiyle bir anlamda ödünç olarak verilen belgeleri (toplantı tutanakları gibi) iade etmelidir¹⁹⁹.

¹⁹³ Karş. **Krnet**, Art. 715a, N. 1044.

¹⁹⁴ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 61; **Bühler**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 717, N. 173; **Krnet**, Art. 715a, N. 1044; **Thalmann**, s. 39; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 107; **Kissling**, s. 35; C. **Sommer**, s. 188-189; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 171; **Kortunay**, s. 207. Ayrıca bkz. ve karş. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 586.

¹⁹⁵ Y. 11. HD'nin 06.03.1989 tarih ve E. 4411, K. 1344 sayılı kararına konu olayda davacı şirket, eski yönetim kurulu üyelerinin şirketin defter ve belgelerini teslim etmediklerini ileri sürmüş ve hususun tespitini talep etmiştir. İlk derece mahkemesi, "talebe uygun olarak" dava konusu defterlerin şirkete teslim edilmediğinin tespitine hükmetmiştir. Bu karar Yargıtay tarafından da onanmıştır. Karar metninin *Eriş* tarafından ortaya konulan "özetinde", eski üyelerin defter ve belgeleri iade etmekle yükümlü olduğuna ilişkin bir açıklama yer almamaktadır. Ancak bu karardan hareket eden *Eriş* –muhtemelen metnin tümüne hâkim olması sebebi ile– eski üyenin şirkete ait bütün defter ve belgeleri iade etmekle yükümlü olduğunu belirtmektedir, bkz. *Eriş*, 3. B., s. 1785. Keza bkz. **Korkut**, Ömer: "Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyesinin Şirkete Ait Belgelerin Kopyasını Alma Yetkisi", Erzincan HFD, C. 10, S. 3-4, 2006, s. 527, dn. 35.

¹⁹⁶ Her ne kadar açıkça zikredilmemişse de vekile verilen belgelerin düzenleme kapsamında olduğu; vekâlet verene iade edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Sarı**, s. 291.

¹⁹⁷ Kuşkusuz azledilen yönetim kurulu üyesi, "belgelerin" yanı sıra, çelik kasa anahtarı/şifresi ve araç gibi, şirkete ait olup görevi gereği kendine tahsis edilmiş diğer unsurları da iade etmelidir.

¹⁹⁸ **Bürgi**, Art. 722, N. 12; **Kissling**, s. 35; **Ayan**, Sadakat Yükümlülüğü, s. 171.

¹⁹⁹ **Wenninger**, s. 139. Benzer yönde bkz. **Funk**, Art. 722, N. 1.

Doktrinde hâkim görüşe göre ise, iade edilmesi gereken belgeler içeriği esas alınarak belirlenmelidir²⁰⁰. Bu anlamda, eski üye, yalnızca sır niteliğinde bilgiler içeren ve bu sebeple açıklanması yahut kullanılması şirkete zarar verecek belgeleri iade etmelidir. Gizli bir bilgi (sır) içermeyen belgelerin iadesi ise şart değildir. Kanımızca sözü edilen yaklaşım isabetlidir. Zira şirket belgelerini iade yükümlülüğü, şirket sırlarının açıklanması ve kullanılmasına karşı önlem alınması gerektiği düşüncesinde kaynağını bulmaktadır²⁰¹. Dolayısıyla, sır içermeyen belgelerin iadesi yükümlülüğünden de söz edilmemelidir.

b) Azledilen Üye İade Etmekle Yükümlü Olduğu Belgelerin Kopyalarını Alma (Saklı Tutma) Hakkına Sahip Midir?

Yukarıda ifade edildiği üzere, eski yönetim kurulu üyesi, sır niteliğinde bilgiler içeren şirket belgelerini iade etmekle yükümlüdür. Bu bağlamda, eski üyenin iade etmekle yükümlü olduğu belgelerin kopyalarını alma/saklı tutma hakkına sahip olup olmadığı üzerinde de durulmalıdır. Söz konusu husus, İsviçre doktrininde öteden beri farklı yaklaşımlara konu olmuştur. Ülkemizde ise, daha çok, 2000’li yıllarda bankacılık sektöründe yaşanan kriz süreci ile birlikte kamuoyu²⁰² ve doktrini²⁰³ meşgul etmiştir.

Esasen ortada bir çıkar çatışması sorunu vardır²⁰⁴. Çıkar çatışmasının tarafları, şirket ve eski yönetim kurulu üyesidir. Şirket, sır niteliğinde bilgiler içeren belgelerin kopyalarının da iade yahut yok edilmesi arzusunda. Öyle ki, bir belgenin kopyasının açıklanması veya üçüncü kişilerce ele geçirilmesi de şirket sırlarının ifşası sonucunu doğuracaktır. Eski yönetim kurulu üyesi ise, delil olarak söz konusu kopyaları saklı tutmak istemektedir²⁰⁵. Örneğin eski üye, kendisine karşı açılacak sorumluluk davasında kusursuzluğunu ispatlamak için bazı belgelerin kopyasına ihtiyaç duyabilir²⁰⁶. Yine, eski üyenin huzur hakkına hak kazandığını (bu arada toplantıda hazır bulunduğunu) ispatlamak amacıyla toplantı tutanaklarının kopyalarına ihtiyaç duyması da bir diğer örnektir²⁰⁷.

²⁰⁰ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 61-62; Watter/Roth Pellanda, BSK-OR II, Art. 717, N. 20e; Bühler, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 717, N. 173; Krneta, Art. 715a, N. 1044; C. Sommer, s. 189; Kortunay, s. 207.

²⁰¹ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 62.

²⁰² Bkz. Pulaşlı, Şerh, C. II, § 37, N. 339, dn. 1933.

²⁰³ Korkut, Şirkete Ait Belgelerin Kopyası, s. 521 vd.

²⁰⁴ Homburger, Art. 717, N. 847; Korkut, Şirkete Ait Belgelerin Kopyası, s. 528.

²⁰⁵ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 28, N. 63; Wenninger, s. 139; Plüss, Rechtsstellung, s. 46; C. Sommer, s. 189.

²⁰⁶ Wenninger, s. 139; Korkut, Şirkete Ait Belgelerin Kopyası, s. 528.

²⁰⁷ Bkz. Bühler, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 717, N. 173; Korkut, Şirkete Ait Belgelerin Kopyası, s. 529.

Doktrinde anılan çıkarlardan hangisine üstünlük tanınması gerektiği konusunda farklı görüşlere rastlanmaktadır. Bir görüşe göre, eski üye, şirket belgelerinin kopyalarını da saklı tutamaz²⁰⁸. Zira şirket belgelerinin aslının iadesi gerekirken kopyalarının saklı tutulmasına olanak tanınması amaca uygun değildir. Hâkim görüşe göre ise, eski üye, şirket belgelerinin kopyalarını alabilir²⁰⁹. Bu yaklaşım, eski üyenin ileride açacağı veya kendisine karşı açılacak dava süreçlerine ilişkin çıkarının korunması gerektiği düşüncesinde kaynağını bulmaktadır. Kanımızca da anılan hâkim görüş yerindedir. Ancak, eski üyenin tüm belgelerin kopyalarını alabileceği de düşünülmemelidir. Bu hususta, eski üyenin ilgili belgenin kopyasını elinde bulundurmakta hukuken korunmaya değer bir çıkarının olup olmadığı dikkate alınmalıdır. Eski üye, yalnızca elinde bulundurmakta hukuken korunmaya değer bir çıkara sahip olduğu belgelerin kopyalarını alabilmelidir. Örneğin eski üye, kendisine karşı açılması muhtemel sorumluluk davasında kusursuzluğunu (örn. sorumluluk davasına konu kararda olumsuz oy kullandığını) ispatlamak üzere, yönetim kurulu toplantı tutanaklarının kopyalarını alabilir. Öte yandan eski üye, şirketin müşterileri ile akdettiği sözleşmelerin veya organizasyon şemasının birer kopyasını ise talep edememelidir. Zira eski üyenin anılan belgelerin kopyalarını elinde bulundurmakta hukuken korunmaya değer bir çıkarı yoktur.

Kuşkusuz söz konusu yaklaşıma karşı farklı itirazlar ileri sürülebilir. İlk olarak, eski üyenin, gerektiğinde bilgi alma hakkından faydalanarak²¹⁰ ihtiyaç duyduğu belgeleri temin edebileceği ileri sürülebilir. Öte yandan eski üyenin bilgi alma hakkını kullanırken güçlüklerle karşılaşabileceği de göz ardı edilmemelidir. Örneğin, şirketin ilgili belgeleri eski üyeye vermekten imtina etmesi veya “kaybetmesi” olasıdır. Bu sebeple, eski üyenin belgeleri bizzat elinde bulundurmakta çıkarı olduğu kabul edilmelidir²¹¹. İkinci olarak, eski üyenin belgelerin kopyalarını almasının üyelik sonrası sır saklama yükümlülüğü ile bağdaşmayacağı ifade edilebilir. Ancak, eski üyenin şirket belgelerinin kopyasını elinde bulundurması, tek başına, sır saklama yükümlülüğüne aykırı değildir²¹². Zira şirket, nasıl ki, eski üyenin şirket sırları hakkında “bilgi” sahibi olmasına katlanmaktadır; aynı şekilde, kendi çıkarları için ihtiyaç duyduğu şirket sırlarını içeren “belgelerin kopyalarına” sahip olmasına da katlanmalıdır²¹³.

²⁰⁸ **Bürgi**, Art. 722, N. 12.

²⁰⁹ **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 63; **Bühler**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 717, N. 173; **Wenninger**, s. 139; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 46; C. **Sommer**, s. 189; **Korkut**, Şirkete Ait Belgelerin Kopyası, s. 529.

²¹⁰ Bkz. Yuk. Üçüncü Bölüm, II/A/2/b.

²¹¹ Bkz. ve karşı. **Korkut**, Şirkete Ait Belgelerin Kopyası, s. 521.

²¹² **Korkut**, Şirkete Ait Belgelerin Kopyası, s. 529.

²¹³ Nitekim sır niteliğindeki bilginin eski üyenin “kafasında” veya bir belgede olmasının önemi haiz olmadığı yönünde bkz. **Korkut**, Şirkete Ait Belgelerin Kopyası, s. 529.

Eski üye, aldığı kopyaları amacına uygun biçimde kullanmalı; bunları kamuoyu veya üçüncü kişiler ile paylaşmamalıdır. Aksi durum, üyelik sonrası sır saklama yükümlülüğüne aykırı olacaktır²¹⁴. Keza üyenin kopyaların üçüncü kişiler tarafından ele geçirilmesine karşı gerekli önlemleri alması da gerekmektedir²¹⁵.

4. Genel Kurul Toplantılarına Katılma Yükümlülüğü

Genel kurul toplantılarına katılma, yönetim kurulu üyesi için bir açıdan hak bir başka açıdan ise yükümlülük teşkil etmektedir²¹⁶. Yukarıda²¹⁷ incelediğimiz üzere, yönetim kurulu üyesi, genel kurul toplantısına katılarak gündemdeki konulara dair görüşlerini açıklayabilir (TTK m. 407/2). Bu husus, genel kurul toplantısına katılmanın hak yönüne işaret etmektedir. Öte yandan, yönetim kurulu üyesinin genel kurulda hazır bulunması, pay sahiplerinin bilgi alma haklarına da hizmet etmektedir²¹⁸. Zira pay sahipleri, ancak, toplantıda hazır bulunan üyelere şirketin işleri hakkında soru sorabilirler (TTK m. 437/2). Bu husus ise, genel kurul toplantısına katılmanın yükümlülük yönüne işaret etmektedir.

Yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesi (bu arada azil) ile birlikte, üyenin, genel kurula katılma “hakkı” ortadan kalkmaktadır. Başka bir deyişle, eski yönetim kurulu üyesi, artık, üye sıfatı ile²¹⁹ genel kurul toplantılarına katılma hakkına sahip değildir²²⁰. Bu kabul, genel kurul toplantısının gündeminden de bağımsızdır. Örneğin genel kurul eski üyenin ibrasını görüşecek olsa da, eski üye, konunun kendi çıkarlarını ilgilendirdiğini ileri sürerek toplantıya katılmayı talep edemez²²¹.

Yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesinin genel kurula katılma “yükümlülüğüne” etkisi üzerinde ayrıca durmakta fayda vardır. Genel kurul toplantısına katılma yükümlülüğü

²¹⁴ C. Sommer, s. 189; Korkut, Şirkete Ait Belgelerin Kopyası, s. 529-530.

²¹⁵ Wenninger, s. 139; C. Sommer, s. 189.

²¹⁶ Bkz. TTK Madde Gereçekleri, m. 407. Esasen TTK m. 407 karşısında, “üyelerden en az biri” açısından hak ve yükümlülükten, diğer üyeler için ise bir haktan söz etmek daha isabetli görünmektedir. Bu hususta bkz ve karşı. Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 218-219; Bahtiyar/Hamamcıoğlu, s. 75.

²¹⁷ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/A/3/d/aa.

²¹⁸ Bkz. TTK Madde Gereçekleri, m. 407, m. 437. Bu hususta ayrıca bkz. Pulaşlı, Şerh, C. II, § 33, N. 177.

²¹⁹ Kuşkusuz eski üye, (aynı zamanda pay sahibi ise) pay sahibi yahut başka bir pay sahibinin temsilcisi sıfatı ile toplantıya katılabilir.

²²⁰ Pulaşlı, Şerh, C. II, § 32, N. 5; Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 219. Alman hukukunda aynı yönde bkz. Kubis, MünchKomm, AktG § 118, Rn. 108; Hüffer/Koch, AktG § 118, Rn. 21; Reger, Gerald: Heidelberger Kommentar Aktiengesetz, (Hrsg. Bürgers, Tobias/Körber, Torsten), 4. Aufl., Heidelberg 2016, § 118, Rn. 8.

²²¹ Pulaşlı, Şerh, C. II, § 32, N. 5. Alman hukuku bakımından aynı yönde bkz. Vetter, Eberhard: “Die Teilnahme ehemaliger Vorstandsmitglieder an der Hauptversammlung”, AG, S. 5, 1991, s. 172 vd; Reger, HeidelbergKomm, AktG § 118, Rn. 8.

de kural olarak üye sıfatı ile birlikte son bulmaktadır²²². Zira söz konusu yükümlülük üye sıfatından doğmaktadır. Ancak bu hususta bir istisnadan söz edilebilir. Eğer ki, genel kurul eski üyelerin görevde oldukları döneme dair konuları görüşmekte ise, eski üyelerin genel kurulda hazır bulunmaları gerekebilir. Zira pay sahipleri, eski üyelerden görev yaptıkları döneme dair bilgi almak isteyebilirler. Pay sahipleri, en doğru kararı vermek üzere eski üyelerin açıklamalarına ihtiyaç duyabilirler. Bu durum ise, eski yönetim kurulu üyelerinin pay sahiplerine bilgi vermesini gerektirebilir²²³. Bu doğrultuda doktrinde, kanımızca da isabetli olarak, eski üyelerin pay sahiplerine bilgi vermesinin zorunlu olduğu hallerde genel kurul toplantısına katılmakla yükümlü oldukları ifade edilmektedir²²⁴.

C. Azlin Yönetim Kurulu Üyesinin Sorumluluğuna Etkisi

1. Hukuki Sorumluluğuna Etkisi

a) Genel Bakış

Bilindiği üzere yönetim kurulu üyeleri, kanundan veya esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal etmeleri halinde şirkete, pay sahiplerine ve alacaklılara karşı verdikleri zararlardan sorumludurlar (TTK m. 553). Azil -aşağıda irdeleneceğimiz ibra hususu bir yana- yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu bakımından özel bir önemi haiz değildir. Bu hususta -esasen pek çoğu malumun ilamı da olan- şu noktalara dikkat çekilebilir:

Yönetim kurulu üyesi, azil öncesi dönemde kanundan ya da esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ihlal etmiş ise sorumluluğu sürecek; yani azil, üyenin geçmiş döneme ilişkin sorumluluğu üzerinde bir etki yaratmayacaktır²²⁵. Şirket²²⁶, pay sahipleri ve alacaklılar, üyeye karşı azledildikten sonra da sorumluluk davası açabilirler. Ayrıca işaret edelim ki, bu durum,

²²² **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 33, N. 176; **Orbay Ortaç/Al Kılıç**, s. 219. Alman hukuku açısından aynı yönde bkz. **Kubis**, MünchKomm, AktG § 118, Rn. 108; **Hüffer/Koch**, AktG § 118, Rn. 21; **Reger**, HeidelbergKomm, AktG § 118, Rn. 8.

²²³ Karş. **Kaya**, Arslan: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara 2001, s. 183, dn. 223; **Karasu**, Rauf: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”, BATİDER, C. 23, S. 2, 2005, s. 82; **Dolu**, Ali Murat: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, İstanbul 2017, s. 116-117, dn. 183; **Akdağ Güney**, Necla: “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Aktif ve Pasif Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Üzerine Bazı Düşünceler”, Regesta, C. 4, S. 1, 2019, s. 50.

²²⁴ **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 32, N. 5; **Orbay Ortaç/Al Kılıç**, s. 220. Alman hukuku bakımından aynı yönde bkz. **Kubis**, MünchKomm, AktG § 118, Rn. 108; **Spindler**, Schmidt/Lutter, AktG § 118, Rn. 39; **Hüffer/Koch**, AktG § 118, Rn. 21; **Reger**, HeidelbergKomm, AktG § 118, Rn. 8.

²²⁵ **Kolb**, s. 83-84.

²²⁶ Şirkete karşı sorumluluğu gerektiren bir durumun mevcut olup olmadığını tespit etmek üzere, azledilen üyeler yerine göreve gelen (yeni) üyelerin seleflerinin faaliyetlerini incelemesi gerekmektedir. Her ne kadar (6762 sayılı TTK m. 337’den farklı olarak) TTK’da açıkça belirtilmemişse de, yeni yönetim kurulu üyeleri açısından eski üyelerin faaliyetlerini incelemek, özen yükümlülükleri gereğidir. Bu hususta bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 586a.

azil ve hukuki sorumluluğun aynı sebebe (aynı yükümlülük ihlaline) dayanması halinde de geçerlidir. Örneğin üye, temsil yetkisini kötüye kullanarak veya rekabet yasağına aykırı davranarak şirkete zarar vermiş ise, hem haklı sebeple azledilebilecek hem de ona sorumluluk davası açılabilecektir. Kısacası azil, hukuki sorumluluğu ikame eden bir yaptırım değildir²²⁷.

Azil, üyenin ileriye yönelik (azil sonrası sürece ilişkin) hukuki sorumluluğunu ise sona erdirmektedir²²⁸. Başka bir ifade ile üye, azledilmesi sonrası alınan karar ve yapılan işlemler sebebi ile sorumlu olmayacaktır. Zira çalışmanın ilgili kısımlarında irdelendiği üzere, azil ile üyenin hak, yetki ve yükümlülükleri son bulmaktadır. Hak, yetki ve yükümlülükleri sona eren ve dolayısıyla artık şirketin karar ve işlemlerine etki etme olanağı kalmayan²²⁹ bir üyenin sorumluluğundan söz etmek mümkün değildir. Öte yandan üye, azil kararına rağmen görevini sürdürürse, fiili organ sıfatı ile sorumlu olabilecektir²³⁰.

Azil kararının ticaret siciline tescil ve ilan hukuki sorumluluk bakımından bir önemi haiz değildir. Üye azledilmiş ancak azli tescil ve ilan edilmemişse de hukuki sorumluluk sona ermektedir. Zira hak, yetki ve yükümlülükleri sona eren bir kişinin salt ticaret siciline kayıtlı olması sebebiyle sorumlu olacağını kabul etmek mümkün değildir. Kısacası, İsviçre Federal Mahkemesi tarafından da ifade edildiği üzere²³¹, tescil ve ilan üyenin hukuki sorumluluğu üzerinde bir etkisi yoktur²³². Bu sonuç, üyeye karşı sorumluluk davası açacak olan kişiden de bağımsızdır. Ne şirket ne de pay sahipleri ve alacaklılar²³³ azledilen ancak sicilde hâlâ kayıtlı olan üyeye karşı, etki etme olanağı olmayan karar ve işlemler sebebiyle sorumluluk davası açabilirler.

b) Azledilen Üyenin İbrası

aa) Genel Bakış

Yönetim kurulu üyeleri, ibralarının görüşülmesi ve karara bağlanmasında korunmaya değer çıkarlara sahiptirler. Her şeyden önce ibra, üyeyi, şirketin kendisine karşı sorumluluk davası açıp açmayacağı belirsizliğinden kurtaracaktır (bkz. TTK m. 558/2). Keza üye, kendisi hakkında bir şüphe ya da güvensizlik halinin bulunup bulunmadığını netleştirmek ve henüz

²²⁷ Bu hususta ayrıca bkz. **Sevi**, Özen Yükümlülüğü, s. 235.

²²⁸ Bu hususta bkz. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 59; **Wernli/Rizzi**, Art. 710, N. 11d; **von der Crone**, § 18, N. 1311. Karş. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 55 vd.

²²⁹ **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 59; **von der Crone**, § 18, N. 1311.

²³⁰ **Vetter**, Meinrad: Der verantwortlichsrechtliche Organbegriff gemäss Art. 754 Abs. 1 OR, Zürich/St. Gallen 2007, s. 151. Limited şirket müdürlerine ilişkin olmakla birlikte bu doğrultuda bkz. Y. 11. HD, T. 11.12.2017, E. 2016/12844, K. 2017/7063 (KazancıİBB).

²³¹ BGE 111 II 485.

²³² Bkz. **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 108; **Plüss**, Rechtsstellung, s. 110-111.

²³³ Karş. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 56-57; **Wernli/Rizzi**, Art. 710, N. 11e.

ibra edilmemiş olmasının kamuoyunda yol açması muhtemel olumsuz algıyı bertaraf etmek amacıyla ibranın bir an evvel görüşülmesi ve karara bağlanmasını isteyebilir. Bu sebeplerle, yönetim kurulu üyelerinin şirketten ibra talebinde bulunabileceği ifade edilmektedir²³⁴.

Yukarıda yer verilen açıklamalar, azledilen üyeler açısından da geçerlidir. Üstelik bu halde, üyenin ibranın görüşülmesinde daha da somut bir çıkarı vardır. Azledilen üye, içinde bulunduğu belirsizliği gidererek ve kendisi hakkında potansiyel olumsuz algıyı yok ederek “kariyerini” sürdürmek isteyebilir²³⁵. Zira henüz ibra edilmemiş olmak, eski üyenin başka bir şirkete yönetim kurulu üyesi olarak seçilmesini veya herhangi bir ticari faaliyette bulunmasını güçleştirebilir²³⁶. Bu doğrultuda doktrinde, azledilen üyenin şirketten ibrasının görüşülmesini ve karara bağlanmasını talep edebileceği ifade edilmektedir²³⁷. Öte yandan ibranın, şirket bakımından yükümlülük teşkil ettiği de isabetle ortaya konulmaktadır. Genel kurul, azlettiği üyenin ibrasını bir an evvel karara bağlamakla yükümlüdür²³⁸.

Şirketin yükümlülüğü, ibrayı görüşmek ve karara bağlamakla sınırlıdır. Şirket üyenin ibrasını açık veya örtülü²³⁹ biçimde karara bağlayabilir. Kuşkusuz şirket, azlettiği üyeyi ibra etmekle yükümlü değildir²⁴⁰. Genel kurul, azlettiği üye hakkında olumsuz ibra (ibranın reddi) kararı da verebilir.

Eski yönetim kurulu üyesinin çıkarı, ibranın mümkün olduğunca çabuk bir süre içinde görüşülmesi ve karara bağlanmasıdır. Bu sebeple ideal durum, azil kararı verilen genel kurul toplantısında ibranın da görüşülmesidir. Ancak bunun için gündemde ibra maddesinin olması gerekmektedir. Zira ibra kararında gündeme bağlılık ilkesi gözetilmelidir²⁴¹; ibra, gündeme bağlılık ilkesinin istisnaları arasında değildir. Gündemde ibra maddesinin bulunmasına ilişkin olarak ise çeşitli ihtimallerden söz edilebilir.

²³⁴ Birçoğu yerine bkz. **Aytaç**, İbra, s. 153 vd; **Çelik**, İbra, s. 233 vd.

²³⁵ Bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. II, § 34, N. 162; **Alışkan**, Murat/**Akbaş**, İsmail: “Teori ve Uygulamada Anonim Şirket Genel Kurulu Tarafından Verilen İbranın Reddi Kararına Karşı İptal Davası Açılması”, LHD, C. 17, S. 200, 2019, s. 3491.

²³⁶ **Alışkan/Akbaş**, s. 3492.

²³⁷ Bkz. **Homburger**, Art. 710, N. 238; **Bühler**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 710, N. 26; **Krnet**, Art. 710, N. 463; **Stach**, OFK-OR, Art. 710, N. 9; **Yağcıoğlu**, s. 226.

²³⁸ Bkz. **Homburger**, Art. 710, N. 237; **Krnet**, Art. 710, N. 462.

²³⁹ TTK m. 424’e göre, “[b]ilançonun onaylanmasına ilişkin genel kurul kararı, kararda aksine açıklık bulunmadığı takdirde, yönetim kurulu üyelerinin, yöneticilerin ve denetçilerin ibrası sonucunu doğurur. Bununla beraber, bilançoda bazı hususlar hiç veya gereği gibi belirtilmemişse veya bilanço şirketin gerçek durumunun görülmesine engel olacak bazı hususları içeriyorsa ve bu hususta bilinçli hareket edilmişse onama ibra etkisini doğurmaz.”. Kuşkusuz söz konusu düzenleme, azledilen üye bakımından da geçerlidir. Bilançonun onaylanması, kararda aksine açıklık bulunmaması halinde azledilen üyenin ibrası sonucunu da doğuracaktır. Bu sebeple, kural olarak, bilançonun onaylanması durumunda azledilen üye hakkında ayrıca ibra kararı verilmesi gerekli değildir.

²⁴⁰ **Krnet**, Art. 710, N. 463; **Yağcıoğlu**, s. 227.

²⁴¹ Bkz. **Aytaç**, İbra, s. 110 vd.

Her şeyden önce ibra, olağan genel kurul toplantılarının zorunlu gündem maddeleri arasındadır (bkz. TTK m. 409/1). Bu sebeple, bir olağan genel kurul toplantısında azledilen üye, aynı toplantıda ibrasının da görüşülmesini talep edebilmelidir. Olağanüstü genel kurul toplantısında azledilen üyenin ibrası hakkında karar verilebilmesi ise, ancak gündemde ibra maddesinin²⁴² bulunması durumunda mümkündür. Zira aksi halde, gündeme bağlılık ilkesine aykırılık sebebi ile kararın iptali talep edilebilir (bkz. TTK m. 413/2; m. 445/1). Bu bağlamda son olarak belirtelim ki, “gündemde madde bulunmaması sebebi ile genel kurulun azil kararı verdiği toplantıda ilgili üyeyi ibra etmemiş/edememiş olması durumunda, ibra talebinin ne zamana kadar karara bağlanması gerektiği sorusu”, “azledilen üyenin ne zaman ibra davası açabileceği sorusu” ile de bağlantılı olduğundan ilgili başlıkta incelenecektir.

bb) Azledilen Üyenin İbra Talebinin Reddedilmesi ve Hukuki Sonuçları

Azledilen üyenin ibra talebi farklı şekillerde olumsuz sonuçlanabilir. Öncelikle genel kurul, üye hakkında olumsuz ibra kararı verebilir. Öte yandan, genel kurulun ibrayı görüşmek üzere toplantıya çağrılmaması veya çağrılrsa bile gündemde ibraya yer verilmemesi sebebi ile konunun karara bağlanmaması da mümkündür²⁴³. Bu doğrultuda, azledilen üyenin sözü edilen hallerde başvurabileceği hukuki çareler üzerinde durmakta fayda vardır.

aaa) Azledilen Üyenin Olumsuz İbra (İbranın Reddi) Kararına Karşı İptal Davası Açma Hakkı

Yukarıda değinildiği üzere, bu açıdan irdelenmesi gereken ilk ihtimal, genel kurulun azledilen üyenin ibra talebini görüşmesi ancak olumsuz ibra kararı vermesidir. Bu ihtimal bakımından azledilen üyenin olumsuz ibra kararına karşı iptal davası açma hakkı önem taşır. İptal davası açılma ihtimali, özellikle, kusursuz yönetime ve usulüne uygun hesaplara rağmen dürüstlük kuralına aykırı biçimde olumsuz ibra kararı verilmesi halinde ortaya çıkacaktır.

İlk olarak ifade edelim ki, “mevcut” yönetim kurulu üyelerinin olumsuz ibra kararının iptali davası açıp açamayacakları ile “azledilmiş (eski)” yönetim kurulu üyelerinin olumsuz ibra kararının iptali davası açıp açamayacakları esas olarak birbirlerinden ayrı konulardır. Öte yandan, anılan ikinci soruya ancak ilk sorudan hareketle cevap verilebilir. Bu sebeple aşağıda konu, mevcut üyelerin iptal davası açma hakkı rehber alınarak irdelenecektir. Doktrinde ve

²⁴² Gündemde yer alan bilançonun onaylanması maddesinin, “açık (bilançonun ayrılmasından ayrı olarak)” ibra kararı verilebilmesi için yeterli olup olmadığı hususunda bkz. ve karş. **Aytaç**, İbra, s. 111; **Helvacı**, Sorumluluk, s. 140.

²⁴³ Bkz. **Aytaç**, İbra, s. 174; **Çelik**, İbra, s. 241.

yargı kararlarında yönetim kurulu üyelerinin olumsuz ibra kararına karşı iptal davası açıp açamayacakları tartışmalıdır.

Bir görüşe göre, yönetim kurulu üyeleri²⁴⁴ kendilerinin ibra edilmemesi kararına karşı iptal davası açamazlar²⁴⁵. Söz konusu yaklaşım, iki esas gerekçeye dayanmaktadır. İlk olarak, olumsuz genel kurul kararlarına karşı iptal davası açılabilmesi fikrine karşı ileri sürülen genel itiraza; yani, hukuki yarara (bkz. HMK m. 114/1/h) dikkat çekilmektedir. Bu doğrultuda, mahkemenin iptal kararı vermekle yetinecek (bu arada genel kurul yerine geçerek ibraya hükmedemeyecek²⁴⁶) olmasından ve dolayısıyla iptal kararının mevcut hukuki durumda herhangi bir değişikliğe yol açmayacağından hareketle olumsuz ibra kararına karşı iptal davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığı ileri sürülmektedir²⁴⁷. Buna ek olarak, olumsuz ibra kararının, yönetim kurulu üyelerinin iptal davası açabilmesi için gerekli olan “kararının icrasının kişisel sorumluluğa sebep olması” (bkz. TTK m. 446/1/d) şartını taşımadığı da dile getirilmektedir²⁴⁸. Bu yaklaşım, mevcut üyeler gibi eski üyelerin de olumsuz ibra kararına karşı iptal davası açamayacağı sonucuna işaret etmektedir.

Aksi görüşe göre ise, yönetim kurulu üyeleri, olumsuz ibra kararına karşı iptal davası açabilirler²⁴⁹. Bu görüş, yönetim kurulu üyelerinin olumsuz ibra kararının iptalinde manevi de olsa menfaatleri olduğu²⁵⁰; zira iptal kararının üyeleri şüphe altında kalmaktan kurtaracağı gerekçesine dayanmaktadır²⁵¹. Keza, olumsuz ibra kararının TTK m. 446/1/d anlamında icra edilebilir bir karar niteliği taşıdığı²⁵², üyelere iptal davası açma hakkı tanınmasının hakkaniyet gereği olduğu, iptal kararının ibra talebinin tekrar genel kurula sunulması halinde olumsuz

²⁴⁴ Bu noktada ifade edelim ki, bir olumsuz genel kurul kararı olması sebebi ile ibranın reddi kararına karşı iptal davası açılıp açılmayacağı hususu, “davacı sıfatından bağımsız olarak” ayrıca irdelenmeye değerdir. Ancak aşağıdaki açıklamalarda konu, çalışma ile ilgisi sebebi ile ibra talebi reddedilen üyelerin dava hakkı ekseninde ele alınacaktır. Esasen doktrinde de daha çok hakkında olumsuz ibra kararı verilen üyenin iptal davası açma hakkı üzerinde durulduğu görülmektedir.

²⁴⁵ **Tekil**, s. 235; **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 294, dn. 517; **Helvacı**, Sorumluluk, s. 144; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 168-169; **Alışkan/Akbaş**, s. 3498. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 12.07.2005, E. 2004/10875, K. 2005/7564 (KazancıİBB). Ayrıca bkz. **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, s. 153-154.

²⁴⁶ **Aytaç**, İbra, s. 171; **Çelik**, İbra, s. 231.

²⁴⁷ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 168-169.

²⁴⁸ **Helvacı**, Sorumluluk, s. 144; **Alışkan/Akbaş**, s. 3498; **Canözü**, s. 336. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 12.07.2005, E. 2004/10875, K. 2005/7564 (KazancıİBB).

²⁴⁹ **Çamoğlu**, Sorumluluk, s. 245; **Aytaç**, İbra, s. 169-170; **Tekinalp**, Ünal: “İbra Edilmeyen Yönetim Kurulu Üyelerinin veya Denetçilerin İptal Davası Açabilip Açamayacakları Sorunu”, İktisat ve Maliye Dergisi, C. 23, S. 4, 1976, s. 166; **Pulaşlı**, Hasan: “Eski Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurulun İbra Etmeme Kararının İptalini Dava Etme Hakkının Türk Ticaret Kanununa ve Tasarıya Göre Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Ankara 2006, s. 268; **Çelik**, İbra, s. 230. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 07.02.1984, E. 1984/252, K. 1984/594 (KazancıİBB).

²⁵⁰ Dava şartı hukuki yarar (HMK m. 114/1/h) bakımından manevi menfaatin de yeterli olduğu yönünde bkz. **Hanağası**, Emel: Davada Menfaat, Ankara 2009, s. 278 vd.

²⁵¹ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 615d; **Pulaşlı**, Şerh, C. IV, § 63, N. 146c.

²⁵² **Tekinalp**, İbra Edilmeyen Yönetim Kurulu Üyeleri, s. 166; **Aytaç**, İbra, s. 169;

ibra kararı verilmesi ihtimalini düşüreceği²⁵³ gibi gerekçelere de rastlanmaktadır²⁵⁴. Olumsuz ibra kararına karşı iptal davası açılabilirliğini belirten yazarlar, eski (ve bu arada azledilmiş) üyelerin de aynı hakka sahip olduklarını ifade etmektedirler²⁵⁵.

bbb) Azledilen Üyenin İbra Davası Açma Hakkı

Azledilen yönetim kurulu üyesinin ibra talebinin reddi halinde başvurulabileceği ikinci hukuki çare, ibra davası açmaktır. İbra davası, TTK'da özel olarak düzenlenmemiştir; ancak doktrinde ve yargı kararlarında ibra talebinde bulunma hakkının bir uzantısı olarak kabul görmektedir²⁵⁶.

İbra davası, genel kurul tarafından olumsuz ibra kararı verilmesinin yanı sıra ibranın karara bağlanmasından imtina edilmesi (yani, genel kurulun ibrayı görüşmek üzere toplantıya çağrılmaması yahut çağrılrsa bile gündemde ibraya yer verilmemesi sebebi ile konunun karara bağlanmaması) halinde de açılabilir²⁵⁷.

Önemle ifade edelim ki, ibra davası açılabilmesi için dava sırasında üye sıfatını haiz olmak şart değildir. Bu sebeple, azledilmiş yönetim kurulu üyelerinin de ibra davası açabilecekleri konusunda bir tereddüt yoktur²⁵⁸.

İbra davası, şirkete karşı açılan bir menfi tespit davası niteliğindedir²⁵⁹. İbra davasının kabul edilmesi, genel kurulun ibra kararı vermesi ile eş hukuki sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda, davanın kabulü, şirketin üyeye karşı sorumluluk davası açma hakkını ortadan kaldırmaktadır²⁶⁰. Zira ibra davasının kabulü kararı, üyeye karşı açılacak sorumluluk davası bakımından kesin hüküm (HMK m. 114/1/i, m. 303/1) teşkil edecektir²⁶¹. İbra davası, bu yönüyle olumsuz ibra kararının iptali davasından esaslı biçimde ayrılmaktadır. Olumsuz ibra

²⁵³ Çelik, İbra, s. 230; Alışkan/Akbaş, s. 3496.

²⁵⁴ Ayrıca bkz. Pulaşlı, İbra Etmeme Kararının İptali, s. 277 vd.

²⁵⁵ Tekinalp, İbra Edilmeyen Yönetim Kurulu Üyeleri, s. 168; Aytaç, İbra, s. 170; Pulaşlı, Şerh, C. IV, § 63, N. 146c; Çelik, İbra, s. 228.

²⁵⁶ Birçoğu yerine bkz. Çamoğlu, Sorumluluk, s. 246; Aytaç, İbra, s. 173 vd; Y. 11.HD, T. 26.01.1988, E. 1987/7318, K. 1988/287 (KazancıİBB); Y. 11. HD, T. 07.02.1984, E. 1984/252, K.1984/594 (KazancıİBB). Bu husus, İsviçre hukuku açısından da geçerlidir, bkz. Funk, Art. 698, N. 8; Schucany, Art. 698, N. 7; Bürgi, Art. 698, N. 86 vd. Ancak karşı. Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 698, N. 133. İbranın Türk ve İsviçre hukukundan farklı bir anlama sahip olduğu Alman hukukunda ise ibra davası kabul görmemektedir. Alman hukukunda ibra kararı, salt bir onay ve güven açıklaması niteliğindedir; yoksa şirketin üyelere karşı tazminat talebinde bulunmasına engel teşkil etmemektedir (bkz. AktG § 120/2). Bu doğrultuda gerek gözetim kurulu gerekse de yönetici kurul üyelerinin ibra davası açamayacakları ifade edilmektedir, bkz. Kubis, MünchKomm, AktG § 120, Rn. 42 vd; Hüffer/Koch, AktG § 120, Rn. 18.

²⁵⁷ Aytaç, İbra, s. 174; Helvacı, Sorumluluk, s. 144; Çelik, İbra, s. 241.

²⁵⁸ Bkz. Pulaşlı, Şerh, C. II, § 34, N. 164; Canözü, s. 349.

²⁵⁹ Bkz. Aytaç, İbra, s. 176; Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 615c; Pulaşlı, Şerh, C. IV, § 63, N. 150a. Ancak karşı. von Steiger, s. 321; Arslanlı, C. II-III, s. 200-201.

²⁶⁰ Aytaç, İbra, s. 179; Canözü, s. 312.

²⁶¹ Aytaç, İbranın Reddi, s. 258.

kararının iptali, yalnızca ilgili genel kurul kararının ortadan kalkması sonucunu doğurmakta; üyenin ibra edilmesi anlamına ise gelmemektedir²⁶². Bu sebeple, genel kurulun üyenin ibra talebini tekrar reddetmesi ve üyeye sorumluluk davası açılması mümkündür. Olumsuz ibra kararının iptali, sorumluluk davasında kesin hüküm de teşkil etmemektedir²⁶³.

Kanımızca, bu açıklamalar yönetim kurulu üyelerinin olumsuz ibra kararına karşı iptal davası açıp açamayacakları tartışması açısından da yol göstericidir. Bu anlamda, kendisine karşı açılacak sorumluluk davasında maddi anlamda kesin hüküm teşkil edecek ibra davası açma hakkına sahip eski üyenin olumsuz ibra kararına karşı iptal davası açmakta hukuki yararı olmadığını kabul etmek daha isabetli görünmektedir²⁶⁴. Sonuç olarak, genel kurulun toplanamaması yahut konunun gündeme alınmaması sebebi ibra talebi karara bağlanmayan veya ibra talebi reddedilen (olumsuz ibra kararı verilen) eski üyenin şirkete karşı ibra davası açabileceği belirtilmelidir. Kuşkusuz ibra davasının üye lehine sonuçlanması, kusursuz bir yönetim sergilemesi ve hesapların usulüne uygun olması halinde mümkündür²⁶⁵.

Nihayet üzerinde durulması önem arz eden son husus ise, ibra davası açabileceği kabul edilen eski (azledilmiş) üyenin bu davayı “ne zaman” açabileceğidir. Belirtilen hususta, ibra davasının gündeme gelebileceği dört farklı olasılık bakımından ayrı ayrı incelemeye gidilmesi isabetli olacaktır. Bunlar, “*genel kurulun -azledilen üyenin ibrasını karara bağlamak üzere-toplan(a)maması*”, “*genel kurul toplansa bile konunun gündeme alınmaması sebebi azledilen üyenin ibra talebinin karara bağlanmaması*”, “*azledilen üye hakkında olumsuz ibra kararı verilmesi*” ve “*hakkında olumsuz ibra kararı verilen üyeye karşı sorumluluk davası da açılmış olması*” halleridir.

İlk ihtimal bakımından, şirketin azledilen üyenin ibra talebini ne zamana kadar karara bağlamakla yükümlü olduğu sorusu önem taşımaktadır. Daha önce, üyenin gündeminde ibra da bulunan²⁶⁶ bir genel kurulda azledilmiş ise, aynı toplantıda ibrasının da karara bağlanması gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla, incelenen ihtimal bakımından cevabı aranan soru, aslında, gündemde ibra maddesi bulunmaması sebebi ile azlettiği üyenin ibrasını o toplantıda karara bağlayamayan genel kurulun ne zamana kadar ibra gündemi ile toplantıya çağırılması gerektiği

²⁶² Aytaç, İbra, s. 171; Çelik, İbra, s. 231; Alışkan/Akbaş, s. 3496.

²⁶³ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 2/2, s. 168.

²⁶⁴ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 2/2, s. 169. Benzer yönde bkz. Helvacı, Sorumluluk, s. 144; Canöz, s. 338. Karş. Aytaç, İbranın Reddi, s. 256-257.

²⁶⁵ Bu hususta bkz. Aytaç, İbra, s. 174.

²⁶⁶ Bu noktada ibranın olağan genel kurul toplantılarının zorunlu gündem maddeleri arasında yer aldığını (TTK m. 409/1) hatırlatmakta ve dolayısıyla gündemde ibra maddesi olmaksızın azil ihtimalinin ancak bir olağanüstü genel kurul toplantısında gündeme gelebileceğine dikkat çekmekte yarar vardır.

ile ilgilidir. Bu hususta, “üyenin ibrasının bir an evvel görüşülmesi ve karara bağlanmasına yönelik çıkarı” ile “şirketin özellikle maliyeti bakımından salt ibra kararı için bir genel kurul toplantısı yapmamaya ilişkin çıkarı” arasında denge kurulması gerekmektedir. Bu bağlamda, gündemde madde bulunmaması sebebi ile azledildiği toplantıda ibrası görüşülememiş üyeden, şirketin gündeminde ibra olan yeni bir genel kurul toplantısı yapabilmesi için ihtiyaç duyduğu “makul süre” kadar beklemesini talep etmek, sanki amaca daha uygun görünmektedir. Makul sürenin nasıl belirleneceği ise, kaçınılmaz olarak somut olay bağlamında değerlendirmeler gerektirecektir. Bu son hususta, şirketin pay sahipliği yapısının da dikkate alınması isabetli olacaktır. Örneğin, az sayıda pay sahibinden oluşan bir anonim şirkette, azledilen üyenin ibrasının görüşülmesi için bir sonraki olağan genel kurul toplantısının beklenmesi amacı aşabilir. Gerçekten az sayıdaki pay sahibi, gereğinde çağrısız genel kurul toplantısı yaparak azledilen üyenin ibrasını kolaylıkla görüşüp karara bağlayabilir. Bu türden istisnai durumlar dışında ise, ibra talebinin bir sonraki olağan genel kurul toplantısında karara bağlanacağını kabulü isabetli görünmektedir²⁶⁷. Zira istisnai durumlar bir yana, genel kurulun, salt azledilen üyenin ibrasını görüşmek üzere olağanüstü toplantıya çağırılması amacı aşacaktır²⁶⁸ (karş. TTK m. 409/2). Ancak şirket, bir sonraki olağan genel kurul toplantısı için öngörülen azami süreye riayet etmelidir. Yani genel kurul, en geç bir sonraki faaliyet dönemi sonundan itibaren üç ay içerisinde toplanmalı (TTK m. 409/1) ve azlettiği üyenin ibrasını karara bağlamalıdır²⁶⁹. Sonuç olarak, gündemde madde olmaması sebebi ile azledildiği genel kurulda ibrası karara bağlanamamış üyenin, şirketin yeni bir genel kurul toplantısı yapabilmesi için gerekli makul süre geçtikten sonra ibra davası açabileceği ifade edilmelidir.

İkinci ihtimal olarak nitelendirdiğimiz, “genel kurul toplansa bile konunun gündeme alınmaması sebebi azledilen üyenin ibra talebinin karara bağlanmaması” durumunda üyenin derhal ibra davası açabileceğinden kuşku duymamak gerekmektedir. Zira bu halde üye, zaten makul bir süre (genel kurul toplanana dek) beklemiş, ancak talebine yanıt alamamıştır.

Üçüncü ihtimali ifade eden, “genel kurulun azlettiği üye hakkında olumsuz ibra kararı vermesi” halinde üye, derhal ibra davası açabilmelidir^{270,271}. Yargıtay kararlarının²⁷² aksine,

²⁶⁷ Çelik, İbra, s. 234-235.

²⁶⁸ Çelik, İbra, s. 235.

²⁶⁹ Bkz. ve karş. Çelik, İbra, s. 234-235.

²⁷⁰ Canözü, s. 352-353.

²⁷¹ Hemen belirtelim ki, bu ihtimal açısından olumsuz ibra kararının “azil kararı ile aynı toplantıda verilmiş olması” ile “azil kararının verildiği toplantıda gündemde ibra maddesinin bulunmaması sebebi ile daha sonra ibra gündemi ile toplanan genel kurulda verilmiş olması” halleri arasında bir fark da yoktur. Her iki halde de üye, olumsuz ibra kararından sonra derhal (bu arada sorumluluk davası açılması için makul bir süre beklemek zorunda da olmaksızın) ibra davası açabilecektir.

incelenen ihtimalde üyenin kendisine karşı sorumluluk davası açılması için makul bir sürenin geçmesini beklemesi de şart olmamalıdır²⁷³. Zira üye, ibranın reddi kararı verilmesinin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçları bir an önce bertaraf etmek konusunda hukuken korunmaya değer bir menfaate sahiptir²⁷⁴.

Dördüncü ihtimalde, yani “olumsuz ibra kararı verilen üyeye karşı sorumluluk davası da açılmış olması” durumunda ise, üyenin ibra davası açamayacağı kabul edilmelidir^{275,276}. Zira anılan ihtimalde, üye, ibra davasına dayanak teşkil eden hususları, sorumluluk davasında savunma olarak ileri sürebilecektir. Dolayısıyla üyenin ibra talepli bir dava açmakta hukuki yararı (HMK m. 114/1/h) yoktur²⁷⁷.

2. Kamu Borçlarından Sorumluluğuna Etkisi

a) Genel Bakış

Türk hukukunda, anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin şirketin kamu borçlarından sorumlu tutulmasına dair çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemelerin başında, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun²⁷⁸ (AATUHK) mük. m. 35 ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu²⁷⁹ (VUK) m. 10/2 gelmektedir²⁸⁰. Her iki düzenlemede, tüzel kişilerin kamu borçları sebebi ile kanuni temsilcilerine başvurulabileceği ifade edilmiştir. Anonim şirketler açısından kanuni temsilci kavramı, kural olarak²⁸¹, yönetim kurulu üyelerini karşılamaktadır²⁸².

²⁷² Örn. bkz. Y. 11. HD, T. 10.06.2015, E. 2015/2459, K. 2015/8041 (KazancıİBB); Y. 11. HD, T. 11.02.2014, E. 2013/13569, K. 2014/2297 (KazancıİBB).

²⁷³ **Canözü**, s. 352-353. Limited şirketler açısından olmakla birlikte aynı yönde bkz. **Şener**, Oruç Hami: Yargıtay Kararları Işığında Limited Ortaklıklar Hukuku, Ankara 2017, s. 810. Bu hususta ayrıca bkz. **Aytaç**, İbranın Reddi, s. 262 vd.

²⁷⁴ **Canözü**, s. 352-353.

²⁷⁵ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 168. Karş. **Aytaç**, İbranın Reddi, s. 262-263.

²⁷⁶ Dolayısıyla, üyeye sorumluluk davası açılmış olmasını, ibra davası açılabilmesi için bir anlamda “ön koşul” olarak nitelendirmek de mümkün değildir, bkz. **Aytaç**, İbranın Reddi, s. 258.

²⁷⁷ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 168. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 02.05.2019, E. 2019/175, K. 2019/3353: “Asıl dava ile sorumluluk davası açıldığına göre ibra edilmeme kararının iptali davası açılmasında, yine 2004 yılı faaliyetlerinden dolayı karşı davacılara sorumluluk yüklenemeyeceğinin tespiti gibi bir menfi tespit talebinde bulunulmasında hukuki yarar bulunmadığından karşı davanın hukuki yarar yokluğundan reddine karar vermek gerekirken...” (KazancıİBB).

²⁷⁸ RG, 28.07.1953, S. 8649.

²⁷⁹ RG, 10-11-12.01.1961, S. 10703-10704-10705.

²⁸⁰ Yönetim kurulu üyelerinin şirketin kamu borçlarından sorumluluğuna dair bir diğer düzenleme ise 5510 sayılı SSGSSK m. 88/20’de yer almaktadır: “Kurumun sigorta primleri ve diğer alacakları haklı bir sebep olmaksızın bu Kanunda belirtilen sürelerde ödenmez ise ..., tüzel kişiliği haiz diğer işverenlerin şirket yönetim kurulu üyeleri de dahil olmak üzere üst düzeydeki yönetici veya yetkilileri ile kanuni temsilcileri Kuruma karşı işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludur”.

²⁸¹ Yönetim kurulunun “yetkilerini” murahhas üyelere/müdürlere devretmesi halinde ise, sorumluluk, yönetim kurulu üyelerine değil, murahhas üyeye/müdüre ait olacaktır, bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar

Yönetim kurulu üyelerinin şirketin kamu borçlarından sorumluluğu, doktrinde ve yargı kararlarında pek çok farklı açıdan irdelenmiştir²⁸³. Ancak, bilhassa son zamanlarda, konuya dair tartışmaların iki noktada yoğunlaştığı görülmektedir. Çalışmamızın inceleme alanı ile de yakından ilgili olan söz konusu iki nokta şunlardır:

İlk nokta, kamu alacaklarının tahsili sürecinin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bir kamu alacağının tahsiline dek farklı hukuki işlem gerçekleştirilmektedir. Bu açıdan, kamu alacaklarının tahsili sürecinin hukuki işlemler silsilesi içerdiği ve dolayısıyla zamana yayıldığı söylenebilir. Her şeyden önce, bir kamu alacağının “doğduğu” tarih ile “ödenmesi gereken” tarih farklılık gösterebilir. Bu durumun sürpriz olmayan bir sonucu vardır: Kamu alacağının doğduğu tarih ile ödenmesi gereken tarih arasında, ilgili kanunda borçtan sorumlu olduğu ifade edilen kişiler (bu arada yönetim kurulu üyeleri) değişebilir. Bu kapsamda, alacağın doğduğu sırada görevde olan bir yönetim kurulu üyesi, aynı alacağın ödenmesi gereken tarih öncesi azledilmiş olabilir. Bu olgu, kamu alacağı sebebi ile hangi üyenin sorumlu olacağı sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Çalışma konumuz açısından soru, “kamu alacağının doğduğu tarihte görevde olan ancak ödenmesi gereken tarih öncesi azledilen üyenin sorumluluğunun nasıl tespit edileceği” olarak formüle edilebilir.

Bu bağlamda irdelenmesi gereken ikinci nokta ise, tescil ve ilanın yönetim kurulu üyelerinin kamu borçlarından sorumluluğuna etkisidir. Özellikle uygulamada, üyeliğin sona ermesinin (bu arada azlin) ticaret siciline tescil edilmiş olup olmamasının tereddütlere yol açtığı görülmektedir.

b) Azledilen Üyenin Sorumlu Olduğu Haller

Azledilen yönetim kurulu üyesinin şirketin kamu borçlarından sorumlu olduğu haller ikili bir ayrım ile ele alınmalıdır. Bu ayrım, kanuni düzenlemeler esas alınarak yapılmalıdır. Zira AATUHK mük. m. 35 ve VUK m. 10/2, uygulama alanları ve sorumluluğun şartları

I, N. 621b; **Üçışık/Çelik**, s. 588. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, T. 06.01.2014, E. 2013/10208, K. 2014/76 (BATİDER, C. 30, S. 1, 2014, s. 214 vd). Karş. **Bozkurt**, Tamer: “Vergi Yükümlülüğü-Vergi Sorumluluğu Kavramları Çerçevesinde Anonim Şirketlerde Tek Başına Temsil ve İlzama Yetkili Olanların (Özellikle Murahhas Azaların) Vergisel Sorumluluğu”, BATİDER, C. 24, S. 4, 2008, s. 261 vd; Danıştay 10. D, T. 20.05.2004, E. 2002/6074, K. 2004/4955 (KazancıİBB).

²⁸² Payları borsada işlem gören şirketlerde icrada görevli olmayan yönetim kurulu üyeleri ile bağımsız yönetim kurulu üyelerinin kamu borçlarından sorumlu olup olmadıkları hakkında bkz. **Yanlı**, Veliye: “Anonim Şirketlerin Vergi Borçlarından Kanuni Temsilcilerinin Sorumluluğu İlişkin Bazı Hususlar”, BATİDER, C. 29, S. 4, 2013, s. 69 vd.

²⁸³ Detaylı bilgi için bkz. **Barlass**, İrfan: Anonim ve Limited Ortaklıklarda Kanuni Temsilcilerin Vergisel Sorumluluğu, İstanbul 2006; **Yıldız**, Şükrü: “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin Kamu Borçlarından Sorumluluğu”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 2001, s. 771 vd; **Çamoğlu**, Ersin: “Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Ortaklığın Kamu Borçlarından Dolayı Sorumluluğu”, Prof. Dr. Gülören Tekinalp'e Armağan, MHB, C. 23, S. 1-2, 2003, s. 139 vd.

başta olmak üzere pek çok açıdan birbirlerinden ayrılmaktadır²⁸⁴. Söz konusu ayırım, azledilen üyenin sorumluluğuna dair değerlendirmelere de sirayet etmektedir.

aa) AATUHK Bakımından

AATUHK mük. m. 35/1'e göre, tüzel kişilerin malvarlığından kısmen veya tamamen tahsil edilemeyen ya da tahsil edilemeyeceği anlaşılan kamu alacakları kanuni temsilcilerin kişisel malvarlıklarından tahsil edilecektir. Kamu alacağı kavramı, m. 1 ve m. 2'de sayılan alacakları ifade etmektedir²⁸⁵ (bkz. AATUHK m. 3).

Söz konusu düzenleme uyarınca, yönetim kurulu üyelerine başvurulabilmesi için tek bir maddi koşul aranmıştır. Bu koşul, kamu alacağının anonim şirketin malvarlığından tahsil edilememesi veya tahsil edilemeyeceğinin anlaşılmasıdır²⁸⁶. Doktrinde hâkim görüşe göre, incelenen sorumluluk bir tür kusursuz sorumluluktur²⁸⁷. Bu sebeple üye, kamu alacağı ilgili ödevlerini eksiksiz biçimde yerine getirmiş olsa bile, alacağın tahsil edilememesi veya tahsil edilemeyeceğinin anlaşılması halinde sorumlu olacaktır²⁸⁸.

Kanun koyucu, düzenlemenin ilk halinde, kamu alacağının doğduğu ve ödenmesinin gerektiği aşamalarda farklı kişilerin yönetim kurulu üyesi olması halinde sorumluluğun nasıl belirleneceğine dair bir düzenlemeye yer vermemiştir. Hal böyle iken, 2008 yılında maddeye beşinci fıkra eklenmiştir²⁸⁹. Buna göre, “[a]mme alacağının doğduğu ve ödenmesi gerektiği zamanlarda kanuni temsilci veya teşekkül idare edenlerin farklı şahıslar olmaları halinde bu şahıslar, amme alacağının ödenmesinden müteselsilen sorumlu tutulur.”. Söz konusu hüküm sonrası, azil, üyenin sorumluluğu üzerindeki etkisini bütünüyle yitirmiştir. Zira üye, ödenmesi gerektiği zamandan önce azledilmiş olsa bile, görevde olduğu sırada doğan kamu alacağından sorumlu olacaktır.

²⁸⁴ İki düzenleme arasındaki farklar için bkz. **Candan**, Turgut: Kanuni Temsilcinin Vergi ve Diğer Kamu Alacaklarından Sorumluluğu, 3. B., Ankara 2006, s. 53 vd.

²⁸⁵ Daha sonra ifade edeceğimiz üzere, “vergi ve buna bağlı alacaklar” AATHUK anlamında kamu alacağı niteliğini haiz olmakla birlikte, bu kanuna göre değil, VUK’a göre tahsil edilecektir.

²⁸⁶ “Tahsil edilemeyen” ve “tahsil edilemeyeceği anlaşılan” kamu alacağı kavramlarının anlamı hakkında bkz. AATUHK m. 3. Tahsil edilemeyeceği anlaşılan alacakların düzenleme kapsamına alınmasına yönelik bir eleştiri için bkz. **Çamoğlu**, Kamu Borçları, s. 146.

²⁸⁷ **Yıldız**, Kamu Borçları, s. 793; **Üçışık/Çelik**, s. 586; **Bahtiyar**, Ortaklıklar, s. 394. Karş. **Barlass**, Kanuni Temsilciler, s. 62 vd.

²⁸⁸ Bkz. **Candan**, s. 56.

²⁸⁹ 5766 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (RG, 06.06.2008, S. 26898) m. 4.

AATUHK mük. m. 35/5, doktrinde eleştirilere ve Anayasa'ya aykırılık iddialarına konu olmuştur²⁹⁰. Nitekim Anayasa Mahkemesi, 2015 yılında düzenlemeyi iptal etmiştir²⁹¹. Yüksek Mahkeme, kanuni temsilcilerin görevde olmadıkları dönemde gerçekleşen eylemler sebebi ile sorumlu tutulmalarının adalet ve hakkaniyetle bağdaşmayacağı ve bu sebeple hukuk devleti ilkesine (AY m. 2) aykırı olduğu gerekçesine dayanmıştır²⁹². Anılan iptal kararı ile birlikte 2008 değişikliği öncesi döneme geri dönmüştür. Böylece, üyenin sorumluluğunun tespitinde kamu alacağının doğduğu tarihin mi yoksa ödenmesi gereken tarihin mi esas alınması gerektiği tartışması yeniden ortaya çıkmıştır.

Doktrinde konu tartışmalıdır. Özellikle vergi hukuku doktrininde, kamu alacağının doğduğu tarihin esas alınması gerektiği yönünde görüşlere rastlanmaktadır²⁹³. Ticaret hukuku doktrininde ise, kamu alacağının ödenmesi gereken tarihin esas alınmasının isabetli olacağı kabul görmektedir²⁹⁴. Kanımızca da sözü edilen ikinci yaklaşım yerindedir. Zira söz konusu sorumluluk, kamu alacağının tahsil edilememesi/ödenmemesi olgusuna dayanmaktadır. Bu sebeple, tahsil edilememe/ödenmeme olgusundan, o alacağı ödemekle görevli (yani ödeme zamanında görevde) olan üyelerin sorumlu tutulması, sorumluluk hukukunun temel ilkeleri ile daha uyumlu görünmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar bağlamında, azledilen üyenin AATUHK kapsamındaki kamu alacaklarından sorumluluğu şu şekilde özetlenebilir: Yönetim kurulu üyesi, yalnızca, görevde olduğu dönemde “ödenmesi gereken” kamu alacaklarından sorumludur. Bu sebeple, üye, bir kamu alacağının doğduğu sırada görevde olsa bile, o alacağın ödenmesi gereken dönem öncesi azledilmiş ise sorumlu olmayacaktır. Ancak üye, kamu alacağının ödenmesi gereken

²⁹⁰ **Poroy**, Mehmet Akif: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin İdare ve Temsil Yetkisinin Devri ve Şirketin Vergi Borcundan Sorumluluğunun 213 ve 6183 Sayılı Kanunlar Kapsamında Değerlendirilmesi”, BATİDER, C. 26, S. 2, 2010, s. 313 vd. Karş. **Barlass**, İrfan: “5766 Sayılı Kanunla Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un Mükerrer 35. Maddesine Eklenen Son İki Fıkrasının Kanuni Temsilcilerin Vergisel Sorumlulukları Bağlamında Değerlendirilmesi”, VSD, S. 244, 2009, s. 169.

²⁹¹ AYM, T. 19.03.2015, E. 2014/144, K. 2015/29 (RG, 03.04.2015, S. 29315).

²⁹² “Kanun koyucu, amme alacağını güvenceye almak bakımından sorumluluğun yaygınlaştırılması yoluna gidebileceği gibi müteselsil sorumluluk da öngörebilir. Ancak amme alacağının doğduğu veya ödenmesi gerektiği zamanlarda kanuni temsilcilerin farklı kişiler olabileceği gerçeği göz önüne alındığında, kural ile getirilen düzenleme vergi ve diğer mali ödev ve sorumluluklarını zamanında ve eksiksiz olarak yerine getiren kanuni temsilcilerin, sonradan kendilerinin görevde olmadığı ve müdahale şanslarının bulunmadığı bir dönemde gerçekleşen bir eylemden müteselsilen sorumlu tutulmaları sonucunu doğurmaktadır. Adalet ve hakkaniyet ilkeleri karşısında, bireyin bu şekilde belirsiz ve güvencesiz bir biçimde kendi kusurundan kaynaklanmayan bir nedenle, başkalarının eylem veya ihmali sonucu oluşacak sorumluluğa ortak olması adalet ve hakkaniyetle bağdaşmaz. Dolayısıyla, itiraz konusu kural hukuk devleti ilkesine aykırıdır.”

²⁹³ **Silahşör**, Mert: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Kamu Alacağı Sorumluluğu”, TFM, C. 2, S. 1, s. 174. Ayrıca bkz. Danıştay 13. D, T. 03.09.2015, E. 2013/2821, K. 2015/2877 (KazancıİBB).

²⁹⁴ **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 621c; **Çamoğlu**, Sorumluluk, s. 275; **Pulaşlı**, Şerh, C. III, § 60, N. 115; **Yıldız**, Kamu Borçları, s. 786. Bu yönde bkz. Danıştay 3. D, T. 03.02.1988, E. 1987/1500 K. 1988/351 (KazancıİBB).

dönemde görevde ise, sonrasında azledilmiş olsa bile sorumluluğu sürecektir. Bu son hususta, kamu alacağının üyenin göreve başlamasından önce doğmuş olması da farklı bir sonuca varmayı gerektirmemektedir. Zira incelenen sorumluluk, kamu alacağının tahsil edilememesi (ödenmemesi) esasına dayanmaktadır.

bb) VUK Bakımından

VUK m. 10/1'e göre, tüzel kişi vergi mükelleflerine veya sorumlularına düşen vergi ödevleri kanuni temsilciler tarafından yerine getirilecektir. Kanun koyucu, vergi ödevlerinin yerine getirilmemesi sebebi ile tamamen veya kısmen tahsil edilemeyen alacakların ödevi yerine getirmeyen kişilerden (bu arada kanuni temsilcilerden) alınacağını ifade etmiştir (VUK m. 10/2).

VUK, uygulama alanı bakımından AATUHK'tan ayrılmaktadır. Zira VUK, yalnızca, vergi ve buna bağlı alacakların²⁹⁵ tahsilinde uygulanmaktadır. Ayrıca belirtelim ki, VUK özel kanun niteliğindedir. Bu sebeple, vergi ve buna bağlı alacakların tahsilinde AATUHK mük. m. 35 gözetilmeyecektir²⁹⁶.

VUK m. 10/2'de, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu için iki koşul aranmıştır. Bunlardan ilki, vergi veya buna bağlı alacağın şirketin malvarlığından kısmen veya tamamen tahsil edilememesidir²⁹⁷. İkinci koşul, yönetim kurulu üyelerinin kendilerine yüklenen vergi ödevlerini²⁹⁸ yerine getirmemesidir²⁹⁹. Öte yandan, sözü edilen iki koşul arasında illiyet bağı da bulunmalıdır. Başka bir deyişle, alacak, yönetim kurulu üyelerinin vergi ödevlerini yerine getirmemeleri sebebi ile tahsil edilememiş olmalıdır³⁰⁰. Dolayısıyla, yönetim kurulu üyesi

²⁹⁵ “Vergi ve buna bağlı alacak” kavramı hakkında bkz. **Yaralı**, Levent: “Anonim Şirketin Vergi Borçlarından Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu”, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuka Genç Yaklaşımlar Konferans Serisi No. 2-Vergi Hukukunda Genç Yaklaşımlar (Edt. **Yaltı**, Billur), İstanbul 2013, s. 203 vd.

²⁹⁶ **Çamoğlu**, Kamu Borçları, s. 141; **Yaralı**, s. 216. Bu yönde bkz. Danıştay 7. D, T. 24.2.2010, E. 2006/4388, K. 2010/1058 (KazancıİBB).

²⁹⁷ **Barlass**, Kanuni Temsilciler, s. 69; **Yaralı**, s. 210 vd.

²⁹⁸ Vergi ödevleri kavramı, başlıcaları VUK m. 153 vd. hükümlerde düzenlenen bildirimde bulunma, defter tutma ve beyanname verme gibi ödevleri ifade etmektedir, bkz. **Barlass**, Kanuni Temsilciler, s. 40 vd.

²⁹⁹ Bu doğrultuda, VUK m. 10/2'de düzenlenen sorumluluğun kusur esasına dayandığı ifade edilmektedir, bkz. **Barlass**, Kanuni Temsilciler, s. 55 vd; **Yıldız**, Kamu Borçları, s. 793; **Üçışık/Çelik**, s. 589; **Yaralı**, s. 206. Bu yönde bkz. AYM, T. 19.03.2015, E. 2014/144, K. 2015/29 (RG, 03.04.2015, S. 29315). Ancak karşı **Helvacı**, Sorumluluk, s. 102-103.

³⁰⁰ **Yıldız**, Kamu Borçları, s. 782; **Silahşör**, s. 76. Bu yönde bkz. Danıştay 4. D, T. 05.10.1995, E. 1995/2057, K. 1995/3807 (KazancıİBB).

vergi ödevlerini yerine getirmemiş olsa bile, alacağın tahsil edilememesi başka bir sebepten kaynaklanmakta ise sorumlu olmayacaktır³⁰¹.

Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda, azlin, üyenin VUK m. 10/2 uyarınca sorumluluğuna etkisini tespit etmek kolaydır. VUK m. 10/2'ye göre, yönetim kurulu üyeleri vergi ödevlerini yerine getirmemeleri sebebi ile sorumlu olmaktadır. Dolayısıyla, azledilen üyenin vergi ödevlerini yerine getirip getirmediği belirleyicidir. Eğer ki azledilen üye, görevi sırasında vergi ödevlerini yerine getirmemiş ve söz konusu ihlal vergi veya buna bağlı alacağın şirketten tahsil edilememesine yol açmış ise sorumlu olacaktır³⁰². Aksi takdirde ise, üyenin sorumluluğundan söz edilemeyecektir. Zira AATUHK mük. m. 35'den farklı olarak, bu hususta, vergi ve buna bağlı alacağın doğma ve ödenme tarihleri bir önemi haiz değildir³⁰³. VUK m. 10/2 açısından belirleyici olan, vergi ödevlerinin yerine getirilmemesi ve bu ihlalin alacağın şirketten tahsil edilememesine yol açmasıdır.

c) Tescil ve İlanın Azledilen Üyenin Sorumluluğuna Etkisi

Çalışmanın ilgili kısımlarında³⁰⁴, azlin ticaret siciline tescil ve TTSG'de ilan edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yine, tescil ve ilanın ihmal edilmesi sonucu üyenin azledilmesine rağmen hâlâ sicilde kayıtlı olması ile karşılaşılabilmesine de yeri geldikçe dikkat çekilmiştir. Bu olgu, gözlemlenebildiği kadarıyla en önemli pratik sonucunu yönetim kurulu üyelerinin kamu borçlarından sorumluluğuna dair hükümlerin uygulanmasında ortaya çıkarmaktadır. Öyle ki idare, kamu alacağı sebebi ile görevi sona eren (azledilen) ancak sicilde hâlâ kayıtlı olan yönetim kurulu üyelerine başvurabilmektedir. Bu durum, azlin tescil ve ilan edilmiş olup olmamasının üyenin kamu borçlarından sorumluluğuna etkisi üzerinde durulmasını gerekli kılmaktadır.

Hemen belirtelim ki, hukuk tekniği açısından ortada bir sorun yoktur. Zira gerek tescil ve ilanın etkisinin hukuki işlemler ile sınırlı olması³⁰⁵ gerekse de şirketin karar ve işlemlerine etki etme olanağını yitirmesi³⁰⁶, azledilen ancak azli tescil ve ilan edilmeyen üyenin şirketin

³⁰¹ Örneğin üye, şirketin vergi borcunu ödeyecek mâli gücü olmaması sebebi ile ödevini yerine getirememiş ise sorumlu olmayacaktır, bkz. **Çamoğlu**, Kamu Borçları, s. 145. Başkaca örnekler için bkz. **Yaralı**, s. 240 vd.

³⁰² **Taşdelen**, Nihat: “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin Ortaklığın Vergi Borçlarından Dolayı Sorumluluğu ve Yurt Dışına Çıkış Yasağı”, Dicle HFD, C. 10-11, S. 12-13-14-15, 2006, s. 63-64, s. 67-68; **Silahşör**, s. 74-75; Danıştay 3. D, T. 19.06.2008, E. 2007/3169, K. 2008/2115 (KazancıİBB).

³⁰³ **Silahşör**, s. 75. Karş. **Çamoğlu**, Kamu Borçları, s. 142; **Yaralı**, s. 249-250.

³⁰⁴ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/C.

³⁰⁵ Bu gerekçe için bkz. **Çamoğlu**, Sorumluluk, s. 275; **Yıldız**, Kamu Borçları, s. 790; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 473; **Yaralı**, s. 248.

³⁰⁶ **Yaralı**, s. 248; Danıştay 7. D, T. 11.10.2000, E. 2000/1158, K. 2000/2697 (KazancıİBB).

kamu borçlarından sorumlu olmasına engeldir. Bu sebeple, tescil ve ilanın azledilen üyenin kamu borçlarından sorumluluğuna bir etkisinin olmaması gerekir³⁰⁷. Bizi, konu hakkında ayrı bir parantez açmaya iten sebep ise istikrarsız Danıştay uygulamasıdır. Esasen Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu, 31.03.1995 tarih ve E. 1995/21, K. 1995/116 sayılı kararında³⁰⁸, üyenin fiilen görevinden ayrılması durumunda, husus tescil ve ilan edilmese de şirketin vergi borçlarından sorumluluğunun sona ereceğini içtihat etmiştir³⁰⁹. Ancak bu içtihat sonrasında da Yüksek Mahkeme'nin farklı yönde kararlarına rastlanmaktadır³¹⁰. Tekrara düşmek pahasına belirtelim ki, bizce isabetli olan, üyenin kamu borçlarından sorumluluğu açısından tescil ve ilana bir değer atfetmemektedir³¹¹. Nihayet, tamamen uygulama kaynaklı bu “belirsizliğin” giderilmesi adına, hususun bir içtihadı birleştirme kararına konu edilmesinin faydalı olacağına da dikkat çekilmelidir.

³⁰⁷ **Çamoğlu**, Kamu Borçları, s. 144; **Yıldız**, Kamu Borçları, s. 790; **Teoman**, Yönetim Kurulu Üyesi, s. 65-66; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 473; **Üçışık/Çelik**, s. 588; **Yaralı**, s. 247. Karş. **Barlass**, Kanuni Temsilciler, s. 114 vd. ve özellikle s. 120.

³⁰⁸ “... Bu bağlamda, yönetim kurulu üyeliği herhangi bir nedenle sona eren kişinin üyelikten ayrılışı ticaret siciline tescil ve gazeteyle ilan edilmezse, şirket borçlarından iyi niyetli üçüncü kişilere karşı sorumluluğu devam eder. Ancak, yönetim kurulundan fiilen ayrılmakla, şirketin vergi ödevlerinin yerine getirilmesi konusunda yetkisi kalmayan üyenin Vergi Usul Kanununun 10 uncu maddesi uyarınca şirketten alınamayan vergi ve buna bağlı alacaklardan sorumlu tutulması hukuka aykırıdır.” (KazancıİBB).

³⁰⁹ Benzer şekilde İsviçre Federal Mahkemesi de çeşitli kararlarında kamu alacağı niteliği taşıyan alacaklar bakımından yönetim kurulu üyesinin sorumluluğun tescil ve ilan ile değil, üyelik görevinden fiilen ayrılma ile sona ereceği yönünde hüküm kurmuştur, bkz. BGE 109 V 94-95; BGE 112 V 4 vd; BGE 126 V 62-63. Öte yandan İsviçre doktrininde, görevinden ayrılan üyenin bizzat tescil talebinde bulunma hakkına sahip olduğuna dikkat çekilerek, bu hususta özensiz davranan üyenin sorumluluğunun doğabileceği (ya da en azından konunun irdelenmeye değer olduğu) yönünde yaklaşımlara da rastlanmaktadır, bkz. ve karş. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 57; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 107; **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 710, N. 11e; **von der Crone**, § 18, N. 1311.

³¹⁰ Yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesi tescil ve ilan edilmese bile kamu borçlarından sorumluluğun son bulacağı yönünde bkz. Danıştay 4. D, T. 20.06.2002, E. 2001/3894 K. 2002/2666 (KazancıİBB). Kooperatiflere ilişkin olmakla birlikte aksi yönde bkz. Danıştay 3. D, T. 03.05.2011, E. 2009/780, K. 2011/1490 (KazancıİBB). Bu yöndeki başkaca kararlar için bkz. **Yaralı**, s. 246-247.

³¹¹ 7263 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG, 03.02.2021, S. 31384) m. 22 ile TTK m. 373'e eklenen üçüncü fıkra, (“Kamu kurum ve kuruluşları tarafından, ticaret siciline tescil olunan temsile yetkili kişiler ile bunların temsil şekilleri hakkında ticaret sicili kayıtları esas alınır ve şirketten bu kayıtlara ilişkin ticaret sicili müdürlüklerince düzenlenen belgeler ile Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanan ilan dışında hiçbir belge istenemez”) bu hususta farklı bir yoruma kapı aralamamaktadır. Zira gerekçede belirtildiği üzere, düzenleme ile güdülen amaç, uygulamada karşılaşılan “kamu kurum ve kuruluşlarının şirketi temsile yetkili kişileri ve temsil şekillerini belirlemek için ticaret sicili kayıtlarını yeterli bulmaması; ‘imza sürküsü’ talep etmesi” sorununa çözüm üretmektedir, bkz. 7263 sayılı Kanun Madde Gerekçeleri, m. 22. Dolayısıyla düzenleme, kamu kurum ve kuruluşlarının ticaret sicili kayıtlarından hareket ederek kamu borçlarından sorumlu kişileri tespit edecekleri (veya edebilecekleri) anlamına gelmemektedir.

D. Azledilen Üyenin Tazminat Talepleri

1. TTK m. 364/2’de Saklı Tutulan Tazminat Talebi

a) Genel Bakış

TTK m. 364/2’de, azledilen yönetim kurulu üyesinin tazminat hakkı saklı tutulmuştur. Bu bağlamda öncelikle, düzenlemenin kuramsal temeli ve hukuki niteliği üzerinde durmakta fayda vardır.

Daha önce irdelediğimiz üzere, azle ilişkin pek çok kavram ve kurum yönetim kurulu üyeleri ile pay sahipleri arasında mevcut çıkar çatışmalarında kaynağını bulmaktadır³¹². Bu durum, azledilen yönetim kurulu üyelerinin tazminat talebi bakımından da geçerlidir. Öyle ki, azledilen üyeler lehine tazminat hakkı tanınmasının “yerindeliği” farklı yaklaşımlara konu olmaktadır. Nitekim doktrinde, azil hakkına sınırlama getirdiği³¹³ ve böylece pay sahiplerinin çıkarlarına aykırı olduğu gerekçesi ile üyelere tazminat hakkı tanınmaması gerektiği yönünde görüşlere rastlamak mümkündür³¹⁴. Doktrinde hâkim görüş ise, yönetim kurulu üyelerinin çıkarları lehine tavrı almaktadır. Bu doğrultuda, üyeler lehine tazminat hakkı tanınmasının isabetli olduğu; onlara “işlerini” kaybetmelerinin olumsuz sonuçlarına karşı koruma sağladığı belirtilmektedir³¹⁵. TTK m. 364/2, bu düşüncede kaynağını bulmaktadır.

TTK m. 364/2’de bağımsız bir tazminat hakkına yer verilmiş değildir³¹⁶. Söz konusu düzenleme, üye ile şirket arasındaki hukuki ilişki ile birlikte anlam kazanmaktadır³¹⁷. Bu anlamda, TTK m. 364/2’de saklı tutulan, üyenin, şirket ile kendisi arasında mevcut sözleşme ilişkisinden kaynaklanan tazminat talebidir³¹⁸. Başka bir ifade ile düzenleme, üyenin, şirket ile arasında mevcut sözleşmesel ilişki uyarınca tazminat talep edebileceğini ifade etmektedir³¹⁹. Dolayısıyla yönetim kurulu üyesi, vekâlet sözleşmelerinde vekile tanınan tazminat hakkına sahiptir. Bu durumun bazı önemli sonuçları vardır. İlk olarak, azledilen üyenin kıdem ve ihbar

³¹² Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/C/2/b.

³¹³ Bu hususta bkz. **Cenkci**, Yönetim Kurulu Üyeliği, s. 133-134. Genel olarak vekâlet sözleşmesi bakımından bu yönde bkz. **Sarı**, s. 131.

³¹⁴ **Giger**, s. 287. Bu noktada, Fransız kanun koyucusunun azledilen yönetim kurulu üyelerine tazminat hakkı tanımadığını tekrar hatırlatmakta yarar vardır.

³¹⁵ **Wolfers**, s. 87; **Arsılanlı**, C. II-III, s. 203 vd; **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 550; **Akdağ Güney**, Tazminat, s. 4.

³¹⁶ **Frick/Stäheli**, OFK-Aktienrecht, Art. 705, N. 8.

³¹⁷ **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 80; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 12; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3433-3434. Karş. **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 66.

³¹⁸ Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 28, N. 16; **Krnet**, Art. 710, N. 457.

³¹⁹ **Bürgi**, Art. 705, N. 16; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 12

gibi hizmet sözleşmesine özgü tazminatları talep edemeyeceğini ortaya koymaktadır³²⁰. İkinci olarak ise, hukuki niteliği başta gelmek üzere, tazminat talebine ilişkin hususların vekâlet sözleşmesi hükümlerine göre tespit edilmesi gerekmektedir.

Vekilin tazminat hakkı TBK m. 512’de düzenlenmiştir. Buna göre, “... *uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğerinin bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür*”. Doktrinde söz konusu tazminat “kanuni borç” olarak nitelendirilmektedir³²¹. Zira tazminat yükümlülüğü, borca aykırı bir davranıştan değil, tersine bir hakkın (sözleşmeyi sona erdirmenin) kullanılmasından kaynaklanmaktadır³²². Öte yandan bu husus, vekâlet verenin/şirketin kusurunun tazminat bakımından herhangi bir önem taşımadığını da ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, vekâlet verenin/şirketin, vekili/üyeyi azletmesi kusurlu bir davranış olmasa dahi tazminat yükümlülüğü ortaya çıkacaktır³²³.

Bu bağlamda tazminat hakkının mali hak (TTK m. 394) niteliği taşıyıp taşımadığı üzerinde de durulmalıdır. Doktrinde tazminat hakkının mali hak olarak nitelendirilemeyeceği ifade edilmektedir³²⁴. Zira mali haklar ya üyenin malvarlığında bir artış sağlamalı ya da malvarlığının azalmasını önlemelidir³²⁵. Azledilen üyenin tazminat hakkı ise bu niteliği haiz değildir. Zira tazminat hakkı, üyenin malvarlığını konu edinmemekte; azil sebebiyle uğradığı zararı giderme amacı gütmektedir³²⁶.

Nihayet belirtelim ki, TTK m. 364/2, genel kurulca azledilen üyelerin tazminat hakkını konu edinmektedir. Kamu tüzel kişileri ve devlet/idare tarafından azledilen üyelerin tazminat hakkı farklı bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Kamu tüzel kişisi tarafından azledilen üye, şirketten değil; aralarında mevcut hukuki ilişki uyarınca ilgili kamu tüzel kişisinden tazminat talep edebilecektir. Devlet/İdare tarafından azledilen üyelerin de şirketten tazminat talep etme olanağı yoktur. Bu üyeler, şartların varlığı halinde idare aleyhine tam yargı davası açarak uğradıkları zararın tazminini isteyebilirler.

³²⁰ Örneğin bkz. Y. 11. HD, T. 20.12.2018, E. 2017/694, K.2018/8148 (KazancıİBB). Ancak daha sonra ele alacağımız üzere, üye ile şirket arasında, yönetim kurulu üyeliği ilişkisinden ayrı/bağımsız bir hizmet sözleşmesi kurulması ve üyenin buna dayanarak kıdem ve ihbar tazminatı talep etmesi mümkündür, bkz. Aşa. Üçüncü Bölüm, II/D/2/c.

³²¹ **Sarı**, s. 131; **Seçer**, s. 898. Karş. **Fellmann**, BK-Auftrag, Art. 404, N. 49; **Akıncı**, s. 115.

³²² Detaylı bilgi için bkz. **Sarı**, s. 131 vd.

³²³ **Sarı**, s. 133; **Seçer**, s. 898.

³²⁴ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-113; **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 729; **Özer**, s. 287; **Şener**, Ortaklıklar, s. 413.

³²⁵ **Manavgat (Kırca/Şehirali Çelik)**, C. 1, s. 729.

³²⁶ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıkları, N. 12-113; **Özer**, s. 287.

b) Tazminatın Şartı: Azlin Uygun Olmayan Zamanda Gerçekleşmesi

Yönetim kurulu üyesinin azil sebebiyle tazminat talebinde bulunabilmesinin esas şartı, azlin uygun olmayan zamanda gerçekleşmesidir³²⁷. Bu sebeple üye, zarara uğramış olsa bile, azledildiği her halde değil; yalnızca, uygun olmayan zamanda azledilmesi halinde tazminat talep edebilecektir.

Kanun koyucu, uygun olmayan zaman kavramı hakkında herhangi bir açıklamaya yer vermemiş³²⁸; kavrama yüklenmesi gereken anlam doktrine ve yargı kararlarına bırakılmıştır. Ancak kavramın anlamı konusunda bir uzlaşıdan söz etmek mümkün değildir. Doktrinde ve yargı kararlarında oldukça farklı yaklaşımlar ile karşılaşılmaktadır.

Azınlık olarak nitelendirilmesi mümkün görünmekle birlikte, uygun olmayan zaman kavramını, haklı sebep kavramı ekseninde nitelendiren yazarlara dahi rastlanmaktadır. Buna göre, uygun olmayan zamanda azil, aslında haklı sebebe dayanmayan azli ifade etmektedir³²⁹. Bu görüşün benimsenmesi, haklı bir sebebe dayanmayan her azil halinde, vekilin tazminat talep edebilmesi sonucunu doğuracaktır. Dolayısıyla, yönetim kurulu üyesinin azil sebebi ile tazminat talep edip edemeyeceği de azlin haklı bir sebebe dayanıp dayanmamasına göre tespit edilecektir.

Doktrinde, söz konusu yaklaşım kanımızca da isabetle reddedilmektedir³³⁰. Zira kanun koyucu, açıkça, “haklı bir sebebe dayanmamayı” değil; ondan farklı bir durum olan³³¹ “uygun olmayan zamanda gerçekleşmeyi” tazminat talebinin olumlu şartı olarak öngörmüştür. Bu sebeple, vekil, “yalnızca” haklı bir sebep olmaksızın azledildiğini ileri sürerek tazminat talep edemeyecektir. Vekil, uygun olmayan zamanda azledildiğini ileri sürmeli; tazminat talebi bu olguya dayanmalıdır. Bu doğrultuda, yönetim kurulu üyeleri bağlamında da azlin haklı sebebe dayanmamasının tek başına tazminat sorumluluğuna yol açmayacağı ortaya konulmaktadır³³².

Uygun olmayan zaman kavramının haklı sebep kavramından farklı bir anlam taşıdığını ileri süren bu görüş, kavrama yüklenmesi gereken anlam ve özellikle de haklı sebep kavramı ile ilişkisi konusunda şu hususlara dikkat çekmektedir:

³²⁷ **Bürgi**, Art. 705, N. 16; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 82-87; **Bilgili/Demirkapı**, s. 411; N. **Erdem**, Azil, s. 522; **Yağcıoğlu**, s. 170 vd.

³²⁸ Belirsiz süreli kira sözleşmelerinin feshine dair TBK m. 378/2 ile belirsiz süreli adi şirket sözleşmelerinin feshine ilişkin TBK m. 640/2’de de uygun olmayan zaman kavramına yer verilmiştir. Ancak söz konusu düzenlemelerde de kavramın anlamına dair bir açıklama yer almamaktadır.

³²⁹ **Tandoğan**, Özel Borç İlişkileri II, s. 636.

³³⁰ **Zevkliler/Gökyayla**, s. 674; **Sarı**, s. 138; **Akıncı**, s. 115-116.

³³¹ **Zevkliler/Gökyayla**, s. 674.

³³² Bkz. **Bürgi**, Art. 705, N. 16; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 87. Karş. **Şener**, Ortaklıklar, s. 368; **Karaege**, Görevden Alma, s. 101; N. **Erdem**, Azil, s. 523.

Azil hakkının vekillik/üyelik görevinin ifası açısından elverişsiz bir anda kullanılması halinde uygun olmayan zamandan söz edilebilecektir³³³. Uygun olmayan zaman incelemesi, vekâlet verenin değil; vekilin içinde bulunduğu durumdan hareket edilerek yapılacaktır³³⁴. Bu doğrultuda, vekili/üyeyi, görevi ile ilgili olarak olumsuz (arzu edilmeyen) bir duruma sokacak zamanda verilen azil kararı, uygun olmayan zamanda azil kararı olarak nitelendirilebilir³³⁵. Bu incelemede dürüstlük kuralı (TMK m. 2) esas alınmalıdır; yani, azil sebebi ile vekilin/üyenin olumsuz bir duruma düşüp düşmediği dürüstlük kuralı çerçevesinde değerlendirilmelidir³³⁶. Hastanın (vekâlet veren) hekimi (vekil) ameliyat için gerekli yer ve donanım hazırlandıktan; eşyalarını taşımak isteyen bir kişinin (vekâlet veren) taşıyıcıyı (vekil), taşıyıcı o iş için yük kamyonu kiraladıktan sonra azletmesi, uygun olmayan zamanda azle örnek verilmektedir³³⁷. Yönetim kurulu üyeleri bağlamında ise, şirketin iş ağını genişletmek için görüşmeler yapmak üzere yurtdışına gönderilen bir üyenin, görüşmelere başladıktan hemen sonra çağrısız genel kurul toplantısı ile apar topar azledilmesi, uygun olmayan zamanda azle örnek gösterilebilir.

Uygun olmayan zaman incelemesinde haklı sebep kavramı farklı bir işleve sahiptir. Haklı sebep, tazminat talebinin olumsuz şartı olarak nitelendirilmelidir. Yani vekâlet veren, vekili uygun olmayan zamanda azletmiş olsa bile, azil kararı haklı sebeplere dayanmakta ise tazminat sorumluluğu ortaya çıkmayacaktır³³⁸. Başka bir ifade ile haklı sebep, vekâlet verene, tazminat söz konusu olmaksızın vekili uygun olmayan zamanda bile azledebilme olanağı

³³³ **Sarı**, s. 136; **Akıncı**, s. 117; **Seçer**, s. 896; BGE 110 II 383.

³³⁴ **Sarı**, s. 136

³³⁵ **Sarı**, s. 136.

³³⁶ **Seçer**, s. 896

³³⁷ Bkz. ve karşı. **Akıncı**, s. 118-119.

³³⁸ **Fellmann**, BK-Auftrag, Art. 404, N. 84; **Zevkliler/Gökyayla**, s. 674-675; **Akıncı**, s. 119; **Seçer**, s. 897. Keza bkz. Y. 11. HD, T. 05.03.2020, E. 2018/5250, K. 2020/2423: "...davacı ile davalı arasında 01/06/2009 tarihli kâr payı anlaşmasıyla başlıklı sözleşmenin akdedildiği, davacının davalı şirkete yönetimden tek başına sorumlu Genel Müdür olarak atandığı, kendisine sözleşmenin 1.2.1 maddelerinde belirtilen ücret ile birlikte 1.3.1, 1.3.2, 1.3.3 maddeleri uyarınca 3'er aylık dönemlerde hesaplanmak kaydıyla şirketin 31/12/2008 tarihli bilançosu başlangıç kabul edilmek üzere şirketin gerçek bilançosundaki aktif-pasif dengesi arasındaki hesaplanacak kardan %25 kâr payı ödenmesinin kararlaştırıldığı, sözleşmenin bu niteliğine göre sözleşmenin yapıldığı tarihte yürürlükte olan 818 Sayılı BK 386 vd. maddeleri hükümleri anlamında vekalet akdi niteliğini taşıdığı, BK 396/1 m. göre vekilin azli her zaman mümkün olmakla birlikte uygun olmayan bir zamanda azili halinde azleden tarafın vekilin zararını gidermekle yükümlü olduğu ancak sözleşmenin haklı nedenle feshi halinde vekilin bu konuda zarar talep hakkının bulunmadığı bilirkişi raporunda da ortaya konulduğu üzere; Menderes Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2011/861 Esas -2013/424 Karar sayılı kararına konu olayına ile İzmir 9. SCM'nin 2011/759 E-2011/1727 K. sayılı kararına konu olaylar dikkate alındığında, davacı ile tesis edilen vekalet ilişkisinin gerektirdiği güvenin ortadan kaybolduğu ve davalı şirketin sözleşmeyi feshinin haklı nedene dayandığı kanaatine ulaşılmakla davacının yoksun kaldığı ücretin ödenmesine dair talebinin yerinde olmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir". (KazancıİBB).

sunmaktadır. Anonim şirket yönetim kurulu üyeleri açısından da bu yaklaşımın benimsendiği görülmektedir³³⁹.

Söz konusu yaklaşım bağlamında *Sarı*, haklı sebebin kaynağı esasına dayalı bir ayrımın yer vermektedir³⁴⁰. Yazara göre, haklı sebebin vekâlet verenin uygun olmayan zamanda azil sebebi ile tazminat sorumluluğuna etkisi, haklı sebep teşkil eden olgunun vekile isnat edilip edilemeyeceği esas alınarak tespit edilmelidir. Haklı sebebin vekile isnat edilebildiği hallerde vekâlet verenin tazminat sorumluluğu olmamalıdır. Ancak ortada başka bir haklı sebep varsa (örn. haklı sebep vekâlet verene isnad edilebilmekte ise) vekil, tazminat talep edebilmelidir.

Sarı tarafından ortaya konulan menfaatler dengesine uygun bu yaklaşım tarafımızca da benimsenmiştir. Bu bağlamda ve yukarıda³⁴¹ yer verdiğimiz tasnif ekseninde haklı sebeplerin üyenin tazminat hakkına etkisi şu şekilde açıklanabilir.

Yönetim kurulu üyesi, kendi davranışlarından kaynaklanan haklı sebepler mevcut ise, uygun olmayan zamanda azledildiğini ileri sürerek tazminat talep edememelidir³⁴². Örneğin, üye, sadakat yükümlülüğüne aykırı davranmış ve bu sebeple azledilmiş ise tazminat talebinde bulunamayacaktır. Kendi davranışlarından kaynaklı bir haklı sebep ile azledilmiş üyenin buna rağmen tazminat talep edebilmesi amacı aşacaktır.

Haklı sebepler şirketten kaynaklanmakta ise üyenin tazminat talebinde bulunma hakkı ortadan kalkmayacaktır. Zira kendisinden kaynaklı bir haklı sebebe dayanarak üyeyi uygun olmayan zamanda azleden şirketin tazminat sorumluluğunun ortadan kalkacağını kabul etmek menfaatler dengesine aykırı olacaktır. Kanımızca, haklı sebeplerin üçüncü kişilerden (üçüncü kişilerin baskılarından) kaynaklanması durumunda da yönetim kurulu üyeleri lehine tavır alınmalıdır³⁴³.

Tüm bu açıklamalar doğrultusunda, yönetim kurulu üyesinin, ancak, uygun olmayan zamanda ve kendi davranışlarından kaynaklı haklı sebepler bulunmaksızın azledilmesi halinde tazminat talep edebileceği belirtilmelidir.

³³⁹ **Kolb**, s. 84; **Wolfers**, s. 90-91; **Bürgi**, Art. 705, N. 18; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 89; **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 67; **Bilgili/Demirkapı**, s. 412; **Karaege**, Görevden Alma, s. 101; **Kortunay**, s. 251; **Yağcıoğlu**, s. 216.

³⁴⁰ **Sarı**, s. 179 vd.

³⁴¹ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/3/a/dd/bbb/(3).

³⁴² **Yağcıoğlu**, s. 219.

³⁴³ Karş. **Yağcıoğlu**, s. 222.

Bu bağlamda son olarak Yargıtay kararlarında benimsenen yaklaşımı ortaya koymakta fayda vardır. Yargıtay, azledilen üyenin tazminat talep edebilmesi için azil kararının haksız olmasını (yani haklı bir sebebe dayanmamasını) yeterli görmektedir. Yüksek Mahkeme çeşitli kararlarında “azlin haklı bir sebebe dayanmadığı ve bu sebeple TTK m. 364/2’de düzenlenen tazminat talebi şartlarının oluştuğu” yönündeki ilk derece mahkemesi kararlarını onamıştır³⁴⁴. Ayrıntılı biçimde ifade ettiğimiz gerekçelerle, bu yaklaşıma katılma olanağı bulamamaktayız. Zira tazminat talebinin koşulu, azil kararının haklı sebebe dayanmaması değil; uygun olmayan zamanda verilmiş olmasıdır. Yargıtay’ın tutumu, vekâlet sözleşmesini hizmet sözleşmesinden ayıran en önemli özelliği göz ardı etmek anlamına gelmektedir³⁴⁵.

c) Tazminatın Kapsamı: Tazmin Edilecek ve Edilmeyecek Zararlar

aa) Genel Bakış

Uygun olmayan zamanda ve kendisinden kaynaklı bir haklı sebep olmaksızın azledilen yönetim kurulu üyesi, pek çok farklı zarara uğrayabilir. Aşağıda üyenin uğraması muhtemel zararlar ve bu zararların tazmininin talep edilip edilmeyeceği ayrı ayrı ele alınacaktır. Ancak öncesinde, uygun olmayan zamanda azil sebebi ile tazmini istenebilecek zararlara dair temel ilkelerin ortaya konulmasında fayda vardır.

Peşin olarak ifade edelim ki, yönetim kurulu üyesinin uygun olmayan zamanda azil sebebi ile uğradığı tüm zararların tazminini istemesi mümkün değildir. Tazminat için uygun olmayan zaman koşulunun aranmış olması, aslında, tazmini talep edilebilecek zararlara çeşitli sınırlamalar getirilmesi anlamına da gelmektedir³⁴⁶.

Uygun olmayan zamanda azil sebebi ile tazminat talep etme hakkı, üyenin, üyelik ilişkisinin süreceğine yönelik güveninin boşa çıkmasından kaynaklanmaktadır³⁴⁷. Bu sebeple, üye, olumsuz (menfi) zararının tazminini talep edebilir³⁴⁸. Üyenin olumlu zararının tazminini

³⁴⁴ Örn. bkz. Y. 11. HD, T. 30.03.2021, E. 2020/2119, K. 2021/3078: “Mahkemece, ... davacının azlinin haklı sebebe dayanmadığı, TTK’nın 364/2. maddesi uyarınca tazminat isteme hakkının bulunduğu, ... tazminat isteyebileceği ... ve ... davanın kabulüne karar verilmiştir... davalı vekilinin ... sair temyiz itirazlarının reddine karar vermek gerekmiştir.” (KazancıİBB). Aynı yönde Y. 11. HD, T. 09.01.2017, E. 2015/12189, K. 2017/120; Y. 11. HD, T. 09.01.2017, E. 2015/12189, K. 2017/120 (KazancıİBB).

³⁴⁵ Bu hususta bkz. Akıncı, s. 116.

³⁴⁶ Sarı, s. 137; Yağcıoğlu, s. 177, s. 202.

³⁴⁷ N. Erdem, Azil, s. 523. Keza bkz. Sarı, s. 139.

³⁴⁸ Karaege, Görevden Alma, s. 101; Bozkurt Yaşar, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3436; Kortunay, s. 251; Yağcıoğlu, s. 174. Genel olarak vekil bakımından bu yönde bkz. Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, C. II, s. 640; Zevkililer/Gökyayla, s. 675; Sarı, s. 139; Seçer, s. 899; Y. 23. HD, T. 30.05.2013, E. 2013/1342, K. 2013/3623 (KazancıİBB).

talep etmesi ise mümkün değildir³⁴⁹. Başka bir anlatımla üye, sözleşme gereği gibi ifa edilse (üyelik ilişkisi görev süresi sonuna kadar sürse) idi uğramayacak olduğu zararların tazminini talep edemeyecektir.

Uygun olmayan zamanda azil halinde, yalnızca, azil kararının “zamanı” sebebi ile yol açtığı zararların tazmini istenebilir³⁵⁰. Bu anlamda, uğranılan zarar ile azlin uygun olmayan zamanda gerçekleşmiş olması arasında illiyet bağı bulunmalıdır³⁵¹. Yönetim kurulu üyesi, uygun bir zamanda azledilmiş olsaydı bile zaten uğrayacak olduğu zararların tazminini talep edemeyecektir³⁵². Bu sebeptir ki, tazminatın kapsamını “üyenin uygun olmayan zamanda azledilmesi sebebi ile malvarlığının aldığı durum” ile “üye uygun bir zamanda azledilse idi malvarlığının alacağı durum” arasındaki fark oluşturmaktadır³⁵³.

bb) Mali Haklardan Yoksun Kalınması Sebebiyle Ortaya Çıkan Zararlar

Uygun olmayan zamanda azledilen yönetim kurulu üyesinin uğrayacağı zararların başında mali haklardan kaynaklı zararlar gelmektedir. Nitekim yukarıda incelediğimiz üzere, azledilen üye artık mali haklarını talep edemeyecektir³⁵⁴. Örneğin, üç yıl için seçilen üyenin görevinin ilk yılı sonunda azledilmesi, kalan iki yıllık süre için öngörülmüş mali haklardan yoksun kalması sonucunu doğuracaktır. Bu doğrultuda, uygun olmayan zamanda azledilen üyenin kalan görev süresine ilişkin mali haklardan yoksun kalması sebebi ile uğradığı zararın tazminini talep edip edemeyeceği üzerinde durulmalıdır.

Vekâlet sözleşmelerinde vekil, her zaman azledilebileceğinin bilincinde olmalıdır. Bu sebeple vekil, sözleşme süresinin sonuna kadar mali haklarından yararlanacağı düşüncesi ile hareket etmemelidir³⁵⁵. Bu doğrultuda, vekilin ifaya olan menfaatinin korunmayacağı ifade edilmektedir³⁵⁶. Dolayısıyla vekil, uygun olmayan zamanda azil sebebi ile yoksun kaldığı ücret alacağının tazminini talep edemeyecektir³⁵⁷. Nitekim yönetim kurulu üyeleri bağlamında konuya değinen yazarlar da, bu açıklamalarla uyumlu biçimde, azledilen üyenin olağan görev

³⁴⁹ **Karaege**, Görevden Alma, s. 101; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3435-343. Karş. **Akdeniz**, s. 142. Genel olarak vekil bakımından bu yönde bkz. **Sarı**, s. 142; **Seçer**, s. 899. Ancak karşı. **Akıncı**, s. 120.

³⁵⁰ **Sarı**, s. 137. Yönetim kurulu üyeleri açısından bkz. **Kolb**, s. 84; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 87.

³⁵¹ **Yağcıoğlu**, s. 202.

³⁵² **Sarı**, s. 137; **Seçer**, s. 898-899. Yönetim kurulu üyeleri açısından bkz. **Kolb**, s. 84.

³⁵³ **Sarı**, s. 142; **Yağcıoğlu**, s. 177.

³⁵⁴ Bkz. Yuk. Üçüncü Bölüm, II/A/1/a.

³⁵⁵ **Sarı**, s. 144.

³⁵⁶ **Sarı**, s. 144. Yönetim kurulu üyeleri bağlamında bkz. **Yağcıoğlu**, s. 173.

³⁵⁷ **Fellmann**, BK-Auftrag, Art. 404, N. 48; **Sarı**, s. 144-145.

süresi sonuna kadar mali haklarını talep etme hakkına sahip olmadığını belirtmektedirler³⁵⁸. Esasen aksi kabul, azil hakkının niteliği ile de bağdaşmayacaktır. Gerçekten şirketin, üyenin kalan görev süresine ilişkin mali haklarından yoksun kalması sebebi ile uğradığı tüm zararları tazmin etmekle yükümlü olması, azil hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirirdi³⁵⁹.

Sarı, uygun olmayan zamanda azledilen vekilin yeni duruma hazırlanamayacağına dikkat çekmekte ve anılan olumsuzluğun giderilmesi adına, üyenin ücret alacağının tazminini (kısmen) talep edebileceğini ifade etmektedir³⁶⁰. Yazar, devamla, ücret talebinin zamansal açıdan hayli sınırlı olması gerektiğini, “uygun olmayan zamanda” azledilen vekilin yalnızca “uygun zamana kadar olan” ücret hakkını talep edebileceğini belirtmektedir. Söz konusu yaklaşım, yönetim kurulu üyeleri açısından da kabul edilmelidir³⁶¹. Bu doğrultuda, uygun olmayan zamanda azledilen üyenin, kalan görev süresinin tümü için değil; yalnızca uygun olan zamana kadar geçecek süre için mali haklarından yoksun kalması sebebi ile uğradığı zararların tazminini talep edebileceği belirtilmelidir.

Son olarak belirtelim ki Yargıtay, incelenen hususta da farklı bir yaklaşıma sahiptir. Zira Yüksek Mahkeme, tazminat miktarının belirlenmesinde üyenin kalan görev süresinin “tümünü” dikkate almaktadır. Gerçekten Yargıtay, bir kararında üyenin kalan görev süresi (1 yıl 3 ay 21 gün) esas alınarak tazminat miktarı hesaplaması yapılan ilk derece mahkemesi kararını onamış³⁶²; başka bir kararında da tazminat miktarının “*yönetim kurulu üyesi seçilen süre boyunca elde edilebilecek gelir*” olacağını açıkça ifade etmiştir³⁶³. Kısacası Yargıtay,

³⁵⁸ Bu hususta bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, § 27, N. 42; **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 254; **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 81. Karş. **Şener**, Ortaklıklar, s. 368.

³⁵⁹ Bkz. **Sarı**, s. 146.

³⁶⁰ **Sarı**, s. 149.

³⁶¹ Bkz. **Yağcıoğlu**, s. 187-188.

³⁶² Y. 11. HD, T. 30.03.2021, E. 2020/2119, K. 2021/3078: “*Davacı vekili; müvekkilinin Antalya Ulaşım Hizmetleri Petrol Sanayi ve Tic. A.Ş.’nin 09.07.2013 tarihinde yapılan genel kurulunda iki yıl süreyle yönetim kurulu üyesi olarak yetkilendirilip görevlendirildiğini, 18.04.2014 tarihinde yapılan şirket genel kurulunda görev süresi dolmadan herhangi bir gerekçe belirtilmeksizin yönetim kurulu üyeliğinin düşürüldüğünü, bu nedenle TTK’nın 364. maddesine dayanılarak davalı şirkete başvurulduğunu, müvekkilinin üyeliğinin bitiş tarihinin 09.07.2015 olduğunu, müvekkilinin bu tarihe kadar görevini tamamlamış olması halinde 47.100,00 TL geliri olacağını, ... talep etmiştir. Mahkemece, ... davacının azlinin haklı sebebe dayanmadığı, TTK’nın 364/2. maddesi uyarınca tazminat isteme hakkının bulunduğu, ... davacının ... aylık 3.000,00 TL gelirden mahrum bırakıldığı gözetilerek 18.04.2014 tarihi ile 09.07.2015 tarihi arası 1 yıl 3 ay 21 günlük süreye ilişkin toplam 47.100,00 TL tazminat isteyebileceği hesaplanmış ve bu tutar üzerinden davanın kabulüne karar verilmiştir... davalı vekilinin ... sair temyiz itirazlarının reddine karar vermek gerekmiştir.*” (KazancıİBB).

³⁶³ Y. 11. HD, T. 07.12.2015, E. 2015/5745, K. 2015/13031: “*Davacı; Ankara Büyükşehir Belediyesi’ne ait iştiraklerden olan davalı şirketin 29.3.2013 tarihinde yapılan olağan genel kurul toplantısında bir yıl süreyle görev yapmak kaydıyla yönetim kurulu üyesi olarak seçildiğini, 8.7.2013 tarihinde kendisinden habersiz olarak yapılan olağanüstü genel kurul toplantısında herhangi bir haklı neden gösterilmeksizin yönetim kurulu üyeliğinden azledildiğini, söz konusu toplantıda yönetim kurulu üyelerinin yeniden seçilmesi şeklinde muğlak bir ibareye dayanılarak kendisiyle birlikte görev yapan onbir yönetim kurulu*

kalan görev süresinin tümünün tazminat hesaplamasına esas alınması gerektiği görüşündedir. Anılan yaklaşıma da katılma olanağı bulamamaktayız. Zira bu kabul, hem üyenin ifaya olan menfaatini koruması sebebi ile vekâlet sözleşmesi hükümlerine (TBK m. 512'ye) hem de azil hakkının ölçüsüz biçimde sınırlanamayacağı yaklaşımına aykırıdır. Yukarıda ayrıntılı olarak incelediğimiz üzere, azledilen üyeye ödenecek tazminat miktarı, ancak azil kararı için uygun olan zamana kadar geçecek süre esas alınarak belirlenebilir; kalan görev süresinin tümünün dikkate alınması mümkün değildir.

cc) Yapılan Masraflar Sebebiyle Ortaya Çıkan Zararlar

Yönetim kurulu üyesi, görevini ifa etmek amacıyla bazı masraflar yapmış olabilir. Söz gelimi, daha önce yer verdiğimiz örnek bağlamında yurtdışına gönderilen üye, seyahat ve konaklama gibi masrafları bizzat karşılamış olabilir. Uygun olmayan zamanda azledilen üye, görevin ifası amacı ile yaptığı bu ve benzeri masrafların tazminini talep edebilecektir³⁶⁴. Zira anılan zarar, azil kararının uygun olmayan zamanda verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Üye, üyelik ilişkisinin devam edeceğine duyduğu güven sebebi ile bu ve benzeri masrafları bizzat yapmaktadır.

dd) Başka Tekliflerin Kaçırılması Sebebiyle Ortaya Çıkan Zararlar

Yönetim kurulu üyesine görevi sırasında farklı sözleşme teklifleri gelebilir. Örneğin başka bir tacir, üyeye, kendisinin ticari temsilcisi olarak görev yapması teklifinde bulunabilir. Yönetim kurulu üyesi çeşitli gerekçelerle bu türden sözleşme tekliflerini reddedebilir. Ret gerekçesinin mevcut üyelik olması da pek tabii ki mümkündür. Her şeyden önce üye, rekabet yasağı gereği yeni teklifi reddedebilir. Zira üyenin, genel kuruldan izin almadan şirket ile aynı işletme konusunda faaliyet gösteren başka bir tacirin ticari temsilciliğini üstlenmesi rekabet yasağına aykırı olacaktır (TTK m. 396). Genel kurulun izin vermemesi, üyenin yeni teklifi reddetmesi için başlı başında yeterli bir sebeptir. Öte yandan, yeni teklifin şirket ile aynı işletme konusunda faaliyet gösteren bir tacirden gelmesi şart da değildir. Teklif farklı işletme

üyesinin görevine son verildiğini, ..., 6102 Sayılı Kanun'un 364/2. maddesi uyarınca haksız azil sebebiyle tazminat isteme hakkının sağlanıldığını, haksız azil sebebiyle aylık 3.500,00 TL olan huzur hakkı alacağından mahrum kaldığını ileri sürerek 8.7.2013 tarihinden itibaren görev süresinin bitim tarihi olan 29.3.2013 tarihine kadar mahrum kalınan 30.566,66 TL'nin yasal faiziyle birlikte davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. ... Ancak, 6102 Sayılı TTK'nın 364/2. maddesinde tazminat miktarının nasıl belirleneceği hususun bir hüküm yer almamaktadır. ... Bu madde uyarınca somut olay değerlendirildiğinde, davacı yararına hükmedilebilecek tazminat miktarı yönetim kurulu üyesi seçilen süre boyunca elde edilebilecek gelir olmakla birlikte ...” (KazancıBB).

³⁶⁴ **Yağcıoğlu**, s. 188-189. Genel olarak vekil bakımından bu yönde bkz. **Tandoğan**, Özel Borç İlişkileri, C. II, s. 640; **Fellmann**, BK-Auftrag, Art. 404, N. 55; **Akıncı**, s. 120; **Sarı**, s. 149.

konusunda faaliyet gösteren bir tacirden gelmiş olsa bile, üye, hali hazırdaki görevine yeterli zaman ayırmasına engel teşkil edeceği düşüncesi ile de olumsuz yanıt vermiş olabilir.

Kendisine sunulan yeni sözleşme tekliflerini mevcut görevi sebebi ile reddeden üye, bir süre sonra azledilebilir. Bu durum üyenin reddettiği teklifler dolayısıyla zarara uğraması sonucunu doğurabilir. Zira üye, reddettiği teklifi kabul etmiş olsa idi elde edeceği kazançtan yoksun kalmaktadır. Bu bağlamda, azledilen üyenin başka teklifleri reddetmesi/kaçırması sebebi ile uğradığı zararın tazminini talep edip edemeyeceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Söz konusu soruya borçlar hukuku doktrininde farklı cevaplar verildiği görülmektedir.

Doktrinde hâkim görüşe göre, vekil, başka sözleşme tekliflerinin kaçırılması sebebi ile uğradığı zararların tazminini talep edebilir³⁶⁵. Anılan görüş, zararın, uygun olmayan zamanda azilden kaynaklandığı; vekilin azledileceğini bilse idi diğer sözleşme tekliflerini kabul edecek olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Aksi yaklaşıma göre ise, uygun olmayan zamanda azil, başka tekliflerin kaçırılmasından kaynaklı zararların tazminine olanak tanımamaktadır³⁶⁶. Bu yaklaşıma göre, uygun olmayan zamanda azil ile başka tekliflerin kaçırılması arasında illiyet bağının bulunduğunu söylemek güçtür. Zira her zaman azledilebileceği bilinci ile hareket etmesi gereken vekil, yeni sözleşme tekliflerini bu doğrultuda değerlendirmelidir. Bu sebeple vekil, mesleki planlamasını özenle yapmalı ve kendisine cazip gelen yeni sözleşme teklifi var ise, gereğinde mevcut vekâlet sözleşmesini istifa yolu ile sona erdirerek yeni teklifi kabul etmelidir. Dolayısıyla, başka tekliflerin kaçırılması sebebi ile ortaya çıkan zarar, uygun olmayan zamanda azilden ziyade vekilin kendi mesleki tercihlerinden kaynaklanmaktadır.

Anonim şirket yönetim kurulu üyeleri açısından konuya değinen az sayıda yazar ise, üyenin, başka tekliflerin kaçırılması sebebi ile uğradığı zararın tazmini talep edebileceğini dile getirmektedir³⁶⁷. Kanımızca da bu yaklaşım, ilke olarak menfaatler dengesine uygundur. Ancak bunun için başka tekliflerin kaçırılması ile azil arasında illiyet bağı olmalıdır. Bu husus ise, somut olaya özgü değerlendirmeleri gerektirmektedir. Konu iki farklı örnekten hareketle somutlaştırılabilir.

Bu anlamda, ilk olarak, tâbi olduğu rekabet yasağının (TTK m. 396) ihlali sonucunu doğuracak bir teklif üzerine, şirkete başvurarak kendisine izin verilmesini talep etmiş üyenin bu talebi genel kurulca reddedildikten hemen sonra azledilmesi örnek olarak ele alınabilir.

³⁶⁵ Fellmann, BK-Auftrag, Art. 404, N. 73; Eren, N. 2443; Akıncı, s. 120.

³⁶⁶ Sarı, s. 152 vd.

³⁶⁷ Bkz. Krneta, Art. 710, N. 457; Yağcıoğlu, s. 190 vd. Yönetim kurulu başkanı bakımından bu yönde bkz. Hungerbühler, s. 185-186.

Sözü edilen ihtimalde, üyenin yeni teklifi kabul etmek arzusunda olduğu ve şirketin olumsuz yaklaşımı sebebi ile teklifi reddettiği hususları tereddütsüzdür. Hal böyle iken, şirketin söz konusu üyeyi uygun olmayan zamanda azletmesi ve buna rağmen kaçırılan teklif sebebi ile uğranılan zararın tazmin etmekle yükümlü olmadığı kabul edilmesi isabetli olmayacaktır. Zira bu ihtimalde, başka tekliflerin kaçırılmasından kaynaklı zarar ile azil arasında illiyet bağı olduğu şüpheden uzaktır.

Bir başka örnek ise, üyeye rekabet yasağına aykırılık teşkil etmeyecek yeni bir teklif gelmiş olmasıdır. Bu ihtimal bakımından, yeni teklif sebebi ile üstlenilecek görevin mevcut şirkete yeterli zaman ayıramama sorununa yol açıp açmayacağı dikkate alınmalıdır. Üye, hem rekabet yasağının ihlali hem de mevcut şirkete yeterli zaman ayıramama sorunu olmamasına rağmen yeni teklifi reddetmiş ise, artık, bu teklifi kaçırmamasından kaynaklı zararın tazminini talep edememelidir. Zira bu ihtimalde teklifin reddi sebebi ile uğranılan zarar, azlin değil; üyenin mesleki planlamasının bir sonucudur.

d) Tazminatın Belirlenmesine İlişkin Esaslar

Daha önce de ifade edildiği üzere, uygun olmayan zamanda azil sebebi ortaya çıkan tazminat sorumluluğu, bir hakkın kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Kanun koyucu, bir hakkın kullanılması sonucu ortaya çıkan zararların tazminine ilişkin özel düzenlemelere yer vermemiştir. Bu sebeple tazminat, genel hüküm niteliği taşıyan haksız fiil hükümleri (TBK m. 50 vd.) uyarınca belirlenecektir³⁶⁸.

Yönetim kurulu üyesi, azlin uygun olmayan zamanda gerçekleştiğini, zarara uğradığını ve uygun olmayan zamanda verilen azil kararı ile uğradığı zarar arasında illiyet bağı olduğunu ispatlamalıdır³⁶⁹ (bkz. TMK m. 6). Zararın ispatı açısından üyenin, zararın varlığı ve miktarı konusunda kanaat uyandırıcı delilleri sunması yeterlidir. Bu halde hâkim, “*olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde tutarak, zararın miktarını hakkaniyete uygun olarak*” belirleyecektir (TBK m. 50/2). Yine tazminatın miktarı da hâkim tarafından durumun gereği göz önüne alınarak tespit edilecektir (TBK m. 51³⁷⁰). Bu incelemede hâkim, uygun illiyet bağı da gözetmelidir. Örneğin, azil kararına karşı hassasiyeti sebebi ile kalp krizi geçiren üyenin bu türden zararlarının tazminine hükmedilmemelidir³⁷¹.

³⁶⁸ **Sarı**, s. 160; **Seçer**, s. 902.

³⁶⁹ Ayrıca bkz. **Fellmann**, BK-Auftrag, Art. 404, N. 65; **Sarı**, s. 160.

³⁷⁰ TBK m. 51/1’de hâkimin tazminatı belirlerken kusurun ağırlığını da dikkate alacağı ifade edilmiştir. Ancak anılan hüküm, azil halinde uygulanma kabiliyetini haiz değildir, bkz. **Sarı**, s. 134; **Seçer**, s. 903.

³⁷¹ **Yağcıoğlu**, s. 202. Genel olarak vekil bakımından bu yönde bkz. **Sarı**, s. 162.

Hâkim, tazminat talebinde bulunmaya engel teşkil etmeyen (şirketten veya üçüncü kişilerin baskısından kaynaklanan) haklı sebepleri tazminat miktarından indirim sebebi olarak değerlendirebilir³⁷². Keza azil sonrası elde edilen kazançlar ve üyenin uğramaktan kurtulduğu zararlar da (örn. görevin ifası sırasında yapılacak masraflar) tazminattan indirilmelidir³⁷³.

Tazminatın miktarı bakımından olumlu zarar bir üst sınır teşkil etmemektedir³⁷⁴. Söz gelimi, yönetim kurulu üyesi, başka bir sözleşme teklifini kaçırmaması sebebi ile olumlu zararını aşan miktarda zarara uğramış olabilir. Bu halde hâkim, olumlu zararı aşan miktarda tazminata hükmetmelidir.

e) Özel Durum: Gündemde Azil veya İlgili Madde Olmaksızın Azledilen Üyenin Tazminat Talebi

Çalışmanın ilgili kısımlarında³⁷⁵ TTK m. 364’te, şirketin azil hakkına dair iki farklı ihtimale yer verildiği ve bu durumun pek çok farklı pratik sonucu beraberinde getirdiği ifade edilmiştir. Söz konusu pratik sonuçlardan birisi de azledilen üyenin tazminat hakkıdır³⁷⁶. Öyle ki, hem gündemde azil veya ilgili bir madde hem de haklı bir sebep bulunmaksızın azledilen üyenin tazminat hakkı, kendine özgü bir değerlendirmeyi gerektirmektedir.

İncelenen ihtimalde, her şeyden önce “tazminatın şartı” değişmektedir. Zira bu halde tazminatın şartı, azlin haklı bir sebebe dayanmamasıdır. Üye, salt haklı sebebe dayanmama gerekçesiyle tazminat talebinde bulunabilecektir³⁷⁷. Tazminat talebi için azlin uygun olmayan zamanda gerçekleşmesi şartı ise aranmayacaktır.

Hem gündemde azil veya ilgili madde hem de haklı bir sebep bulunmaksızın azledilen üyenin tazminat talep edebileceği farklı senaryolardan söz edilebilir:

Öncelikle üye, karara karşı butlanın tespiti davası açmak yerine doğrudan zararının tazminini isteyebilir. Bu halde, “tazminatın kapsamı” da esaslı biçimde farklılaşacaktır. Zira üye, daha önce incelediğimiz “gündemde azil veya ilgili madde bulunmasına rağmen kararın uygun olmayan zaman verilmiş olması” ihtimalinden farklı olarak, olumlu zararının tazminini talep edebilecektir. İrdelenen ihtimalde, ortada geçersiz bir azil kararının mevcut olması, bu içerikte bir talebe dayanak oluşturacaktır.

³⁷² Sarı, s. 182.

³⁷³ Sarı, s. 162-163; Yağcıoğlu, s. 203. Nitekim bkz. Y. 11. HD, T. 30.11.2017, E. 2016/3773, K. 2017/6778 (KazancıİBB); Y. 11. HD, T. 09.01.2017, E. 2015/12189, K. 2017/120 (KazancıİBB).

³⁷⁴ Sarı, s. 163-164; Yağcıoğlu, s. 204-205.

³⁷⁵ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/B/3/c/bb.

³⁷⁶ Bkz. ve karşı. N. Erdem, Azil, s. 523.

³⁷⁷ Bkz. N. Erdem, Azil, s. 523.

Kuşkusuz, üyenin butlanın tespiti davası açmış ve dava lehine sonuçlanmış olmasına rağmen görevine dönemediği hallerde de³⁷⁸ tazminat talebi gündeme gelebilir³⁷⁹. Bu halde de üyenin olumlu zararının tazminini istemesi mümkündür.

Nihayet son olasılık olarak üye, butlanın tespiti davasının lehine sonuçlanması üzerine görevine dönmüş olsa bile, azil kararı ile görevine dönmesi arasında geçen dönemde uğradığı zararların -bu arada sözü edilen dönemde mali haklarından yoksun kalması sebebi ile uğradığı zararın- tazminini talep edebilir³⁸⁰.

2. Diğer Tazminat Talepleri

a) Azil Hakkının Kötüye Kullanılması Sebebi ile Tazminat Talebi

Borçlar hukuku doktrinde, uygun olmayan zaman azil dışında, vekilin tazminat talep edebileceği başka bir ihtimal olarak “azil hakkının kötüye kullanılmasına” dikkat çekildiği görülmektedir³⁸¹. Bu anlamda, vekâlet verenin, başarılı sonuca ulaşmasına az kalmışken vekili azletmesi, hakkın kötüye kullanılması sonucunu doğurabilir. Zira vekilin başarılı sonuca ulaşması, ücretinin tümünü talep etmesini mümkün kılacaktır. İşte vekilin ücretinin tümünü talep etmesini önlemek amacı ile başarılı sonuca ulaşmadan hemen önce azledilmesi, hakkın kötüye kullanımı niteliğindedir^{382,383}. Örneğin, davayı başarı ile takip etmiş avukatın karar aşamasından hemen önce azledilmesi halinde durum böyledir³⁸⁴. Bu ve benzeri hallerde vekilin, ücret alacağını elde edememesi sebebi ile uğradığı zararın tazminini talep edebileceği ifade edilmektedir³⁸⁵.

³⁷⁸ Lehe sonuçlanan davaya rağmen üyenin görevine dönemeyeceği haller (yargılama sürecinde üyenin görev süresinin dolmuş olması ile azledilen üye yerine yeni bir üye seçilmiş olması) yukarıda incelenmiştir, bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/A/4/c/dd.

³⁷⁹ **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 463; **Karaege**, Görevden Alma, s. 102.

³⁸⁰ Bkz. ve karşı. N. **Erdem**, Azil, s. 521; **Aslan**, s. 131. Ayrıca ekleyelim ki, bu son ifade, butlanın tespiti davasına özgü de değildir. Örneğin azil kararına karşı herhangi bir sebeple [örn. yetkisiz kişilerin genel kurula katılıp oy kullanmaları ve bu hususun kararın alınmasına etkili olması gibi (TTK m. 446/1/b)] iptal davası açılmış ve karar iptal edilmişse de üye, azil kararının verilmesi ile görevine dönmesi arasında geçen dönemde mali haklarından yoksun kalması sebebi ile uğradığı zararın tazminini isteyebilir, bkz. **Domaniç**, s. 479.

³⁸¹ Bu hususta bkz. **Sarı**, s. 146-147.

³⁸² **Sarı**, s. 146-147. Karşı. **Akıncı**, s. 117.

³⁸³ Hakkın kötüye kullanıldığının kabul edilmesi için, azil kararının uygun olmayan zamanda verilmiş ve/veya haklı bir sebep gösterilmemiş olması tek başına yeterli değildir. Bu hususta, azil hakkının vekilin ücret hakkından yoksun kalması amacı ile kullanıldığına dair somut olgulara ihtiyaç vardır, bkz. **Sarı**, s. 147, dn. 49.

³⁸⁴ **Akıncı**, s. 117-118.

³⁸⁵ **Sarı**, s. 147. Ayrıca bkz. **Fellman**, BK-Auftrag, Art. 404, N. 53.

Genel olarak vekâlet sözleşmesi bakımından ortaya konulan bu husus, yönetim kurulu üyeleri için de geçerli olmalıdır³⁸⁶. Bu açıdan, özellikle, performansa dayalı mali haklar önem taşımaktadır. Örneğin, üyelere, şirketin belirli bir ciroya ulaşması halinde bir miktar komisyon (ya da prim) ödeneceği kararlaştırılmış olabilir. Söz konusu örnekte, şirketin belirlenen hedefe ulaşacağının anlaşılması sonrası, üyelerin, komisyon alacağından yoksun bırakılmak amacı ile azledilmesi, hakkın kötüye kullanımı sonucunu doğuracaktır. Bu durumda üye, hakkın kötüye kullanılması sonucu komisyon hakkından yoksun kalması sebebiyle uğradığı zararın tazminini talep edebilecektir.

b) Manevi Tazminat Talebi

Doktrinde azledilen yönetim kurulu üyesinin şartların varlığı halinde manevi tazminat talebinde bulunabileceği ifade edilmektedir³⁸⁷. Bu yaklaşım, İsviçre Federal Mahkemesi'nin bir kararında da benimsenmiştir³⁸⁸.

Manevi tazminat talebi, yönetim kurulu üyesi ile şirket arasındaki hukuki ilişkiden (ve bu ilişkinin hukuki niteliğinden) bağımsızdır³⁸⁹. Bu sebeple, azil kararının uygun olmayan zamanda verilmesi, haklı sebeplere dayanmaması³⁹⁰ veya keyfî olması manevi tazminat talep edebilmek için yeterli değildir. Yine, üyenin manevi tazminat talep edebilmesi için öncesinde azil kararına karşı butlanın tespiti davası açmış olması da gerekmemektedir³⁹¹.

Manevi tazminat talebinin şartı, üyenin kişilik haklarının zedelenmesidir (bkz. TMK m. 24; TBK m. 58). Kişilik haklarının konusunu ise kişilik değerleri oluşturmaktadır. Kişilik değerlerinden birisi de kişinin şeref ve haysiyetidir³⁹². Bu sebeple, kişinin şeref ve haysiyetini zedeleyici davranışlar kişilik hakkı ihlali sonucunu doğuracaktır. Azledilen yönetim kurulu üyesi açısından önem arz eden kişilik değeri de üyenin şeref ve haysiyetidir. Öyle ki, şirketin azil sebebine yönelik açıklamaları üyenin şeref ve haysiyetini zedeleyebilir. Örneğin, gerçeğe aykırı olmasına rağmen, üyenin rüşvet ya da şirketin mallarını şahsi çıkarları için kullanması

³⁸⁶ Yağcıoğlu, s. 185-186.

³⁸⁷ Domaniç, s. 479; Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 550; Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 93; Dubs/Truffer, BSK-OR II, Art. 705, N. 14; Krneta, Art. 710, N. 458; Karaege, Görevden Alma, s. 102; Bozkurt Yaşar, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3437; N. Erdem, Azil, s. 523.

³⁸⁸ BGE 80 II 118 vd.

³⁸⁹ Bkz. ve karşı. Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar I, N. 550; Tanner, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 93; N. Erdem, Azil, s. 523.

³⁹⁰ Nitekim bkz. İstanbul 10. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 21.11.2018, E. 2016/682, K. 2018/1238 (UyapBB).

³⁹¹ Bkz. ve karşı. Domaniç, s. 479.

³⁹² Birçoğu yerine bkz. Oğuzman/Öz, C. 2, s. 272.

gibi gerekçeler ile azledildiği yönündeki basın açıklamaları, üyenin şeref ve haysiyetini zedeleyecek; manevi tazminat talebine dayanak oluşturacaktır³⁹³.

c) Şirkette Başkaca Görevler Üstlenen Yönetim Kurulu Üyesinin Diğer Tazminat Talepleri

Çalışmanın ilgili kısımlarında³⁹⁴, yönetim kurulu üyesinin şirkette çeşitli ek görevler (yönetim kurulu başkanlığı, Murahhas üyelik, komite/komisyon üyeliği gibi) üstlenebileceği ve ek görevler dolayısıyla şirket ile kendisi arasında başkaca sözleşmeler (vekâlet veya hizmet sözleşmesi) kurulabileceği ifade edilmiştir. Yönetim kurulu üyesi, şirket ile kendisi arasında mevcut diğer sözleşmeler uyarınca da çeşitli tazminatlar talep edebilir. Esasen anılan tazminat talepleri, yönetim kurulu üyeliğinden azledilmiş olmanın değil; diğer sözleşmelerin feshinin bir sonucudur. Dolayısıyla konu, bu çalışmanın inceleme alanı ile en azından doğrudan ilgili değildir. Ancak, kısaca değinmekte yarar görülmüştür.

Belirtildiği üzere söz konusu tazminat talepleri, ek görevler dolayısıyla kurulmuş olan sözleşmenin feshi durumunda gündeme gelecektir³⁹⁵. Tazminata ilişkin hususlar da (hukuki niteliği, şartları ve kapsamı gibi) ek görev dolayısıyla kurulmuş sözleşmenin hukuki niteliğine göre tespit edilecektir³⁹⁶.

Üye ile şirket arasında ek görevler dolayısıyla bir vekâlet sözleşmesi kurulmuş ise, tazminat talebi bakımından TBK m. 512 uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla bu ihtimalde, tazminatın hukuki niteliği, şartları ve kapsamı açısından daha önce³⁹⁷ yönetim kurulu üyeliği bağlamında ifade edilen hususlar aynı şekilde geçerlidir.

Üye ile şirket arasında ek görevler dolayısıyla bir hizmet sözleşmesi kurulmuş olması halinde farklı sonuçlara varılacaktır. Zira bu halde iş hukuku kuralları gözetilecek; şirketin, sözleşmeyi feshedebilmek için duruma göre ihbar sürelerine uyması (İK m. 17) yahut haklı bir sebebe dayanması (İK m. 25) gerekecektir. Bu şartlara uyulmaması şirketin tazminat sorumluluğuna yol açabilecektir. Keza tazminatın şartları ve kapsamı da iş hukuku normlarına göre tespit edilecektir. Bu anlamda üyenin, şartların varlığı halinde, ek görevler dolayısıyla

³⁹³ **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 93; **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art. 705, N. 14; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3437; N. **Erdem**, Azil, s. 523.

³⁹⁴ Bkz. Yuk. Birinci Bölüm, II/C/3/b/bb/bbb.

³⁹⁵ Bkz. ve karş. **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art. 705, N. 34-35, N. 39.

³⁹⁶ Bkz. ve karş. **Akdağ Güney**, Tazminat, s. 29, s. 31.

³⁹⁷ Bkz. Yuk. Üçüncü Bölüm, II/D/1.

kurulmuş hizmet sözleşmesinin feshi sebebi ile kıdem ve/veya ihbar tazminatı talep etmesi mümkün hale gelecektir³⁹⁸.

III. AZLEDİLEN ÜYE YERİNE (YENİ) ÜYE SEÇİLMESİ

Bir ya da birkaç yönetim kurulu üyesinin azledilmesi, yönetim kurulunda o sayıda mevkiinin boşalması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, azli takip etmesi muhtemel hukuki işlemlerin ilk sırasında yeni üyelerin seçilmesi gelmektedir³⁹⁹.

Kuşkusuz bu halde, kanun ve esas sözleşmede seçim kararı için öngörölmüş kurallara uyulması gerekmektedir. Ancak, aşağıdaki açıklamalarda yönetim kurulu üyesi seçim süreci detaylı biçimde ele alınmayacaktır. Bu hususta yalnızca, üye seçiminin azil kararı sonrası gerçekleşecek olmasına “özgü” noktalar üzerinde durulacaktır. Bu açıdan, “genel kurulun azil kararı verdiği her toplantıda yeni üyeleri de seçip seçemeyeceği”, “azledilen üyenin tekrar üye olarak seçilip seçilemeyeceği” ve “azledilen üye yerine yeni üye seçimi yapılmamasının yol açacağı/açabileceği hukuki sonuçlar” önem taşımaktadır.

A. Azil Kararının Verildiği Genel Kurulda Yeni Üyelerin Seçilebilmesi

1. Genel Bakış

Kanun koyucu, azil kararından farklı olarak, seçim kararına özgü bir gündeme bağıllık ilkesi rejimine yer vermemiştir (karş. TTK m. 413/3). Dolayısıyla yönetim kurulu üyelerinin seçiminde gündeme bağıllık ilkesi gözetilmelidir⁴⁰⁰. Bu sebeple genel kurul, gündemde seçim maddesinin bulunması durumunda yeni yönetim kurulu üyelerini seçebilecektir. Bu açıdan, genel kurulun, azil kararı verdiği her toplantıda yeni üyeleri de seçip seçemeyeceği konusu önem arz etmektedir. Zira genel kurul, gündemde seçim maddesi olmaksızın da azil kararı vermiş olabilir.

Kanun koyucu, azil kararı ile onu takip edecek yeni üye seçimi kararı arasında bağlantı kurmamıştır. Başka bir ifade ile TTK, azil kararı verilen genel kurulda seçim kararı da verilip verilemeyeceği hakkında bir şey söylememektedir⁴⁰¹. Nitekim bu tercih doktrinde eleştirilere konu olmuştur⁴⁰². Daha önce de farklı bir vesile ile incelediğimiz BTY m. 25/1/ç’de ise (en

³⁹⁸ Bkz. **Müller**, *Arbeitnehmer*, s. 304 vd.

³⁹⁹ Kuşkusuz genel kurul azledilen her üye yerine seçim yapma yetkisine sahip değildir. Örneğin, kamu tüzel kişisi tarafından azledilen üye yerine, yine kamu tüzel kişisi tarafından atama yapılacaktır.

⁴⁰⁰ Bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, *Ortaklıklar I*, N. 544; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 414; **von der Crone**, § 17, N. 928; **Müller/Lipp/Plüss**, s. 23. Karş. **İmregün**, *Anonim Ortaklıklar*, s. 201.

⁴⁰¹ Karş. Aşağıda belirtileceği üzere, TTK m. 413/3 bu hususta bir istisna olarak nitelendirilebilir.

⁴⁰² **Moroğlu**, *Değerlendirme ve Öneriler*, s. 176; **Bahtiyar**, *Ortaklıklar*, s. 158.

azından haklı sebeple azil ile sınırlı olarak) söz konusu “boşluğu” giderme çabasına rastlamak mümkündür. Zira düzenlemede, haklı sebeplerin varlığı durumunda, azil ile birlikte yeni üye seçiminin de gündeme alınacağı belirtilmektedir. Anlaşılan odur ki düzenleme, haklı sebeple azil kararı verilmesi durumunda, aynı genel kurulda yeni üyelerin de seçilebileceğini ortaya koymak arzusundadır⁴⁰³.

Önemle ifade edelim ki, gündemde seçim maddesi var ise ortada bir sorun yoktur. Zira seçim, hem azil ile ilgili madde niteliğini haiz olması⁴⁰⁴ sebebi ile mevcut üyelerin azline hem de yeni üyelerin seçilebilmesine olanak tanıyacaktır. Dolayısıyla pratikte sorun, gündeminde seçim maddesi olmaksızın toplanmış genel kurulda azil kararı verilmiş olması halinde ortaya çıkacaktır. Konunun ikili bir ayrıma gidilerek incelenmesinde yarar vardır.

2. Gündemde Azil Maddesinin Bulunması Halinde

Doktrinde gündemde azil maddesi bulunması halinde, genel kurulun aynı toplantıda yeni üyeleri de seçebileceği kanımızca da isabetle ifade edilmektedir⁴⁰⁵. Zira azil gündemi, doğal bir sonuç olarak yeni üyelerin seçimi gündemini de içermektedir⁴⁰⁶. Ulaşılan bu sonuç menfaatler dengesi aykırı sonuçlar da doğurmayacaktır. Zira pay sahipleri, gündemde yer alan azil maddesinden yola çıkarak genel kurulda yeni üyeler seçilebileceğini öngörebilirler. Bu sebeple, pay sahipleri, genel kurul toplantısına katılıp katılmamaya dair kararlarını yeni üyeler seçilebileceğini göz önüne alarak vermelidir. Azil maddesini bilmelerine rağmen genel kurula katılmayan pay sahipleri açısından, yeni yönetim kurulu üyelerinin seçilmiş olması “sürpriz” olarak nitelendirilmemelidir.

3. Gündemde Azil Maddesinin Bulunmaması Halinde

Bilindiği üzere genel kurul, gündemde yer alan azil ile ilgili bir maddeye ya da haklı bir sebebe dayanarak da azil kararı verebilmektedir (TTK m. 364/1). Bu bağlamda, gündemde azil maddesi olmaksızın verilen azil kararı sonrası, aynı genel kurulda yeni üye seçimi yapılıp yapılamayacağı üzerinde durulmalıdır.

Öncelikle belirtelim ki, genel kurulun azil kararı vermesine dayanak teşkil eden “azil ile ilgili” madde, seçim kararı verebilmesi için de yeterli bir dayanak oluşturabilir. Gündemde “yılsonu finansal tabloların müzakeresi” maddesinin bulunması halinde durum böyledir. TTK

⁴⁰³ Bkz. **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3432.

⁴⁰⁴ Bkz. Yuk. İkinci Bölüm, II/A/3/a/cc.

⁴⁰⁵ Bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 544; **Karaege**, Görevden Alma, s. 80; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3430.

⁴⁰⁶ Bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 544; **Karaege**, Görevden Alma, s. 80; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3430, dn. 124.

m. 413/3'de yılsonu finansal tabloların müzakeresi maddesi sadece azil ile değil, seçim ile de ilgili sayılmıştır. Böylece kanun koyucu, gündemde yılsonu finansal tabloların müzakeresi maddesinin bulunması halinde “azil ve akabinde de seçim” yapılabileceğini ortaya koymuştur. Madde gerekçesinde yer verilen, düzenlemenin genel kurula yönetim kurulunu “değiştirme” olanağı sağladığına dair açıklama da bu amacı doğrulamaktadır⁴⁰⁷.

Gündemde azil ile ilgili başkaca bir maddenin (özel denetim raporunun görüşülmesi, kâr-zarar hesabı ve ibra gibi⁴⁰⁸) bulunması ihtimali ise ayrıca irdelenmelidir. Zira söz konusu maddeler, azil ile ilgili olsalar da seçim ile ilgili değildirler. Bu halde, azil kararını takiben seçim kararı da verilebilmesinin isabetli olup olmayacağı tartışmaya açıktır. Ortada birbiriyle çatışan çatışan iki farklı çıkar vardır.

Toplantıya katılan pay sahipleri, azledilen üyelerin yerine yeni üyeler de seçmek isteyebilirler. Zira pay sahipleri, yönetim kurulunu eksik üye ile çalışmaktan kurtarabilirler. Yine, azledilen üye sayısı önem arz edecek olmakla birlikte, şirket, muhtemel organ eksikliği sorunundan da kurtarılabilir. Öte yandan, bu yaklaşım toplantıya katılmayan pay sahiplerinin menfaatlerini zedeleyebilir. Zira diğer pay sahipleri, gündemde yer alan özel denetim raporunun görüşülmesi veya ibra gibi maddelerden hareketle, yeni yönetim kurulu üyeleri seçilebileceğini öngöremeyebilirler. Pay sahipleri, bu sonucu öngörememelerinin bir sonucu olarak toplantıya katılmamış olabilirler. Bu ihtimalde, yeni yönetim kurulu üyelerinin seçilmesi, toplantıya katılmamayı tercih eden pay sahipleri açısından sürpriz karar niteliği taşıyacaktır. Bu sonucu, gündeme bağlılık ilkesinin amacı ile bağdaştırmak ise oldukça güç görünmektedir⁴⁰⁹.

Hemen belirtelim ki, gündemde ilgili bir maddenin bulunması sebebi ile verilen azil kararı bağlamında ifade edilenler, gündemde azil veya ilgili bir madde olmaksızın ancak haklı bir sebebe dayanılarak verilen azil kararı için de aynı şekilde geçerlidir. Bu ihtimalde de yeni yönetim kurulu üyeleri seçilmesi, toplantıya katılmamayı tercih eden pay sahipleri açısından sürpriz teşkil edecektir.

Doktrinde konu tartışmalıdır. Özellikle 6762 sayılı TTK döneminde, mevcut üyelerin azledilmiş olmaları gerekçe gösterilerek gündemde seçim maddesi olmasa dahi yeni üyelerin

⁴⁰⁷ TTK Madde Gerekçeleri, m. 413: “Hükümün temelindeki mantık şudur: Genel kurul yılsonu finansal tablolarının ve yıllık faaliyet raporunun ortaya koyduğu sonuçlardan memnun kalmamışsa yönetim kurulunu değiştirebilmelidir”.

⁴⁰⁸ Söz konusu maddelerin “azil ile ilgili madde” niteliğini haiz oldukları ilgili başlıklarda ifade edilmiştir.

⁴⁰⁹ Teoman, Seçim ve Azil, s. 486-487; H. S. Türk, s. 196-197.

seçilebileceği fikrine karşı olumsuz bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir⁴¹⁰. Zira bu kabulün çoğunluk iradesinin bertaraf edilmesi sonucunu doğurabileceği, toplantıya katılan küçük bir azınlığın yönetim kurulunu dilediği gibi biçimlendirebileceği ifade edilmektedir⁴¹¹. TTK döneminde ise, mevcut üyeleri azletmenin doğal bir sonucu olarak yeni üye seçimi de yapılabileceğinin ileri sürüldüğü görülmektedir⁴¹². Yargıtay da tespit edilebilen üç kararında bu görüş doğrultusunda hüküm kurmuştur⁴¹³.

Kanaatimizce de azil kararı verilen genel kurulda gündemde madde olmasa dahi seçim de yapılabilirdir. Kanun koyucunun genel kurula mevcut üyeleri azletme yetkisi verdiği tüm hallerde, yeni üyeleri seçme yetkisi de verdiğini kabul etmek, iki hukuki işlem arasındaki “bağlantı” ile uyumlu görünmektedir. Ancak, aksi görüşü ileri süren yazarların dikkat çektiği sorunlar da son derece isabetlidir. Bu ve benzeri sorunları gidermek adına ideal olan, *Moroğlu* tarafından da ifade edildiği üzere, bizzat kanun koyucu tarafından azil sonrası yeni üyelerin de seçilebileceğinin açıkça düzenlenmesidir⁴¹⁴. Zira böyle bir düzenleme, pay sahiplerinin genel kurulda yeni üye seçimi de yapılabileceğine dair farkındalığını arttıracaktır. Böylece yönetim kuruluna yeni üyeler seçilmesine karşı kaygı güden pay sahipleri, genel kurula katılmak konusunda daha temkinli hareket edeceklerdir. Dolayısıyla, bu yönde düzenlemeye rağmen genel kurul toplantısına katılmamayı tercih eden pay sahipleri açısından, yeni yönetim kurulu üyelerinin seçilmiş olması sürpriz bir karar olarak nitelendirilemeyecektir.

B. Azledilen Üyenin Tekrar Seçilebilmesi

TTK m. 359/4’de üyeliği sona erdiren sebeplerin seçilmeye de engel teşkil ettiği ifade edilmiştir. Lâfzı itibarı ile düzenleme, yönetim kurulu üyeliğini sona erdiren bütün hallerin tekrar seçilmeye engel olduğu izlenimi yaratmaktadır. Ancak durum farklıdır. Üyeliği sona

⁴¹⁰ **Ansay**, Yargıtay Uygulaması, s. 32; **Teoman**, Seçim ve Azil, s. 486-487.

⁴¹¹ **Ansay**, Yargıtay Uygulaması, s. 32; **Teoman**, Seçim ve Azil, s. 486-487; H. S. **Türk**, s. 196 vd.

⁴¹² **Bahtiyar**, Ortaklıklar, s. 158; **Bilgili/Demirkapı**, s. 411, dn. 871; **Üçışık/Çelik**, s. 284; **Bozkurt Yaşar**, Görevden Alınma ve Seçim, s. 3431; **Memişoğlu**, s. 79; **Yağcıoğlu**, s. 136-137; **Altay**, Finansal Tabloların Müzakeresi, s. 484. Keza bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 556.

⁴¹³ Y. 11. HD, T. 07.05.1981, E. 1256, K. 2246: “TTK’nın 316 ve 350’nci maddeleri uyarınca, yönetim kurulu üyeleriyle denetçilerin azillerinin her zaman olanak dahilinde bulunmasına, bu suretle bir organından yoksun kalan şirketin feshinin TTK’nın 435’inci maddesi hükmü gereğince istenmesi olasılığı karşısında, bu eksikliğin azilden sonra derhal aynı genel kurulda giderilmesinde bir usulsüzlük yoktur.” (**Eriş**, C. II, s. 2510); Y. 11. HD, T. 02.07.1979, E. 1979/1882, K. 1979/3487: “Yönetim Kurulu üyelerinin azledildiği genel kurulda yeni yönetim kurulu üyelerinin seçilmesi olanak dahilinde midir? Bilindiği üzere, TTK’nın 435. maddesi gereğince, şirket organlarından birinin, bu arada yönetim kurulunun, mevcut olmaması halinde, şirketin feshi istenebilir. Şirketten kendini böyle bir riske atması istenemez ve beklenemez. Diğer yandan şirket organsız bırakılmamalıdır. Bir an önce organ eksikliği giderilmelidir. Binnetice, şirket genel kurulunun, yönetim kurulunun azlinden sonra ilk işi bu organ eksikliğini gidererek yeni yönetim kurulunu seçmektir. Bunun azlin gerçekleştiği genel kurul toplantısı sırasında yapılmasına yasal bir engel yoktur.” (**KazancıBB**); Y. TD, T. 09.07.1963, E. 1121, K. 3033 (**Eriş**, C. II, s. 2510).

⁴¹⁴ **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 176. Aynı yönde bkz. **Bahtiyar**, Ortaklıklar, s. 158.

erdiren tüm haller değil; sadece, TTK m. 363/2’de yer alan kendiliğinden sona erme halleri⁴¹⁵ yeniden seçilmeye engeldir. Madde gerekçesi bunu doğrulamaktadır⁴¹⁶. Nitekim doktrinde de düzenleme, TTK m. 363/2 ile birlikte değerlendirilmektedir⁴¹⁷.

Belirtilen sebeplerle azledilen yönetim kurulu üyesi yeniden üye seçilebilecektir. Daha önce incelendiği üzere, seçim, azil kararının verildiği genel kurulda da yapılabilir. Dolayısıyla üye, azledildikten hemen sonra tekrar üye sıfatını kazanabilir. Önemle belirtelim ki, azilden hemen sonra yapılan seçim, azil kararının geri alınması⁴¹⁸ anlamına gelmeyecektir. Bu sebeple, yeniden seçilen üyenin görev süresi baştan başlayacaktır. Üye, azledilmemiş olsa idi görev yapacağı süre kadar değil, kanun veya esas sözleşmede yönetim kurulu üyeleri için öngörülmüş süre kadar (bkz. TTK m. 362/1) görev yapacaktır.

Yönetim kurulu üyesinin haklı bir sebebe dayanarak azledilmiş olması da ilke olarak farklı sonuca varmayı gerektirmemektedir. Pay sahipleri, haklı sebebe dayanarak azlettikleri üyeyi de tekrar seçebilirler. Bu yaklaşım, (en azından bir an için) şirket çıkarlarının korunması düşüncesi karşısında yadırganabilir. Pay sahiplerinin haklı bir sebeple azledilmiş (dolayısıyla kuvvetle muhtemeldir ki görevde kalması şirket çıkarlarına uygun görülmemiş) bir kişiyi tekrar üye seçmeleri, şirket çıkarlarına aykırı görülebilir. Ancak aksi kabul, pay sahiplerinin oy haklarını serbestçe kullanabilecekleri yaklaşımına aykırı olacaktır. Zira pay sahipleri, şirkete zarar verme kastıyla hareket etmedikçe oy haklarını diledikleri gibi kullanabilirler⁴¹⁹. Pay sahiplerinin haklı sebeple azledilmiş üyenin yeniden seçilmesi yönünde oy kullanmaları, tek başına, şirket çıkarlarına zarar verme kastını içermemektedir. Dolayısıyla bu yönde oy kullanımı pay sahiplerinin sorumluluğuna yol açmayacaktır.

Öte yandan, haklı bir sebeple azledilen üyenin tekrar üye seçilmesi, dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edebilir. Bu durum, özellikle azle dayanak haklı sebebin hâlâ mevcut olması durumunda söz konusu olacaktır. Örneğin, yaşı, sağlığı veya yeteneksizliği yüzünden görevini gereği gibi ifa edemeyeceği “haklı sebebi” ile azledilen üyenin tekrar seçilmesi, dürüstlük kuralına aykırıdır⁴²⁰. Bu durumda, seçim kararının iptali talep edilebilecektir (TTK m. 445/1).

⁴¹⁵ Yani iflas, ehliyetin kısıtlanması ve üyelik için kanun veya esas sözleşmede aranan niteliklerin yitirilmesi halleri yeniden seçilmeye engeldir.

⁴¹⁶ TTK Madde Gereççeleri, m. 359: “*Son fıkra, mahkeme kararlarında kabul edilen ve öğretide hakim olan görüşü kanunlaştırmıştır. Bu fıkra 362 nci maddenin birinci fıkrasının son cümlesi ile 363 üncü maddenin ikinci fıkrası başta olmak üzere ilgili hükümlerle birlikte yorumlanmalıdır.*”

⁴¹⁷ Bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 548e; **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 411.

⁴¹⁸ Kavram hakkında bkz. Yuk. Birinci Bölüm, III/A/1/b/aa/bbb/(1)/(ii)/(ii.2).

⁴¹⁹ Bu hususta bkz. ve karşı. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar II, N. 960f; **Çeker**, Oy, s. 193 vd.

⁴²⁰ Bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, C. 2/2, s. 104.

Nihayet belirtelim ki, azledilen üyenin tekrar seçilip seçilemeyeceği hususu doğrudan esas sözleşme ile düzenlemeye kavuşturulabilir. Bu anlamda olmak üzere, azledilmiş olmak esas sözleşmede bir seçilme engeli olarak düzenlenebilir. Örneğin esas sözleşmede, açıkça, azledilen üyelerin tekrar seçilemeyeceği ifade edilebilir. Yine, esas sözleşmede yer verilen “yönetim kurulu üyelerinin ikinci kez seçilemeyeceği (bkz. TTK m. 362/1)” ya da “üyelerin yalnızca bir kez görev yapabileceği” gibi kayıtlar da azledilen üyenin tekrar seçilmesine engeldir. Zira azledilen üye daha önce bir kez seçilmiş; böylece, esas sözleşmede öngörülen “kota” dolmuştur. Bu türden kayıtlara aykırı davranılması (azledilen üyenin tekrar seçilmesi) halinde, seçim kararına karşı esas sözleşmeye aykırılık sebebi ile iptal davası açılabilir (TTK m. 445/1).

C. Genel Kurulun Azlettiği Üye Yerine Yeni Üye Seçimi Yapmaması ve Hukuki Sonuçları

1. Azledilen Ancak Yerine Seçim Yapılmayan Üyenin Yerine Yönetim Kurulu Tarafından Seçim Yapılıp Yapılamayacağı Sorunu

Daha önce çeşitli vesileler ile değindiğimiz üzere, yönetim kurulu, yönetim kurulu üyeliğinin boşalması durumunda kanun ve esas sözleşmede öngörülen seçilme niteliklerini haiz birini geçici olarak üye seçebilmektedir (bkz. TTK m. 363/1). Bu düzenleme karşısında, “genel kurulun azlettiği ancak yerine yeni üye seçmediği” üye yerine yönetim kurulunun seçim yapma yetkisine sahip olup olmadığı üzerinde durulmalıdır.

Sözü edilen soruyu yanıtlamak üzere, ilk olarak, yönetim kuruluna üye seçme yetkisi veren “üyeliğin boşalması (TTK m. 363/1)” kavramının anlamı tespit edilmeli; akabinde ise, genel kurulun üyeyi azledip yerine seçim yapmamasının “üyeliğin boşalması” niteliği taşıyıp taşımadığı irdelenmelidir.

TTK m. 363/1 anlamında üyeliğin boşalması kavramı, görevi başındaki üyenin ölüm, iflas veya istifa gibi bir sebeple görevinin son bulmasını ifade etmektedir. Yönetim kurulunda mevcut her üye eksikliği, üyeliğin boşalması teşkil etmemekte; yönetim kuruluna üye seçme yetkisi vermemektedir. Örneğin, genel kurulun esas sözleşmede öngörülenden daha az sayıda üye seçmiş olması bu niteliktedir⁴²¹. Bu halde, yönetim kurulunda üye eksikliği hali vardır; ancak eksiklik, üyeliğin boşalmasının değil, genel kurulun tercihinin sonucudur. Bu sebeple,

⁴²¹ **Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 421. Karş. Genel kurulun esas sözleşmede öngörülen sayıda yönetim kurulu üyesi seçmek zorunda olduğu yönünde bkz. **Teoman**, Ömer: “Ticaret Hukukunun Güncel Sorunları VI”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), İstanbul 2012, s. 1043.

yönetim kurulu eksik üyeyi seçme yetkisine sahip olmayacaktır⁴²². Genel kurulun azlettiği üye yerine seçim yapmamasının TTK m. 363/1 anlamında üyeliğin boşalması niteliği taşıyıp taşımadığı sorusu ise, yukarıda ele aldığımız, genel kurulun azil kararı verdiği her toplantıda seçim kararı vermeye de yetkili olup olmadığı hususu ile ilgilidir.

Eğer ki, genel kurulun azil kararı vermeye yetkili olduğu hallerde, gündemde seçim ya da azil maddesi bulunmadıkça yeni üye seçemeyeceği görüşü kabul edilirse, TTK m. 363/1 anlamında üyeliğin boşalmasından söz edilebilir. Zira bu kabulde yönetim kurulunda mevcut eksiklik, genel kurulun üye seçmeme yönündeki “tercihinden” değil, “üye seçme yeteneğine sahip olmamasından” kaynaklanmaktadır. Nitekim genel kurulun azil kararı vermiş olsa bile gündemde madde bulunmaması sebebi ile yeni üye seçimi yapamayacağı görüşünü savunan yazarlar, bu yaklaşımları ile uyumlu biçimde, yönetim kurulunun eksik üyeleri seçebileceğini ileri sürmektedirler⁴²³.

Tarafımızca da benimsenen ikinci görüşün (yani genel kurulun azil kararı verebildiği her halde yeni üyeleri de seçebileceği görüşünün) kabulü halinde ise aksi sonuca varılmalıdır. Zira bu halde, genel kurulun azledilen üye yerine yeni üye seçmemiş olması “üye seçme yeteneğine sahip olmamasından” değil, kendi “tercihinden” kaynaklanmaktadır. Başka bir ifade ile yönetim kurulundaki üye eksikliğinin sebebi, genel kurulun üye seçmemeyi tercih etmesidir. Dolayısıyla ortada, esas sözleşmede öngörülenden daha az sayıda üye seçilmesi ile benzer bir durum vardır. Bu hususta kanaatimiz, gündemde seçim maddesi olmasa bile, genel kurulun azil kararı verebildiği her halde yeni üyeleri de seçebileceği şeklindeki yaklaşım ile paralel olarak, yönetim kurulunda bir boşluğun söz konusu olmadığı ve dolayısıyla yönetim kurulunun eksik üye yerine seçim yapamayacağı yönündedir⁴²⁴.

Bu bağlamda son olarak, Yargıtay 11. HD’nin 20.05.2019 tarih ve E. 2018/1708, K. 2019/3948 sayılı kararı üzerinde durmakta yarar vardır. Yargılamaya konu olayda, genel kurul, yönetim kurulu üyelerinden birini azletmiş ancak yerine üye seçmemiştir. Akabinde yönetim kurulu, TTK m. 363/1’e dayanarak azledilen üye yerine yeni üye seçmiştir. Davacı, somut olayda yönetim kurulunun üye seçme yetkisine sahip olmadığını ileri sürerek yönetim kurulunun seçim kararının batıl olduğunun tespitini talep etmiştir. İlk derece mahkemesi, azledilmenin TTK m. 363/1 anlamında üyeliğin boşalması anlamına gelmediğine de dikkat

⁴²² Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), C. 1, s. 421.

⁴²³ Teoman, Seçim ve Azil, s. 486; Çevik, s. 418-419. Keza bkz. Ansay, Yargıtay Uygulaması, s. 32; H. S. Türk, s. 196; Bozkurt, Şirketler, s. 259.

⁴²⁴ Bu hususta ayrıca bkz. Arıcı, s. 181.

çekerek yönetim kurulu kararının batıl olduğunun tespitine hükmetmiştir. Davalının istinaf başvurusu da esastan reddedilmiştir. Ancak karar, Yargıtay tarafından bozulmuştur. Yüksek Mahkeme şu ifadelere yer vermiştir:

*“6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 364/1. maddesine göre yönetim kurulu üyeleri, esas sözleşmeyle atanmış olsalar dahi, gündemde ilgili bir maddenin bulunması veya gündemde madde bulunmasa bile haklı bir sebebin varlığı hâlinde, genel kurul kararıyla her zaman görevden alınabilirler. Aynı Kanunun 363/1. maddesine göre ise ‘334. madde hükmü saklı kalmak üzere, herhangi bir sebeple bir üyelik boşalırsa, yönetim kurulu, kanuni şartları haiz birini, geçici olarak yönetim kurulu üyeliğine seçip ilk genel kurulun onayına sunar. Bu yolla seçilen üye, onaya sunulduğu genel kurul toplantısına kadar görev yapar ve onaylanması hâlinde selefinin süresini tamamlar.’ Somut olayda yönetim kurulu üyelerinin görev süreleri devam ederken üyelerden birinin genel kurul kararıyla görevden alınması ve yerine de yenisinin seçilmemesi üzerine, yönetim kurulu, Türk Ticaret Kanununun 363/1 maddesine uygun olarak boşalan üyenin yerine farklı birini seçmiş ve **ilk genel kurulun onayına sunmuş olup 07/04/2015 tarihli genel kurul kararıyla da bu seçim onaylanmıştır.** Bu durumda davaya konu yönetim kurulu kararının batıl olduğunun tespitine karar verilmesi doğru olmayıp kararın, yukarıda açıklanan nedenlerle davalı yararına bozulmasını gerektirmiştir⁴²⁵”.*

Böylece Yargıtay, azledilen ancak yerine üye seçilmeyen üye yerine yönetim kurulu tarafından seçim yapılabileceğine hükmetmiştir. Bununla birlikte karar metninden anlaşılan odur ki, yönetim kurulu tarafından seçilen üye, toplanan ilk genel kurulun onayına sunulmuş ve seçim genel kurul tarafından da onaylanmıştır. Hal böyle iken, genel kurul onayından geçmiş seçim kararının, seçimin yönetim kurulu değil genel kurul tarafından yapılması gerektiği düşüncesi ile batıl olduğuna hükmetmek, somut olay açısından yerinde görülmemiş olabilir. Bu sebeple, söz konusu karardan hareket edilerek, Yargıtay’ın azledilen ancak yerine üye seçilmeyen üyelerin yerine yönetim kurulu tarafından seçim yapılabileceğine hükmettiği tespitini yapmak, (en azından her ihtimal açısından) isabetli olmayabilir. Zira karar metni, “yönetim kurulunun yaptığı seçim genel kurul tarafından henüz onaylanmamış olsa idi de yine aynı yönde hüküm kurulacağı” kanaatine varmak için yeterli açıklığa sahip değildir.

⁴²⁵ KazancıİBB. Karar metnindeki vurgular yazara aittir. Ekleyelim ki Yüksek Mahkeme, bu görüşünü, aynı olay çerçevesinde (ilk derece mahkemesinin bozmaya uyma kararının temyizi üzerine) yinelemiştir, bkz. Y. 11. HD, T. 06.10.2020, E. 2020/186, K. 2020/3850 (KazancıİBB).

2. Diğer Muhtemel Hukuki Sonuçlar

Genel kurulun azlettiği üyeler yerine yeni üye seçimi yapmaktan imtina etmesinin diğer hukuki sonuçları, azledilen üye sayısı ile bağlantılı olarak belirlenmelidir. Bu hususta, yönetim kurulunda meydana gelen sayısal eksikliğin kurulun toplanma ve karar alma yeteneğini ortadan kaldırıp kaldırmadığı önem taşımaktadır. Örneğin, esas sözleşmesinde yönetim kurulunun *yedi* üyeden oluşacağı öngörülmüş bir anonim şirkette, genel kurulun yalnızca *iki* üyeyi azletmesi (birinci ihtimal) ile *dört* üyeyi azletmesi (ikinci ihtimal) farklı hukuki sonuçlara yol açacaktır.

Birinci ihtimalde, yönetim kurulu toplanma ve karar alma yeteneğini korumaktadır. Dolayısıyla organ eksikliğinden söz etmek mümkün değildir. Yönetim kurulu, kalan *beş* üyesi ile görevini sürdürecektir. Bu ihtimal açısından, üzerinde durulmayı hak eden yegâne nokta, yönetim kurulu toplantı yeter sayısının belirlenmesidir.

TTK m. 390/1'e göre, "[e]sas sözleşmede aksine ağırlaştırıcı bir hüküm bulunmadığı takdirde, yönetim kurulu üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır ...". Düzenleme karşısında, *yedi* kişiden oluşması öngörülen ancak fiilen *beş* kişiden oluşan yönetim kurulunda, toplantı yeter sayısının hangi kıstasa/sayıya göre belirleneceği tereddüt yaratabilir. Zira toplantı yeter sayısı, esas sözleşmede öngörülen üye sayısına (*yedi*) göre belirlenmesi halinde *dört*; fiili üye sayısına (*beş*) göre belirlenmesi halinde *üç* olacaktır. Doktrinde esas sözleşmede öngörülen üye sayısının belirleyici olacağı belirtilmektedir⁴²⁶. Bir Yargıtay kararında da benimsenen⁴²⁷ bu görüş uyarınca, fiilen *beş* kişiden oluşan örneğe konu yönetim kurulu, en az *dört* üyenin katılımı ile toplanabilecektir.

İkinci ihtimalde ise yönetim kurulu toplanma ve karar alma yeteneğini yitirmektedir. Bu sebeple, ortada organ eksikliği vardır. Dolayısıyla, şirkete yönetim kayyımı atanması talep edilebilecektir (bkz. TMK m. 427/4). Kayyım, organ eksikliğinin giderilmesi amacı ile genel kurulu bir an evvel ve seçim gündemiyle toplantıya çağırmalıdır⁴²⁸. Organ eksikliğinin uzun

⁴²⁶ **Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat)**, C. 1, s. 500; **Bahar Sayın**: Hediye: Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı, İstanbul 2015, s. 26. Ayrıca bkz ve karşı. **Özkorkut**, Korkut: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının İptali, Ankara 1996, s. 49, dn. 34; **Yıldız**, Şükrü: "Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulunun Toplantı Yetersayısı ve Yargıtay Kararları", Makalelerim, İstanbul 2018, s. 316, dn. 23.

⁴²⁷ Y. 11. HD, T. 03.10.2017, E. 2016/2190, K. 2017/4998 (KazancıBB).

⁴²⁸ Ayrıca bkz. **Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)**, Ortaklıklar I, N. 555; **Yağcıoğlu**, s. 229.

sürmesi [örneğin, genel kurulun toplanamaması veya toplansa bile üye seçimi yap(a)maması] halinde ise şirketin feshi gündeme gelecektir (bkz. TTK m. 530⁴²⁹).

IV. BİRİKİMLİ OY SİSTEMİNE ÖZGÜ HUKUKİ SONUÇ: DİĞER YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN DE AZLEDİLMİŞ SAYILMASI

Azil, olağan bir durum olarak sadece hakkında azil kararı verilen üye hakkında hukuki sonuç doğurur. Yani azil halinde yalnızca azledilen üyenin üye sıfatı sona erer; diğer yönetim kurulu üyeleri ise bu durumdan etkilenmezler. Öte yandan, Bakanlık Birikimli Oy Tebliği m. 5/8’de sözü edilen olağan duruma önemli bir istisna getirilmiştir. Düzenlemeye göre, “6102 sayılı Kanunun ... 364 üncü maddesine göre görevden almanın meydana gelmesi durumunda; görev süresini tamamlayamayan üye, çoğunluk pay sahibinin olumlu oyu ile seçilmemiş ise, diğer üyeler de görevden alınmış sayılır⁴³⁰”. Ancak, “... görevden almanın, mahkemece kabul edilen haklı bir sebebe dayalı olması durumunda, bu kural uygulanmaz”.

Söz konusu düzenleme ile azil, birikimli oy sistemine özgü olarak farklı bir hukuki sonucu daha ortaya çıkarır hale gelmiştir. Öyle ki, genel kurul yalnızca bazı üyeleri azletmiş olsa bile, bu karar başkaca üyeleri de etkileyecektir. Böylelikle azil kararının kişi bakımından kapsamı genişletilmiştir. Bu hukuki sonucu anlamlandırmak üzere, ilk olarak birikimli oy sistemine değinmekte fayda vardır⁴³¹.

⁴²⁹ Organ eksikliği sebebiyle feshe dair TTK m. 530 daha önce incelenmiştir, bkz. Yuk. İkinci Bölüm, IV/C/2.

⁴³⁰ Söz konusu düzenleme, SerPK’ya tâbi anonim ortaklıklar için öngörülen rejimden, amaç bakımından olmasa da üyeliğin sona ermesi sebebi ve anı bakımından ayrılmaktadır. *Sermaye Piyasası Kanununa Tabi Anonim Ortaklıkların Genel Kurullarında Birikimli Oy Kullanımına İlişkin Esaslar Tebliği* (Seri: IV, No: 29; RG, 18.02.2003, S. 25024) m. 6/c’de şu ifadelerle yer verilmiştir: “Yönetim ve denetim kurulu üyeliklerinde görev süresi bitiminden önce azil dışındaki nedenlerle boşalma olması durumu hariç olmak üzere, üyelerin tamamının aynı genel kurulda seçiminin yapılması”. (SerPK’nın yürürlüğe girmesi ile birlikte, söz konusu tebliğin geçersiz hale geldiği yönünde bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar I, N. 959b). Bu düzenleme, genel kurulun azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilmiş yönetim kurulu üyelerini azletmesi halinde üyelerin tamamının tekrar seçileceğini ortaya koymaktadır, bkz. **Kendigelen**, Abuzer: “Birikimli Oy Tebliğinde Yapılan Değişiklik Üzerine Düşünceler”, İÜHFM, C. 62, S. 1-2, 2004, s. 423. Ancak düzenleme, halka açık olmayan anonim şirketler için öngörülen rejimden farklı olarak, azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilmiş yönetim kurulu üyelerinin azline, diğer (çoğunluk pay sahiplerinin oylarıyla seçilmiş) üyelerin azledilmiş sayılması sonucunu bağlamamaktadır. Bu sebeple, çoğunluk pay sahiplerinin oylarıyla seçilmiş üyelerin görevleri, ancak, azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilmiş yönetim kurulu üyelerinin azli sebebiyle toplanacak genel kurulda yerlerine yeni üyeler seçilmesi ile sona erecektir. Başka bir deyişle, diğer yönetim kurulu üyeleri, yeni yönetim kurulu üyeleri seçilene dek görevlerinde kalacaktır.

⁴³¹ Sözü edilen sistem hakkında bilgi için bkz. **Tekinalp**, Yönetim Katılma Sorunları, s. 52 vd; **Glanzmann**, Lukas: “Das Proporzwahlverfahren (cumulative voting) als Instrument der Corporate Governance”, Festschrift für Jean Nicolas Druey zum 65. Geburtstag, Zürich 2002, s. 401 vd; **Okutan Nilsson**, Gül: “Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Birikimli Oy Kullanımı”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C. I, İstanbul 2003, s. 563 vd; **Kocaoğlu**, Necip Kağan: “Anonim Şirketlerde Birikimli Oy Kullanımı”, ABD, Y. 68, S. 4, 2010, s. 103 vd; **Ayhan**, Rıza: “Birikimli Oy Hakkında”, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Ankara 2006, s. 217 vd; **Özdemir**, Arman: Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Birikimli “Oy”un Teorisi, Ankara 2018.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin seçiminde kural olarak yaygın oy sistemi kullanılır. Yaygın oy sisteminde pay sahiplerinin oyları seçilecek üye sayısı kadar etkilidir⁴³². Örneğin, pay sahibi (A)'nın bir oy hakkına sahip olduğu anonim şirkette, yönetim kurulu üç üyeden oluşmakta ve üç üyelik için de seçim yapılmakta ise, (A), dilediği üç adaya birer oy verebilir. Bu sistemde tüm yönetim kurulu üyeleri çoğunluk pay sahipleri tarafından seçilir⁴³³. Zira çoğunluk pay sahibi, oy hakkını dilediği üç aday lehine ayrı ayrı kullanabilir. Birikimli oy sistemi, yaygın oy sisteminin alternatifini oluşturmaktadır. Sistem, pay sahiplerinin oylarını (her bir üyelik için ayrı ayrı kullanmak yerine) birleştirerek bir ya da birkaç aday lehine kullanabilmeleri esasına dayanmakta⁴³⁴ ve azınlığa yönetim kurulunda temsil edilme olanağı sağlama amacı gütmektedir (Tebliğ m. 1/1). Bu sistemde, yukarıda anılan pay sahibi (A), üç oyunu da aynı adaya verebilecektir. Böylece, son tahlilde matematiksel hesaplamalar belirleyici olmakla birlikte⁴³⁵, azınlık pay sahiplerinin yönetim kuruluna kendilerini temsil eden bir ya da birkaç üye seçebilmesi mümkün hale gelmektedir. Birikimli oy sisteminin başarıyla uygulanması durumunda yönetim kurulu üyeleri arasında ikili bir ayrım ortaya çıkacaktır. Bu ayrım, çoğunluk ve azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilen üyeler arasındadır.

Kuşkusuz birikimli oy sistemi ile güdülen amaca yönelik ilk adım, azınlık pay sahiplerinin kendilerini temsil eden yönetim kurulu üyesi (üyeleri) seçebilmeleridir. Ancak yönetim kurulu üyesi seçebilmek, arzulanan sonuca ulaşmak için tek başına yeterli değildir. Buna ek olarak, sisteme işlevsellik kazandıracak düzenlemelere de yer verilmelidir⁴³⁶. Bu bağlamda, azınlık pay sahiplerini temsil eden yönetim kurulu üyeleri lehine bir anlamda “iş güvencesi” yaratılması yerinde olacaktır. Aksi takdirde genel kurul (çoğunluk pay sahipleri), azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilen yönetim kurulu üyesini kolaylıkla azledebilecektir. Bu durum da sistemin işlevsiz hale gelmesi sonucunu doğuracaktır⁴³⁷.

Doktrinde sözü edilen sakıncanın giderilmesine yönelik çeşitli önerilere yer verildiği görülmektedir⁴³⁸. Örneğin, azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilen yönetim kurulu üyesinin

⁴³² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar I, N. 959a; Pulaşlı, Şerh, C. III, § 40, N. 30.

⁴³³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar I, N. 959a; Pulaşlı, Şerh, C. III, § 40, N. 30; Çeker, Mustafa: “Anonim Ortaklıklarda Paysahiplerinin Yönetime Katılması”, Çukurova SBED, C. 13, S. 1, 2004, s. 39.

⁴³⁴ Tekinalp, Yönetime Katılma Sorunları, s. 52; Glanzmann, Proporzwahlverfahren, s. 402-403; Pulaşlı, Şerh, C. III, § 41, N. 31; Kendigelen, Birikimli Oy, s. 405-406; Giger, s. 276; Ayhan, s. 240.

⁴³⁵ Bu hususta bkz. Pulaşlı, Şerh, C. III, § 40, N. 32-33; Kocaoğlu, s. 115 vd; Özdemir, s. 25 vd.

⁴³⁶ Detaylı bilgi için bkz. Kendigelen, Birikimli Oy, s. 420 vd.

⁴³⁷ Glanzmann, Proporzwahlverfahren, s. 405; Okutan Nilsson, Birikimli Oy, s. 576; Kendigelen, Birikimli Oy, s. 422; Germann, s. 967; Ayhan, s. 251.

⁴³⁸ Hemen belirtelim ki, birikimli oy sisteminin işlerliğinin korunması amacı ile dahi genel kurulun azil yetkisi ortadan kaldırılamaz, bkz. Harder Schuler, s. 170, dn. 991; Germann, s. 967, dn. 5351.

ancak haklı sebeplerle azledilebilmesinin yerinde olacağı ifade edilmektedir⁴³⁹. Bir diğer öneri ise, azınlık pay sahipleri lehine veto hakkı tanınmasıdır. Buna göre, azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilen üyenin azlinde, o üyeyi seçebilecek oranda oya sahip pay sahiplerinin karara itiraz etmemesi şartı aranmalıdır⁴⁴⁰.

İşte Tebliğ m. 5/8’de yer verilen düzenleme de irdelenen sakıncayı önlemek amacıyla öngörülmüştür⁴⁴¹. Buna göre, genel kurul (çoğunluk pay sahipleri), azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilmiş olan üyeyi azlederse, tüm üyeler (bu arada kendi oylarıyla seçilenler de) azledilmiş sayılacak ve tüm üyelikler için yeniden seçim yapılacaktır. Düzenleme iki açıdan amaca elverişlidir. İlk olarak çoğunluk pay sahiplerini azil konusunda temkinli davranmaya itmektedir. Öyle ki, çoğunluk pay sahiplerinin azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilen üyeyi azletmesi, kendi oylarıyla seçilmiş olan üyelerin de azledilmesi sonucunu doğuracaktır. İkinci olarak ise düzenleme, azınlık pay sahiplerine, tekrar kendilerini temsil eden üye/üyeler seçme olanağı sunmaktadır. Zira yönetim kurulu tamamen boşaldığından, yeni seçim tüm üyelikler için yapılacaktır. Bu son durum ise, azınlık pay sahiplerinin bir önceki seçim kararında sahip oldukları oylarla tekrar üye seçebilmesini mümkün kılmaktadır⁴⁴².

Nihayet belirtelim ki, azledilmiş sayılma, yalnızca çoğunluk pay sahiplerinin oyları ile seçilen yönetim kurulu üyeleri bakımından söz konusudur. Eğer ki, çoğunluk pay sahiplerinin oyları ile seçilen yönetim kurulu üyeleri azledilirse, azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilen üyeler azledilmiş sayılmayacaktır. Bu üyeler yönetim kurulu üyesi sıfatını taşımaya devam edecektir. Düzenleme, sadece çoğunluk pay sahiplerinin oyları ile seçilen üyeleri azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilen üyelerin kaderine tâbi kılmaktadır; bunun tersi ise söz konusu değildir.

⁴³⁹ Çeker, Yönetime Katılma, s. 45; Kocaoğlu, s. 151. Bu öneriye dair eleştiriler için bkz. Glanzmann, Proporzwahlverfahren, s. 405.

⁴⁴⁰ Glanzmann, Proporzwahlverfahren, s. 405-406; Okutan Nilsson, Birikimli Oy, s. 589; Giger, s. 288; Harder Schuler, s. 170. Bu öneriye yönelik eleştiriler için bkz. Kendigelen, Birikimli Oy, s. 423-424; Özdemir, s. 45-46.

⁴⁴¹ Özdemir, s. 47.

⁴⁴² Okutan Nilsson, Birikimli Oy, s. 588. Karş. Ayhan, s. 251.

SONUÇ

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Azil kavramına ilişkin olarak:

Azil, yönetim kurulu üyeliğini, üyenin rızası hilafına ve ileriye etkili biçimde sona erdirmektedir. Azil, iradi ve olağanüstü sona erme sebebi olarak tasnif edilmektedir. Yönetim kurulu üyeliğini sona erdiren bir hukuki işlem niteliğinde olması sebebi ile azil, üyenin hak ve yetkilerinde daralmaya yol açan hukuki işlemlerden (şirkete tasfiye memuru atanması gibi) ve üyenin hak ve yetkilerini bir süreliğine kullanamaması sonucunu doğuran “askıya alma”dan ayrılmaktadır. Azlin anlamı ve hukuki niteliği tespit edilirken azil hakkı ve azil yetkisi kavramları arasında ayrım yapılmalıdır.

Azil hakkının sahibi şirkettir. Azil bozucu yenilik doğuran bir hak niteliğindedir. Öte yandan hak, gündemde azil veya ilgili bir maddenin bulunması halinde sebepsiz; aksi takdirde sebebe bağlı bir yenilik doğuran hak niteliğini haizdir. Yenilik doğuran haklara hâkim ilkeler, azil hakkı için de geçerlidir. Bu sebeptir ki, şartın gerçekleşmesinin üyenin iradesine bağlı olması istisnası bir yana, şarta bağlı azil kararı verilemeyecektir. Keza aynı sebepten ötürü, üye onay vermedikçe, azil kararının geri alınma olanağı yoktur. Ancak -diğer yenilik doğuran hakların aksine- azil hakkı açısından hak düşürücü süreden söz etmek, hayli istisnai durumlar dışında güçtür.

Azil, pay sahiplerinin yönetim kurulu üyeleri üzerindeki kontrol/gözetim haklarının bir görünümü olarak da nitelendirilebilir. Öte yandan Türk hukukunda, pay sahipleri açısından, haklı sebepler bulunsa bile yönetim kurulu üyelerini “azletme” yükümlülüğü ve ayrıca başarılı ve nitelikli üyeleri “azletmeme” yükümlülüğünden söz edilemez.

Azil yetkisi kavramı, genel kurulun sahip olduğu azil kararı verebilme iktidarını ifade etmektedir. Yetkide paralellik ilkesi ve idari yaptırımlar kaynaklı istisnalar bir yana, başka bir kişi veya organ, yönetim kurulu üyelerini azledemez. Azil yetkisi devredilemeyeceği gibi, başka bir kişi ya da organın talebi, rızası yahut onayı şartına da tâbi kılınamaz. Bu açıdan genel kurulun azil yetkisi, münhasır yetki olarak nitelendirilebilir.

2. Yasal altyapıya ilişkin olarak:

Karşılaştırmalı hukukta azle ilişkin farklı sistemler ile karşılaşılmaktadır. Üstelik bu durum, haklı sebep şartı, gündeme bağlılık ilkesi ve üyenin tazminat hakkı gibi temel hususlar açısından da geçerlidir. Azil yerleşik kabulleri olan bir kurum değildir.

Monist sistemi benimseyen ülkelerde yönetim kurulu üyelerinin kolaylıkla azledilmesi yönünde hükümlere yer verilmiştir. Azil kararında bir sebebe dayanılması şartı aranmamıştır. Düalist sistemde ise gözetim kurulu üyeleri açısından durum, monist sistemde yönetim kurulu üyeleri bakımından olduğu gibidir. Bu sistemde, yönetici kurul üyelerinin azli için ise haklı sebep şartına yer verildiği görülmektedir.

Türk hukukunda, gündemde azil veya azil ile ilgili bir madde olması halinde serbestçe azil; aksi takdirde ise haklı sebeple azil öngörülmüştür. Bu açıdan TTK m. 364/1, aslında iki farklı sistemi bir arada ihtiva etmektedir.

3. Kuramsal temellere ilişkin olarak:

Azil, üyeler ile şirket arasındaki hukuki ilişkide kuramsal temelini bulmaktadır. Azil, bu hukuki ilişkinin organsal boyutunu konu edinmektedir. Üyeler ile şirket arasında mevcut vekâlet benzeri sözleşmesel ilişki ise, azil konusunda da tamamlayıcı rol üstlenir. Dolayısıyla TTK'da ayrıca düzenlenmeyen noktalarda vekâlet sözleşmesi hükümleri belirleyici olacaktır. Ancak, vekâlet sözleşmeleri bakımından mevcut tartışmalardan bağımsız olarak, azil, feragat edilemez ve maddi olarak sınırlanamaz nitelikte bir haktır.

Anonim şirketler hukukunda mevcut farklı çıkar çatışmaları da azle kuramsal temel oluşturmaktadır. Azil, esas olarak pay sahipleri ve üyeler arasında mevcut çıkar çatışması ile ilgilidir. Pay sahipleri, kendilerine ait malvarlığını yöneten üyeleri kolaylıkla azledebilmek arzusunda iken; yönetim kurulu üyeleri, işlerini ve itibarlarını kaybetmemek düşüncesi ile azledilmeme amacı güderler. Bu iki grup arasındaki çıkar çatışması, karşılaştırmalı hukukta ve doktrinde rastlanılan yaklaşım farklılıklarının da arka planını oluşturmaktadır.

4. Azil ve seçim süreçleri arasındaki ilişkiye ilişkin olarak:

Yönetim kurulu üyelerinin azli ile seçimi birbirlerine paralel hukuki işlemlerdir. Bu hususun iki farklı boyutu vardır: Öncelikle, bir yönetim kurulu üyesini seçmeye yetkili kişi veya organ, kural olarak onu azletmeye de yetkilidir (yetkide paralellik ilkesi). Hukukumuzda kanun koyucu, bu ilkenin pek çok istisnasına yer vermiş; farklı kişi ya da organlarca seçilen

üyeleri azletme yetkisini de genel kurula tanımıştır. İkinci olarak, bir üye nasıl seçilmiş ise, kural olarak, yine aynı usulle azledilir (usulde paralellik ilkesi). Usulde paralellik ilkesi, azil kararında gözetilmesi gereken yeter sayılar ile belirli grupları temsil eden üyelerin azli başta olmak üzere, çeşitli noktalarda belirleyici rol oynamaktadır.

5. Azil kararının türlerine ilişkin olarak:

Azil kararı açık ve zımni azil kararları olarak tasnif edilebilir. Açık azil, genel kurulun açıkça azil kararı vermesini ifade etmektedir. Zımni azil ise, azli konu edinmemesine rağmen genel kurul kararının azil iradesini içermesi halinde söz konusudur. Mevcut yönetim kurulu üyeleri görevlerinin başında olmasına rağmen yeni yönetim kurulu üyelerinin seçilmesi, kural olarak, zımni azil niteliğindedir. Yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmemeleri ile denetçinin olumsuz görüş yazısı vermesi ise, zımni azil sonucunu doğurmamaktadır.

Azil kararı haklı sebebe dayanıp dayanmamasına göre sınıflandırılabilir. Bu ayrımın pratik değeri (haklı sebebin geçerlilik şartı mı, yoksa salt tazminat hukuku sorunu mu olduğu) gündemde azil veya ilgili maddenin bulunup bulunmamasına göre belirlenmelidir.

Nihayet azil kararı verilme zamanına göre de ayrıma tâbi tutulabilir. Bu açıdan “uygun olmayan zamanda azil (TBK m. 512)” kavramı önem taşımaktadır. Uygun olmayan zamanda azil hususu, yalnızca üyenin tazminat talebi açısından önem arz etmektedir; kararın geçerliliği üzerinde bir etkisi ise yoktur.

6. Azil kararında gündeme bağlılık ilkesine ilişkin olarak:

Azil kararının gündeme bağlılık ilkesi ile ilişkisine dair üç olasılıktan söz edilebilir.

İlk ihtimal, gündemde azil maddesinin bulunmasıdır. Bu halde genel kurul serbestçe azil kararı verebilir; haklı sebep salt tazminat hukuku sorunudur.

İkinci ihtimal, gündemde azil ile ilgili bir maddenin bulunmasıdır. Azil ile ilgili madde kavramı geniş yorumlanmalıdır. Finansal tabloların müzakeresinin yanı sıra (TTK m. 413/3), yönetim kurulu üyelerinin seçimine, faaliyetlerinin denetlenmesine (örn. denetçi raporunun görüşülmesi), genel kurula hesap vermelerine (örn. kâr ve zarar hesabı) ve sorumluluklarına (örn. ibra) yönelik maddeler azil ile ilgili olarak kabul edilebilirler. Gündemde azil ile ilgili maddenin bulunması ihtimalinde de genel kurul, tıpkı açık azil maddesi varmış gibi, serbestçe üyeleri görevden alabilir; haklı sebep yine sadece tazminat hukuku sorunudur. Bu halde azil kararının gündemde yer alan ilgili madde ile ilintili sebeplere dayanması da gerekmemektedir.

Üçüncü ihtimal ise, gündemde azil veya ilgili bir maddenin bulunmamasıdır. Bu halde genel kurul, ancak haklı bir sebebe dayanarak azil kararı verebilir. Haklı sebep kavramı, şirket bakımından üyelik ilişkisinin devamını beklenemez kılan olguları ifade etmektedir. Haklı sebepten söz edebilmek için üyenin borca aykırı bir davranışta bulunması, kusurlu olması ve şirketin zarara uğraması gerekli değildir. Üyeler ile şirket arasında mevcut ilişkinin güven esasına dayanması ve bu ilişkide üyenin kişiliğinin önem arz etmesi sebepleri ile haklı sebep kavramı geniş yorumlanmalıdır. Haklı sebep incelemesi yapılırken süreklilik gösterme veya tekrarlanma koşulunun aranıp aranmayacağı, haklı sebebe konu olgunun niteliğine (mutlak ağır nitelik taşıyıp taşıyamamasına) göre belirlenmelidir. Haklı sebeplerin tespitinde yalnızca şirketin çıkarı nazara alınarak sonuca varılmalıdır. Bu sebeple, üyenin geçmiş ve kalan görev süreleri bir önem taşımamaktadır. Sınırlı sayıda bir haklı sebepler “katalogu” oluşturulması mümkün değil ise de, esas sözleşmede, sözleşme özgürlüğünün genel sınırlarına riayet etmek kaydı ile bazı olguların azil kararı için haklı sebep teşkil edeceği öngörülebilir. Keza, özellikle TTK’da yönetim kurulu üyeleri açısından emredici nitelik taşıyan yükümlülük ve yasakları göz ardı etmemek şartı ile esas sözleşmede bazı olguların azil kararı için haklı sebep niteliği taşımayacağı yönünde kayıtlara da yer verilebilir. Nispi niteliği gereği, haklı sebebin mevcut olup olmadığı her somut olayda ayrıca incelenmelidir. Haklı sebep değerlendirmesi yapılırken TTK m. 363/2 ve esas sözleşmede öngörülmüş yönetim kurulu üyeliğinin kendiliğinden sona erme sebepleri dikkate alınmalı; suç işleme ve nitelikleri yitirme gibi olguların, bazı hallerde üyeliği zaten kendiliğinden sona erdirdiği, dolayısıyla üye hakkında azil kararı verilmesine (ve beraberinde haklı sebep incelemesine) gerek kalmayacağı göz önünde tutulmalıdır. Haklı sebepler çoğu zaman üyeden kaynaklanmaktadır. Yetkilerin kötüye kullanılması (örn. şirket çalışanlarının özel işler için görevlendirilmesi), yükümlülüklerin ihlali (örn. rekabet ve şirket fırsatlarının kişisel kullanımı yasaklarına aykırı davranılması), görevin ifasında güçlük (örn. şirketi yeterli zamanı ayıramama, uzun süreli hastalık), geçimsizlik (örn. pay sahiplerine veya diğer yönetim kurulu üyelerine sözlü veya fiziksel saldırı, diğer üyeler ile çekişme yüzünden yönetim kurulunu işlevsiz kılmak), yetersizlik (örn. bilgi eksikliği, takım çalışmasına yatkın olmama, birlikte iş görmeyi imkânsız kılan uyumsuzluk, yakışıksız davranışları sonucu şirket ile müşterileri arasındaki ilişkileri bozmak), görevin gereği gibi ifası için gerekli niteliklerin yitirilmesi (örn. payları borsada işlem gören şirketlerde bağımsız yönetim kurulu üyelerinin bağımsız üye olarak kabul edilmek için gerekli nitelikleri yitirmesi) ve itibarsızlık (örn. aşırı borçluluk, TMK m. 407/1 veya TCK m. 53/1 kapsamında olmasa bile bazı suçlar sebebiyle gözaltına alınmak veya tutuklanmak) üye kaynaklı başlıca haklı sebep örnekleridir. Öte yandan, yasaklı bir siyasi partiye ya da terör örgütüne üye olmak gibi hususlar bir yana,

şirkete yeterli zamanı ayıramama haline yol açmadıkça politik faaliyetler haklı sebep olarak nitelendirilmemelidir. Somut olayın koşulları önem taşımakla birlikte, kontrol değişikliği, işletme konusu değişikliği ve hatta yönetim kurulu üyesi sayısının azaltılması gibi şirketten kaynaklanan olgular da haklı sebep olarak nitelendirilebilir. Ayrıca, grev tehdidi ile birleşen çalışan baskısı, boykot tehdidi ile birleşen müşteri baskısı ve şirket açısından hayati öneme sahip bir krediyi vermeme tehdidi ile birleşen banka baskısı gibi üçüncü kişilerden kaynaklı olgular da haklı sebep olarak kabul edilebilir.

Gündemde azil veya ilgili maddenin bulunmaması halinde, haklı sebebin üstlendiği rol de değişmektedir; bu halde haklı sebep, sadece bir tazminat hukuku sorunu değil; azil kararı açısından bir geçerlilik şartıdır.

Azil kararına özgü gündeme bağlılık ilkesi kuralları, çağrısız genel kurulda da dikkate alınmalıdır. Çağrısız genel kurulda azil, genel kurala uygun biçimde, oybirliği ile gündeme alınabilir. Ancak azil talebi haklı bir sebebe dayanmakta ise -pratik anlamı bir yana- bu kural uygulanmaz; tek bir pay sahibinin önerisi üzerine azil gündeme dâhil edilebilir.

Azil kararında gündeme bağlılık ilkesinin “esnetilmesi”; gündemde mutlaka açık azil maddesinin bulunması koşulunun aranmaması isabetli olmuştur. TTK m. 364/1 sistemi, azil kararında gündeme bağlılık ilkesine uyulmasının yol açabileceği, “yönetim kurulunun azil gündemi ile genel kurulu toplantıya çağırmasının düşük bir ihtimal olması” ve “genel kurul toplantısının hemen öncesi yahut sırasında ortaya çıkan sebeplerle azil kararı verilemeyecek olması” sorunlarına karşı kesin çözümler getirmektedir.

Şirket ile yönetim kurulu üyeleri arasında mevcut ilişkinin güven esasına dayanması sebebiyle TTK’da, monist sistemi tercih eden karşılaştırmalı hukuk örnekleri de ile paralel biçimde, kural olarak, serbestçe (sebepsiz) azil sisteminin benimsenmesi de yerinde bir tercih olarak görünmektedir. Öte yandan anılan yaklaşıma, payları borsada işlem gören şirketlerde bağımsız yönetim kurulu üyeleri açısından bir istisna getirilmesi; yani, bağımsız yönetim kurulu üyelerinin yalnızca haklı bir sebeple azledilebileceğinin kabul edilmesi *de lege ferenda* isabetli olacaktır. Zira bu durumda bağımsız yönetim kurulu üyeleri, hâkim pay sahipleri tarafından her zaman azledilme (işlerini kaybetme) kaygısından kurtulacaklardır. Bu durum da onların hâkim pay sahipleri karşısındaki “bağımsızlıklarını” güçlendirecek ve nihayetinde kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirebilmelerini katkı sunacaktır.

7. Azil kararında toplantı ve karar yeter sayılarına ilişkin olarak:

Azil kararı olağan toplantı ve karar yeter sayıları ile (TTK m. 418) verilebilir. Toplantı ve karar yeter sayıları ağırlaştırılabilir. Ancak, ortak kontrol amacı güdülen şirketler bir yana, çoğunluğu azınlığa mahkûm kılacak oranda ağır yeter sayılar reddedilmelidir. Yeter sayıların ağırlaştırılmasında azledilecek üye sayısının/oranının herhangi bir önemi yoktur. Öte yandan, esas sözleşmede öngörülme kaydı ile haklı sebebe dayanan ve dayanmayan azil kararları için farklı yeter sayılar aranabilir.

Kural olarak, yönetim kurulu üyelerinin azlinde farklı yeter sayılar kararlaştırılmaz. Ancak, özellik veya niteliği sebebi ile diğer üyelerden ayrılan yönetim kurulu üyeleri (örn. kurucu aileye mensup yönetim kurulu üyeleri gibi) mevcut ise bu üyelerin azlinde farklı yeter sayılar kabul edilebilir.

Esas sözleşmede aksi açıkça belirtilmemişse, seçim kararı için öngörülmüş yeter sayı, azil kararında da gözetilmelidir.

8. Azil kararında oy hakkından yoksunluğa ilişkin olarak:

Pay sahipleri azil kararında oy haklarından yoksun değildirler. Dolayısıyla pay sahibi, kendisinin yönetim kurulu üyeliğinden azli kararında oy kullanabilecektir. Özellikle haklı sebeplere dayanan azil kararları bakımından doktrinde farklı yaklaşımlara rastlanmakta ise de, bu tercih isabetli de görünmektedir.

9. Azil kararına özgü usul kurallarına ilişkin olarak:

Azil kararı öncesi üyenin savunmasının alınması gerekmez. Ancak üye, genel kurulda hazır bulunması halinde konuşma (ve bu arada kendisini savunma) hakkına sahiptir (TTK m. 407/2). Öte yandan, gündemde açık azil maddesi bulunsu bile, yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısına davet edilmesi şart değildir.

10. Finansal tabloların müzakeresinin ertelenmesinin (TTK m. 420) azil kararına etkisine ilişkin olarak:

TTK m. 420/1 ve m. 413/3’de yer alan ifadeler aksine işaret eder gözükmemekte ise de, finansal tabloların müzakeresinin ertelendiği her durumda azil müzakeresinin de erteleneceği düşünülmemelidir. Finansal tabloların müzakeresi ertelense bile, gündemde azil veya seçim maddesinin bulunması durumunda azil kararı verilebilmelidir. Finansal tabloların müzakeresi

ertelense ve üstelik gündemde azil veya seçim maddesi bulunmasa da, haklı sebepler mevcut ise yine üye görevden alınabilmelidir.

11. Azil kararının hükümsüzlüğüne ilişkin olarak:

Gündemde azil veya ilgili bir madde varsa, azil kararı, yalnızca şekli/usuli eksiklikler sebebi ile hükümsüz olabilir. Bu halde azil kararı, hakkın kötüye kullanımı veya haklı sebebe dayanmama gibi esasa/konuya ilişkin sebepler ile hükümsüz olmayacaktır.

Gündemde azil veya ilgili bir maddenin bulunmadığı hallerde ise, haklı bir sebebe de dayanılmaksızın verilen azil kararı hükümsüzdür. İncelenen ihtimalde, hukuki sebebe bağlı yenilik doğuran hak niteliği gereği, kararın batıl olduğu kabul edilmelidir. Azledilen üye, bu karara karşı butlanın tespiti davası açabilecektir. Davanın kabulü halinde üye, görevine geri dönebilecektir. Ancak yargılama sürecinde görev süresinin dolması gibi hallerde üye görevine dönemeyebilir. Bu durumda üye, ancak tazminat talep edebilecektir.

12. Bildirime ilişkin olarak:

Yenilik doğuran hak niteliği gereği, karar sonrası, üyeye bildirimde bulunulmalıdır. Bildirim şirket tarafından yapılmalıdır. Bildirimde bir şekil şartına uyulması ve azil sebebinin belirtilmesi şart değildir. Üye azil kararının verildiği genel kurulda hazır bulunmuş ise, ayrıca bildirim yapılması gerekmemektedir.

13. Tamamlayıcı işlemlere ilişkin olarak:

Azil ticaret siciline tescil ve TTSG’da ilan edilmelidir. Tescil şirket tarafından talep edilecektir. A azledilen üyenin de TTK m. 28/1 anlamında “ilgili” sayılması ve bizzat tescil talebinde bulunabileceğinin kabul edilmesi isabetli olacaktır.

14. Azlin hüküm ve sonuç doğurmasına ilişkin olarak:

Azil, bildirimin üyeye varması ile hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır. Üyenin azli öğrenmesi ise şart değildir. Tescil de azil bakımından kurucu etkiyi haiz değildir.

15. Esas sözleşme ile atanmış yönetim kurulu üyelerinin azline ilişkin olarak:

Esas sözleşme ile atanmış yönetim kurulu üyeleri, tıpkı genel kurul tarafından seçilmiş üyeler gibi azledilirler. Dolayısıyla, bu üyelerin azlinde, esas sözleşme değişikliği sürecinin

(TTK m. 452 vd.) işletilmesi gerekmeyecek ve TTK'da esas sözleşme değişiklikleri açısından öngörölmüş hükümler (örn. m. 479/3/a) uygulanmayacaktır.

16. Yönetim kurulu tarafından seçilmiş (geçici) yönetim kurulu üyelerinin azline ilişkin olarak:

TTK m. 363/1 uyarınca yönetim kurulu tarafından seçilen üyeler, sadece genel kurul tarafından azledilebilirler. Yani yönetim kurulu, bizzat seçtiğı üyeleri bile azle yetkili değildir. Keza yönetim kurulunun seçim kararını geri almak suretiyle de seçtiğı üyelerin görevine sona verme olanağı yoktur.

Genel kurul, geçici yönetim kurulu üyelerini, onaylamamak sureti ile (TTK m. 363/1) zımnen de azledebilir. Onay sonrasında ise, azil bakımından özellik gösteren bir nokta yoktur.

17. Belirli grupları temsil eden yönetim kurulu üyelerinin (TTK m. 360) azline ilişkin olarak:

Belirli grupları temsil eden üyelerin azli, aday önerme hakkı ile üyenin hak sahipleri arasında seçilmesi hakkı bakımından ayrı ayrı irdelenmelidir.

Aday önerme hakkında, belirli grupları temsil eden üyeler, kural olarak, temsil ettikleri grubun talebi üzerine azledilirler. Genel kurul, talebin varlığı durumunda üyeyi azletmek için bir sebebe dayanmak zorunda değildir. Belirli grupların talebi üzerine yönetim kurulu, ilgili üyenin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya çağırmalıdır. Yönetim kurulunun talebe rağmen genel kurulu toplantıya çağırması riskine karşı bir önlem olarak, TTK m. 360 uyarınca yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınabilecek her gruba, kendilerini temsil eden üyelerin azli gündemiyle genel kurulu toplantıya çağrı yetkisinin de tanınması isabetli olacaktır. Belirli grupların talebine rağmen genel kurulun azil kararı vermemesi halinde, ilgili üye, yönetim kurulu üyesi sıfatını koruyacaktır. Ancak bu üye, artık, “belirli grupları temsil eden üye” olarak nitelendirilemez. Bu halde belirli gruplar, kendilerini temsil edecek yeni bir üye seçilmesini isteyebilirler. Belirli grupları temsil eden üyelerin talep üzerine görevden alınabileceğı kuralının istisnasını ise, haklı sebeplerin mevcut olması oluşturmaktadır. Haklı sebeplerin varlığı halinde genel kurul, belirli gruplar talep etmese ve hatta karşı çıksa dahi üyeyi azledebilir.

Üyenin hak sahipleri arasında seçilmesi yönteminde ise belirli gruplar, aday önerme hakkının aksine, kendilerini temsil eden üyenin azlini talep etme hakkına sahip değildir. Keza

bu halde genel kurul, dürüstlük kuralına aykırılık ihtimali bir yana, ilgili üyeyi haklı bir sebep ileri sürmesi gerekmeksizin görevden alabilecektir.

18. TTK m. 334 uyarınca kamu tüzel kişileri tarafından atanan yönetim kurulu üyelerinin azline ilişkin olarak:

TTK m. 334 uyarınca kamu tüzel kişileri tarafından atanan üyeler, sadece ilgili kamu tüzel kişisi tarafından azledilebilirler. Her ne kadar TTK m. 334/2 lafzı itibari ile farklı bir yoruma kapı aralamakta ise de, bu açıdan, kamu tüzel kişinin pay sahibi olup olmaması da önemi haiz değildir. Genel kurul, haklı sebepler bulunsa bile söz konusu üyeleri azledemez. Şirket, haklı sebepleri ileri sürerek üyenin görevden alınması talebi ile kamu tüzel kişisine başvurabilir. Kamu tüzel kişinin talebe olumlu yanıt vermemesi halinde ise şirket, olumsuz idari işlemin iptalini dava edebilir. Ancak azil için mahkeme kararı yeterli değildir. Kamu tüzel kişinin mahkeme kararına uyması, yani üyeyi azletmesi de gerekmektedir.

19. TTK m. 359/5 uyarınca seçilen yönetim kurulu üyelerine ilişkin olarak:

TTK m. 359/5 uyarınca kamu tüzel kişinin bizzat üye seçilmiş olması halinde, tipik bir tüzel kişinin yönetim kurulu üyeliği hali ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu ihtimalde, üye sıfatını haiz kamu tüzel kişisi genel kurul tarafından; onun gerçek kişi temsilcisi ise, kamu tüzel kişisi tarafından azledilebilecektir.

TTK m. 359/5 uyarınca kamu tüzel kişisini temsilen gerçek kişi veya kişilerin yönetim kurulu üyesi seçilmesi halinde ise, üye sıfatını taşıyan gerçek kişi, kamu tüzel kişisi tarafından değil; sadece genel kurul tarafından azledilebilecektir.

20. Devlet/İdare tarafından atanan yönetim kurulu üyelerinin azline ilişkin olarak:

SPK tarafından atanan yönetim kurulu üyeleri (SerPK m. 92/1/c, m. 94/2, m. 96/2, m. 97/1, m. 128/1/k), hem SPK hem de genel kurul tarafından azledilebilirler. TMSF (BankK m. 134/1) ve Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurulu (SK m. 20/2/c; 47 sayılı CK m. 19) tarafından atanan üyeler ise, yalnızca kendilerini atayan kurum tarafından azledilebileceklerdir.

21. Mahkeme kararıyla azle ilişkin olarak:

Haklı sebeplere dayansa bile, anonim şirket yönetim kurulu üyeleri mahkeme kararı ile azledilemez. Münferit ve azlık pay sahipleri, alacaklılar ve şirketin kendisi dahi, herhangi bir gerekçe ile üyelerin azlini mahkemeden talep edemezler. Kuşkusuz seçime ilişkin genel kurul kararına karşı hükümsüzlük davası açılması mümkündür. Her ne kadar teknik anlamda azil davası niteliğinde değil ise de, seçim kararının hükümsüzlüğü, üye ve şirket arasında mevcut hukuki ilişkiyi ileriye etkili biçimde sona erdirmesi sebebi ile azle paralel hukuki sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Uygulamada yönetim kurulu üyelerinin mahkeme kararı ile azledilememesi sorununa karşı alternatif “çözümlere” başvurulduğu görülmektedir. Olumsuz azil kararına karşı iptal davası açılması ve kötü yönetim gerekçe gösterilerek şirkete yönetim kayyımı atanması talepli davalar bu amaca yöneliktir. Ancak her iki yöntem yönetim kurulu üyelerinin görevlerinden el çektilmesini mümkün kılmamaktadır.

İsviçre doktrininde, münferit veya azlık pay sahipleri lehine yönetim kurulu üyelerine karşı haklı sebeple azil davası açma hakkı tanınmasının isabetli olup olmayacağı hayli uzun zamandır tartışılmaktadır. Bize göre, “genel kurulun mevcut azil yetkisinin aynı şekilde korunması”, “mahkeme kararıyla azlin süre ile sınırlı bir seçilme engeli olarak düzenlenmesi”, “hâkime azlettiği üye yerine atama yapma yetkisi tanınmaması” ve “payları borsada işlem gören şirketlerde davanın uygulanmaması” koşulları ile anonim şirketlerde azlık lehine haklı sebeple azil davası benimsenebilir. Ancak, bu dava oldukça sıkı şartlara tâbi kılınmalı; her haklı sebep, mahkeme kararıyla azil için yeterli kabul edilmemelidir.

Duruma uygun düşmesi ve kabul edilebilir nitelik taşıması halinde haklı sebeple fesih davasında hâkim, feshe alternatif bir çözüm olarak yönetim kurulu üyelerinin azline de karar verebilir. Organ eksikliği sebebi ile fesih davalarında ise hâkim, yönetim kurulu üyelerinin azline hükmedemeyecektir. Ancak organ eksikliği teşkil ettiği ileri sürülen olgu, aslında, TTK m. 531 anlamında bir haklı sebep ise (örn. üç kişiden oluşan yönetim kurulunun her üç üyesi de görevde olmasına rağmen aralarında yaşanan kişisel problemler sebebi kurul uzun süredir toplanamamakta ise) feshe alternatif bir çözüm olarak azle hükmedilebilmelidir.

22. Mahkeme kararıyla atanan yönetim kurulu üyelerinin azline ilişkin olarak:

Haklı sebeple fesih davasında feshe alternatif bir çözüm olarak atanan yönetim kurulu üyelerini görevden alma yetkisi genel kurula aittir. Ancak genel kurulun, bu üyeleri serbestçe

azledilmesi mahkeme kararını işlevsiz kılacaktır. Bu sebeple, genel kurulun azil yetkisinin sınırlandırılması gerekmektedir. Bu açıdan en uygun çözüm ise, TTK m. 360 uyarınca atanan üyelerin azline dair ilkeleri, mahkeme kararıyla atanmış olan üyelerin azlinde de benimsemek olarak görünmektedir. Bu bağlamda, mahkeme kararıyla atanan üyeler de, kural olarak, temsil ettikleri grubun talebi üzerine azledilebilecek; haklı sebeplerin varlığı halinde ise, talep koşulu aranmayacaktır.

23. Azlin yönetim kurulu üyesi ile şirket arasındaki hukuki ilişkilere etkisine ilişkin olarak:

Azil, üye ile şirket arasında yönetim kurulu üyeliği sebebi ile kurulan hukuki ilişkinin hem organsal hem de sözleşmesel boyutlarını sona erdirmektedir. Azlin üye ile şirket arasında mevcut diğer hukuki ilişkilere etkisi ise farklı olasılıklar nazara alınarak değerlendirilmelidir. Yönetim kurulu başkanlığı ve Murahhas üyelik gibi, üye sıfatı ile sıkı sıkıya bağlı olan hukuki ilişkiler azil ile birlikte sona ermektedir. Ancak azil, yönetim kurulu bünyesinde oluşturulan komite ve komisyon üyeliği gibi, üye sıfatına sahip olmanın şart olmadığı hukuki ilişkileri kendiliğinden sona erdirmeyecektir. Yine, yönetim kurulu üyeliği ile bir bağlantısı olmayan hukuki ilişkiler de (örn. üye ile şirket arasında üyelik ilişkisinden bağımsız olarak kurulan hizmet sözleşmesi gibi) azilden etkilenmeyecektir.

24. Azlin yönetim kurulu üyesinin haklarına etkisine ilişkin olarak:

Azledilen üye artık mali haklardan yararlanamaz. Yönetim kurulu üyesinin azledilmesi halinde bile olağan görev süresinin sonuna dek mali haklarından yararlanabileceğine yönelik sözleşmeler geçersizdir. Kuşkusuz üye, haklı sebeple azledilmiş bile olsa, azil öncesi döneme dair mali haklarını talep edebilecektir. Azledilen yönetim kurulu üyelerine, bazı ihtimallerde, görevden ayrılma tazminatı ödenmesi de mümkündür.

Azledilen üyenin yönetim ve temsil ile bilgi alma ve inceleme hakları da son bulur. Ancak üye, hukuken korunmaya değer menfaatinin bulunduğu istisnai hallerde görev yaptığı döneme ilişkin olarak bilgi alma ve inceleme hakkından yararlanabilir. Bu anlamda üye, azil sebebi hakkında bilgi verilmesini de talep edebilir. Azledilen üye, azilden sonra üye sıfatına bağlı dava haklarından da yararlanamaz. Ancak üyenin azil öncesi açtığı davalar (bu arada genel kurul ve yönetim kurulu kararlarına karşı açtığı iptal ile butlanın veya yokluğun tespiti davaları) azilden etkilenmeksizin görülmeye devam edecektir. Öte yandan, azil sicile tescil edilmiş olsun yahut olmasın, azledilen üyeler, genel kurulu toplantıya çağrı yetkisine sahip

değildir. Bu son hususta, azledilen üyelerin yerine yeni yönetim kurulu üyelerinin seçilmemiş olması da farklı bir sonuca varmayı gerektirmemektedir.

25. Azlin yönetim kurulu üyesinin yükümlülüklerine etkisine ilişkin olarak:

Azil ile birlikte, üyenin asli edim (yani iş görme) yükümlülüğü son bulmaktadır. TBK m. 513/2, azil halinde uygulanamaz. Dolayısıyla üyenin, görevi bizzat ifa, pay sahiplerine eşit davranma ve özen yükümlülükleri de azil ile birlikte sona ermektedir.

Üyenin sadakat yükümlülüğü açısından ise durum farklıdır. Zira müzakerelere katılma (TTK m. 393), şirketle işlem yapma (TTK m. 395/1) ve şirkete borçlanma (TTK m. 395/2) yasakları gibi, üye sıfatı ile sıkı sıkıya bağlı özel görünümüleri bir yana, bu yükümlülük azilden sonra da sürecektir. Ancak azil sonrasında sadakat yükümlülüğünün kapsamı daralmaktadır; azledilen üye, artık sadece şirket çıkarlarına aykırı davranışlardan kaçınmakla yükümlüdür. Bu bağlamda, sadakat yükümlülüğünün diğer özel görünümü olan sır saklama yükümlülüğü azilden sonra da devam edecektir. Azledilen üye, şirket çıkarları gerektirdiği müddetçe sırları saklamakla yükümlüdür. Üyenin kanuni rekabet yasağı (TTK m. 396) ise, azil ile birlikte son bulmaktadır. Öte yandan üyenin eski görevi, onun şirket ile rekabet etme serbestisine çeşitli sınırlamalar da getirebilir. Örneğin azledilen üye, yeni faaliyetinde eski görevi sebebi ile vâkıf olduğu şirket sırlarını kullanamayacaktır. Kuşkusuz üye ve şirket, TMK m. 23/2, TBK m. 27 ve RKHK m. 4'e uygun davranmak koşulu ile azil sonrası süreci konu edinen bir rekabet yasağı sözleşmesi de akdedebilirler.

Azledilen üye, sır niteliğinde bilgiler içeren belgeleri şirkete iade etmekle yükümlüdür. Öte yandan eski üye, elinde bulundurmakta hukuken korunmaya değer bir çıkara sahip olması halinde, iade ettiği belgelerin kopyalarını alabilmelidir.

Azil ile birlikte üyenin genel kurul toplantılarına katılma “hakkı” ve “yükümlülüğü” sona erecektir. Ancak, istisnai hallerde azledilen üyenin, görev yaptığı döneme ilişkin konular hakkında pay sahiplerine bilgi vermek üzere genel kurulda hazır bulunması gerekebilir.

26. Azlin yönetim kurulu üyesinin sorumluluğuna etkisine ilişkin olarak:

Azil, üyenin ileriye yönelik (azil sonrası sürece ilişkin) hukuki sorumluluğunu sona erdirmektedir. Bu hususta azlin sicile tescil edilmiş olup olmaması da bir önemi haiz değildir. Kuşkusuz üye, azil öncesi dönemde yükümlülüklerini ihlal etmiş ise sorumluluğu sürecektir. Yani azil, üyenin geçmiş döneme ilişkin sorumluluğu üzerinde bir etki yaratmayacaktır. Bu

açından, azil ve sorumluluğun aynı yükümlülük ihlaline dayanması da farklı sonuca varmayı gerektirmemektedir.

Azledilen üye şirketten ibrasının görüşülmesini ve karara bağlanmasını talep edebilir. İbra talebinin karara bağlanması, şirket bakımından yükümlülük de teşkil etmektedir. Genel kurul, azlettiği üyenin ibrasını bir an evvel [ve mümkünse (bu arada o toplantının gündeminde ibra maddesi varsa) azil kararı verdiği toplantıda] karara bağlamalıdır. Genel kurulun ibrayı görüşmek üzere toplan(a)maması, toplansa bile gündemde ibraya yer verilmemesi sebebi ile konunun karara bağlanmaması veya kusursuz yönetime ve usulüne uygun hesaplara rağmen olumsuz ibra kararı verilmesi hallerinde ise azledilen üye, ibra davası açabilecektir. Kendisine karşı açılacak sorumluluk davasında maddi anlamda kesin hüküm teşkil edecek ibra davası açma hakkına sahip olan eski üyenin, olumsuz ibra kararına karşı iptal davası açmakta hukuki yararı bulunmadığını kabul etmek isabetli olacaktır. İbra davasının ne zaman açılabileceği, farklı olasılıklar dikkate alınarak yanıtlanmalıdır. Gündemde ibra maddesinin bulunmaması sebebi ile azil kararının verildiği genel kurulda ibra talebinin karara bağlanamamış olması halinde üye, ibra gündemli yeni bir genel kurul toplantısı yapılabilmesi için gereken makul süre geçtikten sonra bu davayı açabilmelidir. Genel kurul toplanmasına rağmen gündemde ibra maddesine yer verilmemesi ile genel kurulun üye hakkında olumsuz ibra kararı vermesi hallerinde ise üye, derhal ibra davası açabilmelidir. Yargıtay kararlarının aksine, belirtilen son ihtimalde üye, sorumluluk davası açılabilmesi için makul bir sürenin geçmiş olmasını beklemek zorunda da olmamalıdır. Nihayet, üye hakkında sorumluluk davası açılmış ise, artık ibra davası açılmamalı; üye, ibra davasına dayanak hususları hali hazırda görülen sorumluluk davasında savunma olarak ileri sürmelidir.

Azlin üyenin kamu borçlarından sorumluluğuna etkisi ise AATUHK ve VUK arasında ayrıma gidilerek incelenmelidir.

AATUHK mük. m. 35/1'e göre yönetim kurulu üyeleri, görevde oldukları dönemde "ödenmesi" gereken kamu alacaklarından sorumludur. Bu sebeple, üye, bir kamu alacağının doğduğu sırada görevde olsa bile, o alacağın ödenmesi gereken dönem öncesi azledilmiş ise sorumlu olmayacaktır. Ancak üye, kamu alacağının ödenmesi gereken dönemde görevde ise, sonrasında azledilmiş olsa bile sorumluluğu sürecektir. Bu açıdan kamu alacağının üyenin göreve başlamasından önce doğmuş olması da farklı bir sonuca varmayı gerektirmemektedir.

VUK m. 10/2'ye göre, yönetim kurulu üyeleri vergi ödevlerini yerine getirmemeleri sebebi ile sorumlu olmaktadır. Dolayısıyla, azledilen üyenin vergi ödevlerini yerine getirip

getirmediği belirleyicidir. Azledilen üye, görevi sırasında vergi ödevlerini yerine getirmemiş ve söz konusu ihlal vergi veya buna bağlı alacağın şirketten tahsil edilememesine yol açmış ise sorumlu olacaktır. VUK m. 10/2’de öngörülen sorumluluk bakımından alacağın doğma ve ödenme zamanı bir önemi haiz değildir.

Tescil ve ilanın üyenin kamu borçlarından sorumluluğu üzerinde de herhangi bir etkisi olmamalıdır. Ancak istikrarsız yargı uygulaması konuyu pratik bir sorun haline getirmektedir. İdare, kamu alacağı sebebi ile azledilen ancak sicilde hâlâ kayıtlı olan eski yönetim kurulu üyelerine başvurabilmektedir. Tamamen uygulama kaynaklı bu “belirsizliğin” giderilmesi adına, hususun bir içtihadı birleştirme kararına konu edilmesi faydalı olacaktır.

27. Azledilen üyenin tazminat taleplerine ilişkin olarak:

TTK m. 364/2’de bağımsız bir tazminat hakkına yer verilmemiştir. TTK m. 364/2’de saklı tutulan, üyenin, şirket ile aralarında mevcut sözleşmesel ilişkiden kaynaklı tazminat talebidir. Dolayısıyla üye, vekâlet sözleşmelerinde vekile tanınan tazminat hakkına sahiptir. Bu sebeptir ki, azledilen üye, kıdem ve ihbar gibi hizmet sözleşmesine özgü tazminatları talep edemeyecektir. Yine, hukuki niteliği başta gelmek üzere, tazminata dair hususlar vekâlet sözleşmesi hükümlerine göre tespit edilecektir.

Azledilen üyenin tazminat talep edebilmesi için bir olumlu bir de olumsuz şart vardır. Olumlu şart, azlin uygun olmayan zamanda gerçekleşmesidir. Üye, zarara uğramış olsa bile, azledildiği her halde değil; yalnızca, uygun olmayan zamanda azledilmesi halinde tazminat talep edebilecektir. Olumsuz şart ise, üyenin davranışlarından kaynaklanan haklı sebeplerin mevcut olmamasıdır. Eğer ki üyenin davranışlarından kaynaklı haklı sebepler var ise, üye, azil uygun olmayan zamanda gerçekleşse bile tazminat talep edemeyecektir.

Üye, menfi zararının tazminini talep edebilir. Dolayısıyla üye sözleşme gereği gibi ifa edilse (üyelik ilişkisi görev süresi sonuna kadar sürse) idi uğramayacak olduğu zararların tazminini isteyemez. Tazminatın kapsamını “üyenin uygun olmayan zamanda azil sebebi ile malvarlığının aldığı durum” ile “üye uygun bir zamanda azledilse idi malvarlığının alacağı durum” arasındaki fark oluşturmaktadır.

Uygun olmayan zamanda azledilen üye, kalan görev süresinin tamamı için değil ancak uygun olan zamana dek geçecek süre için mali haklarından yoksun kalması sebebi ile uğradığı zararların tazminini talep edebilir. Keza üye, görevin ifası amacı ile yaptığı masraflar sebebi ile uğradığı zararın tazminini de isteyebilir. Azledilen üyenin başka teklifleri kaçırmaması sebebi

ile uğradığı zararların tazmini talep edip edemeyeceği hususu ise somut olay bağlamında değerlendirilmelidir. Üye, ancak, azil ile başka tekliflerin kaçırılması arasında illiyet bağı var ise söz konusu zararının tazmini talep edebilir.

Yargıtay TTK m. 364/2’de saklı tutulan tazminat talebine ilişkin farklı bir uygulama geliştirmiş görünmektedir. Yüksek Mahkeme, tazminat için kararın haksız olmasını yeterli görmekte ve ayrıca tazminat miktarının üyenin olağan görev süresinin tümü nazara alınarak belirleneceğine hükmetmektedir. Üye ile şirket arasında mevcut hukuki ilişkinin niteliğini göz ardı eden bu yaklaşımı isabetli bulmamaktayız.

Ekleyelim ki, hem gündemde azil veya ilgili bir madde olmaksızın hem de haklı bir sebep bulunmaksızın azledilen üyenin tazminat talebi kendine özgü bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu halde üye, kararın haksız olması sebebi ile tazminat talep edebilir; azlin uygun olmayan zamanda gerçekleşmesi ise şart değildir. Keza, bu durumda üyenin olumlu zararını talep etmesi de mümkündür.

Üye, azil hakkının kötüye kullanılması halinde, uygun olmayan zamanda azilden farklı esaslara tâbi olarak tazminat talebinde bulunabilir. Bu ihtimal, özellikle performansa dayalı mali hakların kararlaştırılmış olması halinde gündeme gelecektir. Ayrıca üye, özellikle azil sebebi hakkında şeref ve haysiyetini zedeler nitelikte açıklamalarda bulunulması durumunda manevi tazminat da talep edebilir. Kuşkusuz üye, şirket ile arasında ek görevler sebebi ile kurulmuş vekâlet veya hizmet sözleşmeleri varsa, şartların varlığı halinde ilgili sözleşmeler uyarınca da başkaca tazminat taleplerinde bulunabilir.

28. Azledilen üye yerine yeni üye seçilmesine ilişkin olarak:

Genel kurul, gündemde seçim maddesi olsun ya da olmasın, azil kararı verebildiği her toplantıda azledilen üyelerin yerine yenilerini seçebilir. Esas sözleşmede aksi düzenleme yer almadıkça, azledilen üyenin tekrar seçilmesi de mümkündür. Üyenin haklı sebeple azledilmiş olması, bu hususta farklı bir sonuca varmayı gerektirmemektedir.

Genel kurulun azlettiği ancak yerine yeni üye seçimi yapmadığı üye yerine, yönetim kurulu tarafından seçim yapılamaz. Zira genel kurulun üyeyi azledip yerine seçim yapmaması, TTK m. 363/1 anlamında “üyeliğin boşalması” niteliği taşımamaktadır.

Genel kurulun azlettiği üye yerine yeni üye seçmemesi durumunda, yönetim kurulu toplantı yeter sayısı, fiilen görevde olan üye sayısına göre değil; esas sözleşmede gösterilen üye sayısına göre belirlenecektir.

29. Azlin birikimli oy sistemine özgü hukuki sonuçlarına ilişkin olarak:

Azil, kural olarak sadece hakkında azil kararı verilen üye hakkında sonuç doğurur. Bir ya da birkaç üyenin azledilmiş olması, diğer üyelerin hukuki durumunu etkilememektedir. Bu kuralın istisnası Bakanlık Birikimli Oy Tebliği m. 5/8’de öngörülmüştür. Buna göre, azınlık pay sahiplerinin oylarıyla seçilen üyeler, haklı bir sebebe dayanılmaksızın azledilirse, diğer (bu arada çoğunluk pay sahiplerinin oylarıyla seçilen) üyeler de azledilmiş sayılacaklardır.

KAYNAKÇA

Akcaal, Mehmet: Sözleşme Sonrası Sorumluluk, Konya 2018.

Akdağ Güney, Necla: “Anonim Şirketlerde Azledilen Yöneticilerin Tazminat Hakları”, AÜHFD, C. 57, S. 1, 2008, s. 1-34 (Anılış: Tazminat).

Akdağ Güney, Necla: Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, 2. B., İstanbul 2010.

Akdağ Güney, Necla: “Yeni Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Tüzel Kişi Ortağın Yönetim Kurulunda Temsili”, İKÜ HFD, C. 10, S. 2, 2011, s. 273-294 (Anılış: Tüzel Kişi).

Akdağ Güney, Necla: Anonim Şirket Yönetim Kurulu, 2. B., İstanbul 2016 (Anılış: Yönetim Kurulu).

Akdağ Güney, Necla: “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Aktif ve Pasif Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Üzerine Bazı Düşünceler”, Regesta, C. 4, S. 1, 2019, s. 7-56.

Akdeniz, Umut: Limited Şirketlerde Müdürün Görevden Alınması, Ankara 2021.

Aker, Halit: “Anonim ve Limited Şirketlerde Ortaklık Sifatının Sona Ermesi ve Özellikle Haklı Sebeple Fesih Davasına İlişkin Bazı Değerlendirmeler”, BATİDER, C. 32, S. 1, 2016, s. 63-150.

Akın, Murat Yusuf: Şirketler Hukukunda ve Özellikle A.Ş.’lerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu, İstanbul 2002.

Akın, Murat Yusuf: TBB Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Toplantıları I-II-III, Ankara 2008.

Akıncı, Şahin: Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi, Konya 2004.

Akipek, Seda: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Azlığın Finansal Tabloların Müzakeresini Erteleme Hakkı”, LHD, Özel Sayı (Rona Aybay’a Armağan, C. 1), 2014, s. 283-317.

Akkaş, Ahmet Hulusi: Bir Güvenlik Tedbiri Türü Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma (Hak Yoksunlukları), Ankara 2021.

Aksoy, Mehmet Ali: Sermaye Şirketlerinde ve Kooperatiflerde Ek Tasfiye, Ankara 2019.

Aksu Özkan, Raziye: “Türk Ticaret Kanunu ve Denetim Standartları Bağlamında Denetçinin Olumsuz Görüş Yazısının İncelenmesi”, TFM, C. 5, S. 2, 2019, s. 157-169.

Algan, Doğukan: Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararının Yürütmesinin (Tedbiren) Geri Bırakılması (TTK m. 449), İstanbul 2019.

Alışkan, Murat: Türk Ticaret Kanunu’na Göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın Anonim Şirketleri Denetlemesi ve İlgili Fesih Davaları, İstanbul 2007.

Alışkan, Murat: “Görev Süresi Dolan Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkilerinin Devam Etmesi”, THYKS 33 (13.12.2019), Ankara 2021, s. 11-49.

Alışkan, Murat/**Akbaş**, İsmail: “Teori ve Uygulamada Anonim Şirket Genel Kurulu Tarafından Verilen İbranın Reddi Kararına Karşı İptal Davası Açılması”, LHD, C. 17, S. 200, 2019, s. 3469-3523.

Altay, Sıtkı Anlam: “Bağımsız Denetim Karşısında Anonim Ortaklık Organlarının İşleyişi”, Galatasaray HFD, S. 1, 2010, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, C. II, s. 963-988.

Altay, Sıtkı Anlam: “Paysahibi Olmayan Kamu Tüzel Kişisini Temsil Eden Yönetim Kurulu Üyesinin Azlinde Yetki Sorunu”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, İstanbul 2017, s. 1-28 (Anılış: Yetki Sorunu).

Altay, Sıtkı Anlam: “Yönetim Kurulunun Seçiminin Finansal Tabloların Müzakeresiyle İlişkisi”, Galatasaray HFD, S. 2, 2019, s. 477-506 (Anılış: Finansal Tabloların Müzakeresi).

Altınok Ormancı, Pınar: Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, İstanbul 2011.

Altmeppen, Holger: GmbHG Kommentar, 10. Aufl., München 2021.

Ansay, Tuğrul: Yargıtay Uygulamasında Anonim Şirketler Hukuku (Yargıtay’ın 1975-1980 Yılları Arasında Verdiği Kararlar), Ankara 1981 (Anılış: Yargıtay Uygulaması).

Ansay, Tuğrul: Anonim Şirketler Hukuku, 6. B., Ankara 1982 (Anılış: Anonim Şirketler).

Antalya, O. Gökhan/**Topuz**, Murat: Medeni Hukuk, C. 1, 4. B., Ankara 2021.

Arar, Kemal: Kara Ticareti-Şirketler Hukuku, Ankara 1952.

Arı, Zekeriyya: Anonim Şirketlerin Denetimi, Bursa 2020.

Arıcı, M. Fatih: “İmtiyazlı Paylar”, Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu III, İÜHF Ticaret Hukuku ABD, İstanbul 2020, s. 151-193.

Arkan, Sabih: “Adî Şirket Ortağına Sözleşmeyle Verilen İdare Yetkisinin Kaldırılması ve Sonuçları”, BATİDER, C. 21, S. 2, 2001, s. 15-24.

Arkan, Sabih: Ticarî İşletme Hukuku, 27. B., Ankara 2021 (Anılış: Ticari İşletme).

Arnold, Christian/**Romero**, Sibylle/**Hofer**, Jonas B.: “Stay on Board - Auswirkungen des FüPoG II auf Vorstandsverträge”, ZIP, Heft 51-52, 2021, s. 2605-2610.

Arnold, Michael: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 3, 5. Aufl., München 2022 (Anılış: **Arnold**, MünchKomm, AktG § ...).

Arslanlı, Halil: Anonim Şirketler, C. I: Umumî Hükümler, İstanbul 1959.

Arslanlı, Halil: Anonim Şirketler, C. II-III: Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul 1960.

Arslanlı, Halil: Anonim Şirketler, C. IV-V: Anonim Şirketin Hesapları- Anonim Şirketin İnfisalı ve Tasfiyesi, İstanbul 1961.

Aslan, Adem: “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevden Alınması ve Gündeme Bağlılık”, Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu III, İÜHF Ticaret Hukuku ABD, İstanbul 2020, s. 119-140.

Aşık, Pınar: “Anonim Şirketlerde Rekabet Yasağı (TTK m. 396)”, ABD, S. 4, 2017, s. 163-202.

Atakan, Murat Can: Anonim Şirketler Açısından Yeni Bir Tartışma: Yönetim Kurulu Üyeliğinin Askıya Alınması, İstanbul 2021.

Atalay, Oğuz: Anonim Şirketlerin İflası, İzmir 1996.

Atan, Turhan: Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti, Ankara 1965.

Atila, Beste: Anonim Şirketlerin Haklı Sebeple Feshi Davasındaki Fesih Dışı Çözüm Yolları, Ankara 2019.

Ayan, Özge: “Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirketin Haklı Sebeplerle Feshi Davası (531. Madde)”, LHD, S. 102, 2011, s. 2237-2266 (Anılış: 531. Madde).

Ayan, Özge: Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün İhlalinin Sonuçları, Ankara 2013 (Anılış: Sadakat Yükümlülüğü).

Aydoğan, Fatih: Ticaret Ortaklıklarında Rekabet Yasağı, İstanbul 2005 (Anılış: Rekabet Yasağı).

Aydoğan, Fatih: “Türk Ticaret Kanunu ile 2006 Tarihli İngiliz Şirketler Kanunu’nun (Companies Act 2006) Şirket Yöneticilerine İlişkin Hükümlerin Karşılaştırılması”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, C. I, İstanbul 2007, s. 171-224.

Aydoğan, Fatih: “Limited Şirket Müdürünün Azli”, Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu IV, İÜHF Ticaret Hukuku ABD, İstanbul 2021, s. 173-189.

Ayhan, Rıza: “Birlikli Oy Hakkında”, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Ankara 2006, s. 237-260.

Ayhan, Rıza/**Çağlar**, Hayrettin/**Özdamar**, Mehmet: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 3. B., Ankara 2021.

Ayiter, Nuşin: “Borçlar Kanunu Hükümlerine Göre Fer’i Rekabet Memnuiyeti Mukavelesi”, Medeni Hukuk Ordinaryüs Profesörü Ahmet Esat Arsebük’ün Aziz Hâtırasına Armağan, Ankara 1958, s. 463-479.

Ayoğlu, Tolga: “Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi”, Galatasaray HFD, S. 2, 2013, s. 123-155.

Aytuğar, Bilge: Anonim Şirketlerde Oy Hakkında İmtiyaz, İstanbul 2019.

Aytuğar, Bilge: “Oy Hakkında İmtiyazlı Pay Grubunun Yönetim Kurulunda Temsil Edilme Hakkı”, Ankara HBV HFD, C. 23, S. 1, 2019, s. 93-125 (Anılış: Yönetim Kurulunda Temsil).

Bächtold, Christian: Die Information des Verwaltungsrates, Bern 1997.

Bahar Sayın, Hediye: Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı, İstanbul 2015.

Bahar Sayın, Hediye: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Kişisel Haklarının Kurul Kararı ile İhlal Edilmesi ve İlgili Kararların Butlanı”, Prof. Dr. Akar Öcal Armağanı, Anadolu HFD, C. 2, S. 3, 2016, s. 201-210.

Bahtiyar, Mehmet: Ortaklıklar Hukuku, 15. B, İstanbul 2021 (Anılış: Ortaklıklar).

Bahtiyar, Mehmet: TBB Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Toplantıları I-II-III, Ankara 2008.

Bahtiyar, Mehmet: “Anonim Şirket Genel Kurulunda Toplantı Yetersayısının ‘Toplantı Süresince Korunması’ Şartına İlişkin TTK. 418/1 Hükmünün Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, İstanbul 2017, s. 59-102.

Bahtiyar, Mehmet/**Hamamcıoğlu**, Esra: “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirket Genel Kurulunun Fiziken Yapılması”, Yeditepe HFD, Prof. Dr. Erhan Adal’a Armağan, C. 8-9, S. 1-2, 2011-2012, s. 333-381.

Bahtiyar, Mehmet/**Hamamcıoğlu**, Esra: Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantıları, İstanbul 2014.

Baltalı, Candemir: Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulunda Temsil Edilme İmtiyazı, İstanbul 2019.

Barlass, İrfan: Anonim ve Limited Ortaklıklarda Kanuni Temsilcilerin Vergisel Sorumluluğu, İstanbul 2006 (Anılış: Kanuni Temsilciler).

Barlass, İrfan: “5766 Sayılı Kanunla Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un Mükerrer 35. Maddesine Eklenen Son İki Fıkrasının Kanuni Temsilcilerin Vergisel Sorumlulukları Bağlamında Değerlendirilmesi”, VSD, S. 244, 2009, s. 165-171.

Başbuğoğlu, Tarık: Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, C. 2, Ankara 1988

Baştuğ, İrfan: Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir 1974.

Battal, Ahmet, “Kayyum Denetimindeki Anonim Şirketin Yönetimi”, TFM, S. 1, 2016, s. 23-30.

Bauen, Marc/**Venturi**, Silvio: Der Verwaltungsrat, Zürich/Basel/Genf 2007.

Bauen, Marc/Bernet, Robert: Schweizer Aktiengesellschaft, Zürich 2007.

Beeler, Lukas/von der Crone, Hans Caspar: “Auflösungsklage nach Art. 736 Abs. 4 OR”, SZW, S. 4, 2010, s. 329-339.

Benedick, Gilles: CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personengesellschaften und Aktiengesellschaft - Vergütungsverordnung Art. 530-771 OR - VegüV (Hrsg. **Roberto, Vito/Trüeb, Hans Rudolf**), 3. Aufl., Zürich 2016.

Bertschinger, Urs: “Suspendierung von Mitgliedern des Verwaltungsrates und der Revisionsstelle”, Vers les sommets du droit, Liber amicorum pour Henry Peter, Zürich 2019, s. 143-160.

Bianchi, François: Die Traktandenliste der Generalversammlung der Aktiengesellschaft, Zürich 1982.

Biçer, Levent/Hamamcıoğlu, Esra: “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Uygulanan Yetersayılar ve Bazı Değerlendirmeler”, Bahçeşehir HFD, C. 12, S. 149-150, 2017, s. 71-134.

Bieri, Adrian: Statutarische Beschränkungen des Stimmrechts bei Gesellschaften mit börsenkotierten Aktien, Zürich/St. Gallen 2011.

Bilge, Mehmet Emin: “Ticaret Sicili İşlemlerinde ‘İlgililer’ Kavramı”, Prof. Dr. Fehiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 363-376.

Bilgili, Fatih/Demirkapı, Ertan: Şirketler Hukuku, 9. B., Bursa 2013.

Binder, Andreas: Die Verfassung der Aktiengesellschaft, Grösch 1988.

Birsel, Mahmut T., “Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları”, İmran Öktem’e Armağan, Ankara 1970, s. 620-659.

Blanc, Olivier/Zihler, Florian: “Die neuen aktienrechtlichen Vergütungsregeln gemäss dem Entwurf vom 5. Dezember 2008-Die grosse Aktienrechtsrevision als indirekter Gegenvorschlag zur Volksinitiative ‘gegen die Abzockerei’”, GesKR, S. 1, 2010, s. 66-86.

Bohrer, Andreas/Kummer, Angela: Zürcher Kommentar - Die Aktiengesellschaft, Generalversammlung und Verwaltungsrat. Mängel in der Organisation, Art. 698-726 und 731b OR (Hrsg. **Handschin, Lukas**), 3. Aufl., Zürich 2018 (Anlş: **Bohrer/Kummer**, ZK-Aktiengesellschaft, Art...).

Bozbel, Savaş: “Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Azınlığın Bilanço Görüşmelerini Erteletmesi (Yeni TTK. m. 420)”, Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan 2013, s. 347-355.

Bozkurt, Tamer: Şirketler Hukuku, 13. B., Ankara 2021 (Anlş: Şirketler).

Bozkurt, Tamer: “Vergi Yükümlülüğü-Vergi Sorumluluğu Kavramları Çerçevesinde Anonim Şirketlerde Tek Başına Temsil ve İlzama Yetkili Olanların (Özellikle Murahhas Azaların) Vergisel Sorumluluğu”, BATİDER, C. 24, S. 4, 2008, s. 239-268.

Bozkurt, Tamer: “Yönetimsel Yetersizlikler Nedeni ile Anonim Şirketlere TMK m. 427/4 Gereğince Yönetim Kayyımı Atanması Sorunsalı”, Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu-MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi 20–22 Temmuz 2020 (Edt: **Karagöz**, Havva/**Özcanlı**, F. Beril/**Palanduz**, Seda), İstanbul 2021, s. 287-322.

Bozkurt Yaşar, Sevgi: “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevden Alınması ve Seçiminin Gündeme Bağlılık İlkesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, LHD, C. 15, S. 175, 2017, s. 3393-3443 (Anılış: Görevden Alınma ve Seçim).

Bozkurt Yaşar, Sevgi: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyeleri Aleyhine Şirket Adına Sorumluluk Davası Açılmasına Karar Vermeye Yetkili Organ”, BATİDER, C. 34, S. 1, 2018, s. 137-168.

Böckli, Peter: Schweizer Aktienrecht, 4. Aufl., Zürich 2009 (Anılış: Aktienrecht).

Böckli, Peter: “‘Aktionärsdemokratie’: ein Schlagwort mit Schlagseite”, GesKR, S. 2, 2013, s. 179-184.

Brechbühl, Beat A.: “Goldene Fallschirme oder silberne Brücken? Ein Beitrag zu den Kontrollwechselklauseln”, SJZ, S. 2, 2004, s. 32-36.

Breuer, Stefan/**Fraune**, Christian: Aktienrecht und Kapitalmarktrecht, (Hrsg. **Heidel**, Thomas), 5. Aufl., Baden-Baden 2020 (Anılış: **Breuer/Fraune**, Heidel, AktG § ...).

Buob, Franziska: Aktiengesellschaften mit staatlicher Beteiligung, Zürich 2008.

Butzke, Volker: GroßKommentar Aktiengesetz-Online, 5. Aufl., 2016.

Buz, Vedat: Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara 2005.

Bühler, Christoph B.: Zürcher Kommentar - Die Aktiengesellschaft, Generalversammlung und Verwaltungsrat, Mängel in der Organisation, Art. 698-726 und 731b OR (Hrsg. **Handschin**, Lukas), 3. Aufl., Zürich 2018 (Anılış: **Bühler**, ZK-Aktiengesellschaft, Art...).

Bühler, Christoph B.: “Organisationsmängel: Typische Anwendungsfälle von Art. 731b OR und gesondert geregelte Konstellationen”, SJW, S. 19, 2018, s. 441-450 (Anılış: Organisationsmängel).

Bühler, Christoph B./**Häring**, Daniel: “Décharge im Konzern”, SZW, S. 2, 2009, s. 103-115.

Bürge, Stefan/**Gut**, Nicolas: “Richterliche Behebung von Organisationsmängeln der AG und der GmbH Normgehalt und verfahrensrechtliche Aspekte von Art. 731b OR”, SJW, S. 7, 2009, s. 157-166.

Bürgers, Tobias: Heidelberger Kommentar Aktiengesetz, (Hrsg. **Bürgers**, Tobias/**Körber**, Torsten), 4. Aufl., Heidelberg 2016 (Anılış: **Bürgers**, HeidelbergKomm, AktG § ...).

Bürgi, Wolfhard F.: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, V. Band, 5. Teil, Die Aktiengesellschaft, b/2: Art. 698-738 OR, Zürich 1969.

Can, Ozan: “Rekabet Yasağı ve Rekabet Sınırlandırmaları Hukuku İlişkisi”, Rekabet Dergisi, S. 32, 2007, s. 3-42.

Can, Mehmet Çelebi: “Banka Yönetim Kurulu Üyesi Olarak Tüzel Kişi”, Gazi HFD, C. 20, S. 1, 2016, s. 27-64.

Candan, Turgut: Kanuni Temsilcinin Vergi ve Diğer Kamu Alacaklarından Sorumluluğu, 3. B., Ankara 2006.

Canözü, Salih: Anonim Şirketlerde İbra, İstanbul 2021.

Carbonara, Antonio/**von der Crone**, Hans Caspar: “Aushändigung von Jahresabschlüssen”, SZW, S. 1, 2004, s. 88-95.

Chammartin, Catherine/**von der Crone**, Hans Caspar: “Der Déchargebeschluss Entscheid des Schweizerischen Bundesgerichts 4C.107/2005 vom 29. Juni 2005 i.S. A. AG (Klägerin und Berufungsklägerin) gegen B., C. und D. (Beklagte und Berufungsbeklagte)”, SZW, S. 6, 2005, s. 329-338.

Cenkci, Esra: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyeliği”, Akdeniz HFD, C. 1, S. 1, 2011, s. 119-137 (Anılış: Yönetim Kurulu Üyeliği).

Cenkci, Esra: “Fransız Şirketler Hukukunda Gündeme Bağlılık İlkesi”, Akdeniz HFD, C. 5, S. 1, 2015, s. 209-227.

Cenkci, Esra: “Anonim Ortaklıkta Tek Pay Sahibinin Yeni Gücü: Genel Kurulu Toplantıya Çağırabilmesi”, BATİDER, C. 33, S. 3, 2017, s. 129-176 (Anılış: Tek Pay Sahibinin Yeni Gücü).

Civan, Orhan Ersun: “Türk Hukukunda Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Limited Şirket Müdürlerinin Hukuki Statüsü”, Çankaya HFD, C. 5, S. 1, Arş. Gör. Ceren Damar Şenel Armağanı, C. I, 2020, s. 711-747.

Çağa, Barbaros: “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu”, Yeditepe HFD, C. II, S. 1, 2005, s. 469-474.

Çağlayan, Ramazan: İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması, 3. B., Ankara 2004.

Çakı, Gamze: Anonim Ortaklık Tasfiyesinde Alacaklıların Korunması, Ankara 2020.

Çamoğlu, Ersin: Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, 3. B., İstanbul 2010 (Anılış: Sorumluluk).

Çamoğlu, Ersin: “Azınlığın Bilanço Ertelemesi Gündemdeki Diğer Maddeleri Nasıl Etkiler”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C. I, İstanbul 2003, s. 287-295 (Anılış: Bilanço Ertelemesi).

Çamoğlu, Ersin: “Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Ortaklığın Kamu Borçlarından Dolayı Sorumluluğu”, Prof. Dr. Gülören Tekinalp’e Armağan, MHB, C. 23, S. 1-2, 2003, s. 139-146 (Anılış: Kamu Borçları).

Çamoğlu, Ersin: “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatının Kazanılması ve Kaybedilmesi”, Yargı Dünyası, S. 190, 2011, s. 11-18 (Anılış: Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatı).

Çamoğlu, Ersin: “Yeni Ticaret Kanunu’nda Anonim Ortaklık Genel Kurulunda Nisaplar”, Yaklaşım, S. 241, 2013, s. 244-253.

Çamoğlu, Ersin: “Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshinde Hakimin Takdir Yetkisi”, BATİDER, C. 31, S. 1, 2015, s. 5-19 (Anılış: Takdir Yetkisi).

Çamoğlu, Ersin: “Anonim Ortaklığa Yönetim Kayyımı Atanması”, İBD, C. 91, S. 5, 2017, s. 15-28 (Anılış: Yönetim Kayyımı).

Çebi, Hakan: Şirketler Hukuku, Ankara 2020.

Çeker, Mustafa: Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı ve Kullanılması, Ankara 2000 (Anılış: Oy).

Çeker, Mustafa: “Anonim Ortaklıklarda Paysahiplerinin Yönetime Katılması”, Çukurova SBED, C. 13, S. 1, 2004, s. 37-56 (Anılış: Yönetime Katılma).

Çelik, Aydın: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası, Ankara 2007 (Anılış: İbra).

Çelik, Aydın: “Kamu Tüzel Kişileri Tarafından Anonim Ortaklık Yönetim ve Denetim Kurullarına Üye Seçilmesi (TK. M. 275)”, Legal MHD, Nisan 2008, s. 833-858 (Anılış: Kamu Tüzel Kişileri).

Çelik, Aytekin: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerin Haklı Sebeple Feshi”, BATİDER, C. 25, S. 4, 2009, s. 559-592.

Çevik, Orhan Nuri: Anonim Şirketler, 4. B., Ankara 2002.

Çoştan, Hülya: “Özel Hukuk Tüzel Kişilerinin ve Kamu Tüzel Kişilerinin Yönetim Kurulu Üyeliği”, BATİDER, C. 29, S. 1, 2013, s. 117-137.

Daeniker, Daniel/**Nikitine**, Alexander: “Golden Handshakes, Golden Parachutes und ähnliche Vereinbarungen bei M&A-Transaktionen”, Mergers & Acquisitions IX (Hrsg: **Tschäni**, Rudolf), Zürich 2007, s. 107-141.

Demir, Koray: “Kooptasyon Uygulamasında Yeni Bir Perspektif Mümkün mü? (TTK m. 363/1’de Öngörüldüğü Haliyle Kooptasyon)”, İÜFHM, C. 75, S. 1, 2017, s. 315-334.

- Demirbaş**, Harun: Yenilik Doğuran Haklar, İstanbul 2007.
- Demirel**, Duygu: Ticaret Sicili, Ankara 2016.
- Denel**, Abdi: Ticaret Hukuku I, İstanbul 1948.
- Develi**, Emine: Tüzel Kişinin Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyeliği, Ankara 2016.
- Doğan**, Beşir Fatih: Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Organizasyonu ve Yönetim Yetkisinin Devri, İstanbul 2011.
- Doğan Yenisey**, Kübra: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyeliği ve İş Sözleşmesi”, İÜHFM, C. 74, Özel Sayı, Prof. Dr. Fevzi Şahlanan’a Armağan, 2016, s. 313-336.
- Doğanay**, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. I, İstanbul 2004.
- Dolu**, Ali Murat: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, İstanbul 2017.
- Domaniç**, Hayri: Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması-TTK Şerhi II, İstanbul 1988.
- Doralt**, Walter: Companies Act Kommentar (Hrsg: **Schall**, Alexander), München 2014.
- Druey**, Jean Nicolas/**Druey Just**, Eva/**Glanzmann**, Lukas (**Guhl**, Theo): Gesellschafts- und Handelsrecht, 12. Aufl., Zürich 2021.
- Drygala**, Tim: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Schmidt**, Karsten/**Lutter**, Marcus), 4. Aufl., Köln 2020 (Anılış: **Drygala**, Schmidt/Lutter, AktG § ...).
- Dubs**, Dieter/**Truffer**, Roland: Basler Kommentar - Obligationenrecht II - Art. 530-964 OR, (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016 (Anılış: **Dubs/Truffer**, BSK-OR II, Art...).
- Dural**, H. Ali: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulunun Kilitlenmesi ve Hukuki Sonuçları, Galatasaray Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2005.
- Duran**, Arif: Örtülü Kazanç Aktarımı Yasağı (SerPK m. 21), İstanbul 2021.
- Düggelin**, Hans: Die Sonderprüfung als Rechtsbehelf des Aktionärs zur Kontrolle der Verwaltung einer AG, Zürich 1977.
- Eckardt**, Bernd: Die Beendigung der Vorstands- und Geschäftsführerstellung in Kapitalgesellschaften, Köln 1989.
- Eminoğlu**, Cafer: Türk Ticaret Kanunu’nda Kurumsal Yönetim (Corporate Governance), İstanbul 2014.
- Eminoğlu**, Cafer/**Çakır**, Fatma Betül: “Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyesi Seçilmesi ve Kamu Tüzel Kişilerinin Yönetim Kuruluna Temsilci Ataması”, Gazi HFD, C. 18, S. 3-4, 2014, s. 277-297.

Erdem, H. Ercüment: “Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Şirketler Genel Kurulları İçin Getirdiği Yenilikler”, Bahçeşehir HFD, C. 9, S. 117-118, 2014, s. 29-61.

Erdem, H. Ercüment, “Yönetim Kurulunun Oluşumu, Yetkileri, Yetki Devri”, Türk Ticaret Kanunu ile İlgili Makaleler (2009-2016), İstanbul 2017, s. 367-406 (Anılış: Yönetim Kurulunun Oluşumu).

Erdem, Nuri: “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Gündeme Bağlılık İlkesi Çerçevesinde Yönetim Kurulu Üyesinin Azlı”, İÜHFM, C. 76, S. 2, 2018, s. 503-528 (Anılış: Azil).

Erdem, Nuri: Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi, 2. B., İstanbul 2019 (Anılış: Fesih).

Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 9. B., Ankara 2021.

Eriş, Gönen: Ticari İşletme ve Şirketler, C. I-II-III, Ankara 2013 (Anılış: **Eriş**, C...).

Eriş, Gönen: Ticari İşletme ve Şirketler, C. II, 3. B., Ankara 2004 (Anılış: **Eriş**, 3. B.).

Ergün, Mevci: Anonim Şirketler Hukuku, Ankara 2020.

Falcıoğlu, M. Özgür: “Azınlığın Yönetim Kurulunda Temsili”, Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları (Edt. **Ulusoy**, Erol), Ankara 2014, s. 139-174.

Fellmann, Walter: Berner Kommentar - Der einfache Auftrag (Hrsg. **Hausheer**, Heinz), Bern 1992 (Anılış: **Fellmann**, BK-Auftrag, Art...).

Fleischer, Holger: “Anhörungsrechte bei der Abberufung von Geschäftsleitern im US-amerikanischen, englischen, französischen und schweizerischen Aktienrecht: Ein Vorbild für Deutschland?”, RIW, S. 7, 2006, s. 481-486 (Anılış: Anhörungsrechte).

Fleischer, Holger: “Bestellungsdauer und Widerruf der Bestellung von Vorstandsmitgliedern im in-und ausländischen Aktienrecht”, AG, S. 12, 2006, s. 429-442 (Anılış: Bestellungsdauer).

Fleischer, Holger: beck-online.Grosskommentar zum Aktienrecht (vormals Spindler/Stilz, Aktienrecht), (GesamtHrsg. **Henssler**, Martin), Stand: 01.09.2021 (Anılış: **Fleischer**, BeckOGK, AktG § ...).

Fleischer, Holger: “Zur Abberufung von Vorstandsmitgliedern auf Druck Dritter”, DStR, S. 34, 2006, s. 1507-1515 (Anılış: auf Druck Dritter).

Fonk, Hans-Joachim: “Rechtsfragen nach der Abberufung von Vorstandsmitgliedern und Geschäftsführern”, NZG, S. 11, 1998, s. 408-413.

Forstmoser, Peter/**Meier-Hayoz**, Arthur/**Nobel**, Peter: Schweizerisches Aktienrecht, Bern 1996.

Forstmoser, Peter: “Widerrufbarkeit des Auflösungsbeschlusses einer Aktiengesellschaft”, SZW, S. 3, 1998, s. 150-156.

Forstmoser, Peter (Hrsg.): Organisation und Organisationsreglement der Aktiengesellschaft, Zürich/Basel/Genf 2011 (Anlİş: Organisation und Organisationsreglement).

Forstmoser, Peter/**Jaag**, Tobias: Der Staat als Aktionär, Zürich 2000.

Franko, Nisim: “Ticaret Şirketlerinde Rekabet Memnuiyeti”, BATİDER, C. 13, S. 1, 1985, s. 13-64.

Frick, Bruno/**Stäheli**, Thomas: Orell Füssli Kommentar - Aktienrecht Kommentar Aktiengesellschaft, Rechnungslegungsrecht, VegüV, GeBüV, VASR (Hrsg. **Wibmer**, Jeannette K.), Zürich 2016 (Anlİş: **Frick/Stäheli**, OFK-Aktienrecht, Art...).

Funk, Fritz: Kommentar des Obligationenrechtes, Zweiter Band: Das Recht der Gesellschaften, Aarau 1951.

Gehrer, Carole Lea: Statutarische Abwehrmassnahmen gegen Übernahmen, Zürich 2003.

Geilinger, Ulrich: Die erschwerten Beschlüsse der Generalversammlung der Aktionäre, Aarau 1948.

Germann, Sandro: Die personalistische AG und GmbH Unter besonderer Berücksichtigung von Aktionär-und Gesellschafterbindungsverträgen, Zürich/St. Gallen 2015.

Gerster, Max Walter: Stimmrechtsaktien, Zürich 1997.

Giger, Gion: Corporate Governance als neues Element im schweizerischen Aktienrecht, Zürich 2003.

Glanzmann, Lukas: “Das Proporzwahlverfahren (*cumulative voting*) als Instrument der Corporate Governance”, Festschrift für Jean Nicolas Druey zum 65. Geburtstag, Zürich 2002, s. 401-425 (Anlİş: Proporzwahlverfahren).

Glanzmann, Lukas: “Die Grosse Aktienrechtsrevision-Kritische Anmerkungen zum Entwurf des Bundesrates”, ST, S. 9, 2008, s. 665-680.

Glanzmann, Lukas: Orell Füssli Kommentar - OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht (Hrsg. **Kostkiewicz**, Jolanta Kren/**Wolf**, Stephan/**Amstutz**, Marc/**Fankhauser**, Roland), 3. Aufl. Zürich 2016 (Anlİş: **Glanzmann**, OFK-OR, Art...).

Göksoy, Yaşar Can: “Ortaklıklar Hukukunda Rekabet Yasaklarının Kapsamı”, Dokuz Eylül HFD, C. 9, Özel Sayı: Prof. Dr. Ünal Narmanlıoğlu'na Armağan, 2007, s. 633-681.

Gökyayla, Emre: “Eser ve Vekâlet Sözleşmeleri”, Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu (der. **İnceoğlu**, M. Murat), İstanbul 2011, s. 287-295.

Götze, Cornelius: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 1, 5. Aufl., München 2019 (Anlİş: **Götze**, MünchKomm, AktG § ...).

Gözübüyük, A. Şeref/Tan, Turgut: İdare Hukuku C. II - İdari Yargılama Hukuku, 8. B., Ankara 2016.

Graewe, Daniel/von Harder, Stephan: “Vertrauensentzug durch die Hauptversammlung: hat der Aufsichtsrat den Vorstand vor einer Abberufung anzuhören?”, NZG, S. 24, 2020, s. 926-930.

Grau, Timon (Semler, Johannes/v. Schenck, Kersten/Wilsing, Hans-Ulrich): Arbeitshandbuch für Aufsichtsratsmitglieder, 5. Aufl. München 2021.

Gravenstein, Viky (Hrsg.): Französisches Gesellschaftsrecht, 3. Aufl., Frankfurt am Main 1988.

Grigoleit, Hans Christoph/Tomasic, Lovro: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Grigoleit, Hans Christoph**), 2. Aufl., München 2020 (Anlisch: **Grigoleit/Tomasic**, AktG § ...).

Grumann, Marc-Olaf/Gillmann, Michael: “Abberufung und Kündigung von Vorstandsmitgliedern einer Aktiengesellschaft”, DB, S. 14, 2003, s. 770-775.

Guhl, Theo/Druey, Jean Nicolas: Das Schweizerische Obligationenrecht mit Einschluss des Handels- und Wertpapierrechts, (Hrsg: **Guhl, Theo/Koller, Alfred/Schnyder, Anton K./Druey, Jean Nicolas**), 9. Aufl, Zürich 2000.

Gutzwiller, Roman S.: Die Einflussmöglichkeiten des Staates auf die Strategie einer Aktiengesellschaft mit staatlicher Beteiligung, Zürich 2017.

Gümüş, Mustafa Alper: Türk Medeni Hukukunda Kayyımlik, İstanbul 2006.

Gümüş, Mustafa Alper: Borçlar Hukuku Özel Hükümler C. II, 3. B., İstanbul 2014 (Anlisch: Özel Hükümler).

Günay, Yavuz Selim: Anonim Şirketlerin Temsili, İstanbul 2018.

Günaydın, Burcu: Anonim Şirkette Zorunlu Organ Eksikliğine Dayanan Fesih Davası, İstanbul 2012.

Gündoğdu, Gökmen/Kaplan, Hasan: “Anonim Ortaklık ile İşçileri Arasındaki İlişkide Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Durumu”, İÜHFİM, C. 65, S. 2, 2007, s. 253-271.

Gürel, Murat: “Seçimi Sakat Olan Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Limited Şirket Müdürlerinin Genel Kurulu Toplantıya Çağrı Yetkisi Var Mıdır?”, Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, İstanbul 2019, s. 481-520.

Gürbüz Usluel, Aslı E.: Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticarî Sırrın Korunması, İstanbul 2009 (Anlisch: Ticarî Sır).

Gürbüz Usluel, Aslı E.: “Yeni Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Anonim Ortaklıklarda Kamu Denetiminin Değerlendirilmesi”, BATİDER, C. 28, S. 1, 2012, s. 157-190.

Güthoff, Julia: Gesellschaftsrecht in Großbritannien: Eine Einführung mit vergleichenden Tabellen, 3. Aufl., München 2004.

Habersack, Mathias: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 2, 5. Aufl., München 2019 (**Habersack**, MünchKomm, AktG § ...).

Hacımahmutoğlu, Sibel: AT ve Türk Hukukunda Anonim Ortaklığın Karar Alma Sürecinde Yönetim Kurulunun Yapısı ve Çalışanların Katılımı, Ankara 2008.

Hagmann, Werner: Das Mitwirkungs- und Eingriffsrecht des Richters im Bereiche der Aktiengesellschaft, Bern 1939.

Hanağası, Emel: Davada Menfaat, Ankara 2009.

Hanağası, Emel: “Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi Davasının Medenî Usul Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi”, BATİDER, C. 32, S. 1, 2016, s. 199-270 (Anılış: Haklı Sebep Fesih Davası).

Handschin, Lukas: “Auflösung der Aktiengesellschaft aus wichtigem Grund und andere sachgemässe Lösungen”, SZW, S 1, 1993, s. 43-45 (Anılış: Auflösung).

Handschin, Lukas: “Zulässige Abwahl eines Verwaltungsrates”, NZZ, 28.8.2001, S. 1, s. 19 (Anılış: Abwahl).

Handschin, Lukas/**Truniger**, Christof: Die GmbH, Zürich 2019.

Harder Schuler, Christa-Maria: Corporate Governance in nicht kotierten Aktiengesellschaften, Zürich/St. Gallen 2013.

Heidel, Thomas: “Ist die beabsichtigte Verkleinerung des Vorstands ein wichtiger Grund zur Abberufung seiner Mitglieder?”, AG, S. 22, 2013, R. 341-342.

Heinzmann, Michel: Die Herabsetzung des Aktienkapitals, Zürich 2004.

Heller, Arne: “Richten in eigener Sache-Stimmrechtsausschluss bei der Abberufung von Aufsichtsratsmitgliedern?”, NZG, S. 30, 2009, s. 1170-1171.

Helvacı, Mehmet: “Fransız Anonim Ortaklıklar Hukukunda Yönetim Kurulu”, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e Armağan, İstanbul 1995, s. 103-125 (Anılış: Fransız Hukuku).

Helvacı, Mehmet: Sermaye Şirketlerinin Genel Kurul Toplantıları ve Bu Toplantılarda Bulunacak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Komiserleri Hakkında Yönetmelik Gereği Ticaret Ortaklıklarının Özellikle Anonim Ortaklıkların Genel Kurullarının Yapılması, İstanbul 1997 (Anılış: Genel Kurullar).

Helvacı, Mehmet: Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu, 2. B., İstanbul 2001 (Anılış: Sorumluluk).

Helvacı, Mehmet: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu (Organı) Konusunda Getirdiği Yenilikler”, Avrupa Birliği Perspektifinden Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sermaye Piyasası'na Etkileri (Edt. **Özkorkut**, Korkut), Ankara 2010, s. 180-268.

Herrler, Sebastian: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Grigoleit**, Hans Christoph), 2. Aufl., München 2020 (Anılış: **Herrler**, Grigoleit, AktG § ...).

Hirsch, Ernst: Ticaret Hukuku Dersleri, 3. B., İstanbul 1948.

Hodler, Ernst: Der Widerruf, Bern 1909.

Holzborn, Timo: Heidelberger Kommentar Aktiengesetz, (Hrsg. **Bürgers**, Tobias/**Körber**, Torsten), 4. Aufl., Heidelberg 2016 (Anılış: **Holzborn**, HeidelbergKomm, AktG § ...).

Homburger, Eric: Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, 5. Teil: Die Aktiengesellschaft-Der Verwaltungsrat, Art. 707-726, Zürich 1997.

Hopt, Klaus J./**Roth**, Markus: GroßKommentar Aktiengesetz-Online, 5. Aufl, 2019 (Anılış: **Hopt/Roth**, GroßKomm, AktG § ...).

Höhn, Jakob: “Andere sachgemässe und den Beteiligten zumutbare Lösungen im Sinne von Art. 736 Ziff. 4 OR”, Neues zum Gesellschafts-und Wirtschaftsrecht, Zum 50. Geburtstag von Peter Forstmoser, Zürich 1993, s. 113-130.

Hug, Walther: Zur Revision des schweizerischen Aktienrechts, St. Gallen 1934.

Hungerbühler, Ivo W.: Der Verwaltungsratspräsident, Zürich 2003.

Hüffer, Uwe/**Koch**, Jens: Aktiengesetz, 15. Aufl., München 2021.

Ihrig, Hans-Christoph/**Schäfer**, Carsten: Rechte und Pflichten des Vorstands, 2. Aufl., Köln 2020.

Israel, Alexander: Heidelberger Kommentar Aktiengesetz, (Hrsg. **Bürgers**, Tobias/**Körber**, Torsten), 4. Aufl., Heidelberg 2016 (Anılış: **Israel**, HeidelbergKomm, AktG § ...).

İlbasmış Hızlısoy, Özlem: Anonim Şirketin Haklı Sebep Feshi, Ankara 2016.

İmregün, Oğuz: Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet Kararlarından Doğan Menfaat İhlalleri ve Bunları Telif Çareleri, İstanbul 1962.

İmregün, Oğuz: “Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatının Kazanılması ve Ortaklık Sözleşmesi ile Bu Konuda Getirilebilecek Düzenlemeler”, Prof. Dr. Ümit Doğanay'ın Anısına Armağan-I, İstanbul 1982, s. 171-185 (Anılış: Yönetim Kurulu Üyesi Sıfatı).

İmregün, Oğuz: Anonim Ortaklıklar, 4. B., İstanbul 1989 (Anılış: Anonim Ortaklıklar).

İmregün, Oğuz: “Genel Kurul Kararlarına Karşı Pay Sahiplerinin İptal Davası Açma Hakkı”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan, İstanbul 1995, s. 127-137.

İmregün, Oğuz: “Anonim Ortaklıklarda Toplantı ve Karar Yetersayılarının Esas Sözleşme İle Düzenlenmesi”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C. I, İstanbul 2003, s. 441-454.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Yargıtay Hukuk ve Ceza Dairelerinin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları-2019, İstanbul 2020.

İzmirli, Yadiğâr: Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulunun Organ Niteliğini Kaybetmesi ve Hukuki Sonuçları, Ankara 2001.

Janzen, Dietmar: “Vorzeitige Beendigung von Vorstandsamt und -vertrag”, NZG, S. 10, 2003, s. 468-475.

Kabukçuoğlu Özer, F. Dilek: Sigortacılık Kanunu Şerhi, İstanbul 2012.

Kalender, Emre: Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı (TTK m. 392), Ankara 2017.

Kalss, Susanne: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 2, 5. Aufl., München 2019 (Anılış: **Kalss**, MünchKomm, AktG § ...).

Kalpsüz, Turgut: “Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Üyelerinin Şirketle Rekabet Teşkil Eden Davranışları”, Prof. Dr. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu’na Armağan, Ankara 1972, s. 347-386.

Kandemir, Hatice Kübra: “Kurumsal Yönetim Aracı Olarak Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeliği: Tam Bağımsızlık Mümkün mü?”, Yıldırım Beyazıt HFD, Y. 5, S. 2, 2020, s. 435-472.

Kaplan, İbrahim: “Banka İdare Meclisi Üyeleri ve Müdürlerinin Hukuki Sorumluluğu”, THYKS 11 (13-14.05.1994), Ankara 1994, s. 119-167.

Karacan, Ali İhsan: Yeni Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu, İstanbul 2012.

Karaege, Özge: “Anonim Şirketlerde Genel Kurulun Yönetim Kurulu Üyelerini Görevden Alma (Azil) Yetkisi (TTK m. 364)”, ABD, S. 2014/1, s. 69-110 (Anılış: Görevden Alma).

Karaege, Özge: “Anonim Şirketlerde Tek Pay Sahibinin Genel Kurulu Toplantıya Çağrı Yetkisi (TTK m. 410/II)”, Gazi HFD, C. 19, S. 4, 2015, s. 71-128.

Karasu, Rauf: Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi, 2. B., Ankara 2015 (Anılış: Emredici Hükümler).

Karasu, Rauf: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Üyelik Sıfatı Sona Erdikten Sonra Şirketle Rekabet Etme Yasağı”, Rekabet Dergisi, S. 20, 2004, s. 21-36 (Anılış: Rekabet Etme Yasağı).

Karasu, Rauf: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”, BATİDER, C. 23, S. 2, 2005, s. 73-114.

Karaman Coşgun, Özlem: Anonim Şirketin Tasfiyesi, Ankara 2015.

Karayağçın, Yaşar: “Anonim Şirketin Ehliyeti - Yönetim Kurulu Üyesi”, Özel Hukukda Meseleler ve Görüşler-Hukuki Mütalâalar (1975-1983) II, Ankara 1983, s. 77-82.

Karayağçın, Yaşar: “Merkez Bankası Başkanının Durumu - Genel Kurul”, Özel Hukukda Meseleler ve Görüşler-Hukuki Mütalâalar (1975-1983) II, Ankara 1983, s. 198-204.

Karşlıoğlu, Hasan: Anonim Şirketlerde Genel Kurul, Ankara 2019.

Kaşak, Esra: Anonim Şirketlerde Genel Kurul ile Yönetim Kurulu Arasındaki Yetki Dağılımına İlişkin Temel Esaslar, İstanbul 2019.

Kaya, Arslan: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara 2001.

Kaya, Arslan: “Tartışmalar”, Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu III, İÜHF Ticaret Hukuku ABD, İstanbul 2020, s. 141-147.

Kayıklık, Abdurrahman: “Kamu Tüzel Kişilerinin Anonim Şirket Yönetim Kurulunda Temsili (TTK m. 334)”, Galatasaray HFD, S. 2, 2020, s. 1587-1620.

Kayırgan, Hasan: “Yönetim Kurulu Üyesi ile Anonim Şirket Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği”, Erciyes HFD, C. 8, S. 1, 2013, s. 247-258.

Kendigelen, Abuzer: Anonim Ortaklıkta Yönetime Katılma Haklarında İmtiyaz, İstanbul 1999 (Anılış: Yönetime Katılma Hakları).

Kendigelen, Abuzer: “Birikimli Oy Tebliğinde Yapılan Değişiklik Üzerine Düşünceler”, İÜHFM, C. 62, S. 1-2, 2004, s. 403-433 (Anılış: Birikimli Oy).

Kendigelen, Abuzer: Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 3. B., İstanbul 2016 (Anılış: İlk Tespitler).

Kendigelen, Abuzer/Çonkar, M. Halil: “Genel Kurula İlişkin Uygulamada Karşılaşılan İki Güncel Sorun”, Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, İstanbul 2019, s. 675-690.

Kervankıran, Emrullah: Anonim Şirketlerin Tasfiyesi, Ankara 2015.

Kılıçoğlu, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 3. B., Ankara 2021.

Kırca, Çiğdem: “Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama (Teleologische Reduktion)”, AÜHFD, C. 50, S. 1, 2001, s. 91-119.

Kırca, İsmail: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyeliği Seçimine İlişkin Kararın Hükümsüzlüğü”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C. I, İstanbul 2003, s. 495-506 (Anılış: Yönetim Kurulu Üyeliği Seçimine İlişkin Karar).

Kırca, İsmail: “İbra Kararının Geri Alınması ve Bankacılık Kanunu’nun 133. Maddesi Uyarınca Açılacak Sorumluluk Davalarında İbranın İptali ve Zamanaşımı”, BATİDER, C. 23, S. 3, 2006, s. 33-51.

Kırca, İsmail: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirket Yönetim Kurulu-Başlıca Yenilikler”, Erzincan HFD, C. 16, S. 3-4, 2012, s. 121-137.

Kırca, İsmail: “Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyeliği”, BATİDER, C. 28, S. 2, 2012, s. 51-59 (Anılış: Tüzel Kişiler).

Kırca, İsmail (Şehirali Çelik, Feyzan Hayal/Manavgat, Çağlar): Anonim Şirketler Hukuku, C. 1 (Temel Kavram ve İlkeler, Kuruluş, Yönetim Kurulu), Ankara 2013.

Kırca, İsmail (Şehirali Çelik, Feyzan Hayal/Manavgat, Çağlar), Anonim Şirketler Hukuku C. 2/2 (Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü), 2. B., Ankara 2017.

Kissling, Mischa: Der Mehrfachverwaltungsrat, Zürich 2006.

Knobloch, Stefan: Das System zur Durchsetzung von Aktionärsrechten, Zürich 2011.

Kocabıyık, Sami: “Anonim Şirket ile Yönetim Kurulu Üyeleri Arasındaki İş Sözleşmelerinin Geçerliliği ve Hukuki Sorunlar”, LHD, C. 17, S. 200, 2019, s. 3413-3466.

Kocaoğlu, Necip Kağan: “Anonim Şirketlerde Birikimli Oy Kullanımı”, ABD, Y. 68, S. 4, 2010, s. 103-158.

Kolb, Alfred: Die Rechtliche Stellung der Mitglieder der Verwaltung nach schweizerischem Aktienrecht, Andelfingen 1935.

Korkut, Ömer: “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyesinin Şirkete Ait Belgelerin Kopyasını Alma Yetkisi”, Erzincan HFD, C. 10, S. 3-4, 2006, s. 521-531 (Anılış: Şirkete Ait Belgelerin Kopyası).

Korkut, Ömer: Anonim Şirketlerde İnançlı Yönetim Kurulu Üyeliği, Ankara 2007 (Anılış: İnançlı Yönetim Kurulu).

Korkut, Ömer: Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Butlanı, Adana 2012 (Anılış: Butlan).

Kort, Michael: GroßKommentar Aktiengesetz-Online, 5. Aufl, 2014 (Anılış: **Kort**, GroßKomm, AktG § ...).

Kortunay, Ayhan: Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı, İstanbul 2015.

Köksal, Aytaç: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın 397 İlâ 406 Maddeleri Arasında Düzenlenen Denetçinin Anonim Ortaklığın Bir Organı Olup Olmadığı Sorunu”, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. I, Ankara 2010, s. 1387-1409.

Krebs, Christian A.: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Hölters**, Wolfgang/**Weber**, Markus), 4. Aufl., München 2022 (Anlş: **Krebs**, Hölters/Weber, AktG § ...).

Krnet, Georg: Praxiskommentar Verwaltungsrat - Ein Handbuch für Verwaltungsräte, 2. Aufl., Bern 2005.

Krüger, Stefan/**Achsnick**, Jan: “Abberufung eines Vorstandsmitglieds aus wichtigem Grund bei Drohung der Hausbank mit Nichtverlängerung einer lebenswichtigen Kreditlinie”, EWiR, S. 6, 2007, s. 161-162.

Kubilay, Huriye: “Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin Ücretlerinin Belirlenmesi”, THYKS 24 (10-11.12.2010), Ankara 2012, s. 11-62.

Kubis, Dietmar: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 3, 5. Aufl., München 2022 (Anlş: **Kubis**, MünchKomm, AktG § ...).

Kunz, Peter V.: “Zur Auflösungsklage gemäss Art. 736 Ziff. 4 OR-Garant für ein indirektes Austrittsrecht?”, Aktienrecht 1992-1997: Versuch einer Bilanz: Zum 70. Geburtstag von Rolf Bär, Bern 1998, s. 235-248 (Anlş: Auflösungsklage).

Kunz, Peter V.: Der Minderheitenschutz im schweizerischen Aktienrecht, Bern 2001 (Anlş: Minderheitenschutz).

Kunz, Peter V.: “Rätselraten um die Schweizer Aktienrechtsrevision - Dem Parlament sind Mut und Weitsicht zu wünschen”, NZZ, Nr. 281, 01.12.2005, s. 29.

Kunz, Peter V.: “Leitplanken für das Verhalten als Verwaltungsrat einer Aktiengesellschaft-Unklarheiten des schweizerischen Rechts zur Frage, wem eigentlich die AG gehört”, NZZ, 04.11.2008, s. 27 (Anlş: wem eigentlich die AG gehört).

Kunz, Peter V.: “Aktienrechtsrevision 20xx”, Jusletter, 02.02.2009, s. 1-22 (Anlş: Aktienrechtsrevision).

Kunz, Peter V.: “Wann haftet der Verwaltungsrat für verlorene Prozesse?”, Jusletter, 03.06.2013, s. 1-6.

Kunz, Peter, V.: “Erfolgreiche Anfechtungen von Wahlen in den Verwaltungsrat: Gibt es eine reflexive Rückwirkung?”, Jusletter, 29.06.2015, s. 1-26 (Anlş: Erfolgreiche Anfechtungen von Wahlen).

Kurt, Gülüzar/**Demir**, Gönenç: “TTK Tasarısı’nda Profesyonelleşme ve Vekâlet Teorisi”, HPD, S. 6, 2006, s. 60-66.

Kuyucak, Hazım Atıf: Ticaret Hukuku, İstanbul 1939.

Länzlinger, Andreas: Basler Kommentar - Obligationenrecht II- Art. 530-964 OR, (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016 (Anılış: **Länzlinger**, BSK-OR II, Art...).

Liebi, Adrian: Vorzugsaktien, Zürich 2007.

Limmer, Peter: beck-online.Grosskommentar zum Aktienrecht (vormals Spindler/Stilz, Aktienrecht), (GesamtHrsg. **Henssler**, Martin), Stand: 01.09.2021 (Anılış: **Limmer**, BeckOGK, AktG § ...).

Link, Simon: AktG Kommentar (Hrsg. **Wachter**, Thomas), 3. Aufl., Köln 2018 (Anılış: **Link**, Wachter, AktG § ...).

Lips-Rauber, Christina: Die Rechtsbeziehung zwischen dem beauftragten fiduziarischen Verwaltungsrat und dem Fiduzianten, Zürich 2005.

Lutter, Marcus/**Krieger**, Gerd/**Verse**, Dirk A.: Rechte und Pflichten des Aufsichtsrats, 7. Aufl., Köln 2020.

Lüscher, Christoph: Die Auflösung von Handelsgesellschaften aus wichtigen Gründen, Basel 1992.

Maechtel, Christine: Die vorzeitige Entlassung des Vorstandsmitgliedes einer Aktiengesellschaft aus wichtigem Grund, Hamburg 2007.

Manavgat, Çağlar: Aleni Pay Alım Teklifi (Tender Offer - Takeover Bid), Ankara 1997 (Anılış: Pay Alım Teklifi).

Manavgat, Çağlar: “Bağımsız Yönetim Kurulu Üyelerinin İşlevleri ve Sahip Olmaları Gereken Nitelikler”, BATİDER, C. 30, S. 1, 2014, s. 36-75 (Anılış: Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri).

Manavgat, Çağlar: Hukuki Bakımdan Halka Açık Anonim Ortaklıklar ve Halka Arz, Ankara 2016 (Anılış: HAAO).

Mayson, Stephen/**French**, Derek/**Ryan**, Christopher: Company Law, 28th ed., London 2011.

Memiş, Tekin: “Birden Fazla Şirkette Yönetim Kurulu Üyeliği ve Sorumluluk Halleri”, Terazi HD, C. 14, Özel Sayı, Mart 2019, s. 38-45.

Memiş, Tekin/**Şimşek**, Bahar: “Azlığın Finansal Tabloların Müzakeresini Erteleme Hakkı Üzerine Değerlendirmeler”, Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, İstanbul 2019, s. 787-822.

Memiş, Tekin/**Turan**, Gökçen: Sermaye Piyasası Hukuku, 5. B., Ankara 2020.

Memişoğlu, Özgür: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Anonim Şirket Genel Kurul Toplantı Gündemi, Gündeme Bağlılık İlkesi ve İstisnaları”, LHD, S. 133, 2014, s. 45-106.

Merkelbach, Matthias/**Herb**, Anja: “Verkleinerung des Vorstands ist kein wichtiger Abberufungsgrund”, GWR, S. 11, 2014, s. 240.

Mertens, Hans Joachim/**Cahn**, Andreas: Kölner Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Zöllner**, Wolfgang/**Noack**, Ulrich), Band 2/1, 3. Aufl. Köln 2010 (Anlisch: **Mertens/Cahn**, KölnKomm, AktG § ...).

Messer, Herbert: “Die Abberufung des Vorstandes der AG wegen Vertrauensentzugs durch die Hauptversammlung”, Festschrift für Rudolf Nirk zum 70. Geburtstag, München 1992, s. 681-695.

Messer, Rémy: Rückwirkung im Gesellschaftsrecht, Bern 2013.

Mielke, Werner: “Die Abberufung von Vorstandsmitgliedern wegen Vertrauensentzugs durch die Hauptversammlung - beweis- und verfahrensrechtliche Fragen”, BB, S. 18, 2014, s. 1035-1038.

Moroğlu, Erdoğan: “Anonim Ortaklıkta Azınlık Paysahiplerinin Korunması ve Haklı Nedenlerle Fesih”, Halil Arslanlı’nın Anısına Armağan, İstanbul 1978, s. 463-477 (Anlisch: Haklı Nedenlerle Fesih).

Moroğlu, Erdoğan: Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 5. B., İstanbul 2009.

Moroğlu, Erdoğan: Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 9. B., İstanbul 2020 (Anlisch: Hükümsüzlük).

Moroğlu, Erdoğan: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Kâr Payı Hakları”, Hukukî Mütalâalar, İstanbul 2007, s. 45-47.

Moroğlu, Erdoğan: “Anonim Ortaklıkta Çoğunluk Pay Sahiplerinin Azınlık ve İmtiyazlı Pay Sahiplerine Karşı Korunması”, BATİDER, C. 17, S. 3, 1994, s. 47-55 (Anlisch: Çoğunluk Pay Sahipleri).

Moroğlu, Erdoğan: “Anonim Ortaklıkta Yönetim ve Denetim Kurulu Üyelerinin İbralarının Zamanı, Kapsamı ve Geri Alınması”, BATİDER, C. 21, S. 2, 2001, s. 5-12.

Moroğlu, Erdoğan: “Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyeleri ile Denetçilerin Görev Süreleri”, Makaleler, İstanbul 2010, s. 407-417.

Moroğlu, Erdoğan: “Tartışmalar”, THYKS 11 (13-14.05.1994), Ankara 1994, s. 106-115.

Moroğlu, Erdoğan: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler, 8. B., İstanbul 2016 (Anlisch: Değerlendirme ve Öneriler).

Müller, Roland: Der Verwaltungsrat als Arbeitnehmer, Zürich 2005 (Anlisch: Arbeitnehmer)

Müller, Roland: “Der Verwaltungsrat im Arbeitsrecht”, s. 1-14 (<http://www.advocat.ch/de>, 11.12.2021).

Müller, Roland/**Lipp**, Lorenz/**Plüss**, Adrian: Der Verwaltungsrat, 4. Aufl., Zürich 2014.

Müller, Lukas/**Müller**, Pascal: “Organisationsmängel in der Praxis”, AJP, S. 1, 2016, s. 42-58.

Müller, Wolfgang/**Nietlispach**, Thomas/**Margraf**, Silvia: CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personengesellschaften und Aktiengesellschaft - Vergütungsverordnung Art. 530-771 OR -VegüV (Hrsg. **Roberto**, Vito/**Trüeb**, Hans Rudolf), 3. Aufl., Zürich 2016.

Narbay, Şafak: “TTK Tasarısı’nda Anonim Ortaklık Genel Kurulunu Toplantıya Davete Yetkili ve Görevli Olanlara İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, HPD, S. 7, 2008, s. 168-181.

Nees, Claudia: Abberufung und außerordentliche Kündigung eines Vorstandsmitgliedes einer AG wegen seines Privatverhaltens, Baden-Baden 2016.

Niggli, Adrian: Die Aufsicht über die Verwaltung der Aktiengesellschaft im schweizerischen Recht, Bern 1981.

Noack, Ulrich/**Zetzsche**, Dirk: Kölner Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Zöllner**, Wolfgang/**Noack**, Ulrich), Band 5, 3. Aufl., Köln 2015.

Nobel, Peter: Berner Kommentar Das Aktienrecht: Systematische Darstellung (Hrsg. **Aebi-Müller**, Regina E./**Müller**, Christoph), Bern 2017.

Nomer, Fusun: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İstanbul 1999.

Nomer Ertan, Fusun: “Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi Davası - TTK m. 531 Üzerine Düşünceler”, İÜHFM, C. 73, S. 1, 2015, s. 421-440 (Anılış: TTK m. 531 Üzerine Düşünceler).

Nomer Ertan, N. Fusun (**Ülgen**, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kaya**, Arslan): Ticari İşletme Hukuku, 6. B., İstanbul 2019.

Nussbaum, Matthias: Abfindungen und Anerkennungsprämien für Vorstandmitglieder deutscher Aktiengesellschaften, Frankfurt am Main (u.a.) 2009.

Odman Boztosun, Ayşe: Hukuksal Açıdan Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeliği, Ankara 2013.

Oğuzman, M. Kemal/**Barlas**, Nami: Medenî Hukuk, 27. B., İstanbul 2021.

Oğuzman, M. Kemal/**Öz**, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 18. B., İstanbul 2020.

Oğuzman, M. Kemal/**Öz**, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, 16. B., İstanbul 2021.

Okutan Nilsson, Gül: “Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Birikimli Oy Kullanımı”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C. I, İstanbul 2003, s. 563-601.

Oltmanns, Michael: Aktienrecht und Kapitalmarktrecht, (Hrsg. **Heidel**, Thomas), 5. Aufl. Baden-Baden 2020 (Anılış: **Oltmanns**, Heidel, AktG § ...).

Onsun, Kemal Şükrü: Ticaret Şirketleri, Ankara 1949.

Orbay Ortaç, Nurdan/**Al Kılıç**, Şengül: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Murahhasların Genel Kurula Katılması”, TFM, C. 4, S. 2, 2018, s. 211-238.

Oruç, Murat: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıktan Haklı Sebeple Fesih İstemine Bağlı Çıkarılma”, BATİDER, C. 27, S. 1, 2011, s. 209-233.

Öçal, Akar: “Huzur Hakkı”, BATİDER, C. 4, S. 4, 1968, s. 615-619.

Ölmez, Fatih: Belirli Grupların Anonim Şirket Yönetim Kurulunda Temsili, İstanbul 2021.

Özdemir, Arman: Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Birikimli “Oy”un Teorisi, Ankara 2018.

Özdemir, Semih Sırrı/**Tamer**, Elanur: “Kurumsal Yönetim İlkeleri Işığında Anonim Şirketlerde Genel Kurula İlişkin İlkelerin Değerlendirilmesi”, UMD, Y. 7, S. 14, 2019, s. 329-373.

Özer, Işık: Anonim Şirket Yöneticilerinin Mali Hakları, Ankara 2013.

Özkorkut, Korkut: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının İptali, Ankara 1996.

Özkorkut, Korkut: Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri, Ankara 2007.

Özkorkut, Korkut: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Şirkete Borçlanma Yasağı, Finansal Raporlama ve Bağımsız Denetime İlişkin Değişiklikler”, BATİDER, C. 28, S. 3, 2012, s. 45-71.

Özkorkut, Korkut: “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Şirketlerin Denetimine İlişkin Hükümleri Yargıtay Kararlarında Neleri Değiştirecek?”, THYKS 25 (17.12.2011), Ankara 2012, s. 145-182 (Anılış: Yargıtay Kararları).

Özkorkut, Korkut: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim, Ankara 2013 (Anılış: Bağımsız Denetim).

Özmen, E. Sabâ/**Ürem**, Müge: “Geçerli Sebebe Dayanmaksızın Kullanılan Bozucu Yenilik Doğuran Hakkın Hukuki Sonuçları ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı Eleştirisi”, İBD, C. 90, S. 3, 2016, s. 193-218.

Öztan, Bilge: Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk, Ankara 1970.

Pash, Ali: Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi, 2. B., İstanbul 2005.

Pash, Ali: Anonim Ortaklığın Devralınması, İstanbul 2009 (Anılış: Devralınma).

Pentz, Andreas: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 1, 5. Aufl., München 2019.

Peifer, Marcus: Das Recht der Kapitalgesellschaften in Frankreich, Berlin 2009.

Plüss, Adrian: Die Rechtsstellung des Verwaltungsratsmitgliedes, Zürich 1990 (Anlış: Rechtsstellung).

Plüss, Adrian: “Können Richter Verwaltungsräte absetzen?”, AJP, S. 2, 2014, s. 211-216 (Anlış: Richter).

Plüss, Adrian/**Facincani-Kunz**, Dominique: CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personengesellschaften und Aktiengesellschaft - Vergütungsverordnung Art. 530-771 OR -VegüV (Hrsg. **Roberto**, Vito/**Trüeb**, Hans Rudolf), 3. Aufl., Zürich 2016 (Anlış: **Plüss/Facincani-Kunz**, CHK, Art ...).

Poledna, Tomas/**Schweizer**, Samuel: “Einsitznahme von Exekutivmitgliedern in Verwaltungsräten von gemischtwirtschaftlichen Unternehmen - Interessenkonflikte als Grenze”, ZBI, S. 115, 2014, s. 347-373.

Poroy, Reha/**Tekinalp**, Ünal/**Çamoğlu**, Ersin: Ortaklıklar Hukuku I, 15. B., İstanbul 2021 (Anlış: Ortaklıklar I).

Poroy, Reha/**Tekinalp**, Ünal/**Çamoğlu**, Ersin: Ortaklıklar Hukuku II, 14. B., İstanbul 2019 (Anlış: Ortaklıklar II).

Poroy, Reha/**Tekinalp**, Ünal/**Çamoğlu**, Ersin: Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 12. B., İstanbul 2010 (Anlış: Ortaklıklar ve Kooperatif).

Poroy, Mehmet Akif: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin İdare ve Temsil Yetkisinin Devri ve Şirketin Vergi Borcundan Sorumluluğunun 213 ve 6183 Sayılı Kanunlar Kapsamında Değerlendirilmesi”, BATİDER, C. 26, S. 2, 2010, s. 297-318.

Portmann, Wolfgang: “Suspendierung von Exekutivmitgliedern einer juristischen Person- Unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage beim Verein”, Grundfragen der juristischen Person, Festschrift für Hans Michael Riemer zum 65. Geburtstag, Zürich 2007, s. 273-295.

Poyraz, Mehtap: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyeliğinin Sona Ermesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi SBE, Eskişehir 1994.

Pulaşlı, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, C. I-II-III-IV, 4. B., Ankara 2022 (Anlış: Şerh).

Pulaşlı, Hasan: Corporate Governance-Anonim Şirket Yönetiminde Yeni Model, Ankara 2003.

Pulaşlı, Hasan: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevinin Kendiliğinden Sona Ermesine İlişkin Esas Sözleşme Hükümlerinin Türk Ticaret Kanunu ve Tasarıya Göre Değerlendirilmesi”,

THYKS 21, 09-10 Aralık 2005, Ankara 2006, s. 9-27 (Anılış: Yönetim Kurulu Üyelerinin Görevinin Kendiliğinden Sona Ermesi).

Pulaşlı, Hasan, “Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var Mıdır?”, BATİDER, C. 22, S. 3, 2004, s. 53-64 (Anılış: Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı).

Pulaşlı, Hasan: “Eski Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurulun İbra Etmeme Kararının İptalini Dava Etme Hakkının Türk Ticaret Kanununa ve Tasarıya Göre Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Ankara 2006, s. 263-283 (Anılış: İbra Etmeme Kararının İptali).

Reger, Gerald: Heidelberger Kommentar Aktiengesetz, (Hrsg. **Bürgers**, Tobias/**Körber**, Torsten), 4. Aufl., Heidelberg 2016 (Anılış: **Reger**, HeidelbergKomm, AktG § ...).

Reichard, Michael: “Abberufung und Kündigung von Vorstandsmitgliedern: Aktuelle Rechtsprechung und Handlungsempfehlungen”, GWR, S. 22, 2012, s. 506-511.

Reisoğlu, Seza: Bankacılık Kanunu Şerhi C. II, 2. B., Ankara 2015.

Rieckers, Oliver: beck-online.Grosskommentar zum Aktienrecht (vormals Spindler/Stilz, Aktienrecht), (GesamtHrsg. **Henssler**, Martin), Stand: 01.09.2021.

Riemer, Hans Michael: “Die Einstellung eines von der Generalversammlung der Aktiengesellschaft gewählten Verwaltungsratspräsidenten oder eines sonstigen Verwaltungsratsmitgliedes durch den Verwaltungsrat (Art. 726 Abs. 2 OR) - Mit Hinweisen auf die anderen juristischen Personen des Bundesprivatrechts”, Festschrift für Jean Nicolas Druey zum 65. Geburtstag, Zürich 2002, s. 527-534.

Ringe, Wolf-Georg/**Otte**, Sabine (**Volker**, Triebel/**Illmer**, Martin/**Vogenauer**, Stefan/**Ziegler**, Katja): Englisches Handels- und Wirtschaftsrecht, 3. Aufl., Frankfurt am Main 2012.

Roth Pellanda, Katja: Organisation des Verwaltungsrates, Zürich/St. Gallen 2008 (Anılış: Organisation).

Roth Pellanda, Katja: “Vertragsverhältnisse mit Verwaltungsräten”, GesKR, S. 1, 2012, s. 78-82 (Anılış: Vertragsverhältnisse).

Römermann, Volker: Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (Hrsg. **Heidinger**, Andreas/**Leible**, Stefam/**Schmidt**, Jessica), 3. Aufl. München 2017 (Anılış: **Römermann**, Heidinger/Leible/Schmidt, GmbHG § ...).

Sarı, Suat: Vekâlet Sözleşmesinin Tek Taraflı Olarak Sona Erdirilmesi, İstanbul 2004.

Sarıkaya, Sinan: Sözleşmeyi İhlale veya Sona Erdirmeye Yönelme, 2. B., Ankara 2021.

Schäfer, Carsten: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 4, 5. Aufl., München 2021 (**Schäfer**, MünchKomm, AktG § ...).

Schiltknecht, Reto: Arbeitnehmer als Verwaltungsräte abhängiger Konzerngesellschaften, Bern 1997.

Schindler, Hendrik: Beck'scher Online-Kommentar GmbHG (Hrsg. **Ziemons**, Hildegard/**Jaeger**, Carsten/**Pöschke**, Moritz (Stand: 01.05.2021).

Schleiffer, Patrick: Der gesetzliche Stimmrechtsausschluss im schweizerischen Aktienrecht, Bern 1993.

Schmolke, Klaus Ulrich: "Die Abberufung des Vorstandsmitglieds auf Verdacht", AG, S. 11, 2014, s. 377-387.

Schönbächler, Marcel: Die Organisationsklage nach Art. 731b OR, Zürich/St. Gallen 2013.

Schucany, Emil: Kommentar zum schweizerischen Aktienrecht - Die Aktiengesellschaft und Kommanditaktiengesellschaft, 2. Aufl., Zürich 1960.

Schwab, Martin: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Schmidt**, Karsten/**Lutter**, Marcus), 4. Aufl., Köln 2020.

Seçer, Öz: "Vekâlet Sözleşmesinin Vekâlete Özgü Sebeplerle Sona Ermesi", İnönü HFD, C. 6, S. 4, 2015, s. 877-944.

Seibt, Christoph H.: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Schmidt**, Karsten/**Lutter**, Marcus), 4. Aufl., Köln 2020 (Anlş: **Seibt**, Schmidt/Lutter, AktG § ...).

Seliçi, Özer: Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976.

Sevi, Ali Murat: "Anonim Ortaklıkta Tüzel Kişi Yönetim Kurulu Üyesi Adına Tescil Edilen Gerçek Kişinin Hukuki Sorumluluğu", BATİDER, C. 32, S. 3, 2016, s. 39-75 (Anlş: Tüzel Kişi Yönetim Kurulu Üyesi Adına Tescil Edilen Gerçek Kişi).

Sevi, Ali Murat: "Limited Şirkette Müdürün ve Diğer Yöneticilerin Yönetim ve Temsil Yetkilerinin Mahkemece Kaldırılması veya Sınırlandırılması", Sermaye Şirketleri Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu (Tebliğler-Tartışmalar), MÜHF Ticaret Hukuku ABD, İstanbul, 2019, s. 421-454.

Sevi, Ali Murat: "Anonim Ortaklık Organlarında Kilitlenme Hâli ve Hukukî Çözüm Yolları", Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu-MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi 20-22 Temmuz 2020 (Edt: **Karagöz**, Havva/**Özcanlı**, F. Beril/**Palanduz**, Seda), İstanbul 2021, s. 323-394 (Anlş: Kilitlenme).

Sevi, Ali Murat: Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyeleri ve Yöneticilerin Özen Yükümlülüğü, Ankara 2021 (Anlş: Özen Yükümlülüğü).

Seyfarth, Georg: Vorstandsrecht, Köln 2016.

Sezgin, Ayşegül: “Yönetim Kurulu Üyesi ile Anonim Şirket Tüzel Kişisi Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği”, Marmara HAD, Özel Sayı, Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan, İstanbul 2006, s. 365-381.

Silahşör, Mert: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Kamu Alacağı Sorumluluğu”, TFM, C. 2, S. 1, s. 67-80.

Simons, Cornelius: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Hölters**, Wolfgang/**Weber**, Markus), 4. Aufl., München 2022 (Anlş: **Simons**, Hölters/Weber, AktG § ...).

Sommer, Christa: Die Treuepflicht des Verwaltungsrats gemäss Art. 717 Abs. 1 OR, Zürich/St. Gallen, 2010.

Sommer, Ueli: “Die rechtliche Qualifikation von Verwaltungsrats- und anderen Organverträgen - Eine Entgegnung auf die bundesgerichtliche Absage an das Konzerninteresse in BGE 130 III 213”, AJP, S. 9, 2004, s. 1059-1066.

Sommer, Patrick: Orell Füssli Kommentar - OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht (Hrsg. **Kostkiewicz**, Jolanta Kren/**Wolf**, Stephan/**Amstutz**, Marc/**Fankhauser**, Roland), 3. Aufl. Zürich 2016 (Anlş: **Sommer**, OFK-OR, Art...).

Soykan, İsmail Cem: Anonim Ortaklıklarda Organ Yokluğu, Ankara 2012.

Spindler, Gerald: beck-online.Grosskommentar zum Aktienrecht (vormals Spindler/Stilz, Aktienrecht), (GesamtHrsg. **Henssler**, Martin), Stand: 01.09.2021 (Anlş: **Spindler**, BeckOGK, AktG § ...).

Spindler, Gerald: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg. **Goette**, Wulf/**Habersack**, Mathias/**Kalss**, Susanne), Band 2, 5. Aufl., München 2019 (**Spindler**, MünchKomm, AktG § ...).

Spindler, Gerald: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Schmidt**, Karsten/**Lutter**, Marcus), 4. Aufl., Köln 2020 (Anlş: **Spindler**, Schmidt/Lutter, AktG § ...).

Stach, Patrick: Orell Füssli Kommentar - OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht (Hrsg. **Kostkiewicz**, Jolanta Kren/**Wolf**, Stephan/**Amstutz**, Marc/**Fankhauser**, Roland), 3. Aufl. Zürich 2016 (Anlş: **Stach**, OFK-OR, Art...).

Stadler, Markus/**Berner**, Klaus: “Die gerichtliche Abberufung von Aufsichtsmitgliedern im dreiköpfigen Aufsichtsrat-ein bisher ungelöstes Problem”, NZG, S. 2, 2003, s. 49-54.

Stahelin, Adrian: Kommentar zum schweizerischen Zivilrecht, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung, Der Arbeitsvertrag, Art. 319-330a OR, 4. Aufl. Zürich 2016.

Stauber, Eric F.: Das Recht des Aktionärs auf gesetz- und statutenmässige Verwaltung und seine Durchsetzung nach schweizerischem Rechts, Zürich 1985.

Stäubli, Christoph: : Basler Kommentar - Obligationenrecht II- Art. 530-964 OR, (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016 (Anılış: **Stäubli**, BSK-OR II, Art...).

Stoffel, Armin: Beamte und Magistraten als Verwaltungsräte von gemischtwirtschaftlichen Aktiengesellschaften, Diessenhofen 1975.

Stöckli, Andreas: Behördenmitglieder in den obersten Führungs- und Aufsichtsgremien von öffentlichen Unternehmen, Bern 2012.

Strasser, Rudolf: Kommentar zum Aktiengesetz (Hrsg: **Jabornegg**, Peter/**Strasser**, Rudolf), 4. Aufl., Wien 2006.

Streiff, Ullin/**von Kaenel**, Adrian/**Rudolph**, Roger: Arbeitsvertrag Praxiskommentar zu Art. 319-362 OR, 7. Aufl., Zürich 2012.

Sulu, Muhammed: Anonim Ortaklıklarda Şirket Menfaati Kavramı, İstanbul 2019.

Sungurbey, İsmet: “Anonim Ortaklık Müdürü ve Yönetim Kurulu Üyeleri Kendileriyle Ortaklık Arasındaki İç İlişkinin Hizmet Akdi Niteliğinde Olduğunu İspatlayarak Nedensiz Azil Yüzünden Tazminat (Ücret) İsteyebilirler”, Medeni Hukuk Sorunları C. II, İstanbul 1974, s. 180-190.

Süzek, Sarper: İş Hukuku, 19. B., İstanbul 2020.

Şahin, Ayşe: Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi, İstanbul 2013.

Şahin, Cansu: Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi İsteminde Mahkemenin Fesih Dışındaki Çözümlere Karar Verme Yetkisi, Ankara 2020.

Şehirali Çelik, Feyzan Hayal: “Ulusal Düzenlemeler ile Topluluk Hukuku Sınırında Altın Paylar”, BATİDER, C. 24, S. 2, 2007, s. 349-395.

Şehirali Çelik, Feyzan Hayal: Anonim Şirketlerde Çıkar Çatışmaları Ekseninde Şirket Ele Geçirmelerine Karşı Önlemler, Ankara 2008 (Anılış: Şirket Ele Geçirmeleri).

Şehirali Çelik, Feyzan Hayal: “6102 Sayılı TTK m. 55.1.c Kapsamında ‘Başkalarının İş Ürünlerinden Yetkisiz Yararlanma’”, BTHAE 60. Yıl Armağanı, Ankara 2015, s. 341-402.

Şehirali Çelik, Feyzan Hayal: “TTK m. 408.2 Dışında Düzenlenen Genel Kurul Yetkilerinin Devredilmezliği: Kural mı, İstisna mı?”, Prof. Dr. Hikmet Sami Türk'e Armağan, Ankara 2017, s. 643-667 (Anılış: Genel Kurul Yetkilerinin Devredilmezliği).

Şener, Oruç Hami: “Anonim Ortaklıklarda Tasfiye Memurunun Mahkemece Azli ve Atanması (TTK 442/II)”, Dokuz Eylül HFD, C. 4, S. 1, 2002, s. 159-196 (Anılış: Tasfiye Memuru).

Şener, Oruç Hami: Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, 5. B., Ankara 2022 (Anılış: Ortaklıklar).

- Şener**, Oruç Hami: Anonim Ortaklıkta Ek Tasfiye (İhya), Ankara 2015 (Anılış: Ek Tasfiye).
- Şener**, Oruç Hami: Yargıtay Kararları Işığında Limited Ortaklıklar Hukuku, Ankara 2017.
- Şener**, Oruç Hami: Anonim ve Limited Ortaklıklara İlişkin Verilen Yargıtay Emsal Kararlarının Değerlendirilmesi, 2. B., Ankara 2020 (Anılış: Emsal Kararlar).
- Tandoğan**, Halûk: Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Hukuku Bakımından Vekâletsiz İş Görme, İstanbul, 1957.
- Tandoğan**, Halûk: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. II, İstanbul 2010 (Anılış: Özel Borç İlişkileri).
- Tandoğan**, Halûk: “Hükmi Şahısların Anonim Şirket İdare Meclisinde Temsili”, BATİDER, C. 1, S. 3, 1961, s. 3-35 (Anılış: İdare Meclisinde Temsil).
- Tanner**, Brigitte: Zürcher Kommentar - Die Aktiengesellschaft, Generalversammlung und Verwaltungsrat, Mängel in der Organisation, Art. 698-726 und 731b OR (Hrsg. **Handschin**, Lukas), 3. Aufl., Zürich 2018 (Anılış: **Tanner**, ZK-Aktiengesellschaft, Art...).
- Tanner**, Brigitte: Quoren für die Beschlussfassung in der Aktiengesellschaft, Zürich 1987.
- Tanner**, Brigitte: CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personengesellschaften und Aktiengesellschaft - Vergütungsverordnung Art. 530-771 OR -VegüV (Hrsg. **Roberto**, Vito/**Trüeb**, Hans Rudolf), 3. Aufl., Zürich 2016 (Anılış: **Tanner**, CHK, Art ...).
- Taşdelen**, Selim Servet: Bankacılık Kanunu Şerhi, 2. B., Ankara 2015.
- Taşdelen**, Nihat: “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin Ortaklığın Vergi Borçlarından Dolayı Sorumluluğu ve Yurt Dışına Çıkış Yasağı”, Dicle HFD, C. 10-11, S. 12-13-14-15, 2006, s. 39-85.
- Thüsing**, Gregor: Handbuch des Vorstandsrechts, (Hrsg. **Fleischer**, Holger), München 2006 (Anılış: Handbuch).
- Thüsing**, Gregor: “Nachorganschaftliche Wettbewerbsverbote bei Vorständen und Geschäftsführern-Ein Rundgang durch die neuere Rechtsprechung und Literatur”, NZG, S. 1, 2004, s. 9-15 (Anılış: Nachorganschaftliche Wettbewerbsverbote).
- Tekil**, Fehiman: Anonim Şirketler Hukuku, 2. B., İstanbul 1998.
- Tekinalp**, Ünal: Anonim Ortaklıkların Yönetim Kurullarında Tüzel Kişilerin Temsili, Ankara 1965 (Anılış: Tüzel Kişilerin Temsili).
- Tekinalp**, Ünal: “Anonim Ortaklığın Genel Kurulunda Bir Teklifin Reddine Karşı İptal Davası Açılabilir mi?”, İBD, C. 39, S. 1-2-3, 1965, s. 249-260.
- Tekinalp**, Ünal: “Çağrısız Toplanabilen Genel Kurul”, İktisat ve Maliye Dergisi, C. 15, S. 4, 1968, s. 156-160 (Anılış: Çağrısız Genel Kurul).

Tekinalp, Ünal: “Azınlığın Bilançonun Onaylanmasına İlişkinin Müzakerenin Ertelenmesi İstemi -Sorunlar, Düşünceler-”, İÜHFM, C. 42, S. 1-4, 1976, s. 233-243 (Anılış: Müzakerenin Ertelenmesi İstemi).

Tekinalp, Ünal: “İbra Edilmeyen Yönetim Kurulu Üyelerinin veya Denetçilerin İptal Davası Açabilip Açamayacakları Sorunu”, İktisat ve Maliye Dergisi, C. 23, S. 4, 1976, s. 165-168 (Anılış: İbra Edilmeyen Yönetim Kurulu Üyeleri).

Tekinalp, Ünal: Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Yönetime Katılma Sorunları, İstanbul 1979 (Anılış: Yönetime Katılma Sorunları).

Tekinalp, Ünal: “Anonim Ortaklığın Haklı Sebeplerle Alternatif Çözümlü Feshi Davasının Bazı Usulî Sorunları”, Ersin Çamoğlu’na Armağan, İstanbul 2013, s. 211-222 (Anılış: Usulî Sorunlar).

Tekinalp, Ünal: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 4. B., İstanbul 2015.

Tekinalp, Ünal: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 5. B., İstanbul 2020 (Anılış: Sermaye Ortaklıkları).

Teoman, Ömer: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu, Ankara 1983 (Anılış: Oydan Yoksunluk).

Teoman, Ömer: “Toplantılara Katılmayan Bir Yönetim Kurulu Üyesinin Kazanç Payı Alabilip Alamayacağı Sorunu”, THYKS 11 (13-14.05.1994), Ankara 1994, s. 93-105 (Anılış: Kazanç Payı).

Teoman, Ömer: “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin Seçim ve Azillerinin Gündeme Bağlılık İlkesi ile İlişkisi (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin Bir Kararı Nedeniyle), Otuz Yıl Ticaret Hukuku, Tüm Makalelerim C. I, 1971-1982, İstanbul 2000, s. 473-487 (Anılış: Seçim ve Azil).

Teoman, Ömer: “Yönetim Kurulu Üyesi”, Yaşayan Ticaret Hukuku, Kitap 12: 2004-2007, İstanbul 2008, s. 59-68.

Teoman, Ömer: “Yürürlükteki Hukukumuz ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar”, Prof. Dr. Reha Poroy Anısına Armağan, BATİDER, C. 25, S. 4, 2009, s. 19-33 (Anılış: Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar).

Teoman, Ömer: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Anonim Ortaklık Yönetim Kuruluna İlişkin Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, BATİDER, C. 26, S. 3, 2010, s. 5-16 (Anılış: Yönetim Kuruluna İlişkin Bazı Hükümler).

Teoman, Ömer: “Çağrısız Genel Kurulun Gündemine Oybirliği ile Madde Eklenmesi (YTK 416/II)”, BATİDER, C. 27, S. 3, 2011, s. 5-13 (Anılış: Çağrısız Genel Kurulun Gündemi).

Teoman, Ömer: “Anonim Ortaklığın Organsız Kalması”, YTH Kitap 14: 2010-2011, İstanbul 2012, s. 167-180.

Teoman, Ömer: “Ticaret Hukukunun Güncel Sorunları I”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), İstanbul 2012, s. 891-906.

Teoman, Ömer: “Ticaret Hukukunun Güncel Sorunları VI”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), İstanbul 2012, s. 1043-1049.

Teoman, Ömer: “Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Görev Süresinin Sona Ermesine İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, THYKS 25 (17.12.2011), Ankara 2012, s. 11-30.

Teoman, Ömer: “Azınlığın Bilanço Görüşmelerinin Ertelenmesini İsteme Hakkı (TTK. m. 377) Konusundaki Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), İstanbul 2012, s. 705-731 (Anılış: Bilanço Görüşmelerinin Ertelenmesi).

Teoman, Ömer: “Yeni Türk Ticaret Kanunu İle Yürürlük Kanununun Anonim ve Limited Ortaklık Genel Kurullarında Toplantı Nisabı Aranmayacağını Öngören Hükümleri”, Regesta, C. 2, S. 2, 2012, s. 3-7.

Teoman, Ömer: “Bilanço Görüşmelerinin Azınlığın İstemi Üzerine Ertelendiği Genel Kurul Toplantılarında Yeni Yönetim Kurulu Seçilebilir mi?”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), İstanbul 2012, s. 649-657.

Teoman, Ömer: “Anonim Ortaklığın Haklı Nedenle Feshi”, YTH Kitap 15: 2012-2013, İstanbul 2014, s. 285-302.

Teoman, Ömer: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli ve Yenilerinin Seçimi”, YTH Kitap 16: 2014-2020, İstanbul 2021, s. 490-496 (Anılış: Azli ve Yenilerinin Seçimi).

Thalmann, Anton: Die Treuepflicht der Verwaltung der Aktiengesellschaft, Bern 1975.

Tosbi, Sadrettin: Anonim Şirketler, Ankara 1943.

Tschöpe, Ulrich/Wortmann, Florian: “Abberufung und außerordentliche Kündigung von geschäftsführenden Organvertretern-Grundlagen und Verfahrensfragen”, NZG, S. 3, 2009, s. 85-90 (Anılış: Abberufung und außerordentliche Kündigung).

Tschöpe, Ulrich/Wortmann, Florian: “Der wichtige Grund bei Abberufungen und außerordentlichen Kündigungen von geschäftsführenden Organvertretern”, NZG, S. 5, 2009, s. 161-168 (Anılış: Der wichtige Grund).

Türk, Hikmet Sami: “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Gündeme Bağlılık İlkesi ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Azli ve Seçimi”, THYKS 1 (6-7.01.1984), Ankara 1984, s. 175-205.

Türk, Ahmet: “Ticaret Kanunu Tasarısının Genel, Ticaret Şirketlerine İlişkin Genel Hükümler ve Anonim Ortaklığa İlişkin Hükümlerinden Bazıları Hakkında Düşünceler”, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. II, Ankara 2010, s. 2163-2191.

Türk, Mehmet Cemil: Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının İptali, Ankara 2019.

Türkoğlu, Ferah: “Anonim Ortaklıklarda Organ Boşluğu ve Ortaklığa Kayyım Atanması”, Maltepe HFD, C. 9, S. 2, 2010, s. 127-149.

Uçar, Sercan: ““Özellik ve Nitelikleriye Belirli Bir Grup Oluşturan Pay Sahipleri’ Kavramı (TTK m. 360, f. 1, c. 1)”, Bahçeşehir HFD, C. 15, S. 193-194, 2020, s. 1333-1358.

Ulusoy, Erol: “Şirketler Hukukunda İbranin Hukuki Niteliği”, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan, Ankara 2003, s. 253-281.

Ulusoy, Erol: Anonim Şirketlerde Şirketle İşlem Yapma Yasağı ve Çifte Temsil, Ankara 2005.

Uzunallı, Sevilay: Anonim Şirketlerde İşletme Konusu, Ankara 2013.

Üçışık, Güzin/**Çelik**, Aydın: Anonim Şirketler Hukuku, C. I, Ankara 2013.

Ünal, Mustafa: “Anonim Ortaklıklarda Yönetim ve Yönetim Görevlerinin Murahhaslara Bırakılması”, BATİDER, C. 11, S. 3, 1982, s. 49-89.

van Kann, Jürgen: Vorstand der AG, 3. Aufl., Berlin 2021.

Vatter, Stefan: beck-online.Grosskommentar zum Aktienrecht (vormals Spindler/Stilz, Aktienrecht), (GesamtHrsg. **Henssler**, Martin), Stand: 01.09.2021 (Anlış: **Vatter**, BeckOGK, AktG § ...).

Vetter, Eberhard: “Die Teilnahme ehemaliger Vorstandsmitglieder an der Hauptversammlung”, AG, S. 5, 1991, s. 171-174.

Vetter, Meinrad: Der verantwortlichsrechtsrechtliche Organbegriff gemäss Art. 754 Abs. 1 OR, Zürich/St. Gallen 2007.

Vischer, Frank/**Rapp**, Fritz: Zur Neugestaltung des schweizerischen Aktienrechts, Bern 1968.

Vischer, Wolfgang: Die Abberufung von Vorstandsmitgliedern der Aktiengesellschaft, Köln 1965.

Vischer, Markus: “Die Verantwortlichkeit des im Organisationsmängelverfahren eingesetzten Verwaltungsratsmitgliedes und Sachwalter”, HAVE, S. 4, 2017, s. 362-371.

Vischer, Markus/**Zysset**, Pascal: “Urteilbesprechung: Bundesgericht, I. zivilrechtliche Abteilung, Urteil 4A_516/2016 vom 28. August 2017”, AJP, S. 12, 2017, s. 1147-1152.

Vischer, Markus/**Hohler**, Dominik/**Eckert**, Fabrice: “Organisationsmangel nach Nichtwahl des Verwaltungsrats”, GesKR, S. 3, 2014, s. 405-410.

Vogt, Hans-Ueli/**Enderli**, Thomas: “Die Auflösung einer Aktiengesellschaft aus wichtigen Gründen und die Anordnung einer ‘anderen sachgemässen Lösung’” (Art. 736 Ziff. 4 OR)”, Recht, S. 6, 2010, s. 238-250.

von Büren, Roland/**Stoffel**, Walter A./**Weber**, Rolf H.: Grundriss des Aktienrechts, 3. Aufl., Zürich 2011.

von der Crone, Hans Caspar: Aktienrecht, 2. Aufl, Bern 2020.

von Steiger, Fritz: İsviçre’de Anonim Şirketler Hukuku (çev. **Çağa**, Tahir), İstanbul 1968.

Waldburger, Martin: Die Gleichbehandlung von Mitgliedern des Verwaltungsrates, Bern 2002.

Walter, Maria: “Gedanken zum einstweiligen Rechtsschutz gegen pflichtwidriges Handeln von Verwaltungsräten”, SZW, S. 5, 2018, s. 531-546.

Watter, Rolf: Basler Kommentar - Obligationenrecht II-Art. 530-964 OR (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016 (Anlİş: **Watter**, BSK-OR II, Art...).

Watter, Rolf/**Roth Pellanda**, Katja: Basler Kommentar - Obligationenrecht II-Art. 530-964 OR (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016 (Anlİş: **Watter/Roth Pellanda**, BSK-OR II, Art...).

Watter, Rolf/**Roth Pellanda**, Katja: “Geplante Neuerungen betreffend die Organisation des Verwaltungsrates”, GesKr, Sondernummer I, 2008, s. 129-137.

Watter, Rolf/**Pamer-Wieser**, Charlotte: Basler Kommentar - Obligationenrecht II-Art. 530-964 OR (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016 (Anlİş: **Watter/Pamer-Wieser**, BSK-OR II, Art...).

Weber, Markus: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Hölters**, Wolfgang/**Weber**, Markus), 4. Aufl., München 2022 (Anlİş: **Weber**, Hölters/Weber, AktG § ...).

Wenninger, Renate: Die aktienrechtliche Schweigepflicht, Zürich 1983.

Wentrup, Christian: Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 4: Aktiengesellschaft (Hrsg. **Hoffmann-Becking**, Michael), 5. Aufl, München 2020.

Wernli, Martin/**Rizzi**, Marco: Basler Kommentar - Obligationenrecht II-Art. 530-964 OR (Hrsg. **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 5. Aufl., Basel 2016 (Anlİş: **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art...).

Wherlock, Alexander/**von der Crone**, Hans Caspar: “Organisationsmangel i.S.v. Art. 731b OR bei Interessenkonflikten im Verwaltungsrat”, SZW, S. 5, 2015, s. 542-552.

Wibmer, Jeannette K.: Orell Füssli Kommentar - Aktienrecht Kommentar Aktiengesellschaft, Rechnungslegungsrecht, VegüV, GeBüV, VASR (Hrsg. **Wibmer**, Jeannette K.), Zürich 2016 (Anlİş: **Wibmer**, OFK-Aktienrecht).

Wicke, Hartmut: GmbHG Kommentar, 4. Aufl., München 2020.

Wieland, Karl: Handelsrecht II. Band-Die Kapitalgesellschaften, München/Leipzig 1931.

Wolfers, Arnold: Die Verwaltungsorgane der Aktiengesellschaft, Aarau 1917.

Yağcıoğlu, Kaan Muharrem: Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyeliğinin Sona Ermesi, Ankara 2018.

Yanlı, Veliye: “Anonim Şirketlerin Vergi Borçlarından Kanuni Temsilcilerinin Sorumluluğu İlişkin Bazı Hususlar”, BATİDER, C. 29, S. 4, 2013, s. 59-79.

Yanlı, Veliye: “Yönetim Kurulu Üyelerine Sağlanacak Mali Haklar ile İlgili Bazı Değerlendirmeler”, BATİDER, C. 33, S. 4, 2017, s. 41-69.

Yaralı, Levent: “Anonim Şirketin Vergi Borçlarından Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu”, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuka Genç Yaklaşımlar Konferans Serisi No. 2-Vergi Hukukunda Genç Yaklaşımlar (Edt: **Yaltı**, Billur), İstanbul 2013, s. 195-256.

Yasan, Mustafa: “Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Rekabet Yasağı (TTK. m. 335)”, Dokuz Eylül HFD, C. 7, Özel Sayı: Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, 2005, s. 409-446.

Yatağan Özkan, Çiğdem: Anonim Şirketlerde Altın Paylar, İstanbul 2016.

Yavuz, Cevdet: Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 10. B., İstanbul 2014.

Yavuz, Mustafa: “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Her Zaman Görevden Alınabilmesi”, Legal MHD, C. 15, S. 151, 2017, s. 1743-1754.

Yıldız, Şükrü: Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Ankara 2004.

Yıldız, Şükrü: “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin Kamu Borçlarından Sorumluluğu”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 2001, s. 771-794 (Anılış: Kamu Borçları).

Yıldız, Şükrü: “Sermaye Şirketlerine Yönetim Kayyımı Atanmasını Gerektiren Haller”, İTİCÜ SBED, Y. 16, S. 2, 2017, s. 95-106.

Yıldız, Şükrü: “TTK Tasarısına Göre Anonim Şirketin Haklı Sebeplerle Feshi”, Makalelerim, İstanbul 2018, s. 635-644.

Yıldız, Şükrü: “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulunun Toplantı Yetersayısı ve Yargıtay Kararları”, Makalelerim, İstanbul 2018, s. 311-354.

Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, 9. B., Ankara 2005.

Yılmaz, Z. Sanem: Sermaye Şirketlerinde Geçici Hukuki Korumalar, Ankara 2010.

Yılmaz, Asuman: “Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim ve Limited Şirketlerde Ek Tasfiye”, BATİDER, C. 32, S. 2, 2016, s. 149-173.

Yiğit, İlhan: Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İşleyişi ve Ortaya Çıkan Sorunlar, İstanbul 2005.

Zengin, İbrahim Çağrı: Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurulunda Yeter Sayılar, İstanbul 2020.

Zevkliler, Aydın/**Gökyayla**, K. Emre: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 21. B., İstanbul 2021.

Ziemons, Hildegard: Aktiengesetz Kommentar (Hrsg. **Schmidt**, Karsten/**Lutter**, Marcus), 4. Aufl., Köln 2020 (Anlış: **Ziemons**, Schmidt/Lutter, AktG § ...).

Zöllner, Wolfgang: Kölner Kommentar zum Aktiengesetz, 1. Aufl., Band 1, Köln 1985.

Zöllner, Wolfgang/**Noack**, Ulrich (**Baumbach**, Adolf/**Hueck**, Alfred): GmbH-Gesetz, 22. Aufl., München 2019.

ÖZET

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin azline dair değerlendirmelerde, ilk olarak, o üyenin göreve hangi yöntemle geldiği dikkate alınmalıdır. Zira bir üyenin göreve gelme yöntemi, o üyenin azli sürecini de esaslı olarak etkileyebilmektedir. TTK m. 364 ile birlikte, azle ilişkin değerlendirmeler açısından ikinci bir belirleyici nokta daha ortaya çıkmıştır. Bu anlamda, azil kararının, gündemde yer alan azil veya ilgili bir maddeye dayanması ile dayanmaması halleri önem taşımaktadır. Gerçekten, bu iki ihtimal açısından, azle ilişkin değerlendirmeler önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Bu açıdan TTK m. 364'te aslında iki farklı modele yer verildiği göz ardı edilmemelidir.

Çalışmada, anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin azli bütüncül biçimde ele alınmıştır. İlk bölümde azil kavramı yasal altyapı ve kuramsal temeller de esas alınarak ortaya konulmuştur. İkinci bölümde ise, genel kurulun azil kararı vermesine dair hususlar açıklanmıştır. Yine bu bölümde, Türk hukukunda mahkeme kararı ile azle olanak tanınmasının *de lege ferenda* isabetli olup olmayacağı da tartışılmıştır. Üçüncü bölüm ise, azlin hukuki sonuçlarını konu edinmekte; esas olarak, azledilen üyenin hukuki durumunu ele almaktadır.

Çalışma esas olarak, pozitif hukuku incelemektedir. Ancak, özellikle karşılaştırmalı hukukta mevcut azle dair yaklaşım farklılıklarından yola çıkılarak, kanun koyucunun ve Yargıtay'ın tercihleri sık sık olması gereken hukuk bakımından da irdelenmiştir.

ABSTRACT

The considerations regarding the dismissal of the board members in the joint stock company, primarily, the method by which that member took office should be taken into account. Because the method of a member's appointment may also affect the dismissal process of that member basally. In terms of evaluations regarding the dismissal of the board members, a second determining point has arisen with Article 364 of Turkish Commercial Code. In this sense, it is important whether the decision on dismissal of the board member is based on a dismissal article or a related item that stated in the general assembly agenda or not. Indeed, in terms of these two possibilities, evaluations of the dismissal differentiate significantly. In this respect, it should not be ignored that two different models are included in Article 364 of Turkish Commercial Code indeed.

In the study, the dismissal of the board members in the joint stock company is handled holistically. In the first chapter of the study, the concept of dismissal has been put forward on the basis of legal infrastructure and theoretical foundations. In the second chapter, the matters regarding the dismissal decision of the general assembly are explained. Also in this section, it has also been discussed whether it would be appropriate *de lege ferenda* to allow dismissal by court decision in Turkish law. The third chapter deals with the legal consequences of dismissal; It mainly deals with the legal status of the dismissed member of the board.

The study mainly examines positive law. On the other hand, especially on the basis of the differences in approach to dismissal of board members in comparative law, the preferences of the legislator and the Supreme Court have also been examined frequently in terms of the law that should be.